

שבוע פרשת פינחס

(5 - 11 July 09)

י"ג - י"ט תמוז ה'תשס"ט

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•



יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה – אך חשוב להניחן מיד בבוקר

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹרָה בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליהדר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של-יד לשל-ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתָּה אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבִנְיָךָ וּדְבַרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטָמַטְפַּת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.

וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֹתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלַקֵּשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֹשֶׁב בְּשִׂדְךָ לְבַהֲמֹתְךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסִרְתָּם וּעֲבַדְתָּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְרַתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתָּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתָם אִתְּם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטָמַטְפַּת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדֹבֵר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פֶּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם. (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

חֲרִינִי מִקְבֵּל עָלִי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָּה לְרַעְדָּה בְּמֹדָד מִצְוֹה לְהַתְפַּלֵּל בְּתִפְלִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תְּהִלִּים כִּפִּי שֶׁמִּתְחַלֵּק לִימֵי הַחוּדָשׁ.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְעָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי לשכלל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת-צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיתיות "לה"י)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קח

א שִׁיר מִזְמוֹר לְדָוִד: ב נִכּוֹן לִבִּי אֱלֹהִים אֲשִׁירָה וְאֶזְמְרָה אֶף־כְּבוֹדִי: ג עֹרָה הַנֶּבֶל וְכִנּוֹר
 אֲעִירָה שָׁחַר: ד אֹדֶךָ בַּעֲמִים | יְהוָה וְאֶזְמְרֶךָ בְּלֵאמֹים: ה כִּי־גָדוֹל מַעַל־שָׁמַיִם חֲסִדְךָ
 וְעַד־שָׁחַקִים אֲמַתְךָ: ו רֹמָה עַל־שָׁמַיִם אֱלֹהִים וְעַל כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדְךָ: ז לִמְעַן יִחַלְצוּן יְדִידֶיךָ
 הַוְשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעֲנֵנִי: ח אֱלֹהִים | דְּבַר בְּקִדְשׁוֹ אֶעֱלֶזָה אֲחַלֶּקָה שָׂכָם וְעֵמֶק סִפּוֹת אֲמַדְדָּה:
 ט לִי גִלְעָד | לִי מִנְשָׁה וְאַפְרַיִם מְעוֹז רֹאשִׁי יְהוּדָה מְחַקְקִי: י מוֹאָב | סִיר רַחֲצִי עַל־אֲדָמָה
 אֲשִׁלֶּךְ נַעֲלִי עַל־פְּלִשֶׁת אֲתַרְעָע: יא מִי יִכְלֵנִי עִיר מִבְּצָר מִי נִחְנִי עַד־אֲדָמָה: יב הֲלֹא־אֱלֹהִים
 זָנַחְתָּנוּ וְלֹא־תִצָּא אֱלֹהִים בְּצָבָאֲתֵינוּ: יג הֲבֵה־לָנוּ עֲזָרָת מִצָּר וְיִשׁוּא תִשׁוּעַת אָדָם: יד בָּאֱלֹהִים
 נַעֲשֶׂה־חֵיל וְהוּא יָבוֹם צָרֵינוּ:

קט

חברו דוד בברחו מפני שאול וכאותו פעם היה לו הרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לַמִּנְצָח לְדָוִד מִזְמוֹר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ: ב כִּי פִי רָשָׁע וּפִי־מִרְמָה עָלַי פִּתְחוּ דַּבְּרוּ
 אֹתִי לְשׁוֹן שֹׁקֵר: ג וּדְבַרִּי שִׁנְאָה סִבְבֹּנִי וּיִלְחַמוּנִי חֲנָם: ד תַּחַת־אֲהַבְתִּי יִשְׁמְנוּנִי וְאֲנִי תַפְלָה:
 ה וַיִּשְׁמְנוּ עָלַי רָעָה תַּחַת מִוֶּכֶה וְשִׁנְאָה תַּחַת אֲהַבְתִּי: ו הִפְקֵד עָלַי רָשָׁע וְשָׁטָן יַעֲמֵד עַל־יְמִינִי:
 ז בְּהִשְׁפָּטוֹ יֵצֵא רָשָׁע וְתַפְלָתוֹ תִּהְיֶה לְחַטָּאָה: ח יִהְיוּ־יָמָיו מַעֲטִים פְּקֻדָּתוֹ יִקַּח אַחֵר: ט יִהְיוּ־בָנָיו
 יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אֶלְמָנָה: י וְנוֹעַ יְנוּעוּ בָנָיו וְשָׁאֲלוּ וְדִרְשׁוּ מִחֲרֻבוֹתֵיהֶם: יא יִנְקֹשׁ גּוֹשָׁה לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ
 וַיִּבְזּוּ זָרִים יִגְעוּ: יב אֶל־יְהִי־לוֹ מִשְׁךְ חֶסֶד וְאֶל־יְהִי חֲזֹנָן לִיתוּמָיו: יג יִהְיֶה־אַחֲרֵיתוֹ לְהַכְרִית בְּדֹר
 אַחֵר יִמַּח שָׁמָּה: יד יִזְכֹּר | עוֹן אֲבֹתָיו אֶל־יְהוָה וְחַטָּאת אֲמֹו אֶל־תִּמָּח: טו יִהְיוּ נִגְדֵי־יְהוָה תָּמִיד
 וַיִּכְרַת מֵאֶרֶץ זָכָרָם: טז יַעַן אֲשֶׁר | לֹא זָכַר עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֵנִי וַאֲבִיוֹן וְנִכְאָה לִבָּב לְמוֹתָת:
 ז וַיֵּאָהֵב קָלָלָה וַתְּבוֹאָהּ וְלֹא־חָפֵץ בְּבִרְכָּהּ וַתִּרְחַק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבֹּשׁ קָלָלָה כְּמֹדוֹ וַתִּבָּא כַּמִּים
 בְּקִרְבּוֹ וְכִשְׁמֹן בַּעֲצֻמוֹתָיו: יט תִּהְיֶה־לוֹ כְּבִגְד יַעֲמָה וְלִמְזוֹחַ תִּמְכֹּד יַחְגְּרָה: כ זֹאת | פָּעַלְתָּ שְׁטֵנִי מֵאֵת
 יְהוָה וְהַדְּבָרִים רָעַע עַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה | יְהוָה אֲדֹנִי עָשִׂה־אֹתִי לִמְעַן שִׁמְךָ כִּי־טוֹב חֲסִדְךָ הַצִּילָנִי:
 כב כִּי־עֲנִי וְאֲבִיוֹן אֲנִכִּי וְלִבִּי חָלָל בְּקִרְבִּי: כג בְּצַל־כְּנֻסוֹתָו נִהְלַכְתִּי נִנְעַרְתִּי כְּאַרְבָּה: כד בְּרַכִּי כָשְׁלוֹ
 מִצּוֹם וּבְשָׁרִי כַחַשׁ מִשְׁמֹן: כה וְאֲנִי | הֵייתִי חֲרֻפָּה לָהֶם יְרֹאֲוִנִי יִגְעוּן רֹאשָׁם: כו עֲזָרְנִי יְהוָה אֱלֹהֵי
 הַוְשִׁיעֲנִי כְּחֲסִדְךָ: כז וַיִּדְעוּ כִּי־יִרְדֶּךָ זֹאת אֲתָהּ יְהוָה עֲשִׂיתָהּ: כח יִקְלְלוּ־הֶמָּה וְאַתָּה תִּבְרַךְ קִמּוֹ |
 וַיִּכְשׁוּ וַעֲבָדְךָ יִשְׁמַח: כט יִלְבָּשׁוּ שׁוֹטְנִי כְלִמָּה וַיַּעֲטוּ כַּמְעִיל בְּשָׂתָם: ל אֹדְדָה יְהוָה מְאֹד בְּפִי וּבִתְוֹךְ
 רַבִּים אֶהְלָלָנוּ: לא כִּי־יַעֲמֵד לִימִין אֲבִיוֹן לְהַוְשִׁיעַ מִשְׁפָּטַי נַפְשׁוֹ:

א	סדר הנחת תפילין	ב
ב	מזמורי תהלים ק"ח ק"ט	ג
ג	מאמר ד"ה עשרה שיושבין ט"ו תמוז, ה'תשמ"ב	ה
ד	שיחת שבת פרשת חוקת-בלק י"ב תמוז ה'תשמ"ב	יד
ה	שיחת יום א' פרשת פנחס י"ג תמוז ה'תשט"ו	כג
ו	לקוטי שיחות פרשת בלק (בלה"ק)	כה
ז	שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת בלק	לא
ח	לוח "היום יום" לשבוע פרשת בלק	מא
ט	הלכה יומית לעיון ברמב"ם	מד
י	ביאורים לפרקי אבות פרק ו משנה יא	מו

שיעורי רמב"ם – ע"פ נוסח כתבי יד תימן מדוייקים (קאפח):

יא	– ג' פרקים ליום לשבוע פרשת בלק	מח
יב	– פרק אחד ליום לשבוע פרשת בלק	פג
יג	– ספר המצוות לשבוע פרשת בלק	צא
יד	נביאים וכתובים שופטים פרק יח, דברי הימים-ב פרק יג-יד	צב
טו	מסכת בבא מציעא עם ביאורים מדף סד עד דף ע	צד

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

טז	שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן	קכו
יז	שולחן ערוך הלכות תפילה - אדמו"ר הזקן	קכח
יח	לקוטי תורה - ד"ה וישלח יהושע - אדמו"ר הזקן	קכח
יט	מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי	קלא
כ	דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק"	קלב
כא	תורת שמואל תרל"ב - אדמו"ר מוהר"ש	קלב
כב	קונטרס העבודה - אדמו"ר מוהרש"ב	קלג
כג	ספר המאמרים ה'תרפ"ז - אדמו"ר מוהרי"צ	קלג
כד	לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ	קלד
כה	ספר הזכרונות – אדמו"ר מוהרי"צ	קלו
כו	אגרות קודש – אדמו"ר מוהרי"צ	קלט
כז	חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת בלק ע"פ חומש "תורה תמימה"	קמא
כח	לוח זמנים לשבוע פרשת בלק	קעד
כט	סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	קעה

בס"ד. יום א', י"ג תמוז, ה'תשל"ה

(הנחה בלתי מוגה)

- שירו¹ להוי' שיר חדש שירו להוי' כל הארץ², ומסיים³ ישפוט תָּבֵל בצדק ועמים באמונתו, ומבואר בשל"ה (ענין ספר-תורה ובית הכנסת) דמזמור זה מְדַבֵּר בגאולה העתידה לבוא, דכתיב בה⁴ והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, וזהו ענין שירו להוי' כל הארץ. ועל-דרך-זה מובן ממה שנאמר ועמים באמונתו, היינו שיהיה ענין האמונה בהקדוש-ברוך-הוא אצל כל העמים, וכמו שכתוב⁵ כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם הוי' לְעִבְדוֹ שָׁכֶם אחד. וזהו גם מה שכתוב שירו להוי' שיר חדש לשון זָכָר, כדאיתא במכילתא⁶, הובא בתוספות במסכת פסחים⁸, דְּהָכִי גִרְסִינָן וְנֵאמַר לפניו שירה חדשה (הללויה), וממשיך דבסופו אומרים וְנוֹדָה לך שיר חדש, ומבואר בזה במכילתא (שם) דשירה דזמן הזה היא לשון נְקִיבָה, אבל השיר דלעתיד לבוא הוא שיר לשון זָכָר, כי הגאולה העתידה היא גאולה שאין אחריה גלות.
- והנה כללות ענין השיר הוא על הניסים והנפלאות של הקדוש-ברוך-הוא, וכמו שכתוב⁹ שירו להוי' שיר חדש כי נפלאות עשה. וכמו שכתוב¹⁰ וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה הוי' במצרים גו' אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת להוי' גו'. וְעַד שאמרו רבותינו ז"ל במסכת סנהדרין¹¹ שביקש הקדוש-ברוך-הוא לעשות חזקיהו משיח ורק משום שלא אמר שירה על נסים ונפלאות שנעשו לו לפיכך לא נעשה משיח, ונמצא שְׁהַעֲדָר השירה על נסים ונפלאות עיכב את הגאולה האמיתית והשלימה. אמנם בְּזֶה גופא יש כמה אופני שיר, דעל הנסים ונפלאות דַּעְתָּה אומרים שירה חדשה, ועל הנסים והנפלאות דלעתיד יאמרו שיר חדש. אך אף-על-פי-כן אין הכוונה בזה שהם ב' אופני שירה שאינם קשורים זה בזה, אלא שהשירה חדשה כְּדַבְּעִי לְמַהְיִי מביאה את השיר חדש דְּלַעְתִּיד לבוא. ויש לומר שזהו הפירוש הפנימי בלשון ה'תוספות' שם, שעל-ידי שירה חדשה דַּעְתָּה באים אל השיר חדש דְּלַעְתִּיד. וזהו גם מה שאומרים בכל שבת ושבת שירו להוי' שיר חדש, כי בכל שבת ישנו מַעֲיֵן הגאולה דְּלַעְתִּיד (פְּמִבּוֹאֵר ב'סידור'¹²). ויש לומר, שכמו שענין השבת שייך לבחינת שיר חדש לשון זָכָר להיותו מַעֲיֵן לעתיד לבוא, על-דרך-זה הוא גם בתלמיד

(4) רנח, א.

(5) זכרי' יד, ט.

(6) צפני' ג, ט.

(7) בשלח טו, א.

(8) קטז, ב – ד"ה ה"ג ונאמר.

(9) תהלים צח, א.

(10) בשלח יד, לא.

(11) צד, א.

(12) סידור (עם דא"ח) קפט, סע"ב.

(1) מאמר זה הוא המשך למאמר שלפניו (ד"ה אז ישיר ישראל דש"פ חו"ב, י"ב תמוז (סה"מ תשל"ה ע' 416)). לכמה ענינים שבהמאמר – ראה המאמרים שלאחריו (ד"ה אך בגורל סעיף ד (שם ע' 429). ד"ה אלה מסעי (שם ע' 437)).

(2) תהלים צו, א. – הקאפיטל דכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ שאמירתו מתחילה ב"ב תמוז שנה זו – כידוע המנהג לומר הקאפיטל תהלים המתאים למספר שנותיו, וענין זה שייך גם לאחר ההסתלקות (סה"מ י"א ניסן ח"א ע' 1 ואילך).

(3) תהלים שם, יג.

1 חכם דַּאֲקָרִי שבת¹³, שגם בו שייך ענין זה. דזה שישנו ענין זה בזמן הזה, הוא משום
2 שהעבודה דזמן הזה היא ההכנה אל השיר חדש דלעתיד לבוא כנ"ל.

3 וזהו גם כן מה שכתוב בפרשת השבוע שחל בה י"ב תמוז בשנה זו (פרשת חוקת), אז
4 ישיר ישראל את השירה הזאת עָלֵי בָּאָר עָנוּ לָהּ¹⁴. ומבואר בפירוש רש"י על הכתוב
5 דשירה זו על הַבָּאָר היתה על שֶׁהַבָּאָר יִרְדֶּה לְפָרֶסֶם את הנסים, וכנ"ל דענין השיר הוא על
6 הנסים ונפלאות. ובזה גופא מדייק הכתוב את השירה הזאת, בלשון נִקְבָּה, כי גם שירה זו
7 נאמרה לפני הגאולה דלעתיד. אמנם גם בשירה זו יש נתינת כוח והתחלה אל השיר חדש
8 דלעתיד לבוא. וכמובן גם ממאמר רבותינו ז"ל¹⁵ שאילו זכו היתה הגאולה בכניסתם לארץ
9 גאולה שאין אחריה גלות, היינו שהיה בכוח שירה זו להביא מיד את הגאולה. אלא שמצד
10 ענין הַמְבִלֵּל לא היתה אז הגאולה מיד, אבל אף-על-פי-כן הרי זה פוֹעֵל גם כן קירוב
11 ענין הגאולה האמיתית והשלימה.

12 וּלְהַבִּין כל זה יש להקדים תחילה מה שנתבאר לעיל¹⁶ מדרושי רבותינו נשיאנו (ב'לקוטי
13 תורה'¹⁷ וב'אור התורה'¹⁸ וכו'¹⁹), דענין עָלֵי בָּאָר עָנוּ לָהּ קָאִי על נשמות ישראל,
14 וכמו שכתוב בשיר השירים²⁰ בביאור מעלות ודרגות ישראל (שזהו כללות תוכן שיר
15 השירים, שבו מבאר מעלות כנסת ישראל, שנקראת פְּלָה, אחותי רַעֲיָתִי יוֹנָתִי תַמָּתִי ועוד
16 מעלות), מעין גנים באר מים חיים ונוזלים מן לבנון. ונתבאר שם, דבפסוק זה מדבר
17 בשלש דרגות בנשמות ישראל. א' מעין גנים הם נשמות ישראל כפי שהם למעלה לפני
18 ירידתם למטה. ב' באר מים חיים זהו כפי שירדו למטה להיות כמו באר הנובע מְעַמְקֵי
19 האדמה. ג' ואחרי כן עולים למעלה יותר, ירידה צורך עליה, להיות ונוזלים מן לבנון.
20 וזהו גם ענין אז ישיר ישראל עָלֵי בָּאָר גו', דענין השירה הוא ענין הַהֶעְלָאָה, וכידוע פירוש
21 הרב המגיד²¹ במאמר המשנה²² כל בְּעָלֵי הַשִּׁיר יוצאין בשיר ונמשכין בשיר, שְׁכָל עליה
22 ממהות למהות היא על-ידי השירה, וזהו ענין עָלֵי בָּאָר, עליית הנשמה על-ידי ירידתה.
23 ובזה גופא השירה היא באופן דְּעָנוּ לָהּ, שיש בזה שני פירושים, פירוש אחד דְּעָנוּ לָהּ
24 קָאִי על ה'נתינת כח' מלמעלה שלפני העלייה, היינו הָאֲתַעְרוּתָא-דְּלַעֲיָלָא הקודמת
25 לְאֲתַעְרוּתָא-דְּלַתְתָּא, ופירוש שְׁנִי (המתאים לְסִדְר הכתוב, שנאמר עָנוּ לָהּ אחרי עָלֵי בָּאָר),
26 שזהו ענין הָאֲתַעְרוּתָא-דְּלַעֲיָלָא הבאה לאחר ועל-ידי הָאֲתַעְרוּתָא-דְּלַתְתָּא. ועל-זה מבאר
27 הכתוב, דענין העליה דְּעָלֵי בָּאָר הוא משום (כמו שממשיך שם בפסוק) שְׁבָאָר חֲפְרוּהָ
28 שָׁרִים פְּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם גו'.

(18 חוקת ע' תלת-תתפ. (כך ה) ע' א'תרמא-א'תרנח.

(19 ראה מאמר שבהערה 16. וש"נ.

(20 ד, טו.

(21 הובא ונתבאר בלקו"ת ברכה צח, א. וראה גם ד"ה באתי

לגני תשל"ב (סה"מ תשל"ב ע' 101).

(22 שבת נא, ב.

(13) זהר ח"ג כט, א. וראה לקו"ש ח"א ע' 40 ואילך (בביאור

מחז"ל שבת קיט, א).

(14) חוקת כא, יז.

(15) ראה נדרים כב, ב. שמו"ר רפ"ב. ועוד.

(16) בד"ה אז ישיר ישראל הנ"ל הערה 1.

(17) חוקת סב, ב ואילך.

וּבִיאֹר הָעֲנִין הוּא, דִּהְנָה אֲנִי אוֹמְרִים בְּבִרְכּוֹת הַשַּׁחַר נִשְׁמָה שְׁנַתת בִּי טְהוּרָה הִיא אֶתָּה¹
 בְּרֵאתָה אֶתָּה יִצְרָתָה אֶתָּה נִפְחָתָה בִּי וְאֶתָּה מִשְׁמְרָה בְּקִרְבִּי. דְּבִהִיּוֹת הַנִּשְׁמָה²
 לְמַעַלְה הָרִי טְהוּרָה הִיא וְאֶתָּה בְּרֵאתָה כּו'. דְּזִהוּ מָה שִׁכְתוּב מֵעֵין גָּנִים כִּנ"ל, דְּקֹאֵי עַל³
 הַנִּשְׁמָה לִפְנֵי יִרְדָּתָה לְמַטָּה. דְּזִהוּ עֲנִין הַמַּעֲיָן כַּפְשׁוּטוֹ שֶׁהוּא בְּרִיאָה בִּידֵי שָׁמַיִם. וְזִהוּ גַם⁴
 עֲנִין הַגָּנִים דְּקֹאֵי עַל גֶּן-עֵדֶן שֶׁלְּמַעַלְה, דְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר גָּנִים לְשׁוֹן רַבִּים כִּי הַגֶּן-עֵדֶן יֵשׁ בּוֹ⁵
 דְּרִגּוֹת אֵין קֶץ כְּמוֹבָא בְּתֵנִיא²³ מִכְּתָבִי הָאֲרִיז"ל²⁴, וּבְכָלִּלוֹת נַחֲלָק לְשָׁנֵי הַסּוּגִים דְּגֶן-עֵדֶן⁶
 הָעֲלִיּוֹן וְגֶן-עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן. וְהִנֵּה כְּדִי שֶׁהַגֶּן-עֵדֶן יִהְיֶה כְּדָפְעֵי צָרִיךְ לִהְיוֹת בּוֹ מֵעֵין וְנֶהָר, וְכִמּוֹ⁷
 שִׁכְתוּב²⁵ וְנֶהָר יוֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֶּן. וְזִהוּ עֲנִין נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם הַמִּמְשִׁיכִים⁸
 אֱלֻקוֹת בְּגֶן-עֵדֶן, וְכִמְאֱמַר²⁶ מִחֲשַׁבְתָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל קִדְמָה לְכָל דְּבַר, שֶׁבְּגִלְלֵם הִיתָה בְּרִיאַת⁹
 כָּל סֹדֵר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, כּוֹלָל גֶּן-עֵדֶן. וְכִמּוֹ שִׁכְתוּב²⁷ בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֻקִּים, וְאִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ¹⁰
 ז"ל²⁸ בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרְאוּ רֵאשִׁית, וְהָרִי פֶסוּק זֶה כּוֹלָל כָּל סֹדֵר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, כְּדֹאֵי־תָא¹¹
 בְּזוֹהַר²⁹ דְּבְרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֻקִּים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ קָאֵי עַל עֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאִצִּילוֹת,¹²
 חֲכֵמָה וּבִינָה וְזוֹ"נ [=זַעֲרֵי-אֲנָפִין וְנוֹקְבָא], וְיִמְזָה נִמְשָׁךְ בְּשָׁמַיִם וְאָרֶץ כַּפְשׁוּטִם, כּוֹלָל¹³
 הַשָּׁמַיִם וְכָל צְבָאֵיהֶם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאֶיהָ³⁰, וּבִלְשׁוֹן הַרִמְבַּ"ם³¹ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְמָה שֶׁבִּינֵיהֶם,¹⁴
 דְּכָל זֶה נִבְרָא בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל.¹⁵

אֲמַנָם מִשֵּׁם יִרְדָּה הַנִּשְׁמָה לְמַטָּה בִּירִידָה גְּדוּלָה מְאִיגְרָא רָמָה לְפִירָא עֲמִיקָתָא³², וְלִמַּטָּה¹⁶
 נִקְרֵאת הַנִּשְׁמָה בְּשֵׁם בְּאָר, דְּהַבְּאָר יֵשׁ בּוֹ תְּפִיסַת יְדֵי אָדָם, וְכִמּוֹ שִׁכְתוּב בְּהַמְשָׁךְ¹⁷
 הַכְּתוּבִים בְּאָר חֲפְרוּהָ גּו' פְּרוּהָ גּו'. דִּירִידָה זֶה הִיא יִרְדָּה גְּדוּלָה לְנִפְחָתָה בִּי, וְעַד שִׁיּוּרְדַת¹⁸
 לְעוֹלָם הַזֶּה הַתַּחְתּוֹן שֶׁאֵין תַּחְתּוֹן לְמַטָּה מִמֶּנּוּ (כְּמוֹ שִׁכְתוּב בְּתֵנִיא³³), וְעַד שֶׁהִיא בְּקִרְבִּי¹⁹
 (אֶתָּה מִשְׁמְרָה בְּקִרְבִּי), דִּישׁ לֹמַר, שֶׁבְּזָה מְרוּמָז עֲנִין יִרְדָּתָה בְּקִרְבִּי הָאָרֶץ, הֵינּוּ תַּחְתּוֹן²⁰
 שֶׁאֵין לְמַטָּה מִמֶּנּוּ. וְכִמּוֹ הַבְּאָר כַּפְשׁוּטָה שֶׁהִמִּים מְגִיעִים אֵלֶיהָ עַל-יְדֵי שְׁעוֹבֵרִים בְּגִידֵי²¹
 הָאֲדָמָה. וְעוֹד זֹאת, שֶׁגַם לְהִלְכָה הָרִי הַמִּים שֶׁבְּבֹאֵר יְכוּלִים לִהְיוֹת כְּמוֹ בְּסוּלָמֵי דְּפָרְתָא³⁴²²
 שֶׁרָבּוּ נְטָפִין עַל הַזֹּחֲלִין וְאִזּוֹ אֵינָם מְטַהְרִין. דְּתַמּוּרַת זֶה שֶׁבִּהְיוּתָה לְמַעַלְה הִיא אֲצִלָּה²³
 אֱלֻקוֹת בְּפִשְׁיטוֹת וּמִצִּיאוֹת בְּהַתְּחַדְשׁוֹת, הָרִי בִּירִידָתָה לְמַטָּה נַעֲשֶׂה אֲצִלָּה מִצִּיאוֹת²⁴
 בְּפִשְׁיטוֹת וְאֱלֻקוֹת בְּהַתְּחַדְשׁוֹת. וְכִידּוּעַ גַּם בְּפִירוּשׁ לְשׁוֹן הַתֵּנִיא³⁵ שֶׁהַנֶּפֶשׁ הָאֱלֻקִּית הִיא חֵלֶק²⁵
 אֱלֻקָּה מִמַּעַל מִמַּשׁ, דְּנוֹסָף לְפִירוּשׁ דְּמַמַּשׁ הֵינּוּ אֱלֻקוֹת מִמַּשׁ, הָרִי יֵשׁנוּ עוֹד פִּירוּשׁ דְּמַמַּשׁ²⁶
 הוּא לְשׁוֹן מַמַּשׁוֹת³⁶, שֶׁהַנִּשְׁמָה יוֹרְדַת לִהְיוֹת בְּבַחֲנִית מַמַּשׁוֹת עַד שֶׁמִּתְלַבֶּשֶׁת בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית²⁷

(31) ה'ל' יסוה"ת פ"א ה"א.

(32) עפ"י לשון חז"ל חגיגה ה, ב (וראה אוה"ת נ"ך ח"ב ע'
 א'עב-א'עג. ד"ה ברוך הגומל ד"ב תמוז תשמ"ה בתחלתו
 (תורת מנחם – התועדויות תשמ"ה ח"ד ע' 2430 ואילך)).
 (33) פל"ו.

(34) בכורות נה, ב. הובא באוה"ת פרשתנו ע' תתס ואילך.

(35) רפ"ב.

(36) אגרות-קודש אדמו"ר מהור"י צ"ח ע' תד (הובא

ב"היום יום" כג מנ"א). שם ע' תז.

(23) אגה"ק סי"ז.

(24) לקוטי הש"ס להאריז"ל סוף מסכת ברכות.

(25) בראשית ב, י.

(26) ראה ב"ר פ"א, ד.

(27) בראשית א, א.

(28) הובא בפרש"י עה"פ.

(29) ח"א רנו, ב. וראה אוה"ת בראשית תפז, סע"ב ואילך.

ד"ה בראשית תרנ"א (סה"מ תרנ"א ע' פט ואילך).

(30) ראה פרש"י בראשית א, יד.

1 באופן דוהיו לאחדים, ועל-ידי הנפש הבהמית הרי היא מתלבשת גם בגוף וחלקו בעולם.
 2 וכמובן גם מהמבואר בתניא³⁷ בשם ה'עץ-חיים'³⁸ שהנשמה עצמה אינה צריכה תיקון, ולא
 3 ירדה למטה אלא לברר את הגוף ונפש הבהמית, דבשכיל שיהיה הבירור דגוף ונפש
 4 הבהמית צריכה הנפש האלקית להתלבש בהם, וכמבואר ב'המשך תער"ב'³⁹ שהבירור דנפש
 5 הבהמית והגוף הוא על-ידי התלבשות הנפש האלקית בהם, שהרי לפום גמלא ש'יחנא'⁴⁰,
 6 ואיני מבקש כו' אלא לפי כוחי⁴¹.

7 והנה ירידת הנשמה למטה היא לצורך עליה כנ"ל, כי דווקא על-ידי ירידתה למטה הרי
 8 היא עולה לבחינה נעלית יותר מִכְמוֹ שהיתה קודם ירידתה. וזהו מה שכתוב אחר-כך
 9 בְּאֵר מִים חַיִּים, שבבאר זו נעשית בבחינת מים חיים. שְׁמִי הַמַּעֲיֵן הָרִי מְקוֹרָם הוּא מְסוּלָּמִי
 10 דְּפֶתֶת³⁴, ואפשר שיהיה בהם ריבוי נוטפין על הזוחלין, ודווקא על-ידי שעוברים בְּגִידֵי
 11 הָאֲדָמָה יכולים להיות מים חיים דווקא. דמים חיים דווקא הם המטהרים מכל הטומאות,
 12 עַד לטומאת אָבִי אבות הטומאה⁴², שעל-ידי הטהרה מטומאה זו מקרבים את הגאולה
 13 האמיתית והשלימה, כמו שכתוב⁴³ ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ. וזה נפעל על-ידי
 14 עבודת האדם, תְּפִירוֹתָ וְפָרוֹתָ. ועל-דרך-זה הוא גם בנשמה, שעליית הנשמה על-ידי ירידתה
 15 היא על-ידי עבודת האדם בעולם הזה התחתון, העבודה דְּתְּפִירוֹתָ וְפָרוֹתָ.

16 וזהו מה שממשיך בְּאֵר תְּפִירוֹתָ שְׁרִים פְּרוֹתָ נְדִיבֵי הָעָם. דענין החפירה הוא בעומק דווקא,
 17 ולכן זה נעשה על-ידי השרים שהם המוחין שבנפש. וכפשטות הענין, שמצד טבע
 18 האדם (ובפרט ישראל, אתם קרויים אדם⁴⁴ על שם אֲדָמָה לעליון⁴⁵), הרי המוח שליט על
 19 הלב בטבע תולדתו⁴⁶, ולכן נקרא המוח שֵׁר, כְּדֹאִיתָא בְּזוּהַר⁴⁷ תְּפִירוֹתָ שְׁרִים דָּא אָבָא וְאִמָּא
 20 דְּאוֹלִידוֹ לָהּ. ובעבודת האדם הוא ענין ההתבוננות בנבראים וההתבוננות בכוח הפועל
 21 שְׁבִנְפָּעֵל, וְעַד שמתבונן בשורש ומקור כח הפועל שבנפעל, עד שמגיע לענין הדיבור
 22 שלמעלה שממנו נמשך ענין כח הפועל, וכמאמר⁴⁸ בעשרה מאמרות נברא העולם, וְעַד
 23 שמגיע לשורש ומקור הדיבור, כמבואר בתניא⁴⁹ פְּרִטֵי השתלשלות הדיבור בנפש האדם
 24 ששורשו ומקורו הוא בתאוה וחמדה וכו', שעל-דרך-זה הוא גם למעלה. וזהו ענין כי
 25 אָרָאָה שְׁמִיךְ מעשה אצבעותיך יָרַח וכוכבים אשר פִּזְנָתָ⁵⁰, דהיינו ההתבוננות בכל ענינים
 26 אלה. ולכן נקרא זה בשם תְּפִירוֹתָ, כי כמו שְׁבִתְפִירוֹתָ מְגַלִּים דבר הטמון ומכוסה, כך על-ידי
 27 התבוננות זו מגלים את הכח הפועל וכו' המכוסה ונעלם בנברא. וּמִזֶּה נמשך אחר-כך

(37) פל"ז (מח, ב).
 (38) שער כו פרק א.
 (39) ח"א ע' תריב ואלך.
 (40) כתובות סז, א.
 (41) במדבר פ"ב, ג.
 (42) מקוואות ספ"א. וראה אוה"ת שם ע' תתסד.
 (43) זכרי' יג, ב.
 (44) יבמות סא, רע"א.
 (45) ספר עשרה מאמרות (לרמ"ע מפאנו) מאמר אם כל חי
 ח"ב סל"ג. של"ה כ, ב. רסח, ב. שא, ב. ועוד.
 (46) תניא פ"ב (יז, א).
 (47) ח"ג קנ, סע"א. הובא באוה"ת שם ע' תתסז.
 (48) פרק כא.
 (49) אבות רפ"ה.
 (50) תהלים ח, ד.

בְּפִרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם, שְׁנֵדִיבֵי עָם הֵן הַמִּידוֹת שֶׁבֵּלֵב, וְלִיפָא פְּלִיג לְכָל שְׁיִיפִין⁵¹, שֶׁנִּמְשָׁךְ
 בַּמַּעֲשֶׂה בַּפּוֹעֵל בְּסוּר מִרְעָ וְעֵשָׂה טוֹב. דְּזֵהוּ מָה שֶׁנֶּאֱמַר נְדִיבֵי הָעָם, דְּעָם הוּא לְשׁוֹן
 עוֹמְמוֹת⁵², וְעַל־יְדֵי חֲפִרוּהָ וְפִרוּהָ פּוֹעֵלִים שִׁיחִיהָ בִּזָּה עֲנִין הַנְּדִיבוֹת. וְזֵהוּ גַם מָה שֶׁכָּתוּב
 בַּמִּדְרָשׁ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁵³ שְׁנֵדִיבֵי עָם קָאֵי עַל הָאֲבוֹת, דַּעֲנִין הָאֲבוֹת הוּא בְּשֵׁלֵשׁ הַמִּידוֹת חֲגִ"ת
 [=חֶסֶד גְּבוּרָה תִּפְאָרֶת] שֶׁהֵם כּוֹלָלִים כָּל הַמִּידוֹת, וּמִזָּה נִמְשָׁךְ גַּם בַּמַּעֲשֶׂה בַּפּוֹעֵל. וְעַל־יְדֵי
 עֲבוּדָה זֶה עוֹשִׂים לוֹ יִתְבָּרֵךְ דִּירָה בַּתַּחְתּוֹנִים וּבִאֹפֶן דְּפִמְצָנָת רַצוֹנָךְ⁵⁴. וְהֵגֶם שֶׁבִּזְמַן הַזֶּה הָכֵל
 הוּא בְּהֶעָלָם, מְכַל־מְקוֹם נִקְרָא זֶה בִּשְׁם חֲפִירָה וְפִרְיָה, כְּמוֹכֵן מִהֶמְבּוּאֵר בְּדִירוּשֵׁי אֲדוֹמוֹ"ר
 מִהַר"ש⁵⁵ דַּעֲלִי־יְדֵי מַעֲשֶׂה הַמִּצְוֹת בִּזְמַן הַזֶּה נִמְשָׁכִים כָּל הַהִמְשָׁכוֹת וְהוּא פְּמָשָׁל אָדָם
 שֶׁמִּסְרוֹ לוֹ תִּיבָה וְכֵן אוֹצֵר גָּדוֹל וְגַם נִתְּנוּ בִּידוֹ הַמִּפְתָּח לְתִיבָה זֶה וְאֵינוֹ צָרִיךְ אֵלָּא לְפִתּוּחָהּ.
 וְזֵהוּ מָה שֶׁמִּמְשִׁיךְ וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן, דַּעֲלִי־יְדֵי יִרְדָּה זֶה וְעֲבוּדָה זֶה לְמַטָּה בָּאִים לְבַחֲנִית
 לְבָנוֹן, דְּלְבָנוֹן הֵינּוּ ל"ב נו"ן שֶׁהֵם ל"ב [שְׁלוּשִׁים וּשְׁנַיִם] נְתִיבוֹת חֲכָמָה וְנו"ן
 [חֲמִישִׁים] שְׁעָרֵי בִּינָה⁵⁶ כְּפִי שֶׁהֵם בְּתִיבָה אַחַת, וְיִתָּר עַל כֵּן שִׁישְׁנוּ עֲנִין הַנוֹזְלִים שֶׁשִּׁיךְ
 לְבַחֲנִית הַמִּזֵּל שֶׁהוּא בְּבַחֲנִית הַפֶּתֶר שֶׁלֹּא מִחֲכָמָה וּבִינָה. דַּעֲנִין זֶה נִמְשָׁךְ דּוּקָא עַל־יְדֵי
 הַנִּשְׁמוֹת כְּפִי שֶׁהֵם לְמַטָּה וְלֹא עַל יְדֵי הַנִּשְׁמוֹת שֶׁלֹּא מִחֲכָמָה (מַעֲיָן גָּנִים). וְכְּמוֹכֵן גַּם מִהֶמְבּוּאֵר
 ב'אֲגָרֶת הַקּוֹדֶשׁ⁵⁷ שֶׁהַעֲלִיּוֹנִים אֵין בָּהֶם כַּח לְבָרֵךְ וְלֹא עֲלוֹת כו' אֵלָּא הַתַּחְתּוֹנִים לְבַד לְפִי
 שֶׁהֵם מְלוּבָשִׁים בְּגוֹף חוּמָרִי מְשָׁכָא דְּחִוְיָא מ'קְלִיפָת נִוְגָה' וְהֵם מְתִישִׁים כּוֹחַ בְּשִׁבְרִית
 הַתַּאֲוֹת וְאֶתְפָּפִיָּא סְטָרָא־אַחְרָא כו', וְלִכֵּן בָּאִים הַעֲלִיּוֹנִים לְשִׁמּוּעַ חִידוּשֵׁי תוֹרָה מִהַתַּחְתּוֹנִים
 מָה שֶׁמִּחְדָּשִׁים וּמַגְלִים תַּעֲלוּמוֹת הַחֲכָמָה שֶׁהֵיוּ כְּבוֹשִׁים בְּגוֹלָה עַד עֵתָה כו'⁵⁸. וְכְּמוֹכֵן גַּם
 ב'הַמִּשְׁךְ הַהִילּוּלָא⁵⁹ בַּעֲנִין הַיּוֹשֶׁבֶת בְּגָנִים חֲבָרִים מְקַשִּׁיבִים לְקוֹלֶךְ הַשְּׁמִיעָנִי⁶⁰, שֶׁהַנִּשְׁמוֹת
 שֶׁבִּגְן־עֵדֶן בָּאִים לְשִׁמּוּעַ אֶת לִימוּד הַתּוֹרָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁבַּעֲלוֹם הַזֶּה⁶¹.
 וּבְכָל הַנ"ל יוֹבֵן גַּם כָּלֹלֹת עֲנִין הַשִּׁירָה. דִּהְנֵה בַּעֲנִין הַשִּׁיר מְבוּאֵר ב'תּוֹרָה אִוִּר'⁶² שֶׁעֲנִין
 הַשִּׁיר הוּא עֲנִין הַהֶעֱלָא מִלְּמַטָּה לְמַעֲלָה (כְּנ"ל מִהֶמְגִּיד), אֵלָּא שִׁישׁ בִּזָּה כְּמָה
 מִדְּרִיגוֹת, שִׁיר כְּפּוֹל שִׁיר מְשׁוֹלֵשׁ וְשִׁיר מְרֻבֵּעַ, שִׁזָּה תְּלוּי בִּאֹפֶן הַעֲלִיָּה. וַיֵּשׁ לֹאמֹר
 שֶׁבְּכָלֹלֹת הֵם שְׁנֵי הַעֲנִינִים דְּשִׁירָה חֲדָשָׁה לְשׁוֹן נִקְבָּה וְשִׁיר חֲדָשׁ לְשׁוֹן זָכָר. דְּבִזְמַן הַזֶּה
 הַשִּׁירָה הִיא לְשׁוֹן נִקְבָּה, כִּי הַעֲלִיָּה וְהַגְּאוּלָּה שֶׁעֲלִיָּה בָּאָה הַשִּׁירָה אֵינָה בְּהַתְּגַלּוֹת לְגַמְרִי.
 וְכְּמוֹכֵן ב'אֲגָרֶת הַקּוֹדֶשׁ⁶³ בַּעֲנִין הַגְּאוּלָּה הַפְּרִטִּית הַנִּפְעָלָת עַל־יְדֵי כָּל תְּפִילָּה וְתַפִּילָּה,

אוה"ת דברים ע' א'תתקמה. שה"ש ח"א ע' קעט. ד"ה מעין
 גנים תרצ"א (סה"מ תרצ"א ע' רלח).

(57) סכ"ו (קמד, סע"ב ואילך).

(58) עכ"ל האגה"ק שם.

(59) ד"ה היושבת בגנים ה'שי"ת.

(60) שה"ש ח, יג.

(61) שה"ש"ר עה"פ.

(62) בראשית ז, ג.

(63) סימן ד בסופו.

(51) ראה זהר ח"ג קסא, ב. רכא, ב. תניא אגה"ק סל"א. ועוד.

(52) תניא שער היחוד והאמונה רפ"ז.

(53) זהר שבעה ערה 47. הובא באוה"ת שם.

(54) כנוסח תפלת מוסף.

(55) בסה"מ תרנ"א ע' צו מציין להמשך מי יתן תרמ"ב

ספ"ד (ראה גם המשך מי יתן הנ"ל פ"ו פכ"א). וראה סה"מ

תרכ"ז ס"ע תלג. תרכ"ט ע' רט. תרנ"ח ע' לג. ד"ה באתי לגני

תשי"א פ"ה. לקנ"ש חכ"ח ע' 289 הערה 97. וש"נ.

(56) ראה מאורי אור מערכת ל אות ז וביאיר נתיב שם.

1 שגאולה זו אינה בגלוי, ותתגלה רק לעתיד לבוא. ולכן שירה זו היא לשון נְקִבָּה, שאינה
 2 בתוקף כל-כך. אך דווקא מתוך הֶהָעֵלֶם באים אחר-כך אל השיר חדש דלעתיד לבוא, וכמו
 3 שנתבאר לעיל בארוכה שדווקא על-ידי הירידה למטה לְגִידֵי הָאֲדָמָה אז דווקא נעשים
 4 המים צלולים ומתוקים, הרי על-ידי העבודה בהעלם והסתור באים לתכלית העליה, שתהיה
 5 עליית הבאר כו'. ובפרט בזמן הגלות, ובפרט בזמן החושך הכפול והמכופל דְעֶקְבָּתָא
 6 דְמִשְׁיחָא, וְעַד שִׁישְׁנוּ הָעֵלֶם וְהִסְתָּר על נשיא בישראל, וְהִהָעֵלֶם וְהִסְתָּר הוא על מילוי
 7 שליחותו הקדושה בהפצת התורה וחיזוק והפצת היהדות בכל מקום ומקום. הרי דווקא
 8 על-ידי ירידה זו פועלים תכלית העליה, שיהיה אֲתֵהֶפְכָּא חֲשׁוּכָא לְנִהוּרָא, וכמו שהיה
 9 בגאולת י"ב תמוז, שֶׁאֵלֹו שְׁאָסְרוּ אוֹתוֹ בַּמַּאסָּר הוֹכֵרְחוּ לַהֲוִידֵיעַ על הגאולה⁶⁴, ועל-ידי
 10 גאולה זו נמשך תוספת כח ועוז בהפצת התורה והידור בקיום המצוות, שזהו ענין ונהפוך
 11 הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם⁶⁵. וזהו גם מה שכתוב בשער היחוד והאמונה⁶⁶
 12 שהקדוש-ברוך-הוא שיתף מידת הרחמים עם מידת הדין, שזהו על-ידי צדיקים ואותות
 13 ומופתים שבתורה, דיש לומר, שכאשר האותות ומופתים הם אצל הצדיק שבדור וקשור
 14 עם ענייני תורה, הרי גם בזה רואים את הענין דמידת הרחמים.
 15 **וממידת הרחמים זו שהיא המידה השלישית הקשורה עם בית המקדש השלישי⁶⁷**, ובפרט
 16 שזה קשור עם הפצת המעיינות חוצה שעל-ידי-זה מְקַרְבִּים את קֶאֱתִי מֶר דָּא
 17 מְלָכָא מְשִׁיחָא (כמבואר ב'אגרת הקודש' של הבעל-שם-טוב⁶⁸), הרי מִזֶּה נבוא בקרוב ממש
 18 אל הגאולה דלעתיד. ובפרט כאשר בני ישראל קָבְעוּ את חג הגאולה, ובכל שנה ושנה
 19 נוסף על-ידי-זה בהרבצת התורה וקיום המצוות, הרי כל זה מגביר את הַיָּר מצוה ותורה
 20 אור⁶⁹, וּמִקְטִין ומחליש את החושך הכפול והמכופל של הגלות, עד שזוכים לקיום הַיָּעוֹד⁷⁰
 21 ולילה כיום יָאִיר, פֶּאֶשֶׁר קָא אָתִי מֶר דָּא מְלָכָא מְשִׁיחָא, וְיִקְיִצּוּ וְרִנְנוּ שׁוֹכְנֵי עֲפָרָי⁷¹ והוא
 22 בתוכם, ויקויים מה שכתוב⁷² לכן הנני נותן לו את בריתי שלום, ובפרט שפסוק זה הוא
 23 בשיעור חומש דיום הגאולה י"ג תמוז דשנה זו (על פי תקנת שיעורי חת"ת [=חומש
 24 תהלים תניא] דבעל הגאולה) בפרשת פינחס, דפינחס זה אליהו⁷³ המבשר טוב⁷⁴, ביאת
 25 משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו.



- (64) ראה גם סד"ה השם נפשנו בחיים תשי"ח (תורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט תמוז ע' ז). לקו"ש ח"ד ע' 1065 ואילך. ח"ח ע' 121.
- (65) אסתר ט, א.
- (66) פרק ה.
- (67) ראה לקו"ת מטות פט, ג ואילך.
- (68) נדפס בכתר שם טוב (הוצאת קה"ת) בתחילתו. ובכ"מ.
- (69) משלי ו, כג.
- (70) תהלים קלט, יב. וראה המשך תער"ב ח"ג ע' א'שטו.
- א'שמה. ועוד.
- (71) ע"פ ישע"י כו, יט.
- (72) ר"פ פינחס.
- (73) תיב"ע וארא ו, יח. פרקי דר"א פמ"ז. זהר ח"ב קצ,
- סע"א. ח"ג פ' פינחס רטו, א (ברע"מ). יל"ש ר"פ פינחס. פרש"י
- בב"מ קיד, ב – ד"ה לאו מר כהן.
- (74) ראה פרש"י בחוקותי כו, מב. תיב"ע ויל"ש שבהערה
- הקודמת. רמב"ם הל' מלכים פ"ב ה"ב.

בס"ד. שיחת יום א' פרשת פנחס, י"ג תמוז, ה'תשט"ו.

בלתי מוגה

כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון שמחה.

- א. בכלל¹ הרי נשמתו של נשיא היא נשמה כללית, ובמילא, רוב עניניו אינם עבור עצמו בלבד, אלא יש להם שייכות לכל המקושרים אליו.
- הרבי, כ"ק מורי-וחמי אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, בעל השמחה, אמר² – בשעה שדובר אודות כתיבת הספר-תורה לקבל פני משיח – שבאמת היה יכול לממן בעצמו את כל ההוצאות עבור הקלף והדיו והכתיבה, אלא שרצונו שכל בני ישראל יוכלו להשתתף בזה.
- כלומר: לא רק שהרבי לא רצה שרק לו לבדו תהיה הזכות, אלא יתירה מזה, שלא הסתפק בכך שהוא יוציא את כולם כמו שביכולתו של נשמה כללית ונשיא להוציא את כולם,
- כפי שמצינו³ שכל אחד ואחד מישראל צריך לקיים כל תרי"ג מצוות התורה, ואם אינו מקיים, באה נשמתו לעולם בגלגול נוסף, עד שתקיים כל תרי"ג מצוות, מלבד מצוות התלויות במלך, שהמלך מוציא את כל בני ישראל. ומזה רואים שני ענינים: א) גם מצוות המלך שייכות לכל בני ישראל, שכל בני ישראל מחוייבים בהם. ולכן איתא בגמרא⁴ "חכם שמת אין לנו כיוצא בו, מלך ישראל שמת כל ישראל ראויים למלכות". ב) האופן שעל-ידו מקיימים כל בני ישראל את מצוות המלך הוא ע"י המלך, שהמלך בעשייתו מוציא את כל בני ישראל. ומזה רואים שישנם ענינים שעשייתם על-ידי נשמה כללית מוציאה את כולם –
- אלא הרבי רצה שכולם ישתתפו בזה על-ידי העשיה שלהם. והיינו לפי שישנם ענינים שבהם "מצוה בו יותר מבשלוחו"⁵. הגם שעל-ידי שליח קיים את הדבר, אבל חסר ההידור שבה. והרבי רצה שגם ההידור יהיה אצל כל בני ישראל, "ובחרת בחיים"⁶, להשתתף ולרכוש אות בספר-תורה לקבלת פני משיח.
- ב. בגאולה דיי"ב י"ג תמוז שבאה על-ידי המאסר – שהרי דווקא על-ידי מאסר יכולה להיות גאולה – גם בזה נהג הרבי בטובת עין.
- את המאסר – לקח לעצמו בלבד, ובכך הוציא את כולם, שהרי המאסר לא היה בגלל ענין פרטי, אלא בגלל הפצת התורה והחזקת המצוות, שבה היו מחוייבים כל בני ישראל שהיו באותו זמן ובאותו מקום, והרבי עמד בראש וניהל זאת, ובמילא, להשקפתם – של ה"עיוסעקציע" – שעל-זה מגיע מאסר, היו צריכים לאסור את כל אלו שהיו מחוייבים בזה, ובפרט אלו שעסקו בזה תחת הנהלתו של הרבי. אבל הרבי לקח זאת על עצמו, ו'הוציא את כולם' על-ידי המאסר, וכן ביסורים שהיו לפני המאסר ולאחריו, מלבד יחידי סגולה שזכו גם הם לכך.
- מה-שאין-כן בגאולה ויום-טוב – שבשעה שישראל קובעים יום-טוב למטה אזי קיימו בבית דין שלמעלה מה שקבלו למטה⁷, היינו, שפסקו למעלה שיום זה יהיה יום-טוב ויום סגולה להמשיך כל הארות והשפעות הקשורות עם תורה ומצוות – ענין זה לא לקח הרבי לעצמו בלבד ו'הוציא את כולם', אלא עשה זאת באופן שכל יהודי ישתתף בזה, ויעורר את בני ביתו וסביבתו אודות פרשת החג, להסביר להם "דברי הצומות וזעקתם"⁸ והגאולה שהיתה, ושכל אחד יוכל להשתתף בזה בממונו, בגופו ובנשמתו.
- ג. אמרו חכמינו ז"ל⁹ הנותן בעין יפה נותן, היינו, שנותן את כל מה שיש בדבר. ישנם כמה חילוקים בזה, אבל "נותן" אמיתי – בעין יפה נותן, היינו, שנותן את הבור והעליה, את המטה עם המעלה. ובמילא, גם המקבל צריך לקבל בעין יפה, לא פחות ממה שנותן לו הנותן, ולנצל את כל הענינים שנותנים לו.

(4) הוריות יג, א וירושלמי פ"ג ה"ח.

(5) קידושין מא, א. וראה שו"ע אדה"ז או"ח סר"נ ס"ד ובקו"א שם.

(6) נצבים ל, יט.

(7) ע"ד מגילה ז, א. וש"נ.

(8) אסתר ט, לא.

(9) ב"ב נג, א. וראה תורת מנחם – התועדויות ח"ג ע' 38 ואילך.

וש"נ.

(1) שיחה זו (עד סוס"ג) הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונדפסה בלקו"ש ח"ב ע' 589 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

(2) ראה גם שיחת יום א' פ' פנחס, י"ג תמוז תשי"ב ס"ז (תורת מנחם – התועדויות ח"ו ע' 58). ח"י ע' 131. וש"נ.

(3) ראה תניא אגה"ק סכ"ט. וראה גם לקו"ש ח"ח ע' 192 הערה 55 ובשוה"ג. וש"נ.

1 וכפי שהרבי כותב במכתבו¹⁰ באיזה אופן יש לנצל את היום-טוב – לערוך התוועדות, היינו, לא להסתגר בד' אמותיו ולהתבונן בכל מה שהיה אז, אלא לערוך התוועדות ולעורר את עצמו והסביבה, כמבואר במכתב בארוכה.
 2 וכאמור לעיל שזהו יום סגולה שכל ההחלטות שיתקבלו בחיזוק התורה ומצוות, יבואו בפועל, ובהצלחה
 3 מופלגה, ויומשך על כל השנה כולה במעשה בדיבור ואפילו במחשבה.
 4

* * *

5 ד. צוה לנגן ואמר מאמר 'דיבור-המתחיל' פדה בשלום נפשי.

* * *

6 ה. ישנה רשימה מדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר – "רשימה מאחד השומעים", אבל אחר-כך הגיה הרבי אותה
 7 ותיקן את הלשון, ואם-כן הרי זו רשימה מדוייקת¹¹ – שנדפסה עתה ברשימת המאסר בסופה, בתור הוספה.
 8 רשימה זו נדפסה כבר כמה פעמים, ועתה נדפסה עוד הפעם¹².
 9 ותוכן הדברים:

10 נושאים אנו תפלה להשי"ת – "יהי הוי' אלקינו עמנו כאשר היה עם אבותינו"¹³, הגם שאין אנו יכולים
 11 להידמות לאבותינו, שהם היו בעלי מסירת-נפש בפועל, כפי שמביא דוגמא מאחד הנשיאים – מאורע שאירע
 12 עם כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן, אביו של כ"ק מו"ח אדמו"ר – שבעת שהמלוכה דרשה שיעשו שינויים
 13 בעניני רבנות ובעניני חינוך, דיבר בפרהסיא באסיפה שהיו נוכחים בה באי-כח הממשלה, והתחלת הדיבור היה:
 14 לא מרצוננו גלינו מארץ ישראל, ולא בכוחותינו אנו נשוב לארץ ישראל. אבינו מלכנו הגלנו כו', והוא יתברך
 15 יגאלנו כו'.

16 ומסיים, שרק גופותינו ניתנו בגלות, אך לא נשמותינו, שעליהם אין בעלות לאף אחד, ולכן, בכל הקשור
 17 לעניני תורה ומצוות אין להתחשב כלל בענין הגלות ("עס פאלט-אָפּ דער גאַנצער ענין פון גלות"), וכשם שבזמן
 18 שיד ישראל תקיפה הרי בוודאי שלא היו משנים דבר בעניני הדת, כמו כן אין לוותר לדרישת הממשלה לעשות
 19 שינויים שהם נגד הדת (כפי שמופיע ברשימה הלשון בארוכה ובדיוק).

20 ו. ולכאורה אינו מובן:

21 תחילת דברי אדמו"ר נ"ע "לא מרצוננו גלינו כו' אבינו מלכנו הגלנו" – נוגעים הם להמשך וסיום הענין,
 22 כי, מאחר שהקב"ה הגלה אותנו, הרי רק בו תלוי הדבר, והוא הקובע מה נמסר לגלות ומה לא נמסר לגלות,
 23 וכיון שרק את הגוף שלח הקב"ה לגלות, אבל את הנשמה לא שלח הקב"ה לגלות, הרי מעצמו מובן שההגבלות
 24 של הגלות אינם חלים על הנשמה.

25 – אילו היה הדבר ברצון האדם, הרי "אין דיעותיהם שוות"¹⁴, ויתכן שמישהו ירצה להיות דווקא בגלות...

26 כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר בארוכה¹⁵ סיפור אודות שני אחים, האחד, שהיה 'דתי', היה עני מרוד, והיה מלמד,
 27 ואילו השני היה גביר מופלג, והיה 'חפשי'. לעני היו הרבה בנות, ואילו הגביר – לא סיפר הרבי אם היו לו
 28 רק בנים שהיו צריכים לקבל "נדן", או שגם בנים לא היו לו.

29 כאשר העני הוצרך להשיא את בנותיו – והרי כפי שהיה נהוג מעבר לים שבשביל להשיא בנות ("אויסגעבן
 30 די טעכטער") צריכים נדוניא גדולה, ומי שהוא קבצן גדול יותר צריך "נדן" גדול יותר, כיון שחוק מה"נדן"
 31 אין ביכולתו ליתן – הרי בלית ברירה, נסע לאחיו לבקש ממנו שיעזור לו בכדי שיוכל לחתן את בנותיו.

32 אצל העשיר היה זה דבר רצוי ונעים ביותר, שהרי ידע את מעלותיו של אחיו העני, והיה חפץ לכל-הפחות
 33 להראותו את יקר תפארת גדולתו, ולכן, בבואו אליו, לקחו והולילו בארמונותיו ודירותיו וכו'.

ח"ד תרצא, ב ואילך. ולאח"ז בסה"ש תרפ"ז ע' 169 ואילך.

(13) מלכים-א ח, נז.

(14) ראה ברכות נח, רע"א. סנהדרין לח, א. ועוד.

(15) ראה סה"ש תש"ב ע' 21. וראה גם תורת מנחם – התוועדות

ח"א ע' 14 ואילך.

(10) נדפס בקונטרס חג הגאולה יב"ג תמוז ה'תש"ח (קונטרס נט
 – סה"מ תש"ח ע' 263 ואילך). ולאח"ז באגרות-קודש שלו ח"ב ע'

פ ואילך.

(11) ראה גם לקו"ש חכ"ג ע' 158 בשוה"ג.

(12) לקו"ד לקוט לז – י"ל לג' תמוז שנה זו (תשט"ו). – לקו"ד

- כיון שלאח העני לא היתה ברירה – בידעו שהוא חייב לסבול הכל... דאם-לא-כן, הרי בבואו לביתו יסבול צרות מאשתו, ועוד יותר מבנותיו... – היה מוכרח להתהלך עם אחיו הגביר אנה ואנה, אבל היה ניכר עליו שהוא לא מתלהב מכל ה"הפלאות" שהראה לו אחיו הגביר.
- חרה הדבר לגביר, היתכן, שהוא מראה לו ארמון, ועוד ארמון גדול יותר, עוד חדר ועוד חדר, ועוד "צעצוע" וכו', ואף-על-פי-כן, אין זה "לוקח" אותו ("עס דערנעמט אים ניט") כלל? ...! ופונה אליו ושואל אותו: נו, מה אתה אומר על כל זה?
- עונה לו האח העני: אם אתה נותן לי עבור ה"נדן" – מוטב, ואם לאו, נוסע הנני מיד בחזרה, חבל על הזמן! אומר לו האח העשיר: ומה עם כל הדברים הנפלאים שראית אצלי?
- אומר לו האח העני: יש מין חיה – שאינני רוצה לקרותה בשמה – שהתענוג שלה הוא להיות מונחת בבוץ, זהו המאכל והמשקה שלה, אבל היא "מודאגת": למה מונחת היא בבוץ רק עד אפה ("ביון נאָז"), ולא יותר; אילו היתה כולה מונחת בבוץ, מעל האף ("איבערן נאָז") – אזי היה לה תענוג גדול יותר... ובנוגע לעניינו:
- לולי מסירת ה"מודעה" שהשי"ת שלח אותנו בגלות – יכולה להיות מציאות שמישהו יהיה כמו אותה חיה שמונחת ב"בוץ", היינו, במצב של העלם והסתר, ומצטערת על כך שה"בוץ" מגיע אך ורק עד האף – שזהו לפי שהענין ד"נשמה באפו"¹⁶ הוא אפילו קודם התפלה, היינו, גם ללא עבודתו – והוא דואג על כך שהבוץ אינו גם מעל האף!
- אמנם, כאשר מוסרים מודעה שיהודים מצד עצמם אינם יכולים להיות בגלות, ומה שנמצאים בגלות אין זה אלא מפני שהשי"ת שלח אותם בגלות, הרי מעצמו מובן, שכיון שהנשמה לא נשלחה בגלות, לא חלים על הנשמה כל ההגבלות של הגלות. –
- אמנם, כל זה הוא בנוגע להתחלת הפתגם, "לא מרצוננו גלינו מארץ ישראל"; אבל אינו מובן: לשם מה מוסיף אדמו"ר נ"ע "לא בכוחותינו אנו נשוב לארץ ישראל"? – בוודאי שכן הוא האמת, ואמת לאמיתו, אבל, לכאורה אין זה נוגע לענין המדובר כאן?
- ז. ויובן בהקדם מה שמצינו גבי מלאכות שבת, שחייבים רק על מלאכה שענינה תיקון, מה-שאינ-כן אם נעשה על-ידה קלקול¹⁷.
- וטעם הדבר, לפי שבפעולה כזו לא היתה תועלת במשכן, ולכן אינה חשובה מלאכה אפילו בעובדין דחול. כלומר: כל המציאות של "רשות" נלקחת מעולם הקדושה, ולכן, כאשר בעולם הקדושה אין לזה מציאות, אי אפשר שתהיה לזה מציאות בעולם הרשות. –
- אלא-אם-כן הקלקול הוא על מנת לתקן, כמו סותר על מנת לבנות, דכיון שאינו יכול לבנות אלא-אם-כן יסתור תחילה את הדבר הבלתי-רצוי או את הבנין הקודם, הרי סתירה זו אינה קלקול, אלא תיקון.
- ובענין זה סבירא-ליה לרבי יוסי¹⁸ ש"סותר על מנת לבנות במקומו הוי סותר, סותר על מנת לבנות שלא במקומו לא הוי סותר".
- כלומר: כדי שפעולת הסתירה (שמצד עצמה היא קלקול) תחשב לתיקון (כיון שהכוונה היא על מנת לבנות), בהכרח שהתיקון יהיה באותו מקום שבו נעשה הקלקול, וכאשר מתקן במקום אחר, אין זה מתקן את הקלקול שנעשה במקום הסתירה, ובמילא אין הסתירה נחשבת למלאכה שחייבים עליה. ולכן סבירא-ליה לרבי יוסי שיש להתחשב לא רק בפעולת האדם בעשיית המלאכה, אלא גם במקום שבו נעשית המלאכה, וכיון שמתחשבים עם המקום, צריך להיות התיקון באותו מקום שבו היה הקלקול.
- ופריך בגמרא: "מכדי כל מלאכות ילפינן להו ממשכן, והתם סותר על מנת לבנות שלא במקומו הוא", "שהיו סותרים אותו בחניה זו ונוסעים למקום אחר וחונים וחוזרים ומקימין אותו"?

(17) שבת קה, ב. רמב"ם הל' שבת פ"א הי"ז-ח.
(18) שם לא, ב ובפרש"י.

(16) ישעי' ב, כב. וראה תורת מנחם – התועדויות ח"ב ע' 196.
וש"נ.

- 1 ומשני: "שאני התם, כיון דכתיב¹⁹ על פי ה' יחנו, כסותר על מנת לבנות במקומו דמי".
- 2 והביאור בזה בפשטות – כפירוש רבינו חננאל – דכיון ש"על פי ה' יחנו", "ויתכן שיאמר להם שובו חנו במקום
- 3 שסותרתם, כסותר על מנת לבנות דמי".
- 4 ואינו מובן:
- 5 הרי בכל המסעות שנמנו בפרשת מסעי, לא מצינו אף פעם שהשי"ת צוה לחזור ולבנות באותו מקום שבו
- 6 היתה הסתירה?
- 7 ואפילו אילו היתה מציאות כזו²⁰, לא יתכן שיהיו חייבים על סתירה זו – דכיון שבעת הסתירה היה תמיד
- 8 טפס היכן יהיה הבנין, במקום הסתירה או במקום אחר, הרי לא שייך שתהיה אלא התראת טפס, שאין חייבים
- 9 עליה²¹; או לאידך, שמזה נלמד שיהיו חייבים גם על התראת ספק, כיון שרק באופן כזה היתה יכולה להיות
- 10 במשכן המציאות של סותר על מנת לבנות?!
- 11 ויש לומר ההסברה בתירוצו הגמרא "כיון דכתיב על פי ה' יחנו, כסותר על מנת לבנות במקומו דמי" –
- 12 שכיון שהסתירה (יסעו) והבנין (יחנו) הם על פי ה', היינו, שהסתירה והבנין הם לא מצד המקום ולא מצד
- 13 האדם, אלא מצד ציווי ה', הרי זה שולל את החילוקים בענין המקום, כיון שכל מקום שבו נמצאים הרי זה "בי
- 14 גזא דרחמנא"²², שיש בו ציווי ה', שהוא למעלה מן המקום, ובמילא, בטלים כל החילוקים שמצד המקום.
- 15 ח. על-פי-זה יש לבאר את ההוספה בדברי אדמו"ר נ"ע – "לא בכוחותינו אנו נשוב לארץ ישראל":
- 16 אילו השיבה מן הגלות לארץ ישראל היתה נמסרת לרצונו של אדם, כך, שכאשר יהודים מתאספים יחדיו,
- 17 ומצרפים אליהם כמה גוים, ומחליטים שעכשיו מספיק כבר להיות בגלות, ועוד לפני שמתקנים את "מפני
- 18 חטאינו" רוצים לבטל את ה"גלינו מארצנו", בגלל שכך החליטו עשרה או כמה עשירות בני-אדם – נמצא שגם
- 19 הבעלות על הגלות נמסרה לרצונו של אדם, שהרי ברצונו תלוי הדבר אם להימצא שם זמן ארוך יותר או קצר יותר.
- 20 ועל זה באה מסירת המודעה – שכללות ענין הגלות, הן הסתירה והן הבנין, הן הנסיעה לגלות והן החנייה
- 21 לאחר הגלות, הוא "על פי ה'", ובמילא, הרי זה ברשותו ובבעלותו של הקב"ה, וכיון שהקב"ה הוא למעלה מן
- 22 המקום, הרי גם כאשר נמצאים בזמן הגלות יוצאים מהחילוקים שבענין המקום.
- 23 כלומר: גם כאשר בני ישראל נוסעים בגלות, נמצאים הם באותו מקום שממנו היתה היציאה לגלות – שזהו
- 24 המעמד ומצב שהיה בזמן שבית המקדש היה קיים, קודם החורבן והגלות, וכפי שראו במוחש באופן נסי שבקדש
- 25 הקדשים לא היה מציאות המקום תופס מקום כלל – "מקום ארון אינו מן המדה"²³, וכמו כן עתה, שמצד
- 26 נשמתו יכול יהודי להעמיד את עצמו במעמד ומצב היותר נעלה – כמו בקדש הקדשים (במקום) ביום הכיפורים
- 27 (בזמן), בעת העבודה המיוחדת ד"עיצומו של יום" – עבודת הקטורת!
- 28 והיכולת לזה היא – מצד זה שכללות ענין הגלות הוא "על פי ה'", בב' התנועות, הן בסתירה והן בבנין.
- 29 וזוהי גם ההקדמה הדרושה כדי להבין שאין להתחשב כלל באלו הטוענים שתנאי המקום ותנאי הזמן דורשים
- 30 לילך נגד הדת, או שרוצים להלביש זאת במילים יותר עדינות ואומרים שמצד תנאי הזמן והמקום יש צורך
- 31 לעשות פשרות בדת,
- 32 – האמת היא שלא שייך בזה "פשרה", שהרי מדובר בענין שהוא אמת לאמיתו, ולא שייך שיהיו שתי אמת
- 33 לאמיתו; או שהדבר הוא אמת, או שאינו אמת, ואם אינו אמת – הרי זה שקר. אם אין זה ענין של דת – אין
- 34 זו פשרה, אלא ענין שמנגד לדת –
- 35 עכשיו – טוענים הם – שונה המצב, אין זה הזמן, אין זה המקום, ואין אלו האנשים כו', וגם פלוני ופלוני
- 36 היו אומרים שעכשיו צריך להיות באופן אחר –
- 37 הנה על-זה היא מסירת המודעה, שכללות ענין הגלות לא היה במציאות כלל אם לא היו עושים ענינים נגד
- 38 הדת – "מפני חטאינו גלינו מארצנו"; והיציאה מן הגלות יכולה להיות באופן אחד בלבד – שהקב"ה ברצונו
- 39 יוציא אותנו מהגלות, על-ידי-זה שנסיר את "חטאינו", שזוהי הסיבה שהביאה את הגלות.

ואילך. וש"נ.

(22) חולין קלט, א. וש"נ.

(23) יומא כא, סע"א. וש"נ.

(19) בהעלותך ט, יח-כג. וראה עירובין נה, ב.

(20) ראה פרש"י חוקת כא, ד. פינחס כו, יג. עקב יו"ד, ו.

(21) ראה אנציק' תלמודית (כרך יא) ערך התראת ספק (ע' שטו

ובמילא, לא יתכן שהגלות תגרום ליהודים לעשות ענינים שהם היפך הדת – בה בשעה שכללות ענין הגלות הוא כדי לתקן מה שעשו שלא על-פי דת, כדרישת הדת.

ומסירת מודעה זו היא תוכן ההכרזה שהכריז אדמו"ר נ"ע בשעתו, וכ"ק מו"ח אדמו"ר גילה זאת בהיותו אפילו תחת ממשלתם של אלו שהיו מנגדים על הדת בכל התוקף, ואחר-כך מסר לנו זאת, כדי לסיים את ה"פכים קטנים".

ט. וכן²⁴ הוא גם כאשר בא משהו וטוען שרצונו לנסוע למקום ששם "עניי ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"²⁵. לשם מה עליו להיות בגלות ולהתייגר – בשעה שיכול לברוח מכאן לארץ ישראל. על כך אומרים לו: לא מרצונך הנך בגלות, ולא ברצונך תצא מהגלות. זהו ענינו של הקב"ה, וכיון שזהו על פי ה', אין לך לברוח מכאן, כי, במקום שבו הנך נמצא, הנך "בי גזא דרחמנא".

אך כיון שניתנה לו בחירה חפשית, ביכולתו לבחור מה שהוא רוצה, כך שיש לו את הבחירה לרכוש כרטיס ולנסוע לארץ ישראל. ענין זה לא נוטלים ממנו. אין משנים סדרי בראשית מפני כו'²⁶. אבל מה נעשה עמו – הוא לא ברח מחוץ-לארץ לארץ ישראל, אלא לקח עמו את האויר של חוץ-לארץ לארץ ישראל, ונמצא שם באויר של חוץ-לארץ²⁷.

מובא בחסידות²⁸ בשם ספר עשרה מאמרות²⁹, שכל יהודי מתפשט סביבו אויר גן-עדן ואויר גיהנם, ובשעה שבגלל ה"מפני חטאינו" שלא תיקן עדיין, עליו להיות עדיין במצב ד"גלינו מארצנו" גם כפשוטו, ואף-על-פי-כן, קם מעצמו ונוסע לארץ ישראל – אזי לוקח עמו ל"ארץ אשר עניי ה' אלקיך בה" את אויר גיהנם, שהרי הוא ברח מהמקום שצריך להיות בו עדיין כדי לתקן חלקו בסיבת החורבן והגלות, ועל-ידי-זה מתעכב התיקון וכו'.

מילא בשעה שנמצא בחוץ לארץ, הרי גזרו על גושה ועל אוירה³⁰, אבל בארץ ישראל האויר טהור, והוא לוקח עמו אויר גיהנם אל "פלטין של מלך"³¹.

י. טוענים שישוב ארץ ישראל הוא מצוה, ואם אינו מצוה, הרי זה הידור מצוה³². הנה יש על זה כמה תשובות. (א) איתא בתשב"ץ (קטן)³³ – (כ"ק אדמו"ר שליט"א הפסיק ואמר בבת-שחוק:;) גם התשב"ץ היה יהודי דתי... – שכאשר רוצים לנסוע לארץ ישראל, צריכים להבטיח שיוכלו להיזהר היטב במצוות וגם להדר במצוות יותר מאשר בחוץ-לארץ, ורק אז יכולים לנסוע לארץ ישראל, ואם לאו, אין חסרון בכך שלא יסע.

וכמו כן מצינו בכמה ספרים³² שמצות ישוב ארץ ישראל אינה מצוה חיובית עבור כל אחד ואחת מישראל שירדוף לקיים מצוה זו. אם יש בכך סכנה, סכנת הגוף, ועל-אחת-כמה-וכמה סכנת הנפש, לא צריכים לנסוע, ובכך מתרצים את הראשונים שלא נסעו לארץ ישראל³⁴.

(ב) ואיבעית אימא: שאלו אצל הרבי³⁵ – בהיותו בווינה – למה הוא מקרב³⁶ אפילו יהודים כאלה שעליהם נאמר "מורידין ולא מעלין". והרבי השיב:

ב'שולחן ערוך' ישנם ד' חלקים: אורח חיים, יורה דעה, אבן העזר וחושן משפט. על-פי סדר זה הרי חושן משפט הוא החלק האחרון של השולחן ערוך. בחושן משפט גופא ישנם ארבע מאות ועוד עשרים וכמה סימנים³⁷. ופרטי הדינים ד"מורידין ולא מעלין" הם בסוף חושן משפט, בסימנים האחרונים. וא"כ, למה להתחיל ללמוד בסדר הפוך, משמאל לימין? – צריכים ללמוד מימין לשמאל, כמו הסדר אצל בני ישראל³⁸, וכאשר ילמדו את כל הדינים של השולחן ערוך ויקיימו אותם, וישארו רק דינים הנ"ל, אזי יתיישבו לפסוק דינים אלו.

(24) מכאן ועד סוף שיחה זו – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונרפס בלקו"ש ח"ב ע' 619 ואילך. במהדורא זו ניתוספו כמה פרטים מהנחה בלתי מוגה, וגם כמה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

(25) עקב יא, יב.

(26) ראה ע"ז נד, ב (במשנה).

(27) ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"ג ס"ע 78 ואילך.

(28) ראה תניא אגה"ק ביאור לסכ"ז (קמז, רע"א).

(29) מאמר חקו"ד ח"ב פ"ב.

(30) גיטין ח, ב. וש"נ.

(31) במדב"ר פי"ט, יג. יל"ש עקב רמז תתסז.

(32) ראה אנציק' תלמודית ערך א"י ע' רכג ואילך. וש"נ. וראה גם

לעיל ע' 124.

(33) בסופו – אות תקנט.

(34) ראה תוד"ה הוא – כתובות קי, ב.

(35) ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"א ע' 37. וש"נ.

(36) ומקיל כ"כ בהמצוה ד"הוכח תוכיח את עמיתך" (קדושים יט, יז).

שהרי מקרב יהודים כאלו שיש על מה להוכיחם (מהנחה בלתי מוגה).

(37) דייק בלשונו – מפני החילוק שבין הטור והשו"ע.

(38) הנפק"מ בין בני ברית לשאינם בני ברית – שאצל בני

מתחילים ללמוד מימין הספר, ומשם ממשיכים הלאה, משא"כ אצל

גוים. ובמילא, כאשר יניחו את ד' חלקי השו"ע לפני גוי, להבדיל, אזי

יתחיל מהסימנים האחרונים של חושן משפט... (מהנחה בלתי מוגה).

וכן הוא בנוגע למצות ישוב ארץ ישראל: ישנם מצוות שלכל הדעות הם מצוות, ובהם גופא ישנם קלות שבקלות, קלות, חמורות, וחמורות שבחמורות. ואם-כן, כאשר מניחים את כל המצוות הַצָּדָה, ונאחזים ("מ'כאפט זיך אָן") במצות ישוב ארץ ישראל, אשר, לכל לראש יש פלוגתא אם היא במנין המצוות בכלל³², ושנית, יש פלוגתא אם זוהי מצוה לכל בני ישראל שכולם חייבים לקיימה, כנ"ל – הנה כאשר מניחים הכל הצדה, ונאחזים רק בענין זה, הרי זה סימן שמהו כאן אינו כשורה ("עפעס איז דאָ ניט גלאַטיק").

ובפרט כאשר רואים שאצל אחרים הרי זה עוד מחליש קיום המצוות – הרי זה סימן שענין זה בא מה'צד השני'. יא. הרבי (מהורש"ב) נשמתו-עדן אמר³⁹ שהיצר הרע מתלבש לפעמים באיצטלא של משי ("אָ זיידענע זשופיצע"), עד שאי אפשר להכיר אם זה ירא שמים זקן ("אָן אַלטער ירא שמים"), או היצר הרע הזקן⁴⁰ ("דער אַלטער יצר הרע"). והדרך היחידה להבחין היא מהתוצאות בפועל ממש, שבענין זה – פועל ממש – אי אפשר לרמות את עצמו.

אם רואים שעל-ידי-זה ששומעים לטענותיו נעשים אדוקים יותר ("פרימער") בפועל ממש, מתפללים יותר, לומדים יותר, מונחים פחות בעניני עולם הזה וחושבים יותר ויותר אודות הקב"ה – הרי זו ראייה שכאן מדבר החסיד הזקן ("דער אַלטער חסיד"); אבל כאשר רואים שעל-ידי-זה ששומעים לטענותיו הנה בפועל ממש נעשה חלישות בתורה ומצוות – הרי זו ראייה שכאן מדבר היצר הרע, אלא מאי, הוא לבוש באיצטלא של משי – הנה איצטלא זו גזולה היא בידו, כלומר, שמלבד כל הענינים עובר הוא עבירה נוספת, שמנצל ענין של קדושה, ובו גופא רוצה לנגד חסו-שלום.

יב. ישנו פתגם מ' הלל מפאריטש⁴¹ בלשון הכתוב⁴² "העם ההולכים בחושך ראו אור גדול", שבשעה שנמצאים משך זמן בחושך, אזי חושבים שהחושך הוא אור⁴³. ולא די בכך – מגיעים למטה יותר, ש"שמים גו' אור לחושך"⁴⁴; לוקחים ענין של "תורה אור"⁴⁵, ועל-ידו גופא רוצים לחזק חסו-שלום את החושך כפול ומכופל של הגלות.

אם אכן רוצים לנסוע לארץ ישראל, הנה הדרך היחידה היא – לתקן את ה"מפני חטאינו". הרי ענין הגלות אינו ענין של עונש לשם עונש חסו-שלום, אלא כמשל⁴⁶ אב הרחמן שבנו יחידו יקר אצלו ביותר, וכאשר הבן יחיד שלו מתלכלך, אזי רוחץ אותו במים פושרין, או גם ברותחים, כאשר הלכלוך דבק בו ביותר. ועל-ידי הסרת הלכלוך מקרבים את הגאולה הכללית, ובמילא גם את הנסיעה האישית לארץ ישראל.

וכידוע⁴⁷ המענה של ה'צמח צדק' שאמר ליהודי ב'יחידות': "רצונך לנסוע לארץ ישראל? – עשה כאן ארץ ישראל!" שיעשה כאן בחוץ-לארץ⁴⁸ דירה לו יתברך, וכאשר יתלקטו נר אחד ועוד נר, אזי "ראו – באמת – אור גדול", ויגיעו לקיום היעוד "לילה כיום יאיר"⁴⁹, בגאולה האמיתית והשלמה, במהרה בימינו אמן.

* * *

יז. ...ישנו מנהג נוסף – שקיים רק שנים אחדות בלבד – שהונהג ב"י"ג תמוז⁵⁰: ישנם מוסדות הנושאים את שמו של כ"ק מו"ח אדמו"ר, בעל השמחה, שנמצאים ברובם באפריקא – במדינת מרוקו, צפון אפריקא, וחלקם גם בארץ ישראל, וכן באוסטרליא, ומסתמא במשך הזמן יתווספו עוד. וכיון שרוחניות קשורה עם גשמיות, וגשמיות מביאה לידי רוחניות – הונהג בשנים האחרונות שבי"ג תמוז מתנדב כל אחד כפי נדבת לבו כדי להחזיק ולהגדיל את המוסדות הנ"ל שכבר קיימים, וכן לייסד מוסדות חדשים, כפי דרישת השעה.

(39) ראה אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' סז (נעתק ב"היום יום" כג סיון). מכתב כ"ד אייר שנה זו (אגרות-קודש ח"א ע' קיט). וראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"ג ע' 309. וש"נ.
(40) ראה קהלת ד, יג ובפרש"י.
(41) ראה אודותיו בתורת מנחם – התועדויות ח"א ע' 7 הערה 12. וש"נ.
(42) ישע"י ט, א.
(43) סה"ש תש"א ע' 140. תש"ב ע' 81. וראה אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' תפב.
(44) ישע"י ה, כ.
(45) משלי ו, כג.
(46) תניא אגה"ק סכ"ב.
(47) אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' תפה. נתבאר בתורת מנחם – התועדויות ח"ג ס"ע 77 ואילך.
(48) בהמקום שבו העמידה ההשגחה העליונה את כל אחד ואחת מישראל – שזוהי ההוכחה שבמקום זה צריך ללמוד תורה ולקיים מצוות ולעשות דירה לו ית' (מהנחה בלתי מוגה).
(49) תהלים קלט, יב.
(64) ראה גם שיחת י"ב תמוז דאשתקד ס"ז ואילך (תורת מנחם – התועדויות ח"ב ע' 86 ואילך). וש"נ.

וכיון שענין זה נעשה עבור מוסדות שנתייסדו באופן מיוחד – לא עושים זאת על-ידי עריכת "אפיל" (מגבית), באופן של הכרזה, ישיבה בראש השולחן, ואמירת "שישו בני מעי" ... אלא כל אחד ירשום על-גבי פתקא שמו ושם אמו – אם רצונו שיזכירוהו על הציון של כ"ק מו"ח אדמו"ר, שמוסדות אלו הם על שמו, ולצדף לפתקא את הממון, או ליתן הממון בפני-עצמו. ועל-ידי הנתינה באופן כזה יתווסף ריווח צדדי – שיהיה נכלל בכת של "הצנע לכת"...

ובכל אופן, גם מי שלא יתן את נדבתו על אתר – הרי כיון שי"ב תמוז הוא גם יום ההולדת של כ"ק מו"ח אדמו"ר, ויום ההולדת נמשך עד יום הברית, כדאיתא בספרים⁶⁵ והובא ב"שולחן ערוך אדמו"ר הזקן" במהדורא בתרא⁶⁶ שביום הברית היא תחילת כניסת נפש הקדושה, ובמילא הרי זה גמר הלידה – הנה במשך הזמן מיום ההולדת עד יום הברית ישלחו את הכסף, ויציינו שזהו עבור מוסדות "אהלי יוסף יצחק ליובאוויטש" בכל מקום שהם.

יח. כ"ק מו"ח אדמו"ר מאד לא אהב מדידה וצמצום והגבלות, והיה סבור שסגולה לפרנסה היא עמידה במעמד ומצב של היפך הצמצום ("בשעת מ'פאקוועטשט זיך ניט"). ועל-אחת-כמה וכמה כאשר מדובר אודות צדקה – הרי זו גמרא מפורשת⁶⁷ שאין מדקדקין בה, והגמרא עוד מוסיפה ביטוי קשה ("א שווערן וואָרט") על מי שמדקדק כו'.
וכיון שבכל ענין, אם חסר ב"נפש", אם חסר ב"רוח" ואם חסר ב"נשמה" – יכולים לתקן זאת על-ידי המשכה מבחינת המקיפים,

וזהו ענין של ניגון, כדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר⁶⁸ שניגון קשור עם המקיפים שבנפש, שלמעלה מנפש רוח נשמה –

הנה כאשר ינגנו "ממצרים גאלתנו", היינו, שיצאו מכל המיצרים וגבולים – אזי מסתמא יכנס ("וועט אריינפאלן") יותר כסף, כפי שאומרים באמריקא: "מאַטש מאַני" ... ויתברר שאין זה כל כך קשה כפי שהיצר-הרע רוצה להשלות את עצמו.

(ואח"כ אמר:) מסתמא יחלקו פתקאות, או מכשירי כתיבה, או מעטפות, וכל אחד ישתתף בזה, והמנגנים יהיו בבחינת "למנצח בנגינות"⁶⁹, או "למנצח בנגינותי"⁷⁰.

וכל המרבה הרי זה משובח – הן בהרמת הקול בניגון, והן בנתינת הממון.

[ניגנו "ממצרים גאלתנו", וכאשר הפסיקו מלנגן, שאל כ"ק אדמו"ר שליט"א בבת-שחוק: האם כבר התבטלו ה"מיצרים"? ...!]

* * *

יט. ברשימה הנ"ל (ס"ה) על הפסוק "יהי ה' אלקינו עמנו גו'" – מבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר רק התחלת הפסוק, "יהי ה' אלקינו עמנו כאשר היה עם אבותינו";
ובנוגע לסיומו של הפסוק, "אל יעזבנו ואל יטשנו" – ישנו מאמר של כ"ק מו"ח אדמו"ר⁷¹ שבו מבאר גם ענין זה – שאף שכבר היתה התפילה "יהי ה' אלקינו עמנו", ו"הרי על ידי העבודה דתפילה ממשיכים זאת. שפועלים בקשה זו", מכל-מקום, מוסיפים לבקש "אל יעזבנו ואל יטשנו", ומבאר, שבקשה זו היא על "נתינת כח על עבודת הברורים ושלא יהיו עניני טעות כו'".

כ. ובקשר לענין זה (שלילת עניני טעות בעבודת הברורים) – ישנו סיפור בשם רבינו הזקן שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר בהזדמנות אחרת⁷² אודות הגביר ובעל-העגלה:
פעם היה מנהג הסוחרים שהיו נוסעים ל"יריד" לקנות סחורה, וכאשר היו חוזרים לביתם, היו מוכרים את הסחורה קימעה קימעה.

(69) תהלים ד, א. ועוד.

(70) חבוקק ג, יט.

(71) ריש וסוף ד"ה יהי הוי' אלקינו תש"י (סה"מ תש"י ע' 51 ואילך).

(72) שיחת י"ב תמוז תש"ד ס"ד (סה"ש תש"ד ע' 154 ואילך).

(65) ראה לקו"ש ח"כ ע' 246 ואילך. וש"נ.

(66) או"ח סוס"ד.

(67) ראה ב"מ לג, א ובפרש"י.

(68) ראה לקו"ד ח"א קב, ב. סה"ש תש"ג ע' 98 ואילך. לעיל ע' 4.

וראה גם שיחת י"ב תמוז תש"ו ס"ב (סה"ש תש"ו ע' 52).

1 הגביר – שהיה בן-תורה – לא היה "אץ להעשיר"; הוא לא היה ממהר בנסיעתו ל"יריד", והיה נוהג להתעכב
2 בדרכו לצורך תפילה בציבור, לימוד שיעוריו, ובשעות הפנויות היה מתקדם לאט לאט בדרכו, עד שסוף-כל-סוף
3 היה מגיע למחוז חפצו.

4 פעם אחת הגיע הגביר לעיירה בערב שבת, ובמילא, החליט שכבר ישאר בעיירה זו עד לאחרי שבת, וסיכם עם
5 בעל-העגלה – שהיה גם-כן יהודי, אבל יהודי פשוט – שנשארים כאן לשבת, ובמילא, הלכו שניהם להתכונן לשבת.

6 נטל הגביר את בגדי השבת, ה"קאפאטע" וה"שטריימל" וכו', והלך למרחץ. בלכתו בדרכו מהמרחץ
7 לאכסניא, הבחין בעגלה העומדת בצד הדרך שנפל ממנה גלגל, או שנתקעה בבון, וכיון שנזכר – להיותו יהודי
8 למדן... – שיש מצוה "עזוב תעזוב עמו"⁷³, שכאשר עומד יהודי שמנסה לסחוב את העגלה, את הסוס או את
9 הסחורה, צריכים לעזור לו – נגש לעזור לו.

10 כיון שהגביר לא הבין בענינים כאלו, כיצד מחלצים סוס ועגלה טעונה סחורה – הרי אם הוא עזר או קלקל...
11 אבל בכל אופן "פעל" משהו – שקרע וליכלך את ה"קאפאטע", ונחבל ונפצע בכל גופו. וכיון שבינתיים התאחרה
12 השעה – הגיע לבית-הכנסת לבוש "קאפאטע" קרועה ומלוכלכת, וכולו חבול ומוכה ("אינגאנצן אַ צוּמזיק'טער")...

13 בעל-העגלה – בידעו באמצע היום שנשארים לשבות בעיירה, הכניס את הסוס והעגלה למקום המתאים,
14 ולקח גם הוא את בגדי השבת והלך למרחץ, ולאחרי המרחץ, כיון שנשארו שעות אחדות עד כניסת השבת,
15 הגיע ראשון לבית-הכנסת, והתחיל לומר תהלים.

16 בישבו בבית-הכנסת, ראה שנכנסו כמה עניים, והזמין את כל אחד מהם לסעודת שבת באכסניא שלו – הוא
17 אמנם היה בעל-עגלה, אבל מחיר המזון פעם לא היה גדול כל-כך – עד שהתקבץ מנין שלם של עניים שהזמין
18 אותם לשולחן ("אויף זיינע קעסט")...

19 וכך, בלכתם מבית-הכנסת, הלך "בעל-העגלה" – לבוש בגדי משי – בלוויית עשרה אורחים... והגביר הלך
20 לבוש "קאפאטע" קרועה ומלוכלכת, בבון או בדם, חבול ומוכה, ובקושי מצליח להיזיז את רגליו וידיו... וכאשר
21 התיישבו לשולחן כל אחד בחדרו, "בעל-העגלה" עם מנין האורחים, והגביר כשהוא חבול ומוכה – הרי מובן
22 מאליה כיצד נערכה השבת...

23 וסיים כ"ק מו"ח אדמו"ר, שכאשר באו לבית-דין של מעלה לאחרי מאה ועשרים שנה, אמרו, שהם נשמות
24 תועות ("פאַרבלאנדזשעט"): בעל-העגלה היה צריך לחפש לקיים המצוה ד"עזוב תעזוב", ואז, לכל לראש, לא
25 היה נחבל ונפצע, ושנית, הוא אכן היה עוזר לחלץ את העגלה; והגביר היה צריך לחפש אורחים להזמין
26 לשבת, ובאופן כזה היו כל הענינים כדבעי, כל אחד במקומו.

27 וכיון ששניהם היו קשורים בעבודה זו – פסקו בבית-דין של מעלה שירדו נשמותיהם למטה שנית, ושוב
28 יארע סיפור כזה, ואז יתקן בעל-העגלה את המצוה ד"עזוב תעזוב", והגביר יתקן את המצוה ד"הכנסת אורחים".

29 כא. כלפי מה אמורים הדברים?

30 כיון שישנם כאלו שכוחם בפה, שיודעים היטב לנגן ניגון, וישנם כאלו שכוחם בכיס, שיכולים ליתן ריבוי
31 צדקה – הרי אם היו כאן כאלו שהתחזפו בתפקידיהם: אלו שהיו צריכים ליתן יותר ממון, ניגנו יותר, ואלו שהיו
32 צריכים לנגן יותר, הרשו לעצמם להלוות כסף – הנה במקום לדחות זאת עד לאחרי מאה ועשרים שנה, ומה
33 גם שמשיח בא ויתבטלו כל הענינים, הרי מוטב לתקן זאת מיד: אלו שלא השלימו בנתינת הכסף – ישלימו
34 בנתינת הכסף, ואלו שלא השלימו בניגון – ישלימו בניגון. וכאשר יעשו זאת על אתר – יהיה זה בבחינת סותר
35 על מנת לבנות במקומו...

36 (ואחר-כך אמר:)

37 כבר אמרתי פעם שלא משלמים לי בשביל "דרשות"... ובמילא, אין בכוונתי להנעים את זמנכם ("איר זאָלט
38 האָבן אַ גוד-טיים"), וכן אין בכוונתי לספר את ה"בדיחה"; אלא שסבור הנני שעל-ידי הדברים האמורים יושלם
39 בב' הענינים: הן בנגינה והן בכסף.

(ואחר-כך אמר):

כיון שהמוסדות הנ"ל נתייסדו בתחילה עבור אחינו בני ישראל הספרדים – ינגנו עתה את הניגון (תנועה או פזמון) הספרדי-מרוקאי המפורסם ("דער סקראבאָווער").

[ניגנו הניגון "אין אדיר כה"].

(ואחר-כך אמר): כיון שצריכים לפעול עליהם שיהיו גם חסידים – ינגנו גם הניגון "ניע זשוריצקי כלפאצי", ומסתמא יגיע ניגון זה גם אליהם.

* * *

כב. בנוגע לפרשת פנחס – שזוהי הפרשה שהתחילו לקרוא במנחת שבת, והיא הפרשה של כל השבוע, ובמילא שייכת היא לעניני השבוע, כדאיתא בשל"ה⁷⁴ (ומבואר בארוכה בחסידות) – הרי ענינו של פנחס הוא ש"ראה מעשה ונזכר הלכה"⁷⁵, ולא התחשב בכך שבאותה שעה ובאותו מקום היו גדולים ממנו שלא עשו מאומה, ובידעו שעל-פי דין צריכים לעשות כך וכך, לא נכנס ל"חשבונות" אם זהו התפקיד שלו אם לאו⁷⁶. ואיתא⁷⁷ על-זה בזהר פרשת פנחס⁷⁸, שפנחס ראה מ"ם פתוח שט באויר, והתיירא שהמ"ם פתוח תתחבר עם האותיות וי"ו ותי"ו, ותקח, ותאכל, ותתן, ותפקחנה⁷⁹, שמזה נעשה הענין דהיפך החיים מכל הצדדין⁸⁰. ולכן מיד נטל פנחס לעצמו את האות מ"ם, ונעשה רמ"ח, כיון שיצחק (שבו נתלבש פנחס) בגימטריא ר"ח, ובצירוף עם המ"ם נעשה רמ"ח, שזהו מה שכתוב⁸¹ "ויקח רחם בידו". ועל-ידי ה"רמח" עצר פנחס את המגפה, והכ"ד אלף שמתו במגפה היו מילדי הערב רב.

כג. והענין בזה:

איתא בגמרא במסכת שבת⁸²: "מ"ם פתוחה מ"ם סתומה – מאמר פתוח מאמר סתום". ומבואר במפרשים⁸³ ש"מאמר פתוח" היינו גליא דתורה ו"מאמר סתום" היינו נסתר דתורה. ולכן כתיב⁸⁴ "לסרבה המשרה" במ"ם סתום במקום שצריך לכתוב מ"ם פתוח, כי פסוק זה מדבר אודות לעתיד, שאז יהיה ניכר גם בנגלה – הפנימיות שבה, ולכן, במקום של המ"ם פתוח גופא נכתב מ"ם סתום, כיון שגם בנגלה יהיה ניכר הפנימיות שבתוכה. והנה, המ"ם פתוח שמורה על גליא דתורה – מבלי הבט על כך שזהו חכמתו ורצונו של הקב"ה, ודברי תורה אינם מקבלים טומאה, שזהו פירוש הפסוק⁸⁵ "הלא כה דברי כאש", מה אש אינו מקבל טומאה כך דברי תורה (גם גליא דתורה) אינם מקבלים טומאה⁸⁶ – מכל-מקום, האדם הלומד, אם לימודו שלא כדבעי, הרי זה יכול להזיק לו. לתורה עצמה אין זה מזיק, שהרי דברי תורה אינם מקבלים טומאה, אלא שזהו בנוגע לתורה עצמה, מה-שאין-כן ללומד באופן ש"לא זכה", ללמוד לשמה ולקיימה, וכמאמר רבותינו ז"ל⁸⁷.

וזוהי הכוונה בזהר שהמ"ם פתוח השט באויר יתחבר עם הוי"ו ותי"ו: בשעה שהמ"ם פתוח שט באויר, היינו, שאינו קשור עדיין עם המשכה, תורה כשלעצמה – לא נורא, שהרי דברי תורה אינם מקבלים טומאה; אבל בשעה שנעשה הקשר עם וא"ו שמורה על המשכה מלמעלה למטה [שהרי תמונת אות וא"ו היא כמו קו שנמשך מלמעלה למטה]. וכמבואר בספרי קבלה וחסידות⁸⁸ שציור אות זה מורה – כתמונתו – על המשכה מלמעלה למטה, ועד שנמשך באות תי"ו, כדאיתא בגמרא⁸⁹ שיש בו ב' ענינים: (א) "תחיה", (ב) ההיפך מזה –

74) ר"פ וישב (רצו, א). וראה סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך.

75) סנהדרין פב, סע"א. הובא בפרש"י עה"ת בלק כה, ז.

76) ראה שיחת י"ב תמוז דאשתקד סמ"א ואילך (תורת מנחם – התוועדיות ח"ב ע' 113 ואילך).

77) מכאן עד סוסכ"ד – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפס בלקו"ש ח"ב ע' 610 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

78) ח"ג רלז, א.

79) בראשית ג, וד.

80) ראה זו"ח צא, ד.

81) בלק שם.

82) קד, א.

83) פרש"י שם. הובא ונת' בשל"ה בית הגדול בסופו (לו, ב ואילך).

84) ישע"י ט, ו.

85) ירמ' כג, כט.

86) ברכות כב, א. וש"ג.

87) יומא עב, ב ובפרש"י. וראה תורת מנחם – התוועדיות ח"ג ע' 229. וש"נ.

88) ראה תניא אגה"ת פ"ד (צד, ב). לקו"ת נשא כג, ב. מטות פה,

רע"ד. ובכ"מ.

89) שבת נה, א.

1 הנה כאשר התורה נעשית מחוברת עם התי"ו, הרי זה אילנא דטוב ורע, כדאיתא ב'זוהר' פרשת נשא⁹⁰ ומבואר
2 ב'אגרת הקדש' סימן כו.

3 ליתר ביאור: מצד ענין ירידת הנשמה בגוף ונפש הבהמית, כפתגם הרשב"ץ⁹¹: חכמה עילאה בתוך סיר רותח
4 של בשר ועצמות, הנה מצד מצבו החומרי שנפש הבהמית ויצר הרע "אקדימא טענתיא"⁹², ו"דרך ארץ (של
5 העולם) קדמה לתורה"⁹³, הנה כאשר נגשים ללימוד התורה במצב שבו נמצאים, ללא זיכוך, "לא זכה", שאינו
6 מזכך את עצמו ללימוד התורה – אזי נעשה לו היפך מ"סם חיים", בלשון רבותינו ז"ל⁹⁴.

7 כד. והסדר בזה הוא – שלכל לראש ישנו הענין ד"ותרא"⁹⁵, היינו, שמסתכלים במקום שלא צריך, והוא
8 צועק שראיה אין בה מאומה, ובפרט לו – בודאי לא יזיק. אבל מיד לאחר-זה נעשה "ותקח . . ותאכל",
9 שמקלקל את עצמו, ואז "ותתן", שמקלקל גם את הזולת, ועד ש"ותפקחנה", היינו, שתופסים ("מען כאפט
10 זיך") שהמצוה היחידה שהיתה נאבדה גם היא, ונשארו ערומים ללא מצוות⁹⁶.

11 הרבה מתרי"ג המצוות קשורים עם ענינים של בית המקדש, והמצוות שיכולים אנו לקיים גם עתה הם
12 מיעוט⁹⁵, ואם-כן, צריכים לכל-הפחות במצוות אלו להיות "זהיר טפי"⁹⁶, שלא לאבדם חס-ושלום.

13 ואם רוצים שלא יהיה מצב ד"כי עירומים הם"⁹⁷, בלי מצוות, אזי לא די בכך שיתחילו להיזהר רק בענין ד"ותתן"
14 או "ותאכל", אלא אסור להניח שיהיה "ותרא", כי הענין ד"ותרא" הוא הצעד הראשון לירידה למטה חס-ושלום.

15 ואף שטוען: אני הרי למדן, למדתי תורה הרבה, וכיון ש"כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה"⁹⁸, מותר לי
16 להסתכל היכן שאני רוצה, ולא יזיק לי – על כך אומרים לו, שאדם הראשון היה יציר כפיו של הקב"ה⁹⁹, וחזה
17 היתה מצלעותיו של אדם הראשון¹⁰⁰, ואף-על-פי-כן, בשעה שהיה הענין ד"ותרא", הרי זה נמשך הלאה והלאה.

18 הדרך להישמר מהרשע ש"צופה גו' לצדיק ומבקש להמיתו"¹⁰¹; הדרך להישמר מהיצר הרע שכל הזמן מחפש
19 עצות שיהיה "ותפקחנה גו' עירומים הם", היא – להקיף את המ"ם פתוחה, נגלה דתורה, בענינו של יצחק
20 (כדאיתא בזוהר), שמדרגתו היא מ"ם סתומה¹⁰², מאמר סתום – פנימיות התורה.

21 כה. ובפרטיות יותר:

22 ענינו המיוחד של יצחק – שמעולם לא יצא מארץ ישראל. אברהם אבינו – הי' במצרים, יעקב והשבטים
23 היו בחרן, ואילו יצחק – בידעו מה שצריך לפעול בעבודתו – ידע שאסור לו לצאת מארץ ישראל, "ארץ אשר
24 גו' עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"²⁵.

25 וענין זה שיצחק לא יצא מארץ ישראל הגשמית – מהווה הוראה ליהודי שאסור לו לצאת מארץ ישראל הרוחנית:
26 יהודי צריך להימצא תמיד ב"ציור" של ארץ ישראל – "ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד
27 אחרית שנה", דהיינו, לידע ולהרגיש שעל כל צעד וצעד נצב ה' עליו ומביט עליו,

28 ובלשון רבינו הזקן ב'תניא' ריש פרק מ"א: "והנה הוי' נצב עליו . . ומביט עליו ובוהן כליות ולב אם עובדו
29 כראוי",

30 וכאשר נרגש הדבר בנוגע לכל דבר קטן ("אויף יעדער קלייניקייט") – הרי זה כמאמר רבי יוחנן בן זכאי
31 לתלמידיו "יהי רצון שיהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם כו' שלא יראני אדם כו'"¹⁰³.

32 ולדוגמא:

33 כאשר יהודי מתבונן שהקב"ה "מניח את העליונים ותחתונים", מרכבה עליונה ומרכבה תחתונה¹⁰⁴, ונעמד
34 כנגדו ומביט עליו בשעה ששונה מים, אם הוא מברך, וכאשר מברך – אם הוא שומע פירוש המלות, וכאשר

(98) עקב ח, יז.

(99) ראה ב"ר פכ"ד, ה. ועוד.

(100) בראשית ב, כא-כב.

(101) תהלים לז, לב.

(102) לקו"ת להאריז"ל ר"פ תולדות וע"ח שט"ו פ"ד ואילך.

(103) ברכות כח, ב. הובא בתניא שם (נז, סע"א).

(104) ראה תו"א ויחי (בהוספות) קג, סע"א ואילך.

(90) קכד, ב (ברע"מ).

(91) לקו"ד ח"א קפח, א.

(92) ראה זח"א קעט, ב.

(93) ויק"ר פ"ט, ג.

(94) ראה ב"ר פי"ט, ו. הובא בפרש"י עה"ת בראשית ג, ז.

(95) ראה מאמרי אדהאמ"צ קונטרסים ע' רסה ואילך.

(96) לשון חז"ל – שבת קיח, סע"ב.

(97) בראשית שם.

- 1 שותה – האם שותה כזולל וסובא, או כאדם שיודע שכדי שיוכל לעבוד את ה' באופן שהגוף לא יבלבל, הנה
2 כאשר הגוף צמא, אזי צריך להשקותו מים, ואז, לא איכפת לו ("אים איז אַ קליינע נפקא-מינה") אם ישקה את
3 נפש הבהמית במים פושרים, למרות גודל החום, או שיחפש דווקא מים קרים, כיון שיש בהם תענוג יותר.
- 4 – כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר פעם¹⁰⁵ אודות ההנהגה בביתו, שכאשר מישוהו היה נכנס בהיותו מחומם
5 ("צוהיצט"), היו מגישים לו לשתות תה חם... ושאל אצל אביו לטעם הדבר, אם זה ענין של רפואה, או ענין
6 של אתכפיה, שלכן, לא די בכך שלא נותנים מים קרים (או מה שנקרא כאן: "אייז-קרים"), ולא די בכך שלא
7 נותנים מים פושרים, אלא נותנים דווקא כוס תה חם... – יתכן שיש לזה מקום גם על-פי רפואה, אבל, בוודאי
8 הרי זה ענין של אתכפיה, כפי שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר תשובתו של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע: "אויב דו
9 ווילסט – זאָל דאָס זיין אתכפיה" (אם רצונך – שיהיה זה אתכפיה)! ובכל אופן, כך היה הסדר בנוגע לפועל.
10 ולהעיר גם מהידוע¹⁰⁶ שהדרך היחידה שלא להיכשל ב"שער אחד מן האיסור" היא להיזהר ב"מאה שערים
11 מן ההיתר"¹⁰⁷.
- 12 זהו איפוא ענינו של יצחק – שאף פעם אינו יוצא מה"ציור" של ארץ ישראל, כיון שנרגש אצלו הענין
13 ד"עני ה' אלקיך בה", וכפי שמאריך רבינו הזקן בענין ההתבוננות ש"הנה ה' נצב עליו . . ומביט עליו ובוחן
14 כליות ולב אם עובדו כראוי", "כראוי" דייקא, כלומר: לא "אם עובדו" בכלל (ועל-אחת-כמה-וכמה שלא צריך
15 לבדקו אם הוא עובר רצונו ח"ו), אלא "אם עובדו כראוי", או שחסר משהו בהידור בעבודה!
16 כו. וענין נוסף שבו חלוק יצחק משאר האבות – ענין המסירת-נפש בפועל ברצון הטוב:
17 כאשר אברהם אבינו התחיל לעבוד עבודתו, והגיע לנסיון של אור כשדים – הנה עבודתו היתה לפרסם
18 אלקות בעולם, כמו שכתוב¹⁰⁸ "ויקרא שם בשם ה' א-ל עולם", וכאשר הגיע גוי וזרקו לכבשן האש, הרי בין
19 אם הסכים לכך או שלא הסכים לכך, לא היתה לו ברירה אחרת.
- 20 ואילו מעלתו של יצחק היא – כפי שמצינו בעקידה, שלאחרי שאמר לו אברהם "אלקים יראה לו השם
21 לעולה בני", "ואם אין שה לעולה בני", "שהבין יצחק שהוא הולך לישחט", אזי נאמר שוב "וילכו שניהם
22 יחדיו"¹⁰⁹, באותו אופן כמו שהיה לפני שידע שהולך לעקידה, וכל זה – בידעו שהציווי אודות העקידה נאמר
23 לאברהם, כך שאברהם יוכל לתבוע שכרו בעולם הבא על קיום הציווי, מה-שאין-כן יצחק שלא יוכל לתבוע
24 מאומה, כיון שהוא לא נצטווה בכך!
- 25 כז. וכן הוא בעבודת כל אחד ואחד מישראל – שצריכה להיות אצלו עבודתו של יצחק, בשני הענינים
26 האמורים: (א) לידע שישנה השגחה פרטית ("עני ה' אלקיך גו'") על כל צעד וצעד, (ב) גם במצב שיש צורך
27 בענין של מסירת-נפש, הרי זה אצלו בשווה לגמרי – "וילכו שניהם יחדיו" – העיקר שיושלם רצונו של הקב"ה.
28 וכדי לבוא להכרה זו – בהכרח ללמוד פנימיות התורה, "מאמר סתום", שעל-ידי-זה יהיה גם ה"מאמר
29 פתוח", נגלה דתורה, באופן ד"יראתו קודמת לחכמתו"¹¹⁰.
- 30 כלומר: האדם הלומד תורה צריך לידע ש"הנה ה' נצב עליו", ו"עני ה' אלקיך בו מרשית השנה ועד אחרית
31 שנה" – הן בראש השנה, שאז "ה' בהמצאו"¹¹¹ לכל אחד ואחת מבני ישראל, באופן דקירוב המאור אל
32 הניצוץ¹¹², והן באחרית שנה, ברגעים האחרונים של השנה החולפת, ובמילא נכלל גם כל משך הזמן שבינתיים.
33 ובמשך כל הזמן עומד הוא באותה תנועה – "וילכו שניהם יחדיו" – גם כאשר יש צורך בענין של מסירת
34 נפש, מבלי לחפש ענינים שכליים כדי לפטור את עצמו מ'מסירות נפש', או להחליש את תנועת ה'מסירות נפש'.
35 וכאשר רותמים את המ"ם פתוח, מאמר פתוח, מב' צדדיו, בענינו של יצחק – אזי "ותעצר המגיפה"¹¹³:
- 36 אין להתיירא מכך שישנם כאלו שהנהגה קשוחה יותר ("טאָמער וועט מען נעמען אַ ביסעלע שטרענגער")
37 תגרום להם שינשרו לגמרי ("זיי וועלן אָפּפאַלן"), כיון שיפחידו אותם בכך שדורשים מהם יתר על המדה –

(110) ע"פ אבות פ"ג מ"ט. וראה שיחת י"ב תמוז תש"ד ס"י

(סה"ש תש"ד ע' 156).

(111) ישע"י נה, ו. וראה ר"ה יח, א. וש"נ.

(112) ראה לעיל ע' 179. וש"נ.

(113) בלק כה, ח.

(105) ראה "רשימות" חוברת ח ע' 18.

(106) ראה תורת מנחם – התוועדות ח"ג ע' 240. וש"נ.

(107) ראה גם אוה"ח פנחס כו, כג.

(108) וירא כא, לג.

(109) שם כב, ח ובפרש"י.

- 1 שהרי מבואר בזהר⁷⁸ שבכל הכ"ד אלף שמתו במגיפה לא היה אחד מבני ישראל, אלא כולם היו מ"עמך אשר
2 הוצאת מארץ מצרים"¹¹⁴, ה"ערב רב" שהכריזו על עגל הזהב: "אלה אלהיך ישראל"¹¹⁵.
- 3 כח. "והתורה היא נצחית"¹¹⁶ – הוראה על כל המקומות ועל כל הזמנים:
4 אין לחשוב שבכך שנותנים לילד ללמוד תורה יוצאים ידי-חובה, ויכולים להיות בטוחים שהכל יהיה כשורה
5 ("מאיז שוין באווארנט");
- 6 כאשר נמצאים בגלות – לא כל כך בגלות החיצוני כמו בגלות שמצד היצר הרע, עליו נאמר¹¹⁷ "לא יהיה
7 בך א-ל זר", דהיינו, "א-ל זר" ש"בך"¹¹⁸, אשר "צופה רשע לצדיק"¹⁰¹, שממתין לראות בו איזה חלישות, ואז
8 יכבוש אותו יחד עם ה"מאמר פתוח" שבו, היינו, שישתמש בתורה שלמד באופן ד"לא זכה נעשית לו כו"⁸⁷,
9 שיהיה במצב גרוע יותר מכמו שהיה לפני-זה,
- 10 אזי אין עצה לזה מלבד הענין ד"ויקה רמח בידו" – כדאיתא במפרשים¹¹⁹ (על-פי נגלה) ש"רמח" קאי על
11 רמ"ח אותיות ד'קריאת שמע', והרי קריאת שמע ענינה למסור נפשו באמירת "ה' אחד", "בכל לבבך ובכל נפשך
12 ובכל מאדך"¹²⁰.
- 13 ובפרט על-פי המבואר בזהר הנ"ל שבשביל זה יש צורך בענינו של יצחק, שענינו בעבודה הם ב' הענינים
14 האמורים: הידיעה שיש השגחה פרטית על כל צעד וצעד, וענין ה'מסירות-נפש'.
- 15 וכאמור, שכדי לבוא להכרה זו בהכרח ללמוד פנימיות התורה, הנקראת "אילנא דחיי", "דלית תמן לא קושיא
16 מסטרא דרע (קליפה)", כמבואר בארוכה ב'רעיא מהימנא' דמשה רבינו⁹⁰ שהוא היה זה שהוציא את בני ישראל
17 ממצרים, 'גואל ראשון', והוא יהיה גם 'גואל אחרון'¹²¹.
- 18 ועל-ידי-זה יוצאים מהגלות באופן של שלימות, ולא רק לבד, אלא "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"¹²²,
19 – שלא כדעת הטועים שבשביל הנוער חייבים לעשות פשרות, כיון שלולי זאת יפחידו אותם; זהו היפך
20 הדברים! כדי להבטיח את השלימות ד"בנינו ובנותינו" צריכים להתנהג כפי שצוה "רעיא מהימנא" מאז ועד עתה.
21 ועל-ידי-זה מבטיחים גם את הקיום של ה"מאמר פתוח" – שלא זו בלבד שאין זה מביאו למקום בלתי-רצוי
22 (לא זכה כו'), אלא שעוצרים את המגיפה רחמנא-ליצלן שהיתה יכולה להיות לולי זאת.
- 23 ואז – "הנני נותן לו את בריתי שלום"¹²³, וכפי שמצינו¹²⁴ שאז "הסב הקב"ה שמו של פינחס בשמו של
24 אליהו", עליו נאמר¹²⁵ "והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם", שעל-ידי-זה מביאים את משיח עם
25 הגאולה האמיתית והשלימה.
- * * *
- 26 כט. בנוגע לחיוב דלימוד התורה בכל יום – הרי הפירוש הפשוט בזה הוא נגלה דתורה, אבל, מאז שהגיע
27 זמנו של האריז"ל שאמר ש"בדורות אלו האחרונים מותר ומצוה לגלות זאת החכמה" (כמו שכתב רבינו הזקן
28 ב'אגרת הקדש'¹²⁶), שזוהי פנימיות התורה, והלבישו אותה באותיות כאלו השוות לכל נפש, שכל אחד יכול
29 להפיק משהו משם – אזי נעשה חיוב על כל אחד מישראל לקבוע עתים בכל יום גם בנסתר דתורה, פנימיות
30 התורה, כמו שפשוט הדבר שבהכרח שתהיה קביעות עתים בלימוד נגלה דתורה.
31 ואין מקום לחשוב שללימוד פנימיות התורה הוא בסתירה לענין נוסף של תורה ומצוות:
32 ובהקדים – ש"טעה בדבר משנה חוזר"¹²⁷, היינו, שאין זה בגדר של טעות, כיון שזוהי משנה מפורשת.

תו"א ר"פ משפטים. – וראה גם מכתב ב' תמוז שנה זו (אגרות קודש
חי"א ע' ריד).

(122) בא יו"ד, ט.

(123) פינחס כה, יב.

(124) יל"ש ר"פ פינחס.

(125) מלאכי בסופו. וראה יל"ש שם.

(126) רסכ"ו (קמב, ב).

(127) כתובות פד, ב. וש"נ.

(114) תשא לב, ז ובפרש"י.

(115) שם, ד ובפרש"י.

(116) תניא רפי"ז.

(117) תהלים פא, יו"ד.

(118) ראה שבת קה, ב.

(119) ראה נחל קדומים (להחיד"א) ס"פ בלק.

(120) ואתחנן ו, ד"ה.

(121) ראה שמו"ר פ"ב, ד"ו. זח"א רנג, א. שעה"פ ויחי מט, יו"ד.

- ובנדרון דידן: איתא במשנה¹²⁸ "עבירה גוררת עבירה", ובמילא, כאשר משהו אוחז בעבירה, אין זה בגלל
שעסק בנגלה דתורה או בנסתר דתורה, אלא בגלל שעסק בעבירה. וכמו כן משנה מפורשת¹²⁸ לאידך גיסא –
"מצוה גוררת מצוה", והיינו, שכאשר עוסק בלימוד פנימיות התורה, שבכך מקיים מצות תלמוד תורה, הרי
בהכרח – אם רצונו בכך אם לאו – שזה יגרור מצוה נוספת,
וכדיוק הלשון "מצוה גוררת מצוה" – שהפירוש הפשוט ד"גוררת" הוא אפילו שלא מרצונו, היינו, שאפילו
אם מצד עצמו לא היה עוסק במצוה הנוספת ("ער האָט ניט געהאַלטן דערייז"), הנה לימוד זה יגרור אותו
לקיום מצוה נוספת, וכך ילך "מחיל אל חיל"¹²⁹.
- וכיון שכן, הרי לא יתכן שעל-ידי לימוד פנימיות התורה יגרע חס־ושלום בקיום המצוות, באיזו מצוה
שתהיה, ולא יתכן שעל-ידיזו יחסר חס־ושלום בהבנה והשגה בתורה, באיזה מקצוע בתורה שיהיה.
- הרמב"ם¹³⁰ פוסק ש"האומר שאין התורה מעם ה' אפילו פסוק אחד או תיבה אחת אם אמר משה אמרו
מפי עצמו הרי זה כופר בתורה". וכיון שהכל מודים שפנימיות התורה ניתנה למשה מסיני, הרי לא יתכן שהעסק
ב"דבר ה'" יביא חלישות באיזה ענין של קדושה שיהיה.
- ולהעיר¹³¹:
- עד לפני מאתיים שנה היה זה בגדר של השערה, ובמילא, היה יכול פלוני לומר שהוא משער באופן כך,
וחבירו היה יכול להתעקש שהוא משער באופן אחר;
- אבל לאחר שבעברו מאתיים שנה מאז שנתגלה ונתפשט לימוד החסידות, ובמשך השנים ראו מעשים בכל
יום מה גרם לימוד החסידות, וכיצד שמר הדבר מפני נסיונות ומכשולים וכו' – יצא הדבר מגדר ספק
ונעשה הלכה פסוקה, וכיון שזוהי "סברא" וגם "מעשה רב"¹³², הרי זה עוד יותר מאשר לימוד מפסוק¹³³.
- ובמילא, אם ישנו מי שאינו רוצה ללמוד פנימיות התורה – אין זה הוא שאינו רוצה, כי אם, אותו אחד שאינו
רוצה כל דבר שהוא רצון ה', כיון שכך נברא – כמשל הזונה ובן המלך¹³⁴ – כדי שלא להניח ליהודי לעשות
רצון הקב"ה, שבזה תלוי טובו וישרו ברוחניות וגם טובו וישרו בגשמיות.
- ל. ונקודת הענין – שלא תאבד מפני ריבוי הדברים – שצריכים ללמוד חסידות בכל יום.
וענין זה שייך לא רק לאלו שהם חסידים, מקושרים או שייכים לכ"ק מו"ח אדמו"ר, אלא כל אחד שהוא
מבני אברהם יצחק ויעקב, שחל עליו החיוב ללמוד תורה עד שידע כל התורה כולה¹³⁵, הרי לאחר שנתגלה
גם חלק זה שבתורה באופן שכל אחד יכול ללמוד, חל עליו החיוב ללמוד גם חלק זה שבתורה.
- וכדי שתהיה בזה הצלחה וסייעתא דשמיא, שזקוקים לכך הן בלימוד נגלה דתורה והן בלימוד החסידות –
העצה לזה היא שיהיו ג' הענינים שנתבארו בקיצור ב'לקוטי תורה'¹³⁶:
- (א) "יהיב פרוטה לעני"¹³⁷, ליתן בכל יום חול קודם התפלה לכל-הפחות פרוטה לצדקה,
- (ב) ענין הטהרה – טבילת עזרא,
- (ג) לימוד המביא לידי אהבת ה' וליראתו, שזהו גם ענינו של לימוד החסידות – לא רק בתור קיום מצות
תלמוד תורה, אלא נוסף לזה גם בתור ענין המביא סייעתא דשמיא, שכל היום כולו יהיה בהצלחה בעבודתו
הרוחנית בשלושת העמודים שעליהם העולם עומד, תורה עבודה וגמילות חסדים¹³⁸, ועל-ידיזו יהיה לו יום
מוצלח גם בכל עניניו הגשמיים.
- [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "אני מאמין"].

וראה שד"ח כללים ס, כלל סג. וש"נ.
(134) זח"ב קסג, א. הובא בתניא ספ"ט. ספכ"ט.
(135) ראה ה' ת"ת לאדה"ז פ"ב ה"י. וראה גם מכתב ט"ז תמוז
שנה זו (אגרות-קודש חי"א ע' רנג).
(136) תבוא מג, ג.
(137) ב"ב י"ד, סע"א.
(138) אבות פ"א מ"ב.

(128) אבות פ"ד מ"ב.
(129) תהלים פד, ח. וראה ברכות ומו"ק בסופן.
(130) ה' תשובה פ"ג ה"ח.
(131) ראה בארוכה תורת מנחם – התועדויות ח"ד ע' 190 ואילך.
ע' 221 ואילך.
(132) שבת כא, א. וש"נ.
(133) ראה כתובות כב, א. תוד"ה איבעית – שבועות כב, סע"ב.

* * *

- 1 לא. ישנו עוד ענין של חידוש בפרשת פינחס – שבה נאמרה פרשת נחלות וירושה:
- 2 כאשר בנות צלפחד באו לפני משה ושאלו "למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו כי אין לו בן תנה לנו
- 3 אחוזה" 139 – אזי "ויקרב משה את משפטן לפני ה'" 140,
- 4 – כיון ש"נתעלמה" 141 הלכה ממנו, כאן נפרע ("שקליה למטרפסיה כו" 142) על שנטל עטרה לומר והדבר 143
- 5 אשר יקשה מכם תקריבון אלי", ועוד זאת, ש"זכו בנות צלפחד ונכתבה (פרשה זו) על ידן" 141 –
- 6 ואז נאמרה פרשת נחלות וירושה: "איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו וגו'" 144.
- 7 ולהעיר, שכללות הענין דמתן-תורה על-ידי משה רבינו (עד לשמונה פסוקים האחרונים שהיו בסוף שנת
- 8 הארבעים), לא היה יכול להסתיים – לשתי הדעות במסכת גיטין 145 אם "תורה חתומה ניתנה" או "מגילה מגילה
- 9 ניתנה" – עד שבאו הנשים הצדקניות שבאותו הדור (בנות צלפחד) וזכו שעל-ידן ניתנה ונשלמה פרשה זו בתורה.
- 10 לב. ויש לבאר הענין בזה – על-פי פתגם הבעל-שם-טוב 146 שמכל ענין צריך ללמוד משהו בנוגע לעצמו:
- 11 בפרשה זו מדובר אודות מצב שיהודי בא ואומר ש"בן אין לו".
- 12 ובהקדם החילוק שבין בן ובת – כדאיתא בגמרא במסכת יבמות 147 ש"איש דרכו לכבוש, והאשה אין דרכה
- 13 לכבוש".
- 14 והענין בזה 148 – כדאיתא בספרי מוסר שתפקידו של יהודי הוא לכבוש את חלקו בעולם ולפעול בו כל מה
- 15 שהקב"ה רוצה שיהודי יפעל בעולם, ולזה צריך תוקף הדעת, שלא להתפעל ושלא להתירא כו', גם כאשר יש
- 16 צורך במלחמה – שזהו ענינו של איש (בן).
- 17 אמנם, כאשר "בן אין לו", כי אם בנות בלבד, היינו, שמאיזה טעם שתהיה לא התעסק בהעמדת איש שדרכו
- 18 לכבוש – אין לחשוב שעובדה זו פוטרת אותו מכיבוש הארץ; אף אחד אינו פטור מכיבוש הארץ. וגם אם "בן
- 19 אין לו" – אזי "והעברתם את נחלתו לבתו", היינו, שהעבודה שהיתה צריכה להיעשות על-ידי הבנים, יכולות
- 20 הבנות לעשותה.
- 21 וזהו גם התוכן בדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר 12: נושאים אנו תפלה להשי"ת, "יהי הוי' אליקינו עמנו כאשר היה
- 22 עם אבותינו" 13, הגם שאין אנו יכולים להידמות לאבותינו – שהרי אין זה אפילו בבחינת "חלא בר חמרא" 149,
- 23 אלא הרבה למטה מזה.
- 24 ועל-דרך-זה בנדון-דידן, שכאשר "בן אין לו" – שזהו על-דרך שנמצאים בדור כזה ש"אבותינו" אינם נשמות
- 25 בגופים – אזי בהכרח לנצל את הסייעתא דשמיא וברכת ההצלחה באופן שהבנות יכבשו ויירשו את הארץ, מצד
- 26 חיבת הארץ שיש אצלן 150.
- 27 לג. ואצל מי גדלות בנות כאלו – אצל יהודי בעל מסירת-נפש ("א מסירת-נפש איד"), יהודי שאינו מתיירא
- 28 אפילו להפסיד את העולם-הבא:
- 29 צלפחד בן חפר – "מקושש עצים היה" 151, ו"לשם שמים נתכוין", שמסר נפשו להיות "מקושש עצים ביום
- 30 השבת", "כדי שיהרג ויראו אחרים" 152, היינו, שעל-ידו יתגלה ויתבאר הלכה ופסק-דין בתורה – מהו דינו וענשו
- 31 של מחלל שבת רחמנא-ליצלן.
- 32 והגע עצמך:
- 33 לשם מה צריכים לדאוג ("באווארענען") ליהודי מחלל שבת, שינו יין נסך וכו' 153, ובפרט לדאוג לו על-ידי
- 34 עשיית מעשה שכל הרואה יאמר עליו שהוא מחלל שבת! ...!

וש"נ.

(139) כו, ד.

(147) סה, ב.

(140) שם, ה.

(148) ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"ב ע' 153. וש"נ.

(141) פרש"י עה"פ.

(149) לשון חז"ל – חולין קה, א.

(142) לשון חז"ל – פסחים נז, ב. יבמות קה, ב.

(150) ראה פרש"י כו, סד. כז, א.

(143) דברים א, יז ובפרש"י.

(151) פרש"י שם, ג.

(144) שם, ח.

(152) תוד"ה אפי' – ב"ב קיט, סע"ב.

(145) ס, סע"א.

(153) ראה חולין ה, א. וש"נ.

(146) ראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סרכ"ג ואילך.

- האמת היא שהמקושש עצים לא חילל את השבת, כדאיתא באחרונים, בשו"ת של הרב מלובלין¹⁵⁴ (לא)¹
 בעל ה"תורת חסד", אלא ר' מאיר מלובלין, בעל התקנה של לימוד דף היומי, שהטעם שבחר במלאכה דמקושש²
 עצים, כיון שחלוקה היא משאר המלאכות בכך שחיובה אינו אלא כאשר צריך לעצים, אבל כשאנו צריך לעצים³
 פטור¹⁵⁵, וכיון שצלפחד עצמו ידע שלא היה צריך לעצים, אלא כל רצונו אינו אלא שיתברר דין בתורה, נמצא,⁴
 שלאמיתו של דבר לא חילל את השבת.⁵
- ומכל-מקום, כיון ש"האדם יראה לעינים"¹⁵⁶, ו"אין לו לדיין אלא מה שענינו ראות"¹⁵⁷, הרי כאשר באו⁶
 עדים והעידו שראוהו מקושש עצים [ועל-כרחך צריך לומר שגם השתמש בעצים, דאם לא כן, היו העדים⁷
 מעידים שלא היה צריך לעצים, ובמילא לא היה חייב מיתה, ואז לא היה מתברר הדין דחילול שבת], חייבים⁸
 בית-דין לדון אותו כמחלל שבת. וכך הצליח לפעול שני הענינים גם יחד: הן בירור דינו של מחלל שבת, והן⁹
 באופן שידע בעצמו שלא חילל את השבת.¹⁰
- ובכל אופן, כלפי כל הקהל היה זה חילול שבת — נוסף על הענין דחילול השם — ומה גם שכיון שמאורע¹¹
 זה היה מיד בשבת השניה¹⁵⁸, הרי בגלל זה לא היה יכול להיות הענין ד"משמרין ישראל שתי שבתות — כ"ק¹²
 אדמו"ר שליט"א אמר שאומר ענין זה "בשם אומרו", כיון שצריכים להביא את המשיח ("כל האומר דבר בשם¹³
 אומרו מביא גאולה לעולם" — אבות פ"ו מ"ו. וראה גם שיחת י"ב תמוז תש"ח סכ"א (סה"ש תש"ח ע' 244)).¹⁴
- כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר גם שנמצא כאן בהתוועדות מחסידי לובלין. —¹⁵
- כהלכתן מיד נגאלים¹⁵⁹ (כשם שמצינו גבי לוקטי המן, ש"אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה¹⁶
 בהם אומה ולשון, שנאמר¹⁶⁰ ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט, וכתוב בתריה ויבא¹⁶¹ עמלק¹⁵⁹).¹⁷
- אלא שענין זה היה באופן של מסירת-נפש!¹⁸
- וכאשר נמצא יהודי בעל מסירת-נפש שמאיו סיבה שתהיה לא זכה לבנים, ל"איש" ש"דרכו לכבוש" — לא¹⁹
 הפסיד חלקו בארץ, אלא, הבנות שגידל וחניך זכו שעליהן נוספה פרשה בתורה שבה נתבאר סדר ירושת הארץ,²⁰
 ש"ירושא אין לה הפסק"¹⁶².²¹
- ועוד זאת, שמעלת הירושא שאין לה הפסק, פועלת גם בענין המתנה:²²
- ובהקדמה — שמבואר בחסידות¹⁶³ שלכל לראש ישנו הענין שבאתערותא-דלתתא אתערותא-דלעילא, אבל²³
 אין זה מספיק עדיין, ולאחרי-זה מקבלים מה שהקב"ה נותן בדרך מתנה (שזהו הענין ד"קודשא-בריך-הוא שריא²⁴
 באתר שלים"¹⁶⁴), והיינו, שלאחרי שמקבלים האתערותא-דלעילא שבערך האתערותא-דלתתא, לפי ערך עבודתו²⁵
 ויגיעתו, אזי נותנים מלמעלה בדרך מתנה באופן נעלה יותר שלא בערך.²⁶
- ולכאורה: כיון שמתנה יש לה גריעותא לגבי ירושה, שהרי מתנה יש לה הפסק¹⁶² — מהי המעלה שמבקשים²⁷
 שיהיה גם חלק המתנה?²⁸
- ומבאר ה'צמח צדק'¹⁶⁵, שהדין הוא¹⁶⁶ שהנותן מתנה למי שראוי ליורשו, אזי יש במתנה זו שתי המעלות:²⁹
 הן המעלה דירושא והן המעלה דמתנה.³⁰
- ובנדון-דין: כיון שמדובר אודות בני אברהם יצחק ויעקב שהנחילו לכל אחד ואחת מישראל חלק בארץ³¹
 בגשמיות (כפי שמצינו בנוגע לדין פרוזבול¹⁶⁷), שזהו לפי שכל אחד ואחת מישראל יש לו חלק בארץ ישראל³²
 ברוחניות — הרי גם מה שמקבל באופן של מתנה נעשה באופן שאין לו הפסק.³³

154 (שו"ת אור המאיר סי"ב. — וראה לקו"ש חכ"ח ע' 94 ואילך. וש"נ.)

155 ראה לקו"ש שם הערה 14. וש"נ.

156 שמואל-א טז, ז.

157 סנהדרין ו, סע"ב. וש"נ.

158 פרש"י שלח טו, לב.

159 שבת קיח, ב.

160 בשלח טז, כז.

161 (שם יז, ח.

162 (ב"ב קכט, ב. קלג, סע"א.

163 ראה לקו"ש שה"ש כב, ב ואילך. ובכ"מ.

164 ראה זח"ג צ, סע"ב.

165 ראה אוה"ת תשא ס"ע א'תתקע ואילך. וראה גם תורת מנחם

— התוועדות ח"י ע' 104 ואילך. וש"נ.

166 (שם קל, רע"א (במשנה).

167 ראה לקו"ש ח"כ ע' 309. וש"נ.

- 1 לד. ו"אין מקרא יוצא מידי פשוטו¹⁶⁸ ;
- 2 פרשה זו בתורה נוספה על-ידי הנשים הצדקניות שבאותו הדור, שפעלו ענין כזה שעד אז לא פעל מישהו
- 3 אחר – "ויקרב גו' משפטן לפני ה'".
- 4 וענין זה מהווה הוראה – שבכל זמן ובכל מקום שנמצאים, צריכות הנשים שבאותו הדור לידע שאינן רק
- 5 טפל בלבד, ועליהן לעשות רק את הענינים המיוחדים אליהן ותו לא מידי, אלא יכולות הן להוסיף; כאשר
- 6 תגשנה לקבל על עצמן הוראה מנשיא הדור, שזהו כ"ק מו"ח אדמו"ר, כפי שסידר את העבודה – אזי "ויקרב
- 7 גו' משפטן לפני ה'", ואז מוסיפות הן ענינים של נחלה שאין לה הפסק, שאף אחד מלבדן אינו יכול לפעול,
- 8 ואחר-כך הן מקימות בתים בישראל, ומהם למדים כמה וכמה דינים, הן בנגלה דתורה והן בפנימיות התורה.
- 9 וכאמור לעיל – יש לפרש כל ענין בפשטות:
- 10 הנשים ובנות של דורנו זה צריכות לידע את היכולת הגדולה שיש להם לפעול בחיזוק והפצת היהדות, הן
- 11 בבית שלהן, והן בסביבתן, ואפילו במקומות הרחוקים.
- 12 וכיון שיש להן היכולת – הרי מובנת האחריות שמוטלת עליהן, והזכות שיש להן כאשר ממלאות את רצון
- 13 הקב"ה להרבות חלק בתורה, להנחיל ולהקים משפחות בישראל שיהיו אחר-כך למופת ולתפארת.
- 14 [כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן ניגון שמחה].

* * *

- 15 לה. באחת ההתוועדויות די"ג תמוז¹⁶⁹ סיים כ"ק מו"ח אדמו"ר בברכה, שכל אלו שצריכים לנסוע לערי
- 16 השדה – ל"קאנטרי" (כפי שנקרא כאן)¹⁷⁰ – שיהיה להם קיץ בריא ומוצלח ("א געזונטן זומער און א
- 17 הצלחה'דיקן זומער").
- 18 – כ"ק מו"ח אדמו"ר דייק לומר "אלו שצריכים", וכיון שמשנה לשנה נחלשים הדורות, יש להוסיף ולומר
- 19 גם "אלו שרוצים"... שהרי ישנם כאלו שאינם צריכים, ואף-על-פי-כן רוצים הם. וכיון שהקב"ה הוא טוב – יתן
- 20 גם להם קיץ בריא.
- 21 פשוט הדבר, שברובא דרובא, אלו שנוסעים – אינם צריכים לנסוע, ואלו שצריכים – אינם יכולים לנסוע,
- 22 ובמילא, הרי זה כמו הסיפור דלעיל (ס"כ) אודות הנשמות התועות: הגביר שמקיים מצות "עזוב תעזוב",
- 23 ובעל-העגלה שמקיים מצות הכנסת אורחים...
- 24 ובכל אופן, הנה הן אלו שצריכים, והן אלו שאינם צריכים, אבל מאיזו סיבה שתהיה יסעו גם הם – שיהיה
- 25 להם קיץ בריא וקיץ מוצלח, וינצלו את שהותם ב"ערי השדה", או ב"שדה" סתם, כדי להפיץ שם יהדות, שהרי
- 26 בכל מקום יכולים לפעול בענין זה.
- 27 וכידוע מאמר הבעל-שם-טוב¹⁷¹ שנדפס בהגהות ל'לקוטי תורה' ש"נתפזרו ישראל בכל מקומות הארץ . .
- 28 וגם מה שתועים בדרך להתהלך בעיירות הוא כדי לטהר ארץ העמים וכו'".
- 29 הסיבה לכך שיהודי תועה בעיירות ודרכים, היא, לפי שמאז בריאת העולם ממתין מקום זה – פיסת אדמה
- 30 במעבה יער נדח, או שדה, סמוך לנחל, או על גבי ההר – לרגע שיעבור בו יהודי ובשעת מעשה יהרהר דבר
- 31 תורה או יאמר ברכה וכיוצא-בזה¹⁷².
- 32 ולפעמים מבואר שענין זה הוא מצד "אמונתם הפשוטה" . . אף שהיא בבחינת שינה¹⁷¹, היינו, שאפילו אם
- 33 לא יעשה שם מאומה, אלא עצם העובדה שבמקום זה עובר יהודי שיש לו נפש אלקית, שהיא "חלק אלקה
- 34 ממעל ממש"¹⁷³, כמבואר בחסידות¹⁷⁴ שזהו מה שאלקות נעשה נשמה – הנה מאז בריאת העולם ממתין מקום
- 35 זה לרגע המיועד שבו יזכה שידרוך עליו בן או בת אברהם יצחק ויעקב!

(172) ראה שיחת י"ב תמוז תש"ז ס"ח (סה"ש תש"ז ע' 138). וש"נ.

(173) תניא רפ"ב.

(174) ראה המשך תרס"ו ע' תנט. ע' תפט. סה"מ תרס"ב ס"ע רכז

ואילך. תרס"ד ע' שט ואילך (בהוצאת תשנ"ד – ע' קפג). תרפ"א ע' קמב.

(168) שבת סג, א. וש"נ.

(169) ראה שיחת י"ב-י"ג תמוז תש"ה בסופה (סה"ש תש"ה ע' 116).

(170) ראה גם שיחת י"ב תמוז דאשתקד סל"א ואילך (תורת מנחם

– התוועדויות ח"ב ס"ע 100 ואילך).

(171) ראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סקס"ד. וש"נ.

ועל-אחת-כמה וכמה – אם גם יפעל במקום זה בענינים של תורה ומצוות.¹
 לו. וכאשר נוסעים מתוך החלטה כזו לפעול שליחות זו – הנה מה שיהיה אחר-כך בפועל, הרי הוא עשה את שלו.²
 ועל-דרך שמצינו בהלכות בדיקת חמץ¹⁷⁵, "שאף אם יבדוק הבודק ולא ימצא שום חמץ בבדיקתו, אף-על-פי-כן לא בירך לבטלה, שכן המצוה לבדוק החמץ ולחפש אחריו שמא ימצא ממנו מאומה, ואם לא מצא אין בכך כלום, וכבר קיים המצוה כתיקונה" (ורק מצד הידור מצוה צריכים להניח פתיתי חמץ ולשורפם).³
 ועל-דרך-זה בנדון-דידן, שכאשר נוסעים בשליחות זו, הנה מה שיהיה אחר-כך בפועל, הרי הוא מילא את השליחות שלו, ואז מוכן ומזומן הוא שמשיח יקח אותו על העגלה שלו ("אויף זיין וואַגן") ויוליכו ל"ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה" בגלוי, בגאולה האמיתית והשלמה.⁴
 אבל אף-על-פי-כן, אין לסמוך על כך שבידעו שלא נוגע תוצאות הפעולה ("דער אויפטאָן"), כי אם הרצון בלבד, ובמילא יצא ידי חובתו ברצון בלבד;⁵
 על כך באה ההוראה: "לא המדרש עיקר אלא המעשה"¹⁷⁶, ובמילא, הוא מצדו צריך לעשות כל מה שיש ביכולתו, ואחר-כך, אם יזכה – יהיה לו גם המעשה בפועל, ואם חס-ושלום לא יזכה – יהיה רק שכר הליכה ושכר חזרה בידו¹⁷⁷, אבל הוא מצדו צריך לנסוע מתוך החלטה לעשות ככל שביכולתו בענינים של תורה ומצוות.⁶
 לז. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א):
 וכיון שאנשים רבים נוסעים מניו-יורק – הרי אלו הנשאים בניו-יורק נשארים כבר ב"קאנטרי"...⁷
 ובכן: יפעלו גם הם ב"קאנטרי" המקומי כל מה שצריכים לפעול ב"קאנטרי" הנ"ל.⁸
 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון מאדמו"ר הזקן, וניגנו הניגון "אבינו מלכנו". אחר-כך הורה לכמה וכמה לומר "לחיים"¹⁷⁸. ואחר-כך אמר:]
 קיץ בריא, וניפגש בהתוועדויות חסידותיות.⁹



בס"ד. שיחת אור ליום ג' פרשת פנחס, ט"ו תמוז ה'תשט"ו.

– לתלמידים הנוסעים בשליחות ה"מרכז לעיני חינוך", בחדרו הק' –

בלתי מוגה

א. בהמשך להמדובר אתמול¹, ברצוני להוסיף עוד מספר מלים:
 אנו עומדים עתה בפרשת פינחס, שבה מדובר על-דבר המנין דבני ישראל קודם כניסתם לארץ.
 – בכלל, ספר במדבר כולו נקרא בשם "ספר הפקודים" (כדאיתא בגמרא במסכת סוטה²), כיון שבחומש זה מדובר על-דבר מנין בני ישראל: הן בתחילתו, והן בפרשתנו – פרשת פינחס, אלא שהמנין שבפרשת במדבר היה בתקופה הראשונה להליכתם של בני ישראל במדבר, ואילו המנין דפרשת פינחס היה קודם כניסתם לארץ-ישראל.³
 והנה, ענינו של מנין הוא³ – שאין בו חילוק בין יהודי אחד לחבירו, בין למדן גדול לבין מי שיודע ללמוד במדה הכי מועטה; כולם נמנים בשוה – גם מי שיודע ללמוד במדה הכי מעוטה לא נחשב פחות מאחד, וגם הלמדן הגדול לא נחשב יותר מאחד.⁴

שהרי אח"כ, גם אם יבקש, לא יתנו לו...

(1) שיחת י"ג תמוז ס"ג ואילך (לעיל ע' 192 ואילך).

(2) לו, רע"ב. מ, ב (במשנה).

(3) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חי"ב ע' 214. וש"נ.

(175) שו"ע אדה"ז או"ח סת"ב סי"א.

(176) אבות פ"א מי"ז.

(177) ראה שם פ"ה מי"ד. פסחים, ה, ב. וש"נ.

(178) לא' אמר שיזדרז לומר "לחיים" קודם סיום ההתוועדות,

- 1 וכיון שעומדים אנו עתה בסוף זמן הגלות, בסמוך ליציאה מ"מדבר העמים"⁴ ולכניסה לארץ-ישראל, "ארץ אשר
2 גו' תמיד עיני הוי' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"⁵, יחד עם משיח צדקנו, בגאולה האמיתית והשלימה
3 – עלינו להבטיח שכל בני ישראל יצטרפו וילכו עם הגאולה לארץ-ישראל, כשם שבשעת הכניסה לארץ-ישראל
4 בפעם הראשונה נמנו כל בני ישראל, ובאופן שכולם תפסו מקום במנין זה בשוה, לקראת כניסתם לארץ-ישראל.
5 ב. ולכן, בצאתכם עתה לשליחות לקירוב בני ישראל, אין לחשוש מכך שצריכים להתעסק עם יהודים כאלו
6 שחסר אצלם עדיין בענינים מסויימים – כיון שצריכים לזכור שכאשר מדובר אודות הגאולה השלימה, נוגע כל
7 יהודי, כל פרט.
8 כאשר מדובר אודות בני ישראל, שהם בני אברהם יצחק ויעקב – צריכים לדעת שכל הענינים החסרים אינם
9 נוגעים אלא בחיצוניות, אבל לא בעצם הנשמה. ובפרט על-פי מה שכתב אדמו"ר הזקן ב'תניא'⁶ "שכולן מתאימות
10 ואב אחד לכולנה".
11 וכפי שמצינו לגבי ענין המנין – בפירוש רש"י⁷ בשם המדרש⁸ – ש"הטיל הקב"ה שמו עליהם ה"א מצד
12 זה ויור"ד מצד זה, לומר מעיד אני עליהם", היינו, שהקב"ה מעיד על כל אחד ואחת מישראל באמצעות התחלת
13 שם הוי', ולכן יכול כל אחד ואחת מישראל להיכנס במנין בני ישראל.
14 ענין המנין הוא ענין עיקרי לגבי כל דבר שבקדושה – שבכל דבר שבקדושה יש צורך בעשרה מישראל⁹
15 (ולכמה דעות¹⁰ יש חילוקים בנוסח הברכה בין עשרה, מאה או אלף, ועד ריבוא מישראל), וענין זה הוא מצד
16 עצם הנפש, שמצד זה הרי גם משה רבינו אינו יותר מאחד, וגם פחות שבפחותים מישראל אינו פחות מאחד.
17 ולכן, אין לחסוך ("זשאלעווען") בזמן וביגיעה עם יהודי שיש מקום לשאלות עליו כו', שכן, כאשר מדובר
18 על הגאולה האמיתית והשלימה, אסור לוותר גם על יהודי אחד, אלא על כל אחד ואחד לעשות מה שביכולתו
19 כדי לסייע לו, ולגלות את מה שיש בו בפנימיותו, ובשלימות ("גאנצעהייט").
20 ומזה מובן גם-כן גודל הזכות בעבודה זו – דכשם שבשביל מתן-תורה היה צורך במנין מלא של כל בני
21 ישראל שבאותו הדור, ודווקא על-ידי-זה זכו למתן-תורה¹¹, כן הוא גם-כן בדור הגאולה, שכדי לזכות לגאולה
22 יש צורך במנין מלא של בני ישראל שהם ראויים וזכאים לגאולה, ועל-ידי מנין מלא זה זוכים לגאולה.
* * *
- 23 ג. יעזור לכם השם יתברך ויצליחכם, שתפעלו את השליחות במילואה – לקרב את בני ישראל לאבינו שבשמים,
24 ובשכר זה יצליחכם הקב"ה גם בעניינים הפרטיים (לכאורה) – לימוד התורה, עבודת התפילה וקיום המצוות,
25 וכל זה בהידור, הנה בכל ענינים אלו תסייע לכם לא רק זכותכם הפרטית, אלא גם זכותם של כל אלו מבני
26 ישראל שתפעלו בהם באחד מג' הקוין דתורה עבודה וגמילות-חסדים¹², או בשנים מהם, או בכל ג' הקוין.
27 יעזור השם יתברך שהנסיעה תהיה בהצלחה מופלגה למעלה מן הטבע, ותראו פרי טוב בעמלכם, ותחזרו
28 מתוך בריאות ומתוך שמחה – על כך שמלאתם את שליחותו של הקב"ה להפיץ "נר מצוה ותורה אור"¹³, כולל
29 "מאור שבתורה"¹⁴ – פנימיות התורה, תורת החסידות, מנהגיה והדרכותיה.
30 סעו לשלום ("געזונטערהייט"), והפיצו בכל מקום מסר של שמחה ("א פרייליכן גרוס") – שבמהרה יבוא
31 משיח, ויש להתכונן ולהיות ראויים כדי שיקח אותנו, יחד עם כלל ישראל, בגאולה האמיתית והשלימה, וממילא
32 על כל אחד ואחת להתכונן ככל יכלתו, ולמטרה זו באים אתם לשם – כדי לסייע בהכנה זו,
33 ו"דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב"¹⁵, ויפעלו הצלחה בכל הפרטים.
34 סעו לשלום ומתוך שמחה.
35 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה שינגנו ניגון שמחה ויצאו בריקוד – "כי בשמחה תצאו"].

(11) ראה מכילתא יתרו יט, יא. דב"ר פ"ז, ח. ועוד.

(12) אבות פ"א מ"ב.

(13) משלי ו, כג.

(14) ראה פתיחתא דאיכ"ר ב ובפי' יפה ענף שם. ירושלמי חגיגה

פ"א ה"ז ובפי' קה"ע שם. המשך תעריב ח"ג ע' אישכב. סה"מ

תרפ"ט ע' 176. וש"נ.

(15) ראה ס' הישר לר"ת שי"ג. הובא בשל"ה סט, א.

(4) יחזקאל כ, לה.

(5) עקב יא, יב.

(6) רפ"ב.

(7) פרשתנו כו, ה.

(8) פסיקתא דרב כהנא פ"א, ו. יל"ש פרשתנו רמז תשעג.

(9) ברכות כא, ב. וש"נ.

(10) שם מט, ב (במשנה).

לקוטי שיחות פרקי אבות פרק א

מתורגם ללשון הקודש

עליו לעשותן מצד מידת חסידות – לפנים⁷ משורת הדין⁸; 18
אך שלושת העניינים הנ"ל אינם לכאורה בסוג של "מילי 19
דחסידותא" – החיוב שבהם מובן מצד עצמם, או שניתן 20
להבינו מציוויים אחרים בתורה ובהלכה⁹; 21

(א) "עשה תורתך קבע" – לשון זה מוצאים בחיובי 22
רז"ל שהובאו להלכה¹⁰: עשה תורתך קבע¹¹ ומלאכתך 23
עראי (ואם כן מה החידוש כאן כמידת חסידות¹²); כמו כן 24
מוצאים כמה וכמה פסוקים ומאמרי רז"ל, המצווים על 25
חיוב תמידי בלימוד ועסק התורה [וכנאמר בתחילת 26
הפרק¹³ גופא: "על שלשה דברים העולם עומד, על 27
התורה..."], ומכיוון שהתורה היא מה"עמודים" עליהם 28
נתמך קיום העולם, מובן איפוא שצריך להיות "תורתך 29
קבע"¹⁴; 30

(ב) "אמור מעט" – הוא ציווי בתורה¹⁵ "לא יחל דברו", 31
וציווי זה מחייב הנהגה של "אמור מעט" – על האדם 32
להזהר בדיבורו ולא להבטיח אלא כאשר בטוח לחלוטין 33
כי ביכולתו לקיים את דברו¹⁶, על מנת שלא יכשל 34
באיסור¹⁷ של "לא יחל דברו"¹⁸. גם בסיום פסקא זו 35
"ועשה הרבה" אין לכאורה חידוש מיוחד מצד מדת 36

א.

הקשר של דברי שמאי ל"מילי דחסידותא"

1 "שמאי אומר עשה תורתך קבע, אמור מעט ועשה 1
2 הרבה, והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות"¹.

3 הפירוש הפשוט של שלושת הבבות במשנתנו הוא 3
4 (כדברי המפרשים²): "עשה תורתך קבע" – "שיהיה עיקר 4
5 עסקך ביום ובלילה בתורה, וכשתהיה יגע מן הלמוד 5
6 תעשה מלאכה ולא שיהיה עיקר עסקך במלאכה", וכנאמר 6
7 רז"ל³ "עשו תורתך קבע ומלאכתך עראי"; "אמור מעט 7
8 ועשה הרבה" – להבטיח מעט, "ועשה הרבה" יותר ממה 8
9 שהובטח, "כמו שמצינו באברם שאמר תחלה⁴ ואקחה פת 9
10 לחם ובסוף⁵ ויקח בן בקר רך וטוב"; והוי מקבל את כל 10
11 האדם בסבר פנים יפות – "כשאתה מכניס אורחים לביתך 11
12 לא תתן להם ופניך כבושות בקרקע".

13 לפי זה תמוה: במסכת אבות מדובר (רק) אודות "מילי 13
14 דחסידותא" [=דברי חסידות], כדברי רז"ל⁶ "האי מאן 14
15 דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דאבות" [=הרוצה להיות 15
16 חסיד יקיים את הנאמר במסכת אבות] – כלומר, אלו 16
17 הנהגות שיהודי אינו מחוייב בהן מצד הדין וההלכה, אלא

הנ"ל בסופו. אבל באם כאן הוצרך שמאי להוסיף (גם כאן) ומלאכתך עראי (כדלקמן ס"ב קושיא הב'), כיון שבזה הוא עיקר ההדגשה. ולהעיר שבטור שם מקדים "מלאכתך עראי" לפני "ותורתך קבע". וראה לקמן הערה 14.

(13) משנה ב'.

(14) וכן להפ"י "עשה תורתך קבע", שיקבע עתים לתורה (מחז"ו בפ"י הא' וראה נ"א ברש"י כאן), מילי דאבות (פ"י הב'), הרי פשיטא שזהו חיוב, דאל"כ יתבטל מהתורה לגמרי (מחז"ו שם). ועוד: ה"ז חיוב מצות והגית בו יומם ולילה (רמב"ם שם פ"א ה"ח. ה"ל ת"ת לאדה"ז שם ס"ד. וראה טושו"ע ואדה"ז) סק"ה.

לכאורה י"ל (וראה מילי דאבות (פ"י הא'), מגן אבות (להרשב"ץ), נחלת אבות (בשם המפרשים)) שהוראת שמאי "עשה תורתך קבע" הוא למי שלא הגיע למדה זו שיוכל ללמוד טעמי ההלכות כו' אף אם יעשה תורתו קבע מחמת קוצר דעתו ונקרא בור כו' אינו חייב כו' לעשות מלאכתו עראי כדי להרבות בלימוד כו' אא"כ עושה במדת חסידות ואהבת התורה, אבל מן הדין יוצא יד"ח בקביעות עתים לת"ת" (הלכות ת"ת לאדה"ז שם ס"ד. וראה קו"א שם סק"א קרוב לסופו). וזהו מילתא דחסידותא שבדברי שמאי, אבל א' דוחק לומר שהוראת שמאי הוא רק לזה "שנקרא בור כו'", (ב) ועיקר: אז הו"ל להדגיש ולסיים (העיקר) "ומלאכתך עראי", ע"ד מ"ש לקמן פ"ד מ"י "הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה" (ג) הוראה זו נאמרה באבות פ"ד שם (ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 186-7 והערה 12).

(15) מטות ל, ג.

(16) ולהעיר שנצטוונו (קדושים יט, לו) הין צדק יהי' לכם "שיהא הן שלך צדק ולאן שלך צדק" (ב"מ מט, א. פרש"י שם. וראה שו"ע אדה"ז או"ח ס' קנו ס"ב ובהמצוין שם).

(17) ראה נדרים כב, א. עז, ב שו"ע יו"ד רס"ג.

(18) וראה ג"כ קהלת (ה, א) "ע"כ יהיו דברך מעטים" ובמפרשים שם.

(1) משנה טו (וכ"ה בסדור אדה"ז). בפיה"מ להרמב"ם (הוצאת קאפח) היא משנה יד.

(2) רע"ב. וראה גם פרש"י, רמב"ם רבינו יונה ומאירי. וראה לקמן ס"ג והערה 28.

(3) ברכות לה, ב.

(4) וירא יח, ה.

(5) שם, ז.

(6) ב"ק ל, א.

(7) בב"ק שם לפני"ו (דעת ר"י) "לקיים מילי דנויקין". וגם בזה י"ל דכוותנו שמקיים מילי דנויקין באופן דלפנים משורת הדין (ועד"ז י"ל לה"אמרי לה מילי דברכות" שם – ע"ד ברכות כ, ב) – ראה הקדמת המהר"ל מפראג לספרו דרך חיים ד"ה ומפני וד' וסדר.

(8) ראה רמב"ם ה"ל דיעות פ"א ה"ה. המשך תער"ב ח"ב פשע"ו (ע' תשעג). וידועה ראיית אדה"ז ממרז"ל (נדה י, א ותוס' שם) שורפן חסיד אע"פ שמויק לו – לקו"ד ח"א סח, א.

(9) ועד"ז יש להקשות בכמה פירושים שבמדרש שמואל (ס' שהובא בד"א" בכ"מ).

(10) רמב"ם ה"ל ת"ת פ"ג ה"ז. טושו"ע (ואדה"ז) או"ח ר"ס קנו. ה"ל ת"ת לאדה"ז פ"ג ס"ב. ובמקומות הנ"ל מובן שהפ"י ב"תורתך קבע" הוא כפשוטו – בזמן, שרוב ועיקר זמנו יעסוק בתורה, ורק מיעוט זמן במלאכה. וראה לקמן הערה 14.

(11) וגם: הרי למדין זה מפסוק מפורש ודברת במ (ואתחנן ו, ז ובספרי. יומא יט, ב. שו"ע אדה"ז ה"ל ת"ת שם ס"ב. וראה קו"א שם סק"א קרוב לסופו, שהרמב"ם ס"ל דדרשה גמורה היא ולא אסמכתא).

(12) מלשון הטור (שם סק"ו) מוכח, דהנהגה זו דתורתו קבע ומלאכתו עראי, היא מדת חסידות ("כמו שמצינו בחסידים הראשונים") – ראה קו"א

ג.

האפשרות לפרש אחרת מ"אבות דרבי נתן"

1 חסידות¹⁹: אם ביכולתו של יהודי לעשות הרבה מצוות
2 ומעשים טובים – עליו לעשות כך²⁰?

3 (ג) וכמו כן בסיום המאמר: "והוי מקבל את כל האדם
4 בסבר פנים יפות" – לכאורה זו הנהגה הנדרשת מצד
5 "ועשית הטוב והישר", נימוס בסיסי ודרך ארץ, ויתירה מזו
6 – מצד הציווי²¹ ואהבת לרעך כמוך (מה דעלך שני לחברך
7 לא תעביד²² [=מה ששנוא עליך לא תעשה לחברך]), ולא
8 דוקא מצד מדת חסידות²³?

ב.

דיוקים נוספים במשנה

9 גם צריך להבין (כמה דיוקים נוספים) במשנה:

10 (א) מהעובדה כי כל שלושת הפסקאות נאמרו ביחד
11 באותו מאמר – כי בוודאי אמר שמאי מאמרים רבים
12 נוספים בהנהגות האדם, ורק שלושת אלה הובאו כחטיבה
13 אחת – משמע, כי קיים קשר וזיקה בין תוכנם²⁴?

14 (ב) מדוע לא הובא כאן (במאמר "עשה תורתך קבע")
15 הסיום²⁵ "ומלאכתך עראי", בדומה למובא במאמרי רז"ל²⁶
16 אחרים (שהוזכרו לעיל)?

17 (ג) כפי שדובר פעמים רבות²⁷, קיימת שייכות גם בין
18 (שמו של) בעל המאמר ותוכנו, דבר המוסיף הבנה
19 והדגשה לענין המדובר במאמר – במה שלושת הענינים
20 הנ"ל מוסברים יותר בכך ש"שמאי" הוא שאמרם?

19) אף שיש לפרש שהחידוש הוא רק ב"אמור מעט", שתמיד תהי
אמירתו מעט לגבי עשיותיו.

20) יתרה מזו: צריך כל אדם כו' לשקול ולבחון בעצמו אם הוא עובד ה'
בערך ובחי' מלחמה עצומה כו' בבחי' ועשה טוב כו' הרבה יותר מחפצו
ורצונו לפי טבעו ורגילותו כו' (עין תניא פ"ל).

21) קדושים יט. יח. ובפרט שלקבל בספ"ה הוא פחות מלקבל בשמחה
(פיה"מ פ"ג, מ"ב).

22) ופשוט שאין לומר שזהו חידושו של הלל דוקא (כ"א – "זו היא כל
התורה כולה ואידך פירושה הוא"), ואדרבא זהו פחות מ"ואהבת לרעך כמוך"
(ראה שבת לא, א ובחדא"ג שם).

23) ויתירה מזו, הרי (לפי הרע"ב וכו') זה בכלל מצות הכנסת אורחים
גופא, כי (בלי הרע"ב עצמו

מאבות דר"פ פ"ג בסופו) כל הנותן ופניו כבושות בקרקע אפי' נתן כל
מתנות שבעולם כו' כאלו לא נתן כלום. ועד"ז בצדקה דכאשר נותנו בספר
פנים רעות ופניו כבושות בקרקע כו' אבד זכותו והפסידה (רמב"ם ה' מתנות
עניים פ"י ה"ד).

24) ראה רע"ב כאן (ועוד): ג' אזהרות הזהיר שמאי כנגד כו'. ובנחלת אבות
בסופו מבאר טעם הסמיכות "כי מי שיעשה תורתו עיקר בכל מעשיו יאמר מעט
ויעשה הרבה לפי שכן צותה תורה כו' ואם יעשה כן לא יהי' לו מחלוקת כו'".
אבל לפי"ז אי"ז ג' הוראות, כ"א פרטים המסתעפים באזהרה אחת.

25) אף ש"ל לפי שהמשנה הוא "דבר קצר" (הקדמת הרמב"ם לפיהמ"ש
ד"ה אחר כן ראה להסתפק (בתחלתו)), מ"מ הו"ל לאומרו בלשון שתוכן

(* אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"א ע' רפט ואילך. המו"ל.

21 כאן המקום להעיר: אף שמקור הפירוש במשנה –
22 שהובא לעיל בסעיף א' – הוא ב"אבות דרבי נתן"²⁸, עם
23 זאת, יש מקום לומר במשנה פירוש נוסף ושונה; וכפי
24 שמצינו בכמה וכמה משניות במסכת אבות, פירושים רבים
25 מאוד מגדולי ישראל (כמו רש"י, הרמב"ם, מחזור ויטרי
26 ועוד, עד לאחרוני האחרונים), המפרשים בצורה שונה
27 (ואפילו הפכית) מהפירוש באבות דרבי נתן²⁹, וגם עודדו
28 את תלמידיהם להתעמק ולחדש כיוצא בזה – כמובן
29 בתנאי עיקרי ומוחלט שהחידוש יתאים לכללי ודרכי לימוד
30 התורה, מתוך זהירות רבה ואמתית בכבוד גדולי התורה
31 (ופשיטא שלא "להכריז" – "קבלו דעתי"), וזהירות הכי
32 גדולה שלא לגלות פנים בתורה שלא כהלכה ופסק הדין,
33 וכן הלאה.

34 הדבר הוא בדוגמת הפירושים הרבים (חלקם גם
35 הפכיים) בתורה שבכתב, הנכללים כולם על כל פנים
36 בהגדרה "פיטטיא דאורייתא טביין"³⁰ =פטפוטס בתורה
37 טובים] (ואצל גדולי ישראל אמתיים – ב"שבעים פנים
38 לתורה"³¹); ובפרט שישנו חיוב "לאפשא בה"³² =להוסיף
39 בה] – לחדש בתורה ככל היותר [ובמיוחד אם לפי הפירוש
40 הקודם מתעורר קושי אצל הלומד – בוודאי שעליו
41 להשתדל, עד כמה שיד שכלו מגעת³³, לפרש באופן

הכוונה (כנ"ל 12 (או) 14), או לשלול הפי' דלקמן ס"ד.
26) בבאורי הגר"א נראה שגורס גם כאן "ומלאכתך עראי" – אבל
בהדפוסים אינו.

27) ראה לקו"ת שה"ש ד"ה ת"ר כיצד מרקדין (מח, ג) ובכ"מ עד"ז. ור'
מאיר דריש בשמא ומבאר ע"ז מעשה רב (יומא פג, ב. וראה תשובות וביאורים
סי' א.*. לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 378 ובהערות שם).

28) פ"ג. וראה שם פכ"ח, הובא ברבנו יונה, מגן אבות, נחלת אבות כאן
בפי' דברי שמאי.

29) להעיר מתויו"ט נזיר פ"ה מ"ה במה שפי' הרמב"ם משנה לא כפי'
הגמרא "דהרשות נתונה לפרשה כו'". ומובן שזהו דרך הלימוד, ולא משום דרב
גוברי' דהרמב"ם. וידועה השק"ט בזה.

30) ירוש' ברכות בסופה.

31) זח"א מז, ב. ח"ג כ, א (רע"מ). רטז, א. רכג, א. במדבר"ר פ"ג טז.
ובכ' האריז"ל (שער הגלגולים הקדמה יז. וכ"כ בש' רוק"ה בענין היחודים על
קברי צדיקים הקדמה ג (קח, ב). וראה לקו"ת ברכה צד, א), דמכיון שישנו
ששים ריבוי נשמות ישנם ששים ריבוי פירושים, בפשט רמז דרוש וסוד (ראה
לקמן בפנים).

32) זח"א יב, ב. וראה אגה"ק סכ"ו (קמה, א). הלכות ת"ת לאדה"ז פ"ב
ס"ב.

33) בל' אדה"ז (הלכות ת"ת פ"א סוס"ד) "כל נפש". ו"כל מי שיכול להשיג
ולידע הרבה ונתעצל ולא השיג וידע אלא מעט צריך לבוא בלגלוג כו' וא"א
לה להתתקן ולהשתלם כו' בלתי ידיעה זו".

ובזה מובן, מדוע אינו מסיים – בהמשך להוראה "עשה" 27
 תורתך קבע" – ש"עבודה" ו"גמילות חסדים" יהיו באופן 28
 "עראי" – כי ההוראה "עשה תורתך קבע" מופנית גם 29
 לבעלי מעשים טובים, שרוב התעסקותם (אינה בתורה, כי 30
 ב"פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית" 43 יוצאים הם ידי 31
 חובתם, אלא) היא בקו של גמילות חסדים, ועם זאת נדרש 32
 גם מהם הענין של "תורתך קבע": שלימוד התורה בזמן 33
 המועט (בכמות) יהיה קבוע (באיכות), חקוק בנפש, עד 34
 שיפעל על כל היום כולו. 44. 35
 ועוד – הלשון "עראי" אינו מתאים לגבי "עבודה" 36
 ו"גמילות חסדים", להיותם ענינים עיקריים ויסודיים 37
 בעבודת הוי' החייבים להיות באופן של "קבע"; אלא, 38
 שבין שלושת הדברים עצמם צריך להיות עיקר ה"קבע" 39
 בקו התורה דוקא. 40

ה.

מיעוט בפסיקת הלכה, ריבוי במעשה עצמו

לאחר ההוראה, אשר קו התורה צריך להיות העיקר 41
 מבין שלושת הקוים – "תורתך קבע", ממשיך שמאי 42
 לבאר, באיזה אופן צריך להיות עיקר הלימוד בתורה: 43
 מכיון שאמרו רז"ל: 45: "גדול תלמוד שהתלמוד מביא 44
 לידי מעשה", היה ניתן להסיק כי צריך להתעסק רק עם 45
 לימוד באופן של "אסוקי שמעתא אליבא דהלכתא" 46 46
 [=להסיק מהסוגיא את ההלכה], זאת אומרת, ענינים 47
 הנוגעים דווקא לפסיקת הלכה למעשה ובמטרה להיות 48
 דוקא פוסק בישראל – 49
 לכן ממשיך ומבהיר תיכף "אמור מעט": עסק התורה 50
 בסוג של "אמור" 47 – לומר מסקנא לפסק הלכה – צריך 51
 להיות "מעט" 48, ואילו עיקר ורוב הלימוד צריך להיות 52

1 שיתרץ את הקושיות וכו', כי בלא זה הרי יחסר לו בהבנת
 2 הדברים – וההבנה הריהי תנאי הכרחי בלימוד תורה שבעל
 3 פה] 34.

ד.

"תורתך קבע" - ביחס לעבודה וגמ"ח

4 ויש לומר הביאור בזה:
 5 המשנה ("שמאי אומר כו") באה בהמשך למשנה
 6 האמורה בתחילת הפרק "על שלושה דברים העולם עומד
 7 על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים", שישנם
 8 שלושה דברים, אשר כל אחד מהם הוא בבחינת "עמוד"
 9 התומך את העולם. ולכן, כאשר אין ביכולת האדם לעסוק
 10 בכל לבבו ונפשו ומאודו בכל השלושה ביחד, עליו לבחור
 11 לכל הפחות "עמוד" ו"קו" אחד משלושתם 35, בו ישקיע
 12 את עיקר 36 חיותו והתעסקותו, ושני האחרים – יהיו
 13 בחשיבות משנית 37 (אלא אם כן מדובר בענין שהזמן גרמא
 14 וכיוצא בזה, כמבואר בשולחן ערוך וכו').
 15 וביחס לכך אומר שמאי – בהתאם לדרך של "מילי
 16 דחסידותא": "עשה תורתך קבע" 38 – משלושת הקוים יש
 17 לבחור בהנהגה של "תורתך קבע": הן אמת שברשותו
 18 לבחור איזה קו שברצונו 39, וביכולתו לנהוג כמו
 19 "זבולון" 40 ולהיות בדרגה של "מארי עובדין טבין"
 20 [=בעלי מעשים טובים], כאשר עיקר עבודתו תהיה בקו
 21 של גמילות חסדים 41, אך מצד מידת חסידות על האדם
 22 לבחור בקו התורה, שהיא תהיה אצלו ה"קבע" והעיקר 42.
 23 ולכן לא מתאים לסיים כאן "ומלאכתך עראי" – משום
 24 שאין הכוונה לשלול שה"מלאכה" לא תהיה בדרך של
 25 "קבע", אלא להדגיש ולהבדיל את ה"קבע" של תורה לגבי
 26 הקוים של "עבודה" ו"גמילות חסדים".

(34) ראה הלכות ת"ת שם ספ"ב.

(35) ראה תו"א ספ' תרומה. ביאורו וישב (כה, א"ב) ולהצ"צ (ע' קלד).
 ולהעיר גם ממחז"ל תלמוד גדול או מעשה גדול (קדושין מ, ב. תקו"ו, ו, א).
 וראה ג"כ אגה"ק ס"ה (קט, א).
 (36) ע"ד מרז"ל במאי זהיר ט"פ (שבת קיח, סע"ב. וראה אגה"ק סו"ס ז).
 (37) ואולי יש לקשר זה עם משי"כ בהקדמת התניא דנשמות ישראל נחלקות
 דרך כלל לשלושה קוין כו'.

(38) בנחלת אבות כאן (ועד"ו בפרקי משה להר"מ אלמושנינו): דמאותם
 השלשה עמודים שזכר שמעון הצדיק עשה הלל עיקר מהתורה כו' ושמאי
 עשה עיקר מהמעשה שחשבו שהתלמוד הוא כעבור המעשה כו' (ולזה עצמו
 אמר ענשה תורתך קבע כו', להעיר שיהי' העיקר במעשה ולא בלימוד כו'). אבל
 לכאורה דוחק לפרש שב"עשה תורתך קבע" כוונת שמאי שהעיקר (קבע) הוא
 המעשה. ולהעיר שע"פ הפי' שבפנים (דוקא) מתעאים זה עם זה שנתבאר
 בכ"מ (אוה"ת ואתחנן ע' רמא ואילך. ועוד) דהפלוגתא אם תלמוד גדול או
 מעשה גדול (קדושין מ, ב. וש"נ) הוא כעין הפלוגתא דב"ש וב"ה (חגיגה יב,
 א), דב"ש אומרים שמים קדמו לארץ (וב"ה אומרים ארץ קדמה).

(39) ראה בארוכה הלכות ת"ת שם פ"ג ס"א"ד.

(40) פרש"י ויחי מט, יג. ברכה לג, יח.

(41) וראה אגה"ק סוס"ט.

(42) ולהעיר מהלכות ת"ת לאדה"ז שם רס"ג (מרמב"ם שם ה"ו): ולכן מי
 שנשאו לבו לקיים מצוה זו כראוי כו'. וראה גם קו"א שם (ובשו"ע או"ח ר"ס
 קנו). אלא דשם "כמו שאמרו חכמים (לקמן פ"ו מ"ד) כך היא דרכה של תורה
 כו'", היינו ההדגשה דחיי צער תחי' כו', העדר המלאכה והעסק, משא"כ
 הוראת "עשה תורתך קבע" – ההדגשה על החיוב. ראה לעיל הערה 12.

(43) מנחות צט, ב. רמ"א יו"ד רסרמ"ו. הלכות ת"ת לאדה"ז שם ס"ד.

(44) ראה אוה"ת נ"ך ע' לו. המשך תער"ב פ"ד (ע' ז). לקו"ד ח"א (ז, א).
 (45) קדושין מ, ב. וש"נ.

(46) יומא כו, א.

(47) ע"ד ל' מחז"ל (שבת קיד, א. תענית י, ב) איזהו ת"ח כו' זה ששואלין
 אותו דבר הלכה כו' ואומר. ולהעיר מנחלת אבות: כי אמור הוא לשון נופל
 על התלמוד כו'. אבל מזה שנקט הלשון אמור ולא למוד וכיו"ב, מוכח שאין
 כוונתו לאפוקי עצם הלימוד אלא ענין אמור שבלימוד, היינו אמירה והוראה
 לזולת, ולהעיר ממרז"ל (שבת קלח, ב) דבר ה' זו הלכה.

(48) יתירה מזה ארז"ל (אבות פ"ו מ"ז) ואינו שמת בהוראה: ואדרבא צ"ל
 ירא הוראה (טוש"ע חו"מ ס"ח ס"ג וש"נ).

1 לימוד התורה לשמה, עד אפילו לסוג הלימוד הנקרא "דרוש
2 וקבל שכר"⁴⁹, "יגדיל תורה ויאדיר"⁵⁰.
3 מכיוון שכך, עלול משהו לטעות במחשבה בקצה
4 השני: מאחר וה"קבע" וההדגשה בלימוד התורה צריכים
5 להיות דוקא שלא על מנת לפסוק להלכה למעשה ובפועל
6 ממש, יתכן ומשמע מכאן כאילו בקיום המצוות (מעשה)
7 בכללותו לא נדרשת (חס ושלום) קביעות, ואין חשיבות
8 לקיומן דוקא במסירה ונתינה –
9 ולכן מוסיף הוא להורות "ועשה הרבה": אף שבעסק
10 התורה עצמו אין לשים דגש עיקרי על המטרה להפוך
11 לפוסק כדי לפסוק דינים להלכה למעשה, אך בעשיית
12 המצוות הכרחית הנהגה של "ועשה הרבה", לעשותן בריבוי
13 גדול הן בכמות והן באיכות – מה שיותר מצוות ועם מה
14 שיותר חיות והתלהבות.

ו.

שלילת "התבודדות" של הלומד תורה

15 מכיוון ולדעת שמאי צריך יהודי בעיקר להתמסר
16 ללימוד התורה לשמה, ובאופן של "אמור מעט" – יכולה
17 להתעורר טעות נוספת, אותה בא שמאי לשלול בהמשך
18 דבריו.

19 להסברת הדברים יש להקדים:

20 ידוע החילוק⁵¹ בין תכונות המוחין (השכל) והמדות,
21 שמוחין עניינם בשביל האדם כפי שהוא לעצמו, והמידות
22 עניינם בשביל הזולת. כלומר, התעוררות והשפעת המידות
23 תיתכן רק בשייכות עם אדם נוסף (כלפיו הוא חש אהבה,
24 מורא וכו'); והיפוכו של דבר במוחין: לא רק שאין המוחין
25 "בשביל הזולת", אלא אדרבה, מציאות ה"זולת" גורמת
26 לבלבול המוחין. וכידוע שהשגת שכל כדבעי (ובפרט
27 השגה של "עצם השכל" הנעלה מהמידות, שכל המרומם
28 משייכות לדרגת המעשה ופסקי הלכה) אפשרית דוקא
29 על-ידי התבוננות והעמקה, כאשר האדם בהתבודדות
30 ובפרישות לעצמו.

31 ולפיכך, היה אפשר להסיק, כי הנהגה של "תורתך
32 קבע" (ובדרך "אמור מעט"), התובעת הבנה והשגה –
33 דורשת דוקא הנהגה של התבודדות והתבדלות מה"זולת";
34 או, התרועעות רק עם חברותא שתביא לו יתרון ותועלת

35 בלימוד התורה, דוגמת "דיבוק חברים" "פלפול
36 התלמידים" וכיוצא בזה, שהם מהדברים ש"התורה
37 נקנית"⁵² בהם, וכדברי רז"ל⁵³: "הרבה למדתי מרבותי
38 ומחברי וכו' ומתלמידי יותר מכולן". אך אנשים כאלה
39 שהתחברות עמם לא תוסיף לו מאומה ב"תורתך קבע",
40 מהם עליו להתעלם, להרחיק אותם כך שלא יהיה לו כל
41 עסק עמם⁵⁴.

42 על כך באה ההוראה בחלק השלישי במאמרו של
43 שמאי: "והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות" – אף
44 שעיקר התעסקותו היא בלימוד תורה ובאופן של "קבע"
45 ו"אמור מעט", אין הדבר צריך למנוע ממנו מלקבל כל
46 דבר, ללא הבדל, בסבר פנים יפות. כלומר, גם כזה אדם,
47 שהיכרותו וההתחברות עמו לא תביא לו כל תועלת
48 בענייניו (לא רק בקו של לימוד התורה, אלא אף לא בקו
49 של גמ"ח וכו'), אף על פי כן, עליו לקבל אותו ולא רק
50 באופן סתמי, אלא "בסבר פנים יפות", שהאדם יראה
51 ויחוש כי הוא מקבלו ומתעסק עמו מתוך שמחה
52 והתמסרות.

ז.

הכח לביצוע שלוש ההוראות, ע"י "שמאי"

53 לאור הביאור האמור מתעוררת השאלה: כיצד ניתן
54 אכן ליישם בו זמנית את כל ההוראות הללו, המהוות
55 סתירה אחת לשניה? מחד, הנהגה של "עשה תורתך קבע"
56 שעיקרה השגה ולימוד בתורה ובאופן של "אמור מעט" –
57 ומאידך "ועשה הרבה": להרבות בקיום המצוות ועוד
58 בריבוי חיות והתלהבות; ובנוסף לכל אלה – הדרישה
59 "והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות", המהווה ניגוד
60 בולט יותר: בה בשעה שעיקר ההצלחה ב"תורתך קבע"
61 באה דוקא על-ידי התבודדות, בכל זאת צריך להתעסק לא
62 רק במעשה המצוות בריבוי, אלא גם עם הזולת. כיצד ניתן
63 להתגבר על כל הסתירות הללו?⁵⁵

64 ולכן מקדימה המשנה ומודיעה, כי בעל המאמר הוא
65 "שמאי": על-ידי (התוכן המרומז בשם) "שמאי" ניתן
66 ליישם את כל שלושת ההוראות.

67 מבואר בלקוטי-תורה⁵⁶ אודות (השם) "שמאי", ש"על
68 כן נקרא שמאי כענין שאמרו רז"ל⁵⁷ על פסוק⁵⁸ ושם דרך

(54) להעיר ממד"ש כאן ד"ה והוי מקבל את כל האדם בשמחה.

(55) להעיר גם מלקו"ש ח"ד ע' 318 ואילך.

(56) שה"ש מח, רע"ג.

(57) מו"ק ה, סע"א.

(58) תהלים מזמור נ בסופו.

(49) סוטה מד, א. וש"נ.

(50) ישע"י מב, כא. חולין סו, ב.

(51) ראה המשך תרס"ו ע' קיא ואילך. ד"ה וישא אהרן תרצ"ד (סה"מ

קונטרסים ח"ב ע' 596 ואילך). ובכ"מ.

(52) אבות פ"ו מ"ו (כגירסת אדה"ז בסידורו).

(53) תענית ז, א. מכות ז, א.

במצוותיו וצונו" (אפילו לא כסגולה שתורתו (שהיא 32
 "קבע") תהיה בבחינת "יש לו" – שיהיה לה קיום). 33

ובדומה לכך בהוראה השלישית "הוי מקבל את כל 34
 האדם בסבר פנים יפות", המתייחסת כאמור, גם לאחד 35
 שלא תצמח ממנו כל תועלת עבורו, אפילו לא אפשרות 36
 לקיים מצות גמ"ח, משום שהלה אינו זקוק לשום טובה 37
 ממנו (וכלשון "כל האדם") – 38

כי במקרה שהזולת כן זקוק לאיזו טובה (ולו לעודדו 39
 מנמיכות רוחו על ידי עצם קבלתו בסבר פנים יפות, 40
 וכיוצא בזה), יתכן והאדם יעשה זאת בשביל תועלתו 41
 הפרטית, שהוא מקיים על ידו מצוה של גמ"ח וכו', 42

יוצא איפוא, שההוראה היא לקבל כל יהודי בסבר פנים 43
 יפות – רק משום שכך היא מידת חסידות⁶³. 44

ובנקודה המשותפת – שהן לימוד התורה והן קיום 45
 המצוות והן קבלת כל יהודי, כאשר כל אחד מהם מהווה 46
 מטרה ותכלית בפני עצמה (ולא כאמצעי לתכלית הנשלמת 47
 בדבר שני) – מתבטא אשר "ישראל אורייתא וקודשא" 48
 בריך- הוא כולא חד"⁶⁴, שלכן, כשם שאין שייך לומר 49
 שהקדוש-ברוך הוא חס ושלוש "אמצעי" לאיזה דבר 50
 אחר, כך אין שייך לומר זאת בנוגע לתורתו ומצוותיו 51
 ו(בנוגע להנהגות בני) ישראל. 52

ט.

קיום דברי שמאי - מעין לעתיד לבוא

ענין זה – שתורה ומצוות וישראל הנם כולא חד עם 53
 הקדוש-ברוך הוא – יהיה ניכר בהתגלות לעתיד לבוא, 54
 כאשר תתגלה האמת של כל דבר, אך בזמן הזה הוא 55
 בהעלם בעבודת כל אחד ואחד, שלכן ישנם (וצריכים 56
 להיות) סוגים שונים בעם ישראל⁶⁵: מארי תורה – שעסקם 57
 בגמילות חסדים ומצוות הוא ב"מיעוט ימיהם"⁶⁷, או 58
 בשביל התורה, כאמור ש"כל האומר אין לו אלא תורה 59
 כו"; או מארי עובדין טבין – שעיקר עניינם לעשות 60
 מהעולם דירה לו יתברך על-ידי קיום המצוות, ואילו 61
 (החיוב של) לימוד תורה הוא אצלם מעט או בכדי שיוכלו 62

1 כו' כל השם אורחותיו, דהיינו ששוקל דרכיו איך ומהו
 2 כו" – שהשם "שמאי" (שהוא מלשון "שם אורחותיו" –
 3 מעריך ושוקל את דרכיו) – מרמו ומלמד, שיהודי צריך
 4 להעריך ולשקול את דרכיו, זמנו והכוחות שניתנו לו.

5 וכאשר יעריך וישקול את הכוחות שניתנו לו מלמעלה,
 6 ימצא שבכוחו למלא את העבודה בכל שלושת האופנים
 7 הנ"ל (ובפרט בזמן שנקבע ללימוד פרקי אבות, שאז ניתנו
 8 כוחות מיוחדים לקיים בהצלחה את כל ההוראות (של
 9 מילי דחסידותא) שנכתבו בפרקי אבות); וכאשר יעריך
 10 וימדוד היטב את הזמן שברשותו, יראה שאפשר לחלק
 11 את הזמן באופן שיספיק לעסוק בכל אחד משלושת
 12 ההוראות הנ"ל⁵¹.

ח.

בכל ההוראות - תכלית כשלעצמן

13 ויש לבאר בעומק ובפנימיות יותר את השייכות של
 14 שלושת ההוראות הנ"ל לבעל המאמר, "שמאי".

15 ובהקדים, כי בשלושת ההוראות קיים מכנה משותף:
 16 בענין הראשון שעיקר ה"קבע" צריך להיות בתורה
 17 ובאופן של "אמור מעט" – כלומר לימוד "לשמה" ולא
 18 לשם פסיקת הלכה – מתבטא הרעיון שלימוד התורה שלו
 19 אינו כאמצעי לענין נוסף, אפילו לא לצורך קיום המצוות,
 20 כי אם רק בשביל התורה⁵⁹.

21 וכך גם בהוראה השניה "ועשה הרבה", אשר גם בשעה
 22 שתורתו "קבע" ו"אמור מעט" עליו להרבות בקיום
 23 המצוות (כדברי רז"ל⁶⁰, שיש להשמר ממצב של "כל
 24 האומר אין לו אלא תורה אפילו תורה אין לו": ברור הרי,
 25 שהעבודה של גמ"ח וכללות קיום המצוות בבחינת
 26 "מעט"⁶¹ – בשביל ההכרח – נדרשת גם מיושב אוהל,
 27 כמו מצוות שהזמן גרמא: אכילת מצה וכו', או כדי
 28 שהתורה תהיה כדבעי⁶².

29 – אך ההוראה וההנהגה "ועשה הרבה", מוכיחה כי
 30 קיום המצוות שלו אינו בשביל לימוד התורה והצלחה בו,
 31 כי אם, שקיום המצוות שלו הוא רק מצד "אשר קדשנו

באוה"ע, שיש לקבל פניו בסבר פנים יפות גם כשלא יגיע עי"ז שום תועלת
 לישראל ולתורה, מצד זה שהוא מעשה ה"אומן שעשאו" הקב"ה (תענית כ,
 ב). ולהעיר מברכות י, א: אמרו עליו על ריב"ז שלא הקדימו אדם שלום
 מעולם ואפילו נכרי בשוק, שבפשטות הוא מצד הענין דכבוד הבריות – ראה
 לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 281 ובהערות שם.

(64) ראה זח"ג עג, א.

(65) ראה בהנסמן לעיל הערה 33. ולהעיר מלקו"ש [המתורגם] ח"ח ס"ע
 194 ואילך.

(59) ועוד להעיר דגם בההוראה "עשה תורתך קבע" לגבי "עבודה וגמ"ח",
 מודגשת נקודה הנ"ל שבפנים, שהרי עיקר הענין דמעשה המצוות ובפרט גמ"ח
 היא בשביל לברר נפח"ב וחלקו בעולם, משא"כ בעסק התורה ש"ע מתייחד
 עם קוב"ה (ראה תניא פל"ז. ועוד).

(60) יבמות קט, ב. וראה לקו"ת ויקרא ה, א.

(61) אגה"ק ס"ה.

(62) ראה לקו"ת ראה כג, ג.

(63) ואף שאומר "כל האדם" (בה"א) שכולל גם

אוה"ע* (תוד"ה ומין – יבמות סא, א) – יש לומר, שמעין זה שייך גם

- 1 לקיים מצוות כדבעי (ובדומה לכך, קיים חילוק זה (אם
2 העיקר הוא בתורה או במצוות), בין הדורות השונים⁶⁶).
3 וזוהי השייכות של בעל המאמר "שמאי" לשלושת
4 ההוראות הנ"ל: ידועים דברי האריז"ל⁶⁷, שלעתיד לבוא
5 תהיה ההלכה כבית שמאי, כלומר: ההוראה משלושת
6 הענינים הנ"ל קשורה בעיקר עם גילוי האמת של כל דבר
7 לעתיד לבוא.
8 אך משום שכל הגילויים דלעתיד תלויים במעשינו
9 ועבודתנו כל זמן משך הגלות⁶⁸, ויש בהם מעין גילוי
10 דלעתיד, הרי מובן שעל כל פנים במעשה בפועל צריך גם
- בזמן הזה להיות אצל האדם קיום כל שלושת ההוראות,
וממילא יהיה אצלו "שמאי", הוא יעריך וישקול את
כוחותיו, ביודעו שיש לו נתינת כח מיוחדת לקיים את כולם.
ו"במדה שאדם מודד בה מודדין לו"⁶⁹, על-ידי שיהודי
מקיים את כל ציווי המשנה עד סיומה – "והוי מקבל את
כל האדם בסבר פנים יפות" הוא זוכה שיראו לו מלמעלה
סבר פנים יפות⁷⁰, ו"באור פני מלך חיים"⁷¹, עד לחיים
הנצחיים שיהיו לעתיד לבוא בקרוב ממש, בזמן תחיית
המתים, אשר "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא".
(משיחת ש"פ שמיני תשל"ה)

(69) משנה סוטה (ח, ב).

(70) ראה לקו"ת ראה לב, ריש ע"ב.

(71) משלי טז, טו.

(66) אגה"ק סוס"ט.

(67) מק"מ לוח"א יז, ב. לקו"ת קרח נד, ג.

(68) תניא רפ"ז.

(*) להעיר מהנהגת שמאי (שבת לא, א). וראה שושנים לדוד הובא ב"לקוטים" למשניות כאן. אבל י"ל דשאני התם שאם ה' מקבלו בספ"י ה' אפשר להוכריז לפרש שיש מקום לדעתו.

אגרות קודש

ב"ה ט' תמוז, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו - בלי הוראת זמן הכתיבה - בו כותב אשר לפני זמן למד בישיבה והצליח בלימודים, ואשר אח"כ לפי דעתו סרה ההצלחה ממנו, אינו יכול להתקשר אל הלימוד כו' וכו', ובמילא הרגש של נחיתות בלבו ומסופק אם יצליח בלימודו, ושואל דעתי בזה.

והנה אם בקולי ישמע יגרש את הרגש הנ"ל, וגם את המחשבות הנ"ל כליל לא רק מלבו אלא גם מהד' אמות שלו, וימשיך בלימוד בתורתנו תורת חיים, אלא שיבקש את הראש ישיבה בכתה המתאימה אליו שיסדר לימודו במשך זמן הראשון עכ"פ במקום שלבו חפץ, והחששות הנ"ל אין להם יסוד והם מפיתויי היצר.

אלא שכיון שבכל ענין וכל אדם זקוק לסייעתא דשמיא, ומדתו של הקב"ה מדה כנגד מדה, מהנכון ביותר שיעשה הוא למשפיע לקבוצת נערים, כמובן בגיל יותר צעיר ממנו, ובזמנים הפנוים מלימוד שלו, ילמוד עמהם או יותר נכון ישוחח עמהם בעניני פרשת השבוע, הלכות הצריכות בחיי היום יומים של נערים כאלו וידריכם במנהגי ישראל המתאימים להם, וכיון שמובטחני שיצליח בזה, גם זו תהי' הוכחה נוספת שהחששות הנ"ל אין להם כל יסוד ועלה יעלה בלימוד ויצליח בהם.

בודאי ישמור עכ"פ מכאן ולהבא שלשת השיעורים השווים לכל נפש מתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, בחומש תהלים ותניא הידועים, וכן יפריש בכל יום חול קודם התפלה - שתים שלש פרוטות לצדקה, מובן שכ"ז צ"ל בלי נדר -.

בברכה לבשו"ט בכל הנ"ל בהקדם,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 186, פרק ד ואולם כל... עד עמ' 186, בנעימים.

לחטא זה. הנה להקנין זאת - לפחות, מעט מוֹעִיר, - מעט מן
 המקצת, צִרְיֹן לְהַקְדִּים מה שְׁמֹנֶה מֵהַתְּכַנּוּב וּמִדְבַּר רְבוּתֵינוּ
 וּזְכוּנוֹם לְכַרְכָּה עֵינֵי הַכֶּרֶת וּמִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם, - באיזה אופן
 בִּרְצֵעַ עוֹנֵשׁ כֶּרֶת וְעוֹנֵשׁ מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם: בְּשֶׁעֶבֶר עֲבָרָה שְׁחִיבִים
 עָלֶיהָ כֶּרֶת - הִנֵּה מֵת מִמָּוֶשׁ: קָדָם - לפני מֵלֶאֱחָא, חֲמִשִּׁים
 שָׁנָה, וּבְמִיתָהּ בִּידֵי שָׁמַיִם - כְּשֶׁאֲחֹד עוֹבֵר עֲבִירָה שְׁעוֹנֶשֶׁה מִיתָה
 בִּידֵי שָׁמַיִם, הִיא מֵת מִמָּוֶשׁ - לא מִיתָה רֹחֲנִית שֶׁל הַנֶּפֶשׁ, אֲלָא מִיתָה
 גְּשָׁמִית שֶׁל הַגּוּף - קָדָם - לפני שְׁמֹלְאוּ לוֹ שְׁשִׁים שָׁנָה, בְּהִנָּיָה בֶן
 עֲזַרְיָה הַנָּכִיחַ בִּירְמִיָּהוּ¹⁰ - שֶׁאֲמֹר נְבוּאָת שָׂקֶר, וְהַקְבִּי' אֲמֹר לוֹ 'הֲנִי
 מִשְׁלַחַר מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה גִּרִי' וּבִתְרוֹר עוֹנֵשׁ מֵת מִמָּוֶשׁ¹¹, (וּלְפַעְמִים)

7 יְעֹזֶלָה - קרבן עולה שהיו
8 מביאים על מצות עשה,
9 אחרי התשובה, דִּירוֹן הַיָּא
10 לְאַחַר שְׂרָצָה הַפְּרָקְלִיט
11 וְכו'. - אז מביאים דורון כדי
12 להיות רצוי וחביב בפני
13 המלך נגדו חטא, כך גם
14 התעניות (או הצדקה)
15 האמורות, הן כאמצעי
16 להיות שוב רצוי וחביב לפני
17 הקב"ה. אִמְנָם הַתַּחֲלֵת
18 מִצְוֹת הַתְּשׁוּבָה וְעִקְרָהּ,
19 לְשׁוּב עַד ה' - כפי שיסביר
20 להלן, הכוונה היא עד
21 שיחזור שם הוי' שבישראל
22 לשלימותו, בְּאֵמֶת וּבְלֵב
23 שָׁלֵם, הַהֲבָרָה לְבָאֵר - זאת
24 הַיִּטֵּב בְּהִרְחֵב הַבְּאוּר,
25 בְּהִקְדָּם - לאחר הקדמת,
26 מִה שֶׁבָּתִּיב בְּזֶהֱר הַקְדוּשָׁה

פרק ד ואולם כל הנ"ל הוא לגמר הכפרה ומירוק הנפש לה' אחר התשובה כמ"ש

לעיל מהגמ' פ"ק דזבחים דעולה דורון היא לאחר שריצה הפרקליט וכו'. אמנם התחלת מצות התשובה ועיקרה לשוב עד ה' באמת ובלב שלם. ההכרח לבאר היטב בהרחבת הביאור. בהקדים מ"ש בזה"ק בביאור מלת תשובה ע"ד הסוד. תשוב ה'. ה' תתאה תשובה תתאה. ה' עילאה תשובה עילאה. וגם מ"ש בזה"ק בקצת מקומות שאין תשובה מועלת לפגם בריתו ומוציא ז"ל. והוא דבר תמוה מאד שאין לך דבר עומד בפני התשובה ואפי' ע"ז וג"ע וכו'. ופי' בר"ח שכונת הזהר שאין מועלת תשובה תתאה כ"א תשובה עילאה וכו'. הנה להבין זאת מעט מזער צריך להקדים מה שמבואר מהכתוב ומדברי רז"ל ענין הכרת ומיתה בידי שמים כשעבר עבירה שחייבי' עלי' כרת ה' מת ממש קודם חמשים שנה. ובמיתה בידי שמים מת ממש קודם ששים שנה כחנניה בן עזור הנביא בירמ' (ולפעמי' גם במיתה בידי שמים נפרעין

27 כְּבִיאֹר מִלֵּת "תְּשׁוּבָה" עַל דֶּרֶךְ הַסּוּר - בִּיאֹרָה שֶׁל הַמֶּלֶךְ
28 "תְּשׁוּבָה" עַל פִּי דֶּרֶךְ הַסּוּר, הוּא: "תְּשׁוּבָה ח", - שֶׁהָאוֹת ה' מִשֶּׁם
29 הוּא' תוּחוּר וְתִהְיֶה מִיּוֹחֶדֶת עִם הַמְדְּרִיגָה שֶׁלְמַעֲלָה מִמֶּנָּה, אֵתָה
30 הִיתָה מִיּוֹחֶדֶת לִפְנֵי כֵן, ה' תִּתְאַה - "תְּשׁוּבָה תִּתְאַה", - הָה'
31 הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁבִּשְׁם הוּא', כְּלוּמָר, הָה' הָאֲחֵרֹנָה שֶׁבִּשְׁם הוּא' (י' ה' ו' ה'),
32 כִּשְׁהִיא מוּחֶזֶרֶת אֶל הָאוֹת וְאִי שֶׁל שֵׁם הוּא', זֶה נִקְרָא תְּשׁוּבָה
33 תִּתְאַה - הַמְדְּרִיגָה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁבִּתְשׁוּבָה, ה' עֲלֵאָה - "תְּשׁוּבָה
34 עֲלֵאָה" - הָה' הָרִאשׁוֹנָה שֶׁבִּשְׁם הוּא' כִּשְׁהִיא מוּחֶזֶרֶת אֶל הָאוֹת יוֹד
35 שֶׁבִּשְׁם הוּא', זֶה נִקְרָא "תְּשׁוּבָה עֵילָאָה" - תְּשׁוּבָה עֵלְיוֹנָה, הַמְדְּרִיגָה
36 הָעֵלְיוֹנָה שֶׁבִּתְשׁוּבָה. וְגַם - צִרִּיךְ לְהַקְדִּים, מִה שֶׁכָּתוּב בְּחֹדֶר

1. רפ"ב. וראה לקוטי שיחות חלק י"ט עמוד 401 הערה 12 ובשולי הגליון. 2. ח"ג קכב, א. 3. זח"א ס, א. ריט, ב. זח"ב ריד, ב. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "רמב"ם תשובה ספ"ג. ע"פ ירושלמי פאה פ"א, א. ובז"ח ס"פ בראשית". 5. שער הקדושה פי"ז. 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וי": מעט (בכמות) מזעיר (באיכות) – משא"כ בל' מעט מן המעט וכיו"ב". 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי שולל דעת הרמב"ן ס"פ אחריי". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כירוש" ביכורים רפ"ב – כפ"י תוד"ה כרת שבת כה, סע"א". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל". – בנוגע לכרת (בהערה 7). 10. פכ"ח. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: (1) הרי דינו מיתה בידי אדם (סנה' פט, א). (2) לא נתפרש בכלל בן כמה שנים הי'. וי"ל דהרא"י היא דמיתה ביד"ש מת ממש (דזהו חידוש אדה"ז כאן) וכמש"ג בחנני' כה אמר ה' הנני משלח (ביד"ש) מעל פני האדמה השנה אתה מת גו' וימת חנני' גו'. ועפ"ז מובן הבא בחצו"ג תיכף לאח"ז "ולפעמים גם במיתה ביד"ש נפרעין לאלתר" – מהי (1) השייכות לכאן, (2) פי' "גם" – וע"פ הנ"ל: מתרץ, – דלכאורה ענין דחנני' אינו דומה ליד"ש דנדוד' שהרי מיתתו ביד"א (ובזה – פשיטא שהכוונה מת ממש) ומיתתו בפועל באה תחת זה. וע"ז מתרץ "בירמי" – דאף שדינו מיתה ביד"א כבש"ס – לא דנוהו ע"ז, כ"א כמסופר

- 1 גם כמיתה בידו שמים נפרעין לאלתר, – נענשים מיד, כמו
2 שמצינו בער ואונן). –
3 שהיו חייבים מיתה ביד
4 שמים (הערת כ"ק אדמו"ר)¹ לאלתר כמו שמצינו בער ואונן) והרי נמצאו בכל דור
5 שליט"א: ראה לעיל ספ"א,² כמה וכמה חייבי כריתות ומיתות והאריכו ימיהם
6 על החטא שחטאו, ועונשם³ (ושניהם) [ושנותיהם] בנעמים.
7 בא עליהם מיד. על כל פנים,
8 כפי שמוצאים אנו בפסוקים ובמאמרי חכמינו ז"ל, הרי בכרת ובמיתה

יום שני י"ד תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 186, אך הענין יובן... עד עמ' צד, האותיות.

- 17 אך הענין יובן, על פי מה שכתוב¹³: "כי חלק ה' עמו וכו'",
18 בני ישראל הם חלק הוי', הם חלק משם הוי' ה' ברוך הוא,
19 ברכתי: – כמו שכתוב¹⁴: "ויפח באפיו נשמת חיים", – כתוב
20 כאן הרי "ויפח", ומאן דנפח מתוכו נפח¹⁵ וכו'¹⁶. – הנופה, נופח
21 מתוכיותו ומפנימיותו, כך,
22 שהנשמה עליה כתוב
23 "ויפח", היא מפנימיות
24 האלקות, והיא שם הוי', כפי
25 שיסביר מיד להלן: ואף
26 שאין לו – להקב"ה, דמות
27 הגוף וכו'¹⁷ חס ושלום, –
28 כיצד, איפוא, מתאים לומר
29 על כך "ויפח", ושעם ישראל
30 הם חלק מהקב"ה? אך
31 דברה תורה כלשון בני
32 אדם¹⁸, פי כמו שיש
33 הפרש והבדל גדול באדם
34 התחתון, על דרך משל,
35 בין ההכל שיוצא מפי
36 בדבורו להכל היוצא על
37 ידי נפיקת, שבהכל
38 שפיוצא בדבורו מלבש בו
39 פה וחיות מעט מוציא, –
40 מעט מן הקצת, והוא
41 פחינת חיצונית מנפש
42 תחתיה שבתרבו, אבל
43 פיוצא בפה הנופה, דמתוכו נפח, מלבש בו – באותו הכל, פה
44 וחיות פנימית מבחינת הנפש תחתיה וכו' – הרי כפי שהדבר הוא
- באדם, שקיים הבדל בין דיבור לבין נפיקה, שההכל שבדיבור הוא
חיצוניות, וההכל שבנפיקה הוא פנימיות – ככה ממש על דרך
משל, המבדיל הבדלות לאין קץ, יש הפרש עצום מאד
למעלה, בין כל צבא השמים, ואפילו המלאכים, שנבראו מאין
ליש, – שלפני הבראם לא
היו קיימים כלל, ולאחר מכן
הם קיימים, וחסים וקיימים,
מבחינת חיצונית החיות
והשפע שמשפיע אין-סוף
ברוך הוא להחיות
העולמות, ובחינה זו – של
שפע וחיות, נקראת בשם
"דוח פיו" על דרך משל,
– כמו רוח הפה שיוצא
מהאדם בשעה שהוא מדבר,
כמו שכתוב¹⁹: "וכרח פיו
– נבראו, כל צבאם", והוא
פחינת חיות המלכשת
באותיות שבעשרה
מאמרות (שכן – האותיות,
פחינת כלים והמשכות
וכו', – מהחיות האלקית,
כמו שנתבאר בלקוטי
אמרים – ספר ה"תניא",
חלק ב – "שער היחוד
והאמונה", פרק יא); ובין
נשמת האדם, שנמשכה תחלה מבחינת פנימיות החיות
והשפע שמשפיע אין-סוף ברוך הוא, כמו שכתוב: – לגבי

בירמי': בהטחת מת גוי' לכן גוי' – עונש מה' (לא תמורת יד"א) על שהבטיח כו' ומת ממש. וא"ת הרי מת לאלתר – לפעמים גם כו'. בהמשך להג"ל יל"פ גם ההדגשה הנביא – לא רק שלא דנוהו בפועל ביד"א, אלא שאא"פ ה' לדונו למיתה ביד"א (ובמילא – אין מקום לענשו תמורת זה), כי המדובר בחנני הנביא (היינו שנביא אמת הוי' וכ"כ בירוש' סנהדרין פ"א ה"ה. ורק לאחר שיעברו שנתיים ולא תתקיים הבטחתו אפשר לדונו ביד"א). – ראה שיעורים בספר התניא עמוד 1188 ואילך.¹² על השאלה: מה מציין רבנו הזקן בקושיא, בהוסיפו המלה "בנעמים" (שהאריכו ימיהם ושנותיהם בנעמים) – ענה הרבי שליט"א: "שאאל"פ (בדוח עכ"פ) שנתקיים ע"י עונש עוני וכו' שנק' מתו בלי "הכתוב" (שמות ד, יט) ו"בדברי רז"ל" (הובא בפרש"י עה"ת שם).¹³ האיזונו לב, ט. ¹⁴ בראשית ב, ז. ¹⁵ הובא לעיל ח"א רפ"ב בשם הזהר. ¹⁶ הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הכוונה להמשך בזה ח"א רפ"ב". ¹⁷ הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכו' – ולא גוף – שיר יגדל. וראה לקו"ת לג"פ בתחלתו". ¹⁸ ברכות לא, ב. ¹⁹ תהלים לג, ו.

- 1 הנשמה, הלשון "ויפח וגו'", — שבאמור לעיל, מורה המלה "ויפח"
2 על פנימיות החיות והשפע, שכן, הנופח — נופח מתוכו ומפנימיותו,
3 הרי שהנשמה נמשכה תחלה מפנימיות החיות והשפע של אין סוף
4 ברוך הוא. אלא, שלאחר
5 מכן, בגלל כניסת הנשמה
6 בגוף — ואחר כך ירדה
7 פסוק המדרגה, גם כן, על
8 ידי פחינת האותיות — כפי
9 שהדבר במלאכים
10 המתהווים מאותיות, אלא
11 שכאן הן האותיות
12 שפמאמר: "נעשה אדם
13 וכו'"²⁰, — מדן נברא האדם,
14 כפי להתלבש — הנשמה,
15 בגוף — האדם, שבעולם
16 הנה התהוותו. — הרי
17 שהנשמה נמשכה תחלה,
18 מפנימיות החיות והשפע, ורק מפאת התלבשותה בגוף, נמשכה על
19 ידי בחינת האותיות, שהן בחינה של חיצוניות. הרי שההבדל בין
20 מלאכים לנשמות הוא, שנשמות הן מפנימיות האלקות, היא שם הוי'
- 1 (כפי שיוסבר להלן), ומלאכים הם מבחינה של חיצוניות — שם
2 אלקים. ולכן נקראו המלאכים בשם "אלקים" בכתוב, וכמו
3 שכתוב²¹: "כי ה' אלקיכם והוא²² אלקי האלקים וגו'²³", —
4 האלוה של המלאכים,
5 "הודו לאלקי האלקים
6 וגו'"²⁴, — של המלאכים,
7 "ויבאו בני האלקים
8 להתייצב וגו'"²⁵, — המלאכים
9 באו להתייצב לפני הקב"ה,
10 הרי שהמלאכים נקראים
11 בשם "אלקים". לפי שיניקת
12 חיותם — של המלאכים,
13 היא מפחינת חיצוניות —
14 האלקות, שהיא פחינת
15 האותיות לבד, ושם
16 אלקים הוא פחינת
17 חיצוניות לגבי שם הוי"
18 ברוך־הוא. אבל נשמת האדם, שהיא מפחינת פנימיות החיות,
19 — האלקות, היא חלק משם הוי"ה ברוך־הוא, כי שם הוי"ה מורה
20 על פנימיות החיות, שהיא למעלה מעלה מפחינת האותיות.

אגרת התשובה

וכו' ואח"כ ירדה בסתר המדרגה ג"כ ע"י בחי' האותיות
שבמאמר נעשה אדם וכו' כדי להתלבש בגוף עוה"ז
התחתון. ולכן נקראו המלאכי' בשם אלקים בכתוב
וכמ"ש כי ה' אלקיכם אלקי האלקי' כו' הודו לאלקי
האלקי' כו' ויבאו בני האלקי' להתייצב כו'. לפי שיניקת
חיותם היא מבחי' חיצוניות שהיא בחי' האותיות לבד
ושם אלקים הוא בחי' חיצוניות לגבי שם הוי' ב"ה.
אבל נשמת האדם שהיא מבחי' פנימי' החיות היא
חלק שם הוי' ב"ה. כי שם הוי' מורה על פנימי' החיות
שהיא למעלה מעלה מבחי' האותיות.

יום שלישי ט"ו תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' צד, וביאור הענין... עד עמ' צה, אלו).

- 1 וביאור הענין, — איזה ענין יש בנשמה, שבו נראה שהיא חלק משם
2 הוי' — כלומר, שאותם בחינות וענינים שישנם בשם הוי', ישנם גם
3 ב"חלק" זה — בנשמה? רבנו הזקן מסביר להלן, שבשם הוי' נכללות
4 עשר הספירות, ובמקביל
5 ישנם בנשמה עשרה כוחות
6 שהם כמו עשר הספירות:
7 בנודע מפיאמר אליהו: —
8 ב"פתח אליהו" שבהקדמת
9 תקוני זוהר: "אנת הוא"
10 דאפיקת — אתה הוא זה
11 שהוצאת, האצלת, עשר
12 תקונין, — עשרה תיקונים,
13 וקרין להון עשר ספירן לאנהגא בהון עלמין סתימין
14 וכו'. אנת חכים ולא בחכמה ידיעא אנת מבין ולא
15 בבינה ידיעא וכו'. וכל ה' ספירות נכללות וגרמזות
16 בשם הוי' ב"ה. כי הוי"ד שהיא בחי' נקודה לבד
17 מרמזת לחכמתו ית' שהיא בבחי' העלם והסתר קודם
18 שבאה לבחי' התפשטות וגילוי ההשגה וההבנה (והקין
19 שעל הוי"ד רומז לבחי' רצון העליון ב"ה שלמעלה
20 ספירות, לאנהגא בהון
21 עלמין סתימין וכו', — להנהיג בהם עולמות סתומים (נעלמים)
22 שאינם מתגלים, ועולמות גלויים וכו'²⁶, אנת חכים ולא ב"חכמה
23 (והקין שעל²⁷ הוי"ד רומז לבחינת רצון העליון ברוך־הוא, —
- 58 ידיעא, — אתה חכם, אתה בעל החכמה, אבל לא בחכמה הידועה
59 לנבראים, אנת מבין ולא בבינה ידיעא וכו'. — אתה מבין, אתה
60 בעל כוח הבינה, אבל לא בבינה הידועה לנבראים, וכך הלאה, כל
61 עשר הספירות, וכל ה'
62 ספירות נכללות וגרמזות
63 בשם הוי"ה ברוך־הוא. כי
64 הוי"ד, — של שם הוי',
65 שהיא פחינת נקודה לבד,
66 — האות יו"ד מורכבת
67 מנקודה בלבד בלי
68 התפשטות באורך ורוחב,
69 מרמזת לחכמתו יתברך,
70 — ספירת החכמה, שהיא —
71 בחינת וספירת החכמה, היא
72 בפחינת העלם והסתר
73 קדם — לפני, שבאה לבחינת התפשטות וגילוי ההשגה וההבנה
74 (והקין שעל²⁷ הוי"ד רומז לבחינת רצון העליון ברוך־הוא, —

אגרת התשובה

וביאור הענין
כנודע ממאמר אליהו אנת הוא דאפיקת עשר תיקונין
וקרין להון עשר ספירן לאנהגא בהון עלמין סתימין
וכו'. אנת חכים ולא בחכמה ידיעא אנת מבין ולא
בבינה ידיעא וכו'. וכל ה' ספירות נכללות וגרמזות
בשם הוי' ב"ה. כי הוי"ד שהיא בחי' נקודה לבד
מרמזת לחכמתו ית' שהיא בבחי' העלם והסתר קודם
שבאה לבחי' התפשטות וגילוי ההשגה וההבנה (והקין
שעל הוי"ד רומז לבחי' רצון העליון ב"ה שלמעלה
ספירות, לאנהגא בהון
עלמין סתימין וכו', — להנהיג בהם עולמות סתומים (נעלמים)
שאינם מתגלים, ועולמות גלויים וכו'²⁶, אנת חכים ולא ב"חכמה
(והקין שעל²⁷ הוי"ד רומז לבחינת רצון העליון ברוך־הוא, —

20. בראשית א, כו. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ג' פסוקים. וי"ל כנגד ג' דרגות מלאכים — דבי"ע: הקרובה לדרגת הנשמות שכולם
עלו במח' (ח"א רפ"ב) בריאה. וכל' פסוק הא' "ה' אלקיכם (דנשמות) אלקי האלקים (מלאכים), למטה מזה — לא נזכר לא ה' ולא אלקיכם,
כ"א (פסוק הב') אלהאל"ק. וי"ל יצירה, למטה מזה (פסוק הג') בני (ונמשכים מ) האלקים להתייצב גו' (דין עניני עוה"ז וסיפורם "משוט בארץ")
וי"ל עשי". 22. המלה "הוא" נוסף על ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, וכך כתוב בפסוק. 23. עקב י, יז. 24. תהלים קלו, ב. 25. איוב א, ו.
26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולכאורה סתירה להנ"ל דהוי' למע' מעלה מבחי' האותיות וכאן "לאנהגא בהון עלמין" ומתורץ במש"כ
לקמן "ולא בחכמה ידיעא". . ולא בבינה ידיעא". אותיות ה"ה מודיעים ומגלים (כדלעיל בח"ב בכ"מ) — ולכן התחלת "לאנהגא" היא דעלמין
סתימין (לא ידיעא). 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מדייק "שעל" — כי יש קוץ למטה מעצם הוי"ד ורומז לענין אחר".

1 בחינת כתר, שלמעלה מעלה ממדרגת בחינת חכמה עלאה,
2 כנודע). ואחר שבאה לבחינת התפשטות וגילוי ההשגה
3 וההבנה לעלמין סתימין – לעולמות סתומים – כשהיא במדרגה
4 שהעולמות הסתומים יכולים ל"תפוס" אותה בהשגה והבנה, שהיא

5 מדרגת וספירת הבינה,
6 נכללת ונרמזת – בחינת

7 וספירת בינה, באות ה"א, –
8 של שם הוי', שיש לה –

9 לאות ה', בחינת
10 התפשטות לרחב, המורה
11 ומרמז על תרחבת הביאור
12 וההבנה, – ענינה של
13 "בינה", וגם לארה, – לאות

14 ה' גם התפשטות לאורך,
15 המורה על בחינת
16 המשכבה וההשפעה
17 מלמעלה למטה לעלמין

18 סתימין. – לעולמות
19 סתומים (נעלמים) –
20 שנמשכת ויורדת אליהם

21 השפעה מספירת הבינה,
22 שתהיה להם השגה והבנה
23 באלקות. ואחר כך,

24 בשנמשכת המשכה
25 והשפעה זו יותר למטה
26 לעלמין דאתגליון, –

27 לעולמות הגלויים, וכמו
28 למשל, האדם שרוצה
29 לגלות חכמתו לאחרים
30 על ידי דבורו על דרך

31 משל – נכללת ונרמזת
32 המשכה זו באותיות ו"ה – של שם הוי', כי הוי' מורה על

33 המשכה מלמעלה למטה, – כצירוף האות ו' בכתב בגשמיות, קו
34 מלמעלה למטה, וגם – מטעם נוסף יש לכך שייכות לאות ו', שכן

35 המשכה זו – הנמשכת לעלמין דאתגליון, היא על ידי מדת
36 חסדו וטובו – של הקב"ה, ושאר מדותיו הקדושות, הנכללות

37 בדרך כלל במקסר שש, – כמספר האות ו', שבספרותו²⁹ "לך ה'
38 תגדלה וכו'" עד "לך ה' הממלכה וכו'", ולא "עד" בכלל. –

39 בחינת "לך ה' הממלכה" איננה בכלל המדות, כי מדת מלכותו
40 יתברך נקראת בשם "דבר ה'", – ענין של דיבור, ולא מדה כמו

אגרת התשובה

מעלה ממדרגת בחי' חכמה עילאה כנודע). ואחר
שבאה לבחי' התפשטות וגילוי ההשגה וההבנה לעלמין
סתימין נכללת ונרמזת באות ה"א שיש לה בחי'
התפשטות לרוחב המורה ומרמז על הרחבת הביאור
וההבנה וגם לאורך המורה על בחי' ההמשכה וההשפעה
מלמעלה למטה לעלמין סתימין. ואח"כ כשנמשכת
המשכה והשפעה זו יותר למטה לעלמין דאתגליון.
וכמו האדם שרוצה לגלות חכמתו לאחרים ע"י דיבורו
עד"מ. נכללת ונרמזת המשכה זו באותיות ו"ה. כי
הוי' מורה על המשכה מלמעלה למטה. וגם
המשכה זו היא ע"י מדת חסדו וטובו ושאר מדותיו
הקדושות הנכללות בדרך כלל במספר שש שבפסוק
לך ה' הגדולה וכו' עד לך ה' הממלכה וכו' ולא עד
בכלל. כי מדת מלכותו ית' נק' בשם דבר ה' כמ"ש
באשר דבר מלך שלטון ונכללת ונרמזת באות ה"א
אחרונה של שם הוי'. כי פנימי ומקור הדיבור הוא ההבל
העולה מן הלב ומתחלק לה' מוצאות הפה אחה"ע
מהגרון וכו'. וגם הברת ה"א היא בחי' הבל לבד
כמ"ש אתא קלילא דלית בה מששא. ואף שאין לו
דמות הגוף ח"ו. אך דברה תורה כלשון בני אדם.
בשגם שגם דבר ה' כ"ב אותיות המתחלקות לה'
חלקי המוצאות ובהן נברא כל היצור (וכמ"ש בלק"א
ח"ב פי"א ביאור ענין אותיות אלו).

32 המשכה זו באותיות ו"ה – של שם הוי', כי הוי' מורה על
33 המשכה מלמעלה למטה, – כצירוף האות ו' בכתב בגשמיות, קו

34 מלמעלה למטה, וגם – מטעם נוסף יש לכך שייכות לאות ו', שכן

35 המשכה זו – הנמשכת לעלמין דאתגליון, היא על ידי מדת
36 חסדו וטובו – של הקב"ה, ושאר מדותיו הקדושות, הנכללות

37 בדרך כלל במקסר שש, – כמספר האות ו', שבספרותו²⁹ "לך ה'
38 תגדלה וכו'" עד "לך ה' הממלכה וכו'", ולא "עד" בכלל. –

39 בחינת "לך ה' הממלכה" איננה בכלל המדות, כי מדת מלכותו
40 יתברך נקראת בשם "דבר ה'", – ענין של דיבור, ולא מדה כמו

שאר המדות, כמו שכתוב³⁰: "באשר דבר מלך שלטון", – וכן,
בחינת מלכות למעלה, היא ענין של דיבור, ונכללת ונרמזת – מדת
המלכות, באות ה"א אחרונה של שם הוי', – כיצד מרמזת
האות ה' על בחינת המלכות? – כי פנימיות ומקור הדיבור, הוא

ההבל העולה מן הלב
ומתחלק לה' מוצאות

הפה: אחה"ע מהגרון
וכו', – הרי שפנימיות

הדיבור, היא הענין של
הבל, וגם הברת ה"א

היא בחינת הבל לבד,
כמו שכתוב³¹: "אתא

קלילא דלית בה מששא".
– אות קלה שאין אפשרות

למשש אותה, היא הבל
בלבד. לכן מרמזת האות ה'

על בחינת מלכות ודיבור
שפנימיותו הוא ענין ההבל.

ואף שאין לו – להקב"ה,
דמות הגוף חס ושלום, –

כיצד, איפוא, מתאים לייחס
למעלה הבדל מאותיות

שיש בהן ממשות לאות
שאין בה ממשות? – אך

הברה תורה כלשון בני
אדם, – באדם קיים הרי

הבדל כזה, כך גם למעלה
מציינים הבדל זה, שכן,

ברוחניות הענינים יש גם
למעלה הבדל בין האות ה'

לבין שאר האותיות. בשגם,
– וכן מטעם נוסף מתאים המשל – אף שאין לו דמות הגוף חס

ושלום, שגם "דבר ה'" – מורכב כביכול, מכ"ב אותיות,
המתחלקות לה' חלקי המוצאות, – מהן באות האותיות שלמטה,

ובהן נברא כל היצור – כל הנבראים, (וכמו שנתפאר בלקונו³²
אמרים – ספר ה'תניא", חלק ב – "שער היחוד והאמונה" פרק יא,

באור ענין אותיות אלו). – על כל פנים, הסביר כאן רבנו הזקן,
איך כל עשר הספירות נכללות ונרמזות בשם הוי'. – להלן יסביר,

איך גם בנשמה, להבדיל, שהיא חלק משם הוי', ישנם עשר בחינות
וכוחות, שענינם דומה לעשר הספירות.

יום רביעי ט"ז תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' צה, וככה ממש... עד עמ' צה, הוי' וכו'.

והתבוננותו בגדלות ה' אהבה ויראה ותולדותיהן – שאר המדות
הנקראות "תולדות" ו"ענפים" של אהבה ויראה, במחו' ותעלומות
לבו, – כך הדבר בתחילת הולדת המדות, כשהן ישנן במוח
ובתעלומות הלב בלבד. אבל, באופן גלוי אין הוא מרגיש עדיין
אהבה או יראה בלבד, ואחר
כך – יביא להולדת המדות
בבחינת התגלות לבו. ענין
זה, שיוורד מהשכל וההבנה
להיות ענין של מדות – זו
הרי ירידה מלמעלה למטה
(שכן, שכל הוא הרי למעלה
ממדות), על כך מורה
האורך שבאות ה"א, על
הירידה מלמעלה למטה,
שמהשכל יתהוו מדות. ומזה
– מהמדות אהבה ויראה
וכו', נמשכה עבודה
האמתית בעסק התורה
והמצות, בקול ודבור או
מעשה, – לקיים מצוות
במעשה, העבודה האמתית
בלימוד תורה וקיום מצוות,
היא הרי כשזה בא מתוך

1 וככה ממש על דרך משל, המבדיל הגדלות לאין קץ, – בין
2 ה"למעלה" לבין נשמה שהיא נבא, כך הדבר גם בנשמת האדם,
3 שהיא בבחינת נפש האלקית דמתוכיה נפש – על כך כתוב הלשון
4 "ויפח" המורה, שהיא באה מפנימיות האלקות, שכן, הקב"ה נופח את
5 הנשמה מתוכיותו
6 ומפנימיותו, הרי כיוון
7 שהנשמה היא מפנימיות
8 האלקות, הוא שם הוי', הרי
9 כשם שבשם הוי' ישנן עשר
10 ספירות, כך גם בנשמה: יש
11 כה – בנשמה בבחינת שכל
12 הנעלם, – בבחינת וכו'
13 החכמה, המרמז באות
14 יו"ד, – שהרי כשם שהאות
15 יו"ד היא בלי התפשטות של
16 אורך ורוחב (היא נקודה)
17 בלבד, כך גם כוח ובחינת
18 החכמה, הוא כוח שאין בו
19 עדיין שום התפשטות של
20 שכל והשגה, אלא זאת
21 בלבד, שבבחינת לצאת אל
22 הגלוי, להבין ולהשכיל
23 באמתותו ויתברך – באמתות

אגרת התשובה

וככה ממש עד"מ

המבדיל הגדלות לאין קץ בנשמת האדם שהיא בחי'
נפש האלקי דמתוכיה נפש יש בה בחי' שכל הנעלם
המרומו באות יו"ד שבכחו לצאת אל הגלוי להבין
ולהשכיל באמתותו ית' ובגדולתו וכו' כל חד וחד לפום
שיעורא דילי' לפי רוחב שכלו ובינתו. וכפי אשר
מעמיק שכלו ומרחיב דעתו ובינתו להתבונן בגדולתו
ית' אזי מרומות בינתו באות ה"א שיש לה רוחב וגם
אורך המורה ההמשכה מלמעלה למטה להוליד מבינתו
והתבוננותו בגדולת ה' אהבה ויראה ותולדותיהן
במוחו ותעלומות לבו ואח"כ בבחי' התגלות לבו.
ומזה נמשכה עבודה האמתית בעסק התורה והמצות
בקול ודבור או מעשה הן אותיות וא"ו ה"א וכו'. וגם
ההתבוננות להבין ולהשכיל באמתותו וגדולתו ית'
נמשכה ג"כ מהתורה דאורייתא מחכמה נפקא היא
בחי' יו"ד של שם הוי' וכו':

24 יחודו, ובגדולתו וכו', כל חד וחד לפום שיעורא דיליה, – כל אחד
25 ואחד לפי שיעורו, לפי רחב שכלו ובינתו. – עד כדי כך הוא מבין
26 אמיתות גדלותו של הקב"ה. עצם הכוח, ש"יונה" בו ענין אמיתות
27 וגדלות הקב"ה, זהו כוח החכמה, עליו מרמזות האות יו"ד. וכפי אשר
28 מעמיק שכלו ומרחיב דעתו ובינתו להתבונן בגדולתו ויתברך,
29 אזי מרמזות בינתו – כוח הבינה, באות ה"א, שיש לה רחב, –
30 המרמז על רוחב ההבנה, וגם ארך, – לאות ה"א יש גם אורך,
31 המורה על התמשכה מלמעלה למטה, – כדי להוליד מבינתו

יום חמישי י"ז תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' צה, פרק ה והנה המשכת... עד עמ' 190, כדלקמן).

63 בעשרה כוחות, בדוגמה לעשר ספירות הכלולות בשם הוי'. בפרק הנוכחי
64 יסביר רבנו הזקן, שגם מה שהנשמה נמשכת למטה בגוף (שעל כך הוסבר
65 לעיל, שזה) על ידי הדיבור "נעשה אדם", ודיבור הוא הרי חיצוניות, אך, מאיו
66 מדירגה בדיבור נמשכה הנשמה – מפנימיות הדיבור, שזה הענין של הכל
67 (שלא כמו בשאר הנבראים, כולל מלאכים, שהם באים מחיצוניות הדיבור),
68 כך, שגם פנימיות הנשמה וגם חיצוניות הנשמה באות מהפנימיות שלמעלה:
69 פנימיות הנשמה באה מהפנימיות שלמעלה (שהיא שם הוי'), וחיצוניות
70 הנשמה באה מפנימיות הדיבור שלמעלה (כלומר, מהפנימיות של החיצוניות,
71 שכן, דיבור בכלל הוא הרי חיצוניות).

63 פרק ה. בפרק הקודם, פרק ד', הסביר רבנו הזקן, שנשמתו של יהודי, היא
64 חלק משם הוי', כלומר, היא באה מפנימיות האלקות שהיא שם הוי', שלא
65 כמו שאר הנבראים שבאים משם אלקים ומהדיבור שלמעלה, שהוא
66 חיצוניות. אלא, כדי שתוכל הנשמה להתלבש בגוף של עולם הזה, היה עליה
67 לרדת בסתר המדיניות, על ידי ה"דיבור" שלמעלה, במאמר "נעשה אדם".
68 כלומר, הנשמה גם כן עברה אחר כך דרך הדיבור שלמעלה, אבל היא באה
69 בתחילה מפנימיות האלקות. לכן כתוב על הנשמה הלשון "ויפח", שהכוונה
70 ב"ויפח" היא, שזה בא מהפנימיות, שכן "מאן דנפח מתוכיה נפח" (הנופח –
71 נופח מתוכו ומפנימיותו). וכיוון שהנשמה היא חלק משם הוי', לכן קיימים גם

1 וְהִנֵּה, הַמִּשְׁכַּת וַיִּירֶדַת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית לְעוֹלָם הָהָה לְהַתְלַבֵּשׁ
2 בְּגוֹף הָאָדָם, — שׁוּה בֹא מִהַדְיָבוֹר שְׁלֹמַעְלָה, מִהֶמְאֵמֶר "נַעֲשֶׂה
3 אָדָם", נִמְשָׁכָה מִכְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת וּמִקּוֹר הַדְּבֹר, הוּא הַכֹּל
4 הָעֲלִיּוֹן, הַמְרֻמָּה בָּאוֹת ה"א תַּתְּאָה — הָאוֹת ה' הָאֲחֵרוֹנָה שֶׁל שֵׁם
5 הוּא, כְּנֻזָּר לְעִיל, —
6 שִׁיכוּתָהּ שֶׁל הָאוֹת ה'

אגרת התשובה

פרק ה והנה המשכת וירידת הנפש האלקי

עליו הוא נופח⁴ בְּכַף מִמֶּשׁ – בְּנִמְשָׁל, אִם יֵשׁ דָּבָר חוּצִין וּמִפְסִיק
בֵּין גּוֹף הָאָדָם לְכְּחִינַת הַכֹּל הָעֲלִיּוֹן. – אֵינוֹ מְגִיעַ אֶז הַהֶבֶל
שְׁלֹמַעְלָה שֶׁעָלִיו נֶאֱמַר "וַיִּפֹּחַ". אֲךָ בְּאֵמֶת, אֵין שׁוּם דָּבָר גִּשְׁמִי
וְרוּחָנִי חוּצִין לְפָנָיו וַתִּבְרָךְ, כִּי – הָרִי כְּתוּב: "הִלָּא אֶת הַשָּׁמַיִם
וְאֶת הָאָרֶץ אֲנִי מִלֵּא",
ו"מִלֵּא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ",
ו"לִית אַתָּר פָּנָיו מִנִּיחָה", –
אֵין מָקוֹם שֶׁהוּא פָּנָיו מִמֶּנּוּ
יִתְבַּרְךְ, בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל
וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין
עוֹד, – בִּלְעָדֵי הַקֶּבֶד, ה'
ו"אֵיהוּ מִמִּלֵּא כָל עֲלָמִין
וְכוֹ", – הוּא יִתְבַּרְךְ מִלֵּא
כָּל הָעוֹלָמוֹת וְכוֹ, הָרִי
שֶׁהִקְבֵּה נִמְצָא בְּכָל מָקוֹם
וּבְכָל דָּבָר, כִּךְ שֶׁלֹּא שִׁיךְ
שׁוּם דָּבָר שִׁיסְתִּיר עָלָיו
יִתְבַּרְךְ, אֲלֵא כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב
בִּישְׁעִיָּה: "כִּי אִם
עוֹנוֹתֵיכֶם הִיוּ מִבְּדִילִים
בִּינֵיכֶם לְבֵין אֱלֹהֵיכֶם".
וְהַטָּעָם, – מִדּוּעַ יֵשׁ בְּכּוֹחַ
הָעוֹנוֹת לְכַסּוֹת וּלְהַבְדִּיל בֵּין
הַנִּשְׁמָה לְאֱלֹקוֹת, הוּא: לְפִי
שָׁחַם – הָעוֹנוֹת, נִגְדֵי רִצּוֹן
הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ־הוּא הַמְּחַיֶּה
אֶת הַכֹּל, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "כִּי
כָל אֲשֶׁר חָפֵץ ה' עֲשֶׂה
בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ" – הַכֹּל,
מִהַשְׁמִים עַד הָאָרֶץ, נִבְרָא בְּרִצּוֹנוֹ שֶׁל הַקֶּבֶד, (וְכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּרָר
לְעִיל, – בְּפֶרֶק ד', שְׁחֹא – הָרִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן, מִקּוֹר הַשְּׁפָעַת שֵׁם
הַיְוָה, וְנִרְמָז בְּקוּצוֹ שֶׁל יו"ד). – שֶׁל שֵׁם הוּא, וְכִיוֹן שֵׁם הוּא
הוּא מִקּוֹר הַהִשְׁפָּעָה לְכָל הַנִּבְרָאִים, הָרִי דָּבָר שֶׁהוּא נִגְדֵי מִקּוֹר
הַהִשְׁפָּעָה שֶׁל שֵׁם הוּא (וְהוּא עֵנִין הָעוֹנוֹת). הוּא מִנוֹגֵד לַחֲיוֹת
הָאֱלֹקִית וּמִכֶּסֶה עֲלֵיהֶן. וְאִם כִּךְ – הָרִי הָעוֹנוֹת הֵם דָּבָר הַמִּכֶּסֶה וְאֵינוֹ
נוֹתֵן לַחֲיוֹת הָאֱלֹקִית שְׁמָהּ הַכֹּל הָעֲלִיּוֹן (עֲלִיהֶן נֶאֱמַר "וַיִּפֹּחַ") לְהַגִּיעַ
אֶל גּוֹף הָאָדָם. וְזֶהוּ עֵנִין הַקֶּבֶד, שְׁנִכְרַת וְנִפְסָק הַכֹּל הַמִּשְׁכָּה
מִשֵּׁם הַיְוָה בְּרוּךְ־הוּא, שְׁנִמְשָׁכָה מִה"א תַּתְּאָה – הָאוֹת ה'

7 ל"הבֵּל", וְכְמוֹ שֶׁכְּתוּב: 1
8 "וַיִּפֹּחַ בָּאֶפְרוֹ נִשְׁמַת חַיִּים, 2
9 וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה", – 3
10 הַקֶּבֶד נִפֹּחַ נִשְׁמָה בְּגוֹף, 4
11 שׁוּה מִשְׁמַעוֹת "וַיְהִי הָאָדָם 5
12 לְנֶפֶשׁ חַיָּה", נִשְׁמָה בְּגוֹף – 6
13 "וַיִּפֹּחַ בָּאֶפְרוֹ נִשְׁמַת חַיִּים" – 7
14 שֶׁהִיָּה זֶה בְּאוֹפֶן שֶׁל "וַיִּפֹּחַ", 8
15 וּמֵאֵן דְּנִפֹּחַ וְכוֹ. – הַנוֹפֵחַ 9
16 – נוֹפֵחַ מִתּוֹכִיתוֹ 10
17 וּמִפְּנִימִיתוֹ. הָרִי, שֹׁחַם 11
18 הַהִמְשָׁכָה שֶׁל הַנִּשְׁמָה בְּגוֹף 12
19 (חִיצוֹנִיּוֹת הַנִּשְׁמָה) הִיא 13
20 בְּאוֹפֶן שֶׁל פְּנִימִיּוֹת, אֲלֵא 14
21 שֶׁהַמְדוּבָר כָּאֵן הוּא עַל 15
22 פְּנִימִיּוֹת הַדְּיָבוֹר, שֶׁהִיא 16
23 הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הַחִיצוֹנִיּוֹת, 17
24 שֶׁלֹּא כְּפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הַנִּשְׁמָה 18
25 עֲצֻמָּה הַבֹּאֶה מִזֶּה־פְּנִימִיּוֹת 19
26 שְׁלֹמַעְלָה מִמֶּשׁ, וְזֶהוּ 20
27 שֶׁכְּתוּב: "כִּי חָלַק ה' 21
28 עֲמוֹ, יַעֲקֹב כָּל נַחֲלָתוֹ", 22
29 – כְּלוֹמֵר, שִׁישְׁנָן בְּנִשְׁמָה
30 שְׁתֵּי מִדְּרִיגוֹת: מִדְּרִיגָה אַחַת – "חֶלֶק מִהוּ", פְּנִימִיּוֹת הַנִּשְׁמָה,
31 וּמִדְּרִיגָה שֵׁנִי – "חֶבֶל נַחֲלָתוֹ", חִיצוֹנִיּוֹת הַנִּשְׁמָה. פִּירוּשׁ, – הַמִּלָּה
32 "חֶבֶל", הוּא כְּמוֹ חֶבֶל, עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל, שְׂרָאשׁוֹ אַחֵר קָשׁוּר
33 לְמַעַלָּה וְנִכְאָחוֹ לְמַטָּה. – כִּךְ הַנִּשְׁמָה, הַקֶּצֶה הָעֲלִיּוֹן שֶׁל הַנִּשְׁמָה
34 קָשׁוּר בְּ"לִמְעַלָּה" וְהַקֶּצֶה הַשְּׁנִי לְבוּשׁ בְּגוֹף. כִּי חֶבֶל, פִּירוּשׁ – פִּירוּשׁ,
35 הַכְּתוּב: מֶה שֶׁכְּתוּב¹ – לְגַבִּי הַנִּשְׁמָה: "וַיִּפֹּחַ", הוּא לְהוֹרֹת לָנוּ,
36 כְּמוֹ שֶׁעַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל בְּשֶׁהָאָדָם נִפֹּחַ לְאִיזָה מָקוֹם, אִם יֵשׁ אִיזָה
37 דָּבָר חוּצִין וּמִפְסִיק בִּינֵיהֶם – בֵּין הָאָדָם הַנוֹפֵחַ לְבֵין הַדָּבָר שֶׁעָלִיו
38 הוּא נוֹפֵחַ, אֵין חֶבֶל הַנוֹפֵחַ עוֹלָה וּמִגִּיעַ לְאוֹתוֹ מָקוֹם, –

1. בראשית א, כו. 2. האזינו לב, ט. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "היתור ל' פשט הכתוב כו' לנו" (מה הי' חסר בהבנת הענין - בהשמטתם?) 1) - י"ל דמבואר וגם מתרין מה שלכאורה אינו מובן כלל: ע"פ משנת"ל הסדר בהמשכת הנשמה מלמעלה"ט - פנימיות החיות, אח"כ פני' הדבור (ושניהם נלמדים מל' ויפח - כנ"ל) ואח"כ אותיות הדבור (ולא בנפיהח) "נעשה אדם", ורק אח"כ "נעשה" ה' בפועל - התלבשות הנשמה בגוף - היינו ד"באפיו" נמשך מדבור ולא מ"ויפח"! ולזה מבאר דפשט הכתוב מה שבא להורות (דלכאורה הי' צ"ל "פירושו" "ותוכנו" וכיו"ב או להשמיט התיבה) - על השינוי גם לאחר הפעולה ד"נעשה אדם", דגם אז (אף שאינו מפנימיו) ה"ז עד"מ כשאדם נופח כו' (משא"כ דיבורו נשמע - היינו מגיע - גם כשיש חציצה, ולכן בשאר הנבראים אין ענין הכרת וכו') וענין זה דויפח ישנו בכל הדרגות המשכת הנשמה עד לגוף וגם לאח"כ - כל משך היותם "אדם" נשמה וגוף יחד. 4. ב"אגרת התשובה" מהדורא קמא, מביא כאן רבנו הזקן משל - "כגון בריאה של בהמה" - מהניפוח ב"ריאה" של בהמה. הרבי שליט"א הסביר פעם, שבכך רוצה רבנו הזקן להביא משל מתורה (שכן, ע"פ תורה (שו"ע יו"ד רסל"ט) צריכה להיות בדיקת הריאה על ידי ניפוח). 5. ירמיה כג, כד. 6. ישעיה ו, ג. 7. נט, ב. 8. תהלים קלח, ו.

1 האחרונה של שם הוי', בְּנוֹכַר לְעִיל, – הרי שאין הנשמה שבגוף
2 מקבלת חיות ממקורה שבשם הוי', ובשעה שחיותו של יהודי היא
3 מקדושה בלבד (כפי שהיה למשל בזמן בית המקדש – כך יסביר
4 להלן), מביא אז דבר זה למיתה גשמית של הגוף, וְכֵמוֹ שְׁפָתוֹב
5 בְּפִרְשֵׁת אֲמָרִי: "וְנִכְרְתָה
6 הַנֶּפֶשׁ הַחַיָּה מִלִּפְנֵי, אֲנִי
7 ח" – כלומר, משמעות ענין
8 ה"כרת" היא, שהוא נכרת
9 מהוי', ובלשון רבנו הזקן:
10 "מִלִּפְנֵי" דִּיקָא. – ממני
11 דוקא, משמעות הכריתה
12 היא שהוא נכרת מפנימיות
13 האלקות, שהיא (כאמור
14 לעיל) שם הוי'. וְכֵשֶׁאֲרִי
15 עֲבֻדוֹת שְׁאֵין בָּהֶן כֶּרֶת –
16 עַל כָּל פְּנִים הֵן פּוֹגְמִין –
17 את הַנֶּפֶשׁ, בְּנוֹדַע; וְפָנִים,
18 הוּא מְלִשׁוֹן פְּגִימַת הַפְּסִיךְ.

19 – סבין שחיתה פגום, היינו שחסר משהו באותו מקום; כך גם בענינו,
20 שחסר משהו מחבל ההמשכה שמשם הוי' אל הנשמה, כפי שרבנו
21 הזקן מסביר מיד להלן: וְהוּא עַל דֶּרֶךְ מְשַׁל, מַחְבֵּל עֵב שְׂוֹדֵר
22 מִתְרִיג – 613, חֲבָלִים דְּקִים, כָּכָה חָבֵל הַהִמְשָׁכָה הַנּוֹכַר לְעִיל
23 כָּלֹל מִתְרִיג – 613, מִצּוֹת¹⁰, – כל מצוה היא חבל דק מהחבל
24 הכללי, וְכֵשֶׁעוֹבֵר חֵם וְשָׁלוֹם עַל אַחַת מֵהֶנָּה – על אחת מתרי"ג
25 המצוות, נִפְסֵק חָבֵל הַדֶּק – שכנגד אותה מצוה, וְכוּ'. –
26 וכשנפסקים מספר מרובה יותר של חבלים דקים, על ידי שהוא עובר
27 חס ושלום על כמה וכמה מצוות, נגרמת חלישות גדולה בחבל.
28 ואילו "כרת" הוא ענין שהחבל כולו נכרת ונפסק רחמנא ליצלו. אִךְ

אגרת התשובה

כנ"ל. וכמ"ש בפ' אמור ונכרתה הנפש ההיא מלפני
אני ה'. מלפני דייקא. ובשאר עבירות שאין בהן כרת
עכ"פ הן פוגמין הנפש כנודע. ופגם הוא מלשון
פגימת הסכין והוא עד"מ מחבל עב שזור מתרי"ג חבלים
דקים ככה חבל ההמשכה הנ"ל כלול מתרי"ג מצוות
וכשעובר ח"ו על אחת מהנה נפסק חבל הדק וכו'.
אך גם בחייב כרת ומיתה נשאר עדיין בו הרשימו
מנפשו האלקי ועי"ז יכול לחיות עד נ' או ס' שנה
ולא יותר (ומ"ש בשם האריז"ל שנכנסה בו בחי'
המקיף וכו' אינו ענין לחיי גשמיות הגוף ומיירי עד נ'
שנה או בזמן הזה כדלקמן):

29 גַּם בְּחַיֵּב כֶּרֶת וּמִיתָה נִשְׁאָר עֲדֵין בּוֹ הַרְשָׁמוֹ – הרושם, מְנַפְשׁוֹ
30 הָאֱלֵקִית, וְעַל דְּרִי זֶה יָכוֹל לְחַיּוֹת עַד נ' – אם הוא חייב כרת, אִי
31 ס' – אם הוא חייב מיתה בידי שמים, שְׁנָה וְלֹא יוֹתֵר – מזמן נקוב
32 זה. (ומה שְׁפָתוֹב בְּשֵׁם הָאֲרִיז"ל שְׁנִכְנָסָה בּוֹ – במי שעובר על
33 חטא שיש בו כרת או מיתה
34 בידי שמים, בְּחַיֵּינָה הַמְּקִיף
35 וְכוּ' – כלומר, למרות שאין
36 הוא יכול לקבל חיות
37 פנימית, שכן, נשמתו נכרתה
38 משרשה, הרי הוא, אבל,
39 מקבל חיות מבחינת
40 ה"מקיף", משם יכול הוא
41 לקבל חיות גם כשנשמתו
42 נכרתה מההשפעה הפנימית
43 של שם הוי' (ולכאורה,
44 מבחינה זו, יכול היה הרי
45 לחיות יותר מחמשים או
46 ששים שנה? – אלא, האמור
47 לעיל בשם האריז"ל) אִינּוֹ עֲנִין לְחַיֵּי גַּשְׁמִיּוֹת הַגּוֹף¹¹, – שמבחינת
48 ה"מקיף" יוכל לחיות גם כשלא נשאר שום רושם מהנפש האלקית,
49 וּמִיִּירִי – ומדובר, עַד נ' שְׁנָה, – כשעדיין קיים הרושם מהנפש
50 האלקית, שבגלל כך הוא חי בגופו – אז ישנה בו בחינת ה"מקיף", אִי
51 בְּזִמָּן הִנֵּה כְּדִלְקָמֵן): – כפי שיוסבר להלן, שבזמן הזה, כשחיותו
52 של יהודי באה על ידי התלבשות בענינים שאינם קדושה, הרי
53 ביכולתו לקבל ממילא את חיותו גם אז, כשנשמתו כרותה משרשה
54 בשם הוי', שלכן בזמן הזה יכול גם מי שחייב כרת או מיתה, לחיות
55 יותר מאשר חמשים או ששים שנה, ואז, חיות הקדושה שמוכרח
56 שתהיה ליהודי, נמצאת בו מבחינת ה"מקיף" (כמאמר האריז"ל).

יום שישי י"ח תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 190, פרק ו אמנם... עד עמ' צו, כנודע ל"ח.

69 בגופו של יהודי, וכפי שהיא כבר נמצאת בתוך גופו של יהודי. על כל זה נאמר
70 "ויפח". דבר המלמד אותנו, שאופן המשכת החיות של נשמה, הנמשכת
71 מאלקות, היא באופן של "נפחיה". שבשעה שקיים דבר החורץ ומפסיק בין
72 הנופח לבין הדבר אליו הוא נופח, אין חבל הנופח מגיע למקום אליו הוא נופח
73 (שלא כמו בדיבור, שגם אם יש דבר המפסיק, אפשר לשמוע את הדיבור,
74 כלומר, הדיבור מגיע לתעודתו למרות הדבר המפסיק). בכך הסביר רבנו הזקן
75 ענין ה"כרת", בדרך כלל הרי "יעקב חבל נחלתו" שגם בחיצוניות הנשמה ישנו
76 "חבל ההמשכה" של החיות הנמשכת מהנשמה בגוף; אך בשעה שישנו דבר
77 המפסיק, במיוחד ענין של כרת רחמנא ליצלו החותך את חבל ההמשכה –
78 עלולה אז החיות שמה"ויפח" שלא להגיע לנשמה שבגוף וממילא יהיה משפיע
79 הדבר להיות "מת ממש", שמי שהיה חייב כרת מת ממש לפני שימלאו לו
80 חמשים שנה, או מי שהיה חייב מיתה בידי שמים היה מת לפני שימלאו לו

57 פֶּרֶק ו. בפרק ד', בו החל רבנו הזקן לפרש ענין התשובה על פי דרך הסוד,
58 הקדים להסביר מה שמהפסוק ומדברי חכמינו ז"ל אנו יודעים, שב"כרת" היה
59 האדם מת לפני שימלאו לו חמשים שנה, וב"מיתה בידי שמים" היה מת ממש
60 לפני שימלאו לו ששים שנה, ומתעוררת על כך השאלה: הרי ראינו הרבה
61 חייבי כריתות ומיתה בידי שמים שחיו את שנותיהם באריכות ימים
62 ו"בנעימים"? כדי להבהיר שאלה זו, הסביר רבנו הזקן, שהנשמה היא חלק
63 ממש הוי', וגם פנימיות הנשמה וגם חיצוניותה הן שתיהן באופן של "ויפח"
64 ("ויפח באפיו נשמת חיים"). כלומר, מפנימיות האלקות: פנימיות הנשמה באה
65 מפנימיות שם הוי', ושם הוי' הוא הרי הפנימיות שבאלקות. וכן חיצוניות
66 הנשמה הנמשכת (בגוף) על ידי הדיבור "נעשה אדם", היא גם כן באה
67 מפנימיות הדיבור. ושתייהן – פנימיות וחיצוניות הנשמה – הן באופן של
68 "ויפח". שבכך נכללות כל מדריגות ההמשכה של הנשמה כפי שהיא נמשכת

9. כב, ג. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "חידוש נפלא – דכאו"א מקבל חיות בפועל בעוה"ז ע"י תרי"ג חבלים, אף שמצות כהנים אין שייכות לזרים, כו"כ מצות א"א שתהיינה בב"א ועוד. ואולי מובן עפמשנ"ת בקו"א ד"ה ולהבין פרטי הלכות (קנט, ב). 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מלקו"ת דברים סב, סע"ג. פג, סע"ב".

1 ששים שנה. בפרק הנוכחי, פרק ו', יסביר רבנו הזקן, שכך היה רק בשעה
2 שהשכינה שרתה בישראל בבית המקדש, אז היתה כל חיותם של בני ישראל
3 רק מצד הקדושה, מהשפע הפנימי שהשפיע הקב"ה על ידי שם הוי'. ואילו בזמן
4 הגלות, כשהשכינה בגלות, ואף חיותם של בני ישראל יכולה להימשך
5 באמצעות "קליפה" (כלומר,
6 שחיות הקדושה מתלבשת
7 בלבוש של קליפה), אז, גם מי
8 שחיב כרת או מיתה בידי שמים,
9 מקבל חיותו, למרות שנכרת
10 ונפסק חבל ההמשכה של שם
11 הוי'. ולכן אין בזמן הגלות הסדר
12 של "מת ממש" בחיבי כריתות
13 ומיתה בידי שמים. אלא אפשר
14 הדבר שהם יאריכו ימים, דבר
15 המאפשר, אגב, הודמנות לחזור
16 בתשובה ולתקן ענין הכרת או
17 המיתה בידי שמים, וכיצא בזה.
18 אַמְנָם, וְהוּא בְּזִמְנוֹ שְׁחִי
19 יִשְׂרָאֵל בְּמִדְרָגָה עֲלִיּוֹנָה,
20 בְּשִׁחְיָתָהּ הַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה
21 בְּיִשְׂרָאֵל בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ,
22 וְאֵין לָהּ חַיּוֹת מְקַבְּלִים חַיּוֹת
23 לְגוֹפֵם רַק עַל יְדֵי נֶפֶשׁ
24 הַאֱלֹקִית לְבָדָה, מְבַחֶנֶת
25 פְּנִימִיּוֹת הַשֹּׁפֵעַ שְׁמִשְׁפָּע
26 אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא עַל יְדֵי
27 שֵׁם הַוָּי"ה בְּרוּךְ-הוּא,

28 בְּנוֹכַח לְעִיל. – וממילא, אם נפסק "חבל ההמשכה" משם הוי', לא
29 היתה יכולת להמשיך לחיות, כאמור, שבשעה שעל ידי ענין של
30 כרת נכרת ונפסק "חבל ההמשכה" משם הוי' לנשמתו של יהודי,
31 היה "מת ממש", שכן לא היתה לו אפשרות לקבל חיותו. אֲךָ לֹא-חָדָר
32 שִׁירָדוֹ מִמִּדְרָגָתוֹ, וְגִרְמוֹ בְּמַעֲשֵׂיהֶם סוּד גִּלּוֹת הַשְּׂכִינָה, –
33 שהשכינה היא בגלות בקליפות וסטרא אחרא, שזה ענין של סוד,
34 כיצד יתכן הדבר שהשכינה תהיה בגלות בקליפות, בְּמִוֶּשֶׁת שְׂכָתוֹב:⁵
35 "וּבְנִשְׁפָּעֵיכֶם שְׁלָחָה אֲמַכְבֶּם", – "אמכם" היינו השכינה, "אם
36 הבנים" (כמבואר בחלק א' ריש פרק נ"ב), כנסת ישראל, מקור
37 נשמות ישראל, בחינת מלכות דאצילות. ובשם הוי' זה "ה' תתאה"
38 שול שם הוי' שכאמור לעיל – משם בא "חבל ההמשכה" לנשמה,
39 דִּיחִינִי שִׁירָדָה הַשֹּׁפֵעַ בְּחִינַת ה"א תתאה – של שם הוי', הַנּוֹכַח

אגרת התשובה

פרק ו אמנם זהו בזמן שהיו ישראל במדרגה
עליונה כשהיתה השכינה שורה
בישראל כבהמ"ק. ואז לא היו מקבלים חיות לגופם
רק ע"י נפש האלקי' לבדה מבחי' פנימי' השפע
שמשפיע א"ס ב"ה ע"י שם הוי' ב"ה כנ"ל. אך לאחר
שירדו ממדרגתם וגרמו במעשיהם סוד גלות השכינה
כמ"ש ובפשעיהם שולחה אמכם דהיינו שירדה השפעת
בחי' ה"א תתאה הנ"ל ונשתלשלה ממדרגה למדרגה
למטה מטה עד שנתלבשה השפעתה בי"ס דנוגה
המשפיעות שפע וחיות ע"י המזלות וכל צבא השמים
והשרים שעליהם לכל החי הגשמי שבעוה"ז וגם לכל
הצומח כמארו"ל אין לך כל עשב מלמטה שאין לו
מזל וכו'. ואזי יכול גם החוטא ופושעי ישראל לקבל
חיות לגופם ונפשם הבהמיות כמו שאר בע"ח ממש
כמ"ש נמשל כבהמות נדמו. ואדרבה ביתר שאת
ויותר עז עפ"י המבואר מזה"ק פ' פקודי שכל שפע
וחיות הנשפעת לאדם התחתון בשעה ורגע שעושה
הרע בעיני ה' במעשה או בדיבור או בהרהורי עבירה
וכו' הכל נשפע לו מהיכלות הסט"א המבוארים שם

הַבְּהִמִּיּוֹת – גם כן מקליפת "נוגה", בְּמִוֶּשֶׁת שְׂכָתוֹב:¹² – שקיים
מצב שהאדם הוא "נִמְשָׁל בְּהִמּוֹת נִדְמוֹ". – משולים ודומים
לבהמות, וְאִדְרָבָה – להיפך, לא זו בלבד שהוא גם יכול לקבל
חיותו מקליפה, כמו בהמה ושאר דברים חיים או צומחים שבעולם
הזה, אלא הוא מקבל חיותו משם בְּיִתְרָה שְׁאֵת וְיִתְרָה עֵז, – יותר
מאלה, עַל פִּי הַמִּבְאֵר מִזֶּהר הַקְּדוֹשׁ פְּרִשְׁת פְּקוּדֵי, שְׁכָל שֹׁפֵעַ
וְחַיּוֹת הַנִּשְׁפָּעוֹת לְאֶדָם תַּתְּחוֹתוֹן בְּשִׁעָה וְרָגַע שְׁעוֹשָׂה הָרַע
בְּעֵינֵי ה' בְּמַעֲשֵׂה או בְּדִבּוּר או בְּהִרְהוּרֵי עֲבִירָה וְכוּ'¹³ –
בשלישה לבושי מחשבה דיבור ומעשה, הַכֹּל – כל השפע והחיות
הללו, נִשְׁפָּע לֹו מִהִיכָלוֹת הַסְטָרָא אַחֲרָא הַמְּבֹאֲרִים שָׁם בְּיִתְרָה
הַקְּדוֹשׁ. – וישנם היכלות שונים של קליפה וסטרא אחרא, מהם

40 לְעִיל⁷, וְנִשְׁתַּלְשְׁלָה מִמִּדְרָגָה לְמִדְרָגָה לְמַטָּה מִטָּה, עַד
41 שְׁנִתְלַבְּשָׁה הַשֹּׁפֵעַתָּה בִּי סְפִירוֹת דְּנֻגָה, – בקליפת "נוגה" שהיא
42 הקליפה שיש בה גם טוב, יש בה עשר ספירות לעומת עשר ספירות
43 הקדושה⁸, הַמִּשְׁפָּעוֹת⁹ שֹׁפֵעַ וְחַיּוֹת עַל יְדֵי הַמְּזָלוֹת וְכָל צֶבֶא
44 הַשָּׁמַיִם וְהַיָּרִימִים שְׁעָלֵיהֶם,
45 לְכָל חַיֵּי הַנִּשְׁמִי שֹׁפֵעוֹלָם
46 חַיָּה, – שחיותם באה
47 מקליפת "נוגה" על ידי
48 המזלות וצבא השמים
49 והשרים, וְגַם לְכָל הַצּוֹמָח,
50 – שגם חיותם, המתבטאת
51 בענין של צמיחה, שהם
52 צומחים מקטן לגדול – באה
53 גם כן מקליפת "נוגה" על ידי
54 המזלות וצבא השמים
55 והשרים, בְּמִבְאֵר רַבּוֹתֵינוּ
56 וְקִרְוָם לְבִרְכָּהּ¹⁰: "אֵין לָךְ
57 כָּל עֵשֶׂב מִלְמַטָּה שְׁאֵין לוֹ
58 מִזָּל וְכוּ'". – "למעלה –
59 המכה בו ואומר לו גדל",
60 המשפיע בו ענין הצמיחה
61 מקטנות לגדלות. ומאחר
62 שכל אלה מקבלים חיותם
63 על ידי קליפת "נוגה", לכן –
64 וְאֵין יָכוֹל גַּם הַחֹטֵא
65 וְפֹשְׁעֵי¹¹ יִשְׂרָאֵל לְקַבֵּל
66 חַיּוֹת לְגוֹפֵם וְנִפְשָׁם

הַבְּהִמִּיּוֹת – גם כן מקליפת "נוגה", בְּמִוֶּשֶׁת שְׂכָתוֹב:¹² – שקיים
מצב שהאדם הוא "נִמְשָׁל בְּהִמּוֹת נִדְמוֹ". – משולים ודומים
לבהמות, וְאִדְרָבָה – להיפך, לא זו בלבד שהוא גם יכול לקבל
חיותו מקליפה, כמו בהמה ושאר דברים חיים או צומחים שבעולם
הזה, אלא הוא מקבל חיותו משם בְּיִתְרָה שְׁאֵת וְיִתְרָה עֵז, – יותר
מאלה, עַל פִּי הַמִּבְאֵר מִזֶּהר הַקְּדוֹשׁ פְּרִשְׁת פְּקוּדֵי, שְׁכָל שֹׁפֵעַ
וְחַיּוֹת הַנִּשְׁפָּעוֹת לְאֶדָם תַּתְּחוֹתוֹן בְּשִׁעָה וְרָגַע שְׁעוֹשָׂה הָרַע
בְּעֵינֵי ה' בְּמַעֲשֵׂה או בְּדִבּוּר או בְּהִרְהוּרֵי עֲבִירָה וְכוּ'¹³ –
בשלישה לבושי מחשבה דיבור ומעשה, הַכֹּל – כל השפע והחיות
הללו, נִשְׁפָּע לֹו מִהִיכָלוֹת הַסְטָרָא אַחֲרָא הַמְּבֹאֲרִים שָׁם בְּיִתְרָה
הַקְּדוֹשׁ. – וישנם היכלות שונים של קליפה וסטרא אחרא, מהם

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזהו מראה מדר' ישראל אז". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "זהו בכללות העולם, ובנוגע לשכינה, וכן בפרט ובנוגע לאדם – עוד ענין". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "היינו גם כאו"א בפ"ע". 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ועיין לקמן קמ, ב". 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דלכאורה אינו מובן שע"י מעשה בני אדם יבוא גלות השכינה"? ! וע"ז מביא ראי' וגם ביאור: (א) ראי' – שכן הוא (ב) ביאור – מפני שהיא אמכם". 6. ישע"י נ, א. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בפ"ד – בנוגע לכללות העולם. בפ"ה – בנוגע לנשמה דכאו"א". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ככח"א פ"ו". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בלאה"כ (ולא ע"י הגלות שבנדוד, כי אם מחטא עה"ד. ראה קמ, רע"א)". 10. ב"ר פ"י, ו. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה צ"ל "ופושע" ל' יחיד". 12. תהלים מט, יב. 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וצע"ק מאי מרבה ב"וכו" – ואולי הכוונה ל"וגם אם אינו כו" (שבכח"א פ"א) דל' "וגם" משמע דאינו ענין בפ"ע לגמרי (דלכן אינו מפרטו בפ"ע – באגה"ת), אבל בכ"ז צריך ריבוי (ולכן מוסיף "וכו")".

מִבְּחִינַת טוֹב וְרַע, הִיא בְּחִינַת "עֵץ הַדַּעַת" וְכוּ', – בחינת עץ
הדעת טוב ורע, שיש בו טוב ורע, כְּנוֹדֵעַ לְיוֹדְעֵי חָן. – ליודעי
חכמת הקבלה. הרי, כיוון שיש בו טוב ורע, נמשך משם אחרי ריבוי
השתלשלות, הרע של היכלות ה"סטרא אחרא", שמשם מקבל
האדם שפע כשהוא עושה
ענינים של רע במחשבה,
דיבור או מעשה. להלן
יסביר רבנו הזקן, מדוע
האדם החוטא – לא זו
בלבד שהוא יכול לקבל
חיות מ"סטרא אחרא"
כשאר בעלי חיים, אלא
שהוא יכול לקבל זאת ביתר
שאת ויתר עז, מפני שהוא
ממשיך לקליפות תוספת יניקה מהשפעת הקדושה, ומפני שהוא
הוא הממשיך לחן זאת, הוא מקבל, לכן, החלק הראשון
מזההשפעה שדן משפיעות לאחר מכן,

באה החיות למעשים, דיבורים ומחשבות השונים שחיותם היא
מקליפה. וְהָאָדָם הוּא בַּעַל בְּחִירָה אִם לְקַבֵּל הַשְּׁפָעוֹת
מֵהִיכְלוֹת הַסְטָרָא אַחְרָא, – זאת כשהוא חושב, מדבר או עושה
ענינים של רע, או מֵהִיכְלוֹת הַקְדוּשָׁה¹⁴ שֶׁמֶהֱם נִשְׁפָּעוֹת בָּל
מִחֲשָׁבוֹת טוֹבוֹת וְקְדוּשׁוֹת
וְכוּ', – כלומר, גם דיבורים
ומעשים טובים, שכל אלה
מקבלים חיותם מהיכלות
הקדושה. כִּי "זֶה לְעֻמַּת זֶה"
עֲשֵׂה הָאֱלֹקִים" וכו'.¹⁵ –
לעומת כל דבר שבקדושה,
יש כנגדו בקליפה וסטרא
אחרא, וְהִיכְלוֹת הַסְטָרָא
אַחְרָא מְקַבְּלִים וְיוֹנְקִים
חַיּוֹתָם מִמֵּהִלְכָּשׁוֹת וְהַשְּׁתַלְשְׁלוֹת הַשְּׁפָעָה דִּי בְּפִירוֹת דְּנֻגָה, –
איך השפע בא ויורד ממדרגה למדרגה עד שהשפע יורד
בהיכלות ה"סטרא אחרא", הַכְּלוּלָה – קליפת "נוגה" כלולה,

אגרת התשובה

בווה"ק, והאדם הוא בעל בחירה אם לקבל השפעתו
מהיכלות הסט"א או מהיכלות הקדושה שמהם נשפעות
כל מחשבות טובות וקדושות וכו'. כי זה לעו"ז עשה
האלקי' וכו'. והיכלות הסט"א מקבלים ויונקים חיותם
מהתלבשות והשתלשלות השפע ד"ס דנוגה הכלולה
מבחי' טו"ר היא בחי' עה"ד וכו' כנודע לי"ח.

יום שבת קודש י"ט תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' צו, והנה יעקב חבל... עד עמ' 192, נאמר וכו'.

תוֹךְ הִיכְלוֹת הַסְטָרָא אַחְרָא כְּבִיכּוֹל, שֶׁמֶשֶׁם – מדיכלות הסטרא
אחרא, הוא מְקַבֵּל מִחֲשָׁבוֹתָיו וּמַעֲשָׂיו. – ולמרות שהסביר לעיל,
שבחיבי כריתות נפסק "חבל
ההמשכה" משם הוי', כיצד,
איפוא, הוא יכול על ידי חבל
זה להמשיך תוספת יניקה
לסטרא אחרא? – מובא,
אבל, בחסידות, שרושם
מהחבל (חיצוניות החבל)
נשאר, ולכן הוא יכול על ידי
כך להמשיך תוספת יניקה
ב"סטרא אחרא". וּמִפְּנֵי
שֶׁהוּא הוּא הַמְּמַשֵּׁךְ לָהֶם
הַשְּׁפָעָה, לִכֵּן הוּא נִימֵל
חֵלֶק בְּרֹאשׁ, – חלק גדול
יותר. אשר לכן, לא זו בלבד שהחוטא יכול לקבל השפעתו מקליפות

ובלשון רבנו הזקן: וְהֵנָּה, "יַעֲקֹב חָבֵל נִחְלָתוֹ"¹⁶ בְּתִיב¹⁷, – נשמתי
של יהודי היא כמו חבל, עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל, כִּמּוֹ חֵבֶל שֶׁרָאשׁוֹ אַחֵד
לְמַעַלָּה וְרָאשׁוֹ הַשְּׁנִי
לְמַטָּה, אִם יִמְשֹׁךְ אָדָם
בְּרֹאשׁוֹ הַשְּׁנִי – יִנָּעֵנֶעַ
וְיִמְשֹׁךְ אַחֲרָיו גַּם רֹאשׁוֹ
הָרָאשׁוֹן בְּמָה שֶׁאֲפָשָׁר לוֹ
לְהִמְשִׁךְ. וְכַךָּ מִמֶּשׁ
בְּשֶׁרֶשׁ נִשְׁמַת הָאָדָם
וּמִקְוֶה מִבְּחִינַת ה"א
תְּתַאֵחַ – ה' אחרונה של שם
הוי', הַנּוֹדֵר לְעִיל, –
שבשעה שהוא עושה
עבירה, הוּא מְמַשֵּׁךְ
וּמוֹרִיד הַשְּׁפָעָה – של "ה'
משם שרשו ומקורו, עַל יְדֵי מַעֲשָׂיו הָרָעִים וּמִחֲשָׁבוֹתָיו עַד

אגרת התשובה

והנה
יעקב חבל נחלתו כתיב. עד"מ כמו החבל שראשו
א' למעלה וראשו השני למטה אם ימשוך אדם בראשו
השני ינענע וימשך אחריו גם ראשו הראשון כמה
שאפשר לו להמשך. וככה ממש בשרש נשמת האדם
ומקורה מבחי' ה"א תתאה הנ"ל הוא ממשיך ומווריד
השפעתה ע"י מעשיו הרעים ומחשבותיו עד תוך
היכלות הסט"א כביכול שמשם מקבל מחשבותיו
ומעשיו. ומפני שהוא הוא הממשיך להם ההשפעה
לכן הוא נוטל חלק בראש וד"ל. וזהו שאמרו רז"ל
משם שרשו ומקורו, עַל יְדֵי מַעֲשָׂיו הָרָעִים וּמִחֲשָׁבוֹתָיו עַד

14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מאי קמ"ל?! והביאור – שאדברא הוא חידוש גדול, דאף דשולחא אמכם כו' ונתלבשה ביי"ס דנוגה (כנ"ל), בכ"ז בבחירתו – יכול לקבל מהיכלות דקדושה! ואולי יש לבאר: דאז אף שנתלבשה ביי"ס דנוגה – קליפת נוגה (הלבוש) – בטל להמלוכ, מתהפך לטוב (ונכללת בקדושה) – עדמשי"כ לעיל נד, סע"ב [וא"כ – אינו כמש"כ בס' הרר"י שי' קארף. וצ"ע]. ועוד י"ל (ואולי שייך יותר לכאן, ממש"כ לעיל אך לאחר כו' האדם הוא בעל בחירה כו') דרק כשירדו ממדרג' האדם בעל בחירה לקבל חיותו מהיכלות דסט"א, משא"כ בזמן הבית, וכדלעיל ספ"ה". 15. קהלת ז, יד. 16. האזינו לב, ט. 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה הסגנון דדבר חדש קמ"ל – קשה, שהרי כל הפרק שלפ"ז מדבר בענין זה?! אבל באמת כן הוא, שבא לבאר ענין חדש ואף הפכי מהקודם – ועפ"ז מובנים כמה שינוים מפרק לפרק. – שזהו (כסיום הענין בהכתוב – ע"י) שיעקב – חבל נחלתו, סיום וקצה ההמשכה (ולכן קאמר ראשו כו' וקצהו), מלמעלמ"ט ע"י החבל. בפ"ו – הכתוב יעקב חבל נחלתו (כענין בפ"ע) (ולכן הוסיף כאן: יעקב חבל נחלתו כתיב) (ולכן בפמ"ה שא"צ לשלול ענין וביאור שקדמו – לא הוסיף "כתיב") (והפכי מהנ"ל) – שהלמטה, "ראשו (בנוגע לפעולה) השני", פועל על הראש (בנוגע לחיות) דלמע' וממשיך (ועוד ענין חדש) ומווריד כו' (היכלות כו') (שבזה ב' פרטים חדשים: דהחבל ממשיך לאחרים (ולא כפמ"ה – ליעקב) – ירידה למטה מיעקב חבל – עד תוך היכלות כו' – שלזה מוכרח לתקן: איך אפשר לחבל שתוריד למטה מהחבל? ולזה כופל שמשם מקבל כו', היינו שבאותו ענין יעקב מקבל

1 וסטרא אחרא, אלא הוא מקבל יותר השפעה וְדִי לְמִכְיָן. – אלא, אף
2 על פי כן כתוב בחסידות¹⁸, שסוף סוף מן ההכרח שההשפעה תיפסק,
3 שכן, יהודי יכול רק באופן זמני לקבל השפעתו מסטרא אחרא, ולא
4 לזמן ממושך, כי אין זה המקום שממנו עליו לקבל חיות. הרבי

5 שליט"א הזכיר דבר זה

6 בשיחה קדושה, בשייכות

7 לחיזוק שמירת שבת בבני

8 ישראל, שיש להסביר

9 ליהודי, שהריווח שהוא

10 רואה ר"ל מחילול שבת,

11 עליו לדעת, שהסוף של

12 ריווח זה וניצול הריווח לא

13 יכול להיות טוב, שכן, ברכה

14 והצלחה בבני ישראל הן

15 דוקא על ידי פרנסה בשמירת

16 שבת ודיני התורה בכלל.

17 וְזֶהוּ שְׂאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָרוּנוֹם לְבָרְכָהּ¹⁹: "אֵין בְּיָדֵינוּ לֹא מְשָׁלוֹת

18 הַרְשָׁעִים וְכוּ"²⁰ – שהם חיים בטוב, "בְּיָדֵינוּ" דִּוְקָא, בְּלוֹמַר בְּזִמְנֵי

19 הַגְּלוּת אַחֲרֵי הַחֲרָבָה. – מפני שמקבלים אז חיות מהקליפות. וְזֶהוּ

20 בְּחֵינַת גְּלוּת הַשְּׂכִינָה בְּכִיכּוּל, – כש"ה' תתאה" של שם הרי'

21 נמשך בקליפות, לְהַשְׁפִּיעַ לְהִיבְלוֹת הַסְּמָרָא אַחֲרָא אֲשֶׁר שְׁנָאָה

נִפְשׁוֹ יִתְבָּרֵךְ. – יצטרך הקב"ה להשפיע להן תוספת השפעה, יותר
מאשר הוקצב להן מראש לינוק מקדושה, וזאת – כדי שיהיה ענין
הבחירה וענין העבודה. וְכִשְׁהָאֲדָם עוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה נְכוֹנָה – אָז
מְסַלֵּק מֵהֶם – מהקליפות, הַהֲשָׁפָעָה שֶׁהַמְּשִׁיחַ – בהן, בְּמַעֲשָׂיו
וּמַחֲשַׁבּוֹתָיו, כִּי בְּתְשׁוּבָתוֹ

מְחִיזִיר הַשְּׁפָעָה הַשְּׂכִינָה

לְמִקּוּמָהּ. – והריהו נוטל

מִהֵן הַהֲשָׁפָעָה שֶׁנִּמְשָׁכָה בָּהֶן

עַל יְדֵי "גְלוּת הַשְּׂכִינָה"

בְּתוֹכָן. וְזֶהוּ – מה שהמלה

"תשובה" היא "תשוב ה'"

(כמובא לעיל בפרק ד'

מהזהר הקדוש, ושובה של

"ה' תתאה" היא "תשובה

תתאה", תְּשׁוּבָה ה' אֲתָאָה

– שבה מְבָחִינַת גְּלוּת, וְכִמּוֹ

שְׁכָתוֹב²¹: "וְשָׁב ה' אֶלְקֵינוּ" – מקור נשמתך, אֶת שְׂכֻתְךָ, בְּלוֹמַר

עִם שְׂכֻתְךָ, – הוא עצמו ישוב עם שובך, וְכִמּוֹמַר רַבּוֹתֵינוּ וְזָרוּנוֹם

לְבָרְכָהּ²²: "וְהָשִׁיב לֹא נֹאמַר וְכוּ": – אלא "ושב", והכוונה היא

שהוא עצמו ישוב מהגלות, על ידי שיהודי שב מגלות, – שב "אלקך"

מקור נשמתו, השכינה, מגלות.

אגרת התשובה

אֵין בִּידֵינוּ לֹא מְשָׁלוֹת הַרְשָׁעִים וְכוּ' בִּידֵינוּ דִּוְקָא
כְּלוֹמַר בְּזִמְנֵי הַגְּלוּת אַחֲרֵי הַחֲרָבָה. וְזֶהוּ בְּחֵינַת
הַשְּׂכִינָה כְּכִיכּוּל לְהַשְׁפִּיעַ לְהִיבְלוֹת הַסְּמָרָא אֲשֶׁר
שְׁנָאָה נִפְשׁוֹ ית'. וכשהאדם עושה תשובה נכונה אזי
מְסַלֵּק מֵהֶם הַהֲשָׁפָעָה שֶׁהַמְּשִׁיחַ בְּמַעֲשָׂיו וּמַחֲשַׁבּוֹתָיו.
כִּי בְּתְשׁוּבָתוֹ מְחִיזִיר הַשְּׁפָעָה הַשְּׂכִינָה לְמִקּוּמָהּ. וְזֶהוּ
תְּשׁוּבָה ה' אֲתָאָה מִבְּחֵינַת גְּלוּת וְכִמּוֹ "שָׁב ה' אֶלְקֵינוּ"
אֶת שְׂכֻתְךָ כְּלוֹמַר עִם שְׂכֻתְךָ וְכִמּוֹמַר רַבּוֹתֵינוּ וְזָרוּנוֹם
לְבָרְכָהּ: לֹא נֹאמַר וְכוּ':

(למטה מהמשפיע כו').¹⁸ קונטרס ומעין ע' 77-80. 19. אבות ד, טו. 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דלשני הפי' (דהרע"ב) קשה הבידינו דוקא: (1) דרך רשעים צלחה - ה"ז שאלת ירמי' (יב, א) ומרע"ה (ברכות ז, א). (2) השלוח דבשביל לטרוח כו' - למה זה לזמן הגלות דוקא? משא"כ להמבואר בפנים - דבזמן הגלות דוקא - הרשע מקבל חיות (וגם יכול להיות נענימים - כדלעיל רפ"ד -) ומקבל - בראש (וגם באיכות - היינו - שלוח) ובכ"ז אין בידינו כו' כלומר יצאנו כו'". ראה להלן עמוד 1239. 21. נצבים ל, ג. 22. מגילה כט, א.

אגרות קודש

ב"ה יו"ד תמוז, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מד' תמוז, בו כותב אודות מצב בריאותו בגשמיות (ואפשר כדאי לעורר הרופא שלו על שיש משתמשים בכגון דא בתרופה חדשה הנקראת הידרא קארטיזאן וכיו"ב, אף שכמובן אין מקרה אחד דומה לחבירו, ורק על הרופא להחליט אם גם במקרה זה מתאים).

בבקשתו אזכירו על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע לרפוי"ק ולרפוי"ש.

כיון שגשמיות קשור ברוחניות הרי בעינינו כגון דא צריך להרבות בדבור של מצוה, היינו באותיות התורה ותפלה, ולדייק יותר בזהירות מדבור האסור ואפילו דבור המאוס ודבור הרשות, וכמו שנמנים החילוקים בפירוש המשניות להרמב"ם אבות סוף פרק א'.

וזכות התעסקותו בתוככי הנוער החב"די לקרב לב בניי לאבינו שבשמים יעמוד לו לבשר טוב בקרוב בכל האמור לעיל.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

ה'תש"ג	יג תמוז, חג הגאולה	יום שישי ראשון
		אין אומרים תחנון. שיעורים. חומש: בלק, ששי עם פירש"י. תהלים: סט"א. תניא: פרק ב. אך כל . . . יום רצון.
יום בו יצא כבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [אדמו"ר מהורני"צ נשמתו עדן] לחרות. המאסר התחל רבע על שעה השלישית אור ליום רביעי חמשה עשר בסיון תרפ"ז. התעבב בגלות – בעיר קאסטרנא – עד חצי שעה אחר חצות היום, יום הרביעי שלשה עשר בתמוז תרפ"ז. ממכתב כבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [הרי"צ נשמתו עדן] לחג הגאולה: הנני שולח מאמר... השתתפותי עם ידידנו אנ"ש שיחיו בכל מקום מושבותיכם להצלחה, ולהיות אתכם עמכם בהתנודותיכם בדבר חזק דרכי החסידות בקביעות ושמירת זמני למודי דא"ח [=חסידות, דברי אלוקים חיים] ולהתעורר בקיום עניני הלימוד... אלקינו ואלקי אבותינו יברך את כללות אנ"ש, הם ביתם ורעם ורעם בתוך כלל אחינו בני ישראל, ה' עליהם יחיו, בכל מלי דמיטב, מנפש ועד בשר.		

ה'תש"ג	יד תמוז	שבת שני
		שיעורים. חומש: בלק, שביעי עם פירש"י. תהלים: עב"עו. תניא: פרק ג'. והנה . . . 184 ג"פ כו'.
זה לשון ה"צמח צדק" באחד מדרושו: רבנו ז"ל [אדמו"ר הזקן] באמרו: לכונו יום ג' פרשת בלק שנת תקס"ב אמר, וזה דבריו: להבין קשית התוכנים, מאחר שהארץ היא כדורית ועגלה כתפוח, למה אינם נופלים אותם בני אדם הדרים כנגדנו מלמטה באמצעיקא... ותרופם אינו אמת... ורבנו ז"ל אמר, כי התרוץ הוא, דהנה מבאר בעץ חיים שהתשעה גלגלים מקבילים מבחינת עגולים, ובהעגול אין בו מעלה ומטה, ומהאי טעמא [מסבה זו] הנה אותם בני אדם שהם כנגדנו למטה, הרי הרקיע שעליהם הוא למעלה בהשוואה אחת עם הרקיע שעלינו, והארץ דשם היא מטה לגבי הרקיע שעליה.		

ה'תש"ג	טו תמוז	יום ראשון שלישי
		שיעורים. חומש: פנחס, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: עז"עח. תניא: אכן כל . . . 184 תענית.
אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] כותב באחד ממאמריו: בתענוג נפשי על אלקות יכול להיות מזה שמנונית בגוף. אומרים על הרב נחום מטשרנאביל, שהיה שמן בגופו מענית "אמן יהא שמיה רבא".		

ה'תש"ג	טז תמוז	יום שני רביעי
		שיעורים. חומש: פנחס, שני עם פירש"י. תהלים: עט"פב. תניא: ומ"מ . . . צג בהצדקה.
אהבת ישראל של הבעל שם טוב – אין לשער.		

הרב המגיד אָמר: הַלֹּאִי הָיוּ נוֹשְׁקִים הַסֵּפֶר תּוֹרָה בְּאוֹתָהּ הָאֵהָבָה שֶׁהָיָה מוֹרֵי מְנַשֵּׁק אֶת הַיְלָדִים בְּהוֹלִיכֹם אוֹתָם אֶל הַ"חֹדֶר" כְּשֶׁהָיָה "בְּאֵהָעֶלְפֶּעֶר" [=עוֹזֵר (לְמַלְמֵד)].

ה'תש"ג

יו תמוז

יום שלישי

יום חמישי

תהלים:
מפרק פג
עד פרק פז

תענית. סליחות. אבינו מלכנו.
שיעורים. חומש: פנחס, שלישי עם פירש"י.
תהלים: פג-פז.
תניא: אכן מספר . . . לא תמנו.

חלוק [ההבדל שבין] לוחות הראשונות ולוחות האחרונות:

בְּלֻחֹת צִצְמוֹן – הָרָאשׁוֹנוֹת מַעֲשֵׂה אֱלֹקִים, הַשְּׁנִיּוֹת פֶּסֶל לָהּ. הַמִּכְתָּב – חֲרוֹת עַל הַלֻּחוֹת, שֶׁכִּדְרַשְׁתָּ רַ"ל עִירוּבִין (נד, א) הוּא רַק בְּלֻחֹת הָרָאשׁוֹנוֹת. בְּמַעֲלַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – בְּלֻחֹת הָרָאשׁוֹנוֹת צְדִיקִים, כְּשֶׁעָמְדוּ עַל הַר סִינַי פֶּסֶקָה וְהִמָּתֵן, בְּשָׁנִיּוֹת בְּעָלֵי תְשׁוּבָה. בְּמַעֲלַת מֹשֶׁה – בְּמַתֵּן תּוֹרָה נָתַן לְמֹשֶׁה אֶלֶף אוֹרוֹת בְּמַתָּנָה, וּבַחֲטָא הֶעֱגֵל נִטְלוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא חָזְרוּ בְּלֻחוֹת שְׁנִיּוֹת (רַק בְּשִׁבְתָּ נֹתָנִים לוֹ, כִּדְאִיתָא [כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב] בְּפָרִי עֵץ חַיִּים). מַעֲלַת לֻחוֹת הַשְּׁנִיּוֹת שָׁנָתָן גַּם בֵּן הַלְכוֹת מְדַרְשׁ אֲגָדוֹת כּו', כְּפָלִים לְתוֹשִׁיָה כִּדְאִיתָא [כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב] בְּשִׁמְרָא מ"ו [בְּמַדְרַשׁ שְׁמוֹת רַבָּה תַּחֲלַת פָּרָשָׁה מו], וְקִירוֹן עוֹר פָּנֵי מֹשֶׁה.

ה'תש"ג

יח תמוז

יום רביעי

יום שישי

תהלים:
מפרק פח
עד פרק פט

שיעורים. חומש: פנחס, רביעי עם פירש"י.
תהלים: פח-פט.
תניא: פרק ד. ואולם . . . בנעימים.

דער אלטער רבי האָט געזאָגט אויף ר' משה ווילענקער: משה האָט מוֹחִין דגדלות, און אין די צען יאָר וואס ער האָט געהאַרעוועט, האָט ער אויסגעהאַרעוועט מוֹחִין רחבים. דריי יאָר האָט ר' משה ווילענקער זיך מכין געווען צו יחידות באם אלטען רבי'ן, און נאָכדעם איז ער געבליבען זיבען יאָר אין ליאזנא אויף בריינגען די יחידות אין עבודה בפועל.

אָדמו"ר הֶזְקֵן הַתַּבְּטָא עַל ר' מֹשֶׁה ווִילַעֲנֶקֶר: לְמֹשֶׁה יֵשׁ מוֹחִין דְּגִדְלוּת, וּבְעֶשֶׂר הַשָּׁנִים שֶׁהִתְיַצֵּעַ הוּא יָגַע [=הִשְׁיֵג] מוֹחִין רַחְבִּים. שְׁלֹשׁ שָׁנִים הָכִין ר' מֹשֶׁה ווִילַעֲנֶקֶר אֶת עֲצָמוֹ לַיְחִידוּת אֲצֵל אָדמו"ר הֶזְקֵן, וְאַחֵר כִּף נִשְׁאָר שְׁבַע שָׁנִים בְּלִיאֲזָנָא כְּדִי לִישֹׁם אֶת הַיְחִידוּת בְּעִבּוּדָה בְּפֶעַל.

ה'תש"ג

יט תמוז

יום חמישי

שבת קודש

תהלים:
מפרק צ
עד פרק צו

שיעורים. חומש: פנחס, חמישי עם פירש"י.
תהלים: צ-צו.
תניא: אך הענין . . . צד החי' וכו'.

מִהֲנַהְגוֹת אֲדָנֵי אָבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרְשֵׁ"ב] כְּשֶׁנִּסְעַע מִבֵּיתוֹ, אָף שֶׁנִּשְׁאָר בְּמָקוֹם אֶחָד כְּמָה חֲדָשִׁים, הָיָה אוֹמֵר בְּכָל יוֹם אַחֵר הַתַּפְּלָה תַּפְּלַת הַדֶּרֶךְ – בְּלֹא שֵׁם וּמְלָכוֹת.

יום ראשון י"ג תמוז ה'תשס"ט

ברכת שהחיינו על החג

ביום הראשון של החג ומברך בהמשך החג, האם ברכתו היא בתורת תשלום, או שכל רגע ורגע הוא זמן הברכה? אם הברכה היא על התחדשות המועד, חיוב הברכה הוא בעצם ביום הראשון שאז הוא עיקר החידוש, אלא שאם לא בירך יש לו תשלומין כל ימי החג. ואם הברכה היא על עצם המועד, הרי סוף סוף כל ימי החג ימי המועד הם ונמצא שמברך את הברכה בזמנה.

לפי זה, בהוסיפו את המשפט, שאין מברכין בשביעי של פסח שהחיינו כי "כבר בירך על הזמן בתחילת פסח", התכוין הרמב"ם לומר כי מאחר שברכת הזמן על המועדים היא ברכה על עצם זמן המועד (כאופן השני הנ"ל), נמצא שלאמיתו של דבר יש חיוב לברך שהחיינו גם בשביעי של פסח אלא שהברכה שביך בתחילת הפסח פוטרנו גם מחיוב זה.

(לקוטי שיעורים חל"ו, עמ' 15)

הלכות שבת פרק כ"ט, הלכה כ"ג: **כָּל לַיְלִי יוֹם טוֹב וּבְלִיל יוֹם הַמַּעֲרִיבִים - אוֹמְרִים 'שֶׁהַחַיִּינוּ' וּבְשַׁבְעֵי שָׁל פֶּסַח אֵין מְבָרְכִין 'שֶׁהַחַיִּינוּ' מִפְּנֵי שְׁאִינוּ רִגְל בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ, וְכָבֵד בְּרַךְ עַל הַזְמַן בְּתַחֲלִיל הַפֶּסַח.**

ויש לתמוה: האמנם הטעם לאי אמירת שהחיינו בשביעי של פסח כי "אינו רגל בפני עצמו" לא מספיק? ולשם מה מוסיף הרמב"ם גם ש"כבר בירך על הזמן בתחילת הפסח"?

אלא שבהוספה זו מתברר ספק בגדר ברכת הזמן על המועדים, האם היא דומה לחיוב ברכת שהחיינו כאשר מזמין דבר נדיר, כגון מצוות הבאות מזמן לזמן או פירות חדשים, שהחידוש שבדבר גורם לשמחת הנפש, או שהיא ברכה מיוחדת על זמן החג, שבנוסף למצוות המיוחדות לכל מועד יש גם חיוב לברך על עצם המועד.

[ונפקא מינה לעניין תשלומין של ברכת הזמן: השוכח לברך

יום שני י"ד תמוז ה'תשס"ט

גדר מחלל שבת בפרהסיא

ולענין מחלל שבת באיסורי דרבנן, כתבו רש"י ותוס' (עירובין שם) שהרי הוא כגוי ואינו יכול לבטל רשות אלא בשכירות. וכן כתב בספר 'בית הלל' (יו"ד סי' ב סק"ג). וכתב ה'פרי חדש' (שם) שלדעת ה'בית הלל', מחלל שבתות בפרהסיא אפילו באיסור דרבנן פסול לשחיטה, אך הוא עצמו סובר, שדוקא לענין ביטול רשות מדרבנן עשאוהו כגוי אבל לשחיטה ושאר איסורים, החשוד לאיסור דרבנן אינו חשוד לאיסור דאורייתא. וכן מובן משיטת אדה"ז, שלגבי עירובין פסק (א"ח שם) שגם מחלל שבת בדרבנן הוא כנכרי, ולגבי שחיטה פסק שרק מחלל שבת באיסורי תורה פסול לשחיטה.

הלכות עירובין פרק ב, הלכה ט"ז: **יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא מַחֲלֵל שֶׁבֶת בְּפִרְהֶסְיָא, אוֹ שֶׁהוּא עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה - חֲרִי הוּא כְּגוֹי לְכָל דְּבָרָיו; וְאֵין מְעַרְבִין עִמוֹ, וְאֵינוּ מְבַטְלִין מִמֶּנּוּ כְּגוֹי.**

'מחלל שבת בפרהסיא' הוא המחלל שבת במזיד באיסורי תורה בפני עשרה מישראל (שו"ע אדה"ז יו"ד סי' ב ק"א י. ושו"ג).

וכתבו התוס' (עירובין סט, א) שהיינו דוקא כשרגיל בכך, אבל לא כשחילל פעם באקראי בעלמא כשהיה דחוק לפי שעה. אך הש"ך (יו"ד ב, י"ז) כתב שאפילו עשה כן פעם אחת נעשה מומר לכל התורה והרי הוא כנכרי.

להלכה, בביטול רשות פסק אדה"ז (א"ח שפה, ג) כדעת התוס', ולענין שחיטה ושאר איסורי תורה פסק (יו"ד שם) כדעת הש"ך.

יום שלישי ט"ו תמוז ה'תשס"ט

בין שיתוף להפרדה

הדיירים לשכור מהשומר את זכותו, אך הוא סירב לבקשתם. אומרת על כך הגמרא: "אשתו של אדם מערבת שלא מדעתו" ומכאן שהיא יכולה גם להשכיר את רשותו שלא מדעתו. ולפי הרמב"ם יש להקשות: מה מועילים מעשי האשה והרי בעלה השומר גילה דעתו במפורש שאינו רוצה להשכיר את רשותו ליהודים?

והביאור:

בהלכה זו מדובר בעירוב ושיתוף דייר עם שכניו בחצר או במבוי, ובזה האשה מערבת לבעלה רק בהנחה שהוא מסכים, ולא אם גילה התנגדות מפורשת. ואילו בגמרא מדובר בפעולה הפוכה, היינו שדיירי החצר רצו לשכור מהנכרי את רשותו בחצר ולהפקיע את זכותו בחצר המשותפת ופעולה שנועדה להפריד את הנכרי משכנותם של ישראל יכולה להיעשות גם בעל כורחו (מעשה רוקח, וראה מגיד משנה לעיל פ"ב ה"ב).

הלכות עירובין פרק ה', הלכה ה: **אִשְׁתּוֹ שֶׁל אָדָם מְעַרְבֶת לוֹ שְׁלָא מִדְּעֻתּוֹ... אִם אוֹסֵר - אֵינָהּ מְעַרְבֶת עִלּוֹ... מִיֵּצֵד אוֹסֵר? כְּגוֹן שְׁאָמַר: 'אֵינִי מְעַרֵב עִמָּכֶם', אוֹ 'אֵינִי מְשַׁתֵּף עִמָּכֶם'.**

לדעת הרא"ש (עירובין פ"ז ס"ט) אישה יכולה לערב עבור בעלה, ויכולה לתת ממזונו לצורך 'עירוב חצרות' כדי לערבו עם דיירי החצר אפילו אם הוא מתנגד ומוחה בה. זאת, בתנאים מסוימים (ראה שו"ע אדה"ז א"ח שס"ז, א).

אך לדעת הרמב"ם בהלכה שלפנינו, אישה יכולה לערב לבעלה ללא ידיעתו בתנאי שאין זה נגד רצונו, אבל אם אומר בפירוש שאינו רוצה אינה יכולה לערב.

והראב"ד מקשה על זה מהמסופר בגמרא (עירובין פ, א): דיירי החצר בשכנותו של רבי זירא רצו לעשות 'עירוב חצירות'. בחצר היה גר שומר נכרי ומכיון שנכרי הגר בחצר המשותפת אוסר הוא את הטלטול על היהודים שבחצר, גם אם עירבו ביניהם, עד שישכרו את זכותו בחצר (לעיל פ"ב ה"ג) — ביקשו

"לא אד"ו ראש"

יום רביעי ט"ז תמוז ה'תשס"ט

הכיפורים והשבת יחולו זה אחר זה או להיפך, שכן, הרמב"ם פסק (קידוש החודש פ"ח ה"א) שבזמן שמקדשים את החודש על פי הראיה והירח נראה בזמנו, לא מעברים (מוסיפים יום) את החודש לצורך, ואם כן, במקרה זה יכול יום הכיפורים לחול סמוך לשבת (הגר"ז, מובא בימות המשיה כהלכה' עמ' רלא).

ויש לציין כי שיטת רש"י (פסחים נח, ב) היא בניגוד לשיטת הרמב"ם בנידון, ולדעתו לעולם היו משגיחים שלא יחול "אד"ו ראש" [שראש השנה לא יחול בימים א' ד' ו'], וממילא יום הכיפורים לא יחול סמוך לשבת.

הלכות עירובין, פרק ח הלכה י: יום הכיפורים שחל להיות ערב שבת או לאחר שבת, בזמן שמקדשין על הראיה - וראיה לי שהן ביום אחד, וקדשה אחת הן.

על קביעה זו, שיום כיפור יכול לחול בערב שבת או במוצאי שבת (ראה גם הל' שבת פ"ה הכ"א), הקשו במפרשים (לח"מ תמידין ומוספין פ"א ה"ז ועוד): הרי בגמרא (סוכה נד, ב) מפורש שבזמן שהיו מקדשים את החודש על פי הראיה היו מקפידים שיום כיפור לא יחול סמוך לשבת, ואיך פוסק הרמב"ם בניגוד לגמרא?

יש מי שתיירץ שגם לדעת החכמים שהיו מקפידים למנוע מיום הכיפורים לחול בערב או במוצאי שבת, עדיין יתכן שיום

שימוש במגבונים לחים בשבת

יום חמישי י"ז תמוז ה'תשס"ט

ה'אגרות משה' (ח"ב ס"ו ע) סובר שסחיטת נייר אינה אסורה מן התורה כיון שאין הנייר בולע מים, ויש להתיר להשתמש במגבונים (מבלי לאחוז בהם בחזקה שאז אין כאן 'פסיק רישיה'). ולדעת שו"ת 'אז נדברו' (ח"א ס"ו ט) נייר בולע מים כבגד ויש בו איסור סחיטה מן התורה, ולכן אסור להשתמש במגבונים לחים בשבת, בפרט אם מעוניין במים היוצאים מהם.

ובמחמטות נייר הספוגות במי בושם, לדעת הגרש"ז אורבך (שש"כ י"ד, ג) מותר להשתמש בהם בשבת, כי מי הבושם אינם נסחטים מן הנייר אלא שהלחות עוברת לגוף. ואילו לדעת ה'מנחת יצחק' (ח"א סי' כה) גם בהם יש איסור סחיטה (מהתורה או עכ"פ מדרבנן).

ועל פי העולה מהרמ"א ואדה"ז לעיל, שמגבת שהתייבשה בשבת אסור להשתמש בה גזירה שמא לא תתייבש, נמצא שההיתר להשתמש במגבונים לחים הוא רק אם קודם השבת לא היו רטובים בשיעור טופח על מנת להטפח, אבל אם בערב שבת היו טופח על מנת להטפח והתייבשו בשבת, אסורות משום סחיטה.

הלכות שביתת עשור פרק ג, הלכה ה: לזקק אדם ממפחת מערב יום הכיפורים, ושורה אותה במים, ומנקה מעט, ומניחה תחת הכנרים; ולמחר מעבירה על פניו, ואינו חושש, ואף על פי שיש בה קר הרבה.

וכתב הגהות מיימוניות (את ח) ש"מנגבה מעט" היינו עד שלא יהיה בה טופח על מנת להטפח, ואז מותר לקנח בה אפילו לא בשביל להעביר הלכלוך אלא גם כדי לצנן עצמו לתענוג.

אך הוא עצמו חולק על הרמב"ם וסובר שלא מתירים אפילו לקרר, שמא יסחוט. וביאר הרמ"א (או"ח תריג, ט) שיש לחשוש שמא המטפחת לא תתנגב יפה ויבא לידי סחיטה. וכן כתב אדה"ז (שם סט"ז): "ביום הכיפורים... יש להחמיר אף בנגובה מן המים שהיו עליה מבעוד יום, גזירה שמא לא תתנגב יפה ויקנח בה ויבא לידי סחיטה".

ועל פי זה, מגבת שהיתה רטובה בערב שבת ורק בשבת התייבשה, אסור להשתמש בה בשבת אף לאחר שהתייבשה לגמרי, גזירה שמא לא תתייבש לגמרי ויעבור על איסור סחיטה. ונחלקו האחרונים לגבי שימוש במגבונים לחים בשבת.

מריטת הנוצות לפני השחיטה

יום שישי י"ח תמוז ה'תשס"ט

השהיית השחיטה (חיתוך הסימנים) לזמן מה באמצע השחיטה, ו'שהייה' פוסלת את השחיטה, בדומה למה שכתב הרמ"א (יו"ד כג, ב), שאם לאחר השחיטה נמצא גומי או כיוצא בזה מונח בוושט או בקנה ונשחט עמו טריפה מחשש 'שהייה' במשהו.

ובשו"ת 'קנה בשם' (ח"ב סי' ל"ד) האריך בזה וחתם את תשובתו במילים חריפות: "שוחט שאינו נזהר במריטת הנוצות - אסור לאכול משחיתו, וצריך למחות כנגדו ולהעבירו מתפקידו".

אמנם, יש אומרים שאין להסיר הנוצות כי המריטה יכולה להביא לדימום בצוואר, ולחשש פגיעה בוושט, ולכן הנוהגים למרוט נוצות צריכים לבדוק לאחר המריטה אם אכן יצא דם, אבל אי אפשר להבחין בכך מיד אלא כעבור זמן מה כי השוחט תופס את הצוואר באופן כזה שהדם נעצר ורק לאחר השחיטה

הלכות יום טוב פרק ג, הלכה ג: השוחט בקנה ביום טוב... אכל בעוף - לא ימרט, מפני שהוא דרבך, ונמצא תולש ביום טוב. עם זאת, בעל ה'חיי אדם' מציין כי "נהגו עכשיו השוחטים למרוט הנוצה קודם השחיטה, וסומכין על דעת הרמב"ן שחולק על רבינו ומתיר תלישת נוצה מן הצוואר לפני השחיטה - שאי אפשר לשחוט בלא זה [מריטת הנוצות]" (חיי אדם, כלל פט).

ואכן, בשחיתות המהודרות נהגו שהשוחט מורט קצת נוצות במקום השחיטה לפני השחיטה. ואף שבעבר עשו זאת מפני שסכין השחיטה היה עשוי ממתכת, והיה עלול להתקלקל מהנוצות בזמן השחיטה ואילו בימינו המתכת חזקה והחשש לא קיים עוד, עדיין יש למרוט את הנוצות ממקום השחיטה מחשש "שהייה". כלומר, אלמלא מריטת הנוצות וסילוקן לצדדים לפני השחיטה, גם הנוצות נחתכות בשחיטה וזה מעורר חשש של

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ מט

הצוואר משתחרר והדם יוצא. ויש לציין עוד כי יש מקרים בהם העופות קטנים ביותר ואין להם נוצות שיפריעו לשחיטה וממילא אין מה להוריד קודם השחיטה (סכין שחיטה כהלכתה' פכ"ב, סקל"א).

שמחת יום טוב בזמן הבית ובזמן הזה שבת קודש י"ט תמוז ה'תשס"ט

אין יוצאים ידי חובת שמחה אלא ביין שנאמר ויין ישמח לבב אנוש, אבל בשר אין חובה לאכול עכשיו, כיון שאין לנו בשר שלמים.

בשלוש נקודות חלוקה שיטת אדה"ז משיטת הרמב"ם:
א. לדעת הרמב"ם, בזמן הבית קיום המצווה באנשים הוא בעיקר בהקרבת שלמים, ובנוסף לכך באכילת בשר ושתיית יין לאנשים, ולשאר – "כל אחד כראוי לו". ולדעת אדמו"ר הזקן שני סוגי השמחה נכללים במצוות התורה במידה שווה.
ב. לדעת הרמב"ם, בזמן הבית עיקר שמחת האנשים הוא בהקרבת קרבן שלמים ולדעת אדה"ז המצווה היא לאכול בשר שלמים.

ג. מכך נובע ההבדל גם כשאין בית המקדש קיים: לדעת הרמב"ם "האנשים אוכלין בשר ושותין יין", אך אדה"ז סובר שבזמן הזה השמחה היא רק ביין, כי כשם שבזמן הבית עיקר המצווה הוא שמחה של מצוה (אכילת שלמים), כך בזמן הזה השמחה היא ביין שעל פי התורה "ישמח לבב אנוש" ולא בבשר חולין, כי לא מצאנו בתורה שאכילת בשר משמחת (אלא שאדה"ז מוסיף ש"מכל מקום מצוה יש" בבשר, כיון שהוא בדוגמת "שאר כל מיני שמחות").

(ע"פ לקוטי שידחות חל"ג, עמ' 62)

הלכות יום טוב פרק ו, הלכה י"ז: שְׂבַעַת יְמֵי הַפֶּסַח וְשִׁמּוֹנַת יְמֵי הַחֵג עִם שְׁאָר יָמִים מְזֻבִּים... חֵיב אָדָם לְהִיּוֹת בְּהֵן שְׂמֵחַ וְטוֹב לֵב, הוּא וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וּבְנֵי בֵיתוֹ... אִם עַל פִּי שְׂהַשְׂמִיחָה הָאֻמּוּרָה כָּאֵן הִיא קָרְבֵּן שְׁלָמִים... יֵשׁ בְּכֻלָּל אוֹתָהּ שְׂמִיחָה, לְשִׂמְחָה הוּא וּבָנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ, כָּל אֶחָד כְּרָאוּי לוֹ.

מדברי הרמב"ם מבואר שבמצוות "ושמחת בחגך" יש שני חלקים: א. השמחה האמורה בתורה היא, הבאת קרבן שלמים לה'. וכך נקט ה'טורי אבן' (חגיגה, אב"מ לדף ו) בשיטת הרמב"ם, שאף שאת אכילת בשר השלמים בכל ימי החג יכול לצאת בשלמים של חבירו, "מוטל על כל איש להקריב עכ"פ קרבן אחד משלו לשלמי שמחה". ב. שמחה ששמים "הוא ובניו ובני בניו, כל אחד ואחד כראוי לו", כמפורט בהלכה הבאה: אכילת בשר ושתיית יין לאנשים, קניית בגדים ותכשיטים לנשים וכו'.

ואילו אדמו"ר הזקן בשו"ע (הל' יו"ט סי' תקכט ס"ז) כתב: "כל שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג וכן ביו"ט של עצרת חייב אדם להיות שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו... כיצד משמח? הקטנים נותן להם קליות ואגוזים, והנשים קונה להם בגדים ותכשיטים כפי ממונו, והאנשים בזמן שבית המקדש היה קיים היו אוכלים בשר שלמים לשמחה, ועכשיו שאין בית המקדש

אגרות קודש

ב"ה י"א תמוז, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מח' תמוז, עם הרשימות המוסגר בו, אשר יקראו בעת רצון על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

נהניתי ממ"ש ע"ד השתדלותו אצל משפחת האברך... שי', ומה שלע"ע נדמה לו שאין פועלים פירות, לא יפול ח"ו ברוחו וחזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקס, ולא זו בלבד אלא שמביא תועלת גדולה ופירי פירות, אף שלפעמים דורש זמן יותר קצת, וכבר ידוע המובא באדר"י פ"ו על מ"ש אבנים שחקו מים שטיפ אחר טיף סו"ס עושה חקיקה בהאבן הגשמי, עאכ"כ בלב האבן של בן ובת ישראל שאין זה אלא שם המושאל ולא אבן ממש אפילו במובן הרוחני, כמבואר בתורת החסידות אשר הפנימיות של כל אחד ואחת מבני ישראל בשלימות הוא ורוצה לקיים ציווי השי"ת, וכמרז"ל בנות ישראל נאות הן אלא שהעניות (אין עני אלא בדעת) מנוולתן, והשי"ת יצלחו שיראה פרי טוב בעמלו בקרוב.

בברכת חג הגאולה.

ג.ב. מוסג"פ חוברת המשך המאסר שהו"ל בקשר עם ימי חג הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבע"ל ובטח יזכה בתוכנה את הרבים וזכות הרבים תלוי בו.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - י"ג-י"ט תמוז ה'תשס"ט

יום ראשון י"ג תמוז ה'תשס"ט

הלכות שבת פ"ק כז

א. היוצא חוץ לתחום המדינה בשבת - לוקה, שנאמר: "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי"; מקום זה, הוא תחום העיר. ולא נתנה תורה שעור לתחום זה; אבל חכמים העתיקו [קיבלו במסורת], שתחום זה הוא חוץ לשנים עשר מיל כנגד מחנה ישראל, וכך אמר להם משה רבנו: 'לא תצאו חוץ למחנה'. ומדברי סופרים, שלא יצא אדם חוץ לעיר, אלא עד אלפים אמה; אבל חוץ לאלפים - אסור; שאלפים, הוא מגרש [מתחם] העיר.

ב. נמצאת למד, שמותר לאדם בשבת להלך את כל העיר כלה, אפילו היתה [גדולה] כנינוה, בין שהיתה מקפת חומה, בין שלא היתה מקפת חומה. וכן מותר לו להלך חוץ לעיר אלפים אמה לכל רוח מרבעות כטבלה מרבעת, כדי שיהיה נשכר [מרווח] את הנויות. ואם יצא חוץ לאלפים - מפין אותו מכת מרדות [מלקות מדברנו], עד שנים עשר מיל; אבל אם יצא והרחיק מן העיר יתר על שנים עשר מיל, אפילו אמה אחת - לוקה מן התורה.

ג. המהלך חוץ לתחום למעלה מעשרה טפחים, כגון שקפץ על גבי עמודים שגבוהין עשרה ואין בכל אחד מהן ארבעה על ארבעה - הרי זה ספק [בגמרא] אם יש תחומין למעלה מעשרה; אבל אם הלך על מקום שיש בו ארבעה על ארבעה - הרי זה כמהלך על הארץ, ויש אסור תחומין שם.

ד. מי ששבת בדיר [שטח מגודר לצאן] שבמדבר, או בסהר [מגרש מגודר], או במערה, וכיוצא בהן מרשות היחיד - מהלך את כלה, וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח ברבוע; וכן השוכת בבקעה. אפילו היה ישן בשעה שנכנס השבת, שלא קנה [לא התכוון לקנות] - שבייתה - יש לו להלך ממקומו אלפים אמה לכל רוח ברבוע. היה מהלך בבקעה, ואינו יודע [היכן] תחום שבת - מהלך אלפים פסיעות בינוניות, וזה הוא תחום שבת.

ה. המהלך אלפים אמה שיש לו להלך, ושלמה מדתו בתוך דיר או סהר או מערה או בתוך המדינה - אינו מהלך אלא עד סוף מדתו; ואין אומרים: 'הואיל וכלתה מדתו בתוך רשות היחיד, מהלך את כלה'. במה דברים אמורים? בשפלתה מדתו במקצת העיר, או במקצת המערה; אבל אם היתה אותה רשות היחיד מכלעת בתוך אלפים אמה שלו - תחשב לו כל אותה הרשות כארבע אמות, ומשלימין לו את השאר.

ו. כיצד? הרי שהיה אלה אמה ממקום שבייתה, או מחוץ לעיר, עד מדינה או מערה שיש בארבה אלה אמה, או פחות מאלה - מהלך את כל המדינה או המערה שפגע בה, ומהלך חוצה לה אלה אמה פחות ארבע אמות.

ז. אבל אם היה במדינה או במערה שפגע בה בתוך

מדתו, אלה אמה ואמה - אינו מהלך בה אלא אלה אמה בלבד, שהוא תשלום אלפים שיש לו.

ח. מי שפלתה מדתו בחצי העיר - אף על פי שאינו מהלך אלא עד סוף מדתו, מותר לטלטל בכל העיר על ידי זריקה. וכן מי ששבת בבקעה, והקיפוהו גוים מחיצה בשבת - אינו מהלך בה אלא אלפים אמה לכל רוח, אף על פי שהוא בתוך המחיצה; ומותר לו לטלטל בכל המחיצה על ידי זריקה, אם הקיפוהו לשם דירה.

ט. מי שהיה בא בדרך לפני למדינה, בין שהיה בא בים, בין שהיה בא בחרבה [ביבשה] - אם נכנס בתוך אלפים אמה קרוב לעיר, קדם שיקנס השבת - אף על פי שלא הגיע למדינה [לעיר] אלא בשבת, הרי זה יכנס ויהלך את כלה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח.

י. היה בא למדינה וישן בדרך, ולא געור אלא בשבת, וכשגעור, מצא עצמו בתוך התחום - הרי זה יכנס לה, ויהלך את כלה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח; מפני שדעתו היתה להלך למדינה זו, ולפיכך קנה שבייתה עם בני המדינה כמותן - שהרי נכנס עמהן בתחום.

יא. מי שיצא חוץ לתחום, אפילו אמה אחת - לא יכנס; שהארבע אמות שיש לו לאדם, תחלתן ממקום שהוא עומד בו; לפיכך, פיון שיצא חוץ מתחומו אמה או יתר, ישב במקומו, ואין לו להלך אלא בתוך ארבע אמות מעמידת רגליו ולחוץ. וכן מי שהחשיך חוץ לתחום המדינה, אפילו אמה אחת - הרי זה לא יכנס לה, אלא יהלך ממקום שנכנס עליו השבת והוא עומד בו, אלפים אמה בלבד. ואם פלתה מדתו במקצת העיר, מהלך עד סוף מדתו [בלבד], כמו שאמרנו. היתה רגלו אחת בתוך התחום, ורגלו אחת חוץ לתחום - הרי זה יכנס.

יב. מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעתו - כגון שהוציאנהו גוים או רוח רעה, או ששגג ויצא - אין לו אלא ארבע אמות. חזר לדעת [בכוונה], אין לו אלא ארבע אמות; החזירוהו, כאלו לא יצא. ואם נתנוהו ברשות היחיד - כגון שנתנוהו גוים בדיר וסהר ומערה, או בעיר אחרת - יש לו להלך את כלה; וכן אם יצא לאחד מאלו בשגגה, ונזכר והוא בתוך - מהלך את כלה.

יג. יצא חוץ לתחום לדעת - אף על פי שתור שלא לדעת, כגון שהחזירוהו גוים או רוח רעה - אין לו אלא ארבע אמות; וכן אם יצא חוץ לתחום לדעת - אף על פי שהוא בתוך רשות היחיד, כגון דיר וסהר - אין לו אלא ארבע אמות. המפרש [בספינה] בים הגדול - אף על פי שהוא חוץ לתחום ששבת בו, מהלך את כל הספינה כלה, ומטלטל בכלה.

יד. מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעת, והקף במחיצה בשבת - יש לו להלך כל אותה המחיצה; והוא, שלא תהיה יתר על אלפים אמה. ואם היה תחום שיצא ממנו

ד. ואלו שאין מצטרפין עמה: שתי מחיצות שאין עליהן תקרה, אף על פי שדרין ביניהן; והגשר והקבר ובית הפנסות ובית עבודה זרה והאוצרות, שאין בהן בית דירה; והבור [עמוק] והשיט [ארוך וצר] והמערך [חצובה בסלע] והשוקף, ובית שבספינה - כל אלו וכיוצא בהן, אין מצטרפין עמה.

ה. היו שתי צירות זו סמוכה לזו - אם יש ביניהן מאה וארבעים ואחת ושליש, כדי שיהיה שבעים אמה ושירים לזו ושבעים אמה ושירים לזו - חושבין שתייהן כעיר אחת; ונמצאת כל עיר מהן, מהלכת את כל העיר השונה וחוצה לה אלפים אמה. היו שלשה פירים משלשין - אם יש בין האמצעי ובין כל אחד מן החיצונים אלפים אמה או פחות מכאן, ובין השנים החיצונים מאתים שלש ושמונים פחות שלישי, כדי שיהיה בין כל אחד מהן ובין האמצעי פשתראה אותו כאלו הוא ביניהן, מאה וארבעים ואחת אמה ושליש - הרי שלשתן כמדינה אחת, ומודדין להם אלפים אמה לכל רוח מחוץ לשלשתן. עיר שהקפה [חומה] ולבסוף ישבה [באוכלוסין], מודדין לה משיבתה; ישבה ולבסוף הקפה, מודדין לה מחומותיה.

ו. עיר שהיתה ארפה או מרפעת, הואיל ויש לה ארבע זוויות שוות, מניחין אותה כמות שהיא, ומודדין לה אלפים אמה לכל רוח מארבע רוחותיה; היתה עגולה, עושין לה זוויות [מחשיבים אותה כמרוכבת], ורואין אותה כאלו היא בתוך מרבע, ומודדין חוץ מצלעות אותו מרבע אלפים אמה לכל רוח - שנמצא משתכר [מרויח] הזוויות. ז. וכן אם היתה משלשת, או שיש לה צלעות רבות - מרבעין אותה, ואחר כך מודדין חוץ למרבע אלפים אמה לכל רוח; וכשהוא מרבעה, מרבעה כרובע העולם [צפונה כנגד צפון העולם דרומה כנגד דרומה וכו'], כדי שתהא כל רוח ממנה משוכה כנגד רוח מרוחות העולם, ומכנית כנגדה. ח. היתה רחבה מצד אחד וקצרה מצד אחד - רואין אותה כאלו היא כלה רחבה. היתה עשויה כמין גם [ג' יוונית כעין כ"ף סופית שלנו], או שהיתה עשויה כקשת - אם יש בין שני ראשיה פחות מארבעת אלפים אמה - מודדין לה מן היתר ["יתר" - בחבל הנמתח בשני קצות הקשת], ורואין את כל הרחב שבין היתר והקשת כאלו הוא מלא בתים; ואם היה בין שני ראשיה ארבעת אלפים - אין מודדין לה אלא מן הקשת [מהישוב עצמו].

ט. עיר שיושבת על שפת הנחל - אם יש לפניה רקה [יציקת קרקע גבוהה בשפת הנחל] רחב ארבע אמות על שפת הנחל, כדי שיעמדו עליה וישתמשו בנחל - נמצא הנחל בכלל העיר, ומודדין לה אלפים אמה משפת הנחל השנייה, ויעשה הנחל פלו בכלל המדינה, מפני הרקה הבנויה מצדו. ואם אין שם רקה, אין מודדין לה אלא מפתח בתייהן; ונמצא הנחל נמדד מן האלפים שלהם. י. וישבי צריפין [רועי צאן הדרים בבתי קנים], אין מודדין לה אלא מפתח בתייהן; ואם יש שם שלש חצרות של שני שני בתים [בתי עץ או אבן], הקבעו כלם [גם הצריפים

מכלע מקצתו בתוך המחיצה שנעשת שלא לדעתו - הואיל ויש לו להלך את כל המחיצה, הרי זה נכנס לתחומו; וכיון שיפנס, הרי הוא כאלו לא יצא.

טו. כל מי שאין [שאסור] לו לזוז ממקומו, אלא בתוך ארבע אמות - אם נצרך לנקביו, הרי זה יוצא ומרחיק ונפנה וחוזר למקומו. ואם נכנס למקצת תחום שיצא ממנו, בעת שירחק להפנות - הואיל ונכנס יפנס, וכאלו לא יצא; והוא, שלא יצא בתחלה לדעת [בכוונה]; אבל אם יצא לדעת - אף על פי שנכנס, אין לו אלא ארבע אמות.

טז. כל מי שיצא ברשות בית דין - כגון העדים שבאו להעיד על ראית הלכנה, וכיוצא בהן ממי שמותר לו לצאת לדבר מצוה - יש לו אלפים אמה לכל רוח, באותו מקום שהגיע לו; ואם הגיע למדינה - הרי הוא כאנשי העיר, ויש לו אלפים אמה לכל רוח חוץ למדינה.

יז. היה יוצא ברשות, ואמרו לו והוא הולך בדרך: 'כבר נעשת המצוה שיצאת לעשותה' - יש לו ממקומו אלפים אמה לכל רוח; ואם היה מקצת תחום שיצא ממנו ברשות, מכלע בתוך אלפים שיש לו ממקומו - הרי זה חוזר למקומו, וכאלו לא יצא. וכל היוצאין להציל נפשות ושראל מיד גוים, או מן הנזר, או מן המפלת - יש להם אלפים אמה לכל רוח ממקום שהצילו בו; ואם היתה יד הגוים תקיפה, והיו מפתדין לשבות במקום שהצילו - הרי אלו חוזרין בשבת למקומן, ובכלי זינן.

הלכות שבת פרק כח

א. כל בית דירה שהוא יוצא מן המדינה [העיר] - אם היה בינו ובין המדינה שבעים אמה ושני שלישי אמה, שהוא צלע [צד אחד מהמרוכב של] בית סאתים המרפעת, או פחות מזה - הרי זה מצטרף למדינה, ונחשב ממנה; וכשמודדין לה אלפים אמה לכל רוח, מודדין חוץ מבית דירה זה.

ב. היה בית זה קרוב למדינה בשבעים אמה, ובית שני קרוב לבית ראשון בשבעים אמה, ובית שלישי קרוב לשני בשבעים אמה, וכן עד מהלך כמה ימים - הרי הכל כמדינה אחת; וכשמודדין, מודדין מחוץ לבית האחרון; והוא שיהיה בית דירה זה, ארבע אמות על ארבע אמות או יתר.

ג. וכן בית הפנסות שיש בו דירה לתזנין [שמשמים], ובית עבודה זרה שיש בו דירה לכמריין, והאוצרות [מחסני תבואה] שיש בהן בית דירה, והגשר והקבר שיש בהן בית דירה, ושלש מחיצות שאין עליהן תקרה ויש בהן ארבע אמות על ארבע אמות, והפרגונין [סוכות שומרים], והבית הבנוי בים, ושתי מחיצות שיש עליהן תקרה, והמערך שיש בנזן על פיה ויש בה בית דירה - כל אלו מצטרפין עמה, אם היו בתוך שבעים אמה ושירים [שני שלישי אמה]; ומאותו הבית היוצא, רואין כאלו חוט מתוח על פני כל המדינה [שבצד בית הדירה], ומודדין חוץ לאותו החוט אלפים אמה.

התחום בינו ובין המדינה פחות מאלפים; וזה האחרון, מדר אלפים מאלע המדינה [מאמצה העיר בקו ישר]; ואין מחזיקין על הראשון שטעה ביתר על זה. לפיכך, אם רבה זה האחרון יתר על הראשון, אפלו בחמש מאות ושמונים בקרוב - שומעין לו; ביתר על זה, אין שומעין לו.

יט. אפלו עבר, אפלו שפחה - נאמנין לומר: 'עד כאן תחום השבת'; ונאמן הגדול לומר: 'זכור אני שעד כאן היינו באים בשבת כשהייתי קטן', וסומכין על עדותו בדבר זה; שלא אמרו חכמים בדבר להחמיר אלא להקל, מפני ששעור אלפים מדבריהם.

הלכות שבת פרק כט

א. מצות עשה מן התורה, לקדש יום השבת בדברים - שנאמר: 'זכור את יום השבת לקדשו', כלומר זכרה וזכירת שבת וקדוש; וצריך לזכרה בכניסתו וכיצאיתו - בכניסתו בקדוש היום, וכיצאיתו בהקדלה.

ב. וזה הוא נוסח קדוש היום: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו ורצה בנו, ושבת קדשו באהבה וברצון הנחילנו - וזרזו למעשה בראשית, תחלה למקראי קדש, וזכר ליציאת מצרים; כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים, ושבת קדשך באהבה וברצון הנחלתנו. ברוך אתה ה', מקדש השבת'.

ג. וזה הוא נוסח ההקדלה: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, המבדיל בין קדש לחל, ובין אור לחשך, ובין ישראל לגוים, ובין יום השביעי לששת ימי המעשה. ברוך אתה ה', המבדיל בין קדש לחל'.

ד. עקר הקדוש, בלילה; אם לא קדש בלילה, בין בשוגג בין במזיד - מקדש והולך כל היום בלילה. ואם לא הקדיל בלילה - מבדיל למחר, ומבדיל והולך עד סוף יום רביעי; אבל אינו מברך על האור, אלא בליל מוצאי שבת בלבד. **ה.** אסור לאדם לאכל או לשתות יין, משיקדש היום - עד שיקדש. וכן משיצא היום, אסור לו להתחיל לאכל ולשתות, ולעשות מלאכה, או לטעם פלוג - עד שיבדיל; ולשתות המים, מתר. שכח או עבר, ואכל ושתה קדם שיקדש או קדם שיבדיל - הרי זה מקדש ומבדיל אחר ששאל.

ו. מדברי סופרים, לקדש על היין ולהקדיל על היין. ואף על פי שהקדיל בתפלה, צריך להקדיל על הכוס; ומאחר שיבדיל ויאמר 'בין קדש לחל', מתר לו לעשות מלאכה, אף על פי שלא הקדיל על הכוס. ומברך על היין תחלה, ואחר כך מקדש; ואינו נוטל את ידיו עד שיקדש.

ז. ביצד הוא עושה? לוקח כוס שהוא מחזיק רביעית או יתר, ומדיחו במפנים ושוטפו מבחוץ, ומלאהו יין, ואוחזו בימינו, ומגביהו מן הקרקע טפח או יתר, ולא יסיע בשמאל. ומברך על הגפן, ואחר כך מקדש; ומנהג פשוט בכל ישראל, לקרות בתחלה פרושת "ויכלו", ואחר כך מברך על היין, ואחר כך מקדש. ושוטה מלא לגמיו, ומשקה לכל בני חבורה; ואחר כך נוטל ידיו, ומברך 'המוציא ואוכל'.

נחשבים לבית קבוע, ומרבעין אותה ונותנין להם אלפים אמה לכל רוח, כשאר העירות.

יא. אין מודדין אלא בחבל של חמשים אמה, לא פחות ולא יתר; ובחבל של פשתן, כדי שלא ימשך יותר. הגיע לגיא [עמק] - אם היה רחבו חמשים אמה, שייכול להבליעו בחבל המדה - מבליעו; והוא שיהיה בעמקו פחות מארבעת אלפים.

יב. כמה דברים אמורים? בשניה חוט המשקלת [חוט שבאשו אבן לצורך מדידה] יורד כנגדו [כשמניח החוט בשפת העמק נופלת האבן ללא עיכוב], שאי אפשר להשתמש בו; אבל אם אין חוט המשקלת יורד כנגדו, אינו מבליעו, אלא אם כן היה עמק אלפים, או פחות מכן. **יג.** היה גיא מעקם [מדרונו משופע] - מקדד ועולה, מקדד ויורד [שיטת מדידה בדילוגים לשיפוע המפורטת להלן]; היה גיא רחב מחמשים, שאינו יכול להבליעו [כיון שהחבל נ' אמה] - הולך למקום שהוא יכול להבליעו [מקום בגיא שייכול למדוד], ומבליעו, וצופה כנגד מדתו [מעריך את התחום לפי עיונו], וחוזר.

יד. הגיע לכתל, אין אומרים 'יקב את הכתל'; אלא אומד [מעריך] רחבו, והולך לו. ואם אפשר להשתמש בו, מודדו מדידה יפה; ואם היה חוט המשקלת יורד כנגדו, מודד רחבו מדידה יפה.

טו. הגיע להר - אם היה הר מתלקט [מיתמר] ממנו גבה עשרה טפחים בארץ חמש אמות, מבליעו [לא מחשיב השיפוע] וחוזר למיתו; ואם היה גבוה הרבה, עד שיתלקט ממנו עשרה טפחים מתוך משך ארבע אמות, אומדו, והולך לו. אם אינו יכול להבליעו, כגון שהיה רחבו יתר מחמשים - מקדדו מעט מעט [שיטת מדידה מיוחדת לשיפועים]; וזה הוא שאמרו: 'מקדדין בהרים' [ומפורט בסמוך].

טז. ביצד מקדדין בהרים או בגיאיות שאינו יכול להבליען? [כי השטח אינו ישר] אוחזין שנים חבל של ארבע אמות, העליון אוחז קצתו כנגד מרגלותיו [רגליו], והתחתון אוחז בקצה השני כנגד לבו, וחוזר העליון לעמד במקום התחתון, והתחתון יורד ומרחיק ממנו מדת החבל; וכן מתגלגלים והולכין, עד שמודדין את כלו. וכשילך המודד להבליע את ההר או הגיא [שחול העיר], לא יצא חוץ לתחום - שלא יראו אותו העוברים, ויאמרו: 'מדת תחומין באה לכאן' [ועלולים להיכשל].

יז. אין סומכין אלא על מדידת אדם ממחה, שהוא יודע מדת הקרקע. היו לנו תחומי שבת מחזקין, ובא ממחה ומדר, רבה בתחום מהן, ומעט בתחום - שומעין לו [רק] בתחום שרבה; וכן אם באו שנים ממחין ומדרדי התחום, אחד רבה ואחד מעט - שומעין למרבה; ובכלבד שלא ירבה יתר ממדת אלכסונה של עיר [כמבואר מיד].

יח. ביצד [מהי צורת חישוב מידת הסטיה המקובלת]? בעת שירבה זה - נאמר: 'שמא הראשון [הממעט] מקרן אלכסון של עיר מדר האלפים, ולפיכך מעט מדתו, ונמצא צלע

צמוקים שליש בהם לחלוחית, שאם ידרך אותן יצא מהן דבש [מין]. וכן יין חדש מגתו, מקדשין עליו; וסוחט אדם אשכול של ענבים, ומקדש עליו בשעתו. מדינה שרב יינה שכר - אף על פי שהוא פסול לקדוש - מתר להבדיל עליו, הואיל והוא חמר המדינה.

יח. כשם שמקדשין בלילי שבת, ומבדילין במוצאי שבת - כך מקדשין בלילי ימים טובים, ומבדילין במוצאייהן ובמוצאי יום הכפורים - שפלים שבתות ה' הן. ומבדילין במוצאי ימים טובים לחלו של מועד, ובמוצאי שבת ליום טוב; אבל אין מבדילין במוצאי יום טוב לשבת.

יט. נוסח קדוש יום טוב: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו מכל עם, ורוממנו מכל לשון, בחר בנו ויגדלנו, רצה בנו ויפארגנו; ונתן לנו ה' אלהינו באהבה, מועדים לשמחה, חגים וזמנים לששון, את יום טוב מקרא קדש הזה, את יום חג המצות הזה - או חג השבועות הזה, או חג הסוכות הזה - זמן חרותנו - או זמן מתן תורתנו, או זמן שמחתנו - באהבה, וזכר ליציאת מצרים; כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים, ומועדי קדשך בשמחה ובששון הנחלתנו. ברוך אתה ה', מקדש ישראל והזמנים'. ואם חל להיות בשבת - מזכיר השבת וחותרם בדרך שחותם בתפלה, 'מקדש השבת וישראל והזמנים'.

כ. בראש השנה אומר: 'נתת לנו ה' אלהינו באהבה, את יום טוב מקרא קדש הזה, את יום הזכרון הזה, וזכרון תרועה באהבה, וזכר ליציאת מצרים; כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים, ודברך אמת וקיים לעד. ברוך אתה ה', מלך על כל הארץ, מקדש ישראל ויום הזכרון'. ואם חל להיות בשבת - חותרם 'מקדש השבת וישראל ויום הזכרון', בדרך שחותם בתפלה.

כא. בלילי יום טוב, מקדש על היין כבשבת; ואם אין לו יין, או שהיה מתאנה לפת - מקדש על הפת. וכן ביום טוב מקדש קדושא רבא, בדרך שמקדש בשבת.

כב. ביצד מברכין בלילי יום טוב שחל להיות באחד בשבת [ולילו הוא מוצאי שבת]? בתחלה מברך על הגפן, ואחר כך מקדש קדוש יום טוב, ואחר כך מברך על הנר, ואחר כך מבדיל - וחותרם בהבדלה 'המבדיל בין קדש לקדש', ואחר כך מברך 'שהחנינו'.

כג. כל לילי יום טוב וכליל יום הכפורים - אומרים 'שהחנינו'; ובשביעי של פסח אין מברכין 'שהחנינו', מפני שאינו רגל בפני עצמו, וכבר ברח על הזמן בתחלת הפסח. **כד.** סדר הבדלה במוצאי שבת - מברך על היין, ואחר כך על הבשמים, ואחר כך על הנר. וכיצד מברך על הנר? 'בורא מאורי האש'. ואחר כך מבדיל.

כה. אין מברכין על הנר, עד שיאיתו [יחננו] לאורו, כדי שיפיר בין מטבע מדינה זו למטבע מדינה אחרת; ואין מברכין על הנר של גוים, שסתם מסבתם לעבודה זרה; ואין מברכין לא על הנר של עבודה זרה, ולא על הנר של מתים. **כו.** ישראל שהדליק מגוי, או גוי מישראל - מברכין עליו; גוי מגוי, אין מברכין עליו. הנה מהלך חוץ לפרק,

ח. אין [נחשב] קדוש, אלא במקום סעודה. ביצד? לא יקדש בבית זה ויאכל בבית אחר; אבל אם קדש בבית [פינה] זה, אוכל בבית שניה. ולמה מקדשין בבית הכנסת? מפני האורחין שאוכלין ושותין שם.

ט. הנה מתאנה לפת יותר מן היין, או שלא הנה לו יין - הרי זה נוטל ידיו תחלה, ומברך 'המוציא', ומקדש, ואחר כך בוצע ואוכל. ואין מבדילין על הפת, אלא על הכוס. **י.** מי שנתכוון לקדש על היין בלילי שבת, ושכח ונטל ידיו קדם שיקדש - הרי זה מקדש על הפת, ואינו מקדש על היין אחר שנטל ידיו לסעודה. ומצוה לברך על היין ביום השבת, קדם שייסעד סעודה שניה; וזה הוא הנקרא 'קדושא רבא'. מברך 'בורא פרי הגפן' בלבד, ושותה, ואחר כך יטל ידיו, וייסעד; ואסור לו לאדם שייטעם כלום קדם שיקדש. וגם קדוש זה, לא יהיה אלא במקום סעודה. **יא.** יש לו לאדם לקדש על הכוס ערב שבת מבעוד יום, אף על פי שלא נכנסה השבת; וכן מבדיל על הכוס מבעוד יום, אף על פי שעדיין היא שבת; שמצות זכירה לאמרה בין בשעת כניסתו ויציאתו, בין קדם לשעה זו במעט.

יב. מי שהיה אוכל בערב שבת, וקדש עליו היום והוא בתוך הסעודה - פורס מפה על השלחן [לכסות הפת עד אחר הקידוש], ומקדש; וגומר סעודתו, ואחר כך מברך ברפת המזון. הנה אוכל בשבת, ויצא השבת והוא בתוך סעודתו - גומר סעודתו, ונוטל ידיו [מים אחרונים], ומברך ברפת המזון על הכוס, ואחר כך מבדיל עליו; ואם הנה בתוך השתיה [יין] - פוסק ומבדיל, ואחר כך חוזר לשתייתו.

יג. הנה אוכל וגמר אכילתו עם הכנסת שבת, מברך ברפת המזון תחלה, ואחר כך מקדש על כוס שני, ולא יברך ויקדש על כוס אחד - שאין עושין שתי מצוות בכוס אחד; שמצות קדוש היום ומצות ברפת המזון, שתי מצוות של תורה הן.

יד. אין מקדשין אלא על היין הראוי לנסף על גבי המזבח; לפיכך, אם נתערב בו דבש או שאור, אפלו כטפת חרדל בחבית גדולה - אין מקדשין עליו; כך אנו מורים בכל המערב. ויש מי שמתיר לקדש עליו, ואומר: לא נאמר היין הראוי לנסף על גבי המזבח, אלא להוציא יין שריחו רע, או מגלה [פתוח ללא מכסה], או מבשל - שאין מקדשין על אחד מהן.

טו. יין שטעמו טעם חמץ - אף על פי שריחו ריח יין, אין מקדשין עליו. וכן שמרים שנתן עליהן מים - אף על פי שיש בהן טעם יין, אין מקדשין עליהן. במה דברים אמורים? בשנתן על השמרים שלשה [מידות מסוימות] מים, והוציא פחות מארבעה; אבל אם הוציא ארבעה - הרי זה יין מזוג [מעורב במים], ומקדשין עליו.

טז. כלי שהיה מלא יין, אפלו מחזיק כמה רביעיות - אם שתה ממנו מעט, הרי זה פגמו, ונפסל, ואין מקדשין על השאר; מפני שהוא כשירי כוסות.

יז. יין שריחו ריח חמץ וטעמו טעם יין - מקדשין עליו; וכן יין מזוג. ויין צמוקים - מקדשין עליו; והוא שיהיו

ה. מסדר אדם שלחנו בערב השבת, ואף על פי שאינו צריך אלא לכזית; וכן מסדר שלחנו במוצאי שבת, ואף על פי שאינו צריך אלא לכזית - כדי לכבדו בכניסתו וביציאתו. וצריך לחקן ביתו מבעוד יום לכבוד השבת; ויהיה נר דלוק, ושלחן ערוך, ומטה מצעת - שכל אלו לכבוד שבת הן.

ו. אף על פי שהיה אדם חשוב ביותר, ואין דרכו לקח דברים מן השוק, ולא להתעסק במלאכות שפניות - חיב לעשות דברים שהם לצורך השבת בגופו, שזה הוא כבודו. חכמים הראשונים - מהם מי שהיה מפצל העצם לכשל בהן, ומהם מי שהיה מבשל, או מולח בשר, או גודל [שוחך] פתילות, או מדליק גרות, ומהם מי שהיה יוצא וקונה דברים שהוא צריך לשבת ממאכל ומשקה, אף על פי שאין דרכו בכך. וכל המרבה בדבר זה, הרי זה משבח. ז. איזה הוא ענוג? זה שאמרו חכמים שצריך לתקן תבשיל שמן ביותר, ומשקה מבשם, הכל לשבת - הכל לפי ממונו של אדם. וכל המרבה בהוצאת שבת ובתקון מאכלים רבים וטובים, הרי זה משבח. ואם אין ידו משגת, אפלו עשה שלק [תבשיל כל שהוא] וכיוצא בו משום כבוד השבת - הרי זה ענוג שבת; ואינו חיב להצר לעצמו ולשאל מאחרים כדי להרבות במאכל שבת; אמרו חכמים הראשונים: 'עשה שבתך כחל, ואל תצטרך לבירות'.

ח. מי שהיה ענוג ועשיר, והרי כל ימיו כשבת - צריך לשנות מאכל שבת ממאכל החל. ואם אי אפשר לשנות, משנה זמן האכילה: אם היה רגיל להקדים, מאחר; ואם היה רגיל לאחר, מקדים.

ט. חיב אדם לאכל שלש סעודות בשבת - אחת ערבית, ואחת שחרית, ואחת במנחה. וצריך להזהר בשלש סעודות אלו, שלא יפחות מהן כלל; ואפלו עני המתפרנס מן העדקה, סוּעַד שלש סעודות. ואם היה חולה מרב האכילה, או שהיה מתענה [כגון תענית חלום] - פטור משלש סעודות. וצריך לקבץ כל סעודה משלשתן על היין, ולבצע על שתי כפרות. וכן בימים טובים.

י. אכילת בשר ושתיית יין בשבת, ענוג הוא לה - והוא, שתהיה ידו משגת. ואסור לקבץ סעודה על היין בשבת ובימים טובים בשעת בית המדרש; אלא כף הוא מנהג הצדיקים: יתפלל אדם בשבת שחרית ומוסף בבית הכנסת, ויבוא לביתו ויסעד סעודה שניה, וילך לבית המדרש, יקרא וישמע עד המנחה, ויתפלל מנחה; ואחר כך יקבץ סעודה שלישית על היין, ויאכל וישתה עד מוצאי שבת.

יא. אסור לו לאדם שיהלך בערבי שבתות יותר משלש פרסאות מתחלת היום, כדי שגיע לביתו ועוד היום רב, ויכין סעודה לשבת - שהרי אין אנשי ביתו יודעין שהיום יבוא, כדי להכין לו. ואין צריך לומר, אם היה מתארח אצל אחרים - שהוא מבישן, מפני שלא הכינו להם דבר הראוי לאורחים.

וראה אור - אם רב אנשי הכרך גוים, אינו מברך; ואם רב ישראל, מברך. אור של ככשן, של תנור, ושל פירים - לכתחלה לא יכרך עליו; הגחלים - אם כשיכניס קיסם ביניהן דולק מאליו, מברכין עליהן. אור של בית המדרש - אם יש שם אדם חשוב שמדליקים בשבילו, מברכין עליו; של בית הכנסת - אם יש שם חזן [שמח] שהוא דר שם, מברכין עליו. ואבוקה להבדלה, מצוה מן המבחר. ואין מחזירין על האור כדרך שמחזירין על כל המצוות; אלא אם בא, מברכין עליו.

כז. אור שהדלק בשבת לחולה ולחיה [ויולדת], מברכין עליו במוצאי שבת. אור שהקדח [שהוצא] מן העצים ומן האבנים, מברכין עליו במוצאי שבת - שהיא היתה תחלת בריתו בידי אדם. אבל אין מברכין עליו במוצאי יום הכפורים, שאין מברכין במוצאי יום הכפורים אלא על אור ששבת [שהיה דלוק מערב יום הכפורים ושבת]; אף על פי שהדלק לחולה או לחיה ביום הכפורים, מברכין עליו - שהרי שבת מצברה.

כח. יום טוב שחל להיות באמצע שבת [שבוע], אומר בהבדלה: 'המבדיל בין קדש לחל, ובין אור לחשך, ובין ישראל לגוים, ובין יום השביעי לששת ימי המעשה', כדרך שאומר במוצאי שבת - שסדר ההבדלות הוא מונה. ואין צריך לברך לא על הבשמים, ולא על הנר; וכן אינו צריך לברך על הבשמים במוצאי יום הכפורים.

כט. ולמה מברכין על הבשמים במוצאי שבת? מפני שהנפש דואבת ליציאת השבת, משמחין אותה ומישיבין אותה בריח טוב.

יום שני י"ד תמוז ה'תשס"ט

הלכות שבת פרק ל

א. ארבעה דברים נאמרו בשבת - שנים בתורה, ושנים מדברי סופרים, והן מפרשין על ידי הנביאים. שבתורה - "זכור", ו"שמור"; ושבסופרים על ידי הנביאים - כבוד וענוג, שנאמר: "וקראת לשבת ענוג, לקדוש ה' מכבוד".

ב. איזה הוא כבוד? זה שאמרו חכמים שמצוה על אדם לרחץ פניו וידיו ורגליו בחמין בערב שבת, מפני כבוד השבת. ומתעטף בציצית, ויושב בכבוד ראש, מיחל להקבלת פני השבת, כמו שהוא יוצא לקראת המלך. וחכמים הראשונים היו מקבצין תלמידיהן בערב שבת, ומתעטפין ואומרים: 'בואו ונצא לקראת שבת המלך'.

ג. ומכבוד השבת, שילבש כסות נקייה. ולא יהיה מלבוש השבת כמלבוש החל; ואם אין לו להחליף, משלשל [מפסיל קפלי] טליתו, כדי שלא יהא מלבושו כמלבוש החל.

ויעזר תקן, שיהיה העם מכבסין בתמישי, מפני כבוד השבת.

ד. אסור לקבץ סעודה ומשתה [כגון לאירוסין] בערב שבת, מפני כבוד השבת. ומתיר לאכל ולשתות עד שתחשך; ואף על פי כן, מכבוד השבת שימנע אדם מן המנחה ומעלה מלקבץ סעודה, כדי שיכנס לשבת כשהוא מתאוה לאכל.

לחצרות; שכל המבוי, רשות היחיד הוא. וכן הדין במדינה שהיא מקפת חומה גבוהה עשרה טפחים, שיש לה דלתות ננעלות בלילה - שפלה רשות היחיד היא. זה הוא דין תורה.

ב. אכל מדברי סופרים [- מדברי חכמים], אסור לשכנים לטלטל ברשות היחיד שיש בה חלוקה בדירורין [בדירות], עד שיערבו [- יתאגדו ביערוב חצרות] כל השכנים כלן מערב שבת - אחד חצר, ואחד המבוי, ואחד המדינה [העיר]; ודבר זה, תקנת שלמה ובית דינו הוא.

ג. וכן יושבי אהלים, או סכות, או מחנה שהקיפוהו מחיצה - אין מטלטלין מאהל לאהל, עד שיערבו כלן. אכל שירה שהקיפה מחיצה - אין צריכין לערב, אלא מוציאין מאהל לאהל בלא ערוכ; לפי שהן כלן מערביין, ואין אותם אהלים קבועין להן.

ד. מפני מה תקן שלמה דבר זה? כדי שלא יטעו ויאמרו: כשם שמתר להוציא מן החצרות לרחובות המדינה וישוקיה, ולהכניס מהן לחצרות - כך מתר להוציא מן המדינה לשדה, ולהכניס מן השדה למדינה; ויחשבו שהשוקים ורחובות, הואיל והן רשות לכל, הרי הן פשדות וכמדברות, ויאמרו שחצרות בלבד הן רשות היחיד, ויזמו שאין ההוצאה מלאכה, ושמותר להוציא ולהכניס מרשות היחיד לרשות הרבים.

ה. לפיכך תקן, שכל רשות היחיד שתחלק בדירורין, ויאחו כל אחד ואחד בה רשות לעצמו, וישאר ממנה מקום ברשות כלן, ויד כלן שנה בו, כגון החצר לבתים - שנחשב אותו המקום שיד כלן שנה בו, כאלו הוא רשות לרבים, ונחשב כל מקום ומקום שאחו כל אחד מן השכנים וחלקו לעצמו, שהוא בלבד רשות היחיד; ויהיה אסור להוציא מרשות שחלק לעצמו לרשות שיד כלן שנה בו, כמו שאין מוציאין מרשות היחיד לרשות הרבים, אלא ישתמש כל אחד ברשות שחלק לעצמו בלבד, עד שיערבו כלן, אף על פי שהכל רשות היחיד.

ו. ומה הוא הערוב הזה? הוא שיתערבו במאכל אחד שמניחין אותו מערב שבת - כלומר: שכלנו מערביין, ואכל אחד לכלנו, ואין כל אחד ממנו חולק; אלא כשם שיד כלנו שנה במקום זה שנשאר לכלנו [- בחצר], כך יד כלנו שנה בכל מקום שאחו כל אחד לעצמו, [- בכל הבתים הפתוחים לחצר] והרי אנו כלנו רשות אחת. ובמעשה הזה, לא יבואו לטעות ולדמות שמותר להוציא ולהכניס מרשות היחיד לרשות הרבים.

ז. הערוב שעושים בני החצר זה עם זה, הוא הנקרא 'ערובי חצרות'; ושעושים אנשי המבוי זה עם זה, או כל בני המדינה, הוא הנקרא 'שתוף'.

ח. אין מערביין בחצרות, אלא בפת שלמה בלבד. אפלו כפר מאפה סאה [- משקל גדול], והיא פרוסה - אין מערביין בה; היתה שלמה, והיא כאסר [- סוג מטבע] - מערביין בה. וכשם שמערביין בפת תבואה, כך מערביין בפת ארז ובפת עדשים; אכל לא בפת ירחן. ושתוף, בין בפת בין בשאר

יב. אסור להתענות ולזעק ולהתחנן ולבקש רחמים בשבת; ואפלו בצרה מן הצרות שהצבור מתענין ומתריעין עליהן - אין מתענין ולא מתריעין בשבת, ולא במימים טובים; חוץ מעיר שהקיפוה גוים או נהר, או ספינה המטרפת [מיטלטלת] בהם - שמתריעין [תוקעים] עליהן בשבת לעזר אותן, ומתחננין ומבקשין עליהן רחמים.

יג. אין צרין על צירות של גוים, פחות משלשה ימים קדם השבת, כדי שתתלשב דעת אנשי המלחמה עליהם, ולא יהיו מבהלים וטרודים בשבת. ומפני זה אין מפליגין בספינה פחות משלשה ימים קדם השבת, כדי שתתלשב דעתו עליו קדם השבת, ולא יצטער יותר מדי; ולדבר מצוה, מפליג בהם אפלו בערב שבת, ופוסק עמו [עם הנכרי] לשבת, ואינו שובת [אם לא עמד בהסכם אין כאן איסור]. ומצר לצידון [מקומות סמוכים] וכיוצא בהן - אפלו לדברי הרשות מתר להפליג בערב שבת; ומקום שנהגו שלא יפליגו בערב שבת כלל, אין מפליגין.

יד. תשמיש המטה, מענג שבת הוא; לפיכך, עונת תלמידי חכמים הבריאם, מלילי שבת ללילי שבת. ומתר לבשל בתולה לכתחלה בשבת, ואין בזה משום חובל ולא משום צער לה.

טו. השבת ועבודה זרה - כל אחת מהן, שקולה כנגד שאר כל מצוות התורה; והשבת היא האות שבין הקדוש ברוך הוא ובינינו, לעולם. לפיכך, כל העובר על שאר המצוות, הרי הוא בכלל רשעי ישראל; אכל המחלל שבת בפרהסיא, הרי הוא כעובר עבודה זרה - וישניהם כגוים לכל דבריהם.

טז. לפיכך משבח הנביא ואומר: "אשרי אנוש יעשה זאת, וכן אדם יחזיק בה - שמר שבת מחללו" וגו'. וכל המשמר את השבת פהלכתה, ומכבדה ומענגה כפי כחו - כבר מפרש בקבלה שכוונו בעולם הזה, יתר על השכר הצפון לעולם הבא, שנאמר: "אז תתענג על ה', והרפתיתך על במתי ארץ; והאכליתך נחלת יעקב אביך - כי פי ה' דבר".

ברוך רחמנא דסייען

הלכות ערובין

מצות עשה אחת מדברי סופרים, ואינה מן המניין. ובאור מצוה זו בפרקים אלו.

הלכות ערובין פרק א

א. חצר שיש בה שכנים הרבה, כל אחד מהן בכית לעצמו - דין תורה הוא, שיהיו כלן מתרין לטלטל בכל החצר, ומביתם לחצר, ומחצר לבתים; מפני שכל החצר רשות היחיד אחת, שמותר לטלטל בכלה. וכן הדין במבוי [- רחוב שממנו נכנסים לחצרות שבהם כמה בתים] שיש לו [- בצד הפתוח] לחי [- עמוד ניצב מחובר לדופן] או קורה [- מעליו] - שיהיה [שיהיו] כל בני המבוי מתרין לטלטל בכלו [- שהוא כרשות היחיד], ומחצרות למבוי, וממבוי

נפדו בהלכה - אין מערבין ומשתתפין בהן. אבל מערבין ומשתתפין בדמאי [ספק מעושר], מפני שראוי [ומותר] לעניים; ובמעשר שני והקדש שנפדו, אף על פי שלא נתן את החמש [- תוספת מחיר לפדיה] - שאין החמש מעכב; ומערבין במעשר שני בירושלם, מפני שהוא ראוי שם לאכילה - אבל לא בגבולין [חוץ לירושלים].

טז. כיצד מערבין בתצרות? גובין חלה אחת שלמה מכל בית ובית, ומנחין הכל בכלי אחד בבית אחד מבתי החצר, אפלו בבית התבן או בבית הבקר או בית האוצר [מחסן]; אבל אם נתנו בבית שער [חדר שומר השער], אפלו בית שער של יחיד, או באכסדרה [חדר בעל שלש קירות], או במקפסת, או בבית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות - אינו ערוכ. וכשמקבץ הערוכ, מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו, וצונו על מצות ערוכ'; ואומר: 'בערוכ זה יהיה מתר לכל בני החצר להוציא ולהכניס מבית לבית בשבת'. ויש לקטן לגבות ערוכי תצרות. ובית שמנחין בו ערוכ, אינו צריך לתן [- כשאר השכנים] את הפת; ואם היו רגילין להניח בו [- בבית זה] - אין משנין אותו, מפני דרכי שלום.

יז. וכיצד משתתפין במבוי? גובה אכל כגורגרת מכל אחד ואחד, או פחות מגורגרת אם היו מרבין, ומניח הכל בכלי אחד בתצור מחצרות המבוי, או בבית מן הבתים - אפלו בית קטן או אכסדרה או מקפסת - הרי זה שתוף; אבל אם הניחו באויר מבוי, אינו שתוף. ואם הניח הפלי בתצור - צריך להגביה הפלי מן התקע טפה, כדי שיהיה נכר. ומברך 'על מצות ערוכ', ואומר: 'בזה השתוף יהיה מתר לכל בני המבוי להוציא ולהכניס מתצרות למבוי בשבת'.

יח. חלקו את הערוכ או את השתוף - אף על פי שהוא בבית אחד, אינו ערוכ; אבל אם מלאו את הפלי מן הערוכ, ונשאר ממנו מעט והניחוהו בכלי אחד - מתר.

יט. המשתתפין במבוי, צריכין לערב בתצרות, כדי שלא לשפח התינוקות תורת ערוכ, שהרי אין התינוקות מכירין [ויודעים] מה נעשה במבוי; לפיכך, אם נשתתפו במבוי בפת, סומכין עליו, ואין צריכין לערב בתצרות, שהרי התינוקות מכירין בפת. בני חבורה שהיו מסבין בבית, וקדש עליהן היום [נכנסה שבת, וטרם עירבו] - פת שעל השלחן, סומכין עליה משום ערוכי תצרות; ואם רצו לסמוך עליה משום שתוף - סומכין, אף על פי שהן מסבין בתצור. **כ.** לקח אחד מבני החצר פת אחת, ואמר: 'הרי זה לכל בני החצר', או אכל כשתי סעודות, ואמר: 'הרי זה לכל בני המבוי' - אינו צריך לגבות מכל אחד ואחד; אבל צריך לזכות [להקנות] להן בו על ידי אחד [- כדי שייצא מרשותו לרשות השכנים]. ויש לו [- ויכול] לזכות להן על ידי בנו ובתו הגדולים, ועל ידי עבדו העברי, ועל ידי אשתו; אבל לא על ידי בנו ובתו הקטנים, ולא על ידי עבדו ושפחתו הפנעניים - מפני שיצאם כידו. וכן יש לו לזכות להן על ידי {שפחתו העברית,} {עבדו ושפחתו

אכלין. בכל אכל משתתפין - חוץ מן המים בפני עצמן, או מלח בפני עצמו; וכן כמהין ופטירות - אין משתתפין בהן, שאינן חשובין כאכלים. ערב מים עם מלח - נעשה כמורקס [רוטב דגים], ומשתתפין בו.

ט. וכמה שיעור [כמות] האכל שמשתתפין בו? כגורגרת [תאנה יבשה] לכל אחד ואחד מבני המבוי, או מבני המדינה - והוא שיהיו שמונה עשר, או פחות; אבל אם היו מרבין על זה - שעורו שתי סעודות, שהן כשמונה עשר גורגרות, שהן כששה ביצים בינוניות; אפלו היו המשתתפין אֶלֶפִים ורַבּוּת, שתי סעודות לכלן.

י. כל אכל שהוא נאכל כמות שהוא - כגון פת, ומיני דגן, ובשר חי - אם ישתתפו בו, שעורו מזון שתי סעודות; וכל שהוא לפתן [-תבשיל שנאכל עם לחם], ודרך העם לאכל בו פתן - כגון זין מבשל, ובשר צלי, וחמץ, ומורקס, וזיתים, ואמהות של בצלים - שעורו כדי לאכל בו [עם לחם] שתי סעודות.

יא. נשתתפו ביין חי [ללא מים], שעורו שתי רביעיות לכלן; וכן בשכר, שתי רביעיות. ביצים, שתיים; ומשתתפין בהן, ואפלו הן חיות. רמונים, שתיים. אתרוג, אחד. חמשה אגוזים, חמשה אפרסקין. ליטרא ירק, בין חי בין שלוק; ואם היה בשל ולא בשל - אין מערבין, לפי שאינו ראוי לאכילה [ולהלן מפורט של מידות ומשקלות]. עובלאת תבלין, קב תמרים, קב גורגרות, מנה דבלה, קב תפוחין. כשות [מין צמח], כמלא הדי. פולין לחין, כמלא הדי. חזין, ליטרא. והתדין - הרי הן בכלל היין, ומערבין בהן. עלי בצלים - אין מערבין בהן, אלא אם הכצילו ונעשה ארף כל עלה מהן זרת; אבל פחות מכאן, אינו אכל. וכל אלו הדברים האמורין - כלפתן הן, ולפיכך נתנו בהן שעורין אלו. וכן כל פיצא בהן. וכל האכלין מצטרפין לשעור השתוף.

יב. ליטרא האמורה בכל מקום, מלא שתי רביעיות; ועובלאת, חצי רביעית. ומנה האמורה בכל מקום, מאה דינר; והדינר, שש מעין; והמעצה, משקל שש עשרה שורות; והסלע, ארבעה דינרין. והרביעית, מחזקת מן המים או מן היין משקל שבעה עשר דינרין וחצי דינר, כקרוכ; נמצאת הליטרא, משקל חמשה ושלשים דינר, והעובלאת, משקל תשעה דינרין פחות רביע.

יג. סאה האמורה בכל מקום, שש קבין; והקב, ארבעה לגין; והלג, ארבע רביעיות; ובכר בארנו מדת הרביעית ומשקלה. ואלו השעורין שאדם צריך לזכור אותן תמיד.

יד. אכל שהוא מתר באכילה - אף על פי שהוא אסור לזה המערכ - הרי זה מערב בו ומשתתף בו. כיצד? משתתף הוא הנזיר ביין, וישראל בתרומה. וכן הנודר מאכל זה, או שנשבע שלא יאכלנו - מערב בו ומשתתף בו; שאם אינו ראוי לזה, הרי הוא ראוי לאחר.

טו. אבל דכר האסור לכל - כגון טבל [תבואה לא מעושרת], אפלו טבל של דברי סופרים, וכן מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו כהגן, וכן מעשר שני והקדש שלא

ה. כָּשֶׁם שֶׁבַעל בֵּית זֶה מְבַטֵּל לְבַעַל בֵּית זֶה וְשִׁוּתוֹ בְּחֶצֶר אַחַת, כִּף מְבַטֵּלִין מִחֶצֶר לְחֶצֶר; וּמְבַטְלִין, וְחוֹזְרִין וּמְבַטְלִין. בִּיצֵד? שְׁנַיִם שְׁשֻׁרִינִין בְּחֶצֶר וְלֹא עֲרֹבוּ - אֶחָד מֵהֶן מְבַטֵּל רְשֻׁתוֹ לְשָׁנִי, וְנִמְצָא הַשְּׁנִי מְטַלְטֵל בְּרְשֻׁתוֹ שֶׁבַט לֹו חֲבָרוֹ [ה'ראשון], עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה [ה'שני'] צָרְקוֹ [שִׁימוּשֵׁיוֹ בַּחֲצֵר, וַיְבַטֵּל הַבֵּיטוּל]; וְחוֹזֵר הַשְּׁנִי וּמְבַטֵּל רְשֻׁתוֹ לְרֵאשׁוֹן, וּמְטַלְטֵל הָרֵאשׁוֹן בְּרְשֻׁתוֹ שֶׁבַט לֹו; וְכֵן כְּמֵה פְעָמִים. וַיֵּשׁ בְּטוֹל רְשֻׁתוֹ בְּחֶרֶבָה [בֵּית רִיק, שְׁפִתוּחִים אֵלָיו שְׁנֵי בָתִּים], בְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא בְּחֶצֶר.

ו. מִי שֶׁבַטֵּל רְשֻׁתוֹ, וְחוֹזֵר וְטַלְטֵל בְּרְשֻׁתוֹ שֶׁבַטֵּל - אִם בְּמִזֵּיד הוֹצִיא - הָרִי זֶה אוֹסֵר עָלֶיהָ, שֶׁהָרִי לֹא עֹמֵד בְּבִטּוּלוֹ; וְאִם בְּשׁוּגָה הוֹצִיא - אֵינוֹ אוֹסֵר, שֶׁהָרִי הוּא עֹמֵד בְּבִטּוּלוֹ. בְּמֵה דְּבָרִים אֲמֹרִים? שֶׁלֹא קָדְמוֹ וְהִתְחַזְקוּ אֵלּוֹ שֶׁבַטֵּל לָהֶן; אֲבָל אִם קָדְמוֹ וְהִתְחַזְקוּ וְהוֹצִיאוּ - אִם חֲזָר הוּא וְהוֹצִיא בֵּין שׁוּגָה בֵּין מִזֵּיד, אֵינוֹ אוֹסֵר עָלֶיהָ.

ז. שְׁנֵי בָתִּים בְּשָׁנִי צָדִי רְשֻׁת הָרִבִּים, וְהַקִּפּוּס גּוֹיִם מְחִיצָה בְּשֶׁבֶת - אֵין מְבַטְלִין זֶה לָזֶה, הוֹאִיל וְאִי אֶפְשָׁר לָהֶם לְעָרֹב מֵאֶמֶשׁ. אֶחָד מִבְּנֵי חֶצֶר שְׁמַת, וְהַנִּיחַ רְשֻׁתוֹ לְאֶחָד מִן הַשּׁוֹק - אִם מֵת מִבְּעוֹד יוֹם, הָרִי הַיּוֹרֵשׁ שְׁאֵינוֹ מִבְּנֵי הַחֶצֶר אוֹסֵר עָלֶיהָ; וְאִם מֵת מִשְׁחָשְׁכָה, אֵינוֹ אוֹסֵר עָלֶיהָ. אֶחָד מִן הַשּׁוֹק שְׁמַת, וְהַנִּיחַ רְשֻׁתוֹ לְאֶחָד מִבְּנֵי הַחֶצֶר - אִם מִבְּעוֹד יוֹם מֵת - אֵינוֹ אוֹסֵר, שֶׁהָרִי בִּלְוֵן מְעָרְבִין; וְאִם מֵת מִשְׁחָשְׁכָה - אוֹסֵר עָלֶיהָ, עַד שֶׁיְבַטֵּל לָהֶן רְשֻׁת מוֹרִישׁוֹ.

ח. יִשְׂרָאֵל וְגַר שְׁשֻׁרִינִין בְּמַעֲרָה אַחַת, וּמֵת הִגֵּר מִבְּעוֹד יוֹם - אִף עַל פִּי שֶׁלֹא הִתְחַזַּק [וְקִנְיָה] יִשְׂרָאֵל אַחֵר בְּנִכְסָיו עַד שֶׁשְׁחָשְׁכָה [לְמִמּוֹת זֹאת -] הָרִי זֶה הַמְחַזֵּק [אַחֵר כְּנִיסַת שַׁבַּת] אוֹסֵר עַד שֶׁיְבַטֵּל, שֶׁהָרִי הוּא כִּיּוֹרֵשׁ; וְאִם מֵת הִגֵּר מִשְׁחָשְׁכָה [וְעַשׂו עָרֹב לִפְנֵי הַשַּׁבַּת] - אִף עַל פִּי שֶׁהִתְחַזַּק יִשְׂרָאֵל אַחֵר בְּנִכְסָיו - אֵינוֹ אוֹסֵר עָלָיו, אֲלֹא בְּהִתְרוֹ הָרֵאשׁוֹן הוּא עֹמֵד.

ט. יִשְׂרָאֵל הָדָר עִם הַנֶּכְרִי אוֹ עִם גֵּר תּוֹשֵׁב [- גֵּר שְׁמִקִּיִּם מִצְוֹת בְּנֵי נַח] בְּחֶצֶר, אֵינוֹ אוֹסֵר עָלָיו; שְׁדִירַת הַגּוֹי אֵינָה דִּירָה, אֲלֹא בְּהִמָּה הוּא חֲשׁוּב. וְאִם הָיוּ שְׁנֵי יִשְׂרָאֵלִים אוֹ יִתְרִי, וְגוֹי שׁוֹכֵן עִמָּהֶם - הָרִי זֶה אוֹסֵר עָלֵיהֶם; וְדָבָר זֶה - גִּזְרָה, כִּדִּי שֶׁלֹא יִשְׁכְּנוּ גוֹי עִמָּהֶם, שֶׁלֹא יִלְמְדוּ מִמֶּעֶשָׂיו. וְלִמָּה לֹא גִזְרוּ בְּיִשְׂרָאֵל אֶחָד וְגוֹי אֶחָד? מִפְּנֵי שְׁאֵינוֹ דָּבָר מִצְוִי - שֶׁהָרִי יִפְחַד שְׁמָא יִתְחַד עִמּוֹ וְיִתְהַנְּנוּ, וְכִכָּר אֶסְרוּ לְהִתְיַחַד עִם הַגּוֹי.

י. שְׁנֵי יִשְׂרָאֵלִים וְגוֹי הַשּׁוֹכְנִים בְּחֶצֶר אַחַת, וְעָרְבוּ הַיִּשְׂרָאֵלִים לְעֶצְמָם - לֹא הוֹעִיל כָּלוּם; וְכֵן אִם בְּטָלוּ לְגוֹי, אוֹ בְּטָל לָהֶן, אוֹ בְּטָלוּ הַיִּשְׂרָאֵלִים זֶה לָזֶה וְנִעֲשׂוּ בְּיַחֲד עִם הַגּוֹי - לֹא הוֹעִיל כָּלוּם; שְׁאֵין עָרֹב מוֹעִיל בְּמָקוֹם גּוֹי, וְאֵין בְּטוֹל רְשֻׁת מוֹעִיל בְּמָקוֹם גּוֹי; וְאֵין לָהֶן תְּקִנָּה, אֲלֹא שֶׁיִּשְׁכְּרוּ מִמֶּנּוּ רְשֻׁתוֹ, וְיַעֲשֶׂה הַגּוֹי כְּאֵלּוֹ הוּא אוֹרֶחַ עִמָּהֶן. וְכֵן אִם הָיוּ גּוֹיִם רַבִּים - מְשַׁכְּרִין רְשֻׁתָם לְיִשְׂרָאֵלִים, וְהַיִּשְׂרָאֵלִים מְעָרְבִין וּמְתָרִין. וְיִשְׂרָאֵל אֶחָד

הָעִבְרִים) אִף עַל פִּי {שֶׁהִיא קִטְנָה} (שֶׁהִם קִטְנִים) - שֶׁהִקְטֵן זֹכֶה לְאַחֲרִים בְּדָבָר שֶׁהוּא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. וְאֵינוֹ צָרִיף לְהוֹדִיעַ לְבְנֵי הַחֶצֶר אוֹ לְבְנֵי הַמִּבְוִי שֶׁהָרִי זָכָה לָהֶן וְעָרֹב עָלֵיהֶן - שְׁזִכּוֹת הֵיא לָהֶן, וְזָכִין לְאָדָם שֶׁלֹא בְּפִנּוּ. **כא.** אֵין מְעָרְבִין וְלֹא מִשְׁתַּתְּפִין בְּשֶׁבֶת, אֲלֹא מִבְּעוֹד יוֹם; וּמְעָרְבִין עָרֹבִי חֲצֵרוֹת וְשִׁתּוּפֵי מְבוֹאוֹת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא סָפֵק מִן הַיּוֹם, סָפֵק מִן הַלֵּילָה. וְלַעֲוֹלָם צָרִיף שֶׁהִיא הָעָרֹב אוֹ הַשְּׁתוּף מִצְוִי וְאֶפְשָׁר לְאָכְלוֹ כָּל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת. לְפִיכָף, אִם נָפַל עָלָיו גֵּל [אֲבִינִים], אוֹ אֶבֶד, אוֹ נִשְׁרַף, אוֹ שֶׁהִיא תְּרוּמָה וְנִטְמָאת מִבְּעוֹד יוֹם - אֵינוֹ עָרֹב; [אֲבָד] מִשְׁחָשְׁכָה [- וְנִכְנְסָה שַׁבַּת], הָרִי זֶה עָרֹב; וְאִם סָפֵק, הָרִי זֶה עָרֹב - שֶׁסָּפֵק הָעָרֹב, בְּשׁוֹר.

כב. נִתֵּן הָעָרֹב אוֹ הַשְּׁתוּף בְּמִגְדָּל, וְנִעַל עָלָיו, וְאֶבֶד הַמִּפְתָּח קָדָם שֶׁשְׁחָשְׁכָה - אִם אִי אֶפְשָׁר לֹו לְהוֹצִיא הָעָרֹב, אֲלֹא אִם בֵּן עֶשֶׂה מְלָאכָה בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת - הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁאֶבֶד וְאֵינוֹ עָרֹב, שֶׁהָרִי אִי אֶפְשָׁר לְאָכְלוֹ. הַפְּרִישׁ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר אוֹ תְּרוּמַת גְּדוּלָּה, וְהִתְנַה עָלֶיהָ שֶׁלֹא תִּהְיֶה תְּרוּמָה עַד שֶׁתִּחַשֵּׁף - אֵין מְעָרְבִין בָּהּ; שֶׁעֲדִין הִיא טָבֵל כָּל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, וְצָרִיף שֶׁתִּהְיֶה סְעוּדָה הָרְאוּיָה מִבְּעוֹד יוֹם.

הַלְכוֹת עָרֹבִין פָּרָק ב

א. אֲנִשֵּׁי הַחֶצֶר שֶׁעָרְבוּ בִּלְוֵן, חוּץ מֵאֶחָד מֵהֶן שֶׁלֹא עָרַב עִמָּהֶן - בֵּין מִזֵּיד, בֵּין שׁוֹכֵחַ - הָרִי זֶה אוֹסֵר עָלֵיהֶן, וְאֶסְרוּ לְכָלִן לְהוֹצִיא מִבְּתֵיהֶם לְחֶצֶר אוֹ מִן הַחֶצֶר לְבְּתֵיהֶם. בְּטָל לָהֶן זֶה שֶׁלֹא עָרַב רְשֻׁת חֲצָרוֹ בְּלֶבֶד, הָרִי אֵלּוֹ מְתָרִין לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִים מִבְּתֵיהֶם לְחֶצֶר וּמִחֶצֶר לְבְּתֵיהֶם; אֲבָל לְבֵיתוֹ, אֶסְרוּ. בְּטָל לָהֶן רְשֻׁת בֵּיתוֹ וְרְשֻׁת חֲצָרוֹ, הָרִי כָּלִם מְתָרִין; הֵן מְתָרִין, מִפְּנֵי שֶׁעָרְבוּ, וְהָרִי בְּטָל לָהֶן רְשֻׁת בֵּיתוֹ וְחֲצָרוֹ; וְכֵן הוּא מְתָר, מִפְּנֵי שֶׁלֹא נִשְׁאַר לֹו רְשֻׁת, וְהָרִי הוּא כְּאוֹרֶחַ אֲצֵלָם, וְהָאוֹרֶחַ אֵינוֹ אוֹסֵר.

ב. הַמְבַטֵּל רְשֻׁתוֹ סֵתֶם [-וְלֹא פִירַט בֵּיתוֹ אוֹ חֲצָרוֹ] - רְשֻׁת חֲצָרוֹ בְּטָל, רְשֻׁת בֵּיתוֹ לֹא בְּטָל. וְהַמְבַטֵּל רְשֻׁתוֹ לְבְנֵי חֶצֶר, צָרִיף לְבַטֵּל לְכָל אֶחָד וְאֶחָד בְּפִרְשׁוֹ, וְאָמַר: 'רְשֻׁתִּי מְבַטְלֵת לָךְ, וְלָךְ, וְלָךְ'; וְהַיּוֹרֵשׁ מְבַטֵּל רְשֻׁתוֹ אִף עַל פִּי שְׁמַת מוֹרִישׁוֹ בְּשֶׁבֶת, שֶׁהַיּוֹרֵשׁ - תַּחַת מוֹרִישׁוֹ הוֹקֵם לְכָל דָּבָר, וּבְטוֹל רְשֻׁת בְּשֶׁבֶת מְתָר לְכַתְּחָלָה.

ג. בְּטָלוּ אֵלּוֹ הַמְעָרְבִין רְשֻׁתָם לָזֶה שֶׁלֹא עָרַב - הוּא מְתָר, שֶׁהָרִי נִשְׁאַר לְבָדוֹ; וְהֵם אֶסְרוּ, שֶׁלֹא נִשְׁאַר לָהֶן רְשֻׁת. וְאֵין אוֹמְרִין: 'הָיוּ כְּאוֹרֶחִים אֲצֵלָו'; שְׁאֵין רַבִּים אוֹרְחִין אֲצֵל אֶחָד.

ד. הָיוּ אֵלּוֹ שֶׁלֹא עָרְבוּ, שְׁנַיִם אוֹ יִתְרִי - אִם בְּטָלוּ רְשֻׁתָם לְמַעְרְבִין - הַמְעָרְבִין מְתָרִין, וְאֵלּוֹ שֶׁלֹא עָרְבוּ אֶסְרוּ [וְשִׁאֵין הַרְבִּים נַעֲשִׂים אוֹרְחִים]. וְאֵין הַמְעָרְבִין יְכוּלִים לְבַטֵּל רְשֻׁתָם לְשְׁנַיִם שֶׁלֹא עָרְבוּ, שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן אוֹסֵר עַל חֲבָרוֹ; וְאֶפְלוֹ חֲזָר הָאֶחָד שֶׁלֹא עָרַב, וּבְטָל רְשֻׁת לְשָׁנִי שֶׁלֹא עָרַב - הָרִי זֶה אוֹסֵר, שֶׁשְׁעָשֶׂה שֶׁבַטֵּל לֹו הַמְעָרְבִין, אֶסְרוּ הִיא. אֶחָד שֶׁעָרַב, אֵינוֹ מְבַטֵּל רְשֻׁתוֹ לְאֶחָד שֶׁלֹא עָרַב; אֲבָל הָאֶחָד שֶׁלֹא עָרַב, מְבַטֵּל רְשֻׁתוֹ לְאֶחָד שֶׁעָרַב.

בתוך עשרה, או כלו בתוך עשרה ומקצתו למעלה מעשרה - אם רצו יושבי שתי תצורות לערב כלן ערוב אחד, הרשות בידי, ויעשו כחצר אחת, ויטלטלו מזו לזו; ואם רצו, מערבין שני ערובין, אלו לעצמן ואלו לעצמן. הנה החלון פחות מארבעה, או שהיה כלו למעלה מעשרה - מערבין שני ערובין, אלו לעצמן ואלו לעצמן.

ב. במה דברים אמורים? בחלון שבין שתי תצורות; אבל שבין שני בתים, אפילו היה למעלה מעשרה. וכן חלון שבין בית לעליה [עליית הגג] - אם רצו מערבין ערוב אחד, אף על פי שאין ביניהן סלם; והוא, שהיה בו ארבעה על ארבעה. היה חלון עגל - אם יש בו כדי לרבע בו ארבעה על ארבעה, הרי הוא כמרבץ.

ג. כהל שבין שתי תצורות, או מתבן [ערמת תבן] שבין שתי תצורות - פחות מעשרה טפחים [אין גורם להחשיבם לב' תצורות ולכן] - מערבין ערוב אחד, ואין מערבין שנים. הנה גבוה עשרה, או יתר על כן - מערבין שני ערובין, אלו לעצמן ואלו לעצמן; ואם היה ביניהן סלם מכאן וסלם מכאן, הרי הן כפתח, ואם רצו, מערבין אחד [במשותף]. ואפילו היה הסלם זקוף וסמוך לפתח, שהרי אין יכולין לעלות בו עד שימשוך ויתרחק מתחתיו מן הפתח - הרי זה מתיר; ואפילו לא היה מגיע ראש הסלם לראש הפתח - אם נשאר ביניהן פחות משלשה [טפחים], הרי זה מתיר, ומערבין אחד, אם רצו.

ד. היה הפתח רחב ארבעה, ויעשו סלם מכאן וסלם מכאן - אף על פי שהסלמות מרחקות זה מזה - אם רצו, מערבין אחד. אין ברחב הפתח ארבעה - אם אין בין הסלמות שלשה, מערבין אחד; היה ביניהם שלשה, מערבין שנים.

ה. בנה מצבה [טפסול] על גבי מצבה בצד הפתח - אם יש בתחתונה [בטפסול התחתון] ארבעה, ממעט [ונחשב כפחות מ' טפחים]; אין בתחתונה ארבעה, ואין בינה לבין העליונה שלשה, ממעט; ואם רצו, מערבין אחד. וכן במדרגות של עץ שסמכן לפתח.

ו. כהל גבוה שבין שתי תצורות, וזו [בליטה] יוצא באמצעיתו - אם נשאר מן הזיו עד ראש הפתח פחות מעשרה, מניח סלם לפני הזיו, ומערבין אחד, אם רצו; אבל אם הניח הסלם בצד הזיו, אינו ממעט. היה הפתח גבוה תשעה עשר טפח - מוציא [זיו] אחד באמצע, ומערבין אחד, אם רצו; שהרי מן הזיו עד הארץ פחות מעשרה, ומן הזיו עד ראש הפתח פחות מעשרה. היה הפתח גבוה עשרים טפח, צריך שני זיוין זה שלא כנגד זה, עד שיהיה בין הזיו התחתון ובין הארץ פחות מעשרה, ובין הזיו העליון ובין ראש הפתח פחות מעשרה; ומערבין אחד, אם רצו.

ז. דקל שחתכו וסמכו על ראש הפתח ועל הארץ - מערבין אחד, אם רצו; ואינו צריך לקבוע בפניו. וכן הסלם - כבדו קובעו, ואינו צריך לחברו בפניו. הרי קשין מבדילין בין שתי תצורות, וסלם מכאן וסלם מכאן - אין

ששכר מן הגוי - מערב עם שאר הישראלים, ויתרו כלם; ואין כל אחד ואחד צריך לשכר מן הגוי.

יא. שתי תצורות זו לפני זו, וישראל אחד וגוי דרים בפנימית וישראל אחד בחיצונה, או שהיה ישראל וגוי בחיצונה וישראל אחד בפנימית - הרי זה אוסר על החיצונה עד שישכר ממנו, שהרי רגלי שני ישראלים וגוי מצויים שם; והפנימי, מתר בפנימית.

יב. שוכרין מן הגוי אפילו בשבת; שהשכירות כבטול רשות היא, שאינה שכירות ודאית, אלא הכר בלבד; לפיכך, שוכרין מן הגוי אפילו בפחות משנה פרוטה, ואשתו של גוי משכרת שלא מדעתו, וכן שכירו או שמשו משכירין שלא מדעתו; ואפילו היו שכירו או שמשו ישראלים, הרי זה משכיר שלא מדעתו. שאל מן הגוי מקום להניח בו חפציו, והשאלו - הרי נשתתף עמו בךשותו, ומשכיר שלא מדעתו. היו לגוי שני שכירים או שמשים או נשים רבות - אם השכיר אחד מהן, די.

יג. שני ישראלים וגוי הדרים בחצר אחת, ושכרו מן הגוי בשבת - חוזר האחד ומבטל רשותו לשני, ומתיר; וכן אם מת הגוי בשבת - מבטל הישראלי לישראל האחר, ויהיה מתיר לטלטל.

יד. גוי שהשכיר מגוי - אם אין הראשון יכול להוציא הגוי השני עד שישלם וזמן שכירותו - שוכרין מזה הגוי השני, שהרי נכנס תחת הפעלים; ואם יש רשות לראשון להוציא את הגוי השוכר ממנו בכל עת שירצה - אם לא היה השני עומד ושכרו הישראלים מן הראשון, הרי אלו מתירין.

טו. חצר שישקלים וגוי שרויין [גרים] בה, והיו חלונות פתוחות מבית ישראל זה לבית ישראל זה, ויעשו ערוב דרך חלונות - אף על פי שהם מתירין להוציא מבית לבית דרך חלונות, הרי הם אסורין להוציא מבית לבית דרך פתחים, מפני הגוי, עד שישכיר; שאין רבים נעשים בערוב פתח, במקום הגוי.

טז. ישראל שהוא מחלל שבת בפרהסיא [ברבים], או שהוא עובד עבודה זרה - הרי הוא כגוי לכל דבריו; ואין מערבין עמו, ואינו מבטל, אלא שוכרין ממנו כגוי. אבל אם היה מן המינים שאין עובדין עבודה זרה, ואין מחללין שבת, כגון צדוקין, וביתוסין, וכל הכופרים בתורה שבעל פה - כללו של דבר: כל מי שאינו מודה במצות ערוב - אין מערבין עמו, לפי שאינו מודה בערוב, ואין שוכרין ממנו, לפי שאינו כגוי; אבל מבטל הוא רשותו לישראל הפשוט, וזו היא תקנתו. וכן אם היה ישראל אחד פשוט, וזה הצדוקי, בחצר - הרי זה אוסר עליו, עד שיבטל לו.

יום שלישי ט"ו תמוז ה'תשס"ט

הלכות ערובין פרק ג

א. חלון שבין שתי תצורות - אם יש בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יתר על זה, והיה קרוב מן הארץ בתוך עשרה טפחים, אפילו כלו למעלה מעשרה ומקצתו

לאלו שתשמישו להן בנחת. וכן חריץ שבין שתי תצורות, עמק עשרה טפחים מצד חצר זו ושנה לקרקע חצר שניה - נותנין רחבו לחצר שהוא שנה לו; מפני שתשמישו נחת לזה וקשה לזה, נותנין אותו לאלו שתשמישו להם בנחת. טז. היה הכתל שבין שתי התצורות נמוך מחצר העליונה וגבוה מחצר התחתונה, שנמצאו בני העליונה משתמשים בעצביו [- בגג הכותל] על ידי שלשול [חבל], ובני התחתונה משתמשים בעצביו על ידי זריקה - שניהן אסורין בו, עד שיעברו שתייהן ערוב אחד; אבל אם לא ערבו - אין מכניסין מעביו כהל זה לבתים, ואין מוציאין מהבתים לעביו.

יז. שני בתים שביניהם חרבה שהיא רשות היחיד - אם יכולין שניהן להשתמש בחרבה על ידי זריקה, אוסרין זה על זה; ואם היה תשמישה לזה בנחת, והאחר אינו יכול לזרק לה מפני שהיא עמקה ממנה - הרי זה שהיא לו בנחת, משתמש בה על ידי זריקה.

יח. כל גגות העיר, אף על פי שזה גבוה וזה נמוך, עם כל התצורות, עם כל הקרפפות [- מין חצר] שהקפו שלא לשם דירה שאין בכל אחד מהן יתר על בית סאתים [- מאה אמה על חמישים], עם עביו הכתלים שבין התצורות, עם המבואות שיש להם לחי או קורה - כלן רשות אחת הן; ומטלטלין בכלן בלא ערוב, כלים ששבתו בתוכן [ששהו שם בשבת], אבל לא כלים ששבתו בתוך הבית, אלא אם כן ערבו.

יט. כיצד? כלי ששבת בתוך החצר - בין ערבו אנשי החצר, בין לא ערבו - מותר להעלותו מן החצר לגג, או לראש הכתל, ומן הגג לגג אחר הסמוך לו אפילו היה גבוה ממנו כל שהוא או נמוך, ומן הגג האחר לחצר שניה, ומחצר שניה לגג שלישי של חצר שלישית, ומגג שלישי למבוי, ומן המבוי לגג רביעי. עד שיעברנו כל המדינה בלה דרך גגות ותצורות, או דרך גגות וקרפפות, או דרך תצורות וקרפפות, או דרך שלשתן מזה לזה ומזה לזה - ובלבד שלא יפגס בכלי זה לבית מן הבתים, אלא אם ערבו אנשי כל המקומות האלו ערוב אחד.

כ. וכן אם שבת הפלי בבית, והוציאו לחצר - לא יעברנו לחצר אחרת, או לגג אחר, או לראש הכתל, או לקרפה, אלא אם כן ערבו כל אנשי המקומות שמעבירין בהן כלי זה, ערוב אחד.

כא. בור [מים] שבין שתי תצורות - אין ממלאין ממנו בשבת, אלא אם כן עשו לו מחיצה גבוהה עשרה טפחים, כדי שיהיה כל אחד ואחד דולה מרשותו. והיכן מצמידין את המחיצה? אם היתה למעלה מן המים, צריך שיהיה טפח מן המחיצה יורד בתוך המים; ואם היתה המחיצה בלה בתוך המים, צריך שיהיה טפח ממנה יוצא למעלה מן המים - כדי שתהיה נפרת רשות זה מרשות זה.

כב. וכן אם עשו על פי הבור קורה רחבה ארבעה טפחים - זה ממלא מצד הקורה, וזה ממלא מצדה השני, וכאלו הבדילה חלק זה מחלק זה, אף על פי שהמים מערבין מלמטה; קל [הקלה] הוא שהקלו חכמים במים.

מערבין אחד; שהרי אין בף הרגל עולה בסלם, לפי שאין לו על מה יסמוך [- שהסולם יתמוטט]. היה הסלם באמצע, וקשין מכאן וקשין מכאן [- מחיצה מקשה ובאמצע עמוד לתמיכת הסולם] - אם רצו, מערבין שנים.

ח. היה אילן בצד הכתל, ועשהו סלם לכתל - אם רצו, מערבין אחד, הואיל ואסור שבות [- מדברי חכמים] הוא שגורם לו שלא יעלה באילן. עשהו אשורה [אילן לעבודה זרה] סלם לכתל - אין מערבין אחד, מפני שאסור לעלות עליה מן התורה, שהרי היא אסורה בהנהגה.

ט. כתל שגבוה עשרה, ובא למעטו [ע"י הגבהת הקרקע] כדי לערב ערוב אחד - אם יש בארץ המעוט [- לרוחב הכותל] [ארבעה] {עשרה} טפחים, מערבין אחד; סתר מקצת הכתל [מלמעלה] עד שתמנעט מעשרה [בצד אחד] - צדו הקצר, נותנין אותו לחצר זו [להשתמש ולהניח חפצים על הכותל], ושאר הכתל הגבוה, לבין שתי התצורות.

י. נפרץ הכתל הגבוה שביניהן - אם היתה הפרצה [לרוחב] עד עשר אמות, מערבין שני ערובין; ואם רצו, מערבין אחד, מפני שהיא כפתח. ואם היתה יתר מעשר - מערבין ערוב אחד, ואין מערבין שני ערובין.

יא. היתה הפרצה פחות מעשר, ובא להשלימה ליתר מעשר - חוקק [סותר] בכתל גבה עשרה טפחים, ומערבין ערוב אחד; ואם בא לפרץ לכתלה פרצה יתר מעשר בכל הכתל, צריך להיות גבה הפרצה מלא קומתו [- שידאו הבתים בברור דרך הפתח].

יב. חריץ [בקרע] שבין שתי תצורות, עמק עשרה ורחב ארבעה או יתר - מערבין שני ערובין; פחות מכאן - מערבין אחד, ואין מערבין שנים. ואם מעט עמקו בעפר או בצורות - מערבין אחד, ואין מערבין שנים; שסתם עפר וצורות בחריץ, מבטלין הן. אבל אם מלאהו תבן או קש - אינן ממעטין עד שיכבטל [- יחליט להשאירם שם]. יג. וכן אם מעט רחבו בלוח או בקנה [- שאסור לסלטלם בשבת] שהושיטו בארץ כל החריץ - מערבין אחד, ואין מערבין שנים; וכל הדבר הנשל בשבת, כגון הסל והספל - אין ממעטין בו, אלא אם כן חבורו בארץ חבור שאי אפשר לשמטו עד שיחפר בדרך [מעדר].

יד. נתן לוח שרחב ארבעה טפחים על רחב החריץ, מערבין אחד; ואם רצו, מערבין שני ערובין. וכן שתי גצצטריות [מרפות] זו כנגד זו - אם הושיט לוח שרחב ארבעה טפחים מזו לזו, מערבין ערוב אחד; ואם רצו, מערבין שני ערובין, אלו לעצמן ואלו לעצמן. הרי זה בצד זו, ואינן בשונה, אלא אחת למעלה מחברתה - אם יש ביניהן פחות משלשה טפחים, הרי הן כגצצטרה אחת; ואם יש ביניהם שלשה או יתר, מערבין אלו לעצמן ואלו לעצמן.

טו. כתל שבין שתי תצורות שהוא רחב, והיה גבוה מעשרה טפחים מחצר זו ושנה לקרקע חצר שניה - נותנין רחבו לבני החצר שהוא שנה להן, ויחשב מחצרן; הואיל ותשמישו בנחת לאלו ותשמישו בקשה לאלו, נותנין אותו

ו. האחים שכל אחד מהן יש לו בית בפני עצמו, ואינן סומכין [אוכלים] על שלחן אביהן, וכן הנשים או העבדים שאינן סומכין על שלחן בעלן או רבן תמיד, אבל אוכלין הן על שלחנו בשכר מלאכה שעושים לו או בטובה זמים ידועים, כמי שסועד אצל חברו שבוטח בו או חדש - אם אין עמהן דיוורין [דיירים] אחרים בחצר, אינן צריכין לערב; ואם ערכו עם חצר אחרת, ערוב אחד לכלן, ואם פא הערוב אצלן, אין נותנין פת. ואם היו דיוורין עמהן בחצר, צריכין פת לכל אחד ואחד כשאר אנשי החצר, מפני שאינן סומכין על שלחן אחד תמיד.

ז. חמש חבורות ששבתו בטרקלין [אולם עם כמה חדרים] אחד - אם היה מפקיד בין כל חבורה וחבורה מחיצה המגעת לתקרה - הרי כל חבורה מהן כאלו היא בחדר בפני עצמו, או בעליה בפני עצמה; לפיכך צריכין פת מכל חבורה. ואם אין המחיצות מגיעות לתקרה - כפר אחד לכלן, שכלן כאנשי בית אחד חשובין.

ח. מי שיש לו בחצר חברו בית שער [חדר לשומר השער] שרבים דורסין בו, או אכסדרה, או מרפסת, או בית הבקר, או בית המבן, או בית העצים, או אוצר [מחסן] - הרי זה אינו אוסר עליו, עד שיהיה לו צמח בחצר מקום דירה שהוא סומך עליו לאכל בו פתו, ואחר כך יהיה אוסר עליו, עד שיערב עמו; אבל מקום לינה, אינו אוסר. לפיכך, אם קבע לו מקום לאכל בו בבית שער, או באכסדרה ומרפסת - אינו אוסר עליו, לפי שאינו מקום דירה.

ט. עשרה בתים זה לפנים מזה - הבית הפנימי והשני לו, הן שנותנין את הערוב; והשמונה בתים החיצונים, אינן נותנין את הערוב; הואיל ורבים דורסין בהן, הרי הן כבית שער, והדר כבית שער אינו אוסר. אבל התשיעי, אין דורסין בו רבים; לפיכך אוסר, עד שיתן ערובו.

י. שתי חצרות וביניהן שלשה בתים פתוחות זה לזה ופתוחים לחצרות, והביאו בני חצר זו ערובן דרך הבית הפתוח להן, והניחיהו בבית האמצעי, וכן הביאו בני חצר האחרת ערובן דרך הבית הפתוח להן והניחיהו בבית האמצעי - אותן השלשה בתים, אינן צריכין לתן את הפת; האמצעי - מפני שהניחו בו הערוב, והשנים שמצדדיו - מפני שכל אחד מהן בית שער לאנשי חצר.

יא. שתי חצרות ושני בתים פתוחים זה לזה ביניהן, והביאו אלו ערובן דרך הבית הפתוח להן, והניחיהו בבית השני הסמוך לחצר האחרת, והביאו אלו ערובן דרך הפתח הסמוך להן, והניחיהו בבית האחר - שתייהן לא קנו ערוב; שכל אחת מהן הניחה ערובה בבית שער של חצר אחרת.

יב. אחד מבני החצר שהיה גוסס - אף על פי שאינו יכול לחיות בו ביום - הרי זה אוסר על בני החצר, עד שיזכו לו פת ויערבו עליו; וכן קטן - אף על פי שאינו יכול לאכל כזית - הרי זה אוסר, עד שיערבו עליו. אבל האורח - אינו אוסר לעולם, כמו שבארנו.

כג. באר שבאמצע השביל בין שני כתלי חצרות - אף על פי שהיא מפלגת [רחוקה] מכתל זה ארבעה טפחים ומכתל זה ארבעה טפחים - שניהם ממלאים ממנה, ואין צריכין להוציא זיזין [קרח קטן להיכר] על גבה; שאין אדם אוסר על חברו דרך אויר.

כד. חצר קטנה שנופרצה במלואה לחצר גדולה מבעוד יום - אנשי גדולה מערבין לעצמן ומתריין, שהרי נשאר להן פסין [דפנות] מכאן ומכאן; ואנשי קטנה אסורין להוציא מביתהן לחצר שלהן, עד שיערבו עם בני הגדולה ערוב אחד; שדיוורין [הדיירים] של גדולה חשובין בקטנה [שהקטנה כפתח לגדולה], ואין דיוורין קטנה חשובין בגדולה.

כה. שתי חצרות שערבו ערוב אחד דרך הפתח שביניהן, או דרך החלון, ונסתם הפתח או החלון בשבת - כל אחת ואחת מתרת לעצמה; הואיל והתרה מקצת שבת, התרה כלה. וכן שתי חצרות שערבה זו לעצמה וזו לעצמה, ונפל כתל שביניהן בשבת - אלו מתרים לעצמן ומוציאין מביתהן ומטלטלין עד עקר המחיצה, ואלו מטלטלין בן עד עקר המחיצה; הואיל והתרה מקצת שבת, התרה כלה, אף על פי שנתוספו הדיוורין - שהדיוורין הבאין בשבת, אינן אסורין. נפתח החלון ונעשה הפתח בשגגה, או שעשו גוים לדרעמן [מדעת עצמם] - חזרו להתרן. וכן שתי ספינות שהיו קשורות זו בזו וערבו, ונפסקו - אסור לטלטל מזו לזו, ואפלו היו מקפות מחיצה; חזרו ונקשרו בשוגג, חזרו להתרן.

הלכות ערובין פרק ד

א. אנשי חצר שהיו כלן אוכלין על שלחן אחד תמיד - אף על פי שכל אחד ואחד יש לו בית בפני עצמו - אין צריכין ערוב, מפני שהן כאנשי בית אחד. וכשם שאין אשתו של אדם ובניו ובני ביתו ועבדיו אוסרין עליו, ואינו צריך לערב עמהן - כך אלו כלן כאנשי בית אחד הן, מפני שהן כלן סומכין על שלחן אחד.

ב. וכן אם צרכו לעשות ערוב עם אנשי חצר אחרת - ערוב אחד לכלן, ופת אחת בלבד מוליכין לאותו מקום שמערבין עמו; ואם היה הערוב בא אצלן [הונח בחצרם] - אינן צריכין לערב, כמו הבית שמניחין בו הערוב שאינו צריך לתן את הפת; שכל אלו הבתים, כבית אחד הן חשובין.

ג. וכן אנשי חצר שערבו, נעשו כלן כבית אחד; ואם צרכו לערב עם חצר שניה, כפר אחד בלבד הוא שמוליכין על ידי כלן למקום שמערבין בו; ואם היה ערוב בא אצלן, אינן צריכין לתן פת.

ד. חמשה שגבו את הערוב להוליכו למקום שמניחין בו הערוב - כשהן מוליכין, אינן צריכין להוליכו על ידי חמשתן אלא כפר אחד; שפיון שגבו, כלן נעשו כאנשי בית אחד.

ה. האב ובנו, והרב ותלמידו, שהן שריוין בחצר - אינן צריכין לערב, מפני שהן כבית אחד; ואף על פי שפעמים אוכלין על שלחן אחד, ופעמים אינן אוכלין - הרי הן כבית אחד.

אם היה מלא מים - אין בני חצר ולא בני מרפסת מכניסין ממנו לבתים, עד שיערב.

יט. שתי חצרות זו לפניו מזו, ואנשי הפנימית יוצאין ונכנסין ועוברים על החיצונה - ערכה הפנימית ולא ערכה החיצונה, הפנימית מתרת [לטלטל בחצרה] והחיצונה אסורה [מפני הפנימית שמהלכין בה]; ערכה החיצונה ולא ערכה הפנימית, שתיקה אסורות - הפנימית מפני שלא ערכה, והחיצונה מפני אלו שלא ערכו שעוברים עליהן. ערכה זו לעצמה וזו לעצמה - זו מתרת בפני עצמה, וזו מתרת בפני עצמה; אבל אין מטלטלין מזו לזו.

כ. שכח אחד מן החיצונה ולא ערב, הפנימית בהתרה עומדת; שכח אחד מן בני הפנימית ולא ערב עמה, אף החיצונה אסורה - מפני אלו בני הפנימית שלא עלה להם ערב, שהן עוברים עליהן.

כא. עשו שתיקה ערוב אחד - אם הניחוהו בחיצונה, ושכח אחד מהן ולא ערב, בין שהיה מבני החיצונה, בין מבני הפנימית - שתיקה אסורות, עד שיבטל להן [רשותו]; שהרי בארנו, שמבטלין מחצר לחצר. ואם הניחו ערובן בפנימית, ושכח אחד מבני החיצונה ולא ערב - חיצונה אסורה, ופנימית מתרת במקומה [שהיא כרשות נפרדת]; שכח אחד מבני הפנימית ולא ערב - שתיקה אסורות, עד שיבטל להן.

כב. היה אחד דר בחצר זו ואחד דר בחצר זו - אינן צריכין לערב, אלא כל אחד מהן משתמש בכל חצרו; ואם היה גוי בפנימית - אף על פי שהוא אחד - הרי הוא כרבים, ואוסר על החיצונה, עד שישכרו מקומו.

כג. שלש חצרות הפתוחות זו לזו [וגם לדשות הרבים], ורבים בכל חצר מהן - ערכו שנים החיצונות עם האמצעית - היא מתרת עמה, והן מתרות עמה, ושנים החיצונות אסורות זו עם זו, עד שיעשו שלשתן ערוב אחד [שלש חצרות זו לפניו מזו -]; היה בכל חצר מהן [דייר] אחד - אף על פי שרבים [השני והשלישי] דורסין בחיצונה - אינן צריכין לערב, שכל אחד מהן מתר במקומו. היו שנים בפנימית - הואיל והן אסורין במקומן עד שיערכו - הרי הן אסורין על היחידים שבאמצעית ושכחיו, עד שיערכו שנים שבפנימית. זה הכלל: רגל האסורה במקומה, אוסרת שלא במקומה; ורגל המתרת במקומה, אינה אוסרת שלא במקומה מפני שעוברת עליהן.

כד. שתי כצצטריות [מרפסות] זו למעלה מזו, שהן למעלה מן המים - אף על פי שעשת כל אחת מהן מחיצה גבוהה עשרה טפחים יורדת מכל אחת ואחת - אם היו שתי הצצטריות בתוך עשרה טפחים, הרי אלו אסורין למלאה, עד שיערכו שתיקה ערוב אחד, מפני שהן כצצטריות אחת. ואם היה בין העליונה והתחתונה יותר על עשרה טפחים, וערכה זו לעצמה וזו לעצמה - שתיקה מתרות למלאה.

כה. לא עשתה העליונה מחיצה, ועשתה התחתונה - אף התחתונה אסורה למלאה; מפני דלי של בני העליונה

יג. אחד מבני חצר שהניח ביתו, והלך ושבת בחצר אחרת - אפלו היתה סמוכה לחצרו - אם הסיע מלבדו [הניח מחשבתו] ואין דעתו לחזור לביתו בשבת זו, הרי זה אינו אוסר עליהן. במה דברים אמורים? בישראל; אבל גוי - אפלו הלך לשבות בעיר אחרת, אוסר עליהן, עד שישכרו ממנו מקומו, שאפשר שיבוא בשבת.

יד. בעל החצר שהשכיר מבתי חצרו לאחרים, והניח לו בלים או מיני סחורה בכל בית ובית מהן - אינן אסורין עליו; הואיל ויש לו תפוסת יד בכל בית מהן, נעשו הכל כאוחרין אצלו. במה דברים אמורים? בשנהיג שם דבר שאסור לטלטלו בשבת, כגון טבל ועששית [נחיתכת מתכת]; אבל אם נשאר לו בכל בית מהן בלים שמתר לטלטלן - הואיל ואפשר שיוציאם היום, ולא ישאר לו שם תפוסת יד - הרי אלו אסורין עליו, עד שיערכו.

טו. אנשי חצר ששכחו ולא ערכו - אין מוציאין מבתיהם לחצר, ולא מחצר לבתים; אבל מטלטלין הן בלים ששבתו [נשאו בשבת] בחצר, בכל החצר ובכל הנחשב עם החצר. ואם היתה שם מרפסת או עליה [- עליה גג], וערכו אנשי החצר לעצמן ואנשי המרפסת לעצמן - אנשי המרפסת או אנשי העליה מטלטלין בלים ששבתו בבתיהן, בכל המרפסת ובכל הנחשב עמה, או בכל רחב העליה, ובכל הנחשב עמה; ואנשי החצר מטלטלין בכל החצר ובכל הנחשב עמה. וכן אם היה יחיד דר בחצר ויחיד דר בעליה, ושכחו ולא ערכו - זה מטלטל בכל העליה והנחשב עמה, וזה מטלטל בכל החצר והנחשב עמה.

טז. כיצד? הסלע או תל וכיוצא בו שבתוף החצר - אם אינן גבוהין עשרה טפחים - הרי אלו נחשבים בין החצר ובין המרפסת, ושניהן אסורין להוציא שם בלים שבבתיים. ואם גבוהין עשרה, והיה ביניהן ובין המרפסת פחות מארבעה טפחים - הרי אלו נחשבים עם המרפסת, שהרי הן שוין לה, ובגין מרפסת מתרין בהן. ואם היו רחוקין מן המרפסת ארבעה טפחים או יותר על כן - אף על פי שגבוהין עשרה - הרי אלו בכלל החצר והמרפסת, לפי שניהן אפשר להן להשתמש בהן על ידי זריקה; לפיכך, שניהן אסורין להוציא לשם כלי הבתים, עד שיערכו. היתה מצבה רחבה ארבעה טפחים לפני המרפסת - אין המרפסת אוסרת על בני החצר, שהרי נחלקה מהם.

יז. זיוין [בליטות] היוצאין מן הבתלים - כל שהוא למטה מעשרה טפחים - הרי זה נחשב מן החצר, ובגין החצר משתמשין בו; וכל שהוא בתוף עשרה טפחים העליונים הסמוכין לעליה, אנשי עליה משתמשין בו. והנשאר בין עשרה התחתונים עד תחלת עשרה העליונים, מן הזיוין היוצאין שם - שניהן אסורין בו; ואין משתמשין בהן בכלים שבבתיים, אלא אם כן ערכו.

יח. בור שבחצר - אם היה מלא פירות טבילים [לא מעושרים] שאסור לטלטלן בשבת, וכיוצא בהן - הרי הוא וחליתו [שפתו], כסלע או תל שבחצר: אם היה גבוה עשרה סמוך למרפסת, הרי הוא נחשב עם המרפסת; אבל

ו. נשתתפו אנשי חצר זו עם אחד משני המבואות - אם במין [סוג מאכל] אחד נשתתפו, אפלו פלה אותו המין - הרי זה עושה שתוף אחר ומזכה להן, ואינו צריך להודיעם פעם שניה. ואם בשני מינין נשתתפו, ונתמעט האכל - מוסיף ומזכה, ואינו צריך להודיע; ואם פלו - מזכה להם, וצריך להודיעם. נתוספו שכנים בחצר זו - מזכה להם, וצריך להודיעם.

ז. נשתתפה חצר זו עם בני מבוי זה מפתח זה, ועם בני המבוי השני מן הפתח האחר - מתרת עם שניהן, והן מתרין עמה; ושני המבואות אסורין זה עם זה. לא ערבה עם אחד מהן, אסרת על שניהן.

ח. היתה חצר זו רגילה בפתח אחד, והפתח השני אינה רגילה בו - זה שרגילה להפנס ולצאת בו, אסור; ושאינה רגילה בו, אינו אסור. ערבה עם מבוי שאינה רגילה בו - הותר המבוי האחר לעצמו, ואינו צריך לערב עמה.

ט. ערבו בני המבוי שהיא רגילה בו לעצמן, והיא לא ערבה עמו, ולא עם המבוי האחר שאינה רגילה בו, וגם לא ערבו בני המבוי שאינה רגילה בו - דוחין [מחשיבים] אותה אצל זה המבוי שאינה רגילה בו, מפני שלא ערב; הואיל והיא לא ערבה והוא לא ערב - דוחין אותה אצלו, כדי שלא תאסר על מבוי זה [שרגילה בו] - שערב לעצמו.

י. חצר שיש לה פתח למבוי, ופתח אחר לבקעה [שטח ללא מחיצות] או לקרפף [חצר גדולה בלי בית] יתר מבית סאתים [- מאה אמה על חמישים] - הואיל ואסור לטלטל מחצר לאותו קרפף, אינו סומך אלא על פתח של מבוי; לפיכך אסור על בני המבוי, עד שישתתף עמהן. אכל אם היה הקרפף בית סאתים או פחות, אינו אסור על בני המבוי; שעל הפתח המיוחד לו סומך, הואיל ומתיר לטלטל בכל הקרפף.

יא. אחד מבני מבוי שהלך לשבות במבוי אחר, אינו אסור עליהן; וכן אחד מבני מבוי שבנה מצבה [עמוד] רחבה ארבעה טפחים על פתחו, אינו אסור עליהן - שהרי הפריש עצמו מהן, וחלק רשותו.

יב. אנשי מבוי שנשתתפו מקצתן, ושכחו מקצתן ולא נשתתפו - מבטלין רשותן לאלו שנשתתפו, ודינם לענן בטול רשות, כדין אנשי חצר ששכח אחד מהן או שנים ולא ערבו; וכבר אמרנו, שכל אדם עם אנשי ביתו הסמוכין על שלחנו, כפי שיש אחד הן חשויבין, בין לערובי חצרות, בין לשתופי מבואות.

יג. מבוי שערכו כל חצרות שבו כל חצר וחצר בפני עצמה, ואחר כך נשתתפו כלן במבוי - שכח אחד מבני חצר ולא ערב עם בני חצרו, לא הפסיד כלום; שהרי כלן נשתתפו [ב'שיתוף מבואות'], ועל השתוף סומכין [לטלטל]; ולא הצריכו לערב בחצרות עם השתוף, אלא שלא לשכח התינוקות - והרי ערכו בחצרות. אכל אם שכח אחד מבני המבוי ולא נשתתף - אסורין במבוי, ומתריין כל בני חצר לטלטל בחצרן; שהמבוי לחצרות, כחצר לבתים [- שמותרין לטלטל בחצרותיהן].

שהם אסורין, שעובר עליה. עשתה העליונה מחיצה, ולא עשת התחתונה - העליונה מתרת למלאת, והתחתונה אסורה. ואם נשתתפו בני התחתונה עם בני העליונה במחיצה שעשו - שתייהן אסורות למלאת, עד שיערכו ערוב אחד.

כו. שלש דייטות [דירות עליונות] זו למעלה מזו, עליונה ותחתונה של אחד ואמצעית של אחד - לא ישלשל מן העליונה לתחתונה דרך אמצעית; שאין משלשלין מרשות לרשות דרך רשות. אכל משלשל הוא מן העליונה לתחתונה שלא דרך אמצעית.

כז. שתי דייטות זו כנגד זו, וחצר אחת תחתיהם ששופכין לתוכה המים - לא ישפכו לתוכה, עד שיערכו שתייהן ערוב אחד. עשו מקצתן עוקה [בור שפכים] בחצר לשפך בה המים, ומקצתם לא עשו - אלו שעשו עוקה, שופכין לעוקה שלהן; ואלו שלא עשו, לא ישפכו לחצר עד שיערכו. ואם עשו אלו עוקה, ועשו אלו עוקה - כל אחת ואחת משתייהן שופכת לעוקה שלה, אף על פי שלא ערכו.

הלכות ערובין פרק ה

א. אנשי מבוי [- רחוב המוקף בחצרות שבהם כמה בתים] שהיה ביניהן שתוף במאכל אחד לענן סחורה, כגון שקנו זין בשתפות או שמן או דבש וכיוצא בהן - אינן צריכין שתוף אחר לענן שבת, אלא סומכין על שתוף של סחורה; והוא שיהיה המין שהן שותפין בו, מין אחד ובבלי אחד; אכל אם היה אחד מהם שתף לזה ביין ולאחר בשמן, או שהיה הכל זין והיה בשני כלים - הרי אלו צריכין להשתתף לענן שבת.

ב. אחד מבני המבוי שבקש מחברו זין או שמן קדם השבת, ולא נתן לו - בטל השתוף, שהרי גלה דעתו שאינן כלן בשתפין שאין מקפידין זה על זה. ואחד מבני המבוי שרגיל להשתתף עם בני המבוי, ולא נשתתף - בני מבוי נכנסין לתוך ביתו, ונוטלין ממנו שתוף בעל כרחו [כיוון שזה גם לטובתו]; ואחד מבני המבוי שאינו רוצה להשתתף כלל עם בני המבוי, כופין אותו להשתתף עמהם.

ג. אחד מבני מבוי שהיה לו אוצר [מחסן] של זין או שמן וכיוצא בהן - הרי זה מזכה ממנו מעט לכל בני המבוי להשתתף בו, ומערב בו עליהן; ואף על פי שלא הפרישו, ולא יחדו [- את חלק העירוב], אלא הרי הוא מערב באוצר - הרי זה שתוף.

ד. חצר שיש לה שני פתחים לשני מבואות - אם נשתתפה עם אחד מהן בלבד - נאסרה במבוי השני, ואינה מוציאה ומכניסה בו; לפיכך, אם זכה אחד בשתוף לכל בני המבוי, ושתף עליהם - צריך להודיע לאנשי חצר זו; שאינן משתתפין אלא מדעתן, שאינה זכות להם - שמא במבוי השני רוצים להשתתף, לא בזה.

ה. אשתו של אדם מערבת לו שלא מדעתו - והוא שלא יאסר על שכניו; אכל אם אסור - אינה מערבת עליו ולא משתתפת עליו אלא מדעתו. כיצד אסור? כגון שאמר: 'איני מערב עמכם', או 'איני משתתף עמכם'.

לָהֶן לְטַלְטֵל בְּמִדְיָנָה זֹו שְׂרָבִים בּוֹקְעִין [הולכין] בָּהּ - שֶׁהָיָה הַמָּקוֹם שְׁנִשְׁאָר וְלֹא נִשְׁתַּתֵּף עִמָּהֶן, אֵין מְטַלְטֵלִין בּוֹ אֲלֹא אֵלוֹ לַעֲצָמָן וְאֵלוֹ לַעֲצָמָן.

כב. מִדְיָנָה שֶׁל רַבִּים שֵׁיִשׁ לָהּ פֶּתַח אֶחָד, וְסֵלָם [לחומה] בְּמָקוֹם אֶחָד - מְעַרְבִין אֶת כָּלָהּ, וְאֵינָה צְרִיכָה שִׁיּוֹר [- להשאיר בית בלא ערוב להיכר]; שְׂאִין הַסֵּלָם שֶׁבְּחֻמָּה חָשׁוּב כִּפְתַּח. הַבָּתִּים שֶׁמִּנְחִין אוֹתָן שִׁיּוֹר - אֵף עַל פִּי שְׂאִינָן פְּתוּחִין לַעִיר, אֲלֹא אַחֲרֵיהֶן לַעִיר וּפְנֵיהֶם לַחוּץ - עוֹשִׂין אוֹתָן שִׁיּוֹר, וּמְעַרְבִין אֶת הַשָּׂאֵר.

כג. הַמִּזְבֵּה בְּשִׁתּוֹף לִבְנֵי הַמִּדְיָנָה - אִם עָרְבוּ בֶּלֶן עָרֹב אֶחָד - אֵינוֹ צָרִיף לְהוֹדִיעֵן, שְׁזָכוּת הִיא לָהֶן; וְדִין מִי שֶׁשָּׂכַח וְלֹא נִשְׁתַּתֵּף עִם בְּנֵי הַמִּדְיָנָה, אוֹ מִי שֶׁהִלֵּךְ לִשְׁבוֹת בְּעִיר אַחֶרֶת, אוֹ גֹוִי שֶׁהָיָה עִמָּהֶן בְּמִדְיָנָה - דִּין הַכֹּל, כְּדִינָם בְּחֹצֵר וּמְבֹוִי.

כד. מִדְיָנָה שֶׁנִּשְׁתַּתֵּפוּ כָּל יוֹשְׁבֶיהָ חוּץ מִמְבֹּוִי אֶחָד, הָרִי זֶה אוֹסֵר עַל כָּלָן; וְאִם בָּנוּ מִצָּבָה עַל פֶּתַח הַמְבֹּוִי, אֵינוֹ אוֹסֵר עֲלֵיהֶן. לְפִיכָף אֵין מְעַרְבִין מִדְיָנָה לְחֻצָּאִין - אֲלֹא אוֹ כָּלָהּ, אוֹ מְבֹוִי מְבֹוִי; וּבִנְיָה כָּל מְבֹוִי מִצָּבָה עַל פֶּתַחוֹ, אִם רָצָה לְחַלֵּק רִשְׁוֹתָו מִהֶן - כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאָסֵר עַל שְׂאֵר הַמְבֹּאוֹת.

יום רביעי ט"ז תמוז ה'תשס"ט

הלכות ערובין פָּרָק ו

א. מִי שִׁנְיָא מִן הַמִּדְיָנָה [עיר] בְּעָרֵב שַׁבָּת, וְהָיִיתָ מְזוּן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת רְחוּק מִן הַמִּדְיָנָה בְּתוֹף הַתְּחֻמִּים [של העיר], וְקָבַע [בבכר את] שְׁבִיתָתוֹ [- מקומן] שָׁם - אֵף עַל פִּי שֶׁחֲזַר לַמִּדְיָנָה וְלָן בְּבִיתוֹ, נִחָשֵׁב אוֹתוֹ כְּאִלוֹ שֶׁבַת בְּמָקוֹם שֶׁהָיִיתָ בּוֹ שְׁתֵּי הַסְּעוּדוֹת; וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'עֲרוּבֵי תְּחֻמִּין'.

ב. וְיֵשׁ לוֹ [- ברשותן] לְהִלָּךְ מִמָּקוֹם עָרֹב לְמַחֵר, אֲלֵפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ. לְפִיכָף, כִּשְׁהוּא מִהִלָּךְ מִמָּקוֹם עָרֹב לְמַחֵר אֲלֵפִים אֲמָה כִּנְגַד הַמִּדְיָנָה, אֵינוֹ מִהִלָּךְ בְּמִדְיָנָה אֲלֹא עַד סוֹף מִדְתּוֹ; וְאִם הָיְתָה הַמִּדְיָנָה מְבֻלְעֶת בְּתוֹף מִדְתּוֹ - תִּחְשַׁב הַמִּדְיָנָה כְּלָה כְּאֶרְבַּע אֲמוּת, וְיִשְׁלִים מִדְתּוֹ חוּצָה לָהּ.

ג. כִּיִּצַּד? הָרִי שֶׁהָיִיתָ אֶת עָרֹבוֹ בְּרָחוּק אֵלֶּף אֲמָה מִבֵּיתוֹ שֶׁבְּמִדְיָנָה לְרוּחַ מְזוּרָה, נִמְצָא מִהִלָּךְ לְמַחֵר מִמָּקוֹם עָרֹב לְפָנִים אֲמָה לְמְזוּרָה, וּמִהִלָּךְ מִמָּקוֹם עָרֹב לְפָנִים אֲמָה לְמַעֲרָב - אֵלֶּף שָׁמֶן הָעָרֹב עַד בֵּיתוֹ, וְאֵלֶּף אֲמָה מִבֵּיתוֹ בְּתוֹף הַמִּדְיָנָה, וְאֵינוֹ מִהִלָּךְ בְּמִדְיָנָה, אֲלֹא עַד סוֹף הָאֵלֶּף. הָיָה מִבֵּיתוֹ עַד סוֹף הַמִּדְיָנָה פָּחוֹת מֵאֵלֶּף אֲפִלּוֹ אֲמָה אַחַת, שְׁנִמְצָאָתָּ מִדְתּוֹ כֹּלֶת חוּץ לַמִּדְיָנָה - תִּחְשַׁב הַמִּדְיָנָה כְּלָה כְּאֶרְבַּע אֲמוּת, וְיִהְיֶה חוּצָה לָהּ תִּשַׁע מֵאוֹת שֶׁשָּׁה וְתִשְׁעִים אֲמָה תִּשְׁלוּם הָאֲלֵפִים.

ד. לְפִיכָף, אִם הָיִיתָ עָרֹבוֹ בְּרָחוּק אֲלֵפִים מִבֵּיתוֹ שֶׁבְּמִדְיָנָה, הִפְסִידָהּ אֶת כָּל הַמִּדְיָנָה כְּלָה; וְנִמְצָא מִהִלָּךְ מִבֵּיתוֹ עַד עָרֹבוֹ אֲלֵפִים אֲמָה, וּמִעָרֹבוֹ אֲלֵפִים עַד בֵּיתוֹ, וְאֵינוֹ מִהִלָּךְ מִבֵּיתוֹ בְּמִדְיָנָה לְרוּחַ מְעָרָב אֲפִלּוֹ אֲמָה אַחַת. הַמִּנִּיחַ עָרֹבוֹ בְּרִשְׁוֹת יָחִיד - אֲפִלּוֹ הָיְתָה מִדְיָנָה גְּדוּלָה כִּנְיָנָה, וְאֲפִלּוֹ עִיר חֲרָבָה, אוֹ מְעָרָה הָרְאוּיָה לְדִיּוּרִין [למגורים] - מִהִלָּךְ אֶת כְּלָהּ וְחוּצָהּ לָהּ אֲלֵפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ.

יד. נִשְׁתַּתֵּפוּ בְּמְבֹוִי, וְשִׁכְחוּ בֶּלֶן לַעֲרֵב בְּחֻצְרוֹת - אִם אֵין מְקַפִּידִין עַל פְּרוּסָתָן [שאוכלים אחד מפתו של השני], סוֹמְכִין עַל הַשִּׁתּוֹף בְּשַׁבָּת הָרִאשׁוֹנָה בְּלִבָּד; וְאֵין מִתְרִין לָהֶן דְּבָר זֶה, אֲלֹא מִדַּחַק [שלא תשתכח תורת ערוב].

טו. מְבֹוִי שֶׁלֹּא נִשְׁתַּתֵּפוּ בּוֹ - אִם עָרְבוּ חֻצְרוֹת עִם הַבָּתִּים, אֵין מְטַלְטֵלִין בּוֹ [- במבוי] אֲלֹא בְּאֶרְבַּע אֲמוּת כְּכַרְמְלִית [- רשות הרבים מדרבנן]; מֵאַחֵר שֶׁעָרְבוּ חֻצְרוֹת עִם הַבָּתִּים, נַעֲשֶׂה הַמְבֹּוִי כְּאִלוֹ אֵין פְּתוּחַ לוֹ אֲלֹא בָתִּים בְּלִבָּד בְּלֹא חֻצְרוֹת, וְלִפְיכָף אֵין מְטַלְטֵלִין בְּכָלָו. וְאִם לֹא עָרְבוּ אֲנָשֵׁי הַחֻצְרוֹת - מְטַלְטֵלִין בְּכָלָו בְּלִים שֶׁשִּׁכְחוּ [שהיו בכניסת השבת] בְּתוֹכּוֹ, כְּחֹצֵר שֶׁלֹּא עָרְבוּ בָּהּ.

טז. גֹוִי אוֹ צִדּוּקֵי הַשָּׂרִי בְּחֹצֵר שֶׁבְּמְבֹוִי, דִּינוֹ עִם בְּנֵי הַמְבֹּוִי כְּדִינוֹ עִם בְּנֵי הַחֹצֵר - שֶׁשׁוֹכְרִים מִן הַגֹוִי אוֹ מֵאֶחָד מִבְּנֵי בֵיתוֹ רִשְׁוֹתוֹ שֶׁבְּמְבֹוִי, אוֹ מְבִטֵּל לָהֶם הַצִּדּוּקִי; וְאִם הָיָה בְּמְבֹוִי גֹוִי וְיִשְׂרָאֵל אֶחָד, אֵינוֹ צָרִיף שִׁתּוֹף. וְדִין יִשְׂרָאֵל אֶחָד, וְדִין רַבִּים שָׁהֶם סוֹמְכִין עַל שִׁלְחָן אֶחָד - דִּין אֶחָד הוּא.

יז. גֹוִי שֶׁהָיָה דָר בְּמְבֹוִי - אִם יֵשׁ לוֹ בְּחֻצְרוֹ פֶּתַח אֶחָד לְבִקְעָה [שטח ללא מחיצות], אֵינוֹ אוֹסֵר עַל בְּנֵי הַמְבֹּוִי; וְאֲפִלּוֹ הָיָה פֶּתַח קָטָן אֲרֻבָּעָה עַל אֲרֻבָּעָה, וְאֵף עַל פִּי שְׁמוּצִיא גְּמִלִים וּקְרוֹנוֹת דֶּרֶךְ הַפֶּתַח שֶׁבְּמְבֹוִי - אֵינוֹ אוֹסֵר עֲלֵיהֶן; שְׂאִין דַּעְתּוֹ אֲלֹא עַל פֶּתַח הַמִּיחָד לוֹ, שֶׁהוּא לְבִקְעָה. וְכֵן אִם הָיָה פְּתוּחַ לְקֶרֶפֶךְ [חצר גדולה בלי בית] שֶׁהוּא יָתֵר עַל בֵּית סֵאתִים - הָרִי זֶה כְּפֶתוּחַ לְבִקְעָה, וְאֵינוֹ אוֹסֵר עֲלֵיהֶן; הָיָה בֵּית סֵאתִים אוֹ פָּחוֹת - אֵינוֹ סוֹמֵךְ עָלָיו, וְאוֹסֵר עֲלֵיהֶן עַד שִׁישְׁכְּרוּ מִמֶּנּוּ.

יח. מְבֹוִי שֶׁצִּדּוּ אֶחָד גֹוִים וְצִדּוּ אֶחָד יִשְׂרָאֵלִים, וְהָיָה חִלּוּנוֹת פְּתוּחִים מִחֹצֵר לְחֹצֵר שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְעָרְבוּ בֶּלֶן דֶּרֶךְ חִלּוּנוֹת, וְאֵף עַל פִּי שֶׁנַּעֲשׂוּ כְּאֲנָשֵׁי בֵּית אֶחָד, וּמִתְרִין לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס דֶּרֶךְ חִלּוּנוֹת - הָרִי אֵלוֹ אֲסוּרִין לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּמְבֹוִי דֶּרֶךְ פְּתָחִים, עַד שִׁישְׁכְּרוּ מִן הַגֹוִים; שְׂאִין רַבִּים נַעֲשִׂים כִּיחִיד בְּמָקוֹם גֹוִי.

יט. כִּיִּצַּד מִשְׁתַּתְּפִין בְּמִדְיָנָה [עיר]? כָּל חֹצֵר וְחֹצֵר מְעַרְבָתָ לַעֲצָמָה, שֶׁלֹּא לְשַׁבַּח הַתִּינוּקוֹת; וְאַחֵר כָּף מִשְׁתַּתְּפִין כָּל אֲנָשֵׁי הַמִּדְיָנָה, כְּדֶרֶךְ שֶׁמִּשְׁתַּתְּפִין בְּמְבֹוִי. וְאִם הָיְתָה הַמִּדְיָנָה קִנְיָן לְיָחִיד, אֲפִלּוֹ נַעֲשֶׂת שֶׁל רַבִּים, מִשְׁתַּתְּפִין בֶּלֶן שִׁתּוֹף אֶחָד, וְיִטְלְטְלוּ בְּכָל הַמִּדְיָנָה; וְכֵן אִם הָיְתָה שֶׁל רַבִּים, וְיֵשׁ לָהּ פֶּתַח אֶחָד - מִשְׁתַּתְּפִין בֶּלֶן שִׁתּוֹף אֶחָד.

כ. אֲכָל אִם הָיְתָה שֶׁל רַבִּים, וְיֵשׁ לָהּ שְׁנֵי פְּתָחִים שֶׁהֶעֱם נִכְנָסִין בָּזָה וְיוֹצְאִין בָּזָה - אֲפִלּוֹ נַעֲשֶׂת שֶׁל [נמכרה ל] יָחִיד, אֵין מְעַרְבִין אֶת כָּלָהּ, אֲלֹא מִנְחִיחַ מִמֶּנָּה מָקוֹם אֶחָד, אֲפִלּוֹ בֵּית אֶחָד בְּחֹצֵר אַחַת, וּמִשְׁתַּתְּפִין הַשָּׂאֵר. וְהָיָה אֵלוֹ הַמִּשְׁתַּתְּפִין בֶּלֶן מִתְרִין בְּכָל הַמִּדְיָנָה, חוּץ מֵאוֹתוֹ מָקוֹם שִׁשְׁיּוֹ; וְהָיָה אוֹתָן הַנִּשְׁאָרִין מִתְרִין בְּמָקוֹם בְּשִׁתּוֹף שְׁעוֹשִׂין לַעֲצָמָן, אִם הָיָה הַמִּשְׁאָרִין רַבִּים - וְאֲסוּרִין לְטַלְטֵל בְּשָׂאֵר כָּל הַמִּדְיָנָה.

כא. וְדָבָר זֶה מִשּׁוּם הִכָּר הוּא, כְּדִי שֶׁיִּדְעוּ שֶׁהָעָרֹב הִתִּיר

יג. אמרו לו שנים: 'צא וערב עלינו', אחד ערב עלי מבעוד יום, ואחד ערב עלי בין השמשות - זה שערב עלי מבעוד יום, נאכל ערובו בין השמשות, וזה שערב עלי בין השמשות, נאכל ערובו משחשכה - שניהם קנו ערוב; שבין השמשות ספק הוא, וספק הערוב פשר. ואף על פי כן, ספק חשכה ספק לא חשכה - אין מערבין ערובי תחומין לכתחלה; ואם ערב, הרי זה ערוב.

יד. נפל על הערוב גל [אבנים] מבעוד יום - אם יכול להוציאו בלא עשיית מלאכה, הרי זה פשר, לפי שמתר להוציאו בין השמשות, שהיא שעת קנאת הערוב; ואם נפל עליו גל משחשכה - הרי זה ערוב, ואף על פי שאי אפשר להוציאו אלא בעשיית מלאכה. ספק מבעוד יום נפל, או משחשכה - הרי זה פשר, שספק הערוב פשר.

טו. אבל אם ערב בתרומה שהיא ספק טמאה - אינו ערוב, שאינה סעודה הראויה [לאכילה]; וכן אם היו לפניו שתי פירות של תרומה, אחת טהורה ואחת טמאה, ואינו יודע אי זו היא משתייהן, ואמר: 'ערובי בטהורה בכל מקום שהוא' - אינו ערוב, שאין כאן סעודה הראויה לאכילה. טז. אמר: 'כפר זו היום חל ולמחר קדש', וערב בה - ערוב ערוב, שבין השמשות עדין לא נתקדשה ודאי, וראויה היתה מבעוד יום; אבל אם אמר: 'היום קדש ולמחר חל' - אין מערבין בה, שאינה ראויה עד שתתחשב. וכן אם הפריש תרומה, והתנה עליה שלא תהיה תרומה עד שתתחשב - אין מערבין בה, שהרי היא טבל כל בין השמשות, וצריך שתהיה סעודה ראויה מבעוד יום.

יז. הנותן ערובו בבית הקברות - אינו ערוב; לפי שבת הקברות אסור בהנחה, וכיון שרוצה בקיום הערוב שם אחר קנינה, הרי נהנה בו. נתנו בבית הפרס [שדה שטמא מספק] - הרי זה ערוב, ואפילו היה כהן; מפני שיכול להגס שם במגדל הפורים, או שינפח [על העפור לצורך בדיקת טומאה] והולך.

יח. רבים שרצו להשתתף בערובי תחומין - מקבצין כלן ערובן שתי סעודות לכל אחד ואחד, ומניחין אותו בכלי אחד במקום שירצו. ואם עשה אחד ערוב על ידי כלן - צריך לזכות להן על ידי אחר [שיקנה הסעודות עבור כולם], וצריך להודיעם; שאין מערבין לו לאדם ערובי תחומין אלא לדעתו, שמא אינו רוצה לערב באותה הרוח שרצה זה בה. ואם הודיעו מבעוד יום - אף על פי שלא רצה אלא משתחשב, הרי זה ערוב; ואם לא הודיעו עד שחשכה - אינו יוצא בו, שאין מערבין משתחשב.

יט. כל הזוכה [הראוי שיזכו על ידו] בערובי חצרות, מזכין על ידו בערובי תחומין; וכל מי שאין מזכין על ידו ערובי חצרות, אין מזכין על ידו ערובי תחומין.

כ. נותן אדם מעה לבעל הבית, כדי שישקח לו פת ויערב לו בה ערובי תחומין. אבל אם נתן לחנוני, או לנתחום, ואמר לו: 'זכה לי במעה זו' - אינו ערוב; ואם אמר לו: 'ערב עלי במעה זו' - הרי זה לוקח בה פת או אכל מן האכלין, ומערב עליו. ואם נתן לו פלי, ואמר לו: 'תן לי בזה אכל, וזכה לי בו' - הרי זה לוקח אכל, ומערב עליו בו.

ה. המניח ערובו בתוך המדינה ששבת בה, לא עשה כלום; ואין מודדין לו במקום ערובו, אלא הרי הוא כבני המדינה כלן, שיש להן אלפים אמה לכל רוח חוץ למדינה. וכן אם נתן ערובו במקומות המצטרפין לעיר שמודין התחום חוץ מהן, הרי זה כנותנו בתוך העיר. נתן ערובו חוץ לתחום, אינו ערוב.

ו. אין מערבין ערובי תחומין, אלא לדבר מצוה - כגון שהיה רוצה לילך לבית האכל, או למשתה של נשואין, או להקביל פגי רבו או חברו שבא מן הדרך, וכיוצא באלו; או מפני היראה - כגון שהיה רוצה לברח מן הגוים, או מן הלסטים, וכיוצא בזה. ואם ערב שלא לאחד מכל אלו, אלא לדברי הרשות - הרי זה ערוב.

ז. כל [מזון] שמשפתפין בו [בשיתופי מבואות - גס] מערבין בו ערובי תחומין; וכל שאין משתתפין בו, אין מערבין בו ערובי תחומין. וכמה שעור ערובי תחומין? מזון שתי סעודות לכל אחד ואחד; ואם היה לפתן [תבשיל שנאכל עם לחם] - כדי לאכל בו [עם הלחם] שתי סעודות, כמו השתוף.

ח. וצריך שיהיה הוא וערובו במקום אחד, כדי שיהיה אפשר לו לאכלו בין השמשות. לפיכך, אם נתפון לשבת ברשות הרבים, והניח ערובו ברשות היחיד, או ברשות היחיד, והניח ערובו ברשות הרבים - אינו ערוב; שאי אפשר לו להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים בין השמשות, אלא בעברה.

ט. אבל אם נתפון לשבת ברשות היחיד או ברשות הרבים, והניח ערובו בכרמלית, או שנתפון לשבת בכרמלית [רשות הרבים מדברנו], והניח ערובו ברשות היחיד או ברשות הרבים - הרי זה ערוב; שבשעת קנאת הערוב, שהוא בין השמשות, מתר להוציא ולהכניס מכל אחת משתי הרשויות לכרמלית לדבר מצוה - שכל דבר שהוא מדברי סופרים [חכמים], לא גזרו עליו בין השמשות במקום מצוה או בשעת הדחק.

י. נתנו במגדל, ונצל ואבד המפתח - אם יכול להוציאו בלא עשיית מלאכה [אסורה], הרי זה ערוב; שאין אסור לעשות בין השמשות במקום מצוה, אלא מלאכה. נתנו בראש הקנה או הקנדס הצומחין מן הארץ, אינו ערוב - גזרה שמא יתלש; ואם היו תלושין ונעוצין, הרי זה ערוב.

יא. כל המניח ערובו, יש לו במקום ערובו ארבע אמות [שהם כחצור]. לפיכך, המניח ערובי תחומין שלו בסוף התחום, ונתגלגל הערוב ויצא חוץ לתחום בתוך שתי אמות - הרי זה ערוב, וכאלו לא יצא ממקומו. ואם יצא חוץ לשתי אמות - אינו ערוב, שהרי נעשה חוץ לתחום. והמניח ערובו חוץ לתחום - אינו ערוב, מפני שאינו יכול להגיע אל ערובו.

יב. נתגלגל הערוב ויצא שתי אמות חוץ לתחום, או אבד, או נשרף, או שהיה תרומה ונטמא - מבעוד יום, אינו ערוב; משחשכה, הרי זה ערוב; שנקנית [מימון] הערוב, בין השמשות. ואם ספק, הרי זה ערוב - שספק הערוב, פשר; לפיכך, אם נאכל הערוב בין השמשות, הרי זה ערוב.

שניגעי לאותו מקום [לפני כניסת שבת] ויקנה בו שבייתה - אף על פי שלא הגיע ולא עמד שם, אלא החזירו חברו ללון אצלו, או שחזר מעצמו ללון, או נתעכב - יש לו להלף עד מקום שנתפנו לו, ומאותו מקום אלפים אמה לכל רוח; שפיון שגמר בלבו לקבוע שם שבייתו, והחזיק בדרך, נעשה כמי שעמד שם, או שהניח ערובו שם.

ג. כמה דברים אמורים? בענין שאין מטריחין אותו להניח ערוב; או ברחוק, כגון מי שהיה בא בדרך, והיה נרא שמה תחשף; והוא, שישאר מן היום כדי שניגיע לאותו מקום שקנה בו שבייתה קדם שתחשף, אם רץ בכל כחו, ויהיה בינו ובין אותו מקום כשתחשף, אלפים או פחות. אבל אם לא היה דחוק ולא עני, או שלא נשאר מן היום כדי שניגיע אפילו רץ בכל כחו, או שהיה בין המקום שנתפנו לשבת בו ובין המקום שהוא עומד בו כשתחשף יתר מאלפים אמה, או שלא כן המקום שקנה בו שבייתה - הרי לא קנה שבייתה ברחוק מקום, ואין לו אלא אלפים אמה לכל רוח מקום שהוא עומד בו כשתחשף.

ד. מי שעמד מבעוד יום ברשות היחיד, וקנה שם שבייתה, או שהיה בא בדרך ונתפנו לשבת ברשות היחיד הידועה אצלו, וקבע שם שבייתו - הרי זה מהלך את פלה, וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח. ואם היתה רשות היחיד זו מקום שלא הקף לדירה, או תל, או נקע - אם היה בה בית סאתים [מאה אמה על חמישים] או פחות, מהלך את פלה, וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח; ואם היתה יתר על בית סאתים, אין לו בה אלא ארבע אמות, וחוצה מהן אלפים אמה לכל רוח. וכן אם הניח ערובו במקום שלא הקף לדירה.

ה. הקונה [קובע] שבייתה ברחוק מקום, ולא סים [ציין] מקום שבייתו - לא קנה שבייתה שם. כיצד? היה בא בדרך, ואמר: 'שבייתתי בשדה פלונית', או 'בבקעה פלונית', או 'ברחוק אלה אמה', או 'אלפים ממקומי זה' - הרי זה לא קנה שבייתה ברחוק מקום; ואין לו אלא אלפים אמה לכל רוח מקום שהוא עומד בו כשתחשף. ו. אמר: 'שבייתתי תחת אילן פלוני', או 'תחת סלע פלוני' - אם יש תחת אותו אילן או אותה סלע שמונה אמות או יתר, לא קנה שבייתה; שהרי לא כן מקום שבייתו - שאם בא לשבת בארבע אמות אלו, שמה בארבע אמות אלו האחרות הוא שקנה שבייתה.

ז. לפיכך, צריך להתפנו לשבת בעקרו, או בארבע אמות שבדרומו, או שבצפונו. ואם היה תחתיו פחות משמונה, ונתפנו לשבת תחתיו - קנה; שהרי אין שם שעור שני מקומות, והרי מקצת מקומו מסים. היו שנים באים בדרך, אחד מהן מכיר אילן או גדר או מקום שהוא קובע בו שבייתה, והשני אינו מכיר - זה שאינו מכיר מוסר שבייתו למכיר, והמכיר מתפנו לשבת הוא וחברו במקום שהוא מכיר.

ח. אנשי העיר ששלחו אחד מהן להוליך להן ערובן למקום ידוע [מסוים], והחזיק בדרך והלך כדי

כא. מערב אדם ערובי תחומין על ידי בנו ובתו הקטנים, ועל ידי עבדו ושפחתו הפנענים, בין מדעתן, בין שלא מדעתן; לפיכך, אם ערב עליהן וערבו לעצמן, יוצאין בשל רבן. אבל אינו מערב לא על ידי בנו ובתו הגדולים, ולא על ידי עבדו ושפחתו העבדים, ולא על ידי אשתו - אלא מדעתן, ואף על פי שהן אוכלין אצלו על שלחנו. ואם ערב עליהן, ושמעו ושתקו ולא מחו - יוצאין בערובו; ערב על כל אחד מהן, וערבו הן לעצמן - אין לה מחאה גדולה מזו, ויוצאין בערוב עצמן. קטן בן שש שנים או פחות - יוצא בערוב אמו, ואין צריך להניח עליו מזון שתי סעודות לעצמו.

כב. הרוצה לשלח ערובו ביד אחר להניחו לו במקום שהוא רוצה לקבוע שבייתו שם, הרשות בידו. וכשהוא משלחו, אינו משלחו ביד חרש שוטה וקטן, ולא ביד מי שאינו מודה במצות ערוב; ואם שלח, אינו ערוב. ואם שלחו ביד אחד מאלו הפסולין להוליכו לאדם כשר, כדי שיוליכו הכשר ויניחו במקום הערוב - הרי זה כשר, ואפילו שלחו על הקוף או על הפיל; והוא, שיהיה עומד מרחוק, עד שיראה זה הפסול או הבהמה שהגיעו אצל הכשר, שאמר לו להוליך את הערוב. וכן רבים שנשתתפו בערובי תחומין, ורצו לשלח ערובן ביד אחד - הרי אלו משלחין.

כג. אחד או רבים שאמרו לאחד: 'ערב עלינו', וערב עליהם באי זה רוח שרצה - הרי זה ערוב, ויוצאין בו; שהרי לא יחדו לו רוח. האומר לחברו: 'ערב עלי בתמרים' וערב עליו בגרונרות [תאנים יבשות], 'בגרונרות' וערב עליו בתמרים, אומר לו: 'הנח ערובי במגדל' והניחו בשוכה, 'בשוכה', והניחו במגדל, 'בבית' והניחו בעליה, 'בעליה' והניחו בבית - אינו ערוב; אבל אם אמר לו: 'ערב עלי' סתם, וערב עליו - בין בתמרים בין בגרונרות, בין בבית בין בעליה - הרי זה ערוב.

כד. כשם שמכרכין על ערובי חצרות ושתופי מבואות, כך מברך על ערובי תחומין; ואומר: 'בזה הערוב יהיה מתר לי להלף ממקום זה אלפים אמה לכל רוח'. ואם היה אחד מערב על ידי רבים, אומר: 'בזה הערוב יהיה מתר לפלוני ופלוגי', או 'לבני מקום פלוני', או 'לבני עיר זו, להלף ממקום זה אלפים אמה לכל רוח'.

הלכות ערובין פרק ז

א. מי שניצא מערב שבת חוץ למדינה [עיר], ועמד במקום בתוך התחום או בסופו, ואמר: 'שבייתתי במקום זה', וחזר לעירו ולן שם - יש לו להלף למחר מאותו מקום, אלפים אמה לכל רוח. וזה הוא עקר ערובי תחומין, לערב בגללי; ולא אמרו לערב בהנחת מזון שתי סעודות בלבד במקום, אף על פי שלא יצא ולא עמד שם, אלא להקל על העשיר, שלא יצא אלא לשלח ערובו ביד אחר ויניחנו לו. ב. וכן אם נתפנו לקבוע שבייתו במקום ידוע אצלו, כגון אילן או בית או גדר שהוא מכיר מקומו, ויש בינו ובניו כשתחשף אלפים אמה או פחות, והחזיק בדרך והלך כדי

אחד מהן, אלא הרניי ככני עירי, שיש לי אלפים אמה לכל רוח מחוץ לחומה.

ד. כשם שאסור לצאת חוץ לתחום בשבת, כך אסור ביום טוב וביום הכפורים; וכשם שהמוציא מרשות לרשות בשבת חייב, כך המוציא ביום הכפורים חייב. אבל ביום טוב, מתר להוציא מרשות לרשות. לפיכך, מערבין ערובי תצרות ומשתתפין במקואות ליום הכפורים, בשבת; ומערבין ערובי תחומין ליום הכפורים ולמים טובים, בדרך שמערבין לשבת.

ה. יום טוב שחל להיות סמוך לשבת, בין מלפניה בין מלאחריה, או שני ימים טובים של גליות — יש לו לערב שני ערובין לשתי רוחות, וסומך על אי זה מהן שירצה ליום הראשון, ועל הערוב שברוח השנית ליום השני; או מערב ערוב אחד לרוח אחת, וסומך עליו לאחד משני ימים, וביום השני יהיה ככני העיר וכאלו לא עשה ערוב, ויש לו אלפים אמה לכל רוח. במה דברים אמורים? בשני ימים טובים של גליות; אבל בשני ימים טובים של ראש השנה, הרי הן ביום אחד, ואינו מערב לשני הימים, אלא לרוח אחת.

ו. וכן מתנה אדם על ערובו, ואומר: 'ערובי לשבת זו, אבל לא לשבת אחרת'; 'לשבת אחרת, אבל לא לזו', 'לשבתות, לא לימים טובים', 'לימים טובים, לא לשבתות'.

ז. אמר לחמשה: 'הרניי מערב על איזה מקום שארצה, רצייתו ילף, לא רצייתו לא ילף' — אף על פי שרצה משתקשה [אחר שחל הערוב], ילף; דבר שהוא מדברי סופרים, יש בו ברה [בסוף מתברר שמלכתחילה רצה לילך]. וכן המערב לשבתות של כל השנה, ואמר: 'רצייתו ילף, לא רצייתו לא ילף, אלא אהיה ככני עירי' — כל שבת שירצה ילף, אף על פי שרצה משתקשה.

ח. המערב לשני ימים טובים של גליות, או לשבת ויום טוב — אף על פי שהוא ערוב אחד לרוח אחת לשני הימים — צריך שיהיה הערוב במקומו מצוי כליל ראשון וכליל שני, כל בין השמשות. כיצד הוא עושה? מוליכו בערב יום טוב או בערב שבת, ומחשיף עליו, ונוטלו בידו [מפני הגנבים] וכא לו, אם היה ליל יום טוב [שמותו לסלטל]; ולמחר מוליכו לאותו מקום, ומניחו שם עד שתחשף, ואוכלו אם היה ליל שבת, או מכיאו אם היה ליל יום טוב — מפני שהן שתי קדשות, ואינם ביום אחד, כדי שנאמר: 'מליל ראשון קנה הערוב לשני ימים'.

ט. נאכל הערוב בראשון — קנה הערוב בראשון, ואין לו ערוב לשני; ערב ברגליו בראשון, צריך לערב ברגליו בשני, והוא שילף ויצמד באותו מקום, ויחשב בלבו שיקנה שם שבתה. ערב בפת בראשון — אם רצה לערב ברגליו בשני, הרי זה ערוב; ואם רצה לערב בפת, צריך לערב באותה הפת עצמה שערב בה בראשון.

י. יום הכפורים שחל להיות ערב שבת או לאחר שבת, בזמן שמקדשין [את החודש] על [9] הראיה [עדות ראיית מולד הלבנה] — יראה לי שהן ביום אחד, וקדשה אחת הן.

בדרך, והחזירו חברו, ולא הוליד ערובן — הן לא קנו שבתה באותו מקום, שהרי לא הנה שם ערובן, ואין להן להלך ממדינתן, אלא אלפים אמה לכל רוח; והוא קנה שם ערוב — שהרי הוא בא בדרך, ונתפון לשבת שם, והחזיק בדרך; לפיכך יש לו למחר להלך לאותו מקום, ולהלך ממנו אלפים אמה לכל רוח.

ט. זה שאמרנו, שצריך הקונה שבתה ברחוק מקום שיחזיק בדרך, לא שיצא וילך בשדה, אלא אפלו ירד מן העליה [עלית הגג] לילך לאותו מקום, וקדם שיצא מפתח החצר החזירו חברו — הרי זה החזיק, וקנה שבתה. וכן כל הקונה שבתה ברחוק מקום, אינו צריך לומר 'שבתתי במקום פלוני', אלא כיון שגמר בלבו והחזיק בדרך כל שהוא, קנה שם שבתה; ואין צריך לומר, מי שיצא ברגליו ועמד במקום שקנה בו שבתה, שאינו צריך לומר כלום, אלא כיון שגמר בלבו, קנה.

י. התלמידין שהולכין ואוכלין בלילי שבת בשדות ובכרמים, אצל בעלי הבתים שפתן מצויה לעובדי דרכים הבאים שם, ובאים ולנים בבית המדרש — מהלכין אלפים אמה לכל רוח מבית המדרש, לא ממקום האכילה; שאלו מצאו סעודתן בבית המדרש, לא היו יוצאין לשדה; ואין דעתן סומכת לדירה, אלא על בית מדרשם.

הלכות ערובין פרק ח

א. אין מניחין שני ערובין, אחד במזרח ואחד במערב, כדי שיהלך במקצת היום על אחד משני הערובין, ובשאר היום על הערוב השני — שאין מערבין שני ערובין ליום אחד. טעה וערב לשתי רוחות, במדמה הוא [מפני שחשב] שמערבין לשתי רוחות, או שאמר לשנים: 'צאו וערבו עלי', אחד ערב עליו לצפון ואחד ערב עליו לדרום — מהלך ברגלי שניהם.

ב. כיצד מהלך ברגלי שניהן? שאינו יכול להלך, אלא במקום שיש לשניהן להלך בו; נתן האחד ערובו ברחוק אלה אמה לרוח מזרח, והניח השני מהן ערובו ברחוק חמש מאות אמה לרוח מערב — אין זה שערכו עליו מהלך במערב אלא אלה אמה, ברגלי מי שערב עליו במזרח, ולא יהלך במזרח אלא אלה אלה וחמש מאות, ברגלי מי שערב עליו במערב. לפיכך, אם ערב או ערכו עליו שני ערובין אלו, אחד ברחוק אלפים למזרח, ואחד ברחוק אלפים למערב — הרי זה לא יזוז ממקומו.

ג. מערב אדם שני ערובין בשתי רוחות, ומתנה ואומר: 'אם ארע לי דבר מצנה או נלחצתי [לברוח מהגוים] למחר ונצרכתי לרוח זו, זה הערוב הוא שאני סומך עליו, והערוב שברוח השנית אינו כלום; ואם נצרכתי לרוח זו השנית, זה הערוב הוא שאני סומך עליו, ושברוח הראשונה אינו כלום; ואם נצרכתי לשתי הרוחות, יש לי לסמוך על איזה ערוב שארצה, ולא יאזיזו שארצה אלה; ואם לא ארע לי דבר, ולא נצרכתי לרוח משתיהן — אין שני הערובין אלו ערוב, ואיני סומך על

כרת; ואם עשה בשנגה, חייב קרבן חטאת קבועה [בהמה בין לעשיר ובין לעני].

ב. כל מלאכה שחייבין על זדונה בשבת סקילה, חייבין על זדונה בעשור כרת; וכל שחייבין עליו קרבן חטאת בשבת, חייבין עליו קרבן חטאת ביום הכפורים. וכל דבר שאסור לעשותו בשבת אף על פי שאינו מלאכה, אסור לעשותו ביום הכפורים; ואם עשה, מכין אותו מכת מרדות [מלקות מדרבנן] כדרך שמכין אותו על השבת. וכל שאסור לטלטלו בשבת, אסור לטלטלו ביום הכפורים; וכל שאסור לאמרו או לעשותו לכתחלה בשבת, כף אסור ביום הכפורים. כללו של דבר: אין בין שבת ליום הכפורים בענינים אלו, אלא שזדון מלאכה בשבת בסקילה, וביום הכפורים בכרת.

ג. ומתיר לקנב את הירק ביום הכפורים, מן המנחה ולמעלה. ומה הוא הקנב? שסיר את העלין המעששות, ויקצץ השאר ויתקן אותו לאכילה. וכן מפציעין באגוזין ומפררין ברמונים, מן המנחה ומעלה - מפני עגמת נפש [שתתענה נפשו יותר]. ויום הכפורים שחל להיות בשבת, אסור בקניבת ירק ובפציעת אגוזים ובפרירת רמונים כל היום. וכבר נהגו העם בשנוער [בבבל] ובמערכ [ארץ ישראל], שלא יעשו אחד מכל אלו ביום הצום, אלא הרי הוא בשבת לכל.

ד. מצות עשה {אחרת} {אחת} יש ביום הכפורים, והיא לשבת בו מאכילה ושתיה, שנאמר: "תענו את נפשתיכם" - מפי השמועה [שנמסרה ממש רבנן] למדו, ענוי שהוא לנפש, זה הצום; וכל הצום בו, קיום מצות עשה. וכל האוכל או שותה בו, בטל מצות עשה, ועבר על לא תעשה, שנאמר: "כי כל הנפש אשר לא תענה בעצם היום הזה, ונכרתה"; מאחר שענוש הכתוב כרת למי שלא נתענה, למדנו שמזהרין אנו בו על אכילה ושתיה. וכל האוכל או השותה בו בשנוג, חייב קרבן חטאת קבועה.

ה. וכן למדנו מפי השמועה, שאסור לרחץ בו או לסוף בו [שמן] או לנעל את הסנדל או לבצל. ומצוה לשבת מכל אלו, כדרך ששוכת מאכילה ושתיה, שנאמר: "שבת שבתון" - שבת לענון מלאכה, ושבתון לענינים אלו. ואין חייבין כרת או קרבן, אלא על אכילה ושתיה; אבל אם רחץ או סף או נעל או בעל, מכין אותו מכת מרדות.

ו. פשם ששבות מלאכה בו, בין ביום ובין בלילה - כף שבות של ענוי, בין ביום ובין בלילה. וצריך להוסיף מחל על קדש בכניסתו וביציאתו, שנאמר: "ועניתם את נפשתיכם בתשעה לחדש, בערב" - כלומר, התחל לצום ולהתענות מערב תשעה הסמוך לעשירי; וכן ביציאה שוהה בעניו מעט מלילי אחד עשר סמוך לעשירי, שנאמר: "מערב עד ערב תשבתו שבתכם".

ז. נשים שאוכלות ושותות עד שחשכה, והן אינן יודעות שמצוה להוסיף מחל על קדש - אין ממחין בידיהן, שלא יבואו לעשות בידן; שהרי אי אפשר שיהיה שוטר בבית

יא. זה שאמרנו שיש לו לאדם לערב שני ערובין בשתי רוחות לשני הימים, והוא שיהיה אפשר לו להגיע לכל אחד משני הערובין ביום הראשון; אבל אם אי אפשר לו להגיע לערוב של יום השני ביום הראשון, אין ערוב השני ערוב - שהערוב מצותו שיהיה בסעודה הראויה מבעוד יום, וזה הואיל ואינו יכול להגיע לזה הערוב ביום הראשון, הרי זו אינה ראויה מבעוד יום.

יב. כיצד? הרי שהניח ערובו ברחוק אלפים אמה מביתו לרוח מזרח, וסמך עליו ליום ראשון, והניח ערוב שני ברחוק אמה אחת או מאה או אלף ברוח מערב, וסמך עליו ליום שני - אין זה השני ערוב, שהרי ביום הראשון אין זה הערוב השני ראוי לו מבעוד יום, לפי שאינו יכול להגיע אליו, שהרי לא נשאר לו ברוח מערב כלום.

יג. אבל אם הניח ערובו ברחוק אלף וחמש מאות אמה מביתו ברוח מזרח, וסמך עליו ליום ראשון, והניח ערוב שני רחוק מביתו לרוח מערב בתוך חמש מאות אמה, וסמך עליו ליום שני - הרי זה ערוב, שהרי אפשר לו שגגיע לו ביום הראשון.

יד. יום טוב שחל להיות בערב שבת, אינו עושה ערוב ביום טוב, לא ערובי חצרות, ולא ערובי תחומין - אלא מערב הוא ביום חמישי שהוא ערב יום טוב. ואם חלו שני ימים טובים של גלויות בחמישי וערב שבת, מערב מיום רביעי ערובי תחומין וערובי חצרות. ואם שכח ולא ערב - הרי זה מערב ערובי חצרות בחמישי ובערב שבת, ומתנה; אבל לא ערובי תחומין.

טו. כיצד מתנה? אומר בחמישי: 'אם היום יום טוב, אין בדברי כלום; ואם לאו, הרי זה ערוב'; ולמחר חזור ומערב ואומר: 'אם היום יום טוב, כבר ערבתי מאמש, ואין בדברי היום כלום; ואם אמש היה יום טוב, הרי זה ערוב'. במה דברים אמורים? בשני ימים טובים של גלויות; אבל בשני ימים טובים של ראש השנה, הרי הן ביום אחד, ואינו מערב להן אלא מערב יום טוב.

ברוך רחמנא דסייען

יום חמישי י"ז תמוז ה'תשס"ט

הלכות שביתת עשור

יש בכללן ארבע מצוות - שתי מצוות עשה, ושתי מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לשבת בו ממלאכה; (ב) שלא לעשות בו מלאכה; (ג) להתענות בו; (ד) שלא לאכל ולשתות בו. ובאור כל המצוות האלו - בפרקים אלו.

הלכות שביתת עשור פרק א

א. מצות עשה לשבת ממלאכה בעשור לחדש השביעי, שנאמר: "שבת שבתון היא לכם"; וכל העושה בו מלאכה, בטל מצות עשה, ועבר על לא תעשה, שנאמר: "ובעשור וגו' כל מלאכה לא תעשו". ומה הוא חייב על עשיית מלאכה ביום זה? אם עשה ברצונו בידו, חייב

כל אחד ואחד להזהיר נשיו; והנח להן שיהיו שוגגין, ואל יהיו מזידין. וכן כל הדומה לזה.

הלכות שביתת עשור פרק ב

א. האוכל ביום הכפורים מאכלין הראויין לאדם ככותבת הגסה [תמר גדול], שהיא פחות מכביצה במעט - הרי זה חביב. וכל האכלים מצטרפין לשעור זה. וכן השותה משקין הראויין לשתיית אדם כמלא לגמיו של שותה, כל אחד ואחד לפי לגמיו - חביב; וכמה מלא לגמיו? כדי שישלם לצד אחד ויראה מלא; ושעור זה באדם בינוני - פחות מרביעית. וכל המשקין מצטרפין לשעור זה. ואכילה ושתייה, אין מצטרפין לשעור אחד.

ב. אחד האוכל אכלים המתירין, או שאכל דברים האסורין, כגון פגול [קרבו שנפסל במחשבה] ונוטר [קרבו שעבר זמן אכילתו] וטבל [פירות שאינן מעשרין] ונבלות וטרפות וחלב או דם, הואיל אכל אכלים הראויין לאדם, הרי זה חביב כרת משום אוכל ביום הכפורים.

ג. אכל או שתה פחות משעור זה, אינו חביב כרת; אף על פי שהוא אסור מן התורה בחצי שעור, אין חביבין כרת אלא על כשעור. והאוכל או השותה חצי שעור, מכין אותו מכת מדרות [מלקות מדברנן].

ד. אכל מעט וחזר ואכל וחזר ואכל - אם יש מתחלת אכילה ראשונה עד סוף אכילה אחרונה כדי אכילת שלש ביצים, הרי אלו מצטרפות לכשעור; ואם לאו, אין מצטרפות לכשעור. שתה מעט וחזר ושתה וחזר ושתה - אם יש מתחלת שתייה ראשונה עד סוף שתייה אחרונה כדי שתיית רביעית, מצטרפין לשעור; ואם לאו, אין מצטרפין. ה. אכל אכלים שאינן ראויין למאכל אדם, כגון עשבים המרים או שרפים [הנוטפים מאילנות] הפאושין [מלובלכים], או ששתה משקין שאינם ראויין, כגון ציר [מי דג מלוח] או מוריקס [שומן דג מלוח] וחמץ חי - אפלו אכל ושתה מהן הרבה, הרי זה פטור מן הכרת; אבל מכין אותו מכת מדרות.

ו. שתה חמץ מזוג [מעורב] במים, חביב. הכוסס [בפיו] פלפלן וזנגביל [קנמון] יבש וכיוצא בהן, פטור; אבל זנגביל רטב, חביב. אכל עלי גפנים, פטור; לולבי גפנים [ננפי גפן רכים], חביב. ואלו הן לולבי גפנים? כל שלבלבו בארץ ישראל מראש השנה ועד יום הכפורים; יתר על זה - הרי הם כעצים, ופטור. וכן כל כיוצא באלו.

ז. אכל צלי במלח, מצטרף המלח לבשר; ציר [מיץ] שעל גבי ירק, מצטרף; מפני שמכשירי האכל המערבים עם האכל, באכל הן חשובין. היה שבע מאכילה גסה שאכל עד שקץ במזונו, ואכל יתר על שבעו - פטור, כמי שאכל אכלין שאינן ראויין לאכילה; שאף על פי שזה היתר ראוי לרעב, אינו ראוי לכל מי ששבע בזה.

ח. חולה שיש בו סכנה ששאל [ביקש] לאכל ביום הכפורים - אף על פי שהרופאים בקיאים אומרים 'אינו צריך' - מאכלין אותו על פי עצמו, עד שיאמר 'די'. אמר

החולה: 'איני צריך', והרופא אומר 'צריך' - מאכלין אותו על פיו; והוא, שיהיה רופא אמן [מומחה]. רופא אחד אומר 'צריך', ואחד אומר 'אינו צריך' - מאכלין אותו; מקצת הרופאים אומרים 'צריך', ומקצתן אומרים 'אינו צריך' - הולכין אחר הרב או אחר הקיאי; וכלבד שלא יאמר החולה 'צריך אני'; אבל אם אמר 'צריך אני' - מאכלין אותו. לא אמר החולה שהוא צריך, ונחלקו הרופאים והיו פלן בקיאי, ואלו שאמרו 'צריך' כמנזן שאמרו 'אינו צריך' - מאכלין אותו.

ט. עברה [מעוברת] שהריחה [מאכל מסוים], לוחשין לה באזנה שיום הכפורים הוא: אם נתקרה דעתה בזכרון זה, מוטב; ואם לאו, מאכלין אותה עד שתתלבש נפשה. וכן מי שאחזו בלמוס [חולי הרעבון], מאכלין אותו עד שיאורו עיניו; אפלו נבלות ושקצים מאכלין אותו מיד, ואין משהין עד שימצאו דברים המתירין.

י. קטן בן תשע שנים וכן עשר שנים, מתכנין אותו [לצום] שעות. ביצד? היה רגיל לאכל בשתי שעות ביום, מאכלין אותו בשלש; היה רגיל בשלש, מאכלין אותו בארבע. לפי פת הבן, מוסיפין לענותו בשעתו. בן אחת עשרה שנה, בין זכר בין נקבה - מתענה ומשלים מדברי סופרים, כדי לחנכו במצוות.

יא. בת שתיים עשרה שנה ויום אחד וכן שלש עשרה שנה ויום אחד שהביאו שתי שערות [למטה] - הרי הן גדולים לכל המצוות, ומשלימין [את כל הצום] מן התורה; אבל אם לא הביאו שתי שערות - עדין קטנים הן, ואינן משלימין אלא מדברי סופרים. קטן שהוא פחות מכן תשע - אין מענין אותו ביום הכפורים, כדי שלא יבואו לידי סכנה.

הלכות שביתת עשור פרק ג

א. אסור לרחץ ביום הכפורים - בין בחמין בין בצונן, בין כל גופו בין אבר אחד; אפלו אצבע קטנה, אסור להושיטה במים. והמלך והפלה רוחצין את פניהן - בלה, כדי שלא תתגנה על בעלה; והמלך, כדי שיראה בפיפו, שגאמר: "מלך בלפיו תחזינה עיניך". ועד כמה נקראת 'בלה'? עד שלשים יום.

ב. מי שהיה מלכלך בצואה או טיט - רוחץ מקום הטנופת בדרכו, ואינו חושש. ומדיחה אשה ידה אחת במים, ונותנת פת לבנה. והחולה רוחץ בדרכו, אף על פי שאינו מסכן. וכל חביב טבילות טובלין בדרכו, בין בתשעה באב בין ביום הכפורים.

ג. מי שראה קרי בזמן הזה בלילי יום הכפורים - אם לח הוא, מקנח במפה ודי; ואם יבש הוא או שנתלכלך - רוחץ מקומות המלכלכין בלבד, ומתפלל. ואסור לו לרחץ כל גופו או לטבל; שאין הטובל בזמן הזה טהור, מפני טמאת מת; ואין הרחיצה מקרי לתפלה בזמן הזה אלא מנהג, ואין מנהג לבטל דבר האסור אלא לאסר את המותר. ולא אמרו שהרואה קרי בלילי יום הכפורים טובל, אלא כשתקנו טבילה לבצלי קריין; וכבר בארנו, שבטלה תקנה זו.

בראשון של חג הסוכות; (י) שלא לעשות בו מלאכה; (יא) לשבת בשמיני של חג הסוכות; (יב) שלא לעשות בו מלאכה. ובאור שביתת ימים אלו - בפרקים אלו.

הלכות שביתת יום טוב פרק א

א. ששת הימים האלו שאסרן הכתוב בעשיית מלאכה - שהן ראשון ושביעי של פסח, וראשון ושמיני של חג הסוכות, וכיום חג השבועות, ובאחד לחדש השביעי - הן הנקראין 'ימים טובים'. ושביתת כלן שנה, שהן אסורין בכל מלאכת עבודה, חוץ ממלאכה שהיא לצורך אכילה, שנאמר: "אף אשר יאכל לכל נפש".

ב. כל השוכת ממלאכת עבודה באחד מהן, הרי קיים מצות עשה, שהרי נאמר בהם "שביתו", כלומר: שבות. וכל העושה באחד מהן מלאכה שאינה לצורך אכילה, כגון שפנה או הרס או ארג וכיוצא באלו - הרי בטל מצות עשה; ועבר על לא תעשה, שנאמר: "כל מלאכת עבודה לא תעשו", "כל מלאכה, לא יעשה בהם". ואם עשה בעדים והתראה, לוקה מן התורה.

ג. העושה אבות מלאכות הרבה ביום טוב בהתראה אחת, כגון שגרע וקנה וסתר וארג בהתראה אחת - אינו לוקה אלא אחת; [משום ש] חלוק מלאכות לשבת [לחייב על כל מלאכה ומלאכה], ואין חלוק מלאכות ליום טוב.

ד. כל מלאכה שחייבין עליה בשבת - אם עשה אותה ביום טוב שלא לצורך אכילה - לוקה, חוץ מההוצאה מרשות לרשות וההקצרה; שמתוך שהתרה הוצאה ביום טוב לצורך אכילה, התרה שלא לצורך אכילה; לפיכך, מתר ביום טוב להוציא קטן או ספר תורה או מפתח וכיוצא באלו, מרשות לרשות. וכן מתר להקעיר, אף על פי שאינו לצורך אכילה. ושאר מלאכות - כל שיש בו צורך אכילה - מתר, כגון שחיטה ואפייה ולישה וכיוצא בהן; וכל שאין בהן צורך אכילה - אסור, כגון אריגה וכתירה וכו' וכיוצא בהן.

ה. כל מלאכה שאפשר לה לעשות מערב יום טוב, ולא יהיה בה הפסד ולא חסרון אם נעשת מבערב - אסרו חכמים לעשות אותה ביום טוב, אף על פי שהיא לצורך אכילה. ולמה אסרו דבר זה? גזירה שמא יניח אדם מלאכות שאפשר לעשותן מבערב ליום טוב, ונמצא אדם טוב פלו הולך בעשיית אותן מלאכות, וימנע משמחת יום טוב, ולא יהיה לו פנאי לאכל ולשתות.

ו. ומזה הטעם עצמו, לא אסרו ההוצאה ביום טוב, ואף על פי שכל הוצאה היא מלאכה שאפשר לעשותה מערב יום טוב. ולמה לא אסרוה? כדי להרבות בשמחת יום טוב, וילויק ויביא כל מה שיצדק, ויטלים חפציו, ולא יהא כמי שיצדו אסורות. אבל שאר מלאכות שאפשר לעשותן מבערב - הואיל ויש בהן עסק [התעסקות], אין עושין אותן ביום טוב.

ז. ביצד? אין קוצרין, ולא דשין, ולא זורין, ולא בוררין, ולא טוחנין את החטים, ולא מרקדין [בנפח] ביום טוב -

ד. טיט שהוא לח ביותר, כדי שיניח אדם ידו עליו ותעלה בה לחלוטית שאם הדביק אותה לידו האחרת תדבק בה לחלוטית - אסור לישב עליו. לא ימלא אדם כלי חרש מים ויצטנן בו [יקרר גורו], שהמים נוזלים מדפנו; אפילו כלי מתכות אסור, שמא ינתזו מים על בשרו. ומתיר להצטנן בפרות.

ה. לוקח אדם מטפחת מערב יום הכפורים, ושורה אותה במים, ומנגבה [מייבשה] מעט, ומניחה תחת הפגדים; ולמחר מעבירה על פניו, ואינו חושש, ואף על פי שיש בה קר הרבה.

ו. ההולך להקביל פני רבו או פני אביו או פני מי שהוא גדול ממנו בחכמה, או לקרות בבית המדרש - עובר במים עד צוארו, ואינו חושש. ועושה מצוה שהלך לעשותה, וחוזר במים למקומו; שאם לא תתיר לו לחזור - אינו הולך, ונמצא נכשל [נמנע] מן המצוה. וכן ההולך לשמר פרותיו - עובר במים עד צוארו, ואינו חושש; ובכלבד שלא יוציאו ידיהם מתחת שולי בגדיהם, כדרך שעושין בחל. ז. אסור לנעל מנעל וסנדל, אפילו ברגלו אחת; ומתיר לצאת בסנדל של שעם [מעץ אלון] ושל גמא [גומי] וכיוצא בהן. וכורך אדם בגד על רגליו ויוצא בו - שהרי קשי הארץ מגיע לרגלו, ומרגיש שהוא יחף. התינוקות - אף על פי שהן מתרין באכילה ושתייה ורחיצה וסיכה, מונעין אותן ממנעל וסנדל.

ח. מתר לכל אדם לנעל את הסנדל מחמת עקרב וכיוצא בה, כדי שלא תשכנו. [והחיה [ויולדת] מתרת לנעל את הסנדל משום צנה, כל שלשים יום; והחולה פיוצא בה, אף על פי שאין שם סכנה.

ט. אסור לסוף מקצת גופו ככל גופו, בין סיכה של תענוג בין סיכה שאינה של תענוג. ואם היה חולה, אף על פי שאין בו סכנה, או שיש לו חטטין [אבעבועות] בראשו - סף כדרכו, ואינו חושש.

י. יש מקומות שנהגו להדליק את הנר בלילי יום הכפורים, כדי שתהיה לו בשבת פנים מאשתו ולא יבוא לידי תשמיש המטה; ויש מקומות שנהגו שלא להדליק, שמא יראה אשתו ותשא חן בעיניו ויבוא לידי תשמיש. ואם חל יום הכפורים להיות בשבת, חייבין הכל להדליק בכל מקום - שהדלקת נר בשבת חובה.

ברוך רחמנא דסייען

יום שישי י"ח תמוז ה'תשס"ט

הלכות שביתת יום טוב

יש בכללן שתיים עשרה מצוות - שש מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לשבת בראשון של פסח; (ב) שלא לעשות בו מלאכה; (ג) לשבת בשביעי של פסח; (ד) שלא לעשות בו מלאכה; (ה) לשבת ביום חג השבועות; (ו) שלא לעשות בו מלאכה; (ז) לשבת בראש השנה; (ח) שלא לעשות בו מלאכה; (ט) לשבת

ראוי להם. עשה לנפשו והותיר, מתר להאכיל ממנו לגוים ולבהמה.

טז. רחיצה וסיכה - הרי הן בכלל אכילה ושתיה, ועושים אותן ביום טוב, שנאמר: "אשר יאכל לכל נפש", לכל שבצרך הגוף. לפיכך, מחמתן חמין ביום טוב, ורוחץ בהם פניו ידיו ורגליו; אבל כל גופו, אסור משום גזרת מרחץ [שמא יחס שלא לצורך]. וחמין שהוחמו מערב יום טוב, רוחץ בהן כל גופו ביום טוב - שלא גזרו על דבר זה, אלא בשבת בלבד.

יז. כל שאסור בשבת - בין משום שהוא דומה למלאכה או מביא לידי מלאכה, בין שהוא משום שבות [שחכמים הוסיפו חומרה והשבתה] - הרי זה אסור ביום טוב, אלא אם כן היה בו צרך אכילה וכיוצא בה, או דברים שהן מתרין ביום טוב, כמו שיחבאר בהלכות אלו. וכל שאסור לטלטל בשבת, אסור לטלטלו ביום טוב, אלא לצרך אכילה, וכיוצא בה. וכל שמתר בשבת, מתר ביום טוב. ובש ביום טוב מה שאין בשבת, אסור מקצה [כדלקמן] - שהמקצה אסור ביום טוב, ומתיר בשבת; מפני שיום טוב קל משבת, אסור בו המקצה - שמה יבואו לזלזל בו.

יח. ביצר? תרנגולת העומדת [המיועדת] לגדל ביצים, ושור העומד לתרישה, ויוגי שוכף, ופרות העומדין לסחורה - כל אלו וכיוצא בהן מקצה הן, ואסור לאכל מהן ביום טוב, עד שייכין אותן מבצרב [החג], ויחשב עליהן לאכילה. אבל בשבת - הכל מוכן אצל שבת, ואינו צריך הכנה. וכשם שהמקצה אסור ביום טוב, כך הנולד [שנוצר מצב חדש ביום טוב, כגון כלי שנשבר] - אסור.

יט. חל מכין לשבת, וחל מכין ליום טוב; אבל אין יום טוב מכין לשבת, ולא שבת מכינה ליום טוב. לפיכך, ביצה שנוולדה ביום טוב [שחל] - אחר השבת - אסורה, אף על פי שהתרנגולת עומדת לאכילה; הואיל ומאמץ [אתמול] נגמרה הביצה, נמצא שבת מכין אותה ליום טוב. ואסורה בכל יום טוב - גזרה משום יום טוב שאחר שבת. ובין ביצה שנוולדה בכל שבת, אסורה - גזרה משום שבת שאחר יום טוב.

כ. וכשם שאסור לאכילה, כך אסור לטלטלה. ואפלו נתערבה באלף - פלן אסורות; שהרי למחר יתרו הכל, וכל דבר שיש לו מתירין [שיש אפשרות להתירו], אפלו באלף אלפים אינו בטל. השוחט תרנגולת ביום טוב, ומצא בה ביצים גמורות [מוכנות] - הרי אלו מתרות; שאין זה דבר מצוי תמיד; ודבר שאינו מצוי אלא קרי [מקרה קרה], לא גזרו בו.

כא. זה שאנו עושין בחוצה לארץ, כל יום טוב מאלו, שני ימים - מנהג הוא; ויום טוב שני מדברי סופרים הוא, ומדברים שנתחדשו בגלות. ואין עושין בני ארץ ישראל שני ימים, אלא בראש השנה בלבד. ובהלכות קדוש החדש מספר זה, נבאר עקר מנהג זה, ומאי זה טעם עושין ראש השנה שני ימים בכל מקום.

שכל אלו וכיוצא בהן, אפשר לעשותן מבצרב, ואין בכך הפסד ולא חסרון.

ח. אבל לשון, ואופין, ושוחטין, ומבשלין ביום טוב - שאם עשה אלו מבצרב, יש בכך הפסד או חסרון; שאין להם חם או תבשיל שבשל היום, בלחם שנאפה מאמץ [מערב יו"ט] וכתבשיל שנתבשל מאמץ; ולא בשר שנשחט היום, בבשר שנשחט מאמץ. וכן כל כיוצא באלו. וכן מבשירי אכל נפש שיש בהן חסרון אם נעשו מבצרב - עושין אותן ביום טוב, כגון שחיקת [כתישת] תבלין וכיוצא בהן.

ט. אין אופין ומבשלין ביום טוב, מה שיאכל בחל; ולא התרה מלאכה שהיא לצרך אכילה, אלא כדי להנות בה ביום טוב. עשה כדי לאכל ביום טוב, והותיר - מתר לאכל המותר בחל.

י. ממלאה אשה קדרה בשר, אף על פי שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת. וממלא נחתום חבית של מים, אף על פי שאינו צריך אלא לקיתון אחד. וממלאה אשה תנור פת, אף על פי שאינה צריכה אלא לכפר אחד - שבזמן שהפת מרבה, היא נאפית יפה. ומולח אדם כמה חתיכות בבת אחת, אף על פי שאינו צריך אלא לחתיכה אחת. וכן כל כיוצא בזה.

יא. המבשל או האופה ביום טוב כדי לאכל בו ביום, או שזמן אורחים ולא באו, ונשאר התבשיל והפת - הרי זה מתר לאכלו למחר בין בחל בין בשבת, ובכלבד שלא יערים [ויירבה מתוך כוונה לשייר]. ואם הערים - הרי זה אסור, ואפלו בשבת שאחר יום טוב; מפני שהחמירו במערים יותר מן המזיד.

יב. מי שהיתה לו בהמה מסכנת [נוטה למות] - לא ישחט אותה ביום טוב, אלא אם כן יודע שיכול לאכל ממנה פזית צלי מבעוד יום; כדי שלא ישחט ביום טוב מה שיאכל בחל. וכן כל כיוצא בזה.

יג. אין אופין ומבשלין ביום טוב, כדי להאכיל גוים או כלבים, שנאמר: "הוא לבדו יעשה לכם" - "לכם", ולא לגוים; "לכם", ולא לבהמה. לפיכך, מזמנין [לסעודה] את הגוי בשבת, ואין מזמנין אותו ביום טוב - גזרה, שמה ירבה בשבילו. אבל אם בא הגוי מאליו - אוכל עמהם מה שהם אוכלין, שפכר הכינוהו.

יד. בהמה שחציה של גוי וחציה של ישראל - מתר לשחטה ביום טוב; שאי אפשר לאכל ממנה פזית בשר בלא שחיטה. אבל עסה שחציה לגוי וחציה לישראל - אסור לאפות אותה, מפני שיכול לחלק הבצק. בני החיל [חייילים] שנתנו קמח לישראל לעשות להן פת ביום טוב - אם בשנותנין ממנה פת לתינוק אין מקפידין, מתר לאפותו להם ביום טוב; שכל פת ופת ראוייה לתינוק. עסת הפלבים - בזמן שהרועים אוכלין ממנה, נאפית ביום טוב. **טו.** המבשל ביום טוב לגוים או לבהמה או להניח לחל - אינו לוקה; שאלו באו לו אורחים, היה אותו תבשיל

לבור, עושה לו פרנסה [מאכילו] במקומו - שהרי אינו יכול להעלותו, מפני שאינו ראוי לשחטה ביום טוב. "אותו ואת בנו" [בהמה וולדה] שנפלו לבור [שאסור לשחטם ביום אחד] - מעלה את הראשון על מנת לשחטו ואינו שוחט, ומערים [מתחכם] ומעלה את השני על מנת לשחטו, ושוחט את אי זה מהן שירצה; משום צער בעלי חיים, התיירו להערים. בהמת חלין שנפלה מן הגג, והרי היא צריכה בדיקה [אם כשרה היא] - שוחטין אותה ביום טוב, ותבדק; אפטר שתמצא פשרה, ותאכל.

ה. אגזין ותרנגולין ויונים שבבית - הרי אלו מוכנין, ואין צריכין זמון [מערב יו"ט]. אבל יוני שוכף יוני עליה וצפרים שקננו בטפחין [כלי חרס הבנויים בבתלים] או בבירה [בבנין] - הרי אלו מקצה, וצריך לזמן מפערב ולומר: 'אלו אלו אני נוטל'; ואינו צריך לנענע [את קניניהם].

ו. זמן [חישב לאכול] שחורים ולבנים, ומצא שחורים במקום לבנים ולבנים במקום שחורים - אסורים; שאני אומר: 'שמה אותן שזמן פרחו להן, ואלו אחרים הן', וכל ספק מוכן, אסור. זמן שנים ומצא שלשה, הכל אסור; שלשה ומצא שנים, מתרין. זמן בתוך הקן, ומצא לפני הקן - אם אין שם קן אלא הן ואינן יכולין לפרח, ואף על פי שיש שם קן אחר בקרן זוית בתוך חמשים אמה - הרי אלו מתרין; שאין המדה [מקפץ] מדה אלא כנגד קנו בשרה.

ז. דגים שבביכרין [בריכות גדולים, וכן חיה ועוף שבביכרין [מקומות מגודרים] גדולים] - כל שהוא מחסר צידה, עד שאומרים [החפצים לצודו]: 'הבא מצודה ונצודנו' - הרי זה מקצה, ואין צדין אותם ביום טוב; ואם צד, לא יאכלו. וכל שאינו צריך מצודה - הרי זה מוכן, וצדין אותו ביום טוב ואוכלין אותו. וכן חיה שקננה [בנתה קן לבניה] בפחדם הסמוך לעיר - ילדיה כשהן קטנים שאינן צריכין צידה, אינן צריכים זמון, מפני שדעתו עליהן.

ח. מצודות חיה ועופות ודגים שפרסן מערב יום טוב - לא יטל מהן ביום טוב, אלא אם פן יודע שנצודו מערב יום טוב. הסוכר אמת המים מערב יום טוב, ולמחר השפים ומצא בה דגים - הרי אלו מתרין; שפכר נצודו מערב יום טוב, והרי הן מוכנין.

ט. בית [אסור] שהוא מלא פרות מוכנין [לאכילה] ונפחת [נשבר הכותל], נוטל ממקום הפחת. העומד על המקצה מערב יום טוב בשנה שביעית, שכל הפרות הפקר - צריך שירשם [יסמן] ויאמר: 'מכאן ועד כאן אני נוטל'; ואם לא רשם, לא יטל.

י. גוי שהביא תשורה לישראל ביום טוב - אם יש מאותו המין במחבר לקרקע, או שהביא חיה או עופות או דגים שאפשר לצודן בו ביום - הרי אלו אסורין עד לערב, וימתין בכדי שיעשו [שיעור זמן שמספיק לביצוע המלאכה]; אפלו יהדס וכיצא בו - אינו מריח בו לערב, עד שימתין בכדי שיעשו. ואם אין מאותו המין במחבר לקרקע, או

כב. יום טוב שני - אף על פי שהוא מדברי סופרים - כל שאסור בראשון, אסור בשני. וכל המחלל יום טוב שני, ואפלו של ראש השנה - בין בדבר שהוא משום שבות, בין במלאכה, בין שיצא חוץ לתחום - מפני אותו מפת מרדות [מלקות מדרבנן], או מנדין אותו, אם לא היה מן התלמידים [של החכמים]. וכשם שהראשון אסור בספד ותענית וחיוב בשמחה, כך השני; ואין ביניהן הפרש, אלא לענין המת בלבד.

כג. כיצד? המת ביום טוב ראשון, יתעסקו בקבורתו גוים; וביום טוב שני, יתעסקו בו ישראל; ועושין לו כל צרכיו, כגון עשיית המטה ותפירת תכריכין וקציצת הבשמים וכן כל פיוצא בזה - שיום טוב שני לגבי המת כחל הוא חשוב, ואפלו בשני ימים טובים של ראש השנה.

כד. שני ימים טובים אלו של גליות - שתי קדשות הן, ואינן ביום אחד; לפיכך, דבר שהיה מקצה ביום טוב ראשון, או שנולד בראשון - אם הכין אותו לשני, הרי זה מתר. כיצד? ביצה שנולדה בראשון, תאכל בשני; חיה ועוף שנצודו בראשון, יאכלו בשני; דבר המחבר לקרקע שנצטרך בראשון, יאכל בשני. וכן מתר לבחל את העין ביום טוב שני, ואף על פי שאין שם חלי. במה דברים אמורים? בשני ימים טובים של גליות; אבל שני ימים טובים של ראש השנה - קדשה אחת הן, וכיום אחד הן חשובים לכל אלו הדברים, אלא לענין המת בלבד. אבל ביצה שנולדה בראשון של ראש השנה, אסורה בשני; וכן כל פיוצא בזה. שבת הסמוכה ליום טוב, ונולדה ביצה באחד מהן - אסורה בשני; וכן כל פיוצא בביתה. ואפלו נולדה ביום טוב שני, לא תאכל בשבת הסמוכה לו.

הלכות שביתת יום טוב פרק ב

א. אפרוח שנולד ביום טוב - אסור, מפני שהוא מקצה [מופרש מדעתו, כי לא תכנו לאוכלו]. ועגל שנולד ביום טוב - אם היתה אמו עומדת לאכילה, מתר; מפני שהוא מוכן על גב [אגב] אמו; ואלו שחט אמו - היה זה שבמעיה מתר ביום טוב, אף על פי שלא נולד.

ב. בהמות שיוצאות ורועות חוץ לתחום, ובאות ולנות בתוך התחום - הרי אלו מוכנין, ולוקחין מהן ושוחטין אותן ביום טוב. אבל שרועות ולנות חוץ לתחום - אם באו ביום טוב, אין שוחטין אותן; מפני שהן מקצה, ואין דעת אנשי העיר עליהן.

ג. וכן בהמת קדשים שנולד בה מום ביום טוב [ומותרת באכילה] - הואיל ולא היתה דעתו עליה מערב יום טוב, אסור לשחטה ביום טוב. לפיכך, אסור [לרב] לראות מומי קדשים ביום טוב [במטרה לחוות דעתו] - גזירה שמא יתיין החכם במומן, ויבוא זה לשחט בו ביום. אבל רואה הוא המום מערב יום טוב, ולמחר מתיר או אוסר.

ד. בכור שנולד ומומו עמו - הרי זה מוכן, ואין מבקרין [בודקין] אותו [אם המום קבוע] ביום טוב; ואם עבר וראה מומו ובקרו והתירו, הרי זה שוחט ואוכל. בכור שנפל

לְטַלְטֵלוֹ, שְׁעֵדִין אֵשׁ הוּא; וְאֵם לֹא - אֲסוּר לְטַלְטֵלוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹלֵד. מִי שֶׁהָיָה לוֹ דָּקָר [יֵתֵד] נְעוּץ [בְּקוֹרֶקֶט] מִעֲרֵב יוֹם טוֹב, וְנִתְקַן [עֲקוּר] בְּיוֹם טוֹב וְהַעֲלָה עֹפֶר - אִם הָיָה אוֹתוֹ עֹפֶר תִּתֵּחַ [רַךְ], הָרִי זֶה מְכַסֶּה בּוֹ וּמִטַּלְטֵלוֹ; אֲבָל אִם הַעֲלָה גּוֹשׁ עֹפֶר, הָרִי זֶה לֹא יִכְתֹּשׁ אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב.

הַלְכוֹת שְׁבִיתַת יוֹם טוֹב פָּרָק ג

א. מִי שֶׁהָיָה לוֹ עֹפֶר מוֹכֵן, אוֹ אֶפֶר שֶׁמֶתֵר לְטַלְטֵלוֹ - הָרִי זֶה שׁוֹחֵט חֲזֵה וְעוֹף, וּמְכַסֶּה דָמָם. וְאִם אֵין לוֹ עֹפֶר מוֹכֵן אוֹ אֶפֶר הָרָאִי - הָרִי זֶה לֹא יִשְׁחַט; וְאִם עֹבֵר וְשָׁחַט, לֹא יִכְסֶה דָמָם עַד הָעֶרֶב. וְכֵן בְּרִיָּה שֶׁהִיא סֶפֶק אִם חֲזֵה הִיא אִם בְּהֶמָּה, אֵין שׁוֹחֵטִין אוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב; וְאִם שָׁחַט - לֹא יִכְסֶה דָמוֹ עַד לְעֶרֶב, אֲפִלּוּ הָיָה לוֹ עֹפֶר מוֹכֵן אוֹ אֶפֶר, שֶׁמָּא יֵאמַר הֲרֹאָה: 'חֲזֵה וְנִדְאִית הִיא, וְלִפְיָךְ פֶּסַח דָּמוֹ בְּיוֹם טוֹב', וְיִבְאֹה הֲרֹאָה לְהַתִּיר חֲלָבוֹ.

ב. וְכֵן הַשׁוֹחֵט חֲזֵה וְעוֹף מִעֲרֵב יוֹם טוֹב, לֹא יִכְסֶה דָמָם בְּיוֹם טוֹב. שָׁחַט בְּהֶמָּה חֲזֵה וְעוֹף בְּיוֹם טוֹב וְנִתְעַרְבַּב דָּמָם [וְחַבְּוֶה], לֹא יִכְסֶה אוֹתוֹ עַד לְעֶרֶב; וְאִם הָיָה לוֹ עֹפֶר מוֹכֵן אוֹ אֶפֶר, וְיָכוֹל לְכַסּוֹת הַפֶּל בְּדִקְרָה [בַּבַּת -] אַחַת - הָרִי זֶה יִכְסֶהוּ.

ג. הַשׁוֹחֵט בְּהֶמָּה בְּיוֹם טוֹב, מִתֵּר לוֹ לְהַלְשׁ צֶמֶר לְמָקוֹם הַסִּפִּין בְּיָדוֹ [שֶׁהוּא שִׁינוֹי מִצוּרַת הַגִּזְיָה הַרְגִּילָה] - וְיִבְלָבֵד שָׁלֹא יִזְיֹנֶה [יִשְׁלַפְנוּ] מִמָּקוֹמוֹ [- אֶת הַצִּמְר שֶׁתִּלְשׁ], אֲלָא יִשְׁאֹר שֵׁם מְסַבֵּף בְּשֹׁאֵר צֶמֶר הַצִּנָּא; אֲבָל בְּעוֹף - לֹא יִמְרֹט, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דָרְכוֹ [לְמִדּוּט בֵּיד], וְנִמְצָא תוֹלֵשׁ בְּיוֹם טוֹב.

ד. הַמִּפְשִׁיט עוֹר הַבְּהֶמָּה בְּיוֹם טוֹב, לֹא יִמְלַחְנוּ - שְׁזֵה עֲבוּד הוּא, וְנִמְצָא עוֹשֶׂה מְלָאכָה שָׁלֹא לְצִרְף אֲכִילָה. אֲבָל נוֹתְנוֹ לִפְנֵי בֵּית הַדְּרִיסָה, כְּדֵי שֶׁיִּדְרְסוּ עָלָיו וְלֹא יִפְסֵד; וְלֹא הַתִּירוֹ דָּבָר זֶה אֲלָא מִפְּנֵי שֶׁמַּחֲת יוֹם טוֹב, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמְנַע מִלְשָׁחַט. וּמִתֵּר לְמַלֵּחַ בָּשָׂר לְצִלֵּי עַל גְּבִי הָעוֹר, וּמַעֲרִימִין [מִתַּחֲכִּימִין] בְּדָבָר זֶה; כִּיִּצֵּד? מוֹלֵחַ מְעַט בָּשָׂר מִכָּאֵן וּמְעַט מִכָּאֵן, עַד שֶׁיִּמְלַח הָעוֹר כָּלוֹ.

ה. בִּפְמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּמוֹלַח לְצִלֵּי שְׂאִינוֹ צִרְף מֶלַח הַרְבֵּה; אֲבָל לְקַדְרָה, אֲסוּר לְמַלֵּחַ עַל הָעוֹר. וְכֵן אֵין מוֹלַחִין אֶת הַחֲלָבִים, וְאֵין מְהַפְּכִין בָּהֶן, וְאֵין שׁוֹטְחִין אוֹתָן בְּרוּחַ עַל גְּבִי יְתוּדוֹת - מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן רָאוּיִין לְאֲכִילָה. ו. הַמִּפְשִׁיט אֶת הַבְּהֶמָּה, לֹא יִרְגִּיל בְּיוֹם טוֹב. כִּיִּצֵּד הוּא הַמִּרְגִּיל? זֶה שִׁיּוּצֵי כָּל הַבָּשָׂר מִרְגֵּל אַחַת, כְּדֵי שִׁיּוּצֵי כָּל הָעוֹר שֶׁלֹּם וְלֹא יִקְרַע; מִפְּנֵי שֶׁטּוֹרַח בְּהֶפְשֵׁט זֶה טְרַח גָּדוֹל, וְאֵין בּוֹ צִרְף לְמוֹעֵד. וְכֵן אֲסוּר לַעֲשׂוֹת בֵּית יָד [כַּעֲשׂוֹת] בְּבָשָׂר; וְהוּא, שִׁיּוּצָהּ בַּסִּפִּין - שָׁלֹא יַעֲשֶׂה כְּדָרְךָ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בַּחֲלָה. וּמִתֵּר לַעֲשׂוֹת סִימָן בַּבָּשָׂר.

ז. מוֹלְגִין [שׁוֹרִין בַּחֲמִים] אֶת הָרֹאשׁ וְאֶת הַרְגָלִים, וּמְהַבְּהִין [חֹרְכִים מֵעַט] אוֹתָן בָּאוּר; אֲבָל אֵין טוֹפְלִין [מֹרְחִים] אוֹתָן בַּחֲרָשִׁית וְלֹא בַּאֲדָמָה [שֶׁהֵם חוֹמְרִים מִסִּיר שַׁעַר], וְאֵין גּוֹזְזִין אוֹתָן בְּמַסְפְּרִים. וְכֵן אֵין גּוֹזְזִין אֶת הַיָּרֵק, בַּתְּסַפְרָת [כָּלִי] שָׁלוֹ; אֲבָל מְתַקְּנִין אֶת הָאֵקֶל שִׁישׁ בּוֹ קוֹצִים, כְּגוֹן קֶגֶרֶס וְעֶבְכִיּוֹת [צִמְח עוֹקְצִינִי], בַּתְּסַפְרָת.

שֶׁהִיָּתָה צוּרָתוֹ מוֹכַחַת עָלָיו שֶׁמֵּאֲתָמוֹל נִעְקַר אוֹ נִצּוֹד - אִם הִבִּיאוּ מִתּוֹךְ הַתְּחוּם, מִתֵּר; וְאִם הִבִּיאוּ מִחוּץ לַתְּחוּם, הָרִי זֶה אֲסוּר לוֹ. וְהִפָּא בְּשִׁבְלִי יִשְׂרָאֵל זֶה מִחוּץ לַתְּחוּם, מִתֵּר לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר.

יא. עֲצִים שֶׁנִּשְׁשְׂרוּ מִן הַדָּקָל בְּיוֹם טוֹב - אֲסוּר לְהַסִּיקָן, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נוֹלֵד [- כַּעֲת בָּאוּ לְעוֹלָם]; וְאִם נִשְׂרִי לְתוֹךְ הַתְּנוּר, מְרַבֶּה עָלֵיהֶן עֲצִים מוֹכְנִים וּמַסִּיקָן. עֲרַמַּת הַתֵּבֶן וְאוֹצֵר [מַחֲסוֹן] שֶׁל עֲצִים - אֵין מִתְּחִילִין בָּהֶן בְּיוֹם טוֹב אֲלָא אִם בֵּן הַכֵּין מִבְּעֶרֶב, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְקַצֶּה; וְאִם הָיָה הַתֵּבֶן מִעֲרֵב בְּקוֹצִים, שֶׁהִרִי אֵינוֹ רָאוּי אֲלָא לְאֵשׁ - הָרִי זֶה מוֹכֵן.

יב. אֵין מְבַקְעִין עֲצִים מִצִּנּוֹר [שׁוּרָה] שֶׁל קוֹרוֹת [הַעוֹמְדוֹת לְבִנְיָה], מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְקַצֶּה. וְלֹא מִן הַקּוֹרָה שֶׁנִּשְׁבְּרָה בְּיוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹלֵד. וְכֵן כָּלִים שֶׁנִּשְׁבְּרוּ בְּיוֹם טוֹב - אֵין מַסִּיקִין בָּהֶן, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נוֹלֵד; אֲבָל מַסִּיקִין בְּכָלִים שֶׁלֹּא הָיוּ אוֹ בְּכָלִים שֶׁנִּשְׁבְּרוּ מִעֲרֵב יוֹם טוֹב, שֶׁהִרִי הוֹכְנוּ לְמִלְאכָה אַחֶרֶת מִבְּעֶרֶב. כִּיּוּצָא בּוֹ, אֲגוּזִין וְשִׁקְדִין שֶׁאֲכָלָן מִעֲרֵב יוֹם טוֹב, מַסִּיקִין בְּקַלְפֵיהֶן בְּיוֹם טוֹב; וְאִם אֲכָלָן בְּיוֹם טוֹב, אֵין מַסִּיקִין בְּקַלְפֵיהֶן. וְיֵשׁ גַּם נִסְחָאוֹת שִׁישׁ בָּהֶן, שֶׁאִם אֲכָלָן מִבְּעֶרֶב, אֵין מַסִּיקִין בְּקַלְפֵיהֶן, שֶׁהִרִי הִקְצוּ; וְאִם אֲכָלָן בְּיוֹם טוֹב - מַסִּיקִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מוֹכְנִין עַל גַּב הָאֵקֶל. יג. קוֹץ רֶטֶב - הָרִי הוּא מְקַצֶּה, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְהַסִּיקָה; לִפְיָךְ אֲסוּר לוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ כִּמוֹ שֶׁפּוֹד לְצִלוֹת בּוֹ בָּשָׂר. וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בָּהֶן.

יד. נוֹטְלִין עֲצִים הַסְמוּכִין לְדִפְנֵי סֶכָה, וּמַסִּיקִין בָּהֶן. אֲבָל אֵין מְבִיאִין עֲצִים מִן הַשָּׂדֶה, אֲפִלּוּ הֵיוּ מְכֻנְסִין שָׁם מִבְּעֶרֶב; אֲבָל מְגַבֵּב הוּא בַּשָּׂדֶה [מַלְקֵט עֲצִים] מִלְּפָנָיו, וּמִדְּלִיק שָׁם. וּמְבִיאִין מִן הַמְכֻנְסִין שֶׁבְּרִשׁוֹת הַיַּחֲדִיד, וְאֲפִלּוּ הִיָּתָה [הַרְשׁוֹת] מְקַפֶּת שָׁלֹא לְשֵׁם דִּירָה; וְיִבְלָבֵד שֶׁהִיָּתָה לָהּ פוֹתַחַת [- סְגִירָה], וְתִהְיֶה בְּתוֹךְ תְּחוּם הַשָּׁבֶת; וְאִם חֹסֵר אַחַד מִכָּל אֵלוֹ, הָרִי הֵן מְקַצֶּה.

טו. עֲלֵי קָנִים וְעֲלֵי גִפְנִים - אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן מְכֻנְסִין בְּקַרְפֵּן [מָקוֹם מִחוּץ לְעִיר הַמוֹקֵף גִּדָּר] - כִּיִּין שֶׁהָרִיחַ מִפְּזַרְת אוֹתָן, הָרִי הֵן בְּמַפְזְרֵין וְאֲסוּרִין; וְאִם הֵנִיחַ עָלֵיהֶן כָּלִי כְּבֵד מִעֲרֵב יוֹם טוֹב, הָרִי אֵלוֹ מוֹכְנִין.

טז. בְּהֶמָּה שֶׁמַּחֲת בְּיוֹם טוֹב - אִם הִיָּתָה מְסַכֶּנֶת [נוֹטָה לְמוֹת] מִעֲרֵב יוֹם טוֹב, הָרִי זֶה מִתְּחַבֵּה לְכָלִים; וְאִם לֹא, הוֹאִיל וְלֹא הִיָּתָה דַּעַתוֹ עָלֶיהָ, הָרִי זֶה מְקַצֶּה, וְלֹא יִזְיֹנֶה מִמָּקוֹמָה. בְּהֶמָּה קְדָשִׁים שֶׁמַּחֲתָה, וְהִרְוִמָה שֶׁנִּשְׁטַמָּא - לֹא יִזְיֹנֶה מִמָּקוֹמָה.

יז. דָּגִים וְעוֹפּוֹת וְחִיָּה שֶׁהֵן מְקַצֶּה - אֵין מַשְׁקִין אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב, וְאֵין נוֹתְנִין לְפָנֵיהֶן מִזְנוֹנוֹת, שֶׁמָּא יִבְאֹה לִקַּח מֵהֶן. וְכָל שֶׁאֲסוּר לְאֲכָלוֹ אוֹ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּיוֹם טוֹב מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַצֶּה, אֲסוּר לְטַלְטֵלוֹ.

יח. הַמְכֻנְסִים עֹפֶר מִעֲרֵב יוֹם טוֹב - אִם יָחִיד לוֹ בְּחִצְרוֹ קֶרֶן זֹוִית - הָרִי זֶה מוֹכֵן, וּמִתֵּר לְטַלְטֵלוֹ וְלַעֲשׂוֹת בּוֹ כָּל צִרְכּוֹ. וְכֵן אֶפֶר שֶׁהִסֵּק מִעֲרֵב יוֹם טוֹב, הָרִי זֶה מוֹכֵן. וְשֶׁהִסֵּק בְּיוֹם טוֹב - כָּל זֶמֶן שֶׁהוּא חָם כְּדֵי לְצִלוֹת בּוֹ בִּיצָה - מִתֵּר

[מוציא בכח אור מפיו] על יד על יד [מעט מעט] ככל כח ואוכל - ואפלו בקנן [כלי כעין נפה] או בתמחוי [קערה גדולה], אבל לא בנפה ולא בכברה. וכן הבורר קטניות ביום טוב - בורר כדרכו בחיקו ובתמחוי, אבל לא בנפה ולא בטבלא ולא בכברה.

טז. במה דברים אמורים? כשהאכל מרבה על הפסלת; אבל אם היתה הפסלת מרבה על האכל, בורר את האכל ומניח את הפסלת. ואם היה טרח בברירת הפסלת מן האכל יתר מטרח ברירת האכל מן הפסלת - אף על פי שהאכל מרבה, בורר את האכל ומניח את הפסלת.

יז. אין מסניגין את החרדל במסנת שלו, מפני שנראה כבורר; אבל נותנין ביצה במסנת של חרדל, והוא מסתניג מאליה. ואם היתה המשמרת [מסנת לשמרים] תלויה, מתר לתן לה יין ביום טוב; אבל לא יתלה פתחלה [ביו"ט], שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל. ומערים ותולה את המשמרת לתלות בה רמונים, ותולה בה רמונים; ואחר כך נותן לתוכה שמרים.

יום שבת קודש י"ט תמוז ה'תשס"ט

הלכות שביתת יום טוב פרק ד

א. אין מוציאין את האש לא מן העצים, ולא מן האבנים, ולא מן המתכות - כגון שחוככין אותן זו בזו או מפין זו בזו, עד שתצא האש; וכן הנפס החד ביותר שהוא פנים, שמנידין אותו עד שידלק, או כלי נף קשה או זכוכית מלאה מים, שמניחין אותה כנגד עין השמש עד שיתחזר נגהה [קרנה] לפשתן וכיוצא בו וידלק - כל זה וכיוצא בו אסור ביום טוב; שלא הותר ביום טוב אלא להבעיר מאש מצויה, אבל להמציא אש אסור, שהרי אפשר להמציא אותו מערב יום טוב.

ב. אף על פי שהתרה הבערה ביום טוב שלא לצורך, אסור לכבות את האש אפלו הבערה לצורך אכילה - שהפכוי מלאכה, ואין בו צורך אכילה כלל; וכשם שאין מכבין את האש, כך אין מכבין את הנר. ואם כבה - לוקה, כמי שארג או כבה.

ג. אין מסלקין [נוטלים] את פי הנר [- הפתילה] למעלה כדי שתכבה, ואין מסירין את השמן ממנה. ואינו חותך את ראש הפתילה בכלי, אבל נופץ [מוער] את ראשה בידו. אגדה של עצים שהדלקה במדורה - כל עץ שלא אחזה בו האש מתר לשמטו, ואינו דומה למסיר שמן מן הנר.

ד. אין מכבין את הדלקה כדי להציל ממון ביום טוב, כדרך שאין מכבין בשבת; אלא מניחה, ויוצא. ואין מכבין את הנר מפני תשמיש המטה, אלא כופה עליו כלל, או עושה מחיצה בינו לבין הנר, או מוציא לבית אחר. ואם אינו יכול לעשות אחת מכל אלו, הרי זה אסור לכבות; ואסור לשמש, עד שתכבה מאליה.

ה. מתר לטלטל את הנר והוא דולק, ואין גוזרין שמה יכבה. ואסור להניח את הנר על גבי הדקל וכיוצא בו ביום טוב, שמה יבוא להשתמש במחבר ביום טוב.

ח. מתר ללוש עסה גדולה ביום טוב. והלש עסה מערב יום טוב, אין מפריש ממנה חלה ביום טוב; ואם לשה ביום טוב, מפריש ממנה חלה ונותנה לכהן. ואם היתה עסה טמאה, או שנטמאת החלה - לא יבשל את החלה; שאין מבשלין ביום טוב אלא לאכל, וזו לשרפה עומדת. וכן אין שורפין אותה ביום טוב, שאין שורפין קדשים שנטמאו ביום טוב - ששרפת קדשים שנטמאו מצות עשה, שנאמר: "באש ישרף", ועשית מלאכה שאינה לצורך אכילה וכיוצא בה, עשה ולא תעשה, ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה.

ט. כיצד יעשה כהן? יניחנה עד הערב, וישרף אותה. היה יום טוב של פסח, שאם יניחנה תחמין - לא יפריש את החלה בצק, אלא יאפה את כל העסה הטמאה, ואחר כך יפריש החלה לחם.

י. אין אופין בפורני [תנור חרס] תדשה - גזרה שמה תפחת [יפול גגו] ותפסיד [תקלקל] הלחם, וימנע משמחת יום טוב. אין גורפין [טיט שנפל ב-] תנור וכירים, אבל מכבשין [ממרחים] את האפר שבהן; ואם אי אפשר לאפות בו או לצלות בו אלא אם כן גרף, מתר. וסותמין פי התנור בטיט ורפש שבסביבות הנר - והוא, שרככו מאמש. אבל לגבל [לערבב] טיט ביום טוב, אסור; ומתר לגבל את האפר, לשתם בו פי התנור.

יא. תנור וכירים חדשים - אין סבין אותן בשמן ביום טוב, ואין שטין אותן במטלית. ואין מפגיין [מקדרים] אותן בצונן כדי לחסמן [לחזקם]; ואם בשביל לאפות בהן, מתר. אין מלבנין את האבנים [באש] לצלות או לאפות עליהן, מפני שמחסמן. ומסיקין ואופין בפורני [תנור חרס], ומחמין חמין באנטיכי [יורה גדולה].

יב. אין עושין גבינה ביום טוב - שאם גבן מערב יום טוב, אין בנה חסרון טעם. אבל דבין [כותתים] את התבלין כדרך - שאם ידוף אותם מבערב, פוג טעמן. אבל מלח - אינו נדוף ביום טוב אלא אם כן הטה המכתש או שידוק בקערה וכיוצא בה, כדי שישנה; שאם שחק המלח מערב יום טוב, לא יפוג טעמו. ואין שוחקין את הפלפלין ברחים שלחן, אלא דף אותן במדוכה ככל התבלין.

יג. אין כותשין את הריפות [גרגרי תבואה] במכתשת גדולה; אבל כותשין במכתשת קטנה, שזה הוא השנוי שלה. ובארץ ישראל, אפלו בקטנה אסור; שהתבואה שלהן, טובה היא; ואם כותשין אותה מערב יום טוב, אין בכך הפסד.

יד. הקמח - אף על פי שרקדו [בנפה] מערב יום טוב והסיר ממנו הסבין - אין מרקדין אותו פעם שניה ביום טוב, אלא אם כן נפל בתוכו צרור [רגב אדמה] או קיסם [נסורת עץ] וכיוצא בהן. ואם שנה, מתר, כגון שרקד מאחורי הנפה או שרקד על גבי השלחן, וכיוצא בשנוי זה. **טו.** מוללין מלילות [מקלפים שבליים באמצעות שפופם באצבעות] ומפרכין [מקלפים] קטניות ביום טוב, ומנפח

שָׁמָּה יִתְקַע [בחזקו]. וְשָׁאִין לָהֶן צִיר כָּל עֶקֶר, אֲפִלוּ בְּבֵית מִתָּר לְהַחֲזִיר.

יג. פִּלִּים שֶׁהֵן מִפְּצָלִין [מורכבים מכמה חלקים], כְּגוֹן מְנוּרָה שֶׁל חֲלִיּוֹת וְכֶסֶף וְשִׁלְחָן שֶׁהֵם חֲתִיכוֹת חֲתִיכוֹת - מַעֲמִידִין [מרכיבים] אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב, וְהוּא שָׁלֵל יִתְקַע [בחזקו]; לִפִּי שָׁאִין בְּנֵן בְּכִלִּים. אֲבָנִים שֶׁל בֵּית הַכֶּסֶף, מִתָּר לְצַדֵּדָן [לסדרם] בְּיוֹם טוֹב; בְּנֵן עָרָא הוּא, וּמִשּׁוּם כְּבוֹדוֹ לֹא גָזַר.

יד. הַעוֹשֶׂה מְדוּרָה בְּיוֹם טוֹב - כְּשֶׁהוּא עוֹרֵף הַעֲצִים, אֵינוֹ מְנִיחַ זֶה עַל גְּבִי זֶה עַד שִׁסְדָּר הַמַּעֲרָכָה, מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֱמָרָה כְּבוֹנָה; אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּנֵן עָרָא, אֲסוּר; אֲלֵא אוֹ שׁוֹפֵף הַעֲצִים בְּעֶרְבוֹב, אוֹ עוֹרֵף בְּשׁוּנֵי. בִּיצָד? מְנִיחַ עַץ לְמַעֲלָה, וּמְנִיחַ אַחֵר תַּחְתּוֹ וְאַחֵר תַּחְתּוֹ, עַד שֶׁהוּא מְגִיעַ לְאַרְץ.

טו. וְכֵן הַקְּדָרָה - אוֹחֵז אוֹתָהּ, וּמְכַנֵּס הָאֲבָנִים תַּחְתֶּיהָ; אֲבָל לֹא יַגִּיחֶנָּה עַל גְּבִי הָאֲבָנִים. וְכֵן הַמָּטָה - אוֹחֵז הַקְּרָשִׁים לְמַעֲלָה, וּמְכַנֵּס הַרְגָּלִים תַּחְתֶּיהֶם. אֲפִלוּ בִּיצִים - לֹא יַעֲמִיד אוֹתָן שׁוֹרָה עַל גְּבִי שׁוֹרָה עַד שִׁיעֲמָדוּ כְּמוֹ מְגָדֵל, אֲלֵא יִשְׁנָה וְיַחֲתִיל מִמַּעֲלָה לְמַטָּה. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה, צָרִיף שְׁנוּי.

טז. מְסִירִין וְזוֹכִינַן הַנִּתְלִין בַּבְּהֵמָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן עוֹשִׂין חֲבוּרָה [בבהמה בהסרתם]. וְאֵין מִיִּלְדִּין אֶת הַבְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב, אֲבָל מְסַעְדִּין [מסייעים אותה]. בִּיצָד? אוֹחֵז בְּנִלָד שֶׁלֹּא יָפֵל לְאַרְץ, וְנוֹפֵט לוֹ בְּחֻטְמוֹ [לפנותו מסימתו], וְנוֹתֵן דָּד לְתוֹף פִּיו. הֵיתָה בְּהֵמָה טְהוֹרָה, וְרִחַקָּה אֶת הַנִּלָד - מִתָּר לְזֹלָף [לשפור] מִשְׁלֵתָהּ עָלָיו, וְלָתֵן בּוֹל [מלא אגרוף] מִלֶּחַ בְּרִחַמָּה, כְּדִי שִׁתְּרַחֵם עָלָיו; אֲבָל הַטְּמֵאָה - אֲסוּר לַעֲשׂוֹת לָהּ כֵּן, לִפִּי שֶׁאֵינָה צָרִיכָה [אינה מקרבתו עוד אחר שריחקה הוולד].

יז. כָּלִי שֶׁנִּטְמָא מִעֶרֶב יוֹם טוֹב, אֵין מְטְבִילִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב - גָּזַרְהּ, שָׁמָּה יִשְׁקָה אוֹתוֹ בְּטִמְאָתוֹ [להטבילו ביום ט]; וְאִם הָיָה צָרִיף לְהַטְבִּיל מִיָּם שָׁבוּ - מְטְבִיל אֶת הַכָּלִי בְּמִימָיו, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. כָּלִי שֶׁהָיָה טְהוֹר לְתַרומָה וְרָצָה לְהַטְבִּילוֹ לְקֹדֶשׁ, מִתָּר לְהַטְבִּילוֹ; וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה, מְטְבִילוֹת שָׁאֵר הַמַּעֲלּוֹת [חומרות].

יח. כָּלִי שֶׁנִּטְמָא בְּיוֹם טוֹב, מְטְבִילִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב. נִטְמָא הַכָּלִי בְּמִשְׁקִין טְמֵאִין שֶׁהֵן וְלֹד הַטְּמֵאָה מִעֶרֶב יוֹם טוֹב - מְטְבִילִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב, לִפִּי שֶׁהוּא טְהוֹר מִן הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שִׁתְּפָאֵר בְּמִקּוֹמוֹ. וּמִדִּלִּין [שואבין מים] בְּדָלִי טְמָא, וְהוּא טְהוֹר מֵאֲלִי. נָדָה שָׁאִין לָהּ בְּגָדִים לְהַחֲלִיף, מַעֲרַמָּת וְטוֹבֵלָת בְּבִגְדֶיהָ.

יט. דְּבָרִים רַבִּים אֲסוּר בְּיוֹם טוֹב, מִשּׁוּם גְּזֵרַת מֶלֶךְ וּמִמְכָּר. בִּיצָד? אֵין פּוֹסְקִים דָּמִים [מסכמים מחיי] בַּתְּחִלָּה עַל הַבְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב, אֲלֵא מְכִיא שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת שׁוֹת זוֹ לְזוֹ, וְשׁוֹחֲטִין אֶת אַחַת מֵהֶן וּמַחֲלִקִין בִּיגִיחָן; וְלִמְחֹר יוֹדְעִין כְּמָה דְּמֵי שְׁנֵיהֶן, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד נוֹתֵן דְּמֵי חֲלָקוֹ. וּכְשֶׁהֵן מַחֲלִקִין בִּיגִיחָן, לֹא יֹאמֵר זֶה 'אֲנִי בִּסְלַע וְאֵתָה בְּשֵׁתִים' - שָׁאִין מְזַכְרִין שֵׁם דָּמִים; אֲלֵא זֶה נוֹטֵל שְׁלִישׁ, וְזֶה רִבִּיעַ.

ו. אֵין מַעֲשִׂינַן בְּקִטְרֵת [ע"י פיזור בשמים על גחלים] בְּיוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכַבֶּה - וְאֲפִלוּ לְהָרִיחַ בָּהּ; וְאֵין צָרִיף לומר לְגַמֵּר [לבשם] אֶת הַבֵּית וְאֶת הַפִּלִּים [ע"י העשן], שֶׁהוּא אֲסוּר. וּמִתָּר לַעֲשׂוֹן תַּחַת הַפְּרוֹת כְּדִי שִׁיכְשְׁרוּ לְאֲכִילָה, כְּמוֹ שֶׁמִּתָּר לְצִלּוֹת בְּשֶׁר עַל הָאֵשׁ. וּמִמְתְּקִין אֶת הַחֲרָדֵל בְּגַחֲלַת שֶׁל מִתְּכַת - אֲבָל לֹא בְּגַחֲלַת שֶׁל עֵץ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכַבֶּה. וְאֵין מְכַכִּין אֶת הָעֵץ כְּדִי שֶׁלֹּא תִתְעַשֵּׂן הַקְּדָרָה אוֹ הַבֵּית.

ז. אֵין נוֹפְחִין בְּמַפּוֹת [להגדיל האש] בְּיוֹם טוֹב, כְּדִי שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה דְּרָרָף שֶׁהָאֲמִנִין עוֹשִׂין; אֲבָל נוֹפְחִין בְּשִׁפּוֹפֶרֶת [קנה]. אֵין עוֹשִׂין פִּתְמִין, וְאֵין גּוֹדְלִין [שחורים] אֶת הַפִּתִּילָה, וְלֹא מַהֲבִיבִין [חורכים מעט] אוֹתָהּ, וְלֹא חוֹתְכִין אוֹתָהּ לְשָׁנִים בְּכָלִי; אֲבָל מִמַּעֲכָה בִּיד וְשׁוֹרָה אוֹתָהּ בְּשִׁמֵן וּמְנִיחִין אוֹתָהּ בֵּין שְׁנֵי גִּירוֹת וּמְדַלִּיק בְּאֶמְצַע, וְנִמְצָאָה הַפִּתִּילָה נִחֲלָקָה בְּפִי שְׁנֵי גִּירוֹת.

ח. אֵין שׁוֹכְרִין אֶת הַחֲרָשׁ וְאֵין חוֹתְכִין אֶת הַנִּזֵּר לְצִלּוֹת עֲלֵיהֶן, וְאֵין פּוֹעֲעִין אֶת הַקֶּנֶה לַעֲשׂוֹתוֹ כְּמוֹ שֶׁפּוֹד לְצִלּוֹת בּוֹ [בשר] מִלֵּית. שֶׁפּוֹד שֶׁנֶּצֶרֶף [התעקם] - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא יָכוֹל לְפָשְׁטוֹ בִּידוֹ, אֵין מְתַקְּנִין אוֹתוֹ. שְׁנֵי פִלִּים שֶׁהֵן מְחַבְּרִין בַּתְּחִלָּה עֲשִׂיתָן, כְּגוֹן שְׁנֵי גִּירוֹת אוֹ שְׁנֵי כּוֹסוֹת - אֵין פּוֹחֲתִין אוֹתָן לְשָׁנִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְתַקֵּן כָּלִי.

ט. אֵין מַשְׁחִיזִין אֶת הַסִּפִּין בְּמַשְׁחָנוֹת שֶׁלֹּה, אֲבָל מְחַדְדֶּה עַל גְּבִי הָעֵץ אוֹ עַל גְּבִי חֶרֶשׁ אוֹ אֶבֶן; וְאֵין מוֹרִין דְּבַר זֶה לְרַבִּים, כְּדִי שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לְחַדְדֶּה בְּמַשְׁחָנוֹת. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁיכוֹלָה לְחַתֵּף בְּדַחַק אוֹ שֶׁנִּפְגְּמָה; אֲבָל אִם אֵינָה יְכוֹלָה לְחַתֵּף כָּלִי - אֵין מַשְׁחִיזִין אוֹתָהּ אֲפִלוּ עַל הָעֵץ, שָׁמָּה יָבוֹא לְהַשְׁחִיזָה בְּמַשְׁחָנוֹת. וּמִפְּנֵי זֶה אֲסוּר לְרִאּוֹת [לבדוק] סִפִּין לַעֲם הָאָרֶץ בְּיוֹם טוֹב, שָׁמָּה תִּהְיֶה פְּגוּמָה, וְיֹאמֵר לוֹ: 'זוֹ אֲסוּר לְשַׁחֵט בָּהּ, מִשּׁוּם פְּגִימָתָהּ', וְיִלָּף וְיַחֲדָנָה בְּמַשְׁחָנוֹת. וְחָכָם שֶׁרָאָה הַסִּפִּין לַעֲצֹמוֹ, הָרִי זֶה מִשְׁאִילָה לַעֲם הָאָרֶץ.

י. אֵין מְבַקְעִין עֲצִים בְּיוֹם טוֹב, לֹא בְּקָרָם [גרזן] וְלֹא בְּמַגֵּל וְלֹא בְּמַגְרָה [משור], אֲלֵא בְּקַפִּים [סכיו קצבים]; וּבִצָּד הַחֹד שֶׁלֹּה, אֲבָל לֹא בִצָּד הַרְחֵב מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּקָרָם. וְלִמָּה אֲסוּר בְּקָרָם וּבִצָּדָה בּוֹ? שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה דְּרָרָף שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בַּחֲל, שֶׁהָרִי אֲפָשָׁר הָיָה לוֹ לְבַקֵּעַ מִעֶרֶב יוֹם טוֹב. וְלִמָּה לֹא נֶאֱסַר הַבְּקוּעַ כָּלִי? מִפְּנֵי שֶׁאֲפָשָׁר שִׁיפְגַע בְּעֵץ עֶבֶה וְלֹא יָכוֹל לְהַבְעִירוֹ, וְיִמְנַע מִלְּבַשֵּׁל; לְפִיכָף הַתִּירוֹ לְבַקֵּעַ בְּשָׁנוּי. וְכָל הַדְּבָרִים הַדּוּמִין לָזֶה - מִזֶּה הַטַּעַם הַתִּירוֹ בֵּהֶן מִה שֶׁהַתִּירוֹ, וְאֲסוּר מִה שֶׁאֲסוּר.

יא. לֹא תִכְנֶס אִשָּׁה בֵּין הַעֲצִים לְטַל מֵהֶן אוֹד [קודש לגריפת התנור] לְצִלּוֹת בּוֹ. וְאֵין סוֹמְכִין אֶת הַקְּדָרָה וְלֹא הַדֵּלֶת בְּבִקְעָה [חתיכה] שֶׁל קוֹרָה; שֶׁלֹּא הַתִּירוֹ לְטַלֵּל עֲצִים בְּיוֹם טוֹב, אֲלֵא לְהַסֵּקָה בְּלֶבֶד.

יב. מְסַלְקִין [פוחתין] תְּרִיסֵי חֲגִיּוֹת וּמַחֲזִירִין אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב, כְּדִי שִׁיּוּצִיא תְּבִלִּין שֶׁהוּא צָרִיף לָהֶן מִן הַחֲנוּת, וְלֹא יִמְנַע מִשְׁמַחַת יוֹם טוֹב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁישׁ לָהֶן צִיר בְּאֶמְצַע; אֲבָל יֵשׁ לָהֶן צִיר מִן הַצָּד - אֲסוּר, גְּזֵרָה

ואם אי אפשר לשנות, נושא ומביא כדרכו. במה דברים אמורים? בנושא על האדם; אבל על גבי בהמה - לא יביא כלל, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל.

ג. אין מנהיגין את הבהמה במקל, ואין הסומא יוצא במקלו, ולא הרוצה בתורמלו [ילקוט]. ואין יוצאין בכסא אחר האיש ואחר האשה [לא נושאים אותם עם הכסא], שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל; ואיש שהיה רבים צריכין לו [לשמוע דרשתו בבית המדרש], יוצאין בכסא אחריו, ומוציאין אותו על הכתף, אפלו באפריון [כסא מכוסה ביריעות].

ד. אין מוליכין את הסלם של שוכף משוכף לשוכף, ברשות הרבים - שמא יאמרו: 'לתנן גגו הוא מוליכו'; אבל ברשות היחיד, מוליכו. אף על פי שכל מקום שאסור חכמים מפני מראית העין, אפלו בחדרי חדרים אסור, כאן התירו, מפני שמחת יום טוב.

ה. מי שהיה לו פרות על גגו, וצריך לפנותם למקום אחר - לא יושטם מגג לגג, ואפלו בגגין השוין, ולא ישלשלם בחבל מן החלונות, ולא יורידם בסלמות; שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל. אבל משילן אפלו דרך ארבה, ממקום למקום באותו הגג. שחט בהמה בשדה - לא יביאנה לעיר במוט או במטה, אבל מביאה אברים אברים. ו. כל שנאותין [נחנים] בו אפלו בחל - אף על פי שאין נאותין בו ביום טוב, כגון תפלין - מתיר לשלחן לחברו ביום טוב; ואין צריך לומר דבר שנאותין בו ביום טוב, כגון יינות שמנים וסלתות, שמתיר לשלחן לחברו ביום טוב. וכל דבר שאין נאותין בו בחל עד שיעשה בו מעשה שאסור לעשות ביום טוב, אין משלחין אותו ביום טוב.

ז. כיצד? אין משלחין ביום טוב תבואה, לפי שאין נאותין בה בחל אלא אם כן טחן, ואסור לטחן ביום טוב; אבל משלחין קטניות, מפני שמבשילן ביום טוב או קולה אותן ואוכלן. ומשלחין בהמה חיה ועופות אפלו חיים, מפני שמתיר לשחט ביום טוב. וכן כל פיוצא בזה.

ח. כל דבר שמתיר לשלחו ביום טוב - פשישלחנו לחברו תשוה, לא ישלחנו בשוה; ואין שוה פחותה משלשה בני אדם. כיצד? הרי ששלח לחברו בהמות או יינות ביד שלשה או ארבעה בני אדם כאחד זה אחר זה, וכלן הולכין בשוה אחת - הרי זה אסור, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל; שלח שלשה מינין ביד שלשה בני אדם כאחד, הרי זה מתיר.

ט. המערב ערובי תחומין ליום טוב - הרי בהמתו וכליו ופרותיו כמותו, ואין מוליכין אותן אלא בתוך אלפים אמה לכל רוח ממקום ערובו.

י. חפצי הפקר, הרי הן כרגלי מי שזכה בהן [- עד היכן שמוותר לזוכה לידן מותר להוליך ההפקר]. וחפצי הגוי קונין שביטה במקומן, ויש להן אלפים אמה לכל רוח ממקומן - גזרה, בעלים גוי משום בעלים ישראל. פרות שייצאו חוץ לתחומן וחרור, אפלו במזיד - לא הפסידו את מקומן, מפני שהן כאדם שייצא באנס וחזר באנס.

כ. פשהן מחלקין, לא ישקלו במאזנים, שאין משגיחין [משתמשים] בכף מאזנים כל עקר; אפלו לתן בו בשר לשמרו מן העכברים אסור, אם היו המאזנים תלויין, מפני שנואה כשוקל בכף מאזנים. וטבח אמן [מומחה], אסור לשקל בידו. ואסור לשקל בכלי מלא מים. ואין מטילין חלשים [גדולות] על המנות; אבל מטילין חלשים על בשר הקדשים ביום טוב, כדי לחבב המצה.

כא. לא יאמר אדם לטבח: 'תן לי בדינר בשר', אלא: 'תן לי חלק' או 'חצי חלק'; ולמחר עושין חשבון על שויו. וכן לא יקח מבעל התנות במדה, או במשקל; אלא כיצד הוא עושה? אומר לחנני: 'מלא לי כלי זה', ולמחר נותן לו שויו. ואפלו היה כלי המיוחד למידה, מלאנו - והוא, שלא יזכר לו שם מדה.

כב. הנחתום מודד תכלין ונותן לקדירה, בשביל שלא יפסיד תבשילו; אבל האשה, לא תמד קמח לעסה. וכן לא ימד אדם שעורים לפני בהמתו, אלא משער ונותן לה.

כג. ומתיר לקח מן החנני ביצים ואגוזים במנין, וכן כל פיוצא בהן - ובכלבד שלא יזכר לו שם דמים, ולא סכום מנין. כיצד סכום המנין? הרי שהיה נושה בו [החנוני] עשרה רמונים או עשרה אגוזים - לא יאמר לו ביום טוב: 'תן לי עשרה כדי שיהיה לך אצלי עשרים'; אלא לוקח סתם, ולמחר עושה חשבון.

כד. הולך אדם אצל רועה הרגיל אצלו, או אצל הפטם [מפטם בעלי חיים] הרגיל אצלו, ולוקח ממנו בהמה ועופות, וכל מה שירצה - והוא שלא יזכר לו שם דמים, ולא סכום מנין.

כה. הלואת יום טוב, תובעין אותה בדין; שאם תאמר לא נתנה להתבע - אינו נותן לו כלום, ונמצא נמנע משמחת יום טוב.

כו. אף על פי שאין מגביהין תרומה ומעשרות ביום טוב כשבת, אם היו לו תרומות ומעשרות שהגביהן מאמש, הרי זה מוליכן לכהן ביום טוב; ואין צריך לומר חלה וזרוע ולחיים וקבה, שמוליכין לכהן ביום טוב. וגבאי צדקה גובין מן התצרות ביום טוב; ולא יהיו מכריזין כדרך שמכריזין בחל, אלא גובין בצנעה, ונותנין לתוך חיקן, ומחלקין לכל שכונה ושכונה בפני עצמה.

הלכות שביתת יום טוב פרק ה

א. אף על פי שהתרה הוצאה ביום טוב, אפלו שלא לצרך, לא ישא משאות גדולות כדרך שהוא עושה בחל, אלא צריך לשנות; ואם אי אפשר לשנות, מתיר. כיצד? המביא כדי זין ממקום למקום - לא יביאם בסל ובקפה [שק], אבל מביא הוא על כתפו או לפניו [בידיו]. המוליך את התבן - לא יפשיל את הקפה לאחוריו, אבל מוליכה בידו.

ב. וכן משאות שדרכן לשא אותן במוט, ישא אותן על גבו מאחוריו; ושדרכן לשא אותן מאחוריו, ישא אותן על כתפו; ושדרכן להנשא על הכתף, ישא אותן בידיו לפניו, או יפרש עליהן בגד. וכן כל פיוצא בזה משנוי המשא.

אלף אמה ממקום הקלי, שהוא סוף התחום שיכול זה שערב במזרח להלף בו. לפיכך, אם ערב זה ברחוק אלפים אמה מן החלוק למזרח, וזה ברחוק אלפים למערב - הרי אלו לא יזוהו ממקומו.

כ. וכן האשה ששאלה מחברתה מים או מלח, ולשה בהן עסטה או בשלה בהן תבשיל - הרי העסטה או התבשיל ברגלי שתיקה. וכן שנים שלקחו בהמה בשתפות, ושחטוה ביום טוב - אף על פי שלקח כל אחד מנתו, הרי כל הבשר ברגלי שניהן.

כא. אבל אם לקחו חבית בשתפות, וחלקו אותה ביום טוב - הרי חלקו של כל אחד ברגליו; הואיל ותחומין מדברי סופרים, יש ברגה בהן, ונחשב כאלו חלק שהגיע לזה היה ברור לו ומבדל בחבית מערב יום טוב, וכאלו לא היה מערב. ואין אתה יכול לומר פן בבהמה, שחלק זה שהגיעו, אפלו נחשב אותו שהיה מבדל בבהמה מבשר, וכאלו היה ברור - הרי נק מחלקו של חברו כשהיתה הבהמה קימת, שכל אבריה יזקין זה מזה, ונמצא כל אבר ואבר מערב מחלקו וחלק חברו; לפיכך הן ברגלי שניהן.

הלכות שביתת יום טוב פרק ו

א. יום טוב שחל להיות ערב שבת, אין אופין ומבשלין ביום טוב מה שהוא אוכל למחר בשבת; ואסור זה מדברי סופרים, כדי שלא יבוא לבשל ביום טוב לחל; ששל וחמר הוא - לשבת אינו מבשל, כל שכן לחל. לפיכך, אם עשה תבשיל מערב יום טוב שיהיה סומך עליו ומבשל ואופה ביום טוב לשבת, הרי זה מתר [כי עשה היכר]; ותבשיל זה שסומך עליו, הוא הנקרא 'ערוכי תבשילין'.

ב. ולמה נקרא שמו 'ערוכי' שפשם שהערוכ שפשוין פחצרות ובמבואות מערב שבת משום הכר, כדי שלא יעלה על דעתן שמתר להוציא מרשות לרשות בשבת - כך זה התבשיל משום הכר וזכרון, כדי שלא ידמו ויחשבו שמתר לאפות ביום טוב מה שאינו נאכל בו; ולפיכך נקרא תבשיל זה 'ערוכי תבשילין'.

ג. ערוכי תבשילין - שעורו אין פחות מפזית, בין לאחד בין לאלפים. ואין עושין ערוב זה לא כפת ולא בריפות [גרגרים כתושים] וכיוצא בהן, אלא בתבשיל שהוא פרפרת [שאוכלים אותו לחם], כגון בשר ודגים וביצים וכיוצא בהן. ואפלו עדשים שבשולי קדרה, ואפלו שמנונית שעל גבי הספין שחזתין בה הצלי - גורדו; אם יש בו פזית, סומך עליו משום ערוכי תבשילין.

ד. תבשיל שאמרו לענן ערוב זה - אפלו צלי או שלוק [מבושל הרבה], אפלו כבוש או מצשן; אפלו דגים קטנים שהדיחן בחמין, והדיחתן היא בשולן לאכילה - הרי הוא סומך עליהן.

ה. וצריך שיהיה ערוב זה מצוי [קיים], עד שיאפה כל שהוא צריך לאפות ויבשל כל שהוא צריך לבשל ויחם חמין כל שהוא צריך. ואם נאכל הערוב או אכד או נשרף

יא. המוסר בהמתו לבנו, הרי היא ברגלי האב. מסרה לרועה, ואפלו נתנה לו ביום טוב - הרי היא ברגלי הרועה. מסרה לשני רועים - הרי היא ברגלי בעליה, מפני שלא קנה אחד מהן.

יב. מי שזמן אצלו אורחים ביום טוב, לא יוליכו בינם מנות למקום שאין בעל הסעודה יכול לילף בו, שכל הסעודה ברגלי בעל הסעודה, לא ברגלי האורחין - אלא אם פן זכה להן [ע"י] אחר במנות אלו מערב יום טוב. יג. וכן מי שהיו פרותיו מפקדין בעיר אחרת, וערבו בגי אותה העיר [ערוכ תחומין בשביל] לבוא אצלו - לא יביאו לו מפרותיו, שפרותיו כמוהו אף על פי שהן ביד אלו שערכו. במה דברים אמורים? בשיחד להם [לפרות] קרן נזית [והקנה לו אותה זוזית]; אבל אם לא יחד להן, הרי הן ברגלי זה שהן מפקדין אצלו.

יד. בור של יחיד, ברגלי בעלי; ושל אותה העיר, ברגלי אנשי אותה העיר; ושל עולי בכל שהן מסורין לכל, ברגלי הממלא - שכל מי שמלא מהן, מוליכין למקום שהוא מהלף. נהרות המושקין [זורמים] ומעינות הנובעין, ברגלי כל אדם; ואם היו באין מחוץ לתחום לתוך התחום, ממלאין מהן בשבת, ואין צריך לומר ביום טוב.

טו. שור [מצוי] של רעי [שניזון ממרעה, כרגיל], ברגלי אנשי אותה העיר [כי בדרך כלל נמכר לאנשי העיר בלבד]. ושור [מפוסט] של פטם, ברגלי מי שלקחו לשחטו ביום טוב - מפני שדעת בעליו למכרו [גם] לאנשים אחרים חוץ מאנשי אותה העיר; מפני שהוא מפסם, והכל שומעין שמעו וביאין לקחתו. וכן אם שחטו בעליו ביום טוב ומכר בשור, כל אחד ואחד מן הלוקחים מוליך מנתו למקום שהוא הולף; מפני שדעת בעליו מערב יום טוב כך הוא, שיקחו ממנו אנשי עירות אחרות, ונמצא שור זה כבור של עולי בכל, שהוא מסור לכל.

טז. הגחלת - ברגלי בעליה, לא ברגלי שואלה [זה ששאל אותה ביו"ט]; והשלהבת [שאינו בה ממשות], ברגלי מי שהיא בידו. לפיכך, המדליק גר או עץ מחברו, מוליכו לכל מקום שהוא הולף.

יז. השואל כלי מחברו מערב יום טוב - אף על פי שלא נתנו לו אלא ביום טוב, הרי הוא ברגלי השואל. שאלו ממנו ביום טוב - אף על פי שדרכו תמיד לשאל ממנו כלי בכל יום טוב, הרי הוא ברגלי המשאיל.

יח. שנים ששאלו חלוק אחד, האחד שאלו ממנו שיתנו לו שחירת, והשני שאלו ממנו שיתנו לו ערבית - הרי כלי זה ברגלי שני השואלין, ואינן מוליכין אותו אלא למקום ששניהן יכולין להלף בו.

יט. כיצד? הרי שערב הראשון ברחוק אלף אמה ממקום החלוק למזרח, וערב השני ברחוק חמש מאות אמה ממקום החלוק למערב - כשלושת הראשון החלוק, אינו מוליכו במזרח אלא עד אלף וחמש מאות אמה ממקום החלוק, שהוא סוף התחום שיכול זה שערב במערב להלף בו; וכשיקח השני כלי זה, אינו מוליכו במערב אלא עד

כְּדָרָךְ שֶׁקָּרָא עָלֶיהָ בְּרֵאשׁוֹן, וּמִנִּית אֵת זֶה שֶׁקָּרָא עָלֶיהָ שֵׁם תְּרוּמָה, וְאוֹכֵל אֵת הַשְּׁנִיָּה.

יג. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשָׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גְּלִיּוֹת. אֲכַל בְּשָׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה - אִם שָׁכַח וְלֹא הֵנִיחַ בַּיּוֹם רְבִיעִי, שׁוֹב אֵינוֹ מִנִּית; אֲלֹא סוֹמֵךְ עַל אַחֲרִים, אִם עָרְבוּ עָלָיו, אוֹ מִקְנֶה [מֵאֲכֹלֵיו] לְמִי שֶׁעָרַב, אוֹ יִהְיֶה אֲסוּר לֶאֱכֹף וּלְבָשֵׁל לְשַׁבָּת. וְכֵן אִם שָׁכַח וְלֹא הִפְרִישׁ תְּרוּמָה מִיּוֹם רְבִיעִי, שׁוֹב אֵינוֹ מִפְרִישׁ עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת.

יד. כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה שֶׁאֲמַרְנוּ, הֵיוּ בְּזִמְנָן שֶׁהָיוּ בֵּית דִּין שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מְקַדְּשִׁין עַל הָרִאִיָּה, וְהָיוּ בְּנֵי הַגְּלִיּוֹת עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים כְּדִי לְהַסְתַּלַּק מִן הַסֶּפֶק, לְפִי שֶׁלֹּא הָיוּ יוֹדְעִין יוֹם שֶׁקָּדְשׁוֹ בּוֹ בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אֲכַל הַיּוֹם, שֶׁבְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל סוֹמְכִין עַל הַחֲשָׁבוֹן וּמְקַדְּשִׁין עָלָיו, אֵין יוֹם טוֹב שְׁנֵי לְהַסְתַּלַּק מִן הַסֶּפֶק, אֲלֹא מִנְהַג בְּלִבָּד.

טו. וּלְפִיכָף אָנִי אוֹמֵר, שֶׁאֵין מַעֲרַב אָדָם וּמִתְנַהֵג בְּזִמְנָן הַזֶּה, לֹא עֲרוּבֵי תַבְשִׁילִין וְלֹא עֲרוּבֵי תַצְרוֹת וְלֹא שְׂתוּפֵי מְבוֹאוֹת, וְאֵינוֹ מַעֲשֵׂר הַטָּבֵל עַל תְּנָאי, אֲלֹא הֵכֵל מַעֲרַב יוֹם טוֹב בְּלִבָּד.

טז. כָּשֶׁם שֶׁמִּצְוָה לְכַבֵּד שַׁבָּת וּלְעֲנֹגָהּ, כֵּף כָּל יָמִים טוֹבִים - שֶׁנֶּאֱמַר: "לְקַדֹּשׁ ה' מְכַבֵּד", וְכָל יָמִים טוֹבִים נֶאֱמַר בָּהֶן "מְקַרָּא קָדֵשׁ"; וּכְבֹּד בְּאֶרְנוּ הַכְּבוֹד וְהַעֲנוּג בְּהִלְכוֹת שַׁבָּת. וְכֵן רָאוּי לְאָדָם שֶׁלֹּא יַסְעֵד בְּעֲרֻבֵי יָמִים טוֹבִים מִן הַמִּנְחָה וּמַעֲלֶה פַעֲרָב שַׁבָּת, שֶׁדָּבָר זֶה בְּכָלֵל הַכְּבוֹד. וְכָל הַמִּצְוָה אֵת הַמוֹעֲדוֹת, כְּאֵלֶּה נִטְפֵּל [נִתְחַבֵּר] לַעֲבוֹדָה זָרָה.

יז. שְׁבַעֲת יָמֵי הַפֶּסַח וּשְׂמֹנוֹת יָמֵי הַחֵג עִם שְׂאֵר יָמִים טוֹבִים, בָּלָן אֲסוּרִים בַּסֶּפֶד וּבַתְּעֲנִית. וְחֵיב אָדָם לְהִיטֵב בָּהֶן שְׂמִחָה וְטוֹב לֵב, הוּא וּבְנָיו וְאִשְׁתּוֹ וּבְנֵי בֵיתוֹ וְכָל הַנְּלוּיִם עָלָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְשִׂמְחָתָה בְּחֻגְךָ, אִתָּהּ וּבְנֶךְךָ וּבְתוּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ". אִף עַל פִּי שֶׁהַשְּׂמִיחָה הָאֲמוּנָה כָּאֵן הִיא קְרִיבָה שְׂמִיחָה, כִּמוֹ שֶׁאֵינוֹ מְבָאֵרִין בְּהִלְכוֹת חֲגִיגָה, יֵשׁ בְּכָלֵל אוֹתָהּ שְׂמִיחָה, לְשִׂמְחָה הוּא וּבְנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ, כָּל אֶחָד בְּרָאוּי לוֹ.

יח. פִּיצוּד? הַקְּטָנִים, נוֹתֵן לָהֶם קְלִיּוֹת וְאֶגְזִיזִים וּמִגְדָּנוֹת; וְהַנְּשִׁים, קוֹנֶה לָהֶן בְּגָדִים וְתַכְשִׁיט כְּפִי מָמוֹנוֹ; וְהַנְּשִׁים, אוֹכְלִין בִּשָּׂר וְשׁוֹתִין זַיִן, שֶׁאֵין שְׂמִיחָה אֲלֹא בִּבְשָׂר, וְאֵין שְׂמִיחָה אֲלֹא בַּיִין. וְכִשְׁהוּא אוֹכֵל וְשׁוֹתָהּ, חֵיב לְהַאֲכִיל לָגֵר לִיתְמוֹם וְלִאֲלֻמָּנָה עִם שְׂאֵר הָעֲנִיִּים הָאֲמֻלָּלִים. אֲכַל מִי שְׁנוּעֵל דְּלִתּוֹת חֲצָרוֹ וְאוֹכֵל וְשׁוֹתָהּ הוּא וּבְנָיו וְאִשְׁתּוֹ, וְאֵינוֹ מְאָכִיל וּמַשְׁקָה לַעֲנִיִּים וְלִמְרִי נֶפֶשׁ - אֵין זֶה שְׂמִיחָה מִצְוָה, אֲלֹא שְׂמִיחָה בְּרִשׁוֹ [- כְּרִיטוֹן]. וְעַל אֵלֶּה נֶאֱמַר: "וּבְחִיָּהֶם בְּלָחֶם אוֹנִים לָהֶם, כָּל אֲכָלֵיו יִטְמָאוּ, כִּי לַחֲמֶם לִנְפֹשָׁם"; וְשְׂמִיחָה כְּזֶה קָלוֹן הִיא לָהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְיִוְרִיתִי פָּרֶשׁ עַל פְּנִיכֶם, פָּרֶשׁ חֲגִיכֶם".

יט. אִף עַל פִּי שֶׁאֲכִילָהּ וְשׁוֹתָהּ בְּמוֹעֲדוֹת בְּכָלֵל מִצְוֹת עֲשֵׂה, לֹא יִהְיֶה אוֹכֵל וְשׁוֹתָהּ כָּל הַיּוֹם כָּלֹ, אֲלֹא כֵּף הִיא הַדָּת [הַדִּין]: בְּבִקְרָא מְשִׁימִין כָּל הָעָם לְבִתִּי כְּנִסְיוֹת וּלְבִתִּי מְדַרְשׁוֹת, וּמִתְפַּלְלִין וְקוֹרְאִין בְּתוֹרָה בְּעֶנְיָן הַיּוֹם, וְחוֹזְרִין לְבִתְיָהֶם וְאוֹכְלִין. וְהוֹלְכִין לְבִתִּי מְדַרְשׁוֹת, קוֹרִין וְשׁוֹנִין

קָדָם שֶׁיִּבְשֵׁל אוֹ יִאֲפֶה - הָרִי זֶה אֲסוּר לֶאֱכֹף וּלְבָשֵׁל אוֹ לְהַחֵם אֲלֹא מִה שֶׁהוּא אוֹכֵל בַּיּוֹם טוֹב בְּלִבָּד. הַתְּחִיל בַּעֲסָתוֹ אוֹ בְּתַבְשִׁילוֹ, וְנֶאֱכַל הָעֲרוּב אוֹ אָבֵד - הָרִי זֶה גּוֹמֵר. ו. הַמִּנִּית עֲרוּבֵי תַבְשִׁילִין כְּדִי שִׁיִּסְמֹךְ עָלֵיהֶם הוּא וְאַחֲרִים, צָרִיךְ לְזַכּוֹת לָהֶן כְּדָרָךְ שֶׁמִּצְוָה בְּעֲרוּבֵי שַׁבָּת. וְכָל שְׁזוּכָה בְּעֲרוּבֵי שַׁבָּת, זוּכָה בְּעֲרוּבֵי תַבְשִׁילִין; וְכָל שֶׁאֵינוֹ זוּכָה בְּאוֹתוֹ עֲרוּב, אֵינוֹ זוּכָה בְּזָה.

ז. וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ לְאֵלֶּה שֶׁזָּכָה לָהֶן, מַעֲרַב יוֹם טוֹב; אֲכַל הֵן צָרִיכִין לִידַע שֶׁכָּבֵד זָכָה לָהֶן אַחֵר וְעָרַב לָהֶן, וְאַחֵר כֵּף יִסְמְכוּ עָלָיו וְיִבְשֵׁלוּ וְיִאֲפוּ; אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא יָדְעוּ אֲלֹא בַּיּוֹם טוֹב, הָרִי אֵלֶּה מְתָרִין. וְיֵשׁ לוֹ לְאָדָם לְעָרַב עַל כָּל הָעִיר וְעַל כָּל הַקְּרוֹב אֵלֶיהָ בְּתוֹךְ הַתְּחוּם, וּלְמַחֵר מְכָרִיו וְאוֹמֵר: 'כָּל מִי שֶׁלֹּא הֵנִיחַ עֲרוּבֵי תַבְשִׁילִין, יִסְמֹךְ עַל עֲרוּבֵי'.

ח. הַמִּנִּית עֲרוּבֵי תַבְשִׁילִין, חֵיב לְכַרֵּךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קָדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת עֲרוּב'. וְאוֹמֵר: 'בְּעֲרוּב זֶה יִתֵּר לִי לֶאֱכֹף וּלְבָשֵׁל מִיּוֹם טוֹב שֶׁלְּמַחֵר לְשַׁבָּת'; וְאִם זָכָה בּוֹ לְאַחֲרִים, אוֹמֵר: 'יִתֵּר לִי וּלְפָלוֹנִי וּלְפָלוֹנִי' אוֹ 'לְאֲנָשֵׁי הָעִיר בָּלָן לֶאֱכֹף וּלְבָשֵׁל מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת'.

ט. מִי שֶׁלֹּא הֵנִיחַ עֲרוּבֵי תַבְשִׁילִין, וְלֹא הֵנִיחוּ לוֹ אַחֲרִים - כָּשֶׁם שֶׁאֲסוּר לוֹ לְבָשֵׁל וּלְאֶכֹף, כֵּף קִמְחוֹ וּמֵאֲכָלוֹ אֲסוּר [אִפִּילוּ לֹזֶה שֶׁעָרַב]. וְאֲסוּר לְאַחֵר שֶׁהֵנִיחַ לְעַצְמוֹ לְבָשֵׁל וּלְאֶכֹף לְזֶה שֶׁלֹּא הֵנִיחַ, עַד שֶׁיִּקְנֶה לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר זֶה מְבָשֵׁל וְאוֹפֶה שְׁלוֹ, שֶׁהָרִי קָנָה; וְאִם רָצָה, יִתֵּן אַחֵר כֵּף לְזֶה שֶׁלֹּא הֵנִיחַ, בְּמִתְנָה.

י. מִי שֶׁלֹּא הֵנִיחַ עֲרוּבֵי תַבְשִׁילִין, וְיִבְשֵׁל וְיִאֲפֶה לְאָכֵל בּוֹ בַּיּוֹם וְהוֹתִיר, אוֹ שֶׁזָּמַן אוֹרְחִים וְלֹא בָּאוּ - הָרִי זֶה אוֹכֵל הַמוֹתֵר לְמַחֵר [בְּשַׁבָּת]. וְאִם הָעָרִים [הַתְּחוּם בְּכוֹנוֹהָ], הָרִי זֶה אֲסוּר לְאָכֵלוֹ; עָבֵר וְיִאֲפֶה וְיִבְשֵׁל לְשַׁבָּת, אֵין אוֹסְרִין עָלָיו. וְלִמָּה הִתְמַיְרוּ וְאָסְרוּ עַל הַמַּעֲרִים, וְלֹא אָסְרוּ עַל הַמְּזִיד? שֶׁאִם תִּתִּיר לַמַּעֲרִים, נִמְצָאוּ הֵכֵל מַעֲרִימִין, וְיִשְׁתַּקֵּעַ שֵׁם עֲרוּבֵי תַבְשִׁילִין. אֲכַל הַמְּזִיד אֵינוֹ מְצוּי; וְאִם עָבֵר הַיּוֹם, לֹא יַעֲבֹר פַּעַם אַחֲרָת.

יא. שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גְּלִיּוֹת שֶׁחָלוּ בְּחִמְיָשִׁי וְעָרַב שַׁבָּת, עוֹשֶׂה עֲרוּבֵי תַבְשִׁילִין מִיּוֹם רְבִיעִי שֶׁהוּא עָרַב יוֹם טוֹב; שָׁכַח וְלֹא הֵנִיחַ, מִנִּיחוֹ בְּרֵאשׁוֹן וּמִתְנָה. פִּיצוּד? מִנִּית עֲרוּבֵי תַבְשִׁילִין בַּיּוֹם חִמְיָשִׁי, וְאוֹמֵר: 'אִם הַיּוֹם יוֹם טוֹב וּלְמַחֵר חַל, לְמַחֵר אֲבָשֵׁל וְאוֹפֶה לְשַׁבָּת וְאֵינוֹ צָרִיךְ כְּלוֹם; וְאִם הַיּוֹם חַל וּלְמַחֵר יוֹם טוֹב, בְּעֲרוּב זֶה יִתֵּר לִי לֶאֱכֹף וּלְבָשֵׁל לְמַחֵר מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת'.

יב. פִּיּוּצָא בּוֹ, הֵיוּ לִפְנֵינוּ שְׁתֵּי כְּפָלוֹת [טָלִים] שֶׁל טָבֵל [פִּירוֹת שֶׁלֹּא הוּפְרְשׁוּ] - בַּיּוֹם טוֹב בְּרֵאשׁוֹן אוֹמֵר: 'אִם הַיּוֹם חַל, תִּהְיֶה זֶה תְּרוּמָה עַל זֶה, וְאִם הַיּוֹם קָדֵשׁ, אֵין בְּדָבָרִי כְּלוֹם'; וְקוֹרָא עָלֶיהָ שֵׁם [תְּרוּמָה], וּמִנִּיחָהּ. וּלְמַחֵר בְּשָׁנִי, חוֹזֵר וְאוֹמֵר: 'אִם הַיּוֹם קָדֵשׁ, אֵין בְּדָבָרִי כְּלוֹם, וְאִם הַיּוֹם חַל, תִּהְיֶה זֶה תְּרוּמָה עַל זֶה'; וְקוֹרָא עָלֶיהָ שֵׁם וּמִנִּיחָהּ,

אחר שיקבר, אסור לספדו בהן. ואין צריך לומר בראשי חדשים וחגים ופורים, שסופדין בהם תמיד חכמים בפניו, אף על פי שמים אלו אסורין בספד ותענית; אבל לאחר קבורה, אסור לספד בהן.

כג. אין מניחין מטת המת ברחוב במועד, שלא להרגיל את הספד, אלא מביתו לקברו. ואין מתאבלין במועד; וכן אין קורעין ולא מקרין [מאכיליו האבל ביום הראשון משהם] ולא חולצין הכתף [החדרת היד דרך קרע, לאות אבלות] - במועד על המת, אלא קרוביו שהן חביבין להתאבל עליו. ואם היה [תלמיד] חכם או אדם פשוט, או שהיה עומד בשעת נטילת נשמה - הרי זה קורע עליו במועד, אף על פי שאינו קרובו. ואין קורעין ביום טוב שני כלל, ואפילו קרוביו של מת.

כד. נשים במועד - לפני המת, מענות; אבל לא מטפחות [כף אל כף] ולא מקוננות. נקבר המת, אינן מענות. בראשי חדשים וחגים ופורים - בפני המת מענות ומטפחות, אבל לא מקוננות. אי זה הוא ענוי? שכלן עונות באחת; קניה, אחת אומרת וכלן עונות [בוכות]. ואסור לאדם שיעורר [אבלו] על מתו [ע"י טפוח] קדם לרגל שלשים יום, כדי שלא יבוא הרגל והוא נעצב ולבו דואג מזכרון הצער; אלא יסיר הדאגה מלבו, ויכונן דעתו לשמחה.

עד חצי היום, ואחר חצי היום מתפללין תפלת המנחה, וחוזרין לבתיהן לאכל ולשתות שאר היום עם הלילה.

כ. כשאדם אוכל ושותה ושם ברגל, לא ימשך בינו ובשחוק ובקלות ראש, ויאמר שכל שיוסיף בזה ירבה במצוה; שהשכרות והשחוק הרבה וקלות הראש, אינה שמחה אלא הוללות וסכלות. ולא נצטוינו על ההוללות והסכלות, אלא על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל, שנאמר: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב"; הן למדת, שהעבודה בשמחה. ואי אפשר לעבד את ה' לא מתוך שחוק, ולא מתוך קלות ראש, ולא מתוך שכרות.

כא. חביבין בית דין להעמיד שוטרים ברגלים, שהיה מסבין ומחפשיין בגנות ובפרדסים ועל הנגרות, כדי שלא יתקבצו לאכל ולשתות שם אנשים ונשים, ויבואו לידי עברה. וכן יזהירו על דבר זה לכל העם, כדי שלא יתערבו אנשים ונשים בבתיים לשמחה, ולא ימשכו בינו, שמא יבואו לידי עברה.

כב. ימים שבין ראשון ושביעי של פסח וראשון ושמיני של חג הסוכות, והם בגולה ארבעה בתוך הפסח וחמשה בתוך החג [נ- סוכות] - הן הנקראין 'חלו' של מועד, ונקראין 'מועד'. ואף על פי שהן חביבין בשמחה ואסורין בספד ותענית, מתר לספד בהן תמיד חכמים בפניו; אבל

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - י"ג י"ט תמוז ה'תשס"ט

ג. אין מוכרין להם בתיים ושדות בארץ ישראל. ובסוריא [ארצות שכבש דוד] - מוכרין להם בתיים, אבל לא שדות. ומשפירין להם בתיים בארץ ישראל, ובלבד שלא יעשם שכונה - ואין שכונה פחות משלושה. ואין משפירין להם שדות; ובסוריא, משפירין להם שדות. ומפני מה התמירו בשדה? מפני שיש בה שתים - מפקיעה מן המעשרות, ונותן להם חניה בקרקע. ומתיר למכור להם בתיים ושדות בחוצה לארץ, מפני שאינה ארצנו.

ד. אף במקום שהתירו להשפיר, לא לבית דינה התירו, מפני שהוא מכניס לתוכה עבודה זרה, ונאמר: "ולא תביא תועבה אל ביתך"; אבל משפיר להם בתיים, לעשותם אוצר [מחסן]. ואין מוכרין להם פרות ותבואה וכיוצא בהם במחבר לקרקע; אבל מוכר הוא משיקץ, או מוכר לו על מנת לקץ וקוצץ. ומפני מה אין מוכרין להם במחבר? שנאמר: "ולא תחנם", לא תתן להם חניה בקרקע; שאם לא יהיה להם קרקע, ישיבתן ישיבת ערבי היא. וכן אסור לספר בשבחן, ואפילו לומר: 'כמה נאה גוי זה בצורתו'; קל וחומר שישפר בשבח מעשיו, או שיתבב דבר מדבריהם, שנאמר: "ולא תחנם" - לא יהיה להם חן בעיניו, מפני שגורם להדבק עמו וללמוד ממעשיו הרעים.

יום ראשון י"ג תמוז ה'תשס"ט

הלכות עבודה זרה פרק י

א. אין כורתינן ברית לעובדי עבודה זרה, כדי שנעשה עמהן שלום ונניח אותם לעבדם - שנאמר: "לא תכרת להם ברית"; אלא יחזרו מעבודתה, או יתרגו. ואסור לרחם עליהם, שנאמר: "ולא תחנם". לפיכך, אם ראה עובד עבודה זרה אוכל או טובע בנהר, לא יעלנו; ראהו לקות למות, לא יצילנו. אבל לאכדו בידו, או לדחפו לבור, וכיוצא בזה - אסור, מפני שאינו עושה עמנו מלחמה. במה דברים אמורים? בגוי. אבל מוסרי ישראל [מלשינים], והמינים, והאפיקורסים - מצוה לאבדן ביד, ולהורידן לכאר שחת; מפני שהן מצרין לישראל, ומסירין את העם מאחרי ה', כישוע הנצרי ותלמידיו, וצדוק ובתוס ותלמידיהן [תלמידי חכמים שיצאו לתרבות רעה] - "ושם רשעים ירקב".

ב. מכאן אתה למד, שאסור לרפאת עובדי עבודה זרה, אפילו בשכר. ואם היה מתירא מהן, או שהיה חושש משום איבה - מרפא בשכר; אבל בחנם אסור. וגר תושב [שקיבל ד' מצוות] - הואיל ואתה מצוה להחיותו, מרפאין אותו בחנם.

אלו ששומעים צפצופ העופות ואומרים: 'יהיה כף', ו'לא יהיה כף', טוב לעשות דבר פלוני, ו'רע לעשות דבר פלוני'. וכן אלו שאומרים: 'שחוט תרנגולת זו שקראת כמו תרנגול', 'תרנגול זה שקרא ערבית [קרא כעורב], שחט'. וכן המשים לעצמו סימנים: 'אם יאירע לי דבר כף וכן אעשה דבר פלוני, ואם לא יאירע לי לא אעשה', כאליעזר עבד אברהם. וכל פיוצא בדברים האלו, הכל אסור; וכל העושה מעשה מפני דבר מדברים אלו, לוקה.

ה. מי שאמר: 'דירה זו שבניתי, סימן טוב היתה עלי' [מאז הצלחתי בעסקי], 'אשה זו שנשאתי ובהמה זו שקניתי מברכת היתה, ומעת שקניתי העשרתי', וכן השואל לתינוק: 'איזה פסוק אתה למד?' אם אמר לו פסוק מן הברכות, ישמח ויאמר: 'זה סימן טוב' - כל אלו וכיוצא בהן, מותר; והאילולא פנו מעשיו ולא נמנע מלעשות, אלא עשה זה סימן לעצמו לדבר שפכר היה - הרי זה מותר.

ו. איזה הוא קוסם? זה העושה מעשה משאר המעשיות, כדי שישם [יתנהג כמשתומם] ויתפנה מחשבתו מכל הדברים [יתנתק מסביבתו], עד שיאמר דברים שעתידין להיות, ויאמר: 'דבר פלוני עתיד להיות', או 'אינו הנה', או שיאמר שאריו לעשות כף, והזהירו מכוף. יש מן הקוסמין שהוא מממש בחול או באבנים, ויש מהן מי שגוהר [מתכווץ] לארץ וצוץ, ויש מי שמסתכל במראה של ברזל או עששית ומדמין ואומרים, ויש מי שאוחז מקל בידו ונשען עליו, ומכה בו עד שתפנה מחשבתו ומדבר - הוא שהנביא אומר: "עמי בעצו ישאל, ומקלו יגיד לו". ז. אסור לקסם, ולשאל לקוסם; אלא שהשואל לקוסם, מפני אותו מפת מרדות [מלקות מדרבנן]; אבל הקוסם עצמו, אם עשה מעשה מכל אלו וכיוצא בהן - לוקה, שנאמר: "לא ימצא כף... קסם קסמים".

ח. איזה הוא מעונן? אלו נותני העתים, שאומרים באצטגנינות [חכמת האסטרולוגיה] שלהן: 'יום פלוני רע, ויום פלוני טוב', 'יום פלוני ראוי לעשות בו מלאכה פלונית', 'שנה פלונית' או 'חדש פלוני רע לדבר פלוני'.

ט. אסור לעונן, אף על פי שלא עשה מעשה אלא הודיע אותן הפזבים שהסכלים מדמין שהן דברי אמת ודברי חכמה. וכל העושה מעשה מפני האצטגנינות, וכן מלאכתו או הליכתו באותו העת שקבעו הוכרי שמים [אסטרולוגים] - הרי זה לוקה, שנאמר: "ולא תעוננו". וכן האוחז את העינים, ומדמה בפני הרואים שעשה מעשה תמהון והוא לא עשה - הרי זה בכלל מעונן, ולוקה.

י. איזה הוא חובר [וחובר חבר]? זה שמדבר בדברים שאינן לשון עם [הברות בעלמא] ואין להן ענין [משמעות], ומעלה על דעתו בסכלותו שאותן הדברים מועילים, עד שהן אומרים שהאומר כף וכף על הנחש או על העקרב, אינו מזיק; והאומר כף וכף על האיש, אינו נזקק מהן; ואוחז בידו בעת שמדבר מפתח או סלע, וכיוצא בדברים האלו - הכל אסור. והחובר עצמו שאוחז בידו כלום, או שעשה מעשה עם דבורו, אפילו הראה באצבעו - הרי זה לוקה, שנאמר:

ואסור לתן להם מתנות חנם; אבל נותן הוא לגר תושב - שנאמר: "לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה, או מלך לנכרי", במכירה, לא בנתינה.

ה. מפרנסים עניי גוים עם עניי ישראל, מפני דרכי שלום; ואין ממחין בידי עניי גוים בלקט שכחה ופאה, מפני דרכי שלום. ושואלים בשלומם, ואפילו ביום אידם, מפני דרכי שלום; ואין כופלין להן שלום ["שלום שלום"] לעולם. ולא יכנס לביתו של נכרי ביום אידו לתת לו שלום; מצאו בשוק, נותן לו שלום בשפה רפה וכבד ראש.

ו. אין כל הדברים האלו אמורים, אלא בזמן שגלו ישראל לבין האמות, או בזמן שיד הגוים תקיפה. אבל בזמן שיד ישראל תקיפה על אמות העולם, אסור לנו להניח גוי עובד עבודה זרה בינינו; אפילו יושב ושיבת עראי, או עובר ממקום למקום לסחורה, לא יעבר בארצנו, אלא עד שיקבל עליו שבע מצוות שנצטוו בני נח - שנאמר: "לא ישובו בארצך", אפילו לפי שעה. ואם קבל עליו שבע מצוות, הרי זה גר תושב. ואין מקבלין גר תושב, אלא בזמן שהיכול נוהג; אבל שלא בזמן היכול, אין מקבלין אלא גר צדק בלבד.

יום שני י"ד תמוז ה'תשס"ט

הלכות עבודה זרה פרק יא

א. אין הולכין בחקות הגוים, ולא מדמין להם - לא במלבוש, ולא בשער, וכיוצא בהן, שנאמר: "ולא תלכו בחקת הגוי", ונאמר: "ובחקתיהם לא תלכו", ונאמר: "השמר לה, פן תגוש אחריהם". הכל בענין אחד הוא מזהיר: שלא ידמה להם - אלא יהיה הישראלי מבדל מהם וידוע [ניכר] במלבושו ובשאר מעשיו, כמו שהוא מבדל מהם במדעו ובדעותיו [תורתו ומידותיו]. וכן הוא אומר: "ואבדל אתכם מן העמים". לא ילבש במלבוש המיוחד להן, ולא יגדל ציצית [קצוות שער שמעל המצח] כמו ציצית ראשם, ולא יגלח מן הצדדין ויניח השער באמצע כמו שהן עושין, וזה הוא הנקרא 'בלורית'; ולא יגלח השער כנגד פניו מאן לאון ויניח הפרע [קבוצת שערות ארוכות] מלאחריו בדרך שהן עושין, ולא יבנה מקומות כבנין היכלות של עבודה זרה כדי שיכנסו בהן רבים כמו שהן עושין. וכל העושה אחת מאלו וכיוצא בהן - לוקה.

ב. גוי שהיה מסתפר מישראל - פיון שהגיע קרוב לבלוריתו שלש אצבעות לכל רוח, שומט [מסלק] את ידו. ג. ישראל שהיה קרוב למלכות, וצריך לישב לפני מלכיהם, והיה לו גנאי למי שלא ידמה להם - הרי זה מותר ללבש במלבושים שלהם, ולגלח כנגד פניו בדרך שהן עושין.

ד. אין מנחשין בגוים, שנאמר: "לא תנחשו". ביצד הוא הנחוש? בגון אלו שאומרים: 'הואיל ונפלה פתי מפי', או 'נפל מקלי מדי', אינו הולך למקום פלוני היום, שאם אלו אין חפצי נעשים; 'הואיל ועבר שועל מימיני, איני יוצא מפתח ביתי היום, שאם יצאתי, יפגעני אדם רמאי'. וכן

דרכי האמת בגלגלן. ומפני זה אמרה תורה, כשהזהירה על כל אלו ההבדלים: "תמים תהיה עם ה' אלהיך".

יום שלישי ט"ו תמוז ה'תשס"ט

הלכות עבודה זרה פרק יב

א. אין מגלחין פאתי [פאות] הראש, כמו שהיו עושים עובדי עבודה זרה וכמריהן - שנאמר: "לא תקיפו פאת ראשכם". וחיב על כל פאה ופאה; לפיכך, המגלח שני צדעיו [רקותיו], אפלו בבת אחת והתראה אחת - לוקה שמים. אחד המגלח הפאות בלבד ומניח שער כל הראש, ואחד המגלח כל הראש כאחד - הואיל וגלח הפאות, לוקה. במה דברים אמורים? באיש המגלח; אבל האישה המתגלח, אינו לוקה אלא אם פן סיע למגלח. והמגלח את הקטן, לוקה.

ב. האשה שגלחה פאת ראש אישה, או שנתגלחה - פטורה, שנאמר: "לא תקיפו פאת ראשכם, ולא תשחית את פאת זקנך"; כל שישנו בכל תשחית, ישנו בכל תקיף; ואשה אינה בכל תשחית, לפי שאין לה זקן. לפיכך, העבדים - הואיל ויש להם זקן, אסורין בהקפה.

ג. כל מצוות לא תעשה שבתורה - אחד אנשים ואחד נשים, חיבים; חוץ מכל תשחית וכל תקיף, וכל שפא כהן למתים. וכל מצוות עשה שהיא מזמן לזמן, ואינה תדירה - נשים פטורות; חוץ מקדוש היום [יום השבת], ואכילת מצה בלילי הפסח, ואכילת הפסח ושחיתותו, והקהל [בסוכות מקדש שנת השמיטה], ושמחה [בברגל] - שהנשים חיבות.

ד. טמטום ואנדרוגינוס, הרי הן ספק [ספקי זכר וספקי נקיבה] - נותנין עליהן חמרי האיש וחמרי האשה בכל מקום, וחיבין בכל; ואם עברו, אינם לוקין.

ה. אף על פי שהאשה מתרת לגלח פאת ראשה, הרי היא אסורה לגלח פאת ראש הזכר; ואפלו פאת קטן, אסור לה לגלח לו.

ו. ופאה זו שמוניחים בצדע, לא נתנו בה חכמים שיעור; ושמענו מוקנינו, שאין מניח פחות מארבעים שערות. ומתיר ללקט [לגזול] הפאות במספרים; לא נאסר, אלא השחתה בחרב.

ז. דרך פמרי עבודה זרה היה להשחית זקנם, לפיכך אסרה תורה להשחית הזקן. וחמש פאות יש בו - לחי העליון ולחי התחתון מימין, ולחי העליון ולחי התחתון משמאל, ושבלת הזקן [שער הסנטר]. ולוקה על כל פאה ופאה; ואם נטלן בלון כאחת, לוקה חמש. ואינו חיב עד שיגלחנו בחרב - שנאמר: "ולא תשחית את פאת זקנך", גלות שיש בו השחתה; לפיכך, אם גלח זקנו במספרים, פטור. ואין המתגלח לוקה, עד שייסע. ואשה - מתרת להשחית זקנה, אם יש לה שער זקן; ואם השחיתה זקן האיש, פטורה.

ח. השפם - מתיר לגלחו בחרב, והוא השער שעל גבי השפה העליונה; וכן השער המדלדל מן השפה התחתונה. ואף על פי שהוא מתיר [לגלח השפם], לא נהגו ישראל להשחיתו, אלא לגלח קצתו, עד שלא יעכב אכילה ושתייה.

"לא ימצא כך... וחבר חבר". אבל אם אמר דברים בלבד, ולא הניד לא אצבע ולא ראש, ולא היה בידו כלום, וכן אדם שאמר עליו החובר אותן הקולות, והוא יושב לפניו ומדמה שיש לו בזה הנאה - מכין אותו מפת מרדות, מפני שגשפתו בסבלות החובר. וכל אותן הקולות והשמות המשנים המקצרים, "לא ירעו, וגם היטיב אין אותם".

יא. מי שנשכו עקרב או נחש, מתיר ללחש על מקום הנשיכה, ואפלו בשבת, כדי לישב דעתו ולחזק לבו; אף על פי שאין הדבר מועיל כלום - הואיל ומסכן הוא, התירו לו, כדי שלא תטרף דעתו עליו.

יב. הלוחש על המכה וקורא פסוק מן התורה, וכן הקורא על התינוק שלא יבצת, והמניח ספר תורה או תפלין על הקטן בשביל שיישן - לא די להם שהם בכלל מנחשים וחוברים, אלא שהם בכלל הכופרים בתורה, שהן עושין דברי תורה ופאות גוף, ואינן אלא ופאות נפשות, שנאמר: "ויהיו חיים לנפשך". אבל הבריא שקרא פסוקין או מזמור מתלים, כדי שתגן עליו זכות קריאתו, וינצל מצרות ונזקים - הרי זה מתיר.

יג. איזה הוא דורש אל המתים? זה המרעיב את עצמו והולך ולן בבית הקברות, כדי שיבוא המת בחלום, ויודיעו מה ישאל עליו. ויש אחרים, שהם לובשים מלבושים ידועים, ואומרים דברים, ומקטירין קטרת ידועה, וישנים לבדן - כדי שיבוא מת פלוני, ויספר עמו בחלום. כללו של דבר: כל העושה מעשה כדי שיבוא המת ויודיעו - לוקה, שנאמר: "לא ימצא כך... ודרש אל המתים".

יד. אסור לשאל בעל אוב או בעל ידעוני, שנאמר: "לא ימצא כך... ושאל אוב וידעוני". נמצאת למד, שבעל אוב וידעוני עצמן - בסקילה. והנשאל בהן - באזהרה, ומכין אותו מפת מרדות; ואם פון מעשיו ועשה כפי מאמרו, לוקה. המכשף, חיב סקילה; והוא, שעשה מעשה כשפים. אבל האוחז את העינים, והוא שיראה שעשה והוא לא עשה - לוקה מפת מרדות, מפני שלא עשה מעשה. וזה שנאמר במכשף בכלל "לא ימצא", לאו שנמן לאזהרת מיתת בית דין הוא, ואין לוקין עליו, שנאמר: "מכשפה לא תחיה".

טז. ודברים האלו פלן, דברי שקר וכזב הן; והן שהטעו בהן עובדי עבודה זרה הקדמונים לגויי הארצות, כדי שינהו [ינהרו] אחריהן. ואין ראוי לישראל, שהם חכמים מחכמים, להמשך בהבלים האלו, ולא להעלות על הלב שיש בהן תעלה, שנאמר: "כי לא נחש ביצקב, ולא קסם בישראל", ונאמר: "כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם - אל מעננים ואל קסמים ושמעו; ואתה - לא כן נתן לך ה' אלהיך". כל המאמין בדברים אלו, וכיוצא בהן, ומחשב בלבו שהן אמת ודברי חכמה, אבל התורה אסרה אותן - אינו אלא מן הסכלים ומחסרי הדעת, ובכלל הנשים והקטנים שאין דעתן שלמה. אבל בעלי החכמה ותמימי הדעת, ידעו בראיות ברורות - שכל אלו הדברים שאסרה תורה, אינם דברי חכמה, אלא תהו והבל שנמשכו בהן חסרי הדעת, ונטשו כל

שְׁקַרְחָה עַל הַמֶּת, אֵינִי לֹקֶה אֲלֵהּ אַחַת. הַקֹּרֶחַ אֲרַבֵּעַ אוֹ חֲמִשׁ קִרְחֹת עַל מֵת אֶחָד, לֹקֶה כְּמִנְיֵן הַקִּרְחֹת - וְהוּא שֶׁהִתְרוּ בוֹ עַל כָּל קִרְחָה וְקִרְחָה. אֶחָד הַקֹּרֶחַ בִּידוֹ, אוֹ בְּסֵם. הַטָּבִיל חֲמֵשׁ אֲצָבָעוֹתָיו בְּסֵם, וְהִנִּיחַ בְּחֻמְשָׁה מְקוֹמוֹת בְּרֹאשׁוֹ בְּבֵת אַחַת - הוּאִיל וְקִרְחָה חֲמֵשׁ קִרְחֹת - אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא הַתְּרָאָה אַחַת, לֹקֶה חֲמֵשׁ; שֶׁהָיָה בָּלֵן בְּאֵין בְּאַחַת. וְחֵיב עַל כָּל הָרֹאשׁ כְּבִין הָעֵינַיִם, שְׁנָאָמֵר: "לֹא יִקְרְחוּ קִרְחָה בְּרֹאשָׁם". וְכַמָּה שְׁעוֹר הַקִּרְחָה? כְּדִי יִשְׂרָאֵה מְרֹאשׁוֹ כְּגָרִיס פְּנוּי [חצי 109] בְּלֹא שְׁעָר [נשטח של 36 שערות].

טז. הַקֹּרֶחַ רֹאשׁוֹ, אוֹ הַשּׁוֹרֵט בְּכִשְׁרוֹ, עַל בֵּיתוֹ שֶׁנִּפְלַ, וְעַל סְפִינָתוֹ שֶׁטָּבְעָה בַּיָּם - פְּטוּר; וְאֵינִי לֹקֶה אֲלֵהּ עַל הַמֶּת בְּלִבָּד, אוֹ הַשּׁוֹרֵט לַעֲבוּדָה זָרָה. הַקֹּרֶחַ קִרְחָה בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ, וְהַשּׁוֹרֵט שְׂרִיטָה בְּכִשְׁרֵי חֲבֵירוֹ, וְהַכּוֹתֵב כְּתָבָת קַעֲקַע בְּכִשְׁרוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ, וְהִנֵּה חֲבֵירוֹ מְסִיעַ - בְּזִמָּן שֶׁשִּׁנְיָהוּ מְזִידִין, שִׁנְיָהוּ לֹקִין; אֶחָד שׂוֹגֵג וְאֶחָד מְזִיד - הַמְּזִיד מְשַׁנְיָהוּ לֹקֶה, וְהַשּׂוֹגֵג פְּטוּר.

ברייף רחמנא דסייען

יום רביעי ט"ז תמוז ה'תשס"ט

הלכות תשובה

מִצְוַת עֲשֵׂה אַחַת, וְהוּא שִׁיבוֹשׁ הַחוּטָא מִחֻטָּאוֹ לְפָנֵי ה', וְיִתְוַדֶּה. וְבִאִיר מִצְוָה זוֹ וְעִקְרֵיהֶם הַנִּגְרָרִים עִמָּה בְּגִלְלָה - בְּפָרָקִים אֵלֶּי.

הלכות תשובה פרק א

א. כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁבִּתְוַדָּה, בֵּין עֲשֵׂה בֵּין לֹא תַעֲשֶׂה - אִם עָבַר אָדָם עַל אַחַת מֵהֶן, בֵּין בְּזִדּוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה - כְּשִׁיעֲשֵׂה תְּשׁוּבָה וְיִשׁוּב מִחֻטָּאוֹ, חֵיב לְהִתְוַדֹּת לְפָנֵי הָאֵל בְּרוּךְ הוּא, שְׁנָאָמֵר: "אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשֹׂה... וְהִתְוַדָּה אֶת חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ", זֶה וְדוּי דְּבָרִים. וְדוּי זֶה - מִצְוַת עֲשֵׂה. בִּיצֵד מִתְוַדָּה? אוֹמֵר: 'אָנָּה ה', חַטָּאתִי עֲוִיתִי פֶשַׁעִי לְפָנֶיךָ, וְעֲשִׂיתִי כֹךָ וְהָרִי נִחְמָתִי וְכִשְׁתִּי בְּמַעֲשִׂי, וְלַעֲוֹלָם אֵינִי חֹזֵר לְדָבָר זֶה'. זֶה הוּא עֲקָרוֹ שֶׁל וְדוּי; וְכָל הַמְּרָבָה לְהִתְוַדֹּת וְלִהְיוֹת בְּעֵנֶן זֶה, הָרִי זֶה מִשְׁבָּח. וְכָל בְּעָלֵי חַטָּאוֹת וְאֲשָׁמוֹת - בָּעֵת שֶׁמִּבְּיָאִין קִרְבָּנֵיהֶן עַל שִׁגְגָתָן אוֹ עַל זִדּוֹנָן, אֵין מִתְפַּכֵּר לָהֶן בְּקִרְבָּנָן, עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה, וְיִתְוַדּוּ וְדוּי דְּבָרִים, שְׁנָאָמֵר: "וְהִתְוַדָּה אֲשֶׁר חָטָא עָלֶיךָ". וְכֵן כָּל מַחֲבִיבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין, וּמַחֲבִיבֵי מַלְקוֹת - אֵין מִתְפַּכֵּר לָהֶן בְּמִיתָתָן אוֹ בְּלִקְוִיתָן, עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה וְיִתְוַדּוּ. וְכֵן הַחוּבָל בְּחִבְרוֹ אוֹ הַמְּזִיק מִמוֹנוֹ - אֵף עַל פִּי שֶׁשָּׁלַם לוֹ מִה שֶׁהוּא חֵיב לוֹ - אֵין מִתְפַּכֵּר לוֹ, עַד שֶׁיִּתְוַדֶּה וְיִשׁוּב מִלְּעֲשׂוֹת כְּזֶה לַעֲוֹלָם, שְׁנָאָמֵר: "מִכָּל חַטָּאת הָאֵדָם".

ב. שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ [לעזאזל ביום הכיפורים] - לְפִי שֶׁהוּא כְּפָרָה לְכָל יִשְׂרָאֵל, כֵּהֵן גָּדוֹל מִתְוַדָּה עָלָיו עַל לְשׁוֹן כָּל יִשְׂרָאֵל, שְׁנָאָמֵר: "וְהִתְוַדָּה עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ מְכַפֵּר עַל כָּל עֲבֻרוֹת שֶׁבִּתְוַדָּה, הַקְּלוֹת

ט. הַעֲבֵרֶת הַשְּׁעִיר מִשְׂאֵר הַגּוֹף, כְּגוֹן בֵּית הַשְּׁחִי וּבֵית הָעֶרְוָה - אֵינִי אֲסוּר מִן הַתְּוַדָּה, אֲלֵהּ מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים; וְהַמַּעֲבִירוֹ, מִכֵּין אוֹתוֹ מִכֵּת מְרֻדּוֹת [מַלְקוֹת מְדוּבָּנוֹן]. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מַעֲבִירִין אוֹתוֹ אֲלֵהּ נָשִׁים - כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְקַן עֲצָמוֹ תְּקוּן נָשִׁים; אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁמַּעֲבִירִין הַשְּׁעִיר הָאֲנָשִׁים - אִם הַעֲבִיר, אֵין מִכֵּין אוֹתוֹ. וּמִתָּר לְהַעֲבִיר שְׁעִיר אֲכָרִים בְּמַסְפָּרִים, בְּכָל מָקוֹם.

י. לֹא תַעֲדָה [תַּתְקַשֵּׁט] אִשָּׁה עַדִּי [קִישׁוּטִי] הָאִישׁ, כְּגוֹן שֶׁתַּשִּׁים בְּרֹאשָׁהּ מִצְנֶפֶת אוֹ כּוֹבַע, אוֹ תִלְבַּשׁ שְׂרִיָּן [מַגַּן מַלְחָמָה] וְכִיּוֹצָא בּוֹ, אוֹ שֶׁתְּגַלֵּחַ רֹאשָׁהּ כְּאִישׁ; וְלֹא יַעֲדָה אִישׁ עַדִּי אִשָּׁה, כְּגוֹן שֶׁיִּלְבַּשׁ בְּגָדִי צָבָעוֹנִין וְחָלִי [תַּכְשִׁיט] זָהָב, בְּמָקוֹם שֶׁאֵין לִבְשִׁין אוֹתָן הַכֵּלִים וְאֵין מְשִׁימִין אוֹתוֹ הַחָלִי, אֲלֵהּ הַנָּשִׁים; הַכֵּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה. אִישׁ שֶׁעָדָה עַדִּי אִשָּׁה, וְאִשָּׁה שֶׁעָדָה עַדִּי אִישׁ - לֹקִין. הַמִּלְקֵט שְׁעֵרוֹת לְבָנוֹת מִתּוֹךְ הַשְּׁחֵרוֹת, מְרֹאשׁוֹ אוֹ מְזָקָנוֹ מִשְׁיִלְקֵט שְׁעֵרָה אַחַת, לֹקֶה; מִפְּנֵי שֶׁעָדָה עַדִּי אִשָּׁה. וְכֵן אִם צָבַע שְׁעֵרוֹ שְׁחָר - מִשְׁיַצֵּבַע שְׁעֵרָה לְבָנָה אַחַת, לֹקֶה. טְמֵטוֹם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס - אֵינוֹ עוֹטֵף [מַחְלָבַשׁ] כְּאִשָּׁה, וְלֹא מְגַלָּה רֹאשׁוֹ כְּאִישׁ; וְאִם עָשָׂה כֵּן, אֵינוֹ לֹקֶה.

יא. "כְּתָבָת קַעֲקַע" הָאֲמוּרָה בְּתוֹרָה - הוּא שִׁישְׁרֵט עַל בְּשָׂרוֹ, וְיִמְלֵא מְקוֹם הַשְּׂרִיטָה כְּחַל [צָבַע שְׁנוֹתָנוֹת הַנָּשִׁים בַּעֲנִיָּהוּ] אוֹ דִּיּוֹ אוֹ שְׂאֵר צָבָעוֹנִין [צָבָעִים] הַרוֹשְׁמִין [שְׂרִישׁוֹמִים נִיכָר]; וְזֶה הוּא מְנַהֵג הַגּוֹזִים הַרוֹשְׁמִין עֲצָמָן לַעֲבוּדָה זָרָה שֶׁלָּהֶן, כְּלוּמֵר שֶׁהוּא עָבַד מְכוֹר לֵה וּמְרָשָׁם לַעֲבוּדָתָהּ. וּמִעַתָּה שִׁירָשָׁם בְּאֶחָד מִדְּבָרִים הַרוֹשְׁמִין אַחֵר שִׁישְׁרֵט, כְּאִי זֶה מְקוֹם מִן הַגּוֹף, בֵּין אִישׁ בֵּין אִשָּׁה - לֹקֶה. כְּתָב [שְׂרֵט] וְלֹא רָשָׁם בְּצָבַע, אוֹ שְׂרָשָׁם בְּצָבַע וְלֹא כְּתָב בְּשְׂרִיטָה - פְּטוּר, עַד שֶׁיִּכְתֹּב וְיַקְעֲקַע, שְׁנָאָמֵר: "וְיִכְתֹּבָת קַעֲקַע". בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּכּוֹתֵב. אֲבָל זֶה שֶׁכָּתְבוּ בְּכִשְׁרוֹ וְקַעֲקַעוּ בּוֹ - אֵינוֹ חֵיב אֲלֵהּ אִם כֵּן סִיעַ, כְּדִי שֶׁיַּעֲשֵׂה מַעֲשֵׂה; אֲבָל אִם לֹא עָשָׂה כְּלוּם, אֵינוֹ לֹקֶה. **יב.** הַשּׁוֹרֵט שְׂרִיטָה אַחַת עַל הַמֶּת - לֹקֶה, שְׁנָאָמֵר: "וְשָׂרֵט לְנַפְשׁוֹ, לֹא תִתֵּנוּ בְּכִשְׁרְכֶם"; אֶחָד יִשְׂרָאֵל, וְאֶחָד כְּהֵן. שְׂרֵט שְׂרִיטָה אַחַת עַל חֻמְשָׁה מַתִּים, אוֹ חֲמֵשׁ שְׂרִיטוֹת עַל מֵת אֶחָד - לֹקֶה חֲמֵשׁ; וְהוּא, שֶׁהִתְרוּ בוֹ עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.

יג. גְּדִידָה וּשְׂרִיטָה, אַחַת הִיא. וְכִשֵּׁם שֶׁהִיוּ הַגּוֹזִים שׁוֹרְטִים בְּכִשְׁרָם עַל מַתִּיהֶם מִפְּנֵי הַצָּעַר - כֹּךָ הָיוּ חוֹבְלִין בְּעַצְמָם לַעֲבוּדָה זָרָה, שְׁנָאָמֵר: "וְיִתְגַּדְּדוּ כְּמִשְׁפָּטָם בְּחִרְבוֹת וּבְכִרְמָחִים". גַּם זֶה אֲסָרָה תוֹרָה, שְׁנָאָמֵר: "לֹא תִתְגַּדְּדוּ"; אֲלֵהּ שֶׁעַל הַמֶּת - בֵּין שְׂרֵט בִּידוֹ בֵּין שְׂרֵט בְּכָלִי, לֹקֶה. וְלַעֲבוּדָה זָרָה - בְּכָלִי, חֵיב מַלְקוֹת; בִּידוֹ, פְּטוּר.

יד. וּבְכָלִל אֲזַהְרָה זֶה, שֶׁלֹּא יִהְיוּ שְׁנֵי בְּתִי דִּינִין בְּעִיר אַחַת, זֶה נוֹהֵג בְּמִנְהַג, וְזֶה נוֹהֵג בְּמִנְהַג אַחֵר - שֶׁדָּבָר זֶה גּוֹרֵם לְמַחְלָקַת גְּדוּלָה, שְׁנָאָמֵר: "לֹא תִתְגַּדְּדוּ", לֹא תַעֲשׂוּ אֲגִדּוֹת אֲגִדּוֹת.

טו. הַקֹּרֶחַ קִרְחָה עַל הַמֶּת - לֹקֶה, שְׁנָאָמֵר: "וְלֹא תִשְׁמִימוּ קִרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמֵת". אֶחָד יִשְׂרָאֵל וְאֶחָד כְּהֵן

בתשובתו - כל עונותיו נמחלין, שנאמר: "עד אשר לא תחשף השמש", שהוא יום המיתה - מכלל, שאם זכר בוראו ושב קדם שימות, נסלח לו.

ב. ומה היא התשובה? הוא שיעזב החוטא חטאו, ויסירונו ממחשבתו, ויגמר בלבו שלא יעשה עוד, שנאמר: "יעזב רשע דרכו, ואיש און מחשבותיו", וכן יתנחם על שעבר, שנאמר: "כי אחרי שובי נחמתי, ואחרי הודעי ספקתי על ידך", ויעיד עליו (יעשה עד על עצמו) יודע תעלומות [את הקב"ה] שלא ישוב לזה החטא לעולם, שנאמר: "ולא נאמר עוד 'אלהינו' למעשה ידינו, אשר בך ירחם יתום". וצריך להתודות בשפתינו, ולומר ענינות אלו שגמר בלבו. ג. כל המתודה בדברים, ולא גמר בלבו לעזב - הרי זה דומה לטובל ושרץ בידו, שאין הטבילה מועלת עד שישליך השרץ; וכן הוא אומר: "ומודה ועוזב, ירחם". וצריך לפרט את החטא, שנאמר: "אנא, חטא העם הזה חטאה גדלה, ויעשו להם אלהי זהב".

ד. מדרכי התשובה, להיות השב צועק תמיד לפני ה', בכבי ובתחנונים, ועושה צדקה כפי כחו, ומתרחק הרבה מן הדבר שחטא בו, ומשנה שמו - כלומר: 'שאני אחר, ואני אותו האיש שעשה אותן המעשים' - ומשנה מעשיו כלן לטובה ולדרך ישרה, וגולה ממקומו - שגלות מכפרת עון, מפני שגורמת לו להפגע ולהיות ענו ושפל רוח. ה. ושבב גדול לשב, שיתודה ברבים ויודיע פשעיו להם, ומגלה עברות שבינו ובין חבירו לאחרים, ואומר להם: 'אמנם חטאתי לפלוני ועשיתי לו כן וכן, והריני היום שב ונחם'. וכל המתגאה ואינו מודיע, אלא מכסה פשעיו - אין תשובתו גמורה, שנאמר: "מכסה פשעיו לא יצליח". במה דברים אמורים? בעברות שבין אדם לחבירו. אבל שבינו לבין המקום - אינו צריך לפרסם חטאו, ועזות פנים היא לו אם גלם; אלא שב לפני האל ברוך הוא, ופרט חטאיו לפניו, ומתודה עליהן בפני רבים סתם (ולא פירוט). וטובה היא לו שלא נתגלה עונו, שנאמר: "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה".

ו. אף על פי שהתשובה והצדקה יפה לעולם, בצעירת הימים שבין ראש השנה ליום הכפורים היא יפה ביותר, ומיד היא מתקבלת, שנאמר: "דרשו ה' בהמצא, קראוהו בהיותו קרוב". במה דברים אמורים? ביחיד; אבל בצבור - כל זמן שעושין תשובה וצוהקין בלב שלם הן נענין, שנאמר: "פה' אלהינו, בכל קראנו אלי".

ז. יום הכפורים - הוא זמן תשובה לכל, ליחיד ולרבים, והוא קץ (גמר) מחילה וסליחה לישראל; לפיכך, חיבין הכל לעשות תשובה ולהתודות ביום הכפורים. ומצות ודוי יום הכפורים - שיתחיל מערב היום קדם שיאכל, שמא יחנק בסעודה קדם שיתודה. ואף על פי שהתודה קדם שיאכל, חוזר ומתודה כלילי יום הכפורים ערבית; וחוזר ומתודה בשחרית, ובמוסף, ובמנחה, ובנעילה. והיכן מתודה? יחיד, אחר תפלתו; ושליח צבור, באמצע תפלתו בברכה רביעית.

והתמורות, בין שעבר בידו בין שעבר בשגגה, בין שהודיע לו בין שלא הודיע לו - הכל מתכפר בשעיר המשתלח; והוא, שעשה תשובה. אבל אם לא עשה תשובה, אין השעיר מכפר לו אלא על הקלות. ומה הן הקלות, ומה הן התמורות? התמורות, הן העברות שחיבין עליהן מיתת בית דין או כרת; ושבועת שווא ושקר - אף על פי שאין בה כרת, הרי היא מן התמורות. ושאר מצוות לא תעשה, ומצוות עשה שאין בהן כרת - הן הקלות.

ג. בזמן שאין בית המקדש קיים, ואין לנו מזבח כפרה - אין שם אלא תשובה. התשובה מכפרת על כל העברות; אפלו רשע כל ימיו, ועשה תשובה באחרונה - אין מזכירין לו שם רשעו, שנאמר: "ורשעת הרשע לא יפשל ביה ביום שובו מרשעו". ועצמו של יום הכפורים [עצם הוויתו של היום הקדוש] מכפר לשבים, שנאמר: "פי ביום הזה יכפר עליכם".

ד. אף על פי שהתשובה מכפרת על הכל, ועצמו של יום הכפורים מכפר - יש עברות שהן מתכפרין בשעתן [מיד], ויש עברות שאין מתכפרין אלא לאחר זמן. ביצד? עבר אדם על מצות עשה שאין בה כרת, ועשה תשובה - אינו זז משם עד שמוחלין לו מיד, ובאלו נאמר: "שובו בנים שובבים, ארפא משובתיכם". עבר על מצות לא תעשה שאין בה כרת ולא מיתת בית דין, ועשה תשובה - תשובה תולה [את הכפרה], והיא לא גמורה ויום הכפורים מכפר, ובאלו נאמר: "פי ביום הזה יכפר עליכם". עבר על כרתות ומיתות בית דין, ועשה תשובה - תשובה ויום הכפורים תולין, ויסורין הבאין עליו גומרין לו הכפרה, ולעולם אין מתכפר לו כפרה גמורה, עד שיבואו עליו יסורין; ובאלו נאמר: "ויפקדתי בשבט פשעם, ובנגעים עונם". במה דברים אמורים? בשלא חלל את השם בעת שעבר. אבל המחלל את השם - אף על פי שעשה תשובה והגיע יום הכפורים והוא עומד בתשובתו ובאין עליו יסורין, אינו מתכפר לו כפרה גמורה עד שימות, אלא תשובה ויום הכפורים ויסורין שלשתן תולין, ומיתה מכפרת, שנאמר: "ונגלה באוני, ה' צבאות, אם יכפר העון הזה לכם, עד תמותון".

יום חמישי י"ז תמוז ה'תשס"ט

הלכות תשובה פרק ב

א. איזו היא תשובה גמורה? זה שבא לידו דבר שעבר בו, ואפשר בידו לעשותו, ופרש ולא עשה מפני התשובה, לא מיראה ולא מפשולון כח. ביצד? הרי שבא על אשה בעברה, ולאחר זמן נתיחד עמה, והוא עומד באהבתו בה ובכח גופו, ובמדינה שעבר בה, ופרש ולא עבר - זה הוא בעל תשובה גמורה. הוא ששלמה אומר: "וזה את בוראך בימי בחורותיך". ואם לא שב אלא בימי זקנותו, ובעת שאי אפשר לו לעשות מה שהיה עושה - אף על פי שאינה תשובה מעלה, מועלת היא לו, ובעל תשובה הוא. אפלו עבר כל ימיו, ועשה תשובה ביום מיתתו ומת

בדעתו של אל דעות, והוא הידוע היאך עורכין [שוקלים] הזכיות כנגד העונות.

ג. כל מי שנחס על המצוות שעשה, ונתה [התחרט] על הזכיות, ואמר בלבו: 'ומה הועלתי בעשיתי? אולי לא עשיתי אותן!' - הרי זה אבד את כלן, ואין מזכירין לו שום זכות בעולם, שנאמר: "צדקת הצדיק לא תצילנו ביום רשעו"; אין זה, אלא בתוהה על הראשונות. כשם ששוקלין עונות אדם וזכיותיו בשעת מיתתו - כך בכל שנה ושנה, שוקלין עונות כל אחד ואחד מבאי העולם עם זכיותיו ביום טוב של ראש השנה: מי שנמצא צדיק, נחתם לחיים; ומי שנמצא רשע, נחתם למיתה. והבינוני, תולין לו עד יום הפורים: אם עשה תשובה, נחתם לחיים; ואם לאו, נחתם למיתה.

ד. אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזרת הכתוב - רמז יש בו, כלומר: עוררו עורו ישינים משנתכם, והקיצו נרדמים מתרדמתכם; וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה, וזכרו בוראכם. אלו השוכחים את האמת בהכלי הזמן, ושוגים [מתמסרים] כל שנתם בזהב וזריק אשר לא יועיל ולא יציל - הביטו לנפשותיכם, והיטיבו דרכיכם ומעלליכם; ויעזב כל אחד מהם דרכו הרעה, ומחשבתו אשר לא טובה. לפיכך, צריך כל אדם שיאצה עצמו כל השנה בלה, כאלו חציו זכאי וחציו חייב, וכן כל העולם (כלו). חציו זכאי וחציו חייב; חטא חטא אחד - הרי הכריע עצמו והכריע את כל העולם בלו לכף חובה, וגרם להן השחתה; עשה מצוה אחת - הרי הכריע את עצמו והכריע את כל העולם בלו לכף זכות, וגרם להן תשועה והצלה. זה הוא שנאמר: "וצדיק, יסוד עולם" - זה שצדק עצמו, הכריע את כל העולם בלו והצילו. ומפני ענין זה, נהגו כל בית ישראל להרבות בצדקה ובמעשים טובים ולעסוק במצוות מראש השנה ועד יום הפורים, יתר מכל ימות השנה. ונהגו כלם לקום בלילה בעשרת ימים אלו, ולהתפלל בבתי כנסיות בדברי תחנונים ודברי פבושין [מוסר] עד שיאור היום.

ה. בשעה ששוקלין עונות אדם עם זכיותיו, אין מחשבין עליו תחלת עון שחטא בו ולא שני, אלא משלישי ואילך. אם נמצאו עונותיו משלישי ואילך מרבין על זכיותיו - אותן שני העונות מצטרפין, ודנין אותו על הכל. ואם נמצאו זכיותיו כנגד עונותיו אשר מעון שלישי ואילך - מצטרפין [מוחלין] כל עונותיו ראשון ראשון [מוותרים] על הפעמים הראשונות; לפי שהשלישי נחשב ראשון, שפכר נמחלו השנים; וכן הרביעי הרי הוא ראשון, שפכר נמחל השלישי; וכן עד סופן. במה דברים אמורים? ביחיד, שנאמר: "הן כל אלה יפעל אל פעמים שלוש עם גבר". אבל הצבור - תולין להן עון ראשון ושני ושלישי, שנאמר: "על שלשה פשעי ישראל, ועל ארבעה לא אשיבנו". וכשחשבין להם על דרך זו, מחשבין להן מרביעי ואילך. הבינונים - אם היה בכלל מחצה עונות שלחן שלא הניח תפלין מעולם - דנין אותו כפי חטאיו,

הודוי שנהגו בו כל ישראל - 'אבל אנתנו חטאנו'. . . ; והוא עקר הודוי. עברות שהתודה עליהן ביום הפורים זה - חזרו ומתודה עליהן ביום הפורים אחר, אף על פי שהוא עומד בתשובתו, שנאמר: "כי פשעי אני אדע, וחסאתי נגדי תמיד".

ט. אין התשובה ולא יום הפורים מכפרין, אלא עברות שביין אדם למקום, כגון מי שאכל דבר אסור או בעל בעילה אסורה וכיוצא בהן. אבל עברות שביין אדם לחברו, כגון חובל בחברו או המקלל את חברו או גוזלו וכיוצא בהן - אינו נמחל לו לעולם, עד שיתן לחברו מה שהוא חייב לו, וירצהו. אף על פי שהחזיר לו ממון שהוא חייב לו, צריך לרצותו ולשאל ממנו שימחל לו; ואפלו לא הקניט את חברו אלא בדברים, צריך לפיכך ולפגע [להפציר] בו עד שימחל לו. לא רצה חברו למחל לו - מביא לו שורה של שלשה בני אדם מרעיו, ופוגעין בו ומבקשין ממנו. לא נתרצה להן, מביא לו שניה ושלישית. לא רצה, מניחו והולך לו; וזה שלא מחל, הוא החוטא. ואם היה רבו - הולך וקא אפלו אלף פעמים, עד שימחל לו.

י. לפי שאסור לאדם להיות אכזרי ולא יתפייס, אלא יהיה נוח לרצות וקשה לכעס, ובשעה שמבקש ממנו החוטא למחל, מוחל בלב שלם ובנפש חפצה; ואפלו הצר לו וחסט לו הרבה, לא יקם ולא יטר. וזה הוא דרכם של זרע ישראל, ולבם הנכון. אבל הגוים ערלי לב אינן כן, אלא "ועברתו [כעסו] שמרה נצח"; וכן הוא אומר על הגבוענים, לפי שלא מחלו ולא נתפייסו: "והגבוענים - לא מבני ישראל המה".

יא. החוטא לחברו, ומת חברו קדם שיבקש ממנו מחילה - מביא עשרה בני אדם ומעמידן על קברו, ואומר לפניהם: 'חטאתי לה' אלהי ישראל ולפלוני זה שעשיתי לו כך וכך'. ואם היה חייב לו ממון, יחזירו ליושיו; לא היה ידוע לו יורש - יניחנו בבית דין, ויתודה.

יום שישי י"ח תמוז ה'תשס"ט

הלכות תשובה פרק ג

א. כל אחד ואחד מבני האדם, יש לו זכיות ועונות: מי שזכיותיו יתרות על עונותיו, צדיק; ומי שעונותיו יתרות על זכיותיו, רשע; מחצה למחצה, בינוני. וכן המדינה - אם היו זכיות כל יושביה מרבות על עונותיהם, הרי זו צדקת; ואם היו עונותיהם מרבין, הרי זו רשעה. וכן כל העולם בלו.

ב. אדם שעונותיו מרבין על זכיותיו - מיד הוא מת ברשעו, שנאמר: "על רב עונותיו". וכן מדינה שעונותיה מרבין - מיד היא אובדת, שנאמר: "ועקת סדם ועמרה כי רבה". וכן כל העולם בלו, אם היו עונותיהם מרבין - מיד הן נשחתין, שנאמר: "ויא ה' כי רבה רעת האדם". ושקול זה אינו לפי מנין הזכיות והעונות, אלא לפי גדלן: יש זכות שהיא כנגד כמה עונות, שנאמר: "יען נמצא בו דבר טוב"; ויש עון שהוא כנגד כמה זכיות, שנאמר: "וחוטא אחד, יאבד טובה הרבה". ואין שוקלין אלא

כמנשה, שהיה הורג ישראל עד שיעבדו עבודה זרה; או שהטעה אחרים והדיחם - כישוע.

יא. הפורש מדרכי צבור - אף על פי שלא עבר עברות, אלא נבדל מעדת ישראל ואינו עושה מצוות בכללן, ולא נכנס בצרתן ולא מתענה בתעניתן, אלא הולך בדרך כבוד מאד מגוי הארץ, וכאלו אינו מהן - אין לו חלק לעולם הבא. העושה עברות ביד רמה כיהונקים - בין שעשה קלות, בין שעשה חמורות - אין לו חלק לעולם הבא; וזה הוא הנקרא 'מגלה פנים בתורה', מפני שהעו מצחו וגלה פניו ולא בש מדברי תורה.

יב. שנים הם המוסרי: המוסר חברו ביד גוים להקרו או להכותו, והמוסר ממון חברו ביד גוים או ביד אגס ובעל זרוע] שהוא כגוי - שניהן, אין להן חלק לעולם הבא. **יג.** מטיל אימה על הצבור שלא לשם שמים - זה הרודה צבור בחזקה וזה רואין ופוזדין ממנו הרבה, וכן תו לאכבוד עצמו וכל תפציו, לא לכבוד שמים, כגון מלכי הגוים.

יד. כל אחד ואחד מארבעה ועשרים אנשים אלו שמנינו - אף על פי שהן ישראל, אין להן חלק לעולם הבא. ויש עברות קלות מאלו, ואף על פי כן אמרו חכמים שהרגיל בהן אין לו חלק לעולם הבא, כדי להתרחק מהן ולהזהר מהן. ואלו הן: המכנה את חברו, והקורא לחברו בכנוי, והמלכין פני חברו ברבים, והמתפבד בקלון חברו, והמכנה תלמידי חכמים, והמכנה רבנותו, והמכנה את המועדות, והמחלל את הקדשים. במה דברים אמורים, שכל אחד מאלו אין לו חלק לעולם הבא? בשמת בלא תשובה. אבל אם שב מרשעו, ומת והוא בעל תשובה - הרי זה מבני העולם הבא; שאין לה דבר שעומד בפני התשובה. אפלו כפר בעקר כל ימיו, ובאחרונה שב - יש לו חלק לעולם הבא, שנאמר: "שלוש שלום לרחוק ולקרוב, אמר ה' - ויפאתיו". כל הרשעים והפושעים והמשמדים וכיוצא בהן שחזרו בתשובה, בין בגלוי בין שחזרו במטמוניות [בסתור] - מקבלין אותן, שנאמר: "שובו בנים שובבים"; אף על פי שעדין שוכב הוא, שהרי בסתר בלבד חזר ולא בגלוי - מקבלין אותו בתשובה.

יום שבת קודש י"ט תמוז ה'תשס"ט

הלכות תשובה פרק ד

א. עשרים וארבעה דברים מעפכין את התשובה. ארבעה מהן - עון גדול, והעושה אחד מארבעתן, אין הקדוש ברוך הוא מספיק [מסייע] בידו לעשות תשובה, לפי גדל חטאו. ואלו הן: (א) המחטיא את הרבים; ובכלל עון זה, המעפכ את הרבים מלעשות מצוה. (ב) והמטה חברו מדרך טובה לדרך רעה, כגון מסית [יחיד לעבודה זרה] ומדיח [רבים]. (ג) הרואה בנו בתרבות רעה, ואינו ממחה בידו - הואיל ובנו ברשותו, אלו מחה בו היה פורש, ונמצא מחטיא אותו; ובכלל עון זה - כל שאפשר בידו למחות באחרים בין רבים בין יחידים ולא מחה בהן, אלא

ויש לו חלק לעולם הבא; וכן כל הרשעים שעונותיהן מרבין - דנין אותן כפי חטאתיהן, ויש להן חלק לעולם הבא; שכל ישראל יש להן חלק לעולם הבא, אף על פי שחטאו - שנאמר: "ועמך כלם צדיקים, לעולם יירשו ארץ"; ארץ זו - משה, כלומר: ארץ חמים; והוא העולם הבא. וכן חסידי אמות העולם, יש להן חלק לעולם הבא. ואלו שאין להן חלק לעולם הבא, אלא נכרתין ואובדין, ונדונין על גדל רשעם וחטאתם לעולם ולעולמי עולמים: המינים, והאפיקורסים, והכופרים בתורה, והכופרים בתחית המתים, והכופרים בביאת הגואל, והמשמדים, ומחטיאי הרבים, והפורשים מדרכי צבור, והעושה עברות ביד רמה בפניהם כיהונקים [מלך יהודה], והמוסרין, ומטילי אימה על הצבור שלא לשם שמים, ושופכי דמים, ובצלי לשון הרע, והמושף ערלתו. [שלא יכירו שמהול הוא].

ז. חמשה הן הנקראים 'מינים': האומר שאין שם אלוה, ואין לעולם מנהיג; והאומר שיש שם מנהיג, אבל הם שנים או יתר; והאומר שיש שם רבון אחד, אלא שהוא גוף ובעל תמונה; וכן האומר שאינו לבדו ראשון וצור לכל; וכן העובד אלוה זולתו, כדי להיות מליץ [יושר] בינו ובין רבון העולמים. כל אחד מחמשה אלו, הוא מין.

ח. שלשה הן הנקראין 'אפיקורסים': האומר שאין שם נבואה כלל, ואין שם מדע [חכמה] שמגיע מהבורא ללב בני האדם; והמכחיש נבואתו של משה רבנו; והאומר שאין הבורא יודע מעשה בני אדם. כל אחד משלשה אלו - הן אפיקורוס. שלשה הן הכופרים בתורה: האומר שאין התורה מעם ה' - אפלו פסוק אחד, אפלו תבה אחת, אם אמר: 'משה אמרו מפי עצמו', הרי זה כופר בתורה; וכן הכופר בפרושה, והיא תורה שבעל פה, והכחיש מגידה [חכמה], כגון צדוק וביתוס; והאומר שהבורא החליף מצוה זו במצוה אחרת, וכבר בטלה תורה זו, אף על פי שהיא היתה מעם ה', כגון הנוצרים וההגרים. כל אחד משלשה אלו - כופר בתורה.

ט. שנים הם המשמדים: המשמד לעברה אחת, והמשמד לכל התורה כלה. המשמד לעברה אחת - זה שהחזיק עצמו לעשות אותה עברה בידו, ונתפרסם בה והרגל, אפלו היתה מן הקלות, כגון שהחזק תמיד ללבש שעטנז או להקיף פאה, ונמצא כאלו בטלה מצוה זו מן העולם אצלו - הרי זה משמד לאותו דבר; והוא, שיעשה להכעיס [הקב"ה], ולא למלאות תאוותו בלבד]. והמשמד לכל התורה, כגון החזיר לדתי הגוים בשעה שגזרין שמד וינדבק בהן, ויאמר: 'מה בצע לו להדבק בישראל שהן שפלים ונודפים, טוב לו שינדבק באלו שידין תקיפה' - הרי זה משמד לכל התורה כלה.

י. מחטיאי הרבים כיצד? אחד שהחטיא בדבר גדול, כגורעם וצדוק וביתוס; ואחד שהחטיא בדבר קל, אפלו לבטל מצוה עשה; ואחד האונס אחרים עד שיחטאו -

ומפססמין, וגולין מעיר לעיר, אין להם מכיר, כדי שידע שד זה של מי הוא ויחזירונו לו. (ה) והמקבל שחד להטות דין - אינו יודע עד היכן הגיעה הטעה זו וכמה הוא פחה כדי שיחזיר, שהדבר יש לו רגלים [יש לו בסיס קל]; ועוד שהוא מחזק יד זה, ומחטיא אותו.

ד. ומהן חמשה דברים, העושה אותן אין חזקתו לשוב מהן, לפי שהן דברים קלים בעיני רב האדם, ונמצא חוטא והוא ידמה שאין זה חטא; ואלו הן: (א) האוכל מסעודה שאינה מספקת לבעליה [נני המזמין אורח מחמת נימוס אך לו עצמו אין דין] - שזה אבק גזל, והוא מדמה שלא חטא, ויאמר: 'כלום אכלתי אלא ברשותי'. (ב) והמשתמש בעבטו [משכונן] של עני - שהעבט של עני אינו אלא כגון קרדם ומחרשה, ויאמר בלבו: 'אינן חסרים, והרי לא גזלתי אותו'. (ג) והמסתכל בפעריות - מעלה על דעתו שאין בכך כלום, שהוא אומר: 'וכי בעלתי?! או קרבתי?!' והוא אינו יודע, שאינת העינים עון גדול, שהיא גורמת לגופן של עריות, שנאמר: "ולא תהיו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם". (ד) והמתכבד בקלון חברו - אומר בלבו שאינו חוטא, לפי שאין חברו עומד, ולא הגיעה לו בשת, ולא בישו, אלא ערוך מעשיו הטובים וחכמתו למול מעשה חברו או חכמתו, כדי שיראה מפללן שהוא מכבד וחברו בזוי. (ה) והחושד בשרים - אומר בלבו שאינו חטא, לפי שהוא אומר: 'מה עשיתי לו? וכי יש שם אלא חשד שמא עשה או לא עשה', והוא אינו יודע שזה עון שמשים אדם כשר בדעתו כבעל עברות.

ה. ומהן חמשה דברים, העושה אותן יפשוף אחריהן תמיד, והן קשין לפרש מהן; לפיכך, צריך אדם להזהר מהן שמא ידבק בהן, והן פלן דעות רעות עד מאד; ואלו הן: (א) רכילות. (ב) ולשון הרע. (ג) ובעל חמה. (ד) ובעל מחשבה רעה. (ה) והמתחבר לרשע - מפני שהוא למד ממעשיו, והם נרשמים בלבו; הוא שאמר שלמה: "ורעה כסילים, ירוע". וכבר בארנו בהלכות דעות דברים שצריך כל אדם לנהוג בהן תמיד, קל וחמר לבעל תשובה.

ו. כל אלו הדברים וכיוצא בהן - אף על פי שמעכבין את התשובה, אין מונעין את התשובה; אלא אם עשה אדם תשובה מהן - הרי זה בעל תשובה, ויש לו חלק לעולם הבא.

יניח אותן בכשלונו. (ד) והאומר: 'אחטא ואשוב'; ובכלל זה, האומר: 'אחטא, ויום הכפורים מכפר'.

ב. ומהן חמשה דברים הנוצלים דרכי התשובה בפני עושיהן; ואלו הן: (א) הפרש מן הצבור - לפי שבזמן שיעשו תשובה ולא יהיה עמהם, ואינו זוכה עמהם בזכויות שעושים. (ב) והחולק על דברי חכמים - לפי שמחלקתו גורמת לו לפרש מהן, ואינו יודע דרכי התשובה. (ג) והמלעיג על המצוות - שבין שנתבאר בעיניו, אינו רודף אחריהן ולא עושן; ואם לא יעשה, במה יזכה? (ד) והמבזה רבותיו - שדבר זה גורם להן לדחפו ולטרונו כלשונם וקנאות, ובזמן שנטרד לא ימצא מלמד ומורה לו דרך האמת. (ה) והשונא את התוכחות - שהרי לא הניח לו דרך התשובה, שהתוכחה גורמת לתשובה, שבזמן שמודיעין לו לאדם חטאיו ומכלימין אותו, חוזר בתשובה, כמו שכתוב בתורה: "זכר, אל תשכח", "ממרים הייתם", "ולא נתן ה' לכם לב", "עם נבל, ולא חכם". וכן ישעיהו הוכיח את ישראל ואמר: "הוי גוי חוטא", "ידע שור קונאו", "מדעתי, כי קשה אתה, וגיד ברזל ערפך, ומצחק נחושך"; וכן צוהו האל להוכיח לחטאים, שנאמר: "קרא בגרון, אל תחשף". וכן כל הנביאים הוכיחו לישראל, עד שחזרו בתשובה. לפיכך, צריך להעמיד בכל קהל וקהל מישראל חכם גדול וזקן וירא שמים מנעוריו ואוהב להן, שיהא מוכיח לרבים ומחזירן בתשובה. וזה ששונא את התוכחות, אינו בא למוכיח ולא שומע דבריו; לפיכך יעמד בחטאתיו, שהם בעיניו טובים. ג. ומהם חמשה דברים, העושה אותן אי אפשר לו שישוב תשובה גמורה, לפי שהן עונות שבין אדם לחברו, ואינו יודע חברו שחטא לו, כדי שיחזיר לו או ישאל ממנו למחל לו; ואלו הן: (א) המקלל את הרבים - ולא קלל אדם ידוע, כדי שישאל ממנו כפרה. (ב) והחולק עם גנב - לפי שאינו יודע גנבה זו של מי היא, אלא הגנב גונב רבים ומביא לו והוא לוקח; ועוד, שהוא מחזק יד הגנב, ומחטיא אותו. (ג) והמוצא אבה ואינו מכריז עליה עד שיחזירה לבעליה - לאחר זמן, כשיעשה תשובה, אינו יודע למי יחזיר. (ד) והאוכל {שד} (שור) עניים ויתומים ואלמנות - אלו בני אדם אמללן הן ואינן ידועין

שיעורי רמב"ם ספר המצוות — י"ג י"ז תמוז ה'תשס"ט

יום ראשון י"ג תמוז ה'תשס"ט

יום שני י"ד תמוז ה'תשס"ט

מצוות עשה קנה.

המצוה הקנ"ה — הצווי שִנְצִטוּינוּ לְקַדֵּשׁ אֶת השֶׁבֶת וְלֹאמַר דְּבָרִים בְּיוֹם השֶׁבֶת בְּכִנְיֻסָּתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ שִׁבְעָה נִזְכִּיר גְּדִלַת יוֹם זֶה וּכְבוֹדוֹ, וְהִיטוֹ נִבְדֵּל מִשָּׂאֵר הַיָּמִים שֶׁקִּדְּמוּ לוֹ וְשִׁיבֹאוּ אַחֲרָיו, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "זְכוֹר אֶת-יוֹם השֶׁבֶת לְקַדְּשׁוֹ" (שם ב, ח). פְּלוֹמֵר: זְכָרְהוּ זְכִירַת קְדוּשַׁת וְהִבְדָּלָה [וּגְדִלָה] — וְזוֹ הִיא מִצְוַת קְדוּשָׁה. וְלִשׁוֹן הַמִּכְלָתָא (פרשת יתרו): "זְכוֹר אֶת-יוֹם השֶׁבֶת לְקַדְּשׁוֹ — לְקַדְּשׁוֹ בְּבִרְכָּה". וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ (פסחים קו.): "זְכָרְהוּ עַל הַיֵּין". וְאָמְרוּ עוֹד: "קַדְּשֵׁהוּ בְּכִנְיֻסָּתוֹ וּקְדִשְׁהוּ בִיצִיאָתוֹ", פְּלוֹמֵר: "הִבְדָּלָה שֶׁהִיא חֵלֶק מִזְכִּירַת שֶׁבֶת שִנְצִטוּינוּ בָּהּ". וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסוּף פְּסָחִים וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּבִרְכּוֹת (נא): וְשֶׁבֶת (קנ:).

יום שלישי ט"ו תמוז ה'תשס"ט

מצוות לא תעשה שכ.

המצוה המְשַׁלִּימָה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים — הָאֲזָהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלַּעֲשׂוֹת מְלָאכָה בַשֶּׁבֶת, וְהוּא אָמְרוּ: "לֹא-תַעֲשֶׂה כָל-מְלָאכָה" (שמות ב, י). וְהַעוֹבֵר עַל לֹא זֶה, פָּרַשׁ בּוֹ הַפְּתוּב (שם לא, יד) שֶׁהוּא בְּכָרַת, אִם לֹא יָדַע בּוֹ הַדִּין, וְאִם נִתְקַיְּמָה עָלָיו הַעֲדוּת — חַיֵּב סָקִילָה. כָּל-זֶה אִם הוּא מִזִּיד; וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג — מִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת שֶׁבֶת.

יום רביעי ט"ז תמוז ה'תשס"ט

מצוות לא תעשה שכא.

המצוה השכ"א — הָאֲזָהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ שְׁלֹא לְהֵלֵךְ חוּץ לְתַחוּם הַמְּדִינָה בַשֶּׁבֶת, וְהוּא אָמְרוּ: "אֲל-יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי" (שם טז, כט). וְכֹא בְּקִבְלָה (סוטה כז): שֶׁתַּחוּם (גבול) הַמִּסָּע הוּא מִה-שְׁנוֹסֵף עַל אֲלָפִים אַמָּה מִחוּץ לְעִיר אֲפִלּוּ אִמָּה אַחַת. וְהַלּוּף אֲלָפִים אַמָּה לְכָל-רוּחַ — מִתָּר. וְלִשׁוֹן הַמִּכְלָתָא (פרשת בשלח שם): "אֲל-יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ" — אֵלּוּ אֲלָפִים אַמָּה. וּבִגְמָרָא עֲרוּבִין

(יז): אָמְרוּ: "לֹאֲקִין עַל אֲסוּר תַּחוּמִּין דְּבָר תוֹרָה". וּבִאֲוֹתָהּ הַמִּסְכָּתָא נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ.

יום חמישי י"ז תמוז ה'תשס"ט

מצוות עשה קסה. מצוות לא תעשה שכט.

מצוות עשה קסד. מצוות לא תעשה קצו.

המצוה הקס"ה — הצווי שִנְצִטוּינוּ לְשִׁבּוֹת בְּיוֹם זֶה (בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים) מִן-הַמְּלָאכּוֹת וְהַעֲבוּדוֹת, וְהוּא אָמְרוּ: "שֶׁבֶת שֶׁבֶתוֹן הִיא לָכֶם" (ויקרא טז, לא), וּכְבָר בְּאֲרָנוּ בְּמָה פְּעָמִים (מצוות עשה צ, קלה, קנט, קסג) אָמְרָם (שבת כד:): "הִיא שֶׁבֶתוֹן — עֲשֵׂה הוּא".

המצוה השכ"ט — הָאֲזָהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלַּעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, וְהוּא אָמְרוּ בּוֹ: "וְכָל-מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ" (שם כג, כח). וְהַעוֹבֵר עַל לֹא זֶה בְּמִזִּיד — חַיֵּב כָּרַת, כְּמוֹ שֶׁבָּאֵר הַפְּתוּב (שם, ל); וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג — מִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּבִיצָה (יח): וּמִגְלָה (ל): וְזוּלָתָן.

המצוה הקס"ד — הצווי שִנְצִטוּינוּ לָצוּם בַּעֲשֻׂרָה בְּתִשְׁרִי, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "תַּעֲנוּ אֶת-נַפְשֵׁיכֶם" (שם טז, כט). וְהַפְּרוּשׁ בְּסִפְרָא (פרשת אחרי מות פרק ז הלכה ג): "תַּעֲנוּ אֶת-נַפְשֵׁיכֶם" — עֲנוּי שֶׁהוּא אֲבוּד הַנֶּפֶשׁ. וְאִיזְהוּ? זֶה אֲכִילָה וְשִׁתְיָה. וְכֵן בָּא בְּקִבְלָה (יומא עג), שֶׁהוּא אֲסוּר בְּרַחֲצָה וּבִסְיָכָה וּבִנְעִילַת הַסַּנְדָּל וּבִתְשֻׁמִּישׁ הַמָּטָה, וְשִׁצְרִיף לְשִׁבּוֹת מִכָּל-הַפְּעֻלּוֹת הָאֵלֶּה, שֶׁכֵּן נֶאֱמַר: "שֶׁבֶת שֶׁבֶתוֹן הִיא לָכֶם וְעֲנִיתֶם אֶת-נַפְשֵׁיכֶם" (שם, לא), כְּאֵלּוּ אָמַר, שֶׁחֻכָּה בּוֹ הַשְּׁבִיתָה הַמִּיחָדָת לְמְלָאכּוֹת וְלַעֲבוּדָה, וְהַשְּׁבִיתָה הַמִּיחָדָת לְהִנָּחַת הַגּוֹף וְקִיּוּמוֹ — לְפִיכָף אָמַר (כפל לשון): "שֶׁבֶת שֶׁבֶתוֹן". וְלִשׁוֹן סִפְרָא (אחרי מות שם): "מִנֵּין שְׁלֹשׁ הַכַּפּוּרִים אֲסוּר בְּרַחֲצָה וּבִסְיָכָה וּבִתְשֻׁמִּישׁ הַמָּטָה? תִּלְמוּד לֹאֲמַר: שֶׁבֶת שֶׁבֶתוֹן", פְּלוֹמֵר: הַשֶּׁבֶת כָּל-אֵלּוּ כְּדִי שִׁישָׁג הָעֲנוּי.

המצוה הקצ"ו — הָאֲזָהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלֵּאכּוֹל בְּיוֹם צוֹם כַּפּוּר, וְהָאֲזָהְרָה לְמַעֲשֶׂה זֶה לֹא נִתְבָּאֲרָה בְּלִשׁוֹן הַתּוֹרָה, אֲבָל בִּיּוֹן שֶׁהִזְכִּיר אֶת-הַעֲנֵשׁ וְחַיֵּב כָּרַת לְמִי שִׁיאֲכַל, יִדְּעֵנוּ שֶׁמִּזְהָרִים עַל הָאֲכִילָה,

לימי המועדים כלם, כלומר: לימים טובים. ובמקומות הרבה בתלמוד (שבת כה. ביצה ח.) אמרו: "יום טוב עשה ולא-תעשה", כלומר: השביתה בכל-יום-טוב — מצות עשה היא; ועשית המלאכה האסורה בו — היא מצות לא-תעשה. לפיכך כל-העושה-בו מלאכה אסורה, עבר על עשה ולא-תעשה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו, כלומר: השביתה, במסכת יום טוב (ביצה).

המצוה השכ"ג — האזהרה שהזהרנו מלעשות מלאכה ביום ראשון של חג הפסח, והוא אמרו: "כל-מלאכה לא-יעשה בהם" (שמות יב, טז).

המצוה הק"ס — הצווי שנצטוינו בשביתה ביום השביעי של חג הפסח, והוא אמרו: "וביום השביעי מקרא-קדש" (שם).

המצוה השכ"ד — האזהרה שהזהרנו מלעשות מלאכה בשביעי של הפסח, והוא אמרו: "כל-מלאכה לא-יעשה בהם" (שם), כלומר: בראשון ובשביעי.

יום שבת קודש י"ט תמוז ה'תשס"ט

מצות עשה קסב. מצות לא תעשה שכה.

מצות עשה קסג. מצות לא תעשה שכו.

המצוה הקס"ב — הצווי שנצטוינו לשבות ממלאכה ביום עצרת, והוא אמרו: "וקראתם בעצם היום הזה מקרא-קדש" (ויקרא כג, כא).

המצוה השכ"ה — האזהרה שהזהרנו מלעשות מלאכה ביום עצרת, והוא אמרו: "כל-מלאכת עבודה לא תעשו" (שם).

המצוה הקס"ג — הצווי שנצטוינו לשבות ממלאכה ביום אחד בתשרי, והוא אמרו: "בחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון [וגו']" (שם, כד). וכבר קדם לך לשונם (כבר התעכבנו במצוות עשה צ, קלה, קנט — על לשון חז"ל) באמנם: "האי שבתון — עשה הוא".

המצוה השכ"ו — האזהרה שהזהרנו מלעשות מלאכה ביום ראש השנה, והוא אמרו בו: "כל-מלאכת עבודה לא תעשו" (שם, כה).

והוא אמרו: "כי כל-הנפש אשר לא-תענה וגו' ונכרתה" (שם כג, כט). וכריש כרתות (ב), כשמונו מחיבי כרת, מנו בכללם האוכל ביום הכפורים, ובארו שם שכל שחייבים עליו כרת — הוא מצות לא-תעשה, חוץ מן-הפסח והמילה. הנה נתבאר שהאכילה ביום הכפורים מצות לא-תעשה, ולפיכך חייבים על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת קבועה, כמו שבארו בריש כרתות וכמו שנתבאר במסכת הוריות (פרק ד משנה ח), שלא יתחייב דין זה (החטאת נקרבת) אלא במצות לא-תעשה בלבד, שהרי אמר יתעלה במחיבי חטאת קבועה: "אחת מפל-מצות ה' אשר לא-תעשינה" (שם ד, יג). ולשון ספרא (אמור פרק ד הלכה ד): "כי כל-הנפש אשר לא-תענה ונכרתה — הרי זה ענש ענוי; אבל אזהרה לענוי ליום עצמו לא שמענו. כשהוא אומר ענש מלאכה שאין תלמוד לומר שפכר קל וחמר הוא: מה אם ענוי שאינו נוהג בימים טובים ובשבתות הרי הוא ענוש עליו, מלאכה שהיא נוהגת בימים טובים ובשבתות — אינו דין שיהא ענוש עליה, ואם כן למה נאמר ענש מלאכה? נלמד ממנו אזהרה לענוי: מה ענש מלאכה לאחר אזהרה אף ענש ענוי לאחר אזהרה" — הנה נתבאר מה-שאמרנו. ודיני מצוה זו כבר נתבאר בסוף מסכת יומא.

יום שישי י"ח תמוז ה'תשס"ט

מצות עשה קנט. מצות לא תעשה שכג.

מצות עשה קס. מצות לא תעשה שכד.

המצוה הקנ"ט — הצווי שנצטוינו לשבות ממלאכה ביום ראשון של פסח, והוא אמרו יתעלה: "[ו]ביום הראשון מקרא קדש" (שמות יב, טז). ודע הקדמה זו, והיא: שכל-מה-שאמר בו ה' "מקרא קדש" בא בפרושו: "קדשהו". וענין "קדשהו" — שלא תעשה בו מלאכה אלא מה שמיוחד לאכילה, כמו שבאר הפתוב. וכבר הזכרנו מקדם (להלן שיעור קעד) את-דבריהם (מצוות עשה צ, קלה): "האי שבתון — עשה הוא", כלומר: כל-יום שאומר בו ה' "שבתון" (או לשון דומה) הוא באלו אמר "שבות" או "תשבות" — כל-אלו צווים בשביתה. ו"שבתת ה'" (ויקרא כג, לח) קרא

שופטים יט א-ט

יט א ויהי בימים ההם ומלך אין בישראל ויהי איש לוי גר בירכתי הר־אפרים ויקח־לו אשה פילגש מבית לחם יהודה: ב ותזנה עליו פילגשו ותלך מאתו אל־בית אביה אל־בית לחם יהודה ותהי־שם ימים ארבעה חדשים: ג ויקם אישה וילך אחריה לדבר על־לבה (להשיבו כתיב) להשיבה ונערו עמו וצמד חמרים ותביאהו בית אביה ויראהו אבי הנערה וישמח לקראתו: ד ויחזק־בו חתנו אבי הנערה וישב אתו שלשת ימים ויאכלו וישתו וילינו שם: ה ויהי ביום הרביעי וישפמו בפקר ויקם ללכת ויאמר אבי הנערה אל־חתנו סעד לבך פת־לחם ואחר תלכו: ו וישבו ויאכלו שניהם יחדו וישתו ויאמר אבי הנערה אל־האיש הוֹא־לֵנָא ולן ויטב לְבָךְ: ז ויקם האיש ללכת ויפצ־רבו חתנו וישב וילן שם: ח וישכם בפקר ביום החמישי ללכת ויאמר אבי הנערה סעד־נָא לְבָכָךְ והתמהמהו עד־נמזות היום ויאכלו שניהם: ט ויקם האיש ללכת הוא ופילגשו ונערו ויאמר לו חתנו אבי הנערה הנה נָא רְפָה היום לערב לינו־נָא הנה חגות היום לין פה ויטב לְבָכָךְ והשפמתם מחר לדרככם והלכת לאהלך:

רש"י

(ב) ותזנה עליו פילגשו. זנתה מביתו אל החוץ. כל לשון זנות אינו אלא לשון 'יוצאת' (תרגום אונקלוס בראשית לד לא): נפקת ברא, יוצאת מבעלה לאהוב את אחרים: (ו) הוֹאֵל נָא ולן. הלילה: (ט) רפה. השמש מגבורתו ונטה לערוב: הנה חנות היום. עת שכל הולכי דרכים נוטים לחנות בבית:

מצודת דוד

(א) ומלך אין בישראל. כי אם היה מלך לא היה מה שהיה, כי המלך היה מעניש את החוטאים, ולא היו, אם כן, ישראל נלחמים זה בזה כאשר יסופר. וכתב בסדר עולם (פרק יב), שגם זה היה בימי כושן רשעתים, קודם שעמד עתניאל: (ב) ותזנה עליו. סתה מעליו, והלכה לבית אביה: (ג) לדבר על לבה. דברים טובים המקובלים על הלב, להשיבה אליו: וצמד חמורים. אחד לו, ואחד לפילגשו בשוכה לביתו: ותביאהו. פילגשו ראתה אותו בחוץ והביאה אותו לבית אביה: לקראתו. רצה לומר, בעת לכתו לקראתו: (ד) ויחזק בו. היה אוחו בו ולא עזבו ללכת מאתו: וילינו שם. בהלילה שאחר שלשת הימים: (ה) סעד לבך. לבל יחלוש הלב, סעד אותו באכילת פת לחם: (ו) הוֹאֵל נָא. התרצה נא ולן פה: ויטב לְבָךְ. באכילה ושתיה ובשמחת הלב: (ח) והתמהמהו. נתעכבו עד אשר נטה השמש לבית מערבה: (ט) רפה היום לערוב. כי קודם חצות השמש הולך ומתגבר, ואחר חצות הולך ורפה, ולזה

מצודת ציון

(א) בירכתי. בסוף, כמו (שמות כו כב) ולירכתי המשכן: פילגש. אשה בלא כתובה ובלא קדושין: (ב) ותזנה. עניינו הסרה, כמו (יחזקאל כג מג) עתה יזנו תזנותיה: עליו. מעליו: ימים. שנה, כמו (ויקרא כח כט) ימים תהיה גאולתו: ארבעה. כמו וארבעה: (ג) וצמד. זוג, וכן (איוב א) צמד בקר: (ה) סעד. ענין השענה, ועל שם זה יקרא האכילה סעודה, כי סועד ושוען את הלב מחולשתו, וכמו שכתוב (תהלים קד טו) ולחם לבב אנוש יסעד: פת. ענין פרוסה, כמו (ויקרא ב ח) פתות אותם פתים: (ו) הוֹאֵל. התרצה: נָא. עתה: (ז) ויפצר. ענין התחזקות ההסתה, כמו (בראשית יט א) ויפצר בם מאד: (ח) והתמהמהו. ענין עכבה ואיחור, כמו (לעיל ג כו) עד התמהמהם: היום. השמש קרוי 'יום', כמו (בראשית ח ח) לרוח היום, על שם שבעור השמש על הארץ, הוא יום: (ט) רפה. מלשון רפיון: לערוב. מלשון ערב, ורוצה לומר, לשקוע:

אמר הנה השמש רפה ועומדת לשקוע: הנה חנות היום. כי שיער בעצמו שלא יבוא היום אל ביתו, ובעל כרחו יחנה ללון במקום לא לו, ולזה אמר 'הנה חנות היום', רצה לומר, החניה אשר בהכרח תעשה היום, הלא טוב יותר לחנות וללון פה ויטב לְבָכָךְ, ולא כן במקום אחר: והשכמתם. אבל כשתלכו בהשכמה, תבוא בו ביום לאהלך, ולא תלין בדרך:

דברי הימים ב יד הי

ה וַיִּבְנוּ עָרֵי מְצוּרָה בְּיִהוּדָה כִּי־שָׁקְטָה הָאָרֶץ וְאִין־עָמּוּ מִלְחָמָה בְּשָׁנִים הָאֵלֶּה
 כִּי־הִנִּיחַ יְהוָה לֹא: ו וַיֹּאמֶר לְיִהוּדָה נִבְנָה אֶת־הָעָרִים הָאֵלֶּה וְנִסַּב חוֹמָה
 וּמִגְדָּלִים דָּלְתִים וּבְרִיחִים עוֹדְנוּ הָאָרֶץ לְפָנֵינוּ כִּי דִרְשָׁנוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
 דִּרְשָׁנוּ וַיָּנַח לָנוּ מִסָּבִיב וַיִּבְנוּ וַיִּצְלִיחוּ: ז וַיְהִי לְאַסָּא חֵיל נֶשֶׂא צָנָה וְרִמָּח
 מִיִּהוּדָה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּמִבְנֵימָן נֶשֶׂאִי מָגֵן וְדָרָכִי קֶשֶׁת מֵאֲתִים וּשְׂמוֹנִים
 אֶלֶף כָּל־אֶלֶף גְּבוּרֵי חֵיל: ח וַיֵּצֵא אֲלֵיהֶם זָרַח הַכּוּשִׁי בְּחֵיל אֶלֶף אֶלְפִים
 וּמִרְפָּבוֹת שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וַיָּבֹא עַד־מְרֹשָׁה: ט וַיֵּצֵא אַסָּא לְפָנָיו וַיַּעֲרֹכוּ מִלְחָמָה
 בְּגִיא צִפְתָּה לְמְרֹשָׁה: י וַיִּקְרָא אַסָּא אֶל־יְהוָה אֱלֹהָיו וַיֹּאמֶר יְהוָה אִין־עָמְךָ
 לַעְזוֹר בֵּין רֶב לְאִין כָּח עֲזָרְנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כִּי־עָלִיךָ נִשְׁעָנוּ וּבִשְׁמֶךָ בָּאנוּ
 עַל־הַחַמּוֹן הַזֶּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אַתָּה אֱלֹהֵינוּ עָמְךָ אָנוּשׁ:

רש"י

ובמלכים (א ט"ו) כתיב ומלחמה היתה בין אסא
 ובין בעשא כל ימיהם ובסדר עולם מפרש
 הטיב: כי דרשנו את ה' אלהינו דרשנו וגו'.
 לפי שדרשנוהו הניח לנו מסביב: ויבנו. ערים:
 ויצליחו. ודוגמא (לעיל י"ב) ובראות ה' כי נכנע
 וגו': (י) אין עמך לעזור. כלומר אע"פ שאנו
 מעטים והם רבים כחול הים ואין כח לנו
 בפניהם עמך לעזור בין רב לאין כח כלומר
 בידוע שיש לך כח לעזור לפיכך עזרנו ה'
 אלהינו כי עליך נשענו: אל יעצר עמך אנוש.
 אל יהיה לאויבינו לאותו אנוש כי אנוש מושל
 עוצר ידי עמך נגדך לנצחנו שלא יאמר נצחנו
 אלהיהם. ד"א מפי הרב, אל יהי לנו אנוש
 שאנו אנושים עוצר יד מלנצח' דוגמא (דברים
 י"א) ועצר את השמים כי עצר עצר ה' (ראשית
 כ') כמו אם תעצרני (שופטים י"ג):

מצודת ציון

(ו) ונסב. ונסכב: (ז) ודורכי קשת. הדרך לדרך הקשת
 ברגל למותחו היטב לירות למרחוק: (ט) צפתה. מל'
 צפיה והבטה: (י) נשענו. ענין תמיכה: ההמון. רבוי עם:
 אנוש. הוא שם משמות האדם המורה על חולשתו והוא
 מל' אנוש לשבך (ירמיה ל):

מצודת דוד

(ה) ערי מצורה. ערי מבצר: כי שקטה. והיה לו פנאי
 לבנותם: (ו) עזרנו וכו'. נחזק הערים בעודם לפנינו עד
 לא בא האויב: דרשנו וינח לנו. על שדרשנו לה' לזה
 הניח לנו מסביב: (ט) בגיא צפתה למרשה. בהעמק
 הנראה והנשקף אל העומד במרשה: (י) אין עמך לעזור.
 אין הפרש עמך לעזור בין לעם רב בין למי שאין בו
 כח כלל: ובשמך. בבטחון שמך: אל יעצר עמך. אל

אל יעצור אדם כח למולך לעכב הכח בידו להתגבר:

בבאי תניין – כשצריך הישראל פרנסה, התירו לו להלוות לנכרי בריבית
בבאי צורך פרנסתו, אבל יותר מזה אסור כדברי רב הונא.
רבנא אמר, הכא – מה שהתירה המשנה להלוות לנכרי בריבית,
בתלמודי חכמים עסקינן, ולא אסרו להלוות לנכרי בריבית אלא לעמי
הארץ, משום דמפיקא מאי גזיר רבנן – מדוע גזרו חכמים שלא להלוות
לנכרי בריבית, גזירה שפא מתוך שיהיו עסקיו עם הנכרי, ירגיל את הנכרי
אצלו וילמוד מפעשיו הרעים, ואם כן אין גזירה זו שייכת אלא בעמי
הארץ, אבל בתלמיד חכם אין לחשוש לכך, שכיין בתלמודי חכמים הוא,
תורתו משמרתו ולא ילמוד מפעשיו.
אמרי דמתני לה – יש השונים להא דאמר רב נחמן בשם רב הונא ולא
נערכה אלא לריבית דעובד כוכבים) שלא אמר כן על הפסוק 'מרבה הונו
בנשך ותרבית' וללמוד שאסור להלוות לנכרי בריבית, אלא אהא דתני רב
יוסף, נאמר בפסוק (שמות כב כד) 'אם כסף תלוה את עמי את העני
עמך', והיא מצות עשה להלוות כסף למי שנצרך לכך, ודורשת הברייתא,
'את עמי' ללמד שאם באו אדם מעמי – מישראל ונכרי ללוות, 'עמי' קודם
– יש להקדים את ההלואה לישראל. 'את העני' ללמד שאם באו עני ונשיר
ללוות, העני קודם. 'עמך' ללמד שאם באו עניך – עניים שהם קרובי
משפחתך, ו'עני' עריך שאינם קרובין אלא דרים בעירך, ללוות, עניך
קודמין, שכן משמעות 'עמך' היינו הקרובים לך. ואם באו עניך עריך ו'עני'
עיר אחרת ללוות, ושניהם אינם קרובי משפחתך, עני עריך קודמין, שהם
'עמך' יותר מעני עיר אחרת.
אמר רב ברייתא, עמי ונכרי, עמי קודם, שצריך להקדים ולהלוות
לישראל קודם שמלוה לנכרי. מקשה הגמרא: פשיטא שישאל קודם,
שהרי הוא מקיים בזה מצוה, ומדוע צריך הפסוק ללמדינו שישאל קודם
לנכרי. מתרצת הגמרא: אמר רב נחמן, אמר לי הונא, לא נצרכא – אין
הפסוק הזה נצרך אלא לומר דאפילו אם יש לפנינו אפשרות להלוות לנכרי
ברבית, ולישראל צריך להלוות כחנם, והיינו סבורים לומר שיהיה רשאי
להקדים ולהלוות לנכרי כדי שיהיה לו רווח מכך, בא הכתוב ללמד שצריך
להקדים ולהלוות לישראל בחנם ולא להלוות לנכרי בריבית.
תניא, אמר רבי יוסף, בא וראה סמיט עיניהם – (עיוורונם) של מלוי
ברבית. הרי אם אדם קורא לתבירו רשע, דרך העולם שהוא יורד עמו
לחיי – ירגיל להתקוטט עמו כאילו הכדו וכאילו בא להרגו, הרי שאדם
מקפיד מאוד כשאומרים עליו שהוא רשע, והם – המלויים בריבית, מביאין
עדים, ולבדל – (וסופר) וקולמוס ודיו, ובתבין שטר על הלואה בריבית,
והתבין עליו העדים, ומעידים בכך שפלוני זה שהלואה לישראל בריבית,
כפר באלהי ישראל שצוה שלא להלוות בריבית.
תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר, כל מי שיש לו מעות ופלה אותם
לישראל שלא ברבית אלא בחנם, עליו הכתוב אומר (תהלים טו ה)
'כספו לא נתן בנשך, ושחר על נקי לא לקח, עשה אלה לא ימוט – (ו)טה
ליפול' לעולם, כלומר שלא יתמוטטו נכסיו. הא למדת – יש ללמוד מכאן
ולדיק שרק 'עושה אלה' כלומר שאינו מלוה בריבית לא ימוט, אבל כל
המלוה בגמרא נכסיו מתמוטטין.
מקשה הגמרא: והא קא חזינו דלא מוזין ברבית וקא מתמוטטין – הרי
רואים אנו שיש אנשים שאינם מלוים בריבית ונכסיהם מתמוטטים. מתרצת
הגמרא: אמר רבי אלעזר, יש הבדל בין התמוטטותם של אלו שאינם
מלוים בריבית לאלו שמלוים בריבית, שהללו שאינם מלוים בריבית,
מתמוטטין וחוזרים ועולין אחר כך למצבם הקודם, והללו המלוים בריבית,
מתמוטטין ואינן חוזרים ועולין, אלא נשארים בהתמוטטותם לעולם. וכך
יש לדרוש את הפסוק, עושה אלה לא ימוט לעולם, כלומר שאף אם ימוט
מכל מקום לא תהיה זו התמוטטות לעולם אלא יחזור ויעלה, אבל מי שאינו
עושה אלה אלא הוא מלוה בריבית, ימוט לעולם ולא יחזור ויעלה.
נאמר בפסוק (חבקוק א יג) שאמר חבקוק הגבאי בתפילתו 'למה תביט
בזנבך, ותחרש כבלע רשע צדיק מונן', והיינו שהתאונן חבקוק
בתפילתו על שלטת הרשעים על הצדיקים. אמר רב הונא יש לדיק
מלשון הפסוק שרק צדיק מונן בולע הרשע, אבל צדיק מונן אינו בולע.
כלומר, שהצדיק הגמור אפילו אם הוא מתמוטט הרי הוא חוזר ועולה ואינו
נבלע לעולם.
תניא, רבי אומר, גר צדק האומר לענין מכירה – מה שהזכירה התורה
גר צדק לענין מכירת עבד עברי, וגר תושב האומר לענין רבית – ומה

שהזכירה התורה גר תושב לענין ריבית, איני יודע מה הוא כוונת התורה
בזה, מפני שמפשוט הכתוב משמע שלא כמו ששינו במשנה, וכפי
שתבאר הגמרא מיד את הקושיות.
מבאר הגמרא: מה שאמר רבי גר צדק האומר לענין מכירה, כוונתו למה
שדרשו ברייתא (ותוספתא ערכין פ"ה ה"ט) על ענוש של הנושא ונותן
בפירות שביעית, שלבסוף הוא נצרך למכור את מטלטליו וקרקעותיו, ואם
אינו שב בתשובה, לבסוף הוא מוכר את עצמו, דכתב (ויקרא כה לט) 'וכי
ימוך אחיך עמך, ונמכר לך' – לישראל. ואם עדיין אינו שב בתשובה סופו
שיחזור וימכר, ולא לך – לישראל אלא לגר, שנאמר בסמוך לזה (שם כה
מז) 'וכי תשיג יד גר ותושב עמך, ומך אחיך עמו, ונמכר לגר' והיינו שימכר
לגר צדק. ולא רק שימכר את עצמו לגר צדק, שהוא ישראל גמור, אלא
אם לא שב בתשובה, סופו שימכר אף לגר תושב, שנאמר (שם) ונמכר לגר
תושב, והיינו נכרי שקיבל על עצמו שלא לעבוד עבודה זרה, אולם הוא
אוכל נבילות. ומה שנאמר בהמשך הפסוק (שם) 'משפחת גר, זה הנכרי' –
שם עדיין אינו שב בתשובה סופו שימכר לנכרי גמור העובד עבודה זרה.
וכשהוא אומר בפסוק זה (שם) 'אף לעקר משפחת גר, זה הנמכר' ואם
עדיין לא שב לעבודת כוכבים עצמה, לחטוב עצים ולשאוב מים לצורכה.
מפרשת הגמרא את קושיתו של רבי אמר רב – שנינו בברייתא זו, ולא
לך אלא לגר, שנאמר 'לגר', ודורשת הברייתא שימכר לגר צדק, וקשה,
למימרא – מבואר מזה דגר צדק קני עבד עברי – יכול לקנות עבד עברי,
ורמינה – הרי שנינו בברייתא אחרת, שאין הגר נקנה לישראל ברתת
עבד עברי, ואין אשה וגר קונין ישראל שיהיה להם עבד עברי, ואם כן
סותרים הדברים זה לזה.
מפרשת הגמרא את הברייתא: מה שאמר שגר לא נקנה בעבד עברי הוא
משום שבפרשת עבד עברי הנמכר לישראל נאמר (ויקרא כה מז) 'עד שנת
היכל יעבד עמך, ויצא מעמך הוא ובניו עמו. ושב אל משפחתו, ואף אחות
אבותיו ושוב', ולמדים מזה ש'ושב אל משפחתו' בעיני – שרק מי שאפשר
לקיים בו את הפסוק 'ושב אל משפחתו', יכול להמכר כעבד עברי, והא
ליבא – ובגר אי אפשר לקיים את הפסוק הזה שהרי אין לו משפחה. ומה
ששינו 'ואין אשה וגר קונין עבד עברי', מפרשת הגמרא: אשה הטעם
שאין קונה עבד עברי משום דלא אורח ארעא – שאינו דרך ארץ, כלומר.
שאין בו הצניעות, שהרי עלול לבוא לאיסור ייחוד יתתייחד העבד עמה.
וגר נמי אינו קונה עבד עברי, וטעמו משום דגמירי – קיבלו חכמים הלכה
למשה מסיני, דמקני קני – שמי שראוי להיקנות – (להימכר) כעבד עברי,
יכול אף לקנות עבד עברי, אבל דלא מקני – מי שאינו ראוי להיקנות כעבד
עברי, כגון גר, לא קני עבד עברי מישראל.
מתרצת הגמרא את קושית רבי אמר רב נחמן בר יצחק, מה שנאמר
בברייתא השניה שאין גר קונה עבד עברי, אין הכוונה שאינו יכול לקנותו
כלל, אלא שאינו קונה ודינו כישאל שיוכל להורישו לבנו, אבל קונה
עבד עברי ויהיה דינו כנכרי שקנה עבד עברי, שאינו מורישו לבניו. דתניא
שיש חילוק בזה בין נמכר לישראל לנמכר לנכרי, הנדע – (עבד עברי
שנמכר לישראל, ולא רצה לצאת בסוף שש שנים, ורצע אדוניו את אונן
במריצע, ועובדו עד היובל, ועבד עברי הנמכר לנכרי, אם מת האדון קודם
היובל, אינו עובד לא את הבעל ולא את הבעל).
אמר רב, ואין אשה וגר קונין עבד עברי. שואלת הגמרא: ניקא שדברי
הברייתא שאשה קונה עבד עברי אמורים דלא ברבן שמעון בן גמליאל.
דתניא, אשה קונה את השפחות, ואינה קונה את העבדים מפני החדש.
רבן שמעון בן גמליאל אומר, אף קונה את העבדים. משיבה הגמרא:
אפילו תיקא שהברייתא ברבן שמעון בן גמליאל, ולא קשיא – אין
סתירה בין הדברים, שכן כןאן – בברייתא שאמרה שאין אשה קונה עבד
עברי, הרי מדובר בעבד עברי, אבל כןאן – בדברי רבן שמעון בן גמליאל
שאשה קונה את העבדים, מדובר בעבד פגוע. וטעם החילוק הוא, משום
שעבד עברי צניע לה – הוא מוחזק צנוע בעיניה, ואינה חוששת שאם
תקלקל עמו יפרסם הדבר, לפיכך אסרה לקנותו, שמא יקלקל זה עם זה,
ולא תחשוש שתבזה על ידי כך מפני שהיא יודעת שהוא לא יפרסם, ואם
כן לא יודעת הדבר. אבל עבד פגוע פריץ לה – הרי הוא פרוץ בעיניה,
והיא יודעת שאם תקלקל עמו אפשר שהוא יתפאר בכך ויפרסם את הדבר,
לפיכך היא יראה להפקיר את עצמה לו, ומטעם זה סבר רבן שמעון בן
גמליאל שהיא מותרת לקנות עבד כנעני.

בבא מציעא. פרק חמישי – איזהו נשך דף עא עמוד א – מתוך מהדורת טובי' צא
רש"י תוספות

בבב' חיי'ו. התיירו לו ויותר מכאן אסור מדרבנן דלמא אתי למיסרף: רבינא אמר.
מתניתין דקתני מלון אותן ברבית בתלמידי חכם עסקין: טעמא מאי אמרו רבנן.
רבית נכרי אסור שמא ירגיל הנכרי אצלו וילמד ממנו עשוי לא גרסין דלמא אתי
למיסרף: אם כסף תלוה את עמי. עמי ונכרי באין ללוות עמי קודם: עג'יף ועג'י
ע'רף. עג'יף שהם קרובין וממשפחתך:
עג'יף קידמין. דכתיב עמך הקרובין לך:
עג'י עירך קודמין לעג'י עיר אחרת.
דהנך הוה עמך טפי: יורד עמו לחייו. רגיל
להתקוטט עמו כאילו הבהו וכאילו בא
להורגו ואני שמעתי רשאי לירד לתוך
אופנתו של חבירו ולמלט מזונותיו של
חבירו וקשה בעיני שתיירו חכמים לישראל
להקנס ולגמול רעה ועוד דאמר' בכתובות
(דף כ.) עד ששים נשנה מתגלגל אדם
עם בנו מכאן ואילך יורד עמו לחייו ומאי
יורד לתוך אופנתו איכא הא לייסור
ולכופו לתורה קאמר: פלוני כפר שהלך
ישאל ברבית: מתמוטטין. דוק הכי עושה
אלה לא ימוט הא אם נתן בנשך ימוט:
הללו מתמוטטין ועולין ויחללו כו'. והכי
משמע קרא כל עושה אלה לא ימוט
לעולם כלומר ואם ימוט אין מוטתו מוטת
עולם אבל הנותן בנשך ימוט לעולם: צדיק
גמור אינו בולע. ואע"פ שמתמוטט עולה
ואינו נבלע לעולם: ולא לך אלא לגר.
לעיל קאי וירשא דבריתא במשכבת ערכן
(דף כ.) בא וראה כמה קשה אבקה של
שביעית אדם נושא ונותן בפירות שביעית
סוף מוכר מטלטלי' כו' עד לא באת לידו
עד שמוכר עצמו שצאמר ונמכר לך ולא לך
אלא לגר: נמכר לעבודת פובכים. לחטוב
עצים ולשאוב מים: אמר מר. השקא
מפרש מאי קשיא ליה דקאמר איני יודע
מה: לא אורח ארעא. שהוא מתניח
עמו: גמירי דמי' קני. הנקנה בעבד
עברי קונה בעבד עברי: דתניא. דיש חילוק
בין הנמכר לנכרי לנמכר לישראל: תנ' צע.
בעבד עברי (והנמכר) לישראל ומת האדון
קודם היובל: אינו עובד לא את ה' ולא
את ה'ת. שצאמר (שמות כה) ועבדו לעולם
ולא לבן: והנמכר לנכרי. ילפין בקדושין
(דף כ.) וחשב עם קונחו ולא עם יורשי קונחו:
צניע לה. מוחזק בגניע הוא בעיניה שאם
ימלקלו יחד לא יתפאר לגלות הדבר הלך
אסור לקנות: פריין לה. ויראה היא
להפקיר לו את עצמה: לא תרבי בלבא.
לא תגדל בלב שמא תקלקל עמו: צניע לה.
ובטחה שלא יודע: בין דמסרף סרף
מירתא. להיות נרבעת לו: גר תושב.
שקבל עליו שלא לעבוד עבודת פובכים
ואוכל נבילות: אל תקח מאתו כתיב.
אמרי קאי וכי כתיב גר תושב לענין וחי
עמך כתיב שאתה מצוה להחיות: אבל
אתה נעשה לו ערב. ערבו של לוח פנגד
המלוה:

בבב' חיי'ו רבינא אמר הכא בתלמידי חכמים עסקין
טעמא מאי גזר רבנן שמא ילמוד ממנו עשוי ויבין דתלמיד
חכם הוא לא ילמוד ממנו עשוי איכא דמתני' לה להא
דבר הווא אהא דתני רב יוסף אם כסף תלוה את עמי
את העני עמך עמי ונכרי עמי קודם עני ועשיר עני
קודם עני' עירך עני' קודמין עג'י עירך ועג'י עיר
אחרת עג'י עירך קודמין אמר מר עמי ונכרי עמי קודם
פשטא אמר רב נחמן אמר לי הווא לא נצרכא דאפילו
לנכרי ברבית ולישראל בהנם תניא אמר ר' יוסי בא
וראה סמיות עיניהם של מלוי ברבית אדם קורא לחבירו
רשע יורד עמו לחייו והם מכי'ין עדים ולכלך וקולמוס
ודיו וכותבין וחותמין פלוני זה כפר באלהי ישראל תניא
ר' שמעון בן אלעזר אומר כל מי שיש לו מעות ומלוה
אותם שלא ברבית עליו הכתוב אומר בספסוף לא נתן
בנשך ושוחד על נקי לא לקח עושה אלה לא ימוט
לעולם הא למדת שכל המלוה ברבית נכסיו מתמוטטין
והא קא חזין דלא מוזי' ברבית וקא מתמוטטין אמר
רבי אלעזר הללו מתמוטטין ועולין ויחללו מתמוטטין
ואינן עולין למה תביט בוגדים תחריש כבלע רשע צדיק
ממנו אמר רב הווא צדיק ממנו בולע צדיק גמור אינו
בולע תניא רבי אומר גר צדק האמור לענין מכירה וגר
תושב האמור לענין רבית איני יודע מה הוא גר צדק
האמור לענין מכירה דכתיב וכי ימוך אחיד עמך ונמכר לך ולא לך אלא לגר שנא' לגר ולא
לגר צדק אלא לגר תושב שנא' לגר תושב משפחת גר זה הנכרי כשהוא אומר או לעקר זה
הנמכר לעבודת פובכים עצמה אמר מר ולא לך אלא לגר שנא' לגר למימרא דגר קני עבד
עברי ורמינהי אין גר נקנה בעבד עברי ואין אשה וגר קונין עבד עברי גר לא נקנה בעבד
עברי ושם אל משפחתו בעיניו והא ליכא ואין אשה וגר קונין עבד עברי אשה לאו אורח
ארעא גר נמי גמירי דמקני קני דלא מקני לא קני אמר רב נחמן בר יצחק אינו קונה ודינו
בישראל אבל קונה ודינו כנכרי דתניא הנרצע והנמכר לנכרי אינו עובד לא את ה' ולא
את ה'ת אמר מר ואין אשה וגר קונין עבד עברי ימא דלא פרנן שמעון בן גמליאל דתניא
אשה קונה את השפחות ואינה קונה את העבדים רבן שמעון בן גמליאל אומר אף קונה את
העבדים אפילו תימא רבן שמעון בן גמליאל ולא קשיא פאן בעבד עברי פאן בעבד כנעני עבד
עברי צניע לה עבד כנעני פריין לה אלא הא דתני רב יוסף ארמלתא לא תרבי בלבא ולא
תשרי בר בי רב באושפזא בשלמא בר בי רב צניע לה אלא פלבא בין דמסרף בה מירתא
אמרי בין דכי שדיא ליה אומצא מסרף בתרה אמרי אינשי משום אומצא דשדיא ליה הוא
דמסרף גר תושב האמור לענין רבית מאי היא דכתיב וכי ימוך אחיד ומטה יד עמך והחזקת
בו גר ותושב וחי עמך אל תקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלהיך וחי אחיד עמך ורמינהי
ליון מהן ומליון אותן ברבית וכן בגר תושב אמר רב נחמן בר יצחק מי כתיב אל תקח
מאתם מאתו כתיב מישראל תנו רבנן אל תקח מאתו נשך ותרבית אכל אתה נעשה לו ערב

לנכרי שרי וע"ל דבני נח לא הוזהרו מן הרבית והוא גברא דלא קם בבקעת
דורא זה לא היה עושה שלא היה שעת תחית כל המתים ולא נעשה זה יותר
משאר מתים שלא היו באותה שעה אלא חביריו וכו' בשביל שנוהרו מן הרבית
אע"פ שלא נצטוו כמו שקיימו אבותינו את התורה אע"פ שלא ניתן להם:
אדם קורא לחבירו רשע יורד עמו
לחייו. כתוב בהשכות הגאונים
בשם רב צדוק גאון יורד עמו לחייו רשאי
לשרוף שלש תבואתו ותימה גדול מנן לו
זה:
הא חזין דלא עבדי הכי ומתמוטטין.
וא"ת דלמא משום שאר עבירות
הכתובים באותו פסוק ושוחד על נקי לא
לקח וי"ל דפריך דחזין צדיקים גמורים
נמי מתמוטטין א"כ ל"ע פריך דדריש
בסוף מכות (דף כה.) עושה אלה עושה
אחת מכל אלה לא ימוט: א"ל לעקר זה
הנמכר לעבודת פובכים עצמה. וא"ת
למילא למכתב בטר עקר משפחת גר
דהיינו נכרי בין דנמכר לעבודת פובכים
א"כ נמכר לנכרי וי"ל דה"א לעבודת
פובכים של ישראל כגון פסלו של מיכה
א"כ אי לאו דכתיב משפחת גר ה"א דעקר
היינו נכרי אבל אין לתרץ דאצטריך
משום גאולת קרובים דמגר תושב נפיק
כ"ש נכרי:
אינו עובד לא את ה' ולא את ה'ת.
אגב בן נקט בת דאפילו נמכר
לישראל אינו עובד את ה'ת: לא תרבי
בלבא. משום לוח שפתים בעלמא לפי
שהולך אחריה שלא נחשדו ישראל על
הנכור ועל ההנחה וגם אין אסור
להתניח:

מצאו

ערב

ערב

בבא מציעא דף עא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) צג

מבררת הגמרא: **עָרֵב לְמָאן** – מי הוא המלוה שמותר להיות לו ערב על
הלואה בריבית, **אֵלִימָא** שמותר להיות **עָרֵב** לִישְׂרָאֵל על הלואה שהלוח
לישראל אחר בריבית, וְהָא תָנָא במשנה (להלן עה), אֵלּוּ האנשים עוֹבְרִין
בכל הלואת ריבית בלא תַעֲשֶׂה, תַּמְלִיךְ, וְהָעָרֵב וְהַעֲדִים, הרי
שאסור להיות ערב על הלואה בריבית. משיבה הגמרא: אֵלָּא כוונת
הברייתא שמותר להיות ערב לְנִכְרִי על הלואה שרוצה ישראל אחר ללוות
ממנו.
מקשה הגמרא: מדוע מותר להיות ערב, וְהֵרִי בִּין דְּדִינֵיהּ דְּנִכְרִי דְּאִזְוִיל
בְּתַר עָרְכָא – שבדיני הנכרים אין המלוה תובע את חובו מן הלוח כלל אלא
מן הערב, והערב חוזר ותובע מן הלוח, נמצא שהערב נחשב כאילו הוא לוח
מעות מהנכרי חוזר והלוח לישראל, ואִיהוּ נִיהוּ דְּקָא שְׁקִיל מִיְנֵיהּ רִבִּיתָא
– והערב הוא שנוטל ריבית מישראל ועובר על איסור ריבית. מתרצת
הגמרא: אֵמַר רַב שֵׁשֶׁת הברייתא מדברת כגון שְׁקִיפֵל עָלָיו הנכרי המלוה
לְדוֹן בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל, ואם כן לא יתבע מן הערב עד שיתבע מן הלוח תחילה,
ולכן אין הערב נחשב כלוח.
מקשה הגמרא: אִי מדובר שְׁקִיפֵל עָלָיו הנכרי המלוה לְדוֹן בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל,
רִבִּית נִמְי לֹא לְשָׁקוֹל – לא היה לו ליטול ריבית כלל, שדרי דיני ישראל
אסור ליטול ריבית. מתרצת הגמרא: אֵמַר רַב שֵׁשֶׁת כגון שְׁקִיפֵל עָלָיו לוח
בדיני ישראל לֹא – לענין דיני הערבות שיגבה מן הלוח תחילה, וְלֹא קִיפֵל
עָלָיו לֹא – לענין איסור ריבית:
שנינו במשנה: מִלּוּה יִשְׂרָאֵל מְעוֹתָיו שֶׁל נִכְרִי מַדְעַת הַנִּכְרִי כּוּ: תָּנוּ
רַבְּנָן, מִלּוּה יִשְׂרָאֵל – מותר לישראל להלוות לישראל אחר את מְעוֹתָיו
שֶׁל הַנִּכְרִי בריבית, אם יעשה כן מַדְעַת הַנִּכְרִי, שאז נחשב שהנכרי הוא
המלוה. אֲבָל לֹא יעשה כן מַדְעַת יִשְׂרָאֵל שלא מדעתו של נכרי, שכיון
שהישראל הוא המלוה יש בזה איסור ריבית.
מפרשת הברייתא: בִּיצֵר, יִשְׂרָאֵל שִׁלּוּה מְעוֹת מִן הַנִּכְרִי בְּרִבִּית קְצוּצָה,
וּבִקְשׁ הַלּוּה לְהַחזִירָם לוֹ לנכרי, וקודם שהחזיר לו, מִצָּאָה יִשְׂרָאֵל אַחֵר
וְאֵמַר לוֹ – ללוה אל תחזיר את המעות לנכרי, אלא תָּנֵם לִי וְאִנִּי אֶעֱלֶה
לָךְ בְּדֶרֶךְ שְׂאֵתָה מַעֲלָה לוֹ – אתן לך את הדמים שאתה צריך להוסיף לו
בריבית על איחור התשלום, אִסּוּר לעשות כן, שכיון שהמעות עדיין ברשות
הלוח, הרי הוא זה שמלוה עתה לישראל, והתוספת שנותן לו היא ריבית,
אף על פי שהוא חוזר ונותן אותה לנכרי ואינו מרויח מכך כלום. וְאִם
הַעֲמִידוּ אֶצֶל נִכְרִי – שאמר הלוח לנכרי הרי מעותיך מוכנים אצלי, ואם
תרצה תלוה אותם לישראל פלוני, וצויה עליו הנכרי לתת את המעות
לאותו פלוני בעבורו, מוֹתֵר, מפני שהוא נותן את המעות לאותו פלוני
בשליחות הנכרי, ואין זה נחשב שהישראל מלוה בריבית אלא שהנכרי
מלוה בריבית.
ממשיכה הברייתא: וְכֵן נִכְרִי שִׁלּוּה מְעוֹת מִיִּשְׂרָאֵל בְּרִבִּית, וּבִקְשׁ
לְהַחזִירָם לוֹ, מִצָּאָה יִשְׂרָאֵל אַחֵר וְאֵמַר לוֹ – לנכרי, אל תחזיר למלוה את
המעות אלא תָּנֵם לִי, וְאִנִּי אֶעֱלֶה לָךְ בְּדֶרֶךְ שְׂאֵתָה מַעֲלָה לוֹ, הרי זה
מוֹתֵר, כיון שהמעות ברשות הנכרי והוא המלוה, ואף שלבסוף רוח
הריבית מגיע לידי ישראל אין בכך איסור. וְאִם הַעֲמִידוּ הַנִּכְרִי אֶצֶל יִשְׂרָאֵל
המלוה, שאמר לו הרי מעותיך מוכנים אצלי, ואם תרצה תלוה את המעות לישראל
לישראל פלוני, וצויה אותו המלוה לתת את המעות לישראל בעבורו,
אִסּוּר, שאף על פי שהנכרי נותן את המעות לישראל, הרי זה בשליחותו
של הישראל המלוה, ושלוחו של אדם כמותו, ויש כאן איסור ריבית.
מקשה הגמרא: מדוע כשהעמיד אצל המלוה, נחשב כאילו המלוה הראשון
הלוח גם עתה, הרי הלוח נתן את המעות וכלל בדיניו שאין שליחות לנכרי,
וּבְשִׁלְמָא מה שאמר בְּסִיפָא שאם נותן הנכרי את המעות לישראל השני
בציצוי הישראל המלוה, אסור, יש לומר שאף על פי שמצד הדין אין
שליחות לנכרי, מכל מקום לְחוּמָא יש שליחות, כלומר, חכמים החמירו
שלא להלוות מעות של ישראל בריבית לישראל אחר אפילו כשהנכרי נותן
את המעות. אֵלָּא רִישָׁא שאמר שם שאין ישראל את המעות לישראל
אחר בציצוי הנכרי המלוה, מותר, מפני שנחשב שהנכרי הלוח לישראל,
קשה בִּין דִּין שְׁלִיחוֹת לְנִכְרִי, נמצא שמצד הדין אין הישראל
הראשון נחשב שליח של הנכרי, אלא אִיהוּ נִיהוּ דְּקָא שְׁקִיל מִיְנֵיהּ רִבִּיתָא
– הישראל הראשון הוא זה שמלוה לחבירו ולוקח ממנו ריבית, ומדוע
התירה הברייתא.
מתרצת הגמרא: אֵמַר רַב הוּנָא כִּר מִנּוֹת מִשְׁמֵיהּ דְּרַב אַחָא בְּרִיה דְּרַב

אֵיבָא, מה שאמר ברישא שאם העמידו אצל נכרי מותר, אין הכוונה שנתן
לו בשליחותו של הנכרי, אלא הָכָא בְּמֵאִי עֲקָרִין כְּגוֹן דְּאֵמַר לִיהּ הנכרי
לישראל הראשון, הֵנִיחָם – הנח את המעות על גְּבִי כְּרִקְעָה וְהִפְסִיךְ מן
החוב, והישראל השני נטל את המעות מן הקרקע ברשות הנכרי, ונמצא
שלא עשה הלוח הראשון שום מעשה הלואה. מקשה הגמרא: אִי הָכִי מֵאִי
לְמִימָרָא – מה החידוש בדין זה, ומדוע הוצרכה הברייתא לומר שמותר.
חזרת בה הגמרא ומתרצת: אֵלָּא אֵמַר רַב פִּסְפָּא, ברישא מדובר כְּגוֹן שְׁנִמְלֵל
הנכרי את המעות מיד הלוח הראשון, וְנָתַן אותם בעצמו בְּיַד של הלוח
השני, ולפיכך לא עשה כאן הלוח הראשון שום איסור.
חזרת הגמרא ומקשה: וְאֵבָתִי מֵאִי לְמִימָרָא – עדיין לא נתיישב מה
החידוש בדברי הברייתא. מתרצת הגמרא: מֵהוּ דְּתִימָא – לולא דברי
הברייתא היינו סבורים לאסור באופן זה, משום שאפשר היה לומר שאין
כוונת הנכרי לזכות במעות בתורת פירעון, אלא נִכְרִי גִּישִׁיָּה בִּי עֲבִיד
ומלוה ללוח השני, אַדְעֵתָא דְּיִשְׂרָאֵל קָא נִמְרִי וְיָהִיב – הוא גומר בדעתו
לתת את המעות על דעתו של הלוח הראשון, שהרי הוא הביאו אצלו, והרי
הוא כאילו הוא שלוחו להלוות את המעות ללוח השני, ונמצא שהישראל
הראשון עבר על איסור ריבית. קָא מִשְׁמַע לָן שהנכרי זכה במעות בתורת
פירעון, ומה שהוא חוזר ומלוה אותם לישראל הוא מדעת עצמו, וכיון
שהנכרי הוא המלוה אין בזה איסור ריבית.
רַב אִשִּׁי אֵמַר, אין צורך להעמיד את הרישא באופן שהנכרי נטל ונתן ביד,
אלא מדובר שהלוח הראשון נתן ללוח השני בידו את המעות בשליחות
הנכרי, דְּכִי אִמְרִין אִין שְׁלִיחוֹת לְנִכְרִי, הֵנִי מִיָּלִי דְּרוּקָא בְּתַרְוּקָה, ששם
דרשו חכמים (קידושין מא:), ממה שנאמר (במדבר יח כח) 'גַּם אֲתָם' לרבות
שלוחכם, מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית, ואם כן הנכרי שאינו בן
ברית אינו יכול להיות שליח של ישראל ולא למנות ישראל לשליח, אֲבָל
בְּכָל הַתּוֹרָה בּוֹלָה, כגון כאן לענין איסור ריבית, יֵשׁ שְׁלִיחוֹת לְנִכְרִי, ולפיכך
כשהישראל נותן את המעות של הנכרי בציצוי הנכרי לישראל אחר, הרי הוא
שליחו ואין כאן הלואה מישראל לישראל אלא מהנכרי לישראל השני.
דוחה הגמרא: וְהָא – תירצו זה דְּרַב אִשִּׁי, בְּרוּתָא הִיא – דעה חיצונית היא,
אינה מקובלת להלכה, שהרי מֵאִי שְׁנָא תְּרוּקָה שמודה בה רב אשי, דְּלֹא
– שאין הנכרי יכול לעשות או להיעשות בה שליח, משום דְּבִתְרִיב (במדבר
יח כח) 'כֵּן תְּרִימוּ גַם אֲתָם תְּרוּמַת ה'/' ודרשו חכמים שהיה יכול להיכתב
'כֵּן תְּרִימוּ אֲתָם', וכתב 'כֵּן תְּרִימוּ גַם אֲתָם', הרי זה בא לרבות שלוחכם,
והקיש הכתוב את תיבת 'גַּם' המרבה את השליח, לתיבת 'אֲתָם', ללמד קֹה
אֲתָם בְּנֵי בְרִית, אֵף שְׁלּוּחֵכֶם נִמְי צָרִיךְ להיות מִבְּנֵי בְרִית, אבל מי שאינו
בן ברית, כגון נכרי, אין הוא יכול להתמנות כשליח וכן לא למנות שליח.
אם כן לפי זה בְּשִׁלְיחוֹת דְּכָל הַתּוֹרָה בּוֹלָה, נִמְי אין שליחות לנכרי, שהרי
כל דין השליחות בכל התורה בְּתַרְוּקָה נִמְרִין לָהּ – למדוהו חכמים
(קידושין מא:), מדין שליחות בתרומה, וכשם שבתרומה אין שליחות לנכרי,
אף בכל התורה אין שליחות לנכרי. מסיקה הגמרא: אֵלָּא מוכרחים לומר
שהא דְּרַב אִשִּׁי בְּרוּתָא הִיא.
אֵיבָא דְּאֵמַר, אֵמַר רַב אִשִּׁי, הטעם שבירשא אין הישראל עובר על איסור
ריבית, דְּכִי אִמְרִין שֶׁאִין שְׁלִיחוֹת לְנִכְרִי, הֵנִי מִיָּלִי אִינְהוּ לְרִידִין –
שאין הנכרי נעשה שליח לישראל, אֲבָל אִנִּי לְרִידֵהוּ הוּינָא לְהוֹ שְׁלִיחָה –
הישראל יכול להיעשות שליח לנכרי. ולפיכך הישראל שמלוה את המעות
לישראל השני בציצוי הנכרי, שלוחו של הנכרי הוא, ואין בהלואה זו איסור
ריבית.
דוחה הגמרא: וְהָא דְּרַב אִשִּׁי בְּרוּתָא הִיא, משום דְּמֵאִי שְׁנָא אִינְהוּ לְרִידִין
דְּלֹא – שאין הנכרי יכול להיעשות שליח לישראל, דְּבִתְרִיב 'כֵּן תְּרִימוּ גַם
אֲתָם' ודרשו ממה שלא נאמר 'כֵּן תְּרִימוּ אֲתָם' אלא 'גַּם אֲתָם' שבא הכתוב
לְרִבּוֹת שְׁלּוּחֵכֶם, והקיש הכתוב 'אֲתָם' דהיינו השולחים לשלוחכם, ללמד
שְׁמָה אֲתָם בְּנֵי בְרִית, אֵף שְׁלּוּחֵכֶם צָרִיךְ להיות מִבְּנֵי בְרִית, ואין הנכרי
נעשה שליח, אם כן מאותו פסוק יש ללמוד שְׁאִנִּי לְרִידֵהוּ נִמְי – גם
הישראל אינו נעשה שליח לנכרי, שהרי קֹה אֲתָם בְּנֵי בְרִית קָאמַר, כלומר
שלא התחדש דין שליחות אלא בישראל, ולא בנכרי כלל. מסיקה הגמרא:
אֵלָּא הָא דְּרַב אִשִּׁי בְּרוּתָא הִיא.
רַבִּינָא אֵמַר, יש לפרש את הרישא של הברייתא באופן שהישראל נותן את
המעות לישראל בשליחות הנכרי, ואף על פי שאין שליחות לנכרי אינו
עובר על איסור ריבית, משום דְּנִהוּ דְּשְׁלִיחוֹת לְנִכְרִי לִית לִיהּ – שאמנם

מכל מקום **אית ליה זביה מדרבנן** – שתיקנו חכמים שאפשר לזכות עבור
הקטן, **הכא נמי לא שניא** – ואף לנכרי אף על פי שאין לו שליחות מן
התורה, תיקנו חכמים שאפשר לזכות עבורו.
דוחה הגמרא: **ולא היא**, אין להוכיח מתקנת חכמים זכיה לקטן שתיקנו כן
גם לנכרי, שכן **ישראל קטן אתי** ויבואו **לכלל שליחות** לכשיגדל, ולכך
תיקנו לו כבר מעתה וזכיה, אבל **עובד בזבבים** הרי **לא אתי לכלל שליחות**
לעולם, ולפיכך לא תיקנו לו חכמים דין זכיה כלל. ועל כן נדחה תירוצו של
רבינא ואי אפשר להעמיד את הבריתא שהתירה ללוח מהנכרי להלוות
את המעות לישראל אחר בריבית כשהעמידו אצל הנכרי אלא אם כן נטל
הנכרי את המעות בידו ונתן אותם ללוח השני.
תנו רבנן, ישראל שלוח מעות מן הנכרי ברבית, וזקפן עליו במלוה –
ולאחר זמן חישב עמו את הריבית והעמיד הכל כהלואה אחת, וכתב את
הסכום הכולל את הקרן והריבית יחד בשטר אחד, ונתגזיר הנכרי, ועתה
הוא ישראל האסור ליטול ריבית, דינו כן, **אם קודם שנתגזיר זקפן עליו**
במלוה, הרי הוא גובה את הקרן וגובה גם את הרבית ואין בכך איסור,
שמשעה שזקף את הכל במלוה הרי הוא כאילו כבר גבה את הריבית בשעה
שהיה נכרי וחזר והלוהו, ומה שהוא גובה לאחר שהתגזיר אין בו ריבית.
ואם לאחר שנתגזיר זקפן עליו במלוה, הרי זה נראה כישראל שהלוח
בריבית ולפיכך גזרו חכמים ואמרו שהוא גובה את הקרן ואינו גובה את
הרבית.
וכן הדין באופן הפוך, נכרי שלוח מעות מישראל ברבית, וזקפן עליו
במלוה – ולאחר זמן חישב עמו את הריבית והעמיד הכל כהלואה אחת,
וכתב את הסכום הכולל את הקרן והריבית יחד בשטר אחד, ונתגזיר הנכרי
הלוח, ועתה הוא ישראל שאסור ליטול ממנו ריבית, דינו כן, **שאם עד**
שלא נתגזיר זקפן עליו במלוה, הרי הוא גובה את הקרן וגובה גם את
הרבית ואין בכך איסור, שמשעה שזקף את הכל במלוה הרי הוא כאילו
כבר גבה את הריבית וחזר והלוהו. אבל **אם משנתגזיר זקפן עליו במלוה**,
הרי זה נראה כריבית מישראל לישראל, ולפיכך גזרו חכמים ואמרו שהוא
גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית.
רבי יוסי חולק על הדין שנזכר בסיפא ואומר **שנכרי שלוח מעות מישראל**
ברבית ואחר כך התגזיר, בין כך ובין כך – בין אם זקף עליו את הריבית
עם הקרן במלוה קודם שהתגזיר ובין אם לא זקף עד לאחר שהתגזיר, גובה
ממנו הישראל המלוה את הקרן וגובה גם את הרבית. וטעמו יבואר
בסמוך.
אמר רבא, אמר רב חסדא, אמר רב הונא, הלכה ברבי יוסי שנכרי
שהתגזיר לאחר שלוח, חייב לשלם את הריבית אפילו אם לא זקפו עליו
במלוה קודם שהתגזיר. מפרשת הגמרא: **אמר רבא מאי מעמא דרבי יוסי,**
כדי שלא יאמרו הבריות על הגר, שבשכיל מעותיו – כדי שלא יצטרך
לשלם ריבית, נתגזיר זה.
תנו רבנן, שטר שכתוב בו שפלוני לוח מפלוני מעות בכך וכך רבית לזמן
פלוני, קונסין אותו – את המלוה כיון שעבר על איסור ריבית, ואינו גובה
מן הלוח לא את הקרן ולא את הרבית, דברי רבי מאיר. והכמים אומרים
שלא קנסו אותו, וגובה את הקרן שלוח ממנו, ואינו גובה את הרבית
שהיא איסור.
מפרשת הגמרא: **במאי קמיפלגי** – במה נחלקו רבי מאיר וחכמים, רבי
מאיר סבר קנסין התיירא – קנסו אותו שיפסיד גם את ההיתר שהוא הקרן
משום איסורא שהוא הריבית. ורבנן סברי לא קנסין התיירא משום
איסורא, ורשאי לגבות את הקרן, ודי בכך שלא יגבה את האיסור.
תנן התם (לעיל ז.) **שטר חוב הפוקדמן** – שזמן ההלואה שנכתב בהם
קודם לזמן שהיתה ההלואה בפועל, פסולין הם ואין לגבות בהם מנכסים
משועבדים אפילו אם נמכרו לאחר זמן ההלואה בפועל, שמא יגבה המלוה
מנכסים שהלוח מכרם לפני ההלואה ולאחר הזמן שנכתב בשטר, ויפסיד
את הלוקחות שלא כדין. ויטרי חוב המאחרין, שכתב בהם זמן ואחר
לזמן ההלואה בפועל, הרי הם כשרין, שהרי לא הפסיד אלא לעצמן ושאנינו

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום ראשון עמ' ב

אין שליחות לנכרי, אולם זביה מדרבנן אית ליה – מדרבנן אפשר לזכות
עבורו, ואף כאן הלוח השני זוכה במעות לצורך הנכרי, והוא חוזר ולוח
אותו ממנו, ואם כן אין כאן הלואה מישראל לישראל אלא מנכרי לישראל.

יכול לגבות מן הלוקחות אלא מזמן הכתוב בשטר.
מקשה הגמרא: **מוקדמן אמאי פסולין** – מדוע שטרי חוב המוקדמים
פסולים לגמרי, שאינו רשאי לגבות בהם מנכסים משועבדים כלל ואפילו
אם ניקנו לאחר זמן ההלואה בפועל, נתיי דמן הדין לא גבו מוקדמן ראשון –
אינו רשאי לגבות מן הלוקחות שקנו מהזמן הראשון דהיינו הזמן הכתוב
בשטר, שהרי הוא שקר, שלא לוח עדיין, מכל מקום היה לנו לומר שניקנו
מוקדמן שני – שיוכל לגבות מן הלוקחות שקנו לאחר הזמן השני דהיינו זמן
ההלואה בפועל.
מתרצת הגמרא: **אמר רבי שמעון בן לקיש** אמנם הלכה זו במקלות.
שנתיי – תלויה במחלוקת התנאים שנחלקו אם בשטר שנכתב באיסור יש
לקנס אף את ההיתר משום האיסור או לא, ומשנה זו שפסלה את השטר
לגמרי, רבי מאיר היא שקנס היתר משום איסור, וכשם שבשטר שיש בו
ריבית אינו גובה אפילו את הקרן, כך שטרי חוב המוקדמים פסולים לגמרי
ואינו גובה אפילו מזמן ההלואה בפועל, ואמנם לדעת חכמים החולקים על
רבי מאיר, אף שטרי חוב המוקדמים כשרים הם לגבות מזמן שני.
ורבי יוחנן אמר אין צורך להעמיד את המשנה כדעת רבי מאיר, אלא
אפילו תיקא רבנן שהתירו לגבות את הקרן בלא הריבית, מכל מקום לענין
שטרי חוב המוקדמים מודים הם שהם פסולים לגמרי, משום גזירה שמיא
כשיבוא לגבות מן הלוקחות לא ישימו הלוקחות לבם לכך שהוא שטר
מוקדם ויגבה מוקדמן ראשון, מה שאין כן בשטר שיש בו ריבית שאין חשש
בכך שהרי מפורש בשטר שיש בו ריבית.
מספרת הגמרא: **ההוא גברא דמשכין ליה פרידאס** [כרם] לתבירה –
אדם לוח מעות מחבירו ונתן לו כרם, על מנת שיאכל המלוה את פירותיו
כמה שנים ובאכילת הפירות יקבל את תשלום חובו, ואחר כך תחזור הכרם
לבעליה, אכלה המלוה תלת שני, ולאחר שעברו שלש שנים, בא המלוה
ללוח ואמר ליה רצוני לקנות ממך את הכרם, אי מוקדנית לה ניהלי – אם
מסכים אתה למכור לי את הכרם כדת, מוטב, ואי לא תסכים למכור, יש
בידי להפסיד ממך את הכרם לגמרי, דבשינא לה לשטר משכנתא –
שאטמין את שטר המשכנתא, ואמינא לקוחה היא בגדי – ואומר לכל
שקנתי ממך את הכרם כבר לפני שלש שנים, וכיון שאבדתי את פירות
הכרם במשך שלש שנים אזיה נאמן בטענה זו, ולא תוכל לדרוש ממני
להראות שטר מכירה, שלאחר שלש שנים אין אדם נזהר בשטר, ונאמן
לומר שאבד ממנו השטר.
כיון ששמע הלוח כן, חשש לומר למלוה שאינו רוצה למכור את הכרם,
ואמר לו שהוא מוכן למכור לו בשטר כדין, אך כדי שלא תחול המכירה,
אול – הלך הלוח קם אקנייה לבנו קמן – והקנה את הכרם במתנה לבנו
הקטן בפני עדים, וממילא כשימכור את הכרם למלוה, לא תחול המכירה
שהרי אין הכרם שלו, והדר זבנה ניהליה – ואחר כך מכר את הכרם
למלוה, ולא גילה לו שהשדה כבר קנייה לבנו הקטן.
מסתפקת הגמרא בדיו: **זבני ודאי לא הוי זבני** – פשוט הדבר שהמכירה
לא חלה, שהרי כבר הקנה את הכרם לבנו, אולם לענין המעות ששילם
המלוה תמורת הכרם, שכיון שהתברר שלא היה כאן מכירה חייב הלוח
להחזירם לו, יש להסתפק האם זוי – מעות אלו במלוה בשטר דמו, שהרי
כתב לו שטר מכירה עם אחריות, וכל שטר מכירה שיש בו אחריות דינו
כמלוה בשטר, והיינו שאם יוצאו את השדה מן הלוקח מחמת המוכר, חייב
המוכר להחזיר את הדמים ללוקח ורשאי הלוקח לגבות חוב זה אף מנכסים
משועבדים, ואף כאן על פי שהשטר לא הועיל לענין עצם המכירה,
מכל מקום הועיל לענין חוב האחריות שנחשב חוב המעות כמלוה בשטר,
ואם כן אם אין ללוח לשלם לו, הרי הוא גובה את חובו מנכסים
משועבדים. אי דילמא כיון ששטר המכירה לא הועיל לענין המכירה,
שהרי לא היתה כאן מכירה, במלוה על פה דמו – הרי זה כאילו אין כאן
שטר כלל אף לענין האחריות, ואם כן אינו גובה מנכסים משועבדים.
פושטת הגמרא: **אמר אביי, ולא היינו דרבי אסי** – וכי אין ללמוד דין זה
מדברי רבי אסי, דאמר רבי אסי,

ומסתבר שתיקנו חכמים כן, מיד דהוי אקסן – כמו שמצינו לענין קטן שלא
הגיע למצוות, שהרי קטן לאו אף על גב דלית ליה שליחות – אף על פי
שאנינו בתורת שליחות,

בבא מציעא. פרק חמישי – איזהו נשך דף עב עמוד א – מתוך מהדורת טובי' צה

תוספות

שטר שיש בו רבית קונסין אותו ואין גובה לא את הקרן ולא את הרבית. פריב"ם דאין גובה ממשעבדי אבל מבני חרי גבי ע"פ אותו השטר דעדים אינם פסולים דאינם עדי חמס דאין מרודים כלום בדבר וקשה להנאי בתוספתא ופ"ה דמכלתין המוצא שטר שיש בו רבית יקרענו בא לב"ד יקרעוהו והשתא אי גבי ביה מבני חרי אלא

יקרעוהו יתמינו עד שגובה בו קודם וי"ל שאסור להשתדלות מיהו נראה דר"מ קניס לגמרי ולא גבי ביה כלל כמו שטרי חוב המוקדמים דמוקמינן בסמוך פר"מ ואף על גב שגם שם פ"י בקונטרס דאין פסולין אלא לגבות ממשעבדי אין נראה דפסולין משמע דלא גבי ביה כלל והא דפריך נהי דלא גבי מזמן ראשון ליגבי מזמן שני הנה מצי למימר נמי נהי דלא גבי ממשעבדי ניגבי מבני חרי אלא רבוחא פריך דאפי' ממשעבדי ניגבי מזמן שני ובסמוך דפריך אעבדא דפרדיסא אלא הא דאמר רבי יוחנן גזירה שמא יגבה מזמן ראשון נימא דלא ניתן ליכתב ולא משני משום דטעמא דלא ניתן ליכתב לא מהני אלא דלא גבי ממשעבדי משום דס"ל דודאי מהני לפסול לגמרי ולא גבי ביה כלל והא דלא מיבעיא ליה אלא אי גבי ממשעבדי אבל מבני חרי פשיטא ליה דגבי אף על גב דלא ניתן להיכתב הנהו דאפי' שיש דגבי הוינן משום שהמורה היה מודה ללוקח שלא פרע ועוד נראה דאפי' יש עדים אחרים או שחיבב מודה אפי' קניס ר"מ דהכי משמע דאין גובה קרן ודמיא דרבית ובתוספתא (ס"ט) נמי משמע דאפילו במלוה על פה קניס דקתני המלוה את חבירו ברבית ובא לפני ב"ד קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית שהיה ר"מ אומר שטר שיש בו רבית כו' ובפ"י המניח (י"ק דף טו) נמי מדינן להחיות דקנסו גופן משום שבתוך דמפסיד גוף המזמן הוא הדין דקניס בגוף המלוה אע"פ שיש לדחות דהתם עבירה נעשית בגוף המזמן יותר מכאן דכאן עיקר עבירה בשטר כדאמרין התם משעת כתיבה עבד

ליה שומא ולכך לא קנסו אלא בשטר ומיהו רבנן נראה דודאי לא קנסו כלל ומשמע לכאורה דגבי לרבנן בשטר קרן אפילו ממשעבדי ור"מ נמי לא פליג אלא משום דקניס ותימא דאמאי אין העדים פסולים כיון שעוברים על לא תשימון (שבת ס"ט) אע"פ שאין מרודים יש להם לפסול מידי דהוה אעברין אוכל בבליות להכעיס דק"ל (תוספתא דף טו) כאב"י דפסול והא דלא חשיב להו בפרק זה בורר (ס"ט דף טו) ה"נ לא חשיב להו אלא ה"נ בכלל מלוה הנאה ברבית כדמפרש התם מלוה הנאה ברבית והוא הדין נמי עדים בכלל ואין לפרש בגון שאין רבית מפורש בשטר אלא כתב סתם פלוני חייב לפלוני מנה וכללו הקרן עם הרבית והעדים לא ידעו דא"כ בסמוך דקאמר ר' יוחנן דמודו רבנן בשטרי חוב המוקדמים גזירה שמא יגבה מזמן ראשון ה"נ נגזר שמא יגבה רבית בתורת קרן ואין לומר נמי דכיון שהרבית מפורש בשטר אין העדים עוברין על לא תשימון כיון דידעין העדים דבית דין לא יגבו על ידם רבית ולכך השטר כשר והא דתנן במתני' (נאמן דף ס"ט) דעדים עוברין היינו כשאין ניכר הרבית בשטר וידעין עדים שיש בו רבית דהא אהאי שטרא גופי' אמר' בפרק המניח (י"ק דף טו) ובפרק המוכר פירות (כ"ז דף טז) וס' ד"ס וי"ל דהא (י"ל דף טז) דמשעת כתיבה עבד ליה שומא וי"ל דאיירי הכא ברבית דרבנן ולא מיפסלו באיסור דרבנן כיון שאין מרודים כלום אע"פ שבעבירה דאורייתא הוי נפסלים אי נמי אפי' ברבית דאורייתא יש להכשיר דשמא לא תשימון לאינשי במלוה משמע להו ולא בעדים ולכך כשרים כדאמרין נמי (שם דף טז) לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו אבל קשה ההיא דשטרי חוב המוקדמים היאך העדים כשרים דמוקמינן לה פר"מ אבל לרבנן גובה מזמן שני ולר"מ נמי הנה גובה אי לא משום דקניס ורבי יוחנן נמי לא קאמר דפסולים לרבנן אלא משום גזירה שמא יגבה מזמן ראשון והלא העדים חללו במתכונן הקרן שטר ודקדמי את הקרן וי"ל בגון שיש עדים שמעידין עליהם שהיו אנשים מחמת נפשות או כיון שאומרים טעניו בשנת המלך אי נמי בשיפוטא בין מלא בין חסר ולא הוירידי בשטר בכמה בשבת אלא בכמה בחדש:

קונסין אותו ואינו גובה וכו'. ונאע"ג דאמר' בפ' אע"פ (בסו"ט דף טז) הלכה בר"מ בגזירותיו היינו דוקא בגזירותיו ולא בקנסותיו והכא קנס הוא דכח"נ גמי פסקו בהכלות וגדלותו כרבנן דר"מ במעוברת חבירו ומינקת חבירו דאם נשא אינשי לקשיגע ועמו לכנסו ככנסו ולא כר"מ דאמר לא תחזיר עולמית (סו"ט דף כו) דהוי קנסא וראיה מדבועי בהחולץ (י"ט דף טז) אם אינסבא לכהן (לא) וא"י החמירו לגרש כיון שאינו יכול לחזור ולכנסו דגרשה אסורה לכהן וזע"ע תוס' זבחים קד. ד"ה א"ר עקיבא: **אמר** אבי לא היינו דרבי אפי' דאמר רבי אפי' כו'. תימא מה ענין דר' אפי' לכאן וי"ל דהכא לא מיבעיא ליה אי גבי ממשעבדי אי לא אלא משום דפשיטא ליה דנאמן לומר פרעתי משום אלא ליכתב ומיבעיא ליה אי לא גבי ממשעבדי כיון דאין השטר מועיל אלא ע"פ הודאתו או דילמא גבי ועל זה בא אבי להביא מדרבי אפי' דכי היכי דמודה בשטר מהני הודאתו לגבות ממשעבדי אע"פ שאם היה אומר מזהוהו הוא היה צריך קיום ה"נ הכא גבי פרדיסא ולא שייך כאן לגרסו אין צריך לקיימו אלא גרסי' לא היינו דרבי אפי' דאמר ר' אפי' מודה בשטר שכתבו גובה מנכסים משועבדים ולפי זה כשמוקשה על רבא מההיא דלשבת קרקעות בלא רבא היה יכול להקשות מיד לכו"ע מ"ש הכא דנאמן לומר פרעתי ובכמציאת שאינו שלו אינו נאמן כל זמן ששטר מכר בידו אלא נטר עד לבסוף ומקשה על רבא מגבית ממשעבדי השני בפירוש בברייתא:

אית ליה זכיה דתנן וכן לקטן בפרק מי שמת (כ"ז דף טו): **ווקפן עליו במלוה** לאחר זמן חישוב עמו על הרבית וחוקף הכל ביחד במלוה וכתב לו שטר עליהם כך וכך אני חייב לפלוני: **וגובה את הרבית** דמשעת זקיפה הוי כגבוי: **בין כך ובין כך** אסיפא דפליג וטעמא כדמפרש ואזיל שלא יאמרו כו': **שטר שיש בו רבית** שכתוב בו פלוני לזה מפלוני מנה ברבית כך

וכך לזמן פלוני: **המוקדמין** למלוה: **פסולין** דבועי למיטרף לקוחות מזמן הכתוב בו ועדיין לא הלזה ושטר הלקוחות קודם למלוה וזה מוציא שטר והוא קודם והוא שטר: **פסולים** ואינו טורף מן המשועבדין ואפי' מן המאחר למלוה: **ר"מ היא** דקניס היתירא אטו איסורא: **שמא יגבה מן זמן ראשון** דאיכא דלא מסיק אדעתיה לדקדק כל כך בזמן הלקאה לומר למלוה שטרך מוקדם ומקחי קודם להלואתך: **פרדיסא** כרס: **כבישנא** אטמין: **ואמינא** לקוחה היא כ"י. ואבד שטר המכירה ואבא מבח חזקה של ג' שנים דכ"ל האי לא מצינא למיזדהר בשטרא: **אזל** בעל הכרס: **אקנייה** במתנה בעדים: **לכנו קסין** כד שלא תהא מכירתו מכירה ששביעית שטר מכירתו זה יוציא שטר מתחתו ולא גילה הדבר: **וזוי** מעות שהוא תובע ממנו שמוציא עליו שטר שמכרת לי כרס שאין שלך וקבלת מעותי ותכתב לי אחריתי: **במלוה בשטר דמו** דהא כתב ליה אחריתו:

קנסין התיירא משום איסורא ורבנן סברי לא קנסין התיירא משום איסורא תנן התם שטרי חוב המוקדמין פסולין והמאוחרין כשרין מוקדמין אמאי פסולין נהי דלא גבו מזמן ראשון ניגבו מזמן שני אמר ר' שמעון בן לקיש במחלוקת שנויה ור"מ היא ורבי יוחנן אמר אפי' תימא רבנן גזירה שמא יגבה מזמן ראשון והוא גברא דמשבין ליה פרדיסא להכריה אכלה תלת שני א"ל אי מזבנית לה ניהלי מוטב ואי לא כבישנא לה לשטר משכנתא ואמינא לקוחה היא כ"י אזל קם אקנייה לכנו קסין והדר זבנה ניהליה זביני ודאי לא הוי זביני וזוי במלוה בשטר דמו וגובה מנכסים משועבדים או דילמא במלוה ע"פ דמו ואינו גובה מנכסים משועבדים אמר אבי' ולא היינו דרבי אפי' דאמר ר' אפי'

ליה שומא ולכך לא קנסו אלא בשטר ומיהו רבנן נראה דודאי לא קנסו כלל ומשמע לכאורה דגבי לרבנן בשטר קרן אפילו ממשעבדי ור"מ נמי לא פליג אלא משום דקניס ותימא דאמאי אין העדים פסולים כיון שעוברים על לא תשימון (שבת ס"ט) אע"פ שאין מרודים יש להם לפסול מידי דהוה אעברין אוכל בבליות להכעיס דק"ל (תוספתא דף טו) כאב"י דפסול והא דלא חשיב להו בפרק זה בורר (ס"ט דף טו) ה"נ לא חשיב להו אלא ה"נ בכלל מלוה הנאה ברבית כדמפרש התם מלוה הנאה ברבית והוא הדין נמי עדים בכלל ואין לפרש בגון שאין רבית מפורש בשטר אלא כתב סתם פלוני חייב לפלוני מנה וכללו הקרן עם הרבית והעדים לא ידעו דא"כ בסמוך דקאמר ר' יוחנן דמודו רבנן בשטרי חוב המוקדמים גזירה שמא יגבה מזמן ראשון ה"נ נגזר שמא יגבה רבית בתורת קרן ואין לומר נמי דכיון שהרבית מפורש בשטר אין העדים עוברין על לא תשימון כיון דידעין העדים דבית דין לא יגבו על ידם רבית ולכך השטר כשר והא דתנן במתני' (נאמן דף ס"ט) דעדים עוברין היינו כשאין ניכר הרבית בשטר וידעין עדים שיש בו רבית דהא אהאי שטרא גופי' אמר' בפרק המניח (י"ק דף טו) ובפרק המוכר פירות (כ"ז דף טז) וס' ד"ס וי"ל דהא (י"ל דף טז) דמשעת כתיבה עבד ליה שומא וי"ל דאיירי הכא ברבית דרבנן ולא מיפסלו באיסור דרבנן כיון שאין מרודים כלום אע"פ שבעבירה דאורייתא הוי נפסלים אי נמי אפי' ברבית דאורייתא יש להכשיר דשמא לא תשימון לאינשי במלוה משמע להו ולא בעדים ולכך כשרים כדאמרין נמי (שם דף טז) לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו אבל קשה ההיא דשטרי חוב המוקדמים היאך העדים כשרים דמוקמינן לה פר"מ אבל לרבנן גובה מזמן שני ולר"מ נמי הנה גובה אי לא משום דקניס ורבי יוחנן נמי לא קאמר דפסולים לרבנן אלא משום גזירה שמא יגבה מזמן ראשון והלא העדים חללו במתכונן הקרן שטר ודקדמי את הקרן וי"ל בגון שיש עדים שמעידין עליהם שהיו אנשים מחמת נפשות או כיון שאומרים טעניו בשנת המלך אי נמי בשיפוטא בין מלא בין חסר ולא הוירידי בשטר בכמה בשבת אלא בכמה בחדש:

מורה בשטר שכתבו. מאחר שהלה מודה ששטר חוב שהוציא עליו שטר אמת הוא אין המלך צריך לחזר אחר העדים ההתנזר בו ולהעיד על חתימתו ולקיימו וד' הרי מודה שמכרו לו באחריות ואם השטר בטל לענן המכירה מפני שטר מתנה שקדמו לא בטיל לענן אחריות: לא ניתן ליכתב. מאחר שנתנו כבר במתנה ועל כרחו כתבו ליה זה: להא שמעתא. דרבא: נימא לא ניתן ליכתב. אלא שמע מינה לא בטיל שטרא משום דהאי טעמא: לשבח קרקעות ביצר. רישא דידיה אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות מנכס' משועבדים מפני תקון העולם וקא מפרש לשבח קרקעות ביצר. והרי היא יוצאה מתחת ידו. של לזקח שהנגזל מוציאא בדין. כשהוא גובה. כשהלוקח גובה מעות מן הגזלן. מנכסים משועבדים. גובה לקוחות שלקחו אחריו מפני שהאחריות שכתב בשטר מכירתו קודם למקוח: ושבח מנכסים בני חורין. ולא ממשועבדים מפני תקון העולם דאין הלוקחות יכולין להזהר בדרך שאין לו קצבה בגון אחריות השבח והפירות דבשלמא בקרן נזקין להניח מקום לגבות ממנו ואי לא נזקרו אפסידו אנפשיה: נימא לא ניתן. שטר מכירה זה ליכתב שהרי גזלה היתה ובטל השטר ואחריות שבו ואמאי גובה קרן מנכס' משועבדים: אי למד. בפ"ק דף טו: נימא ליה דלא ליכרייה גזלא. אדם שמכר שדה גזולה לחבירו מחזר על הבעלים הראשונים ולזקחה מהם להעמיד ביד הלוקח כי היכי דלא ליכרייה גזלא. מפני ליה למרה. לזקחה מן הבעלים הראשונים: הכא אבדויה קמברך ליה. שהקה לבנו קטן להבריה מה: שטריה פקיים ליה. בתמיה אין דעתו להחזיקה בידו הלכך לא ניתן ליכתב הוא: מתני' היה הוא תחילה לקוברים. ויש לו גדיש ועדיין לא יצא השער: פוסק עמו. באיזה שער שירצה לתת לו מאותו גדיש דכין דיש לו אין כאן רבית דמעבשיו הוא קנוי לו ואע"פ שלא משך דכי אין לו נמי אבק רבית מדרבנן הוא וכי יש לו לא גזור: על העבים של ענבים. כלי גדול שצוברין בו את הענבים לפני דריכה והם מתחממין ומתבשלים להוציא יינם ופה ופה ושל ויתים קרוי מעטן: ועל הפיצים של יוצר. פוסק עם היוצר על הקדירות באינו שער שירצה ואע"פ שלא יצא השער אם חכמים עפר ונשאו ביצים שקורין מעונט"ש ועושה מהם קדירות: ועל הסיד. פוסק עמו משישקעו בכבשן אגנים והעצים לשרוף: ה"ג רבי יוסי אומר לעולם אינו פוסק עמו על הגבל עד שיהא לו זבל באשפות: ופוסק עמו בשער הגבוה. אם יפחות השער ממה שהזו עבשיו תתן לי בשער הזול שער הגבוה היינו בזול שנותנין פירות הרבה בדמים מועטים: יכול הוא לומר לו. כשירצה שער הזול: תן לי כזה

מורה בשטר שכתבו אינו צריך לקיימו וגובה מנכסים משועבדים אומר ליה רבא מי דמי התם ניתן להכתב הכא לא ניתן להכתב יתיב מרימר וקאמר להא שמעתא אומר ליה רבינא למרימר אלא הא דאמר ר' יוחנן גזירה שמה יגבה מזמן ראשון נימא לא ניתן ליכתב א"ל הכי השתא התם נהי דלא ניתן ליכתב מזמן ראשון אכל ניתן ליכתב מזמן שני הכא לא ניתן ליכתב כלל אלא הא דתניא לשבח קרקעות ביצר הרי שגזל שדה מחבירו ומכרה לאחר והשביחה והרי היא יוצאה מתחת ידו כשהוא גובה גובה את הקרן מנכסים משועבדים ושבח

זי"ף מלקוט חבירה. אי לאו משום דמצי למיזן אע"ג דמצי למזן אין חשוב שער לפסוק עליה: אין לזין על שער שבשוק. ומסקנא דלזין לפי ה"ג דאיירי סאה בסאה מיירי בשל לו מעות ללזה דמצי וזין בשוקא או יש לו מעט בדרבי יצחק בסוף פירקא דף טו. יש לו סאה לזה עליה כמה חורים וק"ק למה לי שער רק שיעמצא פירות לקנות אפילו ביוקר ואית דגרסינן אין לזין על פירות שבשוק: ברשות

גובה מנכסים בני חורין נימא לא ניתן ליכתב הכי השתא התם אי למד ניהא ליה דלא ניקרייה גזלא אי למד ניהא ליה דליקום בהימנותיה מפני ליה למרה ומוקים ליה לשמריה הכא לאבדויה מיניה קמכוין שטרא מקיים ליה: מתני' אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער יצא השער פוסקין ואע"פ שאין ליה יש ליה היה הוא תחילה לקוברים פוסק עמו על הגדיש ועל העבים של ענבים ועל הפעטן של ויתים ועל הפיצים של יוצר ועל הסיד משישקעו בכבשן ופוסק עמו על הגבל כל ימות השנה רבי יוסי אומר אין פוסקין על הגבל אלא אם כן היתה לו זבל באשפה וחכמים מתירים ופוסק עמו בשער הגבוה רבי יהודה אומר אע"פ שלא פסק עמו בשער הגבוה יכול לומר תן לי כזה או תן לי את מעותי: גמ' אומר ר' אפי אומר ר' יוחנן אין פוסקין על שער שבשוק אומר ליה ר' יודא לר' אפי אומר ר' יוחנן אפי' בדרמוס הזה אומר ליה לא אומר ר' יוחנן אלא בשוק של עירות דלא קביעי תרעוייהו ולמאן דסליק אדעתין מעיקרא דאמר ר' יוחנן אפי' בדרמוס הזה אלא מתני' דקתני אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער יצא השער פוסקין היכי משבחת לה מתניתין בחישי דאכלבי וארבי דמשוך תרעיה מפי ת"ר אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער יצא השער פוסקין ואע"פ שאין ליה יש ליה היו חדשות מארבע וישנות משלש אין פוסקין עד שיצא השער לחדש ולזשן היו לקומות מארבע וזבל אדם משלש אין פוסקין עד שיצא השער ללוקט ולמוכר אומר רב נחמן פוסקין לקומות בשער הלוקחות א"ל רבא לרב נחמן מ"ש לוקט דאי לית ליה זי"ף מלקוט חבירה בעל הבית נמי זי"ף מלקוט א"ל בעל הבית זילא ביה מילתא למיזן מלקוט איבעית אימא מאן דיהב זוזי לבעל הבית אפירי שפירי יהיב אומר רב שישת אומר רב הונא אין לזין על שער שבשוק אומר ליה רב יוסף בר חמא לרב שישת ואמרי לה רב יוסי בר אבא לרב שישת ומי א"ר הונא הכי והא בעי מיני' מרב הונא הני בני בי רב דימי בתשרי ופרעי כמבת שרי או אסיר אומר להו הא חימי בהני והא חימי בשילי אי בעי ובני ופרעי ליה מעיקרא סבר רב הונא אין לזין ביון דשמעה להא דא"ר שמואל בר חייא א"ר אלעזר לזין אומר איהו נמי לזין תנו רבנן המוליד חבילה ממקום למקום מצאו חבירו ואמר לו תנה לי ואני אעלה לך בדרך שמעלין לך באותו מקום ברשות

או תן לי מעותי. שהרי לא משך ויכול לחזור בו ואפילו מי שפרע ליכא הואיל ולא נתן מעותיו ע"מ לקבל עבשיו אלא לאחר זמן ונתן כף נשתנה השער סתם דעתיה דאניש אתרעא וזלא פסיק: גמ' בדרמוס. איטליח רב וגדול: באכלבי וארבי. משייתחילו בעלי בתים ואוצרי פירות לפתוח אוצרותיהם וספינות באות בנהר המביאות תבואה למכור: דמשוך תרעוייהו. לזמן מרובה: ה"ג בתוספתא היו חדשות מארבע וישנות משלש: אין פוסקין על חדשות מארבע עד שיצא השער לחדש ולזשן. דהא דחדשים מארבע משום דלא יבשו עדיון כל הצורך והפוסק על החדשות לא יקבלם הימנו עבשיו אלא לאחר זמן כשיתייבשו כל צרכם לפיכך אין פוסק עליהם לקבל עליהן ארבע סאין בסלע עד שיצא השער בארבע לחדש ולזשן: חיי של לקומות מארבע. סתם תבואות לקומות אינן יפין שלוקטין בכמה שדות ומערבין שגלי שיפון עם שגלי חשין: אין פוסקין עם בעל הבית מארבע. עד שיצא השער של ד' ללוקט ולמוכר: זי"ף מלקוט. תבואה מעורבת: אין לזין על שער שבשוק. אני שמעתי אין לזין מעות בדרך הלואה ע"מ שאם לא אשלם לך מעות עד זמן פלוני אתן לך פירות כשער של עבשיו דאע"ג דדרך מקוח וממכר שרי דרך הלואה אסור ובהלכות גדולות מפרש אין לזין סאה בסאה על סמך שער שבשוק דנימא הואיל וחישי בהני וחישי בשילי הנה ליה בעד שילבא בני או עד שאמציא מפתח ולקח דף טו. דיוסי בתשרי. מעות: ופרעי פירות כמבת. כשער של תשרי וללשון האחר לזין חשין ופורעין חשין: למקום. ממקום הזול למקום היקרה: תנה לי. ואוליכנה ואעשה צרכי במעות עד זמן פלוני:

משנה

אין פוסקין על הפירות – אסור לשלם מראש על פירות ואו דבר אחר על מנת שיתן המוכר את הפירות לאחר זמן, לפי המחיר שקבעו (פסקו) בשעת התשלום, משום שחוששים שמא יתייקרו הפירות בינתיים, ונמצא שהמעות שהקדים הקונה היו כהלואה ביד המוכר, והמוכר מחזיר לו את כן פירות ששוות יותר מסכום המעות שקיבל בתחילה, והרי זה ריבית מדרבנן, ואיסור זה קיים עד שיצא השער – עד שיהיה הרבה פירות בשוק ויקבע בשוק מחיר קבוע לפירות אלו. אולם כאשר יצא השער – שכבר יש הרבה פירות בשוק ויש לפירות אלו מחיר קבוע בשוק, פוסקין – מותר לפסוק עליהם, והטעם, מפני שאף על פי שאין לזה יש לזה – שאף על פי שאין הפירות ביד המוכר, כיון שיש פירות כאלו ביד אחרים ויש בידו לקנותם במעות אלו שהוא נותן לו, נמצא שגם אם לאחר זמן יתייקרו הפירות, אין הלוך מרויח ממה שפסק עם המוכר וישלם לו מראש שהרי בשעת הפסיקה יכל לקנות את הפירות האלו, לפיכך הרי זה נחשב כאלו כבר קנה המוכר את הפירות בדמים האלו, ופירות אלו קנויים ללקוח, ואם הם מתייקרים הרי הם מתייקרים ברשותו ואין בזה איסור ריבית.

מוסיפה המשנה: אם היה הוא תחילה לקוצרים וראשון הקוצרים ויש לו עצמו תבואה, אף על פי שלאחרים אין תבואה ועדיין לא יצא השער, פוסק עמו באיזה שער שירצה ואפילו בזול, ואף על פי שאין הפירות שברשותו גמורים ומוכנים למכירה, אלא פוסק עמו על הקדיר של תבואה, שעדיין מחוסרת דישא, על מנת שיתן לו תבואה מגדש זה לאחר הדישה, וכן על העצים של עצבים וכלי שצוברים בו את הענבים לפני דריכתם כדי שיתחממו) על מנת שיתן לו את היין שידרוך מענבים אלו, וכן על המעטין של יתים וכלי שצוברים בו יתים לפני כתישתם כדי שיתחממו) על מנת שיתן לו את השמן שיצא מיתים אלו, וכן על הפיצים של יוצר וגוש טיט שראיות לעשות מדן קדירות של חרס) על מנת שיתן לו את הקדירות שיעשה מביצים אלו, וכן על הסיד שישקעו בכבשן ומושעה שהניח את אבני הסיד בכבשן כדי לשרפם שיהיו ראיות לסיד) על מנת שיתן לו את ברשותו, הרי זה נחשב משעת נתינת המעות כאלו הוא ברשות הלוך, ונתייקר ברשותו, ואין כאן לא הלואה ולא ריבית.

וכן פוסק עמו על הובל כל ימות השנה אף על פי שאין לו עדיין זבל, מפני שהוא מצוי תמיד, ואף על פי שאין לו שער הרי הוא יכול לקנותו מאחרים. רבי יוסי ואמר אין פוסקין על הובל אלא אם בן התה לו – למוכר עצמו זבל פאשפה, והכמים מתירים לפסוק אף על פי שאין לו ונבגמר רבואר במה חולקים הם על תנא קמא.

ונכלל אופנים אלו שהוא רשאי לפסוק על הפירות, פוסק עמו בשער הנבחה – רשאי לפסוק עמו שאם בשעת הפירעון יחולו הפירות, יתן לו אותם כפי שער הזול ושער הזול נקרא שער הגבוה, מפני שצריך לתת לו הרבה פירות בדמים מועטים. רבי יהודה חולק ואומר אף על פי שלא פסק עמו מתחילה שיתן לו בשער הנבחה וזוהו, אם לבסוף חוללו הפירות, וכול הלוך לומר למוכר תן לי כזה – כשער שהוא עתה בזול, אל תן לי בחוזה את מעותי ואני אקנה בום אצל אחרים פירות בזול, שכיון שבשעת הפסיקה לא משך פירות, לא קנה מאומה ויכול לחזור בו, ואף אינו מתחייב במי שפרע:

גמרא

אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן אין פוסקין על שער שבשוק – אסור לשלם מראש על פירות אם אין למוכר פירות כאלו ברשותו, אף על פי שיש כבר שער בשוק לפירות אלו, שאין זה נחשב כיצא השער המבואר במשנה להיתר את הפסיקה. מבררת הגמרא: אמר רבי יוחנן לרבי אסי, האם אמר רבי יוחנן אפילו בדורמוס (איטליו רב וגדול) הנה – שפסק כשיצא השער באיטליו הגדול שהוא מקום מכירה קבוע, והשער שנבקע בו הוא שער שנמשך זמן מה. אמר רבי אסי לרבי זירא, לא אמר רבי יוחנן אלא בשוק של עיריות קטנות, דלא קביעי תרעיהו – שאין שערם קבוע כלל, שבזה אסור לפסוק, מפני שהטעם שלאחר שיצא השער מותר לפסוק אף על פי שאין למוכר פירות ואין חוששים שמא יתייקרו הפירות ויהיה בזה משום ריבית, הוא משום שכיון שיכול לקנות אצל אחרים בשער זה, הרי זה

אדם המוציא שטר שאינו מקיים על חבירו, שהוא חייב לו מעות, אם הלוח מודה בשטר שהוא כתבו, ואינו טוען שהוא מזויף, אינו צריך לקיימו – אין המלוה צריך להביא עדים שהחתימות שבשטר אמת הן, ואין הלוח נאמן לומר שפרע את חובו, וגובה המלוה על ידי שטר זה את חובו אפילו מנכסים משועבדים. הרי שאף על פי שהשטר מעצמו לולי הודאת הלוח אינו כלום, מכל מקום מאחר שהודה הלוח שכתבו, הרי זה נחשב כשטר גמור וגובה אף מנכסים משועבדים, ואם כן הוא הדין כאן אף שהשטר עצמו אינו שטר, שהרי לא חלה המכירה, מכל מקום כיון שהודה הלוח שהוא כתב את השטר והוא חייב ממנו למלוה, הרי השטר קיים לענין האחריות, וגובה אפילו מנכסים משועבדים.

אמר רבי ליה רבא לאביי, מי דמי – וכי יש לדמות את דינו של רבי אסי למעשה זה, הרי הנה מאחר שהודה הלוח שכתבו והשטר ניתן להכתב על ההלואה שהלוהו, הרי הוא שטר כשר לגמרי, מה שאין כן הנה שכתב שטר מכירה על שדה שאינה שלו, לא ניתן השטר להכתב, ובעל כרחו כתבו המוכר, והרי זה כאילו לא כתב שטר כלל ואין כאן חיוב אחריות, ואין חוב המעות אלא כמלוה על פה.

ותיב מרימר ונקאמר להא שמעתא שאמר רבא ששטר שלא ניתן להכתב אינו נחשב שטר, ואין החוב שבו אלא כמלוה על פה. אמר רבי ליה רבא למרימר, אלא הא דאמר רבי יוחנן שהטעם ששטרי חוב המוקדמים לפוליס לגבות ממשועבדים, משום היותה שמה יגבה מן ראשון, ומשמע שלולי טעם זה היה המלוה רשאי לגבות בשטר זה מזמן שני, דהיינו מזמן ההלואה בפועל, ולפי דברי רבא ניקא – היה לרבי יוחנן לומר שטעם הפסול הוא משום שלא ניתן ליכתב, שהרי אסור לכתוב שטר מוקדם, ואם כן הרי זה כאילו לא כתב שטר ולפיכך אינו גובה מנכסים משועבדים, וכיון שרבי יוחנן לא אמר כן, מוכח שלא כדברי רבא.

מתרצת הגמרא: אמר רבי ליה מרימר לרבא, הכי השתא, אין הנידון שלנו דומה לדברי רבי יוחנן, דהנה בשטרי חוב המוקדמים, הנה דלא ניתן ליכתב מן ראשון, אבל עיקר השטר ניתן ליכתב מן שני, ולפיכך אין השטר פסול לגמרי אלא משום הגזירה שמא יגבה מזמן ראשון, מה שאין כן הנה שהשטר לא ניתן ליכתב כלל, שהרי לא היתה כאן כל מכירה.

מקשה הגמרא: אלא הא דתניא – על דברי המשנה במסכת גיטין (מז): שאין מוציאים לאכילת פירות ולשבח קרקעות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם, מפרשת הברייתא, לשבח קרקעות ביצא, הרי שגול שדה מהבירו ומכירה הגול לאח, והלוחק השפיתתה, ולאחר זמן הרי היא יוצאה מתחת ידו – בא הגול והוציא את השדה מידי הלוחק, ובא הלוחק לגבות את דמי השדה מן הגול שמכרה לו, פשהו גובה, גובה את הקרן אפילו מנכסים משועבדים ואלום את השבח גובה מנכסים בני חורין בלבד, ואינו גובה מן המשועבדים. הרי מבואר בברייתא זו, שהמוכר שדה גזולה לחבירו וכתב עליה אחריות, הוא חייב באחריותה, וגובה את חוב האחריות ולענין הקרן אפילו מנכסים משועבדים, ולפי דברי רבא קשה, ניקא ששטר זה לא ניתן ליכתב, שהרי לא חלה המכירה כלל, כיון שמכר לו שדה שאינה שלו, ואם כן אין החוב אלא מלוה על פה ולא מלוה בשטר, ואין לו לגבות מנכסים משועבדים אפילו את הקרן.

מתרצת הגמרא: הכי השתא, הנה – במוכר שדה גזולה לאחר, אף על פי שאין המכירה חלה, אין אנו אומרים שאין השטר כלום, שהרי אי למאן דאמר שניתא ליה לגול דלא ניקרייה הלוחק ונלנא, ואי למאן דאמר שניתא ליה לגול דליקום בהימנותיה – לעמוד בנאמנותו, מפני ליה למריה ומקום ליה לשמריה – הרי הוא מחזיר לפיסי את הבעלים הראשונים ולקנות את השדה מייד כדי שתתקיים המכירה ויתקיים השטר שהוא מכר את השדה ללוחק, ואמנם אם יחזור ויקנה את השדה מיד הבעלים הראשונים הרי זו קנה עבור הלוחק ויתקיים השטר למפרע וכמו שהתבאר, ואם כן הרי זה שטר שניתן להכתב, ולפיכך אף על פי שלבסוף לא חזר וקנה את השדה מדבעלים הראשונים, הועיל השטר לענין חיוב האחריות על הקרן שאינו נחשב מלוה על פה אלא מלוה בשטר. מה שאין כן הנה שהקנה את השדה לבנו הקטן כדי שלא תחול המכירה, הרי לאכרייה מיניה קמכין – כל כוונתו היא להבריא את השדה מן הלוחק, שכיון שהוא מוכר לו בעל כרחו אינו רוצה שהמכירה תחול, ואם כן וכי תעלה על דעתך ששטר מקיים ליה, ודאי שלא יקיים את שטרו לעולם, ואם כן לא ניתן השטר להכתב, ואף לענין חיוב האחריות אין זה מלוה בשטר אלא מלוה על פה:

אם החבילה פְּרִשָׁה – באחריות המוכר עד שתמכר, שקיבל עליו המוכר
שאם תיאנס בדרך לא יצטרך הלוקח לשלם לו עליה, הרי זה מותר, שכל
זמן שלא נמכרה החבילה אין כאן הלואה, אלא פיקדון, ורק לאחר שמכרה
במקום היוקר הרי הוא לזה את המעות שקיבל תמורתה, ומשלם לו רק את
מה שלזה. אבל אם החבילה פְּרִשָׁה הלוקח, שהוא חייב באחריותה שאם
תיאנס יצטרך לשלם את כל שויה, נמצא שיש כאן הלואה מיד שקיבלה
במקום הזול, וזה אִסור משום ריבית, שהרי משלם יותר ממה שלזה.

וכן המולך פִּירוֹת מְקוֹם שנמכרים הפירות בזול, לְמָקוֹם שנמכרים
ביוקר, וּמְצָאוֹ חֲבִירוֹ לפני שהולך את הפירות וְאָמַר לוֹ תִּנֵּם לִי ואני
אוכלם כאן, ובזמן פלוני שנהיה שנינו במקום היוקר אֲנִי אֲעֲלֶה לָךְ את
הפירות שֵׁשׁ לִי בְּאוֹתוֹ מְקוֹם, ולא תפסיד כלום. דינו, ששם אכן יש לו
פִּירוֹת בְּאוֹתוֹ מְקוֹם הרי זה מותר, שמיד כשהוא מקבל את הפירות כאן,
זוכה המוכר בפירות שיש לו באותו מקום, והרי זה כחליפין ולא כהלואה,
ואין שייך בזה איסור ריבית. וְאִם לֹא – שאין לו פירות באותו מקום, אלא
כשיבוא לשם יקנה שם פירות ויתן למלוה, הרי זה אִסור שהרי זו הלואה,
ומשלם לו פירות במקום שהם יקרים על פירות שלזה במקום שהם זולים
בשכר המתנתו, ויש בזה משום ריבית.

וְהַתְּמָרִין ו-בעלי החמורים המשתכרים מכך שמוכרים תבואה במקום
הזול ומוכרים אותה במקום היוקר, מְעָלִים בְּמָקוֹם הַיּוֹקֵר – מותר להם
לקבל מעות מבעלי בתים עשירים במקום היוקר, ולהשתמש במעות אלו
זמן מה, על מנת לשלם להם לאחר זמן. תבואה בְּמָקוֹם הַזּוֹל – לפי העשר
שנמכרה התבואה במקום הזול, וְאִינִן חוֹשְׁשִׁין משום איסור ריבית, שהרי
הם קונים את התבואה במקום הזול עבור המלוים, ומביאים להם אותה
לעירם, וכיון שבמקום הזול שוה התבואה כפי דמי ההלואה אין כאן ריבית.
שואלת הגמרא: מָאֵי מְעָמָא אין בכך משום ריבית, הרי מה שהחמרים
טורחים עבור המלוים וקונים להם פירות במקום הזול ומביאים אותה
לעירם, הוא בשכר ההלואה והרי זו ריבית. מתרצת הגמרא: רַב פָּפָא אָמַר,
מה שהם טורחים עבורם אינו בשכר המתנת הזמן, אלא משום דִּנְיָהּ לָהּ
לחמרים להיות שליחים של העשירים ולקנות עבורם במעותיהם של
העשירים, משום דְּעַל ידי מעות אלו הם ניכרים כסוחרים גדולים, וּמַגְלִלוּ
לָהּ תִּרְעָא – ובעלי הבתים של מקום הזול נותנים להם בהקפה והם
מרויחים מכך. רַב אֶתָּא חֲבִירוֹ דְּרַב אִיקָא אָמַר מַה שטורחים עבור המלוים
הוא מפני שֶׁנִּיָּהּ לָהּ דְּעַל ידי זה מוכרי התבואה במקום הזול מוֹזְלִי
גְּבִיָּיהּ – מוכרים להם יותר בזול, כדי שיריחו מעט, שהרי בתבואה שהם
קונים עבור המלוים אינם משתכרים כלל.

שואלת הגמרא: מָאֵי בִּנְיָיָהּ – מה החילוק להלכה בין שני הטעמים.
מפרשת הגמרא: אִיקָא בִּנְיָיָהּ תִּנְרָא חֲרָתָא – סוחר חדש, שטעמו של רב
פפא שייך גם אצלו, שהרי אם יהיו לו הרבה מעות של העשירים, יהיה ניכר
על ידי זה כסוחר גדול וימכרו לו בהקפה, אבל טעמו של רב אחא אינו שייך
אצלו, שכיון שהוא סוחר חדש, לא יאמינו לו במה שאומר שאינו מרויח
בסחורה זו.

מספרת הגמרא: בְּסוּרָא, אֲזִיל אֲרַבְעָא אֲרַבְעָא – היה מחיר התבואה ארבע
סאים בזו, וּבְכַפְרִי (שם עיר בבבל) אֲזִיל שִׁיתָא שִׁיתָא – היה מחיר
התבואה שש סאים בזו, וְהֵיכָּה רַב זְוִי לְחֲמָרִי – נתן רב מעות לחמרים
שיקנו עבורו תבואה בעיר כפרי, ויביאו לו לסורא, וְקָבִיל עָלֶיהָ אוֹנְסָא
דְּאוּרְחָא – וקיבל עליו רב אחריות שאם תיאנס התבואה בדרך יפסיד רב,
וְשָׁקִיל מִיְנֵיהּ חֲמִשָּׁה – ונטל מהם חמשה סאים עבור כל זה, שהוא יותר
ממחירים בסורא, ופחות ממחירים בכפרי, כדי שגם החמרים יריוחו מזהבאת
הסחורה. מקשה הגמרא: מדוע נטל רק חמשה, וְנִשְׁקָל שִׁיתָא – שיטול
ששה סאים, שהרי שנינו בברייתא שמותר לפסוק עם החמרים על מנת
שיתנו במקום היוקר כבמקום הזול. מתרצת הגמרא: אֲדָם חֲשׂוֹב שְׁאֵי
הוא צריך להחמיר על עצמו אף בדברים המותרים כדי שלא ילמדו ממנו
להקל אף בדברים האסורים.

בְּעָא מִיְנֵיהּ רַבִּי אִסִּי מִרְבִּי יוֹחָנָן, מַהוּ לְעִשׂוֹת בְּגִרוּטָאוֹת ו-שברי מתכות
כֵּן, האם הדויתר להלוות לחמרים מעות על מנת שיתנו להם סחורה כפי
שער מקום הזול, הוא דווקא בתבואה, שכיון שהיא מצויה בכל זמן, יש
לחמרים רווח מכך, שעל ידי זה ימכרו להם בהקפה או שיוחילו להם, אבל
בסחורה אחרת שאינה מצויה, אסור לעשות כן מפני שבכל פעם קונים אצל
אחרים סחורה אחרת, ואין שייך טעם זה, או שמא אין חילוק בזה ומותר

בכל אופן. אָמַר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן, בִּינָשׁ רַבִּי וְשִׁמְעָאֵל בְּרַבִּי יוֹסִי לְעִשׂוֹת כֵּן
בסחורה של כְּלִי פְּשְׁתָּן, וְלֹא הֵנִיחוּ רַבִּי ו-רבי יהודה הנשיא לעשות כן
מפני שלא התירו אלא בתבואה. אִיקָא דְּאִמְרִי שהמעשה היה להיפך
שֶׁבִּינָשׁ רַבִּי לְעִשׂוֹת בסחורה של גְּרוּטָאוֹת ו-שברי מתכות כֵּן, וְלֹא
הֵנִיחוּ רַבִּי וְשִׁמְעָאֵל בְּרַבִּי יוֹסִי מפני שלא התירו אלא בתבואה.
פְּרִדִּיקָא – בעיסקא של קניית היין מן הכרם, נחלקו האמוראים אם בשעה
שעדיין לא הבשילו הענבים, אלא הם בוסר או סמדר, מותר לקנות את כל
היין שיצא מכרם זה בשנה זו במחיר זול, או לא. רַב אָמַר וְשִׁמְעָאֵל שְׂרִי –
התיר. מפרשת הגמרא: רַב אָמַר, דְּבִינִן דְּלִקְמֵיהּ שְׁוֵאָא מִפִּי – שלאחר זמן
כשיהיה היין גמור יהיה שוה הרבה יותר, אם כן מה שהוא מוכר לו עתה בזול
הוא מפני שהוא מקדים לו את המעות וּמִיתְחַזֵּי – נראה כִּי אֲנִי נִטֵּר לִיה –
כשכר המתנת מעות, שהוא כאילו הלוה למוכר מעות, ואחר כך פורע יין
ששוה הרבה יותר מן המעות בשכר ההלואה. וְשִׁמְעָאֵל שְׂרִי, דְּבִינִן דְּהֵינּוּ בִּיה
תִּיּוּחָא – שכיון שפעמים יש קלקול בכרם על ידי גשמים או ברד וכדומה,
ובאופן זה יפסיד הלוקח לגמרי, אם כן לא מִיתְחַזֵּי כִּי אֲנִי נִטֵּר לִיה, אלא
שהוא מוכר לו בזול מפני שהוא מקבל על עצמו גם אפשרות של הפסד.

אָמַר רַב שִׁמְיִ בִּר תַּיִיא, וּמִזְדִּי רַבִּי שאם דרך המקום לבצור את כרמיהם
בְּתוֹרִי – בשוורים המולכים עגלה בין שורות הכרמים, והלוקח הוא זה
שבורר את הכרם, שכיון דְּנִפְּשִׁי פְּסִיגִיָּיהּ – שהפסדם רב, שהשוורים
נתקלים בקלחי שרישים היוצאים מן הקרקע, ומתקלקלים רגליהם, מה
שמוכר בזול הוא משום שהלוקח מקבל על עצמו את הפסד השוורים.
אָמַר לָהּ שְׁמוּאֵל לְהֵנָּה דְּשִׁבְשִׁי שִׁבְשָׁא – לאותם בעלי בתים המלוים את
התבואה לאריסים כדי שיריעו אותה, על מנת שלאחר הקציר יחזירו להם
תבואה חדשה תמורתה, הַפּוֹכּוֹ בְּאֲרֵעָא – סייעו לאריסים בחרישת
הקרקע, כִּי הֵיכָּה דְּקֵנִי לָבוֹ גּוּפָא דְּאֲרֵעָא – כדי שעל ידי זה תיקנו מן
האריס חלק מן הזכות שיש לו בגוף הקרקע, ונמצא שאין כאן הלואה כלל.
אלא שהאריס יצטרך לתת לבעל הבית בשעת הגורן יותר מחלקו מחמת
הזכות שקנה ממנו בקרקע, וְאִי לֹא תעשו כן, נמצא דְּהֵינּוּ לָבוֹ בְּהִלְוָאָה,
וְאִסוּר מדרבנן משום הלואת סאה בסאה.

אָמַר לָהּ רַבָּא לְהֵנָּה דְּמִנְטְרִי בִּאֲנִי – לאותם השומרים על שדות
התבואה עד הקציר, שהיו בעלי השדות דוחים להם את התשלום עד גמר
מירוח הגורן, ובשכר המתנה זו היו נותנים להם תוספת של שכרם במתנה.
פּוֹקֵד הַפּוֹכּוֹ בְּבִי דְרִי – צאו והפכו את התבואה בבית הגרנות, כלומר סייעו
מעט ביד בעלי השדות בדישת התבואה או בהולכתה לגורן, ונמצא שעדיין
לא סייעתם את עבודתכם עד גמר מירוח הגורן, כִּי הֵיכָּה לָא תִשְׁתַּלֵּם
שְׂכִירוֹת דְּרִדְכּוֹ עַד הֵהִיא שְׁעָתָא – כדי שלא יגיע זמן הפירעון של
השכירות עד אותה שעה של אחר הגורן, דְּשִׁבְכִירוֹת אֵינָה מְשִׁתַּלְמָת אֵלָּא
בְּפוֹף – שמן הדין אין חיוב על השוכר לשלם עד סוף זמן השכירות, וכיון
שעדיין לא הגיע זמן תשלום שכרם אין כאן המתנת זמן, וְאִם כן מה שהם
נותנים לכם תוספת אינו בשכר המתנת המעות אלא הֵהִיא שְׁעָתָא אוֹזוּלִי
דְּקָא מוֹזְלִי גְּבִיָּיָכו – באותה שעה נותנים לכם מתנה בעלמא.

אָמְרוּ לִיה רַבִּין לְרַבָּא, קָא אָכִיל מֵר רִבִּית – הרב אוכל ריבית, כלומר
נראה לו שאתה נוטל ריבית, רַבּוּלִי עָלְמָא שְׁקִלִי אֲרַבְעָא וּמִסְלָכִי
לְאֲרִיכָא בְּנִינָן – שהרי כל המחכירים שדותיהם לאריסים, נוטלים מהם
תמורת החכירות ארבעה כורים של תבואה לשנה, וכופים את האריס
לקצור את התבואה וּלְתַתּוֹת להם את חלקם ולהסתלק מן השדה בחדש
ניסן, וְכֹר נִטֵּר לָהּ עַד אֲחִיר וְשָׁקִיל שִׁיתָא – אתה ממתין ואינך כופה את
האריס לקצור עד אייר, אולם אתה נוטל תמורת חכירות השדה ששה
כורים, ואם כן נראה שמה שאתה נוטל יותר משאר המחכירים הוא בשכר
המתנת החכירות עד אייר, והוא ריבית. אָמַר לָהּ רַבָּא, אין כאן ריבית,
דְּאִתָּן קָא עֲבָדִיתוֹן שְׁלֹא בְּרִין – אתם המסלקים את האריס בניסן עושים
שלא כדק, שהרי אֲרֵעָא לְאֲרִיס מְשִׁתַּלְמָת – הקרקע מעועברת לאריס
זכותו להשאיר את תבואתו בקרקע עד שתבשל כל צרכה, וְאִי אִתָּן
מִסְלָקִיתוֹ לָהּ בְּנִינָן שאז עדיין לא התבשלה התבואה כל צרכה,
מִסְלָקִיתוֹ לָהּ בְּכִמָּה – אתם מפסידים לו הרבה תבואה. וְאִנָּא נִטֵּרָנָא לָהּ
עַד אֲחִיר שאז מתבשלת התבואה כל צרכה, וּמִכְרוּתָנָא לָהּ בְּכִמָּה – ונמצא
שהאריסים מרויחים הרבה, שיש להם יותר תבואה, וכיון שהם מרויחים
יותר בשדה שלי לכך מחיר החכירות בשדה שלי הוא גבוה יותר ואין זה
בשכר ההמתנה כלל.

בבא מציעא. פרק חמישי – איזהו נשך דף עג עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ט

תוספות

בְּרִשּׁוֹת מוֹכֵר. אִם קִיבֵּל עָלָיו מוֹכֵר אַחֲרֵית הַדֶּרֶךְ. מוֹתֵר. דָּאִין בָּאן מִלּוֹחַ עַד שְׁתַּמְכֵּר וְכָל מָה שֶׁמִּבְּמֵר בְּיוֹקֵר שֶׁל בְּעֵלִים הָרָאשׁוֹנִים הוּא: בְּרִשּׁוֹת לֹקֵחַ אֶסוּר. דְּמַהֲשָׁתָא מִלּוֹחַ הוּא גְּבִיָּה וְהָיִב לִיה טוּפִינָא מִדְּמִיָּה בְּרִיבִיתָא: תֵּנִם לִי. וְאוֹכְלִם בָּאן וְאִי אֶעֱלֶה לָךְ לִזְמַן פְּלוּנִי מִפִּירוֹת שִׁישׁ לִי שֵׁשׁ: יֵשׁ לֹא שֵׁם מוֹתֵר. דְּמַהֲשָׁתָא

אֲנִימִיהוּ בְּרִשּׁוֹתֵיהּ וְאֵעִ"ג דְּלֹא מִשְׁיַר סָאָה בִּסְאָה לֹא רִבִּית קְצוּצָה הִיא אֶלָּא אֶבֶק רִבִּית דְּרִבָּנָן וְכִי יֵשׁ לֹא גְּזוּר: אִין לֹא בְּאִתּוֹ מָקוֹם אֶסוּר. דְּבִשְׁכַּר הַמִּתְנַתּוּ נִתְּן לֹא זֶה בְּמִקּוֹם הַיּוֹקֵר: וְהַחֲמִירִים מַעֲלִים בְּמִקּוֹם הַיּוֹקֵר בְּבִמְקוֹם הַזּוֹל וְאִין חוֹשְׁשִׁין. הַחֲמִירִים הַפּוֹשְׁתִּפְרִים בְּתַבּוּאָה וּמִבִּיאִים מִמִּקּוֹם הַזּוֹל לְמִקּוֹם הַיּוֹקֵר מוֹתֵר לָהֶם לִיקַח מַעוֹת מִבְּעָלֵי בָתִּים עֲשִׂירִים בְּמִקּוֹם הַיּוֹקֵר עִ"מ לִיתֵּן לָהֶם לִזְמַן פְּלוּנִי הַפִּירוֹת כְּשֶׁעַר מִקּוֹם הַזּוֹל וְאִין חוֹשְׁשִׁין שְׂהִיא רִבִּית שְׁכַר הַמִּתְנַתּוּ מַעוֹת כְּדִמְפָּרֵשׁ וְאוֹיֵל: מִ"ט רַב פֶּפֶא אָמַר נִיחָא לְהו דְּמַגְלֹל לְהו תִּרְעָא. שַׁעַל יְדִי מַעוֹתֵי שֶׁל זֶה הֵם יִבְרִים סוֹחֲרִים וּמִבְּיָרִים אוֹתָם בְּעָלֵי בָתִּים שֶׁל מִקּוֹם הַזּוֹל וְנוֹתֵנִן לָהֶם בְּהַקְפָּה וּמִשְׁתַּבְּרִים אֶצְלָם וְאֶפִּילוּ לֹא הָיָה זֶה מִמִּתֵּן לָהֶם שׁוֹם וְזֶה אֶלָּא לְהִבְיָא לֹא מִיֵּד נוֹחַ לָהֶם לִטְרוֹחַ וְלִדְיוֹת שְׁלֹחֵם לְקַבֵּל עֲלֵיהֶם אַחֲרֵית הַדֶּרֶךְ עַל כֵּן: דְּמוֹזֵל יִבְיָהוּ. בְּנֵי מִקּוֹם הַזּוֹל כְּשֶׁשׁוֹמְעִין שָׂאִין אֵלֹא מוֹזֵל מִלְּהַבְרִין כִּי מוֹזֵל גְּבִיָּהוּ כְּדִי שֶׁלֹּא יִמְשְׁכוּ יְדֵיהֶם מִלְּהַרְגִּיל אֶצְלָם: תִּנְרָא חֲתָמָא. תִּנְרָא שְׂאִינוּ יִבְרַךְ עֲדִין לִמָּן דְּאָמַר דְּמַגְלֹל לְהו תִּרְעָא אִיבָא לְמִיד דְּמוֹזֵל גְּבִיָּהוּ לִיבָא דִּכְיוֹן שְׂאִינוּ יִבְרַךְ לָהֶם אִין מִאֲמִינִים בְּדִכְרֵי שְׂהוּא נוֹתֵנִם בְּמִקּוֹמוֹ דְּזוֹל וְלֹא מוֹזֵל אִיבָא אֶבֶק: בְּסוֹרָא אֶבֶק: גְּרִינִי בּוֹחֵא: שֵׁם מִקּוֹם: אִזְלָן שִׂיתָא. גְּרִינִי בּוֹחֵא: וְנִשְׁקוֹל שִׂיתָא. כִּיֵּן דְּמַקְבֵּל עֲלֵיהּ אֲנִיבָא דְּאִירָתָא אִין בָּאן רִבִּית וְאֶפִּילוּ לֹא קֵבֵל עֲלֵיהּ אֲנִיבָא דְּאִירָתָא קִתְּנִי הַחֲמִירִים מַעֲלִים בְּמִקּוֹם הַיּוֹקֵר בְּבִמְקוֹם הַזּוֹל: מָהוּ לְעֵשׂוֹת בְּנִינִסָּא כִי אָגַר נָטַר לִיה שְׂאִיר פְּרָגְמָטָא בְּגוֹן שְׁכָרֵי זָהָב וְכֶסֶף וְשָׂאִר מִינֵי מִתְּבֹת מִי אֲמִירָן תְּבֹאָה דְּמִידִּי דְּשִׁכִּית הוּא דְּאִזְלִי וְאִתּוֹ כָּל שְׂעָתָא אֲמִירָן נִיחָא לְהו דְּמַגְלֹל תִּרְעָא אִי נִמִּי דְּמוֹזֵל גְּבִיָּהוּ אֶבֶל שְׂאִיר פְּרָגְמָטָא לִיבָא גִּילּוּי תִּרְעָא וְלֹא

בְּרִשּׁוֹת מוֹכֵר מוֹתֵר מוֹתֵר לֹקֵחַ אֶסוּר בְּהַמּוֹלִיד פִּירוֹת מִמִּקּוֹם לְמִקּוֹם מִצָּאוּ חֲבִירוֹ וְאָמַר לֹא תֵּנִם לִי וְאִי אֶעֱלֶה לָךְ פִּירוֹת שִׁישׁ לִי בְּאִתּוֹ מָקוֹם אִם יֵשׁ לֹא פִירוֹת בְּאִתּוֹ מָקוֹם מוֹתֵר וְאִם לֹא אֶסוּר וְהַחֲמִירִין מַעֲלִים בְּמִקּוֹם הַיּוֹקֵר בְּבִמְקוֹם הַזּוֹל וְאִין חוֹשְׁשִׁין מָאִי טַעְמָא רַב פֶּפֶא אָמַר נִיחָא לְהו דְּמַגְלֹל לְהו תִּרְעָא רַב אֲחָא בְּרִיה דְּרַב אִיקָא אָמַר נִיחָא לְהו דְּמוֹזֵל גְּבִיָּהוּ מָאִי בִּינִיָּהוּ אִיבָא בִּינִיָּהוּ תִנְרָא חֲתָמָא בְּסוֹרָא אֶבֶק: אֶרְבָּעָה אֶרְבָּעָה בְּכַפֵּי אִזְלָן שִׂיתָא שִׂיתָא יְהִיב רַב זֻזִי לְחַמְרִי וְקִבֵּל עֲלֵיהּ אֲנִיבָא דְּאִירָתָא וְשָׁקֵל מִינִיָּהוּ חֲמִשָּׁה וְנִשְׁקוֹל שִׂיתָא אֶדָם חֲשׁוֹב שְׂאִי בְּעָא מִינִיָּהוּ ר' אִסִּי מַר' יוֹחֲנָן מָהוּ לְעֵשׂוֹת בְּנִינִסָּא כִּי א"ל בִּיקֵּשׁ ר' יִשְׁמַעְיָאֵל בְּרַבִּי יוֹסִי לְעֵשׂוֹת כִּי בְּכָל פֶּשֶׁתָן וְלֹא הִנִּיחוּ רַבִּי אִיבָא דְּאִמְרִי בִּיקֵּשׁ רַבִּי לְעֵשׂוֹת בְּנִינִסָּא כִּי לֹא הִנִּיחוּ ר' יִשְׁמַעְיָאֵל בְּר' יוֹסִי פְּרִדִּיסָא רַב אֶסֶר וְשִׁמוּאֵל שְׂרִי רַב אֶסֶר כִּיֵּן דְּלִקְמִיָּה שְׂוִיָּא טַפִּי מִיתְּהוּ כִי אָגַר נָטַר לִיה וְשִׁמוּאֵל שְׂרִי כִיֵּן דְּהוּ בִּיה תִּיּוּהָא לֹא מִיחַזִי כִי אָגַר נָטַר לִיה אָמַר רַב שִׁמְיָא בְּר' חִיָּיא וְמוֹדִי רַב בְּתוּרִי דְּנִפְשִׁי פְּסִידִיָּהוּ אָמַר לְהו שְׁמוּאֵל לְהַנְהוּ דְּשִׁבְשִׁי שְׁבָשָׂא הַפּוֹכֵב בְּאַרְעָא כִי הִיבִי דְקֵנִי לְכוּ גּוֹפָא דְאַרְעָא וְאִי לֹא הוּא לְכוּ בְּהַלְוָאָה וְאִסוּר אָמַר לְהו רַבָּא לְהַנְהוּ דְּמִנְפָּרִי בְּאִי פּוֹקוּ הַפּוֹכֵב בְּכִי דְרִי כִי הִיבִי דְלֹא תִשְׁתַּלֵּם שְׁכִירוֹת דִּידְכוּ עַד הֵרָא שְׂעָתָא דְשְׁכִירוֹת אִינֵה מִשְׁתַּלְמָת אֶלָּא בְּסוֹף וְהֵרָא שְׂעָתָא אוֹזֵלִי דְקָא מוֹזֵל גְּבִיָּהוּ אָמַר לִיה רַבִּנָּן לְרַבָּא קָא אֲכִיל מַר רִבִּית דְּכֹבֵל עֲלֵמָא שְׁקֵלִי אֶרְבָּעָה וּמִסְלָקִי לְאַרְיסָא בְּנִינִסָּא מַר נָטַר לְהו עַד אִירִי וְשָׁקֵל שִׂיתָא אָמַר לְהו אִתּוֹן קָא עֲבָדִיתוֹן שְׂלֹא בְּדִין אִירָעָא לְאַרְיסָא מִשְׁתַּעֲבָד אִי אִתּוֹן מִסְלָקִיתוֹ לְהו בְּנִינִסָּא מִפְּסִידִיתוֹ לְהו בְּכַמָּה אָנָּא נִטְרָנָא לְהו עַד אִירִי וּמְרוֹחוּנָא לְהו בְּכַמָּה רַב

יִבְרִים סוֹחֲרִים וּמִקְפִּין לָהֶם סְחוֹרוֹת אַחֲרוֹת וְקוֹשֶׁה דְּקָאֻמַּר אִיבָא בִּינִיָּהוּ תִנְרָא חֲתָמָא וְלִפְרִיָּשׁוּ אִיבָא בִּינִיָּהוּ נִמִּי תִנְרָא וְשֶׁן דְּטַעְמָא דְּמַגְלֹל לְהו תִּרְעָא שְׂהִירִי יִבְרִים הֵם מִימִי קֶדֶם וְנִרְאָה כִּפִּי ר"ח דְּפִרְשׁ דְּטַעְמָא דְּמַגְלֹל לְהו תִּרְעָא שְׁבַעֲלִי בָתִּים הַמְּלִיִּים מְגִלִּים לָהֶם שְׁעָרֵי הַיּוֹקֵר שְׁפַעֲמִים בְּעוֹד שְׁחֹלְכִים הַחֲמִירִים לְמִקּוֹם הַזּוֹל וְחוֹרִין מִתִּיבְרִין בָּאן וְכַעֲלִי בָתִּים מוֹדִיעִין לָהֶם וּמִסִּיעִין לָהֶם לְמִכּוֹר: בְּתוּרִי דְּנִפְשִׁי פְּסִידִיָּהוּ. ר"ח גְּרִיס בְּתוּרִי וּפִי שְׁמוּכִר עֲגֻלִּים עֲסִיגִים וְלֹדוֹת עֲדָרֹ אֲשֶׁר יוֹלְדוּ לֹא בִּשְׁנָה זֹאת וּמוֹדֵד רַב בּוֹה דְּשִׁיר שְׁרִיגִילֹת הַרְבֵּה שְׁפִיפִילוֹת וְהָהּ הַקֶּלֶקֶל יוֹתֵר מוֹתִיָּהוּ אִי פְּרִדִּיסָא דְּשִׁבְשִׁי בִּישָׁא. פִּי בְּקוֹנְטֵרֵס בְּעָלֵי בָתִּים הַמְּלִיִּים לְחִיטִּים לְאַרְיסִים לוֹרַע וּמִשְׁלֵשִׁין לָהֶן לְגוֹרֵן תְּבֹאָה חֲדָשָׁה וְלֹא אֲשַׁכְּחֵן בְּשׁוֹם דּוֹכָתָא שְׁקוֹרִין זֶה שִׁבְשִׁי וְשִׁבְשִׁי הֵינִי וּמוֹרוֹת שְׁמִתָּרָם (כַּחֲשִׁים מ) שְׁלֶשֶׁה שְׁרִיגִים תֵּלֶת שִׁבְשִׁין וְכֵן (בְּכַסֵּת דף ס) וְלֹא יְהִיב מַר שִׁבְשִׁא לְאַרְיסָא (וְכֵן שִׁבְשִׁתָּא מֵאִרְיסָא) וְר"ח פִּירֵשׁ שְׁנוֹתֵנִן מַעוֹת לְבַעַל הַזְּמוּרוֹת בְּכָךְ וְכָךְ הַמְשׁוּי וְהֵם שְׁוִים יוֹתֵר בְּשַׁעַת שְׁזוּמֵר הַכְּרָמִים וְלִיבָא תִיּוּהָא בְּזִמּוּרוֹת כְּמוֹ בְּפִירִי וְלִכָּן מִצְרִיָּה שְׁמוּאֵל לְהַפּוֹכֵי בְּאַרְעָא: רַב

אִזְלָן גְּבִיָּהוּ דְּמִי שְׁמֹכֵר לֹא עֲכָשׁוּ לֹא יִמְכּוֹר לֹא לְמַחֵר וּפְרָגְמָטָא: שְׁלֹקֵחַ הַיּוֹם אִינוּ לֹקֵחַ לְמַחֵר: פְּרִדִּיסָא. לְקוֹנֵת יוֹן מִן הַכֶּרֶם בְּדָמִים פְּחוּתִים כָּל פִּירוֹת שֶׁנָּה זֶה בְּכָךְ וְכָךְ וְלֹקֵחִין אַחֵר שֶׁזֶן בּוֹסֵר אִין סוֹמֵד אֶבֶל עֲדִין לֹא הִגִּיעוּ לְבִיכּוֹר: רַב אֶסֶר. דְּמַשׁוֹם הַקְּדֵמַת מַעוֹת לִזְמַן הַבְּצִיר קְמוּזִיל גְּבִיָּה וְהוּי אָגַר נָטַר לִיה: כִּיֵּן דְּהוּ בִּיה תִּיּוּהָא. פְּעֻמִּים שִׁישׁ קִלְקֹל בְּכֶרֶם בְּגוֹן בְּרָד אִין גְּשָׁמִים אִין קֶרֶחַ וּמִפְּסִידִי הַכֵּל וּמִקְבֵּל עָלָיו כֵּל סִפְקִי הַפֶּסֶד לֹא מִיחַזִי כְּאָגַר נָטַר לִיה. תִּיּוּהָא נִרְאָה בְּעִינֵי דְּבִר הַרְבֵּה כְּמוֹ קִדּוּשִׁין (דף ס) תּוֹחָא עַל הָרָאשׁוֹנוֹת: וּמוֹדֵד רַב בְּתוּרִי. מִקּוֹם שְׁבוּצָרִין כְּרָמִים בְּשׁוּרִים בְּעָגֻלִי וּמוֹלִכִין אֵת הַעֲגֻלָּה רַבִּי שְׁמוּאֵל וְהַתְּקַלְלִין וְגִלִּי הַשְׁוִירִים בְּקִרְיָה שְׁרָשִׁים שְׁבָקִרְעָה וְהַפֶּסֶד רַב: שְׁבָשִׁי שִׁבְשִׁי. בְּעָלֵי בָתִּים הַמְּלִיִּים תְּבֹאָה לְאַרְיסִים לוֹרַע וּמִשְׁלֵשִׁין לָהֶם לְגוֹרֵן תְּבֹאָה חֲדָשָׁה: סִיעִי בְּגוֹפָה דְּאִירָעָא. בְּהִרְשִׁי וּבְקִצְרִי מַעֲט: הִיא בְּהַלְוָאָה. סָאָה בְּסָאָה: מִנְפָּרִי בְּאִי. שוּמֵרִי הַקְּמוֹת עַד הַקְּצִיר: הַפּוֹכֵב בְּכִי דְרִי. סִיעִי אֵת בְּנֵי הַבְּקָעָה בְּדִשְׁת תְּבֹאָה בְּגוֹרֵן בְּהַלְכָּה וּבְהַבָּה סִיעִיָּא פּוֹרְתָא לְפִי שְׁבִשְׁבִיל שְׂאֵתָם מִמִּתֵּינִים שְׁכָרְכֶם עַד גָּמַר מִירוֹחַ הַגּוֹרֵן הֵם נוֹתֵנִם לָכֶם מִתְּנָה יוֹתֵר עַל שְׁכָרְכֶם לְפִיכָךְ סִיעִי אוֹתָם כְּדִי שְׂתֵּאֵף פְּעוּלָתְכֶם מִשְׁתַּכֵּחַ עַד כָּלוֹת הַגּוֹרֵן וּשְׁכִירוֹת אִינֵה מִשְׁתַּלְמָת אֶלָּא לְבִסּוֹף

וְאִין בָּאן הַמִּתְנָה וְאִם יוֹסִיפוּ לָכֶם אִין זֶה שְׁכַר הַמִּתְנָה שְׁכָרְכֶם אֶלָּא אוֹזֵלִי מוֹזֵל לְגַבִּיָּה: כּוּלִי עֲלֵמָא. הַחוֹכְרִים שְׂדוֹתֵיהֶם לְאַרְיסִים: שְׁקֵלִי אֶרְבָּעָה. בּוֹרִין בְּחִכְרִיתָהּ הַשְּׂדֵה: וּמִסְלָקִי לְאַרְיסָא בְּנִינִסָּא. בּוֹפִין אוֹתָם לְקַצּוֹר תְּבֹאָתוֹ וְלִשְׁתַּלֵּם מִמֶּנָּה בְּנִינִסָּא: וְכִי מַשׁוֹם דְּנִטְרָא לִיה עַד אִירִי. שְׁקֵלִי שִׂיתָא וְקָא סִלְקָא דְּעָתָךְ מַשׁוֹם הַמִּתְנָה הַחֲכִירוֹת קָא מוֹסִיף: אִתּוֹן הוּא דְּעֲבָדִיתוֹ שִׂילָא בְּרִין. שְׂאֵתָם מִסְלָקִין אוֹתוֹן בְּנִינִסָּא וְעֲדִין לֹא נִתְמַלֵּאת תְּבֹאָה בְּקִשְׁיָה וּמִפְּסִידִין אוֹתוֹן הַרְבֵּה וְאַרְעָא לְאַרְיסָא מִשְׁתַּעֲבָד עַד שְׁתַּתְּבֵּשֶׁל תְּבֹאָה כָּל צִרְכָּה הַלְכָךְ שֶׁלֹּא בְּדִין הִיא בְּפִיתִיכֶם: אָנָּא נִטְרָנָא לְהו עַד אִירִי וּמְרוֹחוּנָא לְהו בְּכַמָּה. וְשְׁכַר שְׂדֵי אִינוּ נוֹטֵל שְׁלָכָךְ אִינוּ מִפְּרִי עַל חֲכִירוֹתָהּ

וְאִינוּ בְּשִׁכַר הַמִּתְנָה ד' בּוֹרִין: רַב

וְאִינוּ בְּשִׁכַר הַמִּתְנָה ד' בּוֹרִין:

רַב

רַב

רב מרי בר רחל. בימי רבא הוה כדמשמע הכא ובפרק מי שמת וכו' דף קט. וס' ד"ס (כ) ובפרק החולץ (יבמות דף מה: וס' ד"ס רבא) לא גרס רב אכשירה לרב מרי בר רחל אלא רבא והוה בנו של איסור גיורא ועוד מצינו אחר בנו של רבא כדאמר' במי שדחשיך (נדה דף קד. וס' ד"ס ומרין) רבא אבהו דרב מרי בר רחל:

נמר שתא שקל אגר ביתא. פי' בקונטרס אגר שנה הבאה ותימה למה לא המתין עד סוף השנה דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף ושמן הוה מנהגם ליתן השכירות בסוף כל חדש וכן משמע במתניתין לעיל (ה' סה) גבי מרבים על השקר אי נמי נטר שתא היינו (שכירות של) שנה שניה ומיהו קשה למה לא ניבא לו מחובו ושמן בטוח הוה מן הנכרי שפרע לו או להראות שהוא נוטל לו שקר שלא הוה נראה כיושב בשכר הלקאה וא"ת מבה דנא דבר מצרא הוה לו לרב מרי להוציא מיד רבא כדאמרין לעיל (ה' סה) מאי משכנתא דשכונא גביה והא דאמרין לקמן (ה' קה) דבן מן הנכרי לית ביה משום דינא דבר מצרא היינו משום דמצי אמר ליה אריא אבריה ממצרך אבל הכא רב מרי שלא הוה לו בית אצל בית הנכרי לא שייך האי טעמא ואדרבה הפסיד שקל זמן ופסיד קנאו רבא הוה דר בו רב מרי בשביל ר'יל רבא מרי לא הוה רוצה לקנות:

דסתם משכנתא שתא. ולא הוה מצי נכרי לסלקי וחשוב כמכר אצלו כל אותה שנה כמו לעיל (ה' סה) באתרא דלא מסלקי והשתא נישקול מר אגר ביתא דחשיב אפילו הוה הבית ממושכן לו מרבא שאם הוה בא רבא להחזיק בבית הוה מונעו רב מרי אם הוה רוצה עד שפרע לו מעותיו הלקר הוה חשיב רבא בלוח אסור רב מרי לזר בו בחנם ורבא הישבו ר'יל עדיף מגברא דאיתא מביה:

השתא נישקול מר אגר ביתא. משמע ד יכול אדם למכור מה שהשכיר ביד אחרים וכן משמע בפרק האומר משקלי (פסוק דף כז. וס' ד"ס ס"ק) דאם הקדיש המשכיר את הבית אין השוכר רשאי לזר בו יותר ואם דר בו מעל וקשה דאמר' בפרק אע"פ (מסכת דף נ"ז. וס' ד"ס מה) ובפרק בתרא דנדרים (ה' פ.) בית שמשכנתי לך לבשאפדנו ממך תיקדוש קדשה משמע שקל זמן שהיא ממושכנת אינו יכול להקדיש ו"ל דמה שיתר על החוב יכול להקדיש ולמכור אבל גובה תהילה חובו ומה שאין יכול לזר בו לפי שהקדיש מעורב ביד וימכור הבית ויקח זה שבר שנתן: **ושפכי** ליה טפי. אין זה רבית מאחרת שלא היו מזכירים שנותנין בשביל מעותיו שהיו בטלן אצלם כדפירש בקונטרס ולא דמי להלוחו ודר בחצירו שצריך להעלות לו שקר (נטי דף כז.) אע"פ שאינו אומר שיהא דר בשביל בטול מעותיו דשאני התם שעדיין חייב לו: **משתעבדי** בהו טפי. אית ספרים דלא גרסי טפי שלבסוף היו מחזירים להם מעות הכרנא שנותנין בעבורם וכל מה שהיו משעבדין בהן הוה בשכר הלקאה: **אפרוותא** דחולשפט. הכא משמע שהיה שם מקום הזול ובהמכר פירות (ה' טז) משמע שהיו מוליכין שם היינוט כדי למכור ביוקר ו"ל שהיה עומדת בין מדינה שהיה שם ו"ן לרוב ובין מדינה שלא היה נמצא שם ו"ן והיו מביאים שם מקומם הזול וכאים מקומם היוקר שם לקנות:

התם בידו הכא לאו בידו. תימה במאי הוה טפי בידו התם מיהא דאי מיירי התם שיש בידו תבואה לזרוע הכא נמי אם יש לו ו"ן הוה בידו ואי חשיב התם משום דיש בידו לקנות הכא נמי בידו לקנות ויש לומר דהכא אין בידו פשע הזול דשער הזול דחולשפט לא משיך כולי האי דשקא בשקיבא לקנות לא ימצא באותו שער אבל באם אוביי בידו לקנות חסין שאם לא ימצא בזול יקנה ביוקר:

רב מרי בר רחל. בת שמואל הוה ונשבת ונשאה נכרי ונתגייר ושמיא איסור גיורא ורב מרי הורנו שלא בקדושה וליתור בקדושה ומחמת כבודו תלאוהו על שם אמו. **הדר**. נכרי וחבנה לרבא: **נטר שתא**. המתין רב מרי שנה שלימה: **שקל אגר ביתא**. משנה הבאה ואמטי ליה לרבא: **הא דלא אממאי**. הבאתי לא שקלנא אגר ביתא. עד שאכור את הנכרי

שלשל לך מעותיך ואין זו רבית דהא רבא לא מיתביב מיד אלא נכרי: **ומכחרי** ליה כמכר. נוטלין ו"ן טוב ואי הוה שקלי ליה מתשרי דלקא הוה מחמיר ואשתכח דמשום דאקדמינו מעות בתשרי וצדין לא יצא השער קיבל עליו המוכר אחריות ולא דמי לההוא דלעיל (ה' פכ) דיש לו חסין לפי שהיו רגיל להחמיר ושקא כולו החמיר: **מעיקרא**. משעה שלקח: **דחמרא חמרא** דחלא חלא. קלקולו בתוכו הוא אלא שאינו ניכר ו"ן המוקלקל לא לקח הימנה: **לכני אקרא** דשנוותא. שנוותא שם הנדר אקרא קונטריא"ה בלע"ז וישבש על שפת אותו נדר ויהיב לזו רבינא ו"ן לפני הנכרי לתת לו ו"ן בשעת הבציר כשער היוצא: **ושפכי** ליה טפי כופיתא. מדעתם שלא בתנאי: **אחולי קמחלי** נכר. הואיל ולא פסקת עמקם ומדעתם נותנים לך ואין מזכירים לומר בשכר מעותיך שהיו בטילות אצלנו מתנה בעלמא היא: **והא ארעא לא** ידעו ו"ל. אלא שהיו עשירים ורואין בני אדם שהניחו שדותיהם וברחו ואין נותנים מס הקרקע למלך והם נוטלים השדות ותכרימים ופורעין מס למלך ושמן היין שאני לוקח מהם גול הוא ביוי דקרקע אינה נגזלת ודרי היא של בעלים ופירות גול: **מסכא**. מס של קרקע. **פרנא**. כסף גולגלתא שהיו כל היהודים כל אחד אחד כסף גולגלתו למלך: **מוהרקיניהו**. חותם עבדות שלהם: **כמסכא**. בארזו של מלך מניח ודרי כולם עבדים לו דייגא דמלכותא דינא: **תקין**. כופה: **גורקא**. עגלה מוכנת למרכבת אדם ובלשון אשכנז רייטבורג: **כהם** ויחזיבם. נמי תעבדו: **למיון** ליה חמרא. לקנות לו ו"ן בזמן הבציר ומשלם לו ו"ן לפי דמים קלים שקונין אותו: **אפרוותא** דחולשפט. שם המקום שהיו ניקח ונמכר לשם לרוב הלוחקין ו"ן בימות הבציר: **אסמכתא** היא. אפילו הבטיחו ואמר אם איני קונה לך אפרע משלי אין זו אלא אסמכתא הואיל ולא קנו מיד: **אם אוכיר** לך ולא אעביר. גבי מקבל שדה מחבירו למחצה והובירה שלא חרשה ולא זרעה שמין אותה כפיה היתה ראויה לעשות ונותן לו שפר בתב לו שיהיה מתחילה אם אוכיר כו' בפרק המקבל (לפני דף קד.) אלקא כיון דאפסדיה בדידי ולא סמך

לאו אסמכתא היא שאינו מקבל עליו אלא כדי הפסד שהפסיד:

משתעבדי בהו טפי. אית ספרים **אפרוותא** דחולשפט. הכא משמע שהיה שם מקום הזול ובהמכר פירות (ה' טז) משמע שהיו מוליכין שם היינוט כדי למכור ביוקר ו"ל שהיה עומדת בין מדינה שהיה שם ו"ן לרוב ובין מדינה שלא היה נמצא שם ו"ן והיו מביאים שם מקומם הזול וכאים מקומם היוקר שם לקנות:

התם בידו הכא לאו בידו. תימה במאי הוה טפי בידו התם מיהא דאי מיירי התם שיש בידו תבואה לזרוע הכא נמי אם יש לו ו"ן הוה בידו ואי חשיב התם משום דיש בידו לקנות הכא נמי בידו לקנות ויש לומר דהכא אין בידו פשע הזול דשער הזול דחולשפט לא משיך כולי האי דשקא בשקיבא לקנות לא ימצא באותו שער אבל באם אוביי בידו לקנות חסין שאם לא ימצא בזול יקנה ביוקר:

בבא מציעא דף עג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קא

ר' אשי, אין בזה איסור גזל, מפני שעל פי דין המלכות ארעא לטסקא
 משעבדא – הקרקע משועבדת לתשלום המס, ומלכא אמר מאן דיהיב
 טסקא ליכול ארעא – וחוק המלך הוא שמי שמשלם את המס זכותו
 לאכול את פירות הקרקע, וכיון שדינא דמלכותא דינא, אין כאן גזל.
 אמר ליה רב פפא לרבא, תוי מר – ראה אדוני, הני רפני דיהיב וזוי
 אפרינא דאינשי – את אותם החכמים שמשלמים מעות עבור מס הגולגולת
 שאנשים חייבים, ותמורת זאת משעבדי בהו מפי – הם משתעבדים באותם
 האנשים ששילמו עבורם את המס, ודורשים מהם לעבוד עבורם יותר משווי
 המס ששילמו. אמר ליה רבא לרב פפא, טוב ששאלת אותי שאלה זו, כי
 השתא איכו שכיבא – אם הייתי מת עתה, לא אמרי לכו הא מילתא –
 לא הייתי אומר לכם דבר זה, דהכי אמר רב עשה, מותרקיהו דהני –
 חותם העבדות שלהם, בטסקא דמלכא מנה – בארגז של המלך מונה,
 כלומר שמדין המלכות הכל נחשבים כעבדים למלך, ולפיכך הם חייבים
 במס הגולגולת, ומלכא אמר מאן דלא יהיב פרנא לשעתפיד למאן דיהיב
 פרנא – והמלך אמר שמי שלא משלם את המס המוטל עליו, משתעבד למי
 ששילם עבורו את המס, נמצא שאכן על פי דינא דמלכותא נחשבים אנשים
 אלו כעבדיהם של מי ששילם עבורם את המס, ובדין הם משתעבדים בהם.
 רב עקיבא אחיה דרבא – אחיו של רבא, הנה תקריא אינשי דלא מעלו – היה
 תופס בכח אנשים שאינם הגונים, ומעילי להו בגוהרקא דרבא – ומכניסם
 למרכבתו של רבא, בכדי שיוביאו את המרכבה, אמר ליה רבא לרב סעורם,
 שפיר קא עבדת – היטב אתה עושה, שכן מותר להשתעבד באנשים שאינם
 נוהגים כשורה, דתנינא בברייתא, אם ראית את חבריך שאינו נוהג כשורה,
 מנין שאתה רשאי להשתעבד בו, תלמוד לומר (ויקרא כה מו) לענין עבדים
 כנענים 'לעולם בהם תעבדו', ונסמך לו באותו פסוק 'ובאחיכם וגו', ויש
 לדרוש שגם באחיכם אתם רשאים לעבוד, וכול אפילו אם נוהג כשורה
 רשאי אתה להשתעבד בו, תלמוד לומר 'ובאחיכם בני ישראל איש באחיו
 וגו' לא תהדד בו בפרך', הרי שאין לעבוד בישראל בפרך, ולישב את הסתירה
 בפסוק בין הדרשה לפשוטו של מקרא, צריך לומר שאם הוא הגון אסור
 להשתעבד בו, אך אם אינו הגון מותר להשתעבד בו.
 אמר רב חמא, האי מאן דיהיב וזוי להכריה ושלח אותו למיזבן ליה חמרא
 לקנות עבורו יין בשעת הבציר שאז המחזיר זול, ופשע השליח ולא זבין
 ליה – ולא קנה לו יין כלל, משלם ליה – צריך השליח לשלם למשלח ולתת
 לו יין בדינא אויל אפרינא דזולשפט – כפי שהיה יכול לקנות במעות
 שנתן לו בנמל של 'זולשפט' (שם מקום) ששם נמכר היין בזול בשעת הבציר.
 אמר אמימר, אמרייתא לשמעטא – אמרתי שמועה זו קמיה דרב זביד
 מנהרדשא, שרב חמא חייב את השליח לשלם למשלח כפי שהיה יכול
 לקנות בשעת הזול, אמר רב זביד, כי קאמר רב חמא שצריך לשלם כך,
 הני מילי בשולח את חבריו לקנות יין קרם, אבל בשלח אותו לקנות יין
 זק, כלומר יין מסוים, לא – אין השליח חייב לשלם למשלח כפי שהיה יכול
 לקנות בשעת הזול, מפני שאין זה ברור שהפסידו בכך, דמי יימר דמזבני
 ליה ניהליה – מי אמר שהיו המוכרים מסכימים למכור לו את היין הזה.
 רב אשי חלק על רב חמא ואמר, אפילו אם שלח את השליח לקנות יין
 קרם, נמי לא חייב השליח לשלם כפי מחיר יין בשעת הזול. מפרשת
 הגמרא: מאי טעמא, משום שאף אם התנה עמו כן בפירוש, אסמכתא היא,
 שודאי אם היה יודע שלבסוף לא יקנה את היין לא היה מתחייב בכך, ומה
 שהתחייב הוא רק משום שהיה סבור שודאי יקנה עבורו, ואסמכתא לא
 קניא – כל ההתחייבות באופן זה, אינה חלה.
 מקשה הגמרא: ולרב אשי, שסובר שהתחייבות זו היא 'אסמכתא', מאי
 שפא מיהא דתני במשנה לחלן (קד). שהמקבל שדה מחבירו באריסות, על
 מנת לתת לבעל השדה חצי מהתבואה שתעשה השדה, ולבסוף לא עבד בה
 אלא הניח אותה כשדה בור, שמים כמה ראויה השדה לעשות, ונותן לו מזה
 מחצה, מפני שכך דרך האריס לכתוב לבעל השדה, כשהוא מתחייב על
 האריסות. אמר אביי ולא אפריד אשלים במימבא – אם אניה את השדה
 'בור' ולא אעבד בה, אשלים לפי המיטב שהייתה השדה ראויה לעשות. הרי
 שהמתחייב לשלם לחבירו לפי ההפסד שיגרם לו אם לא יעבוד כפי שהתנו,
 אין זו אסמכתא והוא חייב לשלם כך, ואם כן הוא הדין כאן כיון שגרם
 השליח הפסד למשלח, אין זו אסמכתא. מתרצת הגמרא: הוה לענין אריס,
 אין ההתחייבות נחשבת אסמכתא מפני שבשעת התנאי היה פריד לקיימו,
 דהיינו לחרש ולזרוע את הקרקע, ואם כן סמכה דעתו להתחייב בזה,

רב מרי בר רחל משכן ליה ההוא נכרי ביתא – רב מרי בר רחל הלזה מעות
 לנכרי, ונתן לו הנכרי בית כמשכון, ורב מרי דר בבית עד שישלם לו הנכרי
 את חובו, ואחר כך הדר ונגנה לרבא – חזר הנכרי ומכר את הבית לרבא,
 בלא ששילם לרב מרי את חובו, וכיון שהבית עדיין ממושכן לרב מרי,
 המשיך לדור בבית. נמר תריסר ירחי שתא – המתין רב מרי שנה שלמה,
 ולאחריה שקל אגר ביתא – נטל את שכר הדירה עבור השנה הבאה ואממאי
 ליה לרבא – והביאו לרבא כתשלום עבור מה שהוא ממשיך לדור בבית
 שהוא עתה של רבא, ואמר ליה לרבא, האי דלא אממאי למר אגר ביתא
 עד האדינא – מה שלא הבאתי לך את שכר הדירה עד עתה, ודרתי בו בשנה
 הראשונה בלא תשלום ולא חששתי לאיסור גזל, משום דסתם משפנתא
 שתא – סתם משכון של בית או שדה הוא לשנה, ונמצא שאף אי געי נכרי
 לסלקי – אם היה הנכרי רוצה לסלקני מן הבית על ידי תשלום החוב לא היה
 מצוי מסלקי לי – לא היה רשאי לסלקני, והרי זה כאילו כבר קניתי ממנו את
 זכות ההשתמשות בבית לשנה, ולפיכך איני צריך לשלם שכירות על שנה
 זו, אבל השתא – לאחר שכלתה השנה, כיון שזכותו של הנכרי לסלק אותי
 מן הבית על ידי תשלום החוב, יש בידו כח למכור את הבית, וכיון שענה
 הוא ביתך, ובדיני ישראל רשאי בעל הבית לסלק את המלוה מן הבית בכל
 זמן שירצה אף בלא תשלום החוב, אם כן זכות ההשתמשות בבית היא שלך,
 ולשקול מר אגר ביתא – טול את שכר הדירה.
 אמר ליה רבא לרב מרי, אי הוה ידענא דהוה ממושכן ליה למר לא הוה
 זביננא ליה – אם הייתי יודע שהבית ממושכן לך לא הייתי קונה אותו מן
 הנכרי כדי שלא תפסיד את זכותך בבית, ואף השתא שכבר קניתי את
 הבית, מכל מקום בדיניהם צבדינן לה – אנחה עמך כפי הנהוג בדיני
 הנכרים, שכל אימת דלא מסלקי בזוי לא שקיל אגר ביתא – כל זמן
 שאינם משלמים את החוב אינם נוטלים שכר דירה עבור מה שהמלוה דר
 בבית הממושכן, אף אני איני עדיף ממי שבאתי מכוחו, ולפיכך אף אנא נמי
 לא שקילנא מינה אגר ביתא עד דמסלקנא לה בזוי – לא אטול ממך את
 שכר הדירה, עד שאכופך את הנכרי לשלם לך את חובו.
 אמר ליה רבא מפרניש לרב אשי, תוי מר – ראה אדוני, רבנן דקא אכלי
 רבייתא – יש מן החכמים שאוכלים ריבית, דיהיב וזוי אחמרא בתשרי
 ומכחרי לה פתח – שהם נותנים מעות לעושי הדין בתשרי קודם שיצא
 השער, אך אינם נוטלים את היין מיד כיון שהם חוששים שהוא יחמיץ,
 ובטבת הם בוחרים לעצמם את היין הטוב, ונמצא שמחמת שהקדימו את
 המעות קיבל עליו המוכר אחריות, והם נוטלים יין טוב. אמר ליה רב אשי,
 אין בכך כל איסור, משום שאינהו נמי אחמרא קא יהיב, אחלא לא קא
 יהיב – אף הם בשעה שנתנו את המעות לא נתנו אלא על יין ולא על
 חומץ, ומעיקרא – בחדש תשרי כששילמו על היין כבר היה החבית
 דחמרא חמרא ודחלא חלא, כלומר מה שהוא יין טוב מתחילתו אינו
 מחמיץ אף לאחר זמן, ומה שהחמיץ עד חודש טבת, כבר היה קלקולו
 בתוכו בחודש תשרי אלא שלא היה ניכר, וכיון שהם שילמו על יין טוב,
 עליהם לקבל בטבת יין טוב, ואין כאן אחריות שקיבל המוכר עליו, אלא
 בההיא שעתא הוא דקמבבחי – בשעת נטילת היין הם בוחרים ומבחרים
 מזה היין שקנו מתחילה.
 מספרת הגמרא: רבינא הוה יהיב וזוי לגבי אקרא דשנוותא – רבינא היה
 נוהג לתת מעות לאנשים שדרו במחוז שלידי הנהר 'שנוותא' לפני הבציר, על
 מנת שיתנו לו יין לאחר הבציר כפי השער שיצא באותה שעה, ובשעה שבא
 לקבל את היין שפכי ליה מפי בופיתא וסל – שפכו לו המוכרים ונתנו לו
 מדינתם מדה אחת ויותר ממה שהיו צריכים לתת לו. אתא רבינא לקמיה
 דרב אשי ואמר ליה, מי שרי – האם מותר לי לטול את התוספת שהם
 נותנים לי או שיש בכך משום ריבית, שמחמת הקדמת המעות הם נותנים לי
 תוספת. אמר ליה רב אשי, אין – מותר לך לטול, שכיון שלא קצצת עמם
 על כך מתחילה, ואף הם אינם מזכירים שהתוספת היא בשכר מעותיך שהיו
 בטלות אצלם, נמצא שאין כאן ריבית, כלל אהלי הוא דקא מביא אגור,
 הם נותנים לך את התוספת בתורת מחילה ומתנה בעלמא, ואין בזה איסור.
 אמר ליה רבינא לרב אשי, האם יש לי לחשוש שמא היין שברשותם גזול
 הוא, דהא ארעא לאו דיהוה היא – שהקרקע (הכרם) אינו שלהם, אלא
 שבעליה הניחיה וברחו, מפני שלא רצו לשלם את מס הקרקעות המוטל
 עליה, ואנשים אלו פורעים את המס תמורתה ונוטלים את הכרם לעצמם,
 ונמצא שהענבים שהם בוצרים הם גזל, ואסור לי לקנות מהם יין. אמר ליה

1 מה שאין כן **הָאֵם** שהשליח התחייב לשלם כפי המחיר במקום היוקר אם
2 לא יקנה, **לֹא בִידוֹ** – אין בידו בשעת התנאי לקיים את דבריו שהרי אפשר
3 שלא ירצו למכור לו, ואם כן אין דעתו גמורה להתחייב בכך ונחשבת
4 התחייבותו כאסמכתא.

5 **אִמְרַהּ רַבָּה הִנֵּי בִי תִלְחָא דִּיהִבָּה וְזוּי לְחַד לְמוֹבֵן לְהוּ מִידִי** – שלשה אנשים
6 שנתנו מעות לאדם אחר לקנות להם דבר מה שישתכרו בו, **וְזִבְן לְחַד**
7 **מִיְיָהוּ** – והוא קנה חפץ והתכוון שיהיה זה עבור אחד מהם בלבד, **וְזִבְן**
8 **לְבִוְלָהּ** – הרי שלשתם שותפים בו כאילו קנה לשלשתם, **וְלֹא אִמְרַהּ**
9 **שֶׁשְׁלֹשָׁתָם שׁוֹתֵפִים כְּמָה שִׁקְנָה אִלָּא בְּאֻפֵּן דְּלֹא צָר וְחֵתִים אִינִישׁ אִינִישׁ**
10 **לְחֻדְיָהּ** – שהשליח לא קשר וחתם את המעות של כל אחד מהם בצרור
11 בפני עצמו, ומעות שלשתם מעורבים, ולפיכך נחשבים שלשתם שותפים
12 בכל המעות, **אֲבָל אִם צָר וְחֵתִים אִינִישׁ אִינִישׁ לְחֻדְיָהּ** – קשר וחתם את
13 מעותיו של כל אחד מהם בצרור בפני עצמו, וקנה במעות של אחד מהם
14 דבר מה, **לְמֵאן דְּזִבְן וְזִבְן וְלְמֵאן דְּלֹא זִבְן לֹא זִבְן** ואינם שותפים בו, כיון
15 שמעות כל אחד מהם מונח בפני עצמו.

16 **אִמְרַהּ רַב פִּי מִשְׁמִיָּה דְרַבָּה, הָאִי סִיטוּמְתָא קִנְיָא** – החותם שמחתימים
17 החנונים את החביות שקנו נחשב לקנין, ואין בעל הבית יכול לחזור בו מן
18 המכירה אף על פי שהחנוני לא משך ולא הגביה את החביות. מבררת
19 הגמרא: **לְמֵאן הִלְכְתָּא** – לענין מה קנה החנוני את החביות, כלומר האם
20 הוא קנין גמור או לא. משיבה הגמרא: **רַב חֲכִיבָא אִמְרַהּ** שהסיטומתא
21 מועילה **לְמִקְנֵיָא מִמֶּשׁ** – לקנין גמור, ואין אחד מהם יכול לחזור בו אפילו
22 אם ירצה לקבל עליו מי שפרע. **וְדִפְנֵן אִמְרַי** אין זה קנין גמור, ולא הועילה
23 הסיטומתא אלא שאם ירצה אחד מהם לחזור בו יצטרך **לְקַבּוּלֵי עֲלֵיהּ מִי**
24 **שְׁפִרַע**.

25 מסיקה הגמרא: **וְהִלְכְתָּא** ברוב המקומות אין הסיטומתא קנין גמור ואינו
26 מועיל אלא **לְקַבּוּלֵי עֲלֵיהּ מִי שְׁפִרַע**, ומכל מקום **בְּאַתְרָא דְּנִהְיִי לְמִקְנֵי**
27 **מִמֶּשׁ** – במקום שהמנהג שעושים סיטומתא על מנת שבכך יהיו החביות
28 קניות לגמרי לחנוני, **קִנְיָ** – קנה החנוני את החביות ואין אחד מהם יכול
29 לחזור בו כלל, שכיון שנהגו בקנין זה הרי יש כאן גמירות דעת מצד המוכר
30 והקונה לקנין, וכל מעשה שיש בו גמירות דעת לקנין מועיל בקנין גמור:
31 שנינו במשנה: **הָיָה הוּא תִלְחָה לְקוֹצְרִים**. כלומר שאם יש למוכר פירות
32 ברשותו אף על פי שלא נגמרה מלאכתם, ועדיין אינם עומדים למכירה,
33 מותר לפסוק עליהם כשער הוול אפילו קודם שיצא השער, מפני שנחשב
34 שיש לו את אותם פירות והם נכנסים לרשותו של הלוקח, הגמרא דנה עד
35 כמה אפשר שיהיו הפירות מחוסרים עד לגמר מלאכתם, ועדיין יהיה מותר
36 לפסוק עליהם:

37 **אִמְרַהּ רַב** אם אין הדבר שפוסק עליו **מְחוּסָר** אלא **שְׁתֵּיתִים** – שתי מלאכות
38 עד שיהיה ראוי למכירה, **פֻּסֵק** עליו כשער הוול אף על פי שלא יצא
39 השער, אבל אם הוא עדיין מחוסר **שְׁלֹשׁ מְחוּסָר** **אִינוּ פֻּסֵק** עליו, מפני
40 שנחשב כמו שעדיין אין לו את הדבר שהוא פוסק עליו וצריך להמתין עד
41 שיצא השער. **וְשִׁמְוָאֵל אִמְרַהּ** אם אינם מחוסרים אלא מלאכה שאפשר
42 לעשותם **בְּיָדֵי אֲדָרַם**, **אִפִּילוּ** אם הם מחוסרים **מֵאָה מְלָאכָה**, הרי זה נחשב
43 כיש לו **פֻּסֵק** עליו כשער הוול, שכיון שבידו להשלים את כל מה שחסר,
44 הרי זה כאילו הוא כבר ברשותו, אבל אם מחוסר מלאכה שאינו יכול
45 לעשותה אלא תלויה בִּידֵי שְׁמַיִם, **אִפִּילוּ** אם אינה אלא מלאכה **אַחַת**,
46 **אִינוּ פֻּסֵק** שכיון שאין בידו להשלים את המלאכה, הרי זה נחשב שעדיין
47 אינו ברשותו ואינו רשאי לפסוק אלא אם כן יצא השער.

48 הגמרה דנה בדברי המשנה לפי דברי האמוראים: **תֵּנִן פֻּסֵק עֹמֵן עַל**
49 **הַגִּידִשׁ** – מותר לפסוק על תבואה אף על פי שאין לו אלא גדיש המחוסר
50 דִּישָׁה. מקשה הגמרא על שיטת רב: **וְהָאֵם** בסתם גדיש עד שתיעשה גורן
51 הראוי למכירה, **מְחוּסָר** ארבע מלאכות, והם א' **מִשְׁדָּא בְּחֶמְהָ** – לשטוח את
52 העומרים (והבילות התבואה) מול השמש כדי שיתייבשו ויהיו ראויים
53 לדיש, ב' **לְמִיבֶשׁ** – שיתייבשו העומרים בשמש, ג' **וְלְמִידִשׁ** – לרוש את
54 התבואה, ד' **וּמִידְרָא** – ולזרות את התבואה ברוח כדי שיתפזר המזג
55 ויישאר גרגירי התבואה בלא מוץ, ומדוע מותר לפסוק עליו.

56 מתרצת הגמרא: המשנה מדברת **בְּגִזּוֹן דְּשִׁדָּא בְּחֶמְהָ וְיָבֵשׁ** – שכבר שטח
57 את העומרים בשמש ויבשו, ואינם מחוסרים אלא דִּישָׁה חריה, וכל שאינם
58 מחוסרים אלא שתי מלאכות מותר לפסוק עליהם.

59 מקשה הגמרא: **וְלְשִׁמְוָאֵל דְּאִמְרַהּ** שאם מחוסר מלאכה בִּידֵי שְׁמַיִם, **אִפִּילוּ**

60 **אַחַת, אִינוּ פֻּסֵק**, קשה איך התירה המשנה לפסוק על הגדיש, **וְהָאֵם**
61 **מְחוּסָר מִידְרָא** – זריה ברוח דְּכִידִי שְׁמַיִם הִיא – שהרי אי אפשר לזרות
62 אלא אם כן יש רוח, ואין בידו להביא את הרוח אלא בידי שמים היא.
63 מתרצת הגמרא: **אִפְשָׁר בְּנִפְּוּתָא** – אף אם לא תהיה רוח יוכל לנפות את
64 גרגירי התבואה מן המוץ על ידי נפה, ונמצא שתיקונו תלוי בידי אדם ולכך
65 רשאי לפסוק עליה:

66 מקשה הגמרא על רב: מדוע שנינו בהיתר הפסיקה **וְעַל הַעֲבִיטִים שֶׁל עֲנָבִים**;
67 **וְהָאֵם** עדיין **מְחוּסָר** ארבע מלאכות עד שיהיה כאן יין הראוי למכירה, א' **מְכַבֵּר**
68 – שיתחממו הענבים בתוך העביט, ב' **וְעִיּוּלֵי לְבִי מַעְצָרְתָּא** –
69 להכניס את הענבים לגת, ג' **לְמִידִשׁ** – לדרוך אותם בגת שיצא היין מן
70 הענבים, ד' **וְלְמַנְגֵּר** – ולמשוך את היין מן הגת אל הבור שלפני הגת.
71 מתרצת הגמרא: מדובר במשנה בענבים שכבר אינם מחוסרים חימום, אלא
72 **בְּדִתְנֵי רַבִּי תִיָּא** לענין זיתים, ששנינו במשנה על המעטן של זיתים, ורבי
73 חייא גרס בברייתא, **עַל הַבּוֹמֵר שֶׁל זֵיתִים** כלומר שפוסק עמו לאחר שכבר
74 נתחממו הזיתים במעטן, **הָאֵם נָמִי** יש לפרש לענין עביט של ענבים, שכונת
75 המשנה **עַל הַבּוֹמֵר שֶׁל עֲנָבִים**, כלומר שפוסק עמו לאחר שכבר התחממו
76 הענבים בתוך העביט, וראויים כבר להכניסם אל הגת.

77 מקשה הגמרא: **וְהָאֵם** עדיין **מְחוּסָרֵי תֵלָת** – שלש מלאכות גם לאחר
78 שהענבים התחממו, שהיינו להכניסם לגת, ולדרוך אותם ולמשוך את היין
79 אל הבור. מתרצת הגמרא: המשנה מדברת **בְּאַתְרָא דְּהָהוּא דְּזִבְיָן הוּא**
80 **דְּקִנְיָד** – במקום שהמנהג הוא שקונה היין הוא מושרך את היין מן הגת אל
81 הבור, ונמצא שלאחר שתי מלאכות כבר ראוי היין למכירה, ולפיכך מותר
82 לפסוק עליה:

83 מקשה הגמרא על רב: מדוע שנינו בהיתר הפסיקה **וְעַל הַמַּעְטָן שֶׁל זֵיתִים**;
84 **וְהָאֵם מְחוּסָר** ארבע מלאכות עד שיהיה כאן שמן הראוי למכירה, א' **מְכַבֵּר**
85 – שיתחממו הזיתים בתוך המעטן, ב' **וְעִיּוּלֵי לְבִי דְפִי** – להכניסם לבית
86 הבר, ג' **לְמִידִשׁ** – לדרוך על הזיתים בבית הבר ולעשות מהם שמן, ד' **וְלְמַנְגֵּר**
87 – ולמשוך את השמן מבית הבר אל הבור שכונסים בו את השמן.
88 מתרצת הגמרא: **תֵּנִי רַבִּי תִיָּא** בתוספתא שלו, במקום על 'המעטן' של
89 זיתים, **עַל בּוֹמֵר שֶׁל זֵיתִים** והיינו שמדובר לאחר שכבר התחממו הזיתים
90 במעטן וראויים להביאם לבית הבר לדירכה, ולפיכך מותר לפסוק עליהם.
91 מקשה הגמרא: **הָאֵם** עדיין **אַחַת תֵּלָת** – גם אחרי שהזיתים התחממו יש עוד
92 שלש מלאכות החסרות בכדי שיהיה השמן ראוי למכירה, ולפי דברי רב
93 אסור לפסוק על דבר שמחוסר שלש מלאכות. מתרצת הגמרא: המשנה
94 מדברת **בְּאַתְרָא דְּהָהוּא דְּזִבְיָן הוּא מְכַבֵּר** – במקום שהמנהג שקונה
95 השמן הוא זה שמושרך את השמן מבית הבר אל הבור, ונמצא שמיד לאחר
96 שנדרכו הזיתים יוצא מהם שמן הם ראויים למכירה, ואם כן אין הזיתים
97 חסרים אלא שתי מלאכות ולפיכך מותר לפסוק עליהם:

98 מקשה הגמרא על רב: שנינו בהיתר הפסיקה **וְעַל הַבִּיצִים שֶׁל יוֹצֵר**; וקשה
99 **אִמְרַהּ** – מדוע מותר לפסוק על קדירות של חרס בשעה שאין לו אלא
100 עיגולי טיט של יוצר החרס, **וְהָאֵם מְחוּסָר** חמש מלאכות עד שיהיו כאן
101 קדירות הראויות למכירה, א' **לְפִישִׁי** – לגלגל את הטיט לפי המידה שרוצה
102 לעשות את הכלי ולעשות לו בית קיבול, ב' **וְיָבוּשָׁה** – לייבש את הטיט, ג'
103 **עִיּוּלֵי לְאַתּוּנָא** – להכניסו לתוך הכבשן, ד' **לְמִשְׁרָשׁ** – לצרף את הטיט בתוך
104 הכבשן עד שיעשה חרס, ה' **וְלְמִפֵּק** – ולהוציא מן הכבשן. מתרצת
105 הגמרא: מה שאמרו במשנה שמותר לפסוק על הביצים של יוצר מדובר
106 **בְּגִזּוֹן דְּמִלְפָּפָה וְיָבֵישׁוּ** – כגון שכבר גלגל את הטיט ויצר ממנו את צורת
107 הכלי, וכבר יבש הטיט כפי צורה זו. מקשה הגמרא: **וְהָאֵם** עדיין גם לאחר
108 שגלגל ויבש הטיט **אִיכָא תֵלָת מְלָאכָה** עד שיהיו הקדרות ראויות
109 למכירה, והוא הכנסתם לכבשן, צרופם באש, והוצאתם. מתרצת הגמרא:
110 המשנה מדברת **בְּאַתְרָא דְּהָהוּא דְּזִבְיָן הוּא דְּמִפֵּק** – במקום שהמנהג הוא
111 שהקונה את הקדרות הוא מוציאם מן הכבשן, ונמצא שאין חסרות כאן
112 אלא שתי מלאכות עד שיהיו הקדרות ראויות למכירה:

113 מקשה הגמרא על רב: מדוע שנינו בהיתר הפסיקה **וְעַל הַסִּיד מִשִּׁישְׁקָעוֹ**
114 **בְּבִשְׁשָׁן**; **וְהָאֵם מְחוּסָר** שלש מלאכות עד שיהיה ראוי למכירה, א' **מִקְלָח** –
115 לשרוף את אבני הסיד באש, ב' **וְאִפְסִין** – להוציא את האבנים השרופות
116 מן האש, ג' **וּמִידֵק** – לפורר את האבנים דק לאבקה. מתרצת הגמרא:
117 המשנה מדברת **בְּאַתְרָא דְּהָהוּא דְּזִבְיָן הוּא דְּיִיק** – במקום שהמנהג
118 שקונה הסיד מקבל אבנים שרופות, והוא מפורר אותם לאבקה, ונמצא

בבא מציעא. פרק חמישי – איזהו נשך דף עד עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס קג

רש"י תוספות

לאו בידו. שמן לא ימכרוהו לו: דלא צד וחתים. מעות של כל איש ואיש לבד: סיומא. חותם שרושמיין התננים על החביות של יין שלוקחין הרבה ביחד ומניחין אותן באוצר הבועלים ומוליכין אותן אחת אחת למכור לחנות ורושמיין אותם לדעת שכל הרושמות נמכרות: ובאתרא כו' למיקני. שרגילין לרשום על מנת שידבר זה וזה ויהא קנויה לו כאלו משך קני: מחוסר שמים. שמי מלאכות: פוסק עמו. ואע"פ שלא נצא השער דהא יש לו אבל מחוסר שלש באין לו דמי: ביד אדם. אם מלאכות שהדבר מחוסר בידי אדם אפי' מאה הן פוסק: ביד שמים אפי' אחת אינו פוסק. דמי יומר דאתאי ויהא בידו להשלים הלכך באין לו הוא: משדא בחמה. שטח העומקין בהמה: ומידא. לירוק המוצ' לאחר הדישה ברחת ברחת: בגון דשד' בחמה ויבש. דאכתי גדיש קרי ליה: האיקא מידא. דבידי שמים היא שצריך רוח שאינה מצויה: אפשר בנפוחותא. ויין בלעז: על העיבים. בולחיה לאותביניהו לרב ולשמואל נקיש לה ואולי: מכמי. החרמם: למידש. לדרוך בגת: מניד. למשוך היין אל הכור שלפני הגת: ברתני ר' חייא. לקמן: על הכומר של ויתים. דתנן במתני' (נפיל דף ע"ג) מעטן תנא ליה איהו במתני' בלשון כומר בומר לומר שכבר נתחממו: בי דשא. בית הבד של שמן: לפופי. אמולדייר' בלעז' לשון מלפפין הוולד (נפיל דף ע"ג): קטנ' קטנ' שמנגללו לפי מדתו אם גדולות אם קטנות ועושה להן בית קיבול: ומשורה. לפרש בבבשן: בגון דמלפפ ויבש. ואכתי בציצין קרי ליה לשון בריח מרשקא' שהעפר מגובלת עם המים: ומידא. לאחר ששפרף האבנים הרי הן תחכות שרופות ומוציאין אותן מן הכבשן ונותנין בהן מעט מים וצורבין אותן ונידוכות מאליהן בקמח טהור: משדאוי. לשקען בבבשן. משדכין והומין את האבנים ואת העצים והכל בידו ואין חסר אלא מלאכת השריפה: בדא. שצריך שיהא מוכן בידו: בעפר לבן. שאינו מצוי ובשדו מניסין אותו אין מניסין אותו אלא מגובל ועשוי בציצין: אבל בעפר שחור. שהוא מצוי במקומו אין צריך שיהא בידו שאם אין לזה יש לזה: מכי עיילי עפרא. משדכנים המוכר וצבר עפר בביתו ועפר שחור היה: עשי' עפרא. יקר ואינו מצוי: סמכא דעתיה. דכל אחד והחזיר וקבל מי שפרע: לא סמכא דעתיה. דלמא לא משכח עפרא וליקא מי שפרע שהוא עצמו לא נסמך עליו אלא נתן על הספק: ימות

הכא לאו בידו אמר רבא הני בי תלתא דיהבי וזוי לחד למזון להו מדי וזבן לחד מציניהו זבן לכולהו ולא אמרן אלא דלא צד וחתים איניש איניש לחודיה אבל צד וחתים איניש איניש לחודיה למאן דזבן זבן ולמאן דלא זבן לא זבן אמר רב פפי משמיה דרבא האי סיומא קניא למאי הלכתא רב חביבא אמר למקניא ממש רבנן אמרי לקבולי עליה מי שפרע והלכתא לקבולי עליה מי שפרע ובאתרא דנהונו למקני ממש קנו: היה הוא תחלה לקוצרים: אמר רב מחוסר שמים פוסק שלש אינו פוסק ושמואל אמר בידי אדם אפילו מאה פוסק ביד שמים אפי' אחת אינו פוסק תנן פוסק עמו על הגדיש והא מחוסר משדא בחמה למיכש ולמידש ומידרא בגון דשדא בחמה ויבש ולשמואל דאמר בידי שמים אפי' אחת אינו פוסק והא מחוסר מידרא דבידי שמים היא אפשר בנפוחותא: ועל העיבים של ענבים: והא מחוסר מכמר ועיולי לבי מעצרתא למידש ולמנגד ברתני רבי חייא על הכומר של ויתים הכא נמי על הכומר של ענבים והא מחוסר תלת באתרא דההוא דובין הוא דנגיד: ועל המעטן של ויתים: והא מחוסר מכמר ועיולי לבי דפי למידש ולמנגד תני רבי חייא על כומר של ויתים הא איכא תלת באתרא דההוא דובין ההוא מנגיד: ועל הביצין של יוצר: אמאי והא מחוסר לפופי ויבושי עיולי. לאתונא למשורף ולמזפן בגון דמלפפה ויבושו והא איכא תלת באתרא דההוא דובין הוא דמפיק: ועל הסיד משישקענו בבבשן: והא מחוסר מקלה ואפוקי ומידק באתרא דההוא דובין ההוא דייק ולשמואל דאמר בידי אדם אפי' מאה פוסק למה לי משישקענו בבבשן אימא משדאוי לשקען בבבשן: ועל הביצין של יוצר: תנו רבנן אין פוסקים על הביצין של יוצר עד שיעשו דברי ר' מאיר אמר רבי יוסי בדא בעפר לבן אבל בעפר שחור בגון כפר חנניא ותברותיה כפר שיהיו ותברותיה פוסקין אע"פ שאין לזה יש לזה אממר יהיב וזוי מכי מעיילי עפרא כמאן אי כר' מאיר האמר עד שיעשו אי פרבי יוסי האמר אע"פ שאין לזה יש לזה לעולם פרבי יוסי ובאתריה ימות

משחק בקוביא: תני רבי חייא על כומר של ויתים. וא"ת אמאי לא אמר רבי חייא מילתיה ארישא דעביט של ענבים ויש לומר דאין רגילות למכמר ענבים כמו ויתים וא"ת לשמואל דאמר בידי אדם אפילו מאה פוסק למה לי על כומר ויש לומר דבימור הויתים מקרי בידי שמים: וכפר' שיהיו ותברותיה אע"פ שאין לזה יש לזה. לא מיירי בעפרא דהא מחוסר שלש הוא ואינו פוסק אלא בביצין איירי ומדנקט האי לישנא דאע"פ שאין לזה יש לזה בדרקט גבי פוסקין על שער שבשוק משמע שיש שער שבשוק לביצין וקמ"ל דאע"פ שאין שער לקדירות שבשוק כיון שיש שער לביצין חשיב כאלו יש לו ביצין לפסוק לקדירות בשער מוכרי קדירות בול שחביצים לענין קדירות בעין לקטות למוכרי: דחשיב כולו לפי שדרך יוצרים יוצרי' מיהדי שיש הרבה מהם: יבול' לומר לו תן לי כזה או תן לי מעותי. אין זה מעמיד מלזה על גבי פירות כיון דבתורת מקח נותן לו מעות תחילה ואפילו מי שפרע ליכא דדעתיהו דאיניש אתרעא וילא כשנותן מעות על מנת לקבל פירות לאחר זמן: דלמא

ימות הגשמים איבא בינייהו. תנא קמא כל ימות השנה קאמר ופליגי עליה רבי יוסי ואומר לא שנה ימות החמה ולא שנה ימות הגשמים עד שיהא לו למוכר זבל באשפות וחכמים מתירין אף על פי שאין לו יש לאחרים אם ימות החמה וכן שהכל יש להן זבל ששכר נרקב ונישוש בימות הגשמים ונעשה זבל אכל בימות הגשמים לא: ופוסק עמו בשער הנבונה.

אבולה מתני' קאי שפירי לה לפסוק עמו שם יחדלו ויפחיתו דמי השער ויגבה שער הפירות שיתנו יותר בסלע שיתן לו בשער הזול ואם לא פסק בן יקבל על כרחו בשער שפסק: תהא נכרא דיהוב וזו לרבינא דבי חסיה. ופסק עם מוכרי דרבינא תבשיטי הבנות ונתן להם מעות להיות מוכנים ליום פלוני ונעשו חמיו שלים לפסוק: זל דרבינא. ורצה לחזור שאין חמיו רצה לקבלה בדימים הללו: מוכר קהדר בית. כשאנו מקיים תנאו ליתן בשער הזול: וסמא. דמתני' דמצריך ליה לפסוק בשער הנבונה אפילו לרבן קאמר דפליגי עליה דר' שמעון בפרק הקוב (שול דף מו.) ואמר דלוקח יכול לחזור בו במוכר ואין לו עליו אלא מי שפרע בחוור בו אף בלא נשתנה השער ואפילו הכי אמרין במתני' כי נשתנה השער ואיבא למימר הואיל ולא נתן המעות על מנת לקבל עכשיו אלא לאחר זמן ובתוך כך נשתנה השער דעתיה אתרעא זילא הוא לא אמרין הכי אלא אם כן פסק בפירוש שער הנבונה דשקיל בהשתא ואי לא שקיל במעיקרא או יקבל מי שפרע: דלמא מתני'. דאצרכא פירוש: רבי שמעון היא דאמר מעות קונות. וגבי מוכר הוא דתקון רבן חזרה כי לא משוי מניה ומקבל מי שפרע אכל לוקח לא מצי הדר ביה מבי יתיב וזו (אף) כי לא נשתנה השער ומשום הכי כי נשתנה השער נמי הואיל ומעות קונות לא מצי הדר ביה האי לוקח דמתני' דקנו ליה וזו אכל לרבן דאמר אף לוקח יכול לחזור בו אפילו בשעה שלא נשתנה ולא קני אלא לקבולי מי שפרע היבא דנשתנה השער והוא לא נתן מעות אלא ע"מ לקבל לאחר זמן אימא לך דמי שפרע נמי ליבא ואפילו לא פירש: דדעתיה דאיניש. שפוסק עד לאחר זמן: אתרעא זילא הוא. אם נשתנה בתוך הזמן: אימור דאמר ר' שמעון. דלוקח לא מצי הדר ביה: בחד תרעא. כגון

שלא נשתנה השער או הפוסק ע"מ לקבל מיד ונשתנה ובתוך כך נשתנה השער דכי פסק לאו אדעתא דתרעא זילא פסק: בתרי' תרעא. כי מתניתין: מי אמר. מודה הוא דחזר ואין עליו אלא מי שפרע וכי נמי אוקמה לה ברבי שמעון להוציא מקללת מי שפרע מצריך לה לפסוק בשער הנבונה ואם לא פירש וחזר בו מקבל מי שפרע וזה לרבן דבבתי תרעא לא פליגי. דאי לא תימא. דמודי ר' ש בתרי תרעא דלוקח יכול לחזור בו ויקבל מי שפרע. לית ליה. בתמיה: והתניא מקבל מקום כך הלכה בו ר' ש קאמר לה בפרק הקוב (שול דף מו.) ותיפוק ליה. דאין כאן מי שפרע אצל לוקח דרבינא זו דהא שלים שיהא של בית חמיו עשאוהו שלים לפסוק וחמיו חוזר בו ומה בידו של זה לעשות שביד מקללן אותו וחמיה נמי לאו בר קבולי מי שפרע הוא דמצי אמר יהי לך לפסוק בשער הנבונה ותקוני שדיתין ולא לעוותי ובדבר עיוות במה שהיה עליו לתקן לא נעשה שלהו: בתנא דרבין וינבין. לא שלים נעשה אלא הוא פסק עם תתנו ותתנו פסק עם אחרים ומשתבר א"כ לא פסק חמיו עמו וזה פסק בדי למוכרה לחמיו ולהשתבר. מתני' חטין בחטין לזרע. סאה בסאה ובמקרא מפרש טעמא: שהיה ר"ג. כלומר לך הוצרך לשנות משנה זו לפי שהיה ר"ג מחמיר שאם החול נוטל מהן בשער החול ואשמועינן מתניתין לא שהלכה בן אלא שרצה להחמיר על עצמו: גמ' שלא ידר. עדיין לא ידר האריס לתוכה לעובדה בשום עבודה: אכל ידר אסור. כדמפרש ואזיל: רבי אידי אסברה לי. פירש והבינה לי: פירא. תרעא מצי מסלק ליה. בעה"ב הלך אפילו ידר ובכר חרשה הואיל ובגיד בעה"ב לסלקו בשביל שאין לו זרע בשלוקה ממנו וזרע וכשיקרו חטין יתן חטין אין זו הלואה אלא לבציר מהכי נחית הרי הוא ביורד לתוכה מעכשיו ע"מ שישול בעה"ב הוצר תחלה מחלק המגיע לאריס והאריס ישול השאר בשכר טרוח וישול פחות משאר אריסין כשיעור הוצר ועל מנת כן ידר שישול פחות משאר אריסין כשיעור הוצר: מרי ארעא יתיב פירא. וזה היה קרקע שלו יפה ושינה ממנה העיר להטיל על האריס הלך אף פסק בן עמו בתחילתו קודם שיירד דמצי מסלק ליה כי נחית לבציר מהכי נחית ואין זו הלואה אכל ידר ומתחילתו לא פסק עמו שיהא הוצר שלו ואחר מיכן נתרצה מאילו ע"י קבלת דמים או מתנה אין ירדוהו עכשיו

לחובה דנימא לבציר מהכי נחית והלואה היא גביה ואסור: וקוצין

רבי שמעון היא כו'. אכל לרבן בין פסק ובין לא פסק שקיל בהשתא וניתא ליה לאוקמה ברבי שמעון טפי בהשתא לא היה אלא שתי מחלוקת דרבן דרבי שמעון כר' יהודה דמתניתין אכל אי מתני' רבן היא איבא שלש מחלוקת בלא פסק דלר' שמעון אין הלוקח יכול לחזור בו כלל אפי' אם הוא רוצה לקבל מי שפרע ולרבן יכול לחזור בו וקאי במי שפרע ולרבי יהודה אפילו מי שפרע ליבא ועוד דסבירא הוא דלרבן דרבי שמעון בין דלא נתקיים המקח בשעת מתן מעות ויכול לחזור הלוקח אפי' לא החול אלא שהיה במי שפרע אם כן שהחול השער אפילו במי שפרע לא יהיה דדעתיה דאיניש אתרעא זילא אכל לר' שמעון דסבר דלוקח לא מצי הדר ביה להכי אי פסק בשער הנבונה שקיל בהשתא אי לא שקיל כדמעיקרא דליבא למימר לדירה לישקול בהשתא משום דדעתיה דלוקח אתרעא זילא דהרי נתקיים המקח משעת נתינת המעות לענן שלא יוכל לחזור אפילו יקבל עליו מי שפרע: תיפוק ליה דשלח שניה. ארב פפא פריך דאמר לעיל אגא נמי לקבל מי שפרע קאמינא ופריך דלא שייך מי שפרע בשליח ולשון תיפוק ליה יש ליישב דה"ק דהו"ל דלא נתבטלו דברי רב פפא מחמיר קשויא של רבינא מכל מקום תיפוק ליה דשניה שליח הלוי

לרבי שמעון לית ליה וכי תימא הכי נמי והתניא מכל מקום כך הלכה אכל אמרו חכמים מי שפרע כו' מאי מכל מקום לאו דלא שנה לוקח ולא שנה מוכר מקבל עליה מי שפרע אלא כי קאמר רבי שמעון בחד תרעא בתרי תרעי לא אמר אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי ותיפוק ליה דשלח שניה מעיקרא א"ל בתנא דרבין וינבין: מתני' מלוה אדם את אריסו חטין בחטין לזרע אכל לא לאכול שהיה רבן גמליאל מלוה את אריסו חטין בחטין לזרע ביוקר והחול או בזול והוקרו נוטל מהן בשער החול ולא מפני שהלכה בן אלא שרצה להחמיר על עצמו: גמ' תנו רבנן מלוה אדם את אריסו חטים בחטים לזרע כד"א שלא ידר אכל ידר אסור מאי שנה תנא דידן דלא קא מפליג בין ידר ובין לא ידר ומאי שנה תנא ברא דקא מפליג בין ידר ובין לא ידר אמר רבא ר' אידי אסברה ניהלי באתרא דתנא דידן אריסא יתיב ביורא בין ידר ובין לא ידר במה דלא יתיב ביורא מצי מסליק ליה וכי קא נחית לבציר מהכי קא נחית באתרא דתנא ברא מרי ארעא יתיב ביורא אי לא ידר דמצי מסליק ליה כי קא נחית לבציר מהכי קא נחית אי ידר דלא מצי מסליק ליה אסור תנו רבנן אומר אדם לחבירו

שלא נשתנה השער או הפוסק ע"מ לקבל מיד ונשתנה ובתוך כך נשתנה השער דכי פסק לאו אדעתא דתרעא זילא פסק: בתרי' תרעא. כי מתניתין: מי אמר. מודה הוא דחזר ואין עליו אלא מי שפרע וכי נמי אוקמה לה ברבי שמעון להוציא מקללת מי שפרע מצריך לה לפסוק בשער הנבונה ואם לא פירש וחזר בו מקבל מי שפרע וזה לרבן דבבתי תרעא לא פליגי. דאי לא תימא. דמודי ר' ש בתרי תרעא דלוקח יכול לחזור בו ויקבל מי שפרע. לית ליה. בתמיה: והתניא מקבל מקום כך הלכה בו ר' ש קאמר לה בפרק הקוב (שול דף מו.) ותיפוק ליה. דאין כאן מי שפרע אצל לוקח דרבינא זו דהא שלים שיהא של בית חמיו עשאוהו שלים לפסוק וחמיו חוזר בו ומה בידו של זה לעשות שביד מקללן אותו וחמיה נמי לאו בר קבולי מי שפרע הוא דמצי אמר יהי לך לפסוק בשער הנבונה ותקוני שדיתין ולא לעוותי ובדבר עיוות במה שהיה עליו לתקן לא נעשה שלהו: בתנא דרבין וינבין. לא שלים נעשה אלא הוא פסק עם תתנו ותתנו פסק עם אחרים ומשתבר א"כ לא פסק חמיו עמו וזה פסק בדי למוכרה לחמיו ולהשתבר. מתני' חטין בחטין לזרע. סאה בסאה ובמקרא מפרש טעמא: שהיה ר"ג. כלומר לך הוצרך לשנות משנה זו לפי שהיה ר"ג מחמיר שאם החול נוטל מהן בשער החול ואשמועינן מתניתין לא שהלכה בן אלא שרצה להחמיר על עצמו: גמ' שלא ידר. עדיין לא ידר האריס לתוכה לעובדה בשום עבודה: אכל ידר אסור. כדמפרש ואזיל: רבי אידי אסברה לי. פירש והבינה לי: פירא. תרעא מצי מסלק ליה. בעה"ב הלך אפילו ידר ובכר חרשה הואיל ובגיד בעה"ב לסלקו בשביל שאין לו זרע בשלוקה ממנו וזרע וכשיקרו חטין יתן חטין אין זו הלואה אלא לבציר מהכי נחית הרי הוא ביורד לתוכה מעכשיו ע"מ שישול בעה"ב הוצר תחלה מחלק המגיע לאריס והאריס ישול השאר בשכר טרוח וישול פחות משאר אריסין כשיעור הוצר ועל מנת כן ידר שישול פחות משאר אריסין כשיעור הוצר: מרי ארעא יתיב פירא. וזה היה קרקע שלו יפה ושינה ממנה העיר להטיל על האריס הלך אף פסק בן עמו בתחילתו קודם שיירד דמצי מסלק ליה כי נחית לבציר מהכי נחית ואין זו הלואה אכל ידר ומתחילתו לא פסק עמו שיהא הוצר שלו ואחר מיכן נתרצה מאילו ע"י קבלת דמים או מתנה אין ירדוהו עכשיו

בבא מציעא דף עד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קה

קמא דיוקא כשיטת רבי שמעון היא דאמר שמן התורה מעות קונות
 וחכמים לא הפקיעו את הקנין לענין הלוקח, ולכן אמר שבי פסק מתחילה
 שיתן לו בפשע הנבזה (הזול) שקיל בי השתא, אבל אי לא פסק שקיל
 במעיקרא, משום דקני לחו זוני – שכבר קנה את המקח במעותיו, וכיון
 שהוא של הלוקח אף שיש אומדנא שהלוקח נתן מעות מלכתחילה על דעת
 לקחת כשער הזול, אין כח ביד אומדנא זו לבטל מקח גמור ואינו יכול לחזור
 בו לאחר שהזול מחזיר אלא אם כן התנה על כך מתחילה. אבל לרבנן
 שסוברים שמעות אינן קונות כלל, ואף כשלא השתנה השער יכול לחזור
 בו אלא שמתחייב במי שפרע. יש לומר שאם השתנה השער בין אם פסק
 מתחילה ליטול כשער הזול ובין אם לא פסק כן מתחילה, שקיל בי השתא
 – הרי הוא רשאי לקבל לפי המחיר הזול שהוא עתה, ולא יתחייב אף במי
 שפרע, שכן יש לאמוד דתרתיה דאניש הנותן מעות על מנת לקבל את מה
 שקונה רק לאחר זמן אתרעא וילא – שאם ישתנה השער יקבל את החפץ
 לפי השער הזול, וכיון שאין כאן מקח אלא לענין מי שפרע יש כח באומדנא
 זו לבטל המקח. וכיון שאין ההלכה בדברי רבי שמעון לענין קנין מעות, אף
 במשנתנו אין הלכה כהנא קמא, אלא בדברי רבי יהודה שסובר כחכמים
 לענין קנין מעות.
 מתרצת הגמרא: אמר ליה רב פפא לרבינא, אי אפשר לפרש את דברי תנא
 קמא שמה שהצריך להתנות מתחילה שיתן לו כשער הזול הוא מפני שסבר
 כרבי שמעון שהמעות קונות לגמרי ואין כח ביד אומדנא זו לבטל מקח
 גמור. משום דאימור דאמר רבי שמעון – באידועת אמר רבי שמעון
 שהמעות קונות את הלוקח רשאי לחזור בו, רק בחד תרעא – באופן שלא
 השתנה השער משעת נתינת המעות עד שהוא רוצה לחזור בו, אבל בתרי
 תרעי – כשנתן מעות על דעת לקבל את מה שהוא קונה לאחר זמן, ואחר
 זמן השתנה השער, כי אמר רבי שמעון שאין הלוקח יכול לחזור בו אם
 יזול הפירות, ודאי באופן זה מודה רבי שמעון לחכמים שגם הלוקח יכול
 לחזור בו, ואף על פי שהוא יכול לחזור בו, מבואר במשנה שאם לא התנה
 מתחילה שיקבלנו כשער הזול אינו רשאי והוא מתחייב בקללת 'מי שפרע',
 הרי שאין כח ביד אומדנא זו לבטל אף מי שפרע, ואם כן הוא הדין לפי דעת
 חכמים, שהרי כשהשער משתנה בין התשלום לקבלת החפץ לא נחלקו.
 מוכיח רב פפא שבאופן זה מודה רבי שמעון: דאי לא תימא הכי – שאם
 לא נאמר כן, מי שפרע בלוקח לרבי שמעון לית ליה ובתמיהו – וכי לדעת
 רבי שמעון לא שייך שיתחייב הלוקח לעולם בקללת 'מי שפרע', שהרי אם
 נתן מעות אינו יכול לחזור בו כלל. ובי תימא הכי נמי – ואם תרצה לומר
 שאכן לדעת רבי שמעון לא נאמרה קללת מי שפרע לענין הלוקח, אם כן
 קשה דהתניא (לעיל מח.) שאמר רבי שמעון אף שהחזיר בו ממקח שנתנו
 עליו מעות עתידה לבוא עליו פורענות, מפל מקום קד הלכה – שאם חזר
 בו אין בית דין יכולים לעכב בערו, אבל אמרו חכמים מי שפרע כו'
 מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה וממצרים בים
 הוא עתיד להפרע ממנו שאינו עומד בדיבורו. מדייקת הגמרא: מאי מפל
 מקום – מה בא רבי שמעון לרבות במילים 'מכל מקום', לאו – ודאי בא
 לרבות דלא שניא לוקח ולא שניא מוכר מקבל עליה מי שפרע, הרי שאף
 אצל הלוקח שייך מי שפרע, ולכאורה קשה שהרי דעת רבי שמעון במשנה
 (לעיל מד.) שהלוקח אינו יכול לחזור בו כלל, אלא צריך לומר שבי קאמר
 רבי שמעון שאין הלוקח יכול לחזור בו כלל, בחד תרעא – כשלא השתנה
 השער, אבל בתרי תרעי שהוא נותן מעות על מנת לקבל את החפץ לאחר
 זמן ואפשר שישתנה השער, לא אמר שאינו יכול לחזור בו ואף הוא מודה
 לדברי חכמים שיכול לחזור בו, ובאופן זה הוא מתחייב במי שפרע.
 מקשה הגמרא: אמר ליה רב אחא ברביה דרבא לרב אשי, מדוע פסק
 רבינא שהחתן שנתן מעות עבור הנדוניא של חמיו אינו רשאי לחזור בו
 כשהחזירו התכשיטים, אלא אם כן יקבל עליו קללת מי שפרע, ותיפוק ליה
 שאין החתן מתחייב בקללת מי שפרע משום דשליח שנייה מעיקרא
 שחמיו לא עשאו מתחילה אלא שליח לקנות עבורו, וכיון שחמיו חזר בו
 ואינו רוצה לקנות אלא כשער הזול, מה בידו לעשות ומדוע יש לקללו.
 מתרצת הגמרא: אמר ליה רב אשי, לא היה המעשה בחתן שהיה שליח של
 חמיו לפסוק עבורו, אלא בתנאי דבין ויפין – החתן היה סוחר, וחמיו
 פסק עמו שימכור לו נדוניא, והלך הוא ופסק עם המוכרים לקנות מהם על
 מנת לחזור ולמכור לחמיו שפסק עמו ולהשתכר בכך, ואם כן אף על פי
 שחמיו חזר בו ממה שפסק עמו, אין הוא רשאי לחזור בו ממה שפסק עם

1 ימות הגשמים איבא ביניהו – תנא קמא וחכמים נחלקו בדין פסיקה על
 2 הובל בימות הגשמים, שתנא קמא התיר לפסוק אפילו בימות הגשמים,
 3 וחכמים לא התירו אלא בימות החמה כיון שאז יש לכל האנשים זבל
 4 באשפותיהם ולאחר שכבר הרקיע ונישף הפסולת שהוציאו מן השדה
 5 בימות הגשמים אבל בימות הגשמים מודים הם לרבי יוסי שאסור לפסוק
 6 על הובל:
 7 שנינו במשנה: ופוסק עמו בפשע הנבזה (הזול), רבי יהודה אומר אף על
 8 פי שלא פסק עמו בשער הגבוה:
 9 מספרת הגמרא: הווא נבא דהייב וזו לרבינא דבי חמוה – אדם נתן
 10 מעות למוכרי הנדוניא (התכשיט הבנות) על מנת שיתנו לו את התכשיטים
 11 עבור חמיו ביום פלוני, לפסוק כשהגיע יום הפירעון, ול רבינא – הזול
 12 התכשיטים, ורצה הקונה לחזור בו מן המקח מפני שחמיו לא רצה לקנות
 13 את התכשיטים במחיר שפסקו מתחילה, והמוכר רצה לקיים המקח במחיר
 14 היוקר כשער שהיה בשעת הפסיקה. אתו לקמיה דרב פפא לשאל אם
 15 רשאי לחזור בו, אמר ליה רב פפא, אי פסקת עמו מתחילה שאם יזול
 16 התכשיטים תשלם לו בפשע הנבזה (הזול), שקיל בהשתא – רשאי אתה
 17 לקבל את התכשיטים כפי שערם עתה שהוא בזול, ואי לא פסקת עם
 18 המוכר מתחילה שאם יזול התכשיטים יתן כשער הזול, שקיל בי מעיקרא
 19 – צריך אתה ליטול את התכשיטים לפי השער שהיו בשעה שפסקת עליהם,
 20 שהוא שער היוקר, ואין יכול לדרוש שיתן לך לפי שער הזול וכדעת תנא
 21 קמא ושלא כדעת רבי יהודה במשנה.
 22 אמרו ליה רבנן לרב פפא, ואי לא פסק עמו מתחילה כשער הזול, וכי
 23 שקיל במעיקרא – חייב הוא לקבל את התכשיטים כפי השער בשעת
 24 פסיקתם ואינו רשאי לחזור בו, והרי מעות ניהו – לא היה כאן כל קנין
 25 מלבד תשלום המעות, ומעות לא קנו במטלטלין, ולמה אם רוצה אינו יכול
 26 לחזור בו. אמר ליה רב פפא, אנא נמי לא אמרתי שאינו יכול לחזור בו,
 27 אלא לענין לקבולי עליה – לקבל עליו קללת מי שפרע אם הוא חזר בו
 28 קא אמרנא, שהחזיר בו לאחר תשלום המעות, הרי הוא מתחייב בקללת
 29 'מי שפרע', ועל זה אמרתי שאי פסק עמו מתחילה שאם יזול התכשיטים
 30 יתן לו בפשע הנבזה (הזול), נמצא שמצד התחייבותו צריך המוכר לתת
 31 את התכשיטים כפי השער של עכשיו ואם כן עתה שהמוכר רוצה לתת את
 32 המקח כשער הפסיקה דהיינו שער היוקר, המוכר הוא דר ביה –
 33 שחזר בו, שהרי סיכמו שאם השער יזול יקיימו את המקח לפי שער הזול,
 34 ואם כן מקבל עליה מוכר מי שפרע, אבל אי לא פסק עמו כן מתחילה,
 35 נמצא שמצד התחייבותו צריך הלוקח לקבל את התכשיטים כפי השער
 36 בשעת הפסיקה, ואם כן עתה שהלוקח רוצה לקבל המקח כשער של עכשיו
 37 דהיינו שער הזול, הלוקח הוא דקא דר ביה, ואם כן מקבל עליה לוקח
 38 מי שפרע.
 39 במשנה לעיל (מד.) נחלקו חכמים ורבי שמעון בדין קנין כסף, לדעת חכמים
 40 אין מעות קונות במטלטלים כלל, ואם נתן הלוקח מעות עבור חפץ שנמצא
 41 ברשות המוכר ולא משכו ולא הגביהו, לא קנאו כלל, ובין המוכר ובין
 42 הלוקח יכולים לחזור בהם ולא שמי שחזר בו מתחייב בקללת מי שפרע.
 43 אבל דעת רבי שמעון שהמעות קונות, ואף חכמים לא הפקיעו את
 44 קנין המעות אלא לענין המוכר, שהמוכר יכול לחזור בו אף על פי שכבר
 45 קיבל מעות, אבל הלוקח אינו יכול לחזור בו כלל לאחר ששילם את
 46 המעות, מפני שלענין הלוקח הניחו את הקנין בדין תורה, וכיון שהחפץ
 47 נחשב ברשותו אינו יכול לחזור בו.
 48 מקשה הגמרא: אמר ליה רבינא לרב פפא, מכך שפסקת כדעת תנא קמא
 49 (במשנה לעיל עב.) שצריך הלוקח להתנות עם המוכר שאם יזול השער יתן
 50 לו כשער הזול, ואם לא התנה עמו אינו יכול לדרוש כן, מוכח שאתה סבור
 51 שהיא דעת רבים והלכה כמותם נגד דברי רבי יהודה שהוא יחיד, ויש
 52 להקשות ומפאי דדברי תנא קמא שצריך להתנות כשיטת רבנן רבנן
 53 דפליגי עליה דרבי שמעון במשנה לעיל (מד.) דאמר מעות לא קנו כלל,
 54 ואף הלוקח יכול לחזור בו ואפילו אם לא השתנה השער (אלא שמקבל עליו
 55 מי שפרע, ואפילו הכי – ואף על פי כן אמר תנא קמא שגם כשהשתנה
 56 השער והזול מחיר החפץ, אי פסק והתנה מתחילה שיתן לו בפשע הנבזה
 57 (הזול), שקיל בהשתא – הרי הוא נוטל כשער של עכשיו שהוא זול, אבל
 58 אי לא פסק כן מתחילה, שקיל במעיקרא – נוטל כפי שהיה השער
 59 בשעת הפסיקה, ואם אין רצונו בכך מתחייב במי שפרע. דלמא דברי תנא

הַלּוּיָי בּוֹר הַטֵּיָן, וְקוֹצֵץ לוֹ דָּמִים לִפִּי הַשֶּׁעַר שֶׁבִּשְׂוֹק, שֶׁלֹּא יִהְיֶה חַיִּיב לֹ
חֲטִים אֲלֵא דָמִים, וּבִין אִם יִקְרֹוּ הַחֲטִים אוֹ יִחַלּוּ יֵת לֹ דָמִים אֱלֹ. וְאִם אַחַר
כִּךְ הוֹלֹוּ הַחֲטִים, נוֹתֵן לוֹ הַלּוּה כּוֹר הַטֵּיָם וְלֹא אֵת דָּמִי, וְאִם הוֹקְרֹו
הַחֲטִים, נוֹתֵן אֵת דָּמֵיהֶם כִּפִּי שֶׁהָיָה בִּשְׁעַת הַהִלּוּאָה.
מִקְשָׁה הַגְּמֵרָא: מִדּוּעַ אִם הוֹלֹוּ הַחֲטִים רִשְׁאִי לִתֵּת לֹ חֲטִים, וְהִלָּא קָצֵץ לֹ
דָמִים, וְהַתְּחִיִּב לִתֵּת לֹ דָמִים אֱלֹ בִּין אִם יִחַלּוּ הַחֲטִים וּבִין אִם יִקְרֹוּ.
מִתְרַצָּת הַגְּמֵרָא: אָמֵר רַב שֵׁשֶׁת, אֲמַנָּם אִם קָצֵץ, נוֹתֵן לֹ אֵת הַדָּמִים שֶׁקָּצֵץ
בִּין אִם הוֹלֹוּ וּבִין אִם הוֹקְרֹו, וְאִין סוֹף דְּבָרֵי הַבְּרִייתָא הַמִּשְׁךְ לִתְחִילַת דְּבָרֵי
הַבְּרִייתָא בְּאֹפֶן שֶׁקָּצֵץ, אֲלֵא הֵךְ קָאָמֵר, אִם לֹא קָצֵץ לֹ דָמִים, אֲלֵא
הַתְּחִיִּב לִתֵּת לֹ חֲטִים כִּפִּי שֶׁהִלּוּהוּ, אוֹי אִם הוֹלֹוּ הַחֲטִים נוֹמֵל הַמְלֻחָה אֵת
הַטֵּיָן, אֲבָל אִם הוֹקְרֹו לֹא יֵת לֹ חֲטִים כִּפִּי שֶׁהִלּוּהוּ, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בּוֹה אִיסוּר
רִיבִית מִדְּרַבָּנָן, אֲלֵא נוֹתֵן אֵת דָּמֵיהֶם כִּפִּי שֶׁהָיָה בִּשְׁעַת הַהִלּוּאָה:

משנה

לֹא יֹאמֵר אָדָם לְחִבְרֹו הַלּוּיָי בּוֹר הַטֵּיָן, וְאִנִּי אֶתֵּן לָךְ כּוֹר חֲטִים אַחַר
לְגוֹרָן – בִּשְׁעָה שֶׁתִּכְבִּיר הַתְּבוּאָה בִּשְׂדֵה וְיַעֲשֶׂה מִמֶּנָּה גֹרָן, שְׂמָא בִּשְׁעַת
הַפְּרִיעוֹן יִקְרֹוּ הַחֲטִים וְנִמְצָא שֶׁמִּשְׁלֵם לֹ יוֹתֵר מִמֶּה שֶׁהִלּוּהוּ. אֲכָל אִם יֵשׁ
לִלְוֹה חֲטִים בְּרִשְׁתּוֹ אֲלֵא שְׂאִינוּ יִכּוֹל לִישְׁלֵם מִפְּנֵי שֶׁהִמְתַּחַת בִּיד בְּנוֹ, אוֹ
שֶׁאֵבֵר לֹ הַמְּתַחַת, אָמֵר לֹ לְמַלְחָה הַלּוּיָי עַד שְׂיִבָּא בְּנֵי אוֹ עַד שְׂאִימְצָא
אֵת הַמְּתַחַת, שְׂכִינֹן שִׁישׁ לֹ חֲטִים לֹא גִזְרֹו חֲכָמִים אִיסוּר הַלּוּאֹת סָאָה
בִּסָּאָה. וְהִלָּל חוֹלֵק וְאִיסוּר אִפִּילוֹ כְּשִׁישׁ לֹ חֲטִים בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ.
וְכֵן הָיָה הִלָּל אָמֵר חוֹמְרָא נֹסֶפֶת בְּהִלּוּאֹת סָאָה בִּסָּאָה, לֹא תִלְוֶה אִשָּׁה
בְּכֶר לֹחַם לְחִבְרָתָהּ אִף עַל פִּי שְׂהוּא דְּבֵר מוּעֵט, עַד שֶׁתַּעֲשִׂיָּה דָּמִים – עַד
שֶׁתּוֹשׁוּ אֵת שׁוּיֵי הַלֹחַם בְּדָמִים וְיִזְקְפוּ אֵת דְּמֵי הַלֹחַם בְּמַלּוּה, מִפְּנֵי שִׁישׁ
לְחֻשׁוֹ שְׂמָא עַד שְׁעַת הַפְּרִיעוֹן יִקְרֹוּ הַחֲטִים, וְאִם כֵּן נִמְצָא בָּאוֹת לְיָדֵי
רַבִּית, מִפְּנֵי שֶׁהַכֹּכֵר שֶׁמִּשְׁלַמַּת לֹה שׁוּה יוֹתֵר מִן הַכֹּכֵר שְׁלוֹתָהּ:

גמרא

אָמֵר רַב הוֹנָא, מַה שֶׁהִתִּירָה הַמִּשְׁנָה לִלְוֹת חֲטִים כְּשִׁישׁ לֹ חֲטִים בְּתוֹךְ
בֵּיתוֹ, אִינוּ אֲלֵא לִפִּי כְּמוֹת הַחֲטִים שִׁישׁ לֹ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְהִינֵנוּ שְׂאִם יֵשׁ לֹ
כָּאָה חֲטִים בְּבֵיתוֹ, לָוֶה עֲלֵי כָּאָה מִחִבְרֹו, וְאִם יֵשׁ לֹ כָּאֲתִיבִים, לָוֶה כָּאֲתִיבִים,
אֲבָל אִסוּר לֹ לִלְוֹת יוֹתֵר מִמֶּה שִׁישׁ לֹ בְּבֵיתוֹ. וְרַבִּי יִצְחָק חוֹלֵק וְאָמֵר,
שְׂאִיפִילוֹ אִם יֵשׁ לֹ רַק כָּאָה אַחַת, לָוֶה עֲלֶיהָ כָּאָה בּוֹרֵיין.
תִּנִּי רַבִּי תִּימִי בְּרִייתָא, וּמְבַרִּיתָא זֹו יֵשׁ לִפְסִיעִיָּה לְרַבִּי יִצְחָק, וְכֵן אִמְרוּ
בְּבִרְייתָא: אִסוּר לִלְוֹת יֵין מִחִבְרֹו עַל מִנֵּת לְשֵׁלֵם לֹ יֵין לְאַחַר זִמְנֹן, אִם טִיפֵּת
יֵין אִין לֹ לִלְוֹה בְּבֵיתוֹ, וְכֵן אִסוּר לִלְוֹת שִׁמְנֹן עַל מִנֵּת לְשֵׁלֵם לֹ שִׁמְנֹן לְאַחַר
זִמְנֹן, אִם טִיפֵּת שִׁמְנֹן אִין לֹ לִלְוֹה בְּבֵיתוֹ. וְיֵשׁ לְרִידִיק מְבַרִּיתָא זֹו שֶׁנִּקְטָה
טִיפֵּת יֵין וְטִיפֵּת שִׁמְנֹן, שְׂדוּקָא אִם אִין לֹ יֵין וְשִׁמְנֹן כֻּלָּל אִסוּר לֹ לִלְוֹת,
הָא אִם יֵשׁ לֹ אִפִּילוֹ טִיפָה אַחַת, לָוֶה עֲלֶיהָ כָּאָה טִיפִין, וְלֹא רַק לִפִּי מַה
שִׁישׁ לֹ, וְכַדְבְּרֵי רַבִּי יִצְחָק:
שְׂנִינֹו בְּמִשְׁנָה: וְהִלָּל אוֹסֵר: אָמֵר רַב נַחֲמָן אָמֵר שְׂמוּאֵל, הִלְכָה בְּדָבְרֵי
הִלָּל שֶׁאִסוּר לִלְוֹת סָאָה בִּסָּאָה אִפִּילוֹ אִם יֵשׁ לֹ פִּירוֹת בְּבֵיתוֹ וְאִינוּ לֹה
מִמֶּנּוּ אֲלֵא עַד שִׁיבּוֹא בְּנוֹ אוֹ עַד שִׁימְצָא מִתַּחַת.
מִסִּיקָה הַגְּמֵרָא: וְלִית הִלְכָתָא בְּיוֹתֵיהּ – אִין הִלְכָה כְּדָבְרֵי שְׂמוּאֵל שֶׁפִּסַּק
כְּהִלָּל, אֲלֵא הִלְכָה כְּתָנָא קָמָא שְׂמוֹתָר לִלְוֹת סָאָה בִּסָּאָה אִם יֵשׁ לֹ פִּירוֹת
כֻּלּוֹ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ:

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום חמישי עמ' ב

הַמְּשָׁרָה – מִים שְׂשׁוּרִים בָּהֶם אֵת הַפֶּשֶׁתִּן כְּדִי שִׁיתְרַכֵּךְ, וְאִם לֹא מוּצִיאִים
אֵת הַפֶּשֶׁתִּן בְּזִמְנֹו הוּא מִתְקַלְקֵל, וְכֵן כָּל דְּבָר שְׂאִם לֹא יַעֲשֶׂהוּ מִיד יֹאבֵד,
וְחִזְרוּ בָּהֶן הַפּוּעֵלִים קוֹדֵם שֶׁהִתְחִילוּ אֵת הַמְּלָאכָה. מְקוֹם שְׂאִין שְׂם אָדָם
– שְׂאִינוּ מוּצָא פּוּעֵלִים לְשִׁכּוֹר בְּמַחִיר שֶׁשִּׁכְּרָה אֵת הָרָאשׁוֹנִים, שׁוֹכֵר עֲלֵיהֶן
– פּוּעֵלִים אַחֲרֵים בִּיּוֹקֵר, וּמִקָּצֵץ מִשְׁכָּרֵם שֶׁל הָרָאשׁוֹנִים הַסְּכּוּם שֶׁהוֹסִיף
לְשִׁכְּרָה הַפּוּעֵלִים הָאֲחֵרִים, אוֹ מְסָנֵן – מִטַּעַה אוֹתָם שִׁיּוּסִיף לָהֶם בְּשִׁכְּרוֹן.

שְׂנִינֹו בְּמִשְׁנָה: וְכֵן הָיָה הִלָּל אוֹמֵר, לֹא תִלְוֶה אִשָּׁה [וְכוֹי] כֹכֵר לְחִבְרָתָהּ
עַד שֶׁתַּעֲשִׂיָּה דָּמִים:
אָמֵר רַב יְהוֹדָה אָמֵר שְׂמוּאֵל, זֹו שְׂנִינֹו שֶׁהִלָּל אִסַּר לֹאשָׁה לְהִלּוּת כֹכֵר
לְחִבְרָתָהּ עַד שֶׁתַּעֲשֶׂה דָּמִים, הֵם דְּבָרֵי הִלָּל בִּלְבַד, אֲכָל חֲכָמִים חוֹלְקִים
עֲלֵי וְאָמְרִים, שֶׁשְׂכָנִים לְוִים זֶה מִזֶּה כְּכֹרֹת לֹחַם וְכוּמָה כְּתָם – בִּלָּא
לַעֲשׂוֹתָם דָּמִים, וּפּוֹרְעִים כְּכֹרֹת בְּכָתָם, אִפִּילוֹ אִם הִתִּיקְרוּ הַחֲטִים וְנִמְצָא
שֶׁהַכְּכֹרֹת שׁוּוֹת יוֹתֵר מִשְׁעַת הַהִלּוּאָה, אִינָם צָרִיכִים לִפְרֹעַ בְּמַעוֹת, אֲלֵא
פּוּרְעִים כְּכֹרֹת בִּסְתָם. וְהִטַּעַם שְׂאִינָם חוֹשְׁשִׁים מִשּׁוּם רִיבִית, מִשּׁוּם שֶׁלֹא
הַחֲמִירוּ חֲכָמִים לְדַקְדֵּק בְּאִיסוּר הַלּוּאֹת סָאָה בִּסָּאָה כֹל כִּךְ וְלֹאסוּר אִפִּילוֹ
בְּדָבֵר מוּעֵט.
וְאָמֵר רַב יְהוֹדָה אָמֵר שְׂמוּאֵל, בְּנֵי חִבְרָתָהּ הַהוֹלְכִים יַחַד בְּדֶרֶךְ אוֹ יוֹשְׁבִים
יַחַד בְּבֵית אַחַד, וְכֹל אַחַד יֵשׁ לֹ מִזְנוּת מִשְׁל עֲצֻמּוֹ, הַמְּקַפְּדִין זֶה עַל זֶה –
שְׂאִינָם מוֹחֲלִים אִפִּילוֹ עַל דְּבֵר מוּעֵט, וְאִינָם מְלִיִּים זֶה לֹהֵה אֲלֵא בְּמַדָּה
בְּמִשְׁקָל וּבְמִנְיָן, אִם הֵם מְלִיִּים זֶה לֹהֵה בְּשִׁבְתוֹת אוֹ בְּיָמִים טוֹבִים הִרִי הֵם
עוֹבְרִין מִשּׁוּם אִיסוּר מְדָה, וּמִשּׁוּם אִיסוּר מִשְׁקָל, וּמִשּׁוּם
אִיסוּר מְנִיָּן, וּמִשּׁוּם הָאִיסוּר שֶׁל לְוִין וּפּוֹרְעִין בְּיוֹם טוֹב, וְכַדְבְּרֵי הִלָּל
עוֹבְרִים אִף מִשּׁוּם אִיסוּר רַבִּית.
וְאָמֵר רַב יְהוֹדָה אָמֵר שְׂמוּאֵל, תִּלְמִידֵי חֲכָמִים מוֹתֵרִים לְלוֹוֹת זֶה מִזֶּה
בְּרַבִּית שֶׁל דְּבֵר מוּעֵט. מִפְּרִשְׁתָּ הַגְּמֵרָא: מָאִי מְעָמָא, מִשּׁוּם שֶׁתִּלְמִידֵי
חֲכָמִים בּוֹדְאִי מִידַע יְדַעִי בְּרַבִּית אִסוּרָה, וְאִם כֵּן בּוֹדְאִי כְּשֶׁהֵם נוֹתִינִם
תּוֹסֶפֶת עַל פְּרִיעוֹן הַחוּב אִין כּוֹנְתָם מִשּׁוּם רִיבִית [וְשִׁכְּרָה הַמְתַּנֵּת הַמַּעוֹת],
וּמִתַּנָּה הוּא דִּיתְכּוֹ אַחֲרָיָה – אֲלֵא שֶׁהֵם נוֹתִינִם מִתַּנָּה זֶה לֹהֵה.
מִסְפֶּרֶת הַגְּמֵרָא: אָמֵר לִיָּה שְׂמוּאֵל לְחִבְרֹו אִבּוֹהָ בֵּר אִיָּה, הַלּוּיָי מָאָה
פִּלְפִּלִין בְּמָאָה וְעֶשְׂרִין פִּלְפִּלִין – וְאִשְׁבִּי לָךְ לְאַחַר זִמְנֹן מָאָה וְעֶשְׂרִים
פִּלְפִּלִים, וְאֶחָדֶיךָ – וְיִפְהָ הַדְּבֵר לַעֲשׂוֹת כֵּן, שְׂאִין בּוֹה מִשּׁוּם רִיבִית אֲלֵא מִתַּנָּה
בְּעִלְמָא אִנִּי נוֹתֵן לָךְ.
אָמֵר רַב יְהוֹדָה אָמֵר רַב, מוֹתֵר לֹ לְאָדָם לְהִלּוּת בְּנֵי וּבְנֵי בֵיתוֹ
הַסְּמוּכִים עַל שׁוֹלְחָנוֹ, דְּבָרֵי מֵאֲכָל בְּרַבִּית, בְּדִי לְהִטְעִיָּן טַעַם רַבִּית –
שִׁירָגִישׁוֹ כְּמַה מִּצְטַעֵר מִי שֶׁנֶּצֶךְ לִתֵּת רִיבִית עַל הַלּוּאֹת, וְיִבִּינוּ כְּמַה עוֹנֵשׁוֹ
גְּדוֹל, וְיִמְנְעוּ מֵאִיסוּר זֶה. דּוּחָה הַגְּמֵרָא: וְלֹא מִיָּלְתָא הָיָא – אִין רָאִי
לַעֲשׂוֹת כֵּן, מִשּׁוּם דְּאֶתִי לְמַסְכֵּךְ – שִׁישׁ לְחֻשׁוֹ שְׂמָא יִגְרוֹם הַדְּבֵר לְהִיפֵךְ
שִׁיבּוּאֹ לְהַגְרָר אִסוּר אִיסוּר רִיבִית, שִׁחְמוּד לִבֵּם אֵת הָרִיחֹו שְׂמִירוּחַ הַמְּלּוּה:

משנה

אָמֵר אָדָם לְחִבְרֹו נִבְשׁ עֲמִי – עֲקוּר עֲמִי אֵת הָעֲשָׂבִים הָרַעִים מִן הַשְּׂדֵה
שְׁלִי הַיּוֹם, וְאִנִּי אֲנִבֵּשׁ עִמָּךְ בִּשְׂדֵה שְׁלִךְ לְמַחֵר, וְכֵן אוֹמֵר לֹ עֲדוּר עֲמִי –
חֲפּוֹר עֲמִי בִּשְׂדֵה שְׁלִי הַיּוֹם, וְאִנִּי אֲעֲדוּר עִמָּךְ בִּשְׂדֵה שְׁלִךְ לְמַחֵר, וְאִין בּוֹה
חֲשֵׁשׁ מִשּׁוּם רִיבִית, שְׂכִינֹן שְׁשֵׁנִי הָעֲבוּדוֹת שׁוּוֹת הֵם, אִין לְחֻשׁוֹ שְׂמָא
תְּהִיָּה הָעֲבוּדָה בִּשְׂדֵה חִבְרֹו קֶשֶׁה יוֹתֵר מִמֶּה שֶׁחִבְרֹו עוֹבֵד בְּשִׁלּוֹ. וְאֹלֵם
לֹא יֹאמֵר לֹ נִבְשׁ עֲמִי הַיּוֹם בִּשְׂדֵה שְׁלִי, וְאִנִּי אֲעֲדוּר עִמָּךְ מַחֵר בִּשְׂדֵה
שְׁלִי, אוֹ עֲדוּר עֲמִי הַיּוֹם בִּשְׂדֵה שְׁלִי, וְאִנִּי אֲנִבֵּשׁ עִמָּךְ לְמַחֵר בִּשְׂדֵה שְׁלִי,
שְׂכִינֹן שְׂאִין הַמְּלָאכּוֹת שׁוּוֹת, יֵשׁ לְחֻשׁוֹ שֶׁפַּעֲמִים עֲבוּדָה אַחַת קֶשֶׁה
מִהַשְּׁנִיָּה, וְיֵשׁ כָּאֵן מִשּׁוּם רִיבִית שֶׁשִּׁכְּרָה שְׂהוּא מִמְתִּין לֹ עַל שִׁכְּרָה פְּעוּלָתוֹ
עַד לְמַחֵר, הוּא מִקְבֵּל עֲלֵי מִלָּאכָה שְׂהִיא קֶשֶׁה יוֹתֵר מִמֶּה שֶׁחִבְרֹו עוֹבֵד
בְּשִׁבּוּלֹ.

פּוּעֵלִים שֶׁחֲזָרוּ בָּהֶם לְאַחַר שֶׁהִתְחִילוּ בְּמִלָּאכָה: הַשּׁוֹכֵר אֵת הָאוּמוֹנִין
לַעֲשׂוֹת מִלָּאכָה בְּקִבְלָנוֹת, וְחִזְרוּ בָּהֶן לְאַחַר שֶׁעָשׂוּ מִקְצֵת מִהַמְּלָאכָה יָדָם
עַל הַתְּחִתָּוָה, שְׂאִם הִתִּיקֵר מַחִיר שְׂכִירוֹת פּוּעֵלִים וְאִינוּ מוּצָא פּוּעֵלִים
לְגַמּוֹר אֵת הַמְּלָאכָה בְּאוֹתוֹ שִׁכְּרָה שֶׁהִתַּנָּה עִם הָרָאשׁוֹנִים, מִעַכְבַּ מִשְׁכָּר
הָרָאשׁוֹנִים אֵת הַסְּכּוּם שִׁיִּצְטָרֵךְ לְהוֹסִיף בְּשִׁבּוּל לְשִׁכּוֹר פּוּעֵלִים לְגַמּוֹר
הַמְּלָאכָה.

בבא מציעא. פרק חמישי – איזהו נשך דף עה עמוד א – מתוך מהדורת טובי' קז

תוספות

הלויני בור חטין ואני אתן לך לגורן אסור. דחיישינן שמא תתיימר אע"פ שאז אין רגיל להתיימר. ולית הלכתא פותיה. ונראה דהשתא ק"ל בר' יצחק דאפילו שאין לו אלא סאה לזה הימנו כמה בורין דברייתא דרבי חייא רמסייע ליה ורבי' פ' דביחוד אין יכול להלות אלא כמו שיש לו ובהו אחר זה דוקא שרי ומיהו בקא מודה ריבין דאפילו יתן לו ביחוד ויאמר קני בזה אחר זה שרי דבדבר לח מסתמא שופר ביחוד ושרי כמה טיפין ומיהו נראה דאין צריך לדקדק אלא לוקח הרבה בבת אחת לרבי יצחק דאותה טיפה יכול להיות כנגד כל טיפה וטיפה: **בגני** חבורה המקפידין זה על זה עוררין משום מדה כו. פ' מתוך שמקפידין באין לידי כך דהנן בפרק אין צדן (פ"ה כ"ט. וס"ט) אומר אדם לחבירו מלא לי כלי זה אבל לא במדה פירוש שלא יחזור לו שום מדה וקפידותן גורמת להם להחזיר כדי שיהא מבורר כה"מ מה שמתחייב להן וכן משקל תנן (ס"ט כ"ה) אין משיחין בכף מאוננים כל עיקר וזה מתוך שמקפידין שוקלים במאוננים אי נמי אפי' ביד אסור להם לשקול כמו במאוננים לפי שמדקדקים הרבה אע"ג דשרי ההם בטבח שאין אומן כשאינו מקפיד וכן אסור להם לומר מלא לי כלי זה אפילו בלא הזכרת מדה וזה משמע מתוך פירוש' במסכת שבת בפרק שואל (דף קמ"ט. וס"ט) בגני חבורה שמדקדקין זה על זה שאמר אחד לחבירו מנה שלקחת גדולה תן לי במוחה וזהו שוקלה בידו: **משום** מנן. פ"ח אם היו אגוזים וישקדים דומה להם ואמר לקחת עשרים אגוזים גם אני אקח עשרים או אומר בשעה שנוטלה מנה עד שאשקול הימנה ועד שאמדוד אורך הדגים והקישושים ואמנה הביצים והאגוזים והשקדים שאתה נוטל שאתול גם אני במשקלך ובמדדתך ומננך משמע שר"ל אע"ג דשרי לומר לחביוני הרגיל אצלו תן לי עשרים אגוזים וזהו לפי שאין משמע שם שיתא שום קפיא על המנן

הלויני בור חטין ואני אתן לך לגורן אסור. דחיישינן שמא תתיימר אע"פ שאז אין רגיל להתיימר. ולית הלכתא פותיה. ונראה דהשתא ק"ל בר' יצחק דאפילו שאין לו אלא סאה לזה הימנו כמה בורין דברייתא דרבי חייא רמסייע ליה ורבי' פ' דביחוד אין יכול להלות אלא כמו שיש לו ובהו אחר זה דוקא שרי ומיהו בקא מודה ריבין דאפילו יתן לו ביחוד ויאמר קני בזה אחר זה שרי דבדבר לח מסתמא שופר ביחוד ושרי כמה טיפין ומיהו נראה דאין צריך לדקדק אלא לוקח הרבה בבת אחת לרבי יצחק דאותה טיפה יכול להיות כנגד כל טיפה וטיפה: **בגני** חבורה המקפידין זה על זה עוררין משום מדה כו. פ' מתוך שמקפידין באין לידי כך דהנן בפרק אין צדן (פ"ה כ"ט. וס"ט) אומר אדם לחבירו מלא לי כלי זה אבל לא במדה פירוש שלא יחזור לו שום מדה וקפידותן גורמת להם להחזיר כדי שיהא מבורר כה"מ מה שמתחייב להן וכן משקל תנן (ס"ט כ"ה) אין משיחין בכף מאוננים כל עיקר וזה מתוך שמקפידין שוקלים במאוננים אי נמי אפי' ביד אסור להם לשקול כמו במאוננים לפי שמדקדקים הרבה אע"ג דשרי ההם בטבח שאין אומן כשאינו מקפיד וכן אסור להם לומר מלא לי כלי זה אפילו בלא הזכרת מדה וזה משמע מתוך פירוש' במסכת שבת בפרק שואל (דף קמ"ט. וס"ט) בגני חבורה שמדקדקין זה על זה שאמר אחד לחבירו מנה שלקחת גדולה תן לי במוחה וזהו שוקלה בידו: **משום** מנן. פ"ח אם היו אגוזים וישקדים דומה להם ואמר לקחת עשרים אגוזים גם אני אקח עשרים או אומר בשעה שנוטלה מנה עד שאשקול הימנה ועד שאמדוד אורך הדגים והקישושים ואמנה הביצים והאגוזים והשקדים שאתה נוטל שאתול גם אני במשקלך ובמדדתך ומננך משמע שר"ל אע"ג דשרי לומר לחביוני הרגיל אצלו תן לי עשרים אגוזים וזהו לפי שאין משמע שם שיתא שום קפיא על המנן

אלא שמודיעו שכל כך הוא צריך אבל בשאמר לקחת כ' גם אני אטול כ' מראה שמדקדק ומקפיד על המנן וזהו עובדא דחול בעין משא ומתן ואי נמי שרי בכי האי גוונא נעמיד בנזן שאמר ליה המותן עד שאמנה לך האגוזים שאתה נוטל ואטול גם אני כמננינם וכן בעין זה במדה ובמשקל אסור ועוד מפרש בה"ג איסור מנן בענין אחר בהלכות י"ט הולך אדם אצל רועה הרגיל וכו' ברייתא בס"פ אין צדן (פ"ה כ"ט. וס"ט) עד ואמר תן לי עשרים ביצים ועשרים אגוזים שכן דרך בעה"ב להיות מונה בתוך ביתו עשרה אפרסקין כ' רמונים ובלבד שלא יזכיר לו סכום מנן רש"א אומר ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח סכום מנן וכו' הוה נקט מיניה והשתא כ"ב לא ימא לאימא מלי' לזה מאן ונראה דהשעם בין שבת לקדק דהשכונן אסור וזהו דברך בעה"ב כי אין רגיל לדקדק בצמצום החשבונות בעין זה וחומרא גדולה היא ונראה דדוקא בשנותנין ק' אגוזים בפרוטה או אסור דאי חשבונין של ק' לא שייך לצמצום דמים אין נראה שיהא אסור וסכום מקח פ' בה"ג כי הוה נקט מיניה חמשה דנקי והשתא נקט מיניה דנדקי לא לימא ליה מלא לי בדניר ונראה שלא פ' בן בשביל שיהא מותר אם לקח הימנו שוה דינר ביחוד לומר הרי יש דינר ולא יאסור אלא דוקא שמדקדק לצמצום במילוי הדינר דפשיטא דהא נמי אסור ומה שפ' בן בה"ג דשמא דהיך פשוט זה יותר לאסור שפזכיר סכום הפוקח שלוקח עכשיו ור"ח גרס במסכת ביצה סכום מקח במיליתיה דת"ק סכום מנן במיליתיה דרשב"א אבל בתוספתא כתוב כמו בה"ג אבל בספר שלנו כתוב סכום מידה במיליתיה דת"ק סכום מקח במיליתיה דרשב"א ואין נראה דלפי גרסא זו לא מצינו איסור מנן לא במשנה ולא בברייתא אלא כ"ב מ"ל לשמואל איסור מנן דוקא עוררין משום מנן דרבי אומר דיעל ליה כו' וזהו שר"ל אע"ג דשרי לומר לחביוני הרגיל אצלו תן לי עשרים אגוזים וזהו לפי שאין משמע שם שיתא שום קפיא על המנן

מתנה בעלמא קא יחבי אהדדי. נראה דדוקא דבר מועט שיוצא בלבו שדקה נותן לו בלאו הכי ואפילו מתנה מועטת דוקא בת"ת:

וקוצין לו דמים. כך וכן דמים בשער של עכשיו אתן לך וקאמר תנא דאם החולו נוטל חטין ויהיו דפרכין וקל קצץ וכו' החולו נמי וטול דמים שקצץ דהא כמו אופיה וזו הוא: **מתני'** אבל אומר הלויני עד שיבא בני. דכין דיש לו שפיר דמי דהא סאה בסאה דרנן הוא דלאו נשך דאורייתא וכו' יש לו לא גזור: **גמ'** **כמה בורין**. דכל חדא וחדא אמרין זו תנא תמיהה שדרי אינה קנויה למלכה ובידו לאוכלה ולמכרה ונמצאת אותה שלה נזקקת על פירות שבשוק וזו פנויה ללות עליה ובשלה כל אחת ואחת לזה בהיתר דהא אילו לזה סאה אתה ואכלה ואכל גם הראשונה הואיל בשלה בהיתר לזה ישלם חטין הקא נמי בשלה בהיתר לזה כל סאה וסאה שדרי זו עומדת: **לוי**. בפרות סתם בלא קציעת דמים שלא התמירו לדקדק באיסור סאה בסאה כל כך: **בני חבורה**. הולכין בדרך או יושבין בבית אחת איש לסעודת עצמו: **המקפידים** זה על זה. שאין מוחלין על דבר מועט ומקפידין להלות זה את זה במדה במשקל ובמנן: **עוררין**. בשבחות ובזמים טובים: **משום לויין ופורעים**. דהנן במסכת שבת (דף קמ"ט) ובלבד שלא יאמר לו הלויני וזהם מפרש טעמא שמא יכתוב: **ואי**. ושרי דמי דמתנה בעלמא הוא ולא רבית: אריך טוב ודומה לו בספר עזרא (י' וערות מלכא לא אריך לנא למתו' ופירשו גנות הפולך לא יפה לנו לראות: **להשעין**. שידעו כמה מצטער ומציר החותנו ויבינו כמה עושה גדול: **למסרה**. להרגיל שהמדות לבם והשכר: **מתני'** נכש עמי. היום ואני אנכש עמך למחר: **נכש**. שרלי"ח בלע"ז: **עדר**. חפז: **אכל לא יאמר לו נכש עמי היום ואעדר עמך** לזמן פלוני. פועלים שזו קשה מזו ויש כאן אגר נטר ליה בשכר שממתינן לו על שכר פועלתו עד אותו זמן הוא מקבל עליו מלאכה שהיא קשה מזו: **כל**

ולאו מילתא היא משום דאיתי למסרה: **מתני'** אומר אדם לחבירו נכש עמי ואנכש עמך עדר עמי ואעדר עמך ולא יאמר לו נכש עמי ואעדר עמך עדר עמי ואנכש עמך

אלא שמודיעו שכל כך הוא צריך אבל בשאמר לקחת כ' גם אני אטול כ' מראה שמדקדק ומקפיד על המנן וזהו עובדא דחול בעין משא ומתן ואי נמי שרי בכי האי גוונא נעמיד בנזן שאמר ליה המותן עד שאמנה לך האגוזים שאתה נוטל ואטול גם אני כמננינם וכן בעין זה במדה ובמשקל אסור ועוד מפרש בה"ג איסור מנן בענין אחר בהלכות י"ט הולך אדם אצל רועה הרגיל וכו' ברייתא בס"פ אין צדן (פ"ה כ"ט. וס"ט) עד ואמר תן לי עשרים ביצים ועשרים אגוזים שכן דרך בעה"ב להיות מונה בתוך ביתו עשרה אפרסקין כ' רמונים ובלבד שלא יזכיר לו סכום מנן רש"א אומר ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח סכום מנן וכו' הוה נקט מיניה והשתא כ"ב לא ימא לאימא מלי' לזה מאן ונראה דהשעם בין שבת לקדק דהשכונן אסור וזהו דברך בעה"ב כי אין רגיל לדקדק בצמצום החשבונות בעין זה וחומרא גדולה היא ונראה דדוקא בשנותנין ק' אגוזים בפרוטה או אסור דאי חשבונין של ק' לא שייך לצמצום דמים אין נראה שיהא אסור וסכום מקח פ' בה"ג כי הוה נקט מיניה חמשה דנקי והשתא נקט מיניה דנדקי לא לימא ליה מלא לי בדניר ונראה שלא פ' בן בשביל שיהא מותר אם לקח הימנו שוה דינר ביחוד לומר הרי יש דינר ולא יאסור אלא דוקא שמדקדק לצמצום במילוי הדינר דפשיטא דהא נמי אסור ומה שפ' בן בה"ג דשמא דהיך פשוט זה יותר לאסור שפזכיר סכום הפוקח שלוקח עכשיו ור"ח גרס במסכת ביצה סכום מקח במיליתיה דת"ק סכום מנן במיליתיה דרשב"א אבל בתוספתא כתוב כמו בה"ג אבל בספר שלנו כתוב סכום מידה במיליתיה דת"ק סכום מקח במיליתיה דרשב"א ואין נראה דלפי גרסא זו לא מצינו איסור מנן לא במשנה ולא בברייתא אלא כ"ב מ"ל לשמואל איסור מנן דוקא עוררין משום מנן דרבי אומר דיעל ליה כו' וזהו שר"ל אע"ג דשרי לומר לחביוני הרגיל אצלו תן לי עשרים אגוזים וזהו לפי שאין משמע שם שיתא שום קפיא על המנן

מתנה בעלמא קא יחבי אהדדי. נראה דדוקא דבר מועט שיוצא בלבו שדקה נותן לו בלאו הכי ואפילו מתנה מועטת דוקא בת"ת:

ערב

ועדים אין עוברין אלא משום כל תשימון. זימנן דעברי נמי אלפני עור לא תתן מכשול כגון שלא היה מלוה בלא ערב ועדים אבל לא תשימון פסיקא ליה אבל לפני עור זימנן דלא עברי כגון שהיה מלוה לו בלא הכי כי היכי דמושיט בוס של יין לנזיר לא עבר אלא היכא דקאי בהרי עברי נהירא שלא היה שותהו אם לא היה זה (נ"ח דף יא.)

הדרן עלך איזהו נשך

השוכר את האומנין. משמע ליה בין בשכיר יום בין בקבלנות אבל בפרקין דבתר הכי (דף פ"ג) נקט פועלים משום דפועלים לא משמע אלא שכיר יום דבהכי מיידי בדאמר התם בזמן שאמר להשכים ולהעריב ורב נמי דקאמר (למנן פ"ג) פועל יכול לחזור אפילו בחצי היום דוקא בשכיר יום איירי ולא בקבלן כדמובח בשמעתין ולכך נקט פועל ולא אומן וא"ת דתניא לקמן בשמעתין (נ"ט) השוכר את הפועל ובחצי היום שמע שמת לו מת או אחרתו חמה אם שכיר הוא כו' ואם קבלן הוא כו' פירן דברייא מיידי בין בשכיר בין בקבלן אמאי נקט פועל ד"ל למינקט אומן דמשמע תרוייהו וי"ל דה"ק אם שכיר הוא בדאמר השוכר את הפועל נותן לו שכר ואם קבלן הוא כח דינו ומשום דבני למתני ובחצי היום חצי היום לא שייך למתני אלא אשכיר יום.

את הקרר. בשני רישין והוא בעל קרון ולספרים דגרסי קרר י"ל דלחכי נקט קרר לפי שקדורים רגילין להיות להם קרונות.

פרייפריין. דבר האבוד חשיב לה שעתה זמנו הוא לעשות ואזיל

לנושה בחבירו מנה ויודע שאין לו שאסור לעבור לפניו ת"ל לא תהיה לו בנושה ר' אמי ורבי אסי דאמרי תרוייהו כאילו דנו בשני דינין שנאמר הרכבת אנוש לראשנו באנו באש ובמים אמר רב יהודה אמר רב כל מי שיש לו מעות ומלוה אותן שלא בעדים עובר משום ולפני עור לא תתן מכשול וריש לקיש אמר גורם קללה לעצמו שנאמר תאלמנה שפתי שקר הדוכרות על צדיק עתק אמרו ליה רבנן לרב אשי קא מקיים רבינא כל מה דאמור רבנן שלח ליה בהדי פניא דמעלי שבתא לישדר לי מר עשרה וזו דאתרמי לי קמינא דארעא למזבן שלח ליה יתני מר סהדי ונכתב כתבא שלח ליה אפילו אנא נמי שלח ליה כל שבן מר דמריד בגירסיה משתלי וגורם קללה לעצמי תנו רבנן שלשה צועקין ואינו נענין ואילו הו' מי שיש לו מעות ומלוה אותן שלא בעדים והקונה אדון לעצמו ומי שאשתו מושלת עליו קונה אדון לעצמו מאי היא איכא דאמרי תולה נכסיו בנכרי איכא דאמרי הכותב נכסיו לבניו בחייו איכא דאמרי דביש ליה בהא מתא ולא אזיל למתא אחריתא:

הדרן עלך איזהו נשך

השוכר את האומנין והמעו זה את זה אין להם זה על זה אלא תרעומות שוכר את החמור ואת הקדר להביא פרייפריין וחלילים לפלה או למת ופועלין להעלות פשתנו מן המשרה וכל דבר שאבד וחזרו בהן מקום שאין שם אדם שוכר עליהן או ממען השוכר את האומנין וחזרו בהן ידם על התחתונה

כל ימי גריד אחד כל ימי רביעה אחת לא יאמר לו חרוש עמי בגריד ואני אחרוש עמך רביעה רבן גמליאל אומר יש רבית מוקדמת ויש רבית מאוחרת כיצד נתן ענינו ללוחות הימנו והוא משלח לו ואומר בשביל שתלוני זו היא רבית מוקדמת לזה הימנו והחזיר לו את מעותיו והוא משלח לו ואומר בשביל מעותיך שהיו במילות אצלי זו היא רבית מאוחרת ר"ש אומר יש רבית דברים לא יאמר לו דע כי בא איש פלוני ממקום פלוני ואלו עוברין בלא תעשה המלוה והלוה והערב והעדים וחקמים אומרים אף הסופר עוברים משום לא תתן ומשום אל תקח מאתו ומשום לא תהיה לו בנושה ומשום ולא תשימון עליו נשך ומשום ולפני עור לא תתן מכשול ויראת מאלהיה אני ה' גמ' תניא ר"ש בן יוחי אומר מנן לנושה בחבירו מנה ואינו רגיל להקדים לו שלום שאסור להקדים לו שלום ת"ל נשך כל דבר אשר ישך אפילו דיבור אסור: ואלו עוברין: אמר אבני מלוה עובר בכולן לזה עובר משום לא תשיך לאחיד ולאחיד לא תשיך ולפני עור לא תתן מכשול ערב והעדים אין עוברין אלא משום לא תשימון עליו נשך תניא ר"ש אומר מלוי רבית יותר ממה שפריייהים מפסידים ולא עוד אלא שמשמים משה רבינו חכם ותורתו אמת ואומריין אילו היה יודע משה רבינו שהיה ריוח בדבר לא היה בוחבו כי אתא רב דימי אמר מנן לנושה בחבירו מנה ואילו דנו בשני דינין שנאמר הרכבת אנוש לראשנו באנו באש ובמים אמר רב יהודה אמר רב כל מי שיש לו מעות ומלוה אותן שלא בעדים עובר משום ולפני עור לא תתן מכשול וריש לקיש אמר גורם קללה לעצמו שנאמר תאלמנה שפתי שקר הדוכרות על צדיק עתק אמרו ליה רבנן לרב אשי קא מקיים רבינא כל מה דאמור רבנן שלח ליה בהדי פניא דמעלי שבתא לישדר לי מר עשרה וזו דאתרמי לי קמינא דארעא למזבן שלח ליה יתני מר סהדי ונכתב כתבא שלח ליה אפילו אנא נמי שלח ליה כל שבן מר דמריד בגירסיה משתלי וגורם קללה לעצמי תנו רבנן שלשה צועקין ואינו נענין ואילו הו' מי שיש לו מעות ומלוה אותן שלא בעדים והקונה אדון לעצמו ומי שאשתו מושלת עליו קונה אדון לעצמו מאי היא איכא דאמרי תולה נכסיו בנכרי איכא דאמרי הכותב נכסיו לבניו בחייו איכא דאמרי דביש ליה בהא מתא ולא אזיל למתא אחריתא:

אם

הדרן עלך איזהו נשך:

השוכר את האומנין והמעו זה את זה. מפרש בגמרא: שוכר את החמור או את הקדר להביא פרייפריין וחלילין. קדר בעל קרון: פרייפריין. עצים משופים ונאים לעשות לו אפריון: חלילין: לפלה. לשמח חתן וכלה: או: למת. לקונן: משרה. רישיש מים ששורין בהן קנבוס ופשתן כשתן בגבעולין: מקום שאין אדם. שאינו מוצא פועלין לשכור ותפשתן אבד והוא סמך עליהן: שוכר עליהם. בני אדם ביוקר ועליהם לשלם: או: ממנן. מפרש בגמרא: **השוכר את האומנין**. לעשות מלאכה בקבלנות בכך וכך: וחזרו בהן. לאחר שעשו מקצת: ידם על התחתונה. אם דוקר פועלים ואינו מוצא מי שיגמרה בשכר שהיה מגיע לאלו על העתיד לעשות מעבב משכר ממה שעשו כל מה שיעצורף להוציא עד שתגמור מלאכתו בשכר שפסק עם אלו ואם הולך פועלים ומצא שיגמרה בפחות: ושם להם מה שעשו ויתן להם מה שפסק עשו חצייה ויתן להם חצי שכן ואין יכולים לומר לו הרי פועלים אחרים תחתיו לגמור מלאכתך ויתן לנו כל שכרינו חצי ממה ששכרו אלו:

ואם

בבא מציעא דף עה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה - עוז והדר" (ליום חמישי) קט

מוסיפה המשנה: כל ימי הקרי - הקיץ ושהארץ יבשה, נחשבים כאחד, וכן כל ימי הקריעה - החורף ושורידים בו גשמים נחשבים כאחת, ומותר לומר לו עדר עמי ביום פלוני שבקץ ואני אעדר עמך ביום פלוני בקיץ וכדומה, ואין חוששין שמא היום השני יהיה ארוך יותר או קשה יותר לעזירה, ויש כאן ריבית, כיון שאין בני אדם מקפידים בכך. אבל לא יאמר לו חרוש עמי בקרי - בקיץ ואני אחרוש עמך בקריעה בחורף, מפני שימות החורף קשים יותר מן הקיץ לעבודה בשדות, ונמצא שהוא מתחייב לו יותר ממה שקיבל בשכר המתנות.

רבי נחמיה אומר, אף על פי שמן התורה אין איסור ריבית אלא כשקצץ לו בשעת ההלוואה שיוסיף לו מעות בשעת הפרעון, מכל מקום מדרבנן יש איסור גם ברבית מוקדמת, וכן יש איסור גם ברבית מאוחרת. מפרשת המשנה: כיצד, נתן עניו ללוות הימנו - אדם הרוצה ללוות מחבירו והוא משלח לו מתנה לפני ההלוואה, ואומר לו אני נותן לך מתנה זו בשביל שתלויני, זו היא רבית מוקדמת ואסורה מדרבנן. לזה הימנו וכבר תחזיר לו את מעותי, ואחר כך הוא משלח לו - הלוואה משלח מתנה למלוה, ואומר לו שמתנה זו היא בשביל מעותיך שהיו בטיולת אצלי, זו היא רבית מאוחרת ואסורה מדרבנן.

רבי שמעון אומר, יש איסור מדרבנן אפילו ברבית דברים שאינו נותן לו דבר השהה ממון אלא דיבור בלבד, כגון לא יאמר לו - הלוואה למלוה, דע כי אף איש פלוני ממקום פלוני כשהוא יודע שיש למלוה תועלת בידיעה זו, ולולא ההלוואה לא היה אומר לו זאת.

ואלו האנשים עוקרין בלא תעשה בכל הלוואה בריבית, המלוה, והלוה, והערב שערב עבור הלוה על החוב עם הריבית, והעדים, והכמים אומרים, אף הסופר שכתב את שטר ההלוואה עובר בלאו. ואלו הם הלאים שעוברים עליהם, עוקרים משום את כסף לא תתן לו בנשך (ויקרא כה לו). ומשום אל תקח מאתו נשך ותריבית (שם כה לו). ומשום לא תהיה לו בנושה (שמות כב כד). ומשום ולא תשימון עליו נשך (שם). ומשום וילפני עור לא תתן מכשול ויראת מאתיו אני ה' (ויקרא יט יד). ובגמרא יבואר על איזה לאו עובר כל אחד מהם:

גמרא

תניא, רבי שמעון בן יוחי אומר, מנין לנושה בחבירו מנה - שחבירו חייב לו מנה, והלוה אינו גייל להקדים לו שלום, שאסור להתחיל עתה להקדים לו שלום מחמת שלוח ממנו, תלמוד לומר (דברים כג כ) 'לא תשיך לאחוריך נשך כסף נשך אכל נשך כל דבר אשר ישך, ויש ללמוד מתיבת דבר' שאפילו דיבור של ריבית אסור:

שנינו במשנה: ואלו עוקרין בלא תעשה: אמר אביי, המלוה עובר בכולן - בכל חמשת הלאין המוזכרים במשנה. והלוה עובר בנתינת הריבית בשלושה לאין, משום 'לא תשיך לאחוריך נשך כסף נשך אכל נשך כל דבר אשר ישך' (דברים כג כ), ומשום 'לנכרי תשיך ולאחוד לא תשיך' (שם כג כא), ומשום 'ולפני עור לא תתן מכשול' (ויקרא יט יד), משום שהוא גורם למלוה לעבור על איסור ריבית. והערב והעדים אין עוקרין אלא משום הלאו של 'לא תשימון עליו נשך' (שמות כב כד). שמסייעים בכתיבת השטר שהוא שימת הריבית.

תניא, רבי שמעון אומר, מלוי ברבית יותר ממה שפיריחים על ידי גטילת הריבית, מפני עונש חטאת, כמו שאמרו (לעיל עא). שהמלוים בריבית נכסיהם מתמוטטים, ולא עוד, אלא שבכך שהם נוטלים ריבית, הם משימים את משה רבינו חכם ותורתו אמת, ובלשון סגי נהור: כלומר שמראים במעשיהם שמשה רבינו לא היה חכם ותורתו אינה אמת, וכאילו אומרים שאלו הנה יודע משה רבינו שיתנה ריוח בדבר, לא היה בותבו את איסור ריבית בתורה.

בי איתא - כשבא רב דימי מארץ ישראל לבבל, אמר, מנין לאדם הנושה בחבירו מנה ובלא ריביתו, ויודע שאין לו ללוה מנן לשלם. שאסור המלוה לעבור לפניו להזכיר לו את ההלוואה, מפני שהוא מצער בכך, תלמוד לומר (שמות כב כד) 'אם כסף תלוה את עמי את העני עמך לא תהיה לו בנשך', כלומר שלא תראה בעיניו כאלו אתה נושה בו, ועל ידי שעובר לפניו הוא נזכר בחובו ומתבייש, והרי הוא כנושה. רבי אמי ורבי אסי דאמרי תירוניה - אמרו שניהם, אם עבר המלוה על כך ועבר לפני הלוה, אף על פי שהוא יודע שאין לו לשלם, הרי זה כאילו דנו בשני דינין -

העניש את הלוה בשני עונשים, שנאמר (תהלים סו יב) 'הרקבת אנוש לראשו באנו באש ובמים', ויש לדרוש שכאשר אדם נושה בנו, הרי זה כאילו באנו באש ובמים, כלומר שנענשנו בין באש ובין במים. אמר רב יהודה אמר רב, כל מי שיש לו מעות ומלוה אותן לאחרים שלא בעדים, עובר משום 'ולפני עור לא תתן מכשול', מפני שהוא גורם שיעלה על לבו של הלוה לכפור בהלוואה, ומכשילו באיסור גזל. וריש לקיש אמר, מלוה זה גורם קללה לעצמו, שכאשר הוא תובעו את החוב, והלוה כופר, מקללים אותו הבריות, שנאמר (תהלים לא יט) 'תאלמנה שפתי שחקי הדברות על צדיק עתק' - דבר שאינו, והינו שיש לקלל את מי שמוציא לעו על צדיק, שתאלמנה שפתי, וכיון שהבריות סוברות שהוא מוציא על הלוה לעו חנם, יקללו אותו הבריות.

מספרת הגמרא: אמר ליה רבנן לרב אשי, קא מקיים רבינא כל מה דאמר רבנן - רבינא מקפיד על קיום כל דבר שאמרו חכמים. רצה רב אשי לבדוק אם אכן כך הוא, שלח ליה לרבינא בהדי פניא דמעלי שבתא - בערב שבת לפנות ערב, לישדר לי מר עשרה זוזי - שלח לי ביד השליח עשרה זוזים בהלוואה, משום דאתרבי לי קמינא דארעא למזבן - שהודמן לי לקנות קרקע קטנה, שלח ליה רבינא לרב אשי, ניתי מר סהדי ונכתב בכתבא - יביא הרב עדים ונכתוב שטר על ההלוואה, כיון שאינו רוצה להלוות בלי עדים. שלח ליה רב אשי לרבינא, אפילו אנא נמי ובתמיה) - וכי אפילו עלי נאמרו דברי חכמים שאסור להלוות שלא בעדים, הרי אני דואי איני חשוד שאכפור בהלוואה. שלח ליה רבינא, אדרבה, כל שכן מר כיון דמריד בגידיה - שאתה טרוד בלימודך יש לחשוש שמשתלי - שאתה תשכח את ההלוואה, וכשאתבע אותה ממך תכפור בה, ונמצא שאני גורם קללה לעצמי.

תני רבנן, שלשה אנשים יש שהם צועקין בפני בית דין על מה שנעשה להם עול, ואין נענין, מפני שהם גרמו את הנזק לעצמם, ואלו הן, מי שיש לו מעות ומלוה אותן שלא בעדים, ולבסוף כופר בהלוואתו, ותקוזה אדון לעצמו ויבואר להלן בגמרא, ומי שאשתו מושלת עליו, ואינו יכול לגרשה מפני שהתחייב בכתובתה ממון הרבה. מפרשת הגמרא: קוזה אדון לעצמו מאי היא, מביאה הגמרא שלשה פירושים. איכא דאמרי - יש אומרים שהיינו אדם התולד נכסיו בנכרי - שאומר על הנכסים שלו שהם של נכרי פלוני כדי שלא ידעו בני אדם שהוא עשיר, ופעמים שהנכרי שומע ומעמיד עדים שהודה שהנכסים הם שלו, ותובע אותו בדיניהם, והוא צועק בפני בית דין ואינו נענה מפני שהוא גרם לעצמו. ואיכא דאמרי - יש אומרים שהכוונה לאדם הכותב שטר שהוא נותן את כל נכסיו לבניו בכתיו, ובניו נוטלים את הנכסים, ופעמים שאין לו אחר כך ממה להתפרנס. ואיכא דאמרי - יש אומרים שהכוונה לאדם דביש ליה בהא מתא ולא אויל למתא אחרייתא - שרע לו בעיר זו ואינו הולך לעיר אחרת, לנסות שמה ישתנה מזלו לטובה, כמו שאמרו (ר"ה טז): ששינוי מקום מקרע גור דינו של אדם:

הרן עלך איזהו נשך

פרק ששי - השוכר את האומנין

הפרק שלפנינו עוסק בבעלי מלאכה, שכירי יום או קבלנים, שבאו לחזור בהם מהמלאכה שקבלו על עצמם, או שבעל הבית בא לחזור בו. וכמו כן בשוכר בהמה שבה לשנות ממה שהתנה תחילה. בסוף הפרק יבואר דיני ארבעה שומרים. שכיר יום היינו ששכרו הבעל הבית לכל מלאכה שיוזמן לו באותו היום, ומקבל את שכרו לפי שעות העבודה. וקבלנות היינו ששכרו למלאכה מסוימת ומקבל את שכרו כשמסיים את מלאכתו ללא חילוק בכמה זמן היא נמשכה.

משנה

בעל הבית ופועלים שחזרו בהם קודם שהתחילו במלאכה: השוכר את האומנין - בעלי מלאכה, והענין זה את זה - וחזרו בהם או הפועלים או הבעל הבית, לפני שהתחילו את המלאכה. אין להם זה על זה אלא תרעומות, ואינם יכולים לתבוע את מזה ממון עבור כך. פועלים שנשכרו לצורך דבר האבד וחזרו בהם: שוכר קרן, כדי להביא פריפרין - עצים משופים ונאים לעשות מהם חופה, וחלילים לשמחת חתן וכלה, או לקנות על הקמת, וכן אם שכר פועלין כדי להעלות פשתנו מן המשך בעמוד קו

בעל הבית החזיר בו לאחר שהתחילו במלאכה: ואם בעל הבית חוזר בו, ידו על התחתונה – שאם הוזלה שכירות פועלים יתן להם שכר כפי מה שסיים עמם בתחילה על כל המלאכה חוץ ממנה שצריך לשלם לפועלים אחרים לגמור המלאכה. וכן אם התייקרה שכירות פועלים אין מנכה להם משכרם כלום אף שבשביל לגמור המלאכה יצטרך לשלם לפועלים אחרים סלע וחצי.

אומן ששינה מדעת בעל הבית: כל המשיגה – כגון צבע אומן שקיבל צמר לצבעו אדם ושינה ורצונו שחור, ידו על התחתונה – שאינו נותן לו שכר עבודתו, אלא אם הסכים שהשביח הצמר על ידי שצבעו והיינו הסכים שנמכר הצמר שכשו אדרי שנצבע יותר מלפני שנצבעו הוא יותר מההוצאות שהיה לצבע, נותן לו סכום ההוצאות שהיו לו, ואם ההוצאות מרובות על השבח, נותן לו את השבח. המוכר את שדהו, והקונה או המוכר חזרו בהם: וכל החוזר בו – המוכר את שדהו וחזר בו המוכר או הלוקח, מי שחזר בו ידו על התחתונה:

גמרא

שינוי במשנתנו, השוכר את האומן והטעו זה את זה אין להם זה על זה אלא תרעומת. הגמרא מבררת מהו 'זה טעו זה את זה'. מדייקת הגמרא: חזרו זה בזה לא קתני – לא כתבה המשנה לשון 'חזרו זה בזה' שהיה משמע שמדובר כשחזרו בהם הפועלים או שחזר בו בעל הבית, אלא לשון המשנה הוא 'הטעו זה את זה' שביאורו דאמנו פועלים אחרים – שאחד מהפועלים הטעה את חברו.

מבררת הגמרא: היכי דמי – כיצד שייך שיטעו הפועלים זה את זה. משיבה הגמרא: דאמר ליה בעל הבית לאחד מהפועלים ויל אומר לי פועלים – לך בשליחותי ושכור לי פועלים שיעבדו עמך, ואולי איהו ואמעיניהו – והלך השליח והטעה אותם. ועל כך אמרה המשנה שאין לפועלים האחרים על אותו פועל אלא תרעומת.

הגמרא מבררת במה הטעה השליח את הפועלים. מבררת הגמרא: היכי דמי, אי דאמר ליה בעל הבית לשליח לך ושכור לי פועלים בארבעה זוז ליום, ואולי איהו אומר להו בתלתא – שבעל הבית אמר לו לשוכרם בשלושה זוזים ליום, ועל זה נאמר במשנה שאין להם עליו אלא תרעומת, אי אפשר לפרש כך, שאם כן תרעומת מאי עבדיה – מה שייך שיתרעמו עליו הרי כבוד וקביל – שמעו והסכימו לכך.

הגמרא דנה באפשרות נוספת לביאור המשנה: ואי דאמר ליה בעל הבית לשליח לך ושכור לי פועלים בתלתא – בשלושה זוז ליום, ואולי איהו אומר להו בארבעה – שבעל הבית אמר לו לשוכרם בארבעה זוז ליום, ולערב לא נתן להם בעל הבית אלא שלושה זוז, ועל זה אמרה המשנה שאין להם עליו אלא תרעומת. עדיין צריך לברר היכי דמי, אי דאמר להו השליח שכרם עלי – אני יתן לכם שכר עבודתכם, אם כן נתיב להו מדידיה – צריך ליתן להם השליח משלו ארבעה זוז על עבודתם כפי שאמר להם, דתניא השוכר את הפועל לעשות בשלו – שאמר לו ששוכרו לעשות מלאכה בשדה, ואחר כך הראהו השוכר לעשות המלאכה בשדה של חבירו, נותן לו השוכר שכרו משלם – בשלמות חוזרו השוכר ונוטל מבעל הבית מה שהתנהו – כפי מה שנהנה מהמלאכה. ומדוע המשנה אומרת אין להם עליו אלא תרעומת.

מבארת הגמרא: לא צריכא, דאמר להו השליח לפועלים שכרם על בעל הבית – הריני שליח של הבעל הבית והוא יתן לכם שכר עבודתכם.

שואלת על כך הגמרא: ולחיו פועלים היכי מתגרי – ונראה בכמה רגילים לשוכר פועלים באותו מקום, ואם רגילים לשכור בארבעה זוז, יתחייב בעל הבית לשלם להם ארבעה זוז. מתרצת הגמרא: לא צריכא, דאמרי (ב)תנא – יש פועלים שנשכרים בארבעה זוז, ואמרי דמתגר בתלתא, ולכן נותן להם בעל הבית שלושה. ויש להם עליו תרעומת, דאמרו ליה הפועלים לשליח אי לאו דאמר לך בארבעה זוז, טרחינו ונאמרינו – היינו טורחים לחפש אדם שזקוק לפועלים ושוכר אפילו בארבעה זוז.

תירוצ נוסף: איבעית אימא, הלא במשנתנו בעל הבית עסקינו – מדובר בפועלים שיש להם לבד שדות, ואינם נשכרים לעבוד בשדות של אחרים אלא כשמקבלים שכר יותר מהמקובל, ולכן יש להם עליו תרעומת, משום דאמרו ליה אי לאו דאמר לך בארבעה זוז, הוה וילא בן מילתא לאתגורי – היה מוזלול בעיניו להשתכר למלאכת אחרים.

תירוצ נוסף: איבעית אימא, לעולם בפועלים הרגילים להשתכר למלאכת

אחרים עסקינו, והטעם שיש להם עליו תרעומת הוא משום דאמרי ליה בן דאמר לך בארבעה זוז, טרחינו ונאמרינו – טרחנו ועבדנו לך עבודה מעולה מהרגיל. שואלת הגמרא: ולחיו עבדיהו – נראה את עבודתם, ואם אכן היא כך שיה ישלם להם בעל הבית ארבעה זוז. מתרצת הגמרא: בריבא – שעבודתם הייתה לחפור חריץ סביבות השדה ואין מלאכתם ניכרת. שואלת הגמרא: ריבא נמי מידע דע – גם בחרץ שסביבות השדה ניכרת המלאכה. מבארת הגמרא: דמלי מאי ולא דיע – שמילאו כבר מים בחרץ, שאז מלאכתם אינה ניכרת.

ביאור אחר בדברי המשנה: איבעית אימא, לעולם משנתנו מדברת באופן דאמר ליה בעל הבית לשליח לך ושכור לי פועלים בארבעה זוז ליום, ואולי איהו – השליח ואמר להו לפועלים בתלתא – אם רוצים להשתכר בשלושה זוז, ודאמר – ומה ששאלה הגמרא לעיל שאם כן מדוע יש להם עליו תרעומת, והרי כבוד וקביל – שמעו והסכימו לכך, יש ליישב שהתרעומת היא משום דאמרי ליה הפועלים לשליח וכי לית לה – אין אתה מתנהג כפי שכתוב במשלי (ג כו) 'אל תמנע טוב מפעליו', ומדוע מנעת מאיתנו את השכר שרצה בעל הבית לתת לנו.

הגמרא מסתפקת בדין השולח שליח לשכור לו פועלים: פשיטא, אי אמר ליה בעל הבית לשלוח צא ושכור לי פועלים בתלתא, ואולי איהו – השליח ואמר להו לפועלים ששוכרם בארבעה זוז ליום, ואמרי ליה הפועלים לשליח הרי אנו נשכרים בזה ששוכרם בעל הבית, הרי זה דאי שדעתיהו אעילויא – כוונתם היא לסכום הגבוה דהיינו ארבעה זוזי שאמר השליח, ומה שאמרו 'כמו שאמר בעל הבית' לא לפחות מהסכום שאמר להם השליח נתכונו אלא אמרו שהוא נאמן להם שכך אמר בעל הבית. אלא מה שיש להסתפק הוא, אי אמר ליה בעל הבית בארבעה זוז, ואולי איהו – השליח ואמר להו לפועלים ששוכרם בתלתא זוז, ואמרי הפועלים לשליח הרי אנו נשכרים בזה ששוכרם בעל הבית, מאי, האם נתלה שאדיבורא דידיה קא סמכי – על דבריו של השליח הם סומכים, ומה שאמרו לו 'כמה שאמר בעל הבית' היינו דאמרי ליה סמכינא לך דהכי – נאמן אתה עלינו שכך אמר בעל הבית, ואם כן אינם מקבלים אלא שלושה זוז, ואין להם עליו אלא תרעומת שמנע מהם להרוויח יותר. או דילמא אדיבורא דבעל הבית קא סמכי – שלא סמכו כלל על דבריו של השליח ולא הסכימו לעבוד בשלוש זוז בדבריו, אלא אמרו לו אין לנו אלא דברי בעל הבית, ואם כן יקבלו ארבעה.

הגמרא מנסה לפשוט את הספק: תא שמע, אשה שאמרה לאדם הלא לי גיפי – כלומר תאמר לבעלי שיעשה אותך שליח להולכת הגט לידי, והשליח שינה ממה שאמרה לו האשה. ואמר לבעל, אשהך אמרה התקבל לי גיפי – אשתך מינתה אותי להיות שליחה לקבל את גיטה דהיינו שליח לקבלה, והוא – הבעל – אומר לשליח הילך – קח את הגט בזה ששאלה אשתי. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו אמר רב, לא רק שבקבלת השליח לא נתגרשה, שהרי לא מינתה אותו לכך, אלא אפילו אם הניע הגט לידה אינה מגורשת. ואינו נעשה שליח להולכה.

ומדייקת הגמרא: שמעת מינה – דינא שדאמר, דאדיבורא דידיה קא סמכי – שכוונת הבעל במה שאמר 'הילך כמי ששאלה' – סומך על דברי השליח ונתן לו את הגט על דעת שאשתו עשתה אותו שליח לקבלה ושתגרש בקבלת השליח את הגט, ומכיון שבאמת לא עשתה אותו שליח לקבלה, והבעל אינו יכול לעשות אותו שליח לקבלה, אינה מתגרשת בקבלת השליח. ואפילו כשהגיע גט לידה אינה מתגרשת, משום שהבעל לא עשה אותו שליח להוליך את הגט, והיא אינה יכולה למנות אותו להיות שליח להולכה. דאי סלקא דעתך דאדיבורא דידה קא סמכי – שאם תאמר שכשאמר הבעל 'הילך כמה שאמרה' כוונתו לומר לו שנותן לו את הגט כפי שאמרה לו אשתו, אם כן, אף שאכן כשהשליח קיבל את הגט אינה מגורשת עדיין, שהרי האשה לא מינתה אותו שליח לקבלה, מכל מקום מבי ממי גיפי לידה מיהא תיגרש – כשהגיע הגט לידה התגרש, שהרי הבעל נתן לו את הגט על דעת מה שאמרה לו, והיא הרי אמרה לו שהיה שליח להולכה של הבעל, ואם כן כשיגיע הגט לידה תתגרש בו. ומכך שרב פסק שאינה מגורשת, מוכח שדעתו שהבעל סומך על דברי השליח שאמר בשם האשה. ואם כן אפשר לפשוט גם בפועלים שכשאמרו הרי אנו נשכרים 'כמה שאמר בעל הבית' כוונתם סומכים על דברי השליח, ולא יקבלו אלא כפי מה שאמר להם השליח ואין להם עליו אלא תרעומת.

רב אשי דוחה שאין להוכיח כן מפסק דינו של רב: אמר רב אשי,

בבא מציעא. פרק שישי – השוכר את האומנין דף עזמור א – מתוך מהדורת טובי'ס קיא

רש"י

ואם בעל הבית חוזר בו ידו על התחתונה. יתן להם לפי מה שעשו ואם החזקה מלאכת פועלים על כרחו יתן להם כמה שפסק חוץ ממה שצריך להוצאות בהשקמתה: כל המשנה ידו על התחתונה. כגון נתן צמר לצבע לצבעו אדם וצבעו שחור אם השבח יותר על הציאה אין נותן לו שכרו משלם אלא דמי

ציאת עצים וסמנים ואם יציאה יתירה על השבח נותן לו את השבח: וכל החוזר בו. בגמרא מפרש לאתווי מאי גמ' חוזר בקו לא קתני. דיתווי האי הטעו הם את בעל הבית או בעל הבית אותו דא"כ היה ליה למיתני לשון חזרה: דאמטעו פועלים אהררי. אחר מן הפועלים הטעה את חבירו: בארבעה וזו. לזמנא אמר להו איהו בתלתא: כבוד וקבול. ומאי תרעומת: ואמר להו בארבעה. ולערב לא נתן בעה"ב אלא ג' יחייב דמי. תרעומת יהיה לקו ולא יותר: וליחיי פועלים יחיי מתגרי. אי מתגרי בארבעה על כרחיה דבעה"ב ינתיב ארבעה דהא קתני נטול מבבל הבית מה שהתנה אותו ואע"פ שלא צדו ודרי ההנה אותו בכך ואי מתגרי בשלשה מאי תרעומת איכא: הוה פרחינן. לבקש אדם דוקוק לפועלים שישיכור בארבעה: אי בעית אימא מבבל הבית עסקינן. בפועל שיש לו לעצמו שדות שכן שלו ואינו נשכר למלאכת אחרים אם לא ביותר על דמי שכירות והיינו תרעומת דאי לאו דאמרת לי בארבעה לא הייתי מזלזל בעצמי לעולם בפועלים. הרגילים למלאכת אחרים: דריפיקא. שחפרו חריץ סביבות שדה ואין מלאכתן ניכרת כגון דמלו מיא דמססין ואולי: אל תמנע טוב מפעוליו. פסוק הוא במשלי: דעתיהון אעילויה. אע"פ שאמרו לו הרי אנו נשכרים בדברי בעל הבית לא לפחות ממעבדו של זה אמרו אלא להוסיף וכך אמרו מהימנת לן דהכי אמר בעל הבית זכין בשביל הבית פוחת אי אמר לקו האי שוכרם עלי יתן משלו ואי אמר שוכרם על בעל הבית על לך תרעומת עלי: אלא. הא מיעבא לן אמר ליה בעל הבית בארבעה והוא אמר להו תלתא ואמרו ליה הרי אנו נשכרים כמו שאמר בעל הבית מאי אדיבוריה דפועל סמכי. והכי אמרו ליה מהימנת לן דהכי אמר בעל הבית ולית להו אלא תלתא ותרעומת דאל תמנע טוב: או דילמא. לאו לדידה הימנהו אלא הכי אמרו אחר דברי בעל הבית נלך ולא סבור וקבול ושקלי ד: ה"ג. הא לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי. האשה שאמרה לאחד אם תמצא את בעלי אמר לו שבעלך לא את גיטי בדרך ותינעשה שלחנו של בעלי לגרשני בשמיני גט לדידך שלחתי להולכה על הבעל לעשות והאשה מתגרשת בשמיני גט לך ושלחתי לקבלה על האשה לעשות שהיא הוא שלחתי ובמותה ותתגרש בשמיני גט לך שליח: אפילו הגיע לידה אינה מגורשת. אלא מאי אדיבורא דידה קא סמך ודכי א"ל מהימנת לי דכך אמר ולא עשאו שליח להולכה הלכך אין כאן שליחות ואין עליה לעשות שליח להולכה ודרי הבא לי אמרה לו ולא התקבל והבעל נתנו ולא בתורת שליח קבלה ושליחותו חזר אינו ביד הבעל לעשות: דאי סלקא דעתך אדיבורא דידה סמך. ולא לדבריו האמין אלא הילך כמה שאמרה היא קאמר ליה אם כן עשאו שליח להולכה וזו בידו הוא וכי מטי גיטא לידה מיהא תיגרש:

הכי

ואולי

איהו אמר להו בארבעה דעתיהון אעילויה. והא דאמרו ליה כמו שאמר בעה"ב היינו מהימנת לן דהכי אמר בעה"ב אי נמי משום דאי אמר בעל הבית טפי מארבעה שהיא להם כמו שאמר בעל הבית ותינו דמבעיא ליה בטר דכי אי אמרין מהימנת לן דהכי אמר בעה"ב אי משום דעתיה אעילויה: דעתיהון אעילויה. באמר להו שוכרם עלי איירי דאי אמר להו שוכרם על בעל הבית מאי נפקא מינה אי דעתיהון אעילויה דבעה"ב לא ישלם להם אלא מה שהתנה. ר"י וכן רבינו חננאל:

(ופלי) השוכר את האומנין וחזרו בהם ידם על התחתונה. שאם קבלו קמה לקצור בשני סלעים וקצרו חצייה וחזקו וישנה מה שעתיד לעשות סלע וחצי וחזרו פועלים לא יתן להם רק חצי סלע לפי שיצטרף לתת סלע וחצי לקצור חצייה השני והיינו בר' דוסא ואם בעה"ב חוזר בו ידו על התחתונה פירש בסוגרסאם אהוולו פועלין ואין שנה חצייה אלא שקל וחזר בו בעה"ב יתן להם סלע וחצי לפי שבחצי הסלע ימצא שיתגרמו קצירו ולא רצה לפרש דידו על התחתונה כשהקצרו פועלין ויתן להם סלע וחצי על חצי שעשו כמו ששנה עכשיו שאין זה סכרא כי לקחו יתן להם בעה"ב יותר ממה שהתנה עמקם כגון שאין מפסידין בחזרת בעה"ב ואדרבה יותר מרווחים שעתה ימצאו שיתנו להם סלע וחצי לקצור חצייה קמה והוא לא היה נותן להם כ"א סלע וא"ת דאמר לקמן (ט) אמר מר או גמרו מלאכתם וישלו ב' סלעים פשיטא לא צריכא דול עבדקא ואימר בעה"ב ופיסודו פועלים והשקא לקמה חוזר בעה"ב כזה בשביל שהחל המלאכה מה מרווח בחזרה הלא צריך ליתן להם סלע וחצי על מה שעשו ופועלים נמי לקמה פיסו כיון שאין מפסידים כלום וי"ל דבעה"ב חוזר מחמת שגאה שהיתה קטטה ביניהם ופועלים פיסו שלא יצטרכו לחפש ולמצוא מקום להשתכר: דאי ס"ד אדיבורא דידה סמך כי מטי גיטא לידה מיהא תתגרש. דאי אמרין דגבי פועלים דעתיה אעילויה דבעה"ב ה"ג ח"ל למימר דעתיה דבעל אעילויה דידה דאמרה הבא לי גיטא אע"ג דהאי דקאמר שליח התקבל לי גיטי הוי עילויה טפי לבעל שמתגרשת יותר במהרה אם היתה האשה אומרת כן מכל מקום השתא שאמרה האשה הבא הוי טפי זכות הבעל אי סמך אמאי דקאמר שתתגרש מיהא כשיגיע גט לידה וזכין

דלא מיגרשא אלקא לאו דעתיה דבעל אעילויה דידה ה"ג גבי פועלין לית לן למימר דעתיה אעילויה דבעה"ב אכל אין לפרש דעילויה דבעל הוי מה שאינה מתגרשת במהרה דהא עדיף ליה ממתגרשת לאלתר כי עכשיו יהיה בידו עדין אם לקיים אם לגרש והשתא פשיט ליה בפשטות דבסמוך לא יתיישב דקאמר בשלמא אי איתמר איפכא כו' משהגיע גט לידו מגורשת דאדיבורא דידה קא סמך ולפי זה היינו אגרעותא דידה שמתגרשת מהרה ופשיט דכ"ש דאעילויה דבעה"ב יש לסמוך וא"כ סותר פשיטות דלעיל דהני פשיטא ליה דעתיה אעילויה דקאמר שליח ולא אגרעותא דבעה"ב והכא סמך בעל אגרעותא דידה:

אין

קִיב בבא מציעא. פרק שישי – השוכר את האומנין דף עז עמוד ב – מתוך מהדורת טובי'ס

תוספות

רש"י

הכי השתא בשלמא אי איתמר איפכא התקבל לי גיטי ואשתך אמרה הכא לי גיטי ואמר רב נחמן וכו'. כלומר וגעלה שמעת לרב נחמן דאמר מגורשת היה
לך ללמוד לפי דבריו שיאמר בהגעת הגט לידו או לידה דליתיה גירושין או אדיבורא דידה סמיק או אדיבורא דידה סמיק ביצד אומר רב נחמן אם משיגיג גט לידו
דשליח מגורשת יש ללמוד דאדיבורא דידה סמיק ולא לו האמין ונתרצה למסרו לו בתורת שליח לקבלה כדברי האשה והבעל עצמו גירש ואי הוה אמר רב נחמן
עלה כשיגיג גט לידה מגורשת ולא בקבלת השליח יש ללמוד דאדיבורא דידה סמיק ומהימנת לי דהכי אמרה קאמר ליה וגעשו שליח להולכה והשליח נתרצה
להיעקר מתורת שליחות של אשה לקבלה

וגעשו שליח לבטל לגרש והרי געשה
שליחותו ונהיגה לידה: **אלא ה"מ.**
דשמעת ליה דאמר אינה מגורשת אין לך
ללמוד מדבר נחמן דאדיבורא דידה סמיק
ואין כאן שליחות כדאמרת דא"ר אמרינן
דאדיבורא דידה סמיק דאף הבעל געשו
שליח להולכה כדברי האשה אין כאן
שליחות שדרי השליח לא נתרצה דהא
עקר ליה לשליחותיה לגמרי דאמר ליה
שליח לקבלה איפשי להעשות שלא אטרח
להגיע לידה אבל שליח להולכה לטרוח
ולהגיע לידה אי אפשי להעשות הלכך אפי'
נמלקי והגיעו אצלם אין זה שליח שניתן
לגירושין שבשקבלו לא קבלו על מנת בן
ואי קשיא דא אמרינן גביה איפכא ויכא
דהיא אמרה התקבל והוא אמר לבטל
אשתך אמרה הכא והוא אמר הילך כמה
שאמרה דאי הוה אמר עלה משיגיג גט
לידו מגורשת הוה שמעינן דאדיבורא דידה
סמיק ומסרו לו על מנת לקבלה ולא קשיא
לן דהא שליח עקר לשליחותיה ולא נתרצה
הוא בשליחות קבלה איכא למימר דאי הוה
אמר רב נחמן הכי הוה קמ"ל דהאי לאו
עקירה הוא דהא מתרצה להיות שליח
להולכה כל שכן דמתרצה בשליחות קבלה
שהקבלה ככלל חולקה לענין תסור: **ואי**
בעית אימא כו'. אשינוא דריש פירקא
קאי: **הטעם קרי** ליה. וזה את זה דקמתי
במתני' בפועלים ובעל הבית נמי קאמר ולא
בדאטעו פועלים אהדרי: **דתינא.** דגבי
פועלים ובעל הבית נמי קרי ליה הטעם: **אין**
להן על זה אלא תרעומת. דאמר להן
תשכירו עצמכם לאחרים ואינהו נמי אמרו
ליה כי תדרי' בהו' צא ושכור אחרים ומהו
תרעומת איכא שיהו צריכים לחזר זה אחר
פועלים וזה אחר שוכרים ותביעת קמון
ליכא דהא דברים בעלמא נינהו: **בר"א.**

הכי השתא בשלמא אי איתמר איפכא התקבל לי גיטי
ואשתך אמרה הכא לי גיטי והוא אומר הילך כמו
שאמרה ואמר ר"נ אמר רבה בר אביה אמר רב משיגיג
גט לידו מגורשת אלמא דאדיבורא דידה קא סמיק אי
נמי משיגיג גט לידה מגורשת אלמא דאדיבורא דידה
קא סמיק אלמא ה"מ משום דעקר שליח לשליחותיה
לגמרי דא"ל שליח לקבלה הוינא להולכה לא הוינא
איבעית אימא האי תנא חזרו נמי הטעו קרי ליה דתינא
השוכר את האומנין והטעו את בעל הבית או בעל
בית הטעה אותן אין להם זה על זה אלא תרעומת
במה דברים אמורים שלא הלכו אבל הלכו חמרים ולא
מצאו תבואה פועלין ומצאו שדה כשהיא לחה נותן
להן שכרן משלם אבל אינו דומה הפא טעון לפא ריקון
עושה מלאכה ליושב ובטל כד"א שלא התחילו במלאכה אבל התחילו במלאכה שמין להן
מה שעשו ביצד קבלו כמה לקצור בשני סלעים קצרו חציה והניחו חציה בגד לארוג בשני
סלעים ארגו חציו והניחו חציו שמין להן את מה שעשו היה יפה ששה דינרים נותן להן
סלע או יגמרו מלאכתן ויטלו שני סלעים ואם סלע נותן להם סלע ר' דוסא אומר שמין להן
מה שעתידי להעשות היה יפה ששה דינרים נותן להם ששקל או יגמרו מלאכתן ויטלו שני
סלעים ואם סלע נותן להם סלע כמה דברים אמורים בדרך שאין אבוד אבל בדרך האבוד
שוכר עליהן או מטען ביצד מטען אומר להן סלע קצצתי לכם באו וטלו שתיים ועד כמה
שוכר עליהן עד ארבעים וחמשים וזו כמה דברים אמורים בזמן שאין שם פועלים לשכור אבל
יש שם פועלים לשכור ואמר צא ושכור מאלו אין לו עליהן אלא תרעומת תני תנא קמיה
דבר נותן להם שכרן משלם אמר ליה חביבי אמר אילו אנא הווי לא הוה היכנא להן אלא
כפועל בטל ואת אמרת נותן להם שכרן משלם והא עלה קתני אינו דומה הפא טעון להפא
ריקון עושה מלאכה ליושב ובטל לא סיימוה קמיה איכא דאמרי סיימוה קמיה והכי קאמר
חביבי אמר אי הווי אנא לא הוה היכנא ליה כלל ואת אמרת כפועל בטל אלא קשיא תד
לא קשיא הא דסיירא לארעיה מדאורתא הא דלא סיירא לארעיה מאורתא כי הא דאמר
רבא האי מאן דאגר אגרי דרפקא ואתא מטרא ומלייה מנא אי סיירא לארעיה מאורתא

פסידא

דאין להם עליו ממון אם חזר הוא: **בשלמא** הלכו. למקום המלאכה ובבקר אמר להן חזרנו בי: **אבל אם** הלכו. אצל המלאכה כגון אם חמרים הן ששכרן להביא לו
תבואה ממקום אחר והלכו ולא מצאו או אם פועלים הם ששכרם לעדור שדור והלכו ומצאו שדה שהיא לחה במים ואינה ראויה לעדור: **נותן להם שכרן.** של כל
היום משלם כפי הראוי להם וכתבפרש ואולי: **אבל אינו דומה הפא טעון להפא ריקון.** ואומדים את החמרים כמה אדם רוצה לפחות משכרו של אותה הדרך לבא
ריקם מלבא טעון: **עושה מלאכה ליושב ובטל.** ואומדים את הפועלים כמה אדם רוצה לטול שכרו פחות ולישב בטל מלעדור כל היום וליטול כך וכו'. **בר"א** **שלא**
התחילו במלאכה. ארשא קאי ועד השתא פריש מידי דשכירות והשתא פריש מידי דקבלנות: **בר"א.** דהיכא דחזרו בהן או הוא חזר. אין להם אלא תרעומת בזמן
שלא התחילו במלאכה: **אבל התחילו במלאכה.** יש דין אחר ביניהם מהו הדין שמין להם מה שעשו לפי התנאי ויקבלו כפי חשבון שעשו: **א"ר** חציה. ומגיע לשכרן
סלע לפי תנאם: **ה"ה ו' דינרים.** שאם היה בא לשכור שכיר לחציה אינו מוצא בפחות משה דינרים ונמצא נפסד בעל הבית כמה שעתידי להעשות אפי' אין
חולקין אחר העתיד להעשות אלא שמין להן את מה שעשו לפי חשבון תנאו ונותן להם סלע דלית ליה להאי תנא דא דתנן במתניתין כל החזר בו יד על התחנות:
ואם סלע. ואם אין יפה אלא סלע דנמצאין פועלין לעשות חציה השני בסלע: **להן.** כמה שעשו סלע ולקמן (טו) פרי' פשיטא: **שמן להן העתיד להעשות.**
רבי דוסא סבירא ליה כתנא דידן דאמר דחזרו בו יד על התחנות ויעבב שכר מה שעשו כדי לשכור פועלים ולגמור כפי תנאי הראשון: **ה"ה פה.** העתיד להעשות
ו' דינרים: **נותן להן שקל.** כדי שתהא נגמרת בשני סלעים: **ואם סלע נותן להם סלע.** לקמן פרי' פשיטא: **בר"א.** דאין החזר נפסד אלא לפי חשבון לר' דוסא ולרבנן
מקבלין כמה שעשו: **בדרך שאינו אבוד.** ואע"ג דאין פועלים מצויין עבשיו בדמוקי ליה בסיפא שאינו מוצא לשכור נמתיך עד שימצא הואיל ודבר שאינו אבוד הוא:
אבל בדרך שהוא אבוד. אם נמתיך ואינו מוצא לשכור כדבי שכר פועלים אפי' לפי הדיק שנתיקרה: **שוכר.** פועלים אחרים עליהן ביותר מכדי שכרן: **או מטען.**
אלא: כמה דברים אמורים. דשוכר עליהן בשאינו מוצא לשכור: **תני תנא.** בההיא דלעיל הלכו חמרים ולא מצאו כו': **חביבי אמר.** דודי ר' תינא: **אי אנא הווי.**
אי אני השוכר לא הוה היכנא כו': והא עלה קתני. נמי כפועל בטל הוא דהא דהקלה: **לא סיימוה קמיה.** לא סימנו סוף הבריתא לפנינו: **לא הוה היכנא כלל.** דמקליהו
גרם ואינהו נמי הוה ליה לאסוקי אדעתיהו שלא ימצאו שדה לחה: **הא דסיירא לארעיה מאורתא.** והוליק הפועלים שם וראוהו ולא הבינו שדריא לחה או שדרי'
גשמים בליקל לית להו כלל דהא חזו אינהו גופיהו ועל מנת בן נשתברו לו ודרי' לא יכולין ולא היה להן לילך בבקר: **לא סיירוה מאורתא.** עליו היה לתת לב לדבר
ולחודיעם אם תמצאו שדה לחה לא אתן לכם כלום ויהיה להו כפועל בטל:

פסידא

שסיכם עמם, לפי שיד הפועל על העליונה. או שיגמרו מלאכתן ויפלו שני
 סלעים כפי שסיכם איתם בתחילה. ואם השלמת חצי המלאכה עדין שזה
 סלע, נותן להם סלע על החצי מלאכה שעשו.
 רבי דוסא חולק ואומר, שמיין להן מה שעתיד להעשות – החצי שהניחו
 מלקצור, ואם היה יפה ששה דינרים נותן להם ו-לראשונים שקל – שני
 דינרים דהיינו חצי סלע, שמכין שצריך לתת ששה דינרים לפועלים אחרים
 לגמור המלאכה, לכך מנכה זאת משכרם של ראשונים כדי שבעל הבית
 יגמור מלאכתו בשני סלעים. או יגמרו מלאכתן ויפלו שני סלעים. ואם
 לגמור חצי המלאכה שזה עכשיו גם סלע, נותן להם סלע.
 ממשיכה הבריייתא: בפה דברים אמורים שלרבי דוסא אין הפועלים
 מפסידים אלא לפי מה שצריך הבעל הבית כדי לגמור את המלאכה, ולרבנן
 מקבלים שכרם כפי שעשו, בדרך שאין אבוד – שלא יפסיד אם ימתין עם
 המלאכה עד שימצא פועלים אצל בדרך האבוד – מלאכה שזמנה דווקא
 עכשיו להעשות, ואינו יכול להמתין עם המלאכה, ואינו מוצא פועלים
 לשכור אפילו במחיר היקר, שוכר עליהן – שוכר פועלים יותר מהמחיר
 שרגילים לתת בשוק, ומקצץ משכרם של הראשונים הסכום שהוסיף לשכר
 הפועלים האחרים, או מקצץ – מטעה אותם. מבררת הבריייתא: כיצד ממשן
 – כיצד הוא מטעה אותם. משיבה הבריייתא: אומר להן סלע קצצתי לכם
 – סלע סיכמתי אתכם בשכר עבודתכם, באו ופלו שתיים, ולבסוף אין צריך
 ליתן להם אלא סלע כפי שסיכם עמם בתחילה. מבררת הבריייתא: ועד
 בפה שוכר עליהן – עד כמה ביוקר יכול לשכור פועלים אחרים ולנכות
 זאת משכרם. משיבה הבריייתא: עד ארבעים וחמשים זוז.
 ממשיכה הבריייתא: בפה דברים אמורים שבדבר האבד שוכר עליהן
 פועלים אחרים ביוקר, בזמן שאין שם פועלים לשכור במחיר שסיכם עם
 הראשונים, אכל אם יש שם פועלים אחרים לשכור, ואמר לו [א] צא
 ושכור מאילו, אין לו עליהן אלא תרעומות.
 הגמרא חוזרת לדון בדיון הנשנה בבריייתא לעיל 'הלכו חמרים ולא מצאו
 תבואה' וכו', הני תנא קמיה דרב 'הלכו חמרים ולא מצאו תבואה, או
 שהלכו פועלים ומצאו שדה כשהיא לחה, נותן להם שכרן משלם'. אמר
 ליה רב, תביבי – דודי רבי חיאי אמר, אילו אנא תוא – אילו אני הייתי
 השוכר של הפועלים לא הוה יהיבנא להן אלא בפועל בבל – בכשרו של
 פועל שנשכר למלאכה ולבסוף לא עבד. ואת אמרת שנותן להם שכרן
 משלם.
 מקשה הגמרא: מה הקשה רב לתלמידו מדברי רב חיאי וקא עלה קתני –
 הבריייתא מסיימת שאינו דומה הבא מעון להבא ריקן עושה מלאכה
 ליושב ובטל ולכן אינו מקבל אלא כפועל בטל.
 מתרצת הגמרא: לא סיימיה קמיה – לא סיימו לפני רב את סוף דברי
 הבריייתא. איבא דאמרי סיימיה קמיה – שסיימו לפני רב את דברי
 הבריייתא שמקבלים כפועל בטל, וקבי קאמר – וכך אמר רב לתלמידו,
 תביבי אמר, אי תוא אנא לא הוה יהיבנא ליה בלל, כיון שזמנם גרם
 והיו צריכים לחשוב שמה ימצאו שדה לחה ולא יוכלו לעבוד בה. ואת
 אמרת שנותן להם בפועל בבל.
 מקשה הגמרא: אלא קשיא תך – קשה על דברי רב חיאי שלא היה נותן
 להם שכרם כלל מהבריייתא שמסיימת שנותן להם כפועל בטל. מתרצת
 הגמרא: לא קשיא, הא – רב חיאי שאמר שלא היה נותן להם כלל שכרם
 דיבר דסיירא לארעיה מדאורתא – בפועלים שהלכו לשדה מבערב,
 ומשום כך אינו נותן להם שכרם, שמכין שראו את השדה בערב שהיא
 לחה או שירדו גשמים בלילה והיה עליהם לדעת שאי אפשר לחפור בה
 ולא היה להם לבוא והא – הבריייתא שמסיימת שנותן להם כפועל בטל
 מדברת דלא סיירא לארעיה מאורתא – שלא הלכו הפועלים לשדה
 מבערב, ולכך היה על בעל הבית האחריות להודיעם שלא לבוא, ומכיון
 שלא הודיעם צריך לשלם להם שכרם כפועל בטל.
 ותירוצו זה הוא כדברי רבא שחלק בין הלכו הפועלים לשדה מבערב ללא
 הלכו: הני דאמר רבא, האי מאן דאמר אנרי – השוכר פועלים לרפיקא
 – לעודד בשדה, ואתא מטר – וירד גשם ופליה מין – ונתמלא השדה
 במים שאין יכולים לחרוש בה, אי סיירא לארעיה מאורתא – אם הלכו
 הפועלים לשדה מבערב,

הכי השקטא – וכי אפשר כעת להביא ראייה מדברי רב שכונת הבעל לומר
 שסומך על דברי השליח, בשלמא אי איתמר איבא – אילו היה רב אומר
 דין הפוך, שבאופן שהאשה אמרה לשליח 'התקבל לי גיט' ומינתה אותו
 לשליח לקבלה, והשליח שינה ואמר לבעל 'אשתך אמה הבא לי גיט'
 – שתעשה אותי שליח להולכה, והוא אומר הילך את הגט כמו שאמרתי
 אשתי, ואמר רב נחמן אמר רבא בר אבהו אמר רב, משניע גט לידו
 של השליח מגורשת, והרי שהוא נעשה שליח לקבלה, אלא דאדיבורא
 דידה קא סמיה – שכשאמר הבעל 'הילך כמו שאמרתי' כוונתו שאינו סומך
 על דבריו אלא סומך על דברי אשתו ונתן לו את הגט על דעת שתתגרש
 בו כדבריה, ולכן כשמגיע הגט ליד השליח מגורשת כיון שהיא עשתה
 אותו שליח לקבלה. אי נמי – וכן אילו היה רב נחמן אומר משניע גיט
 לידה של האשה הרי היא מגורשת, אלא – היה מכר ראייה דאדיבורא
 דידה קא סמיה – שהבעל כשאמר 'הילך כמו שאמרתי' כוונתו שסומך על
 דברי השליח, ונתן לו את הגט שיהיה שליח להולכה לה גיטה. אלא התם
 – באופן שעליו דיבר רב שהאשה אמרה לשליח שהבעל ימנהו לשליח
 להולכה והוא אמר לבעל שהיא מנתה אותו לשליח לקבלה שאז אינה
 מגורשת, אין לך ללמוד מכך שזה משום שהבעל סומך על דיבורו של
 השליח, לפי שאף אם נאמר שהבעל סמך על דברי אשתו ועשה אותו שליח
 להולכה כדבריה, מכל מקום אינה מגורשת משום דעקר שליח
 לשליחותיה לנמרי – שהשליח עקר עצמו מלהיות שליח להולכה כלל,
 דאמר ליה – שבוה שהשליח שינה מדברי האשה ואמר לו שאשתו מינתה
 אותו לשליח לקבלה הרי הוא כאומר שליח לקבלה הוינא, להולכה לא
 הוינא – שליחות לקבלה שהוא דבר קל שאינו צריך לטרוח להגיע עד
 אליה, הריני מקבל עלי, אבל שליח להולכה שצריך לטרוח ולהביא הגט
 עד אליה אינו מקבל עלי. ולכן אף אם אחר כך החליט השליח להולכה לה
 את הגט אינה מגורשת לפי שאין כאן שליחות כיון שמתחילה לא קבלו על
 דעת כן.
 לעיל (ע"א) ביארה הגמרא את דברי המשנה 'השוכר את האומנים והטעו
 זה את זה', שהפועלים הטעו זה את זה, שאילו כוונת המשנה היתה שבעל
 הבית או הפועלים הטעו זה את זה היתה צריכה לומר 'חזרו זה בזה', כעת
 חוזרת בה הגמרא מדחיה זו:
 איבעית אימא, הני תנא של משנתינו, תורו נמי הטעו קרי ליה
 – מקרה זה שבעל הבית או פועלים חזרו בהם, שונה התנא גם בלשון 'הטעו
 זה את זה', ופירושו שהבעל הבית או הפועלים חזרו בהם. ומצינו לשון זה
 בבריייתא: דתניא, השוכר את האומנים – שכירי יום, והטעו הפועלים את
 בעל הבית או בעל הבית הטעו אותן – שחזרו בהם, או הפועלים או
 הבעל הבית, אין להם זה על זה אלא תרעומות.
 ממשיכה הבריייתא: בפה דברים אמורים שאין לפועלים תביעת ממון,
 כשעדיין לא הלכו למקום המלאכה כשחזרו בו בעל הבית, אכל אם הלכו
 תמרים – פועלים המביאים תבואה ממקום למקום ולא מצאו תבואה, או
 שהלכו פועלין ששכרם לעדור בשדה ומצאו שדה כשהיא לחה ואי
 אפשר לעדור אותה, נותן להן בעל הבית שכרן של כל היום משלם –
 בשלמות לעדור אותה, ומבארת הבריייתא: אכל אינו דומה הבא מעון לבא
 ריקן – אינו דומה חמרים החוזרים מלאים עם תבואה לחמרים החוזרים
 ריקם, וכן פועל העושה מלאכה ליושב ובטל, לכן אינו משלם להם שכרם
 המלא, אלא אומרים כמה אדם מסכים שיפחתו לו משכרו ולא יצטרך
 לעבוד כל אותו היום, ושכר זה נותן להם בשלמות.
 ממשיכה הבריייתא ומבארת דיני של השוכר פועלים ב'קבלנות': בפה
 דברים אמורים כשחזרו בהם בשעה שלא התחילו במלאכה, אכל אם
 חזרו בהם לאחר שהתחילו במלאכה, שמיין להן מה ששעשו וקבלו שכרם
 לפי החשבון. כיצד, קבלו קמה לקצור בשני סלעים קצרו חציה והניחו
 מלקצור חציה, או שקבלו קמה לארז בשני סלעים דהיינו שמונה דינרים,
 ארזו חציו והניחו ולא ארגו את חציו השני, שמיין להן מה ששעשו,
 ומקבלים ארבעה דינרים, ואפילו אם חצי מהמלאכה היה יפה ששה
 דינרים – שנתיקר שכר פועלים, ועכשיו כשכא לשכור פועלים לעשות
 חציה אינו מוצא בפחות משה דינרים דהיינו סלע וחצי, אף שבעל הבית
 מפסיד שנמצא שצריך לשלם על כל המלאכה עשרה דינרים במקום
 שמונה דינרים, מכל מקום אינו מנכה להם משכרם אלא נותן להן סלע כפי

1 ירידת הגשמים הוא פְּסִידָא דְּפוּעָלִים ואין משלם להם כלל. לֹא סִינְיָא
2 לְאַרְעִיָה מֵאֻרְתָּא – לא הלכו הפועלים לשדה מבערב, פְּסִידָא דְּכַעַל
3 הַבִּית, שהיה לו להודיעם וְיָהִיב לָהֶם שְׂכָרָם כְּפוּעֵל בְּטֵל.

4 דין נוסף שאמר רבא בענין הפסד פועלים: וְאִמְר רַבָּא, הָאֵי מֵאֵן דְּאֻנְיָר
5 אֻנְיָר לְדוּלָא – השוכר פועלים להשקות שדה, וְאִתָּא מִטְרָא – ויירד
6 הגשם והשקה את השדה ואינה צריכה יותר להשקית הפועלים. הרי זה
7 פְּסִידָא דְּפוּעָלִים ואינם מקבלים כלל את שכרם. אבל אם אִתָּא נְהָרָא –
8 עלה הנהר על גדותיו ונכנס בתוך חריצי השדה ועל ידי זה אינה צריכה
9 עכשיו להשקית הפועלים, הרי זה פְּסִידָא דְּכַעַל הַבִּית וְיָהִיב לָהֶם שְׂכָרָם
10 כְּפוּעֵל בְּטֵל.

11 דין נוסף: וְאִמְר רַבָּא, הָאֵי מֵאֵן דְּאֻנְיָר אֻנְיָר לְדוּלָא, ודרכם היה
12 להשקות השדה מהנהר, וּפְסִק נְהָרָא כְּפִלְגָא דְּיוֹמָא – ויבש הנהר באמצע
13 היום, ואינם יכולים להמשיך להשקות השדה, אִי לֹא עֲבִיד דְּפִסִּיק – אין
14 רגילות של הנהר הזה שפוסק באמצע היום, הרי זה פְּסִידָא דְּפוּעָלִים ואינו
15 משלם להם אלא לפי מה שעשו, ואם עֲבִיד דְּפִסִּיק – מצוי שפוסק ומתייבש
16 באמצע היום, דינם תלוי אם הם בני אותה העיר או לא, אִי בְּנֵי מְתָא – אם
17 הם בני אותה העיר וממילא על דעת זה נשכרו, הרי זה פְּסִידָא דְּפוּעָלִים,
18 ואם לֹא בְּנֵי מְתָא – הם לא בני אותה העיר, הרי זה פְּסִידָא דְּכַעַל הַבִּית
19 ומשלם להם כפועל בטל.

20 דין נוסף: וְאִמְר רַבָּא, הָאֵי מֵאֵן דְּאֻנְיָר לְעִבְדָּתָא – השוכר פועלים
21 לכל אותו היום לעשות לו עבודה מסוימת, וְשָׁלִים עֲבִידָתָא – ונשלמה
22 העבודה כְּפִלְגָא דְּיוֹמָא – באמצע היום, אִי אִית לֵיה עֲבִידָתָא דְּנִיחָא מִינָּה
23 – אם יש לו עבודה יותר נוחה מזו וְיָהִיב לָהֶם – יכול לתת להם, אִי נִמְי
24 דְּכֻתָּה – או שיש לו עבודה שהיא כמו העבודה הזו שגמרו לעשות, מִפְּקֵד
25 לָהֶם – ממנה אותם לעשות העבודה, אך דְּקָשָׁה מִינָּה – עבודה שהיא יותר
26 קשה מהעבודה הזו לֹא מִפְּקֵד לָהֶם – אינו רשאי למנות אותם, וְנִתְּנָן לָהֶם
27 שְׂכָרָן מִשְׁלָם.

28 מקשה הגמרא: אִמָּאי נותן להם כל שכרם, הרי סוף סוף בהמשך היום הם
29 לא היו צריכים לעבוד ואם כן על המשך היום שלא עבדו לִיתִיב לָהֶם
30 כְּפוּעֵל בְּטֵל. מיישבת הגמרא: כִּי קָאָמְר רַבָּא בְּאִכְלוּשֵׁי דְּמַחְזֵא – נושאי
31 משאות ו-סבלים) שהיו במחזא עירו של רבא דָּאֵי לֹא עֲבָדֵי חֲלָשִׁי –
32 שכשהם בטלים ממלאכתם הרי הם נחלשים, והסבלים קשה עליהם לשבת
33 בטל, שכל זמן שהם עובדים ונושאים משאות גופם רגיל בזה וכשנחים מעט
34 הרי הם נחלשים.

35 לעיל (עו): הביאה הברייתא דינם של פועלים שחזרו בהם לאחר שהתחילו
36 במלאכה, ומחלוקת רבנן ורבי דוסא בזה. הגמרא מבארת את דברי
37 הברייתא, ובמה נחלקו:
38 אִמְר מִר, שְׁמִין לָהֶם אֶת מַה שֶּׁעָשׂוּ, בִּיצֵר, הָיָה יָפָה שִׁשָּׁה דִּינָרִים, נִתְּנָן
39 לָהֶם כְּלָע מִבֵּאֵרִת הגמרא שהטעם שאין מנכה להם משכרם מה שצריך
40 לשלם לפועלים אחרים לגמור לקצור את החצי השני של השדה, הוא
41 משום שְׁקָא סְבָרֵי רַבְּנָן יָד פּוּעֵל עַל הָעֲלִיוֹנָה:

42 וממשיכה שם הברייתא: אִי יִגְמְרוּ מְלָאכְתָּן וְיִפְּלוּ שְׁנֵי סָלְעִים: מקשה
43 הגמרא: פְּשִׁיטָא. מתרצת הגמרא: לֹא צְרִיכָא דְּאִיִּקְר עֲבִידָתָא – שלאחר
44 שהתחילו לעבוד נתייקר שכירות פועלים, וְאִמְרו – וחזרו בהם הפועלים,
45 וְאִזְל בְּעַל הַבִּית וּפְרִיסְיָנָהוּ – הרבה בתחנותים ופייסם שיחזרו לעשות
46 המלאכה, מָהוּ דְּתִימָא שהואיל ואמרו רבנן שיד פועל על העליונה מִצְו
47 אִמְרֵי לִיה הפועלים לבעל הבית כִּי מְפִיסִין אֲדַעְתָּא דְּמִסְתָּ לֵן אֲמִירָא
48 – הטעם שהתרחצו לחזור ולעבוד הוא על דעת שתוסיף לנו בשכרנו כפי
49 שהוקר עכשיו שכירות פועלים בשוק. קָא מְשַׁמַּע לָן שאינו צריך להוסיף
50 להם, משום דְּאִמְר לָהֶם אֲדַעְתָּא דְּמִרְחָנָא לְכוּ בְּאִכְלָה וְשִׁתָּה – שאומר
51 להם שפייס אותם על דעת שיוסיף להם באכילה ושתייה במשך זמן
52 העבודה:

53 וממשיכה שם הברייתא: סָלַע, נִתְּנָן לָהֶם סָלַע: מקשה הגמרא: פְּשִׁיטָא
54 שאין משלם להם על מה שעשו אלא סלע. מתרצת הגמרא: לֹא צְרִיכָא דְּלָל
55 עֲבִידָתָא מְעִיקָרָא – בתחילה כשבא לשכור אותם היה שכירות פועלים

56 בּוֹל בשלושה זוז, וְאִמְרִינָהוּ בְּטַפִּי זֻזָא – והם לא רצו להשתכר אלא
57 ביותר מהשכר שנותנים בשוק, והוסיף להם זוז בשכרם, וְלִסְוֹף אִיִּיקְר
58 עֲבִידָתָא וְקָם בְּטַפִּי זֻזָא – נתייקר שכירות פועלים וכל שאר הפועלים
59 משתכרים בארבעה זוז, מָהוּ דְּתִימָא כיון שרבנן סוברים שיד פועל על
60 העליונה, אִמְרֵי לִיה – יכולים הפועלים לומר לבעל הבית טַפִּי זֻזָא אֲמִירָתָ
61 לָן – כיון שאמרת לנו בתחילה שתתן לנו זוז יותר משאר פועלים, אם כן
62 עכשיו שכל שאר פועלים מקבלים ארבעה זוז טַפִּי זֻזָא הָב לָן – תוסיף לנו
63 על זה זוז בשכרנו. קָא מְשַׁמַּע לָן שאינו צריך להוסיף להם, משום דְּאִמְר
64 לָהֶם כִּי אִמְרֵי לְכוּ טַפִּי זֻזָא דְּלֹא הָוָה קִים לְכוּ – מתי הוספתי לכם זוז
65 בשכרם כשלא רציתם להשתכר בסכום שכל שאר פועלים מקבלים, אבל
66 הִשְׁתָּא קִים לְכוּ – עכשיו שכולם מקבלים ארבעה זוז כפי שרציתם
67 בתחילה, על זה לא התניתי להוסיף לכם:

68 ממשיכה הגמרא לבאר דברי הברייתא: רַבִּי דֹּסָא אֹמְר, שְׁמִין לָהֶן אֶת
69 מַה שֶּׁעָבְדוּ לְהִיעָשׂוֹת הָיָה יָפָה שִׁשָּׁה דִּינָרִים נִתְּנָן לָהֶם שְׂכָל: מבארת
70 הגמרא שהטעם שרבי דוסא מנכה להם משכרם מה שצריך לשלם
71 לפועלים אחרים לגמור לקצור את החצי השני של השדה, הוא משום
72 שְׁקָבֵר יָד פּוּעֵל עַל הַתַּחְתּוֹנָה:

73 וממשיך רבי דוסא ואומר: אִי יִגְמְרוּ מְלָאכְתָּן וְיִפְּלוּ שְׁנֵי סָלְעִים: מקשה
74 הגמרא: פְּשִׁיטָא. מתרצת הגמרא: לֹא צְרִיכָא דְּלָל עֲבִידָתָא – שלאחר
75 שהתחילו לעבוד הוחל שכירות פועלים, וְאִמְר – וחזרו בו בְּעַל הַבִּית, וְאִזְל
76 פּוּעָלִים וּפְרִיסְיָנָהוּ שיחזרו וישכרו אותם למלאכה, מָהוּ דְּתִימָא שטעמו של
77 רבי דוסא שאמר יד פועל על התחתונה הוא משום שהבעל הבית מוחזק
78 בתשלום, ואם כן מִצְו אִמְר לָהֶם הבעל הבית שמה שהסכמתי לחזור
79 ולשכור אתכם למלאכה הוא אֲדַעְתָּא דְּבִצְרִיתוֹ לִי מֵאִירִי – על דעת
80 שתפחתו לי משכרם שסיכמנו בתחילה. קָא מְשַׁמַּע לָן שצריך לשלם להם
81 כפי שקבעו מתחילה, דְּאִמְרֵי לִיה הפועלים, אֲדַעְתָּא דְּעִבְדִּין לָךְ עֲבִידָתָא
82 שְׁפִירָתָא – מה שהסכמתי לחזור ולשכור אותנו למלאכה, היה על דעת
83 שנעשה לך עבודה משובחת:

84 וממשיך רבי דוסא: סָלַע, נִתְּנָן לָהֶם סָלַע: מקשה הגמרא: פְּשִׁיטָא שאין
85 משלם להם על מה שעשו אלא סלע. מתרצת הגמרא: אִמְר רַב הוּנָא בְּרִיה
86 דְּרַב נָתָן, לֹא צְרִיכָא דְּאֻנְיָר לְהִיעָשׂוֹת בַּפְּחוֹת זֻז מִשְׁכָּר פּוּעָלִים, שבתחילה היו
87 הפועלים דחוקים והסכימו להשתכר בפחות זוז משכרם שאר פועלים, וְלִסְוֹף
88 זָל עֲבִידָתָא – הוחל שכירות פועלים, מָהוּ דְּתִימָא שהואיל ורבי דוסא סובר
89 שיד פועל על התחתונה יכול לומר להם בְּצִיר זֻזָא אֲמִירָתוֹ לִי בתחילה
90 הסכמתי להשתכר בפחות זוז משכר הפועלים ואם כן גם עכשיו שהחל
91 שכירות פועלים בְּצִיר זֻזָא הִבְיָא לְכוּ – אתן לכם בפחות זוז משכר שאר
92 פועלים. קָא מְשַׁמַּע לָן שצריך לתת להם כפי שקבעו בתחילה, משום
93 דְּאִמְרֵי לִיה כִּי אִמְרָנָא לָךְ בְּצִיר זֻזָא – מתי הסכמנו להשתכר בפחות
94 זוז דְּלֹא הָוָה קִים לָךְ – כשראינו שלא מקובל עליך לתת לנו בשכרנו אלא
95 סלע, אבל הִשְׁתָּא קִים לָךְ – עכשיו שמקובל עליך לתת לנו כשכר כל
96 הפועלים, שהרי שכן כל הפועלים הוא סלע, אין אנו מסכימים לקבל פחות
97 מסלע.

98 הגמרא דנה איך פסק רב במחלוקת רבנן ורבי דוסא: אִמְר רַב, הִלְכָה בְּרַבִּי
99 דֹּסָא שאמר יד פועל על התחתונה. מקשה הגמרא: וְיָמִי אִמְר רַב הָכִי,
100 וְהָאִמְר רַב פּוּעֵל יָכוֹל לְחַזֵּר בּוּ אִפְּלוּ בְּחִצֵּי הַיּוֹם וידו על העליונה.
101 הגמרא מנסה ליישב את דברי רב: וְכִי תִימָא שְׁאֵנִי לִיה לְרַבִּי דֹּסָא – שרבי
102 דוסא מחלק בין שְׂכִירוֹת לְקַבְּלָנִת, ורק בפועל קבלן אמר רבי דוסא שידו
103 על התחתונה אבל בפועל שכיר יום הוא מודה שידו על העליונה. ולכן לא
104 קשה על רב, משום שאף שפסק רב הלכה כרבי דוסא שבקבלנות אומרים
105 שיד פועל על התחתונה, הוא סבר שפועל שכיר יום יכול לחזור בו וידו על
106 העליונה.

107 הגמרא דוחה את הסברא לחלק בדעת רבי דוסא בין שכירות לקבלנות: וְיָמִי
108 שְׁאֵנִי לִיה – והאם אכן רבי דוסא מחלק בין שכירות לקבלנות, וְהִתְנִיָא,
109 הַשּׁוֹכֵר אֶת הַפּוּעֵל וְלִחְצֵי הַיּוֹם שָׁמַע הַפּוּעֵל שְׁמַת לֹו מֵת, אִי שְׁאֵנִי לִיה
110 תָּמָא – שחלה, אם פועל שְׂכִיר יוֹם הוּא,

בבא מציעא. פרק שישי - השוכר את האומנין דף עז עמוד א - מתוך מהדורת טובי'ס קטו

תוספות

רש"י

1 פסידא דפועלים. גשמים שצריך הפסד פועלים הוא דלא יחייב להו מדי דאמר
2 להו מזליכו גרם: לא סייקא מאורתא פסידא דבעל הבית. דאמרי ליה מי יזמר
3 דלעתא דההוא ארעא אגרת: לרזולא. להשקות שדות: ואתא מטרא. והשקה
4 אותה ואינה צריכה לרזולא: אתא נהרא. גל הנגר ועלה ונכנס בחריצין
5 העשויין בשדה ומתן הוא שותה ואינה
6 צריכה לרזולא: פסידא דבעל הבית. פועלים אינן יודעין במנהג שדות שיהא
7 נהר עולה להשקותו אף הוא היה יודע: ופסיק נהרא. שממנו משקין אכלושי
8 דמחוזא. במחוזא שהוא עירו של רבא הוי
9 בני אדם הרגילים לשאת משאות תמיד
10 וכשיושבין בטלים קשה להו יד פועל על
11 העליונה: ואפילו הוא חוזר בו דיכול לחזור
12 בו בכתוב (ויקרא כה) כי עבדי הם ולא עבדים
13 לעבדים ומקרא לוי' לה בפ"ק דקדושין מה
14 כה: פשיטא. דכי גמרי שני סלעים הוא
15 דשקלי דאייך עבדיתא. והקרו פועלים:
16 ואימרו. לשון הפרש וזוור אחר ומתרחק
17 מן הדבר ובגלשון המקרא דומה לו בעת
18 במרום תמריא (חורב טו) פייסינהו. הרבה
19 תחנונים: מהו דתימא. כיון דיד פועל על
20 העליונה: פשיטא. דאם סלע יפה מה
21 שעשו נותן להם סלע אלא מה יתן: לא
22 צריכא דול עבדיתא מעיקרא. בששכר
23 הוי פועלין בזול. ואגרינהו בספי וזא.
24 אלא לא רצו להשתכר בשאר פועלים
25 והוסיף להם זה בשפסק להן סלע על חצייה
26 לא היה ראוי אלא לסלע חסר דיער:
27 והשתא אייך עבדיתא. וקם בספי וזא
28 ששאר פועלים ישלו עליו סלע: מהו
29 דתימא. הואיל ולרבנן יד פועל על
30 העליונה מצי אמרי ליה כו: לא קים לבו.
31 לא הייתם יודעים שותיהו ראויין ליטול סלע
32 ואני בכך היה אפשי לשכור וראיתי
33 דעתכם שלא תתנוהו בפחות מסלע
34 ואמרתי להוסיף זה על שכר פועלה כדי
35 ליטול סלע להשלים רצונכם: השתא דקים
36 לבו. שחבל נטילין סלע כרצונכם על זאת
37 לא התניתי להוסיף: מהו דתימא. הואיל
38 ואמר רבי דוסא יד פועל על התחתונה
39 טעמיה משום דתפיס בעל הבית הוא
40 והשתא כי פייסוהו פועלין מצי אמר להו
41 וכו: סלע נותן להם סלע. ואם העתיד
42 להעשות יכול הוא לגמרו בשכירות סלע
43 נותן להם במה שעשו סלע: לא צריכא דול
44 עבדיתא השתא. לכך יגמור בסלע אבל
45 בשעת התנאי היה חצייה ראוי ליותר מסלע
46 וכן כשפסקו על בולה ב' סלעים דחוקים הוי
47 ואזילו גביה: מהו דתימא. הואיל ולרבי
48 דוסא יד פועל על התחתונה ניקא להו
49 בציר וזא אמריתו לי בציר וזא יחבינא לבו קמ"ל דאמרי ליה
50 כי אמרנא לך בבציר וזא דלא הוה קים לך השתא
51 קים לך אמר רב הלכה בר' דוסא ומי אמר רב הכי
52 והאמר רב פועל יכול לחזור בו אפילו בחצי היום
53 וכי תימא שאני ליה לרבי דוסא בין שכירות לקבלנות
54 ומי שאני ליה והתנאי השוכר את הפועל ולחצי היום
55 שמע שמת לו מת או שאחזתו חמה אם שכיר הוא
56 נותן

1 דאגרי לרזולא ואתא מטרא פסידא דפועלים. משמע הקא דהלכה כרבא
2 דליקא מאן דפליג ותימא דאמר במי שחזון (גיטין דף עז ט"ז כ"ה) והוא
3 דאמר ליה לאריסיה כ"ע דלו תלתא ושאלי ריבנא ואת דלי ארבעה ושקול
4 תלתא לסוף אתי מטרא אמר רב יוסף הא לא דלה רבה אמר הא לא אצטרך
5 ומפרש טעמא דרבה משום דמשמיא
6 רזימי עליה ומוכח התי' דהלכה כרבא
7 וי"ל דדוקא באריס שצריך לקרעא באריסות
8 נותן לו השליש אפילו אתי מיטרא מספק
9 דשמן לא אתי כמו שאר אריסי דשקלי
10 ריבנא אפי' אתי מיטרא לא יצטרך לללות
11 תלתא אבל הקא פועלים שאינם אריסין
12 אלא נותן להם שכירות על המלאכה אפי'
13 להתחילו במלאכה אף להם ליטול אלא לפי
14 מה שעשו כיון דלא נחתי לארעא להיות
15 בחזקת אריסין: ואתא מיטרא בלילה
16 פסידא דפועלים. לספרים דגרסי בליקא
17 צ"ל דמיידי בסיקרא לארעיה דבלא סיור
18 לא הוי פסידא דפועלים כדאמר רבא
19 בההוא דלעיל ואצטרך הך דהקא
20 לאשמועינן דבאתי נהרא פסידא דבעה"ב
21 דאע"ג דסיירי לארעא דלעיל בההוא
22 דריפקא לא שייך לאשמועינן באקא נהרא
23 דאין רגילות על ידי גידול נהר דתימא
24 ארעא מנא שלא תהא ראוייה לריפקא
25 בשביל כן ומתהוא דרזולא דהקא אפילו
26 הוה מפליג בין סיקרא ללא סיקרא לא הוה
27 שמעינן מיהא הדיא דריפקא דה"א דגבי
28 ריפקא אפילו סיקרא לא הוי פסידא
29 דפועלים דלא היה להם לידע דתימא
30 מצי כ"ע מיטרא שלא יוכלו לרפוק בה
31 אבל הוא מכיר קרקעו שהמטר מונעה
32 מריפקא ולא היה לו בבקר להוליקן שם
33 וע"ל דהקא גבי דרזולא אפי' לא סייקא הוי
34 פסידא דפועלים ולחכי לא מפליג בה בין
35 סיקרא ללא סיקרא כבאידך דהתם אי לא
36 סיקרא לא הוי פסידא דפועלים לפי
37 שהפועלים אין להם לידע שהמטר ימנע
38 קרקעו מריפקא אבל בדיוקא רוב השדות
39 מתמלאות בהם יארום על ידי המטר ולא
40 היה לו לירא יותר מפועלים ולא פשע
41 במה שהוליקם שם: ופסק נהרא בפלגא
42 דיומא. הקא נקט פלגא דיומא משום
43 דבפלגא דיומא עבד דפסיק טפי על ידי
44 שדולין ממנו להשקות השדות: עבד
45 דפסיק פסידא דבעה"ב. גבי ואתא נהרא
46 דלעיל לא מפליג בין רגיל למיתי ללא
47 רגיל דסתמא עבד למיתי שלכך יש בו
48 תריצין להוליק המים בכל השדה ולא
49 מפליג בין בני ההוא מתא לבני מתא
50 אחרייתו דאפילו איתנהו בההוא מתא הוי
51 פסידא דבעה"ב דאין להם לידע עגן שדות
52 אם בא מה הנהר לנתוקא אבל אם פסק
53 הנהר יודעין כל בני העיר:
54 יד פועל על העליונה. כלומר אינה על
55 התחתונה כדאמר רבי דוסא שפוחת
56 להם מה שצריך לשכור פועלין ביוקר:

לחצי היום: שאני ליה בין שכירות לקבלנות. דגבי שכירות איתא להאי טעמא דעבדי הם ולא עבדים אכל בקבלנות אין זה עבד אלא לעצמו ורבי דוסא בקבלנות מיידי דקתני קיבלו קמה לקצור דירב בשכיר וזו:

קטז בבא מציעא. פרק שישי – השוכר את האומנין דף עז עמוד ב – מתוך מהדורת טובי'ס

תוספות

1 רב פליג עליה בחדא. וא"ת ב' הגזל קמא (כ"ז קט). דאמר דהלקה במתני'
2 דכל המשנה ידו על התחתונה משום דתני לה בהדי הלקתא פסיקתא
3 דכל החוזר בו וקלא אין הלקה כהך דכל החוזר בו וסתמא הלקה כרב דפליג
4 עליה וי"ל דהתם סבר באיבעית אימא דהקא דשפיר סבר רב במתני' דכל
5 החוזר א"נ כיון דהקא לה תנא גבי הלקתא
6 פסיקתא אם כן סבר התנא דהכי הלקתא
7 דכל המשנה ידו על התחתונה ונהי
8 דבההיא דכל החוזר אין הלקה מ"מ נהיא
9 דכל המשנה הוה הלקה דלא אשכחן
10 אמונא דפליג עליה:
11 לא יהא אלא בע"ח. אבל מזהבית לא
12 קשה ליה דכי נמי הוה כבע"ח
13 אוקמה אדאורייתא דהוי בזיבורית דהקא
14 לא שייך נעילת דלת וכי משני מזהבית
15 שבה לא היה צריך דמזהבית לא היה
16 קשה ליה מידי בדפרושיש אלא מוקי לה
17 הכי דליתיה זיבורית שבה כמו עידית שבה
18 אי נמי כי דהכי דלא תקשי הלא לב"ח לא
19 נמי כהך דהכי דלא היה וזו ללוח וכי
20 משני מזהבית שבה א"ש הקא דלא
21 משלם וזו לפי שנתקיים הפקח כנגד
22 המעות שנתן. מעידית שבה ומזהבית
23 שבה. והא דלא שקול מבינוית שבה
24 משום דקנסו את החוזר בו אבל מעיקרא
25 פריך שאין לקנסו כ"כ ולהגבותו עידית
26 דעלמא:
27 והנה ליה מזהב. לאו דוקא מזהב שהרי
28 אין שמין כפי הנזק שהזיקו שהרי
29 אינו משלם אלא כפי המעות שקבל אלא
30 קצת דימוהו למזהב ליתול חובו מן
31 העידית:
32 עייל ונפיק אוזני לא קני. נראה דאיידי
33 אפי' משך הפקח אם לא פירש
34 בשעת מכירה משיכה זו תהא קונה הפך
35 זה וזו ליתיה הלקאה גבאי כמו בשטר
36 דאמר לעיל אני פלוני מכרתי כו' דאין
37 סבא לומר דלענן מי שפרע מיניר.
38 תתרגם שמתוך שדבר מוכר שדור מפני
39 רעתה. ונראה דהשתא אפילו
40 נפיק ועייל בכולהו וזו קני ולא דוקא חד
41 וזו דאמר' בסמוך ולא טרח וזבין
42 במאתים וקא עייל ונפיק אוזני כמוכר
43 שדור מפני רעתה דמי או לא:
44 כגון

1 לא קני והתנאי הנותן ערבון לחבירו ואמר לו אם אני חוזר בי ערבוני ידו וזהו לא כתב הכי
2 אם אני חוזר בי אכפול לך ערבונך נתקנימו התנאי דבר רבי יוסי רבי יוסי לטעמיה דאמר
3 אסמכתא קניא רבי יהודה אומר דיו שיקנה כנגד ערבונא אומר רבן שמעון בן גמליאל כד"א
4 בזמן שאמר לו ערבוני יקון אבל מכר לו שדה באלף זה ונתן לו מהם חמש מאות זה קנה
5 ומחזיר לו את השאר אפי' לאחר כמה שנים לא קשיא הא דקא עייל ונפיק אוזני הא דלא
6 קא עייל ונפיק אוזני דאמר רבא האי מאן דזבין מידי לחבריה וקא עייל ונפיק אוזני לא קני
7 לא קא עייל ונפיק אוזני קני ואמר רבא האי מאן דאזיפיה מאה וזו לחבריה ופרעיה וזו
8 וזו פרעון הוי אלא דאית ליה תרעומת גביה דאמר ליה אפסדתינהו מינאי ההוא גברא
9 דזבין ליה חמרא לחבריה ופש ליה חד וזו וקא עייל ונפיק אוזני יתיב רב אשי וקא מעיין
10 בה כי האי גוונא מאי קני או לא קני אומר ליה רב מרדכי לרב אשי הכי אומר אבימי מהרונאי משמיה דרבא וזו כוזי דמי
11 ולא קני אומר ליה רב אחא בריה דרב יוסף לרב אשי והא אמרין משמיה דרבא קני אומר ליה תתרגם שמתוך שדור
12 מפני

1 נותן לו שכרו. הואיל ואנוס הוא אין לקנסו ולעשות ידו על התחתונה ונותן לו
2 חצי דמי שכרו: וש"מ. מדקנט אונס בתריןיהו הא לא אנוסי לא ואפי' שכירות
3 נמי: אמר ר"נ בר יצחק. לעולם שאני ליה ומודה הוא בשכיר ידיו על העליונה
4 ותא דקנט אונס בשכיר אפי' רבנן נמי אמרי לה דאי לא אנוס לא הדר כ"ש ר'
5 דוסא והא מתניין בדבר האבד עסקין
6 ודבריהם הבל אין הפועל יכול לחזור בו. כר'
7 והורה. פלוגתיהו ב' הגזל עציס (כ"ז קט)
8 לצבוע לו אדום וצבעו שחור וכו' ולקמן
9 בפירקין (דף פח) מיתיה לה: לאו לאתני
10 שכיר יום. דרשאי דמתני' תנא אומנן
11 דמשמע קבלנות והתא כהן ידו על
12 התחתונה הדר תנא כל החוזר לאתני
13 פועל: ואיבעית אמונא כל החוזר בו. לאו
14 לאתני פועל דרמקא אקיל גביה אלא
15 לאתני הך חזרה דתנא וכו'. מתיבין
16 מנביהו. מוגבה לו חוב: מן העידית. ולקמן
17 מפרש טעמא: מלמדן אותן. לכל הלוקח
18 ואין לו מעות כולן אלא מקצתן לעשות
19 ביניהם תחלה דבר קיום שלא יוכלו לחזור:
20 ותר' אני נושא בו. דכיון שעשאו עלי
21 מלוח היה כאילו נטלם והלוחם וקרקע
22 נקנית בכסף: מעידית דנכסים. דשאר
23 נכסיו שאם יש לו קרקע יפה מזה וישול בה
24 בשדה מאתים: לא יהא אלא בעל חוב.
25 לא יהא לוקח חוב דינו קל אלא אפי' הוא
26 חמור כבעל חוב שיש לחוש בו לנעילת
27 דלת אף הוא לא יפה כחו ליתול עידית
28 אלא בינוני: סתם מאן דזבין ארעא
29 (לחבריה) בארעא וזו אוזיל ומזבין.
30 סתם איש תקונה קרקע גדולה ויקרה כזו
31 אין כל כך מעות מצויות לו אלא אם כן
32 מכר מטלטלין ושדות קטנות וצריך למכור
33 בזול וכי חוזר בו מוכר נמצא זה נזק על
34 ידו: ויתן חזקתו שמיין להן בעידית.
35 לגבות מעידית נכסיו של מזהב דברתיב (שם)
36 מיטב שדור ושלם: דכתב הכי. שוקפו
37 עליו במלוח: כד"א. שיקול לחזור בו ולא
38 ישול זה אלא כנגד מעותיו: בזמן שנתנו לו
39 בתורת ערבון ולא בתורת תחלה פרעון:
40 דאמר ליה ערבוני יקון. וקנה הכל והא
41 לא אוזיל גביה למכור לו כל הקרקע ככה:
42 אבל נתנו לו בתורת תחלה פרעון הוי להו
43 השאר מלוח עליה: קנה. הקרקע כולה:
44 ומחזיר לו את השאר. אפילו לאחר כמה
45 שנים: הא דעייל ונפיק אוזני. האי דקתני
46 דאי לא אקפו עליו במלוח חוזר בדעייל
47 מוכר ונפיק ומחזר אחר הלוקח ליתן לו
48 מעותיו גלי דעתיה דזוין אנסהו למכור
49 וכיון דלא יתיב ליה וזו בשעת דחקו
50 אדעתא דהכי לא זבין ליה: דזבין ליה
51 חמרא. חמור: יפשי. גבי לוקח חד וזו: וקא
52 עייל ונפיק. מוכר אנהוא וזו: כי האי
53 גוונא. משום חד וזו מי אמרין דמיצי
54 למיחור:

מפני

1 נותן לו חצי דמי שקרו שהרי עבד חצי היום, ואין ידו על התחתונה לפי
2 שאנוס הוא, ואם קבלו הוא נותן לו קבלנותו – כפי מה שעשה. מני –
3 מי הוא התנא של הברייתא, אלימא רבן, מאי איריא שמע שמת לו מת
4 או שאתותו תמה דאנים – באופן שהוא אנוס הוא יכול לחזור בו, כי לא
5 אנים נמי, הא מכיון שאמר רבן יד פועל על העליונה אם כן גם באופן
6 שאינו אנוס היה צריך להיות שיוכל לחזור בו, ולא יפסיד כלל. אלמא לאו
7 התנא של הברייתא רבי דוסא היא שסבר יד פועל על התחתונה ולכן רק
8 כשהפועל אנוס הוא יכול לחזור בו ואינו מפסיד, ומכך ששמע מהברייתא
9 שפועל לאינו אנוס אינו יכול לחזור בו ואפילו פועל שכיר יום, שמע מינה
10 שלא שאני ליה לרבי דוסא בין שכירות לקבלנות אלא בין בזה ובין בזה
11 ידו על התחתונה, ואם כן חזרת הקושיא איך פסק רב שהלכה כרבי דוסא
12 שפועל ידו על התחתונה ומאידך אמר שפועל יכול לחזור בו.
13 מיישבת הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, לעולם רבי דוסא חילק בין
14 שכירות לקבלנות, והטעם שהברייתא הזכירה שפועל יכול לחזור בו רק
15 במקרה של אנוס, הוא משום שהברייתא דיברה בפועל שנשכר לצורך דבר
16 האבוד שאז בין לרבנן ובין לרבי דוסא אינו יכול לחזור בו אלא אם אנוס
17 הוא, ולפי זה הברייתא נאמרה לפי דברי הכל בין לרבנן ובין לרבי דוסא.
18 הגמרא מקשה שמוכח ממשנתנו שלא חילק רבי דוסא בין פועל שכיר יום
19 לפועל בקבלנות: תנן – שנינו במשנתנו (לעיל עו.), 'כל המשנה ידו על
20 התחתונה וכל החוזר בו ידו על התחתונה'. מבררת הגמרא: 'בשלימא
21 הדין 'כל המשנה ידו על התחתונה' שכתבו התנא היינו דעתם לן תנא
22 שהלכה כרבי יהודה, שסבר בצבע אומן שקיבל צמר לצבוע ושינה מדעת
23 בעל הבית שידו על התחתונה. אלמא 'כל החוזר בו ידו על התחתונה'
24 לאותו מאי, לא לאותו שפועל שכיר יום שחזר בו ידו על התחתונה
25 ובשית רבי דוסא, ולפי זה מוכח שלא חילק רבי דוסא בין פועל שכיר יום
26 לקבלנות ובשניהם ידו על התחתונה, ואם כן חזרת הקושיא איך פסק רב
27 שהלכה כרבי דוסא ומאידך אמר שפועל יכול לחזור בו.
28 מיישבת הגמרא: אלמא רבי דוסא תרתי קאמר – רבי דוסא דיבר בין
29 בפועלים שכירי יום ובין בפועלים בקבלנות, ורב סבר לה בנותיה בתרא
30 בפועלים בקבלנות שידם על התחתונה, ופלגי עליה בתרא – וחולק עליו
31 בפועלים שכירי יום, וסובר כחכמים שידם על העליונה.
32 הגמרא מבארת באופן נוסף, שאפשר לפרש שהדין במשנה 'כל החוזר בו
33 ידו על התחתונה' אינו בא להשמיענו שפועל שחזר בו ידו על התחתונה,
34 אלא הוא נאמר לגבי לוקח ומוכר וכפי שיובא בברייתא להלן: איבעית
35 אמיא, לעולם שייך לומר שחילק רבי דוסא בין שכירות לקבלנות וסבר
36 שפועל שכיר יום כשחזר בו ידו על העליונה, והדין במשנה שכל החוזר
37 בו ידו על התחתונה בא להשמיענו על מוכר ולוקח שאחד מהם חזר בו
38 שידו על התחתונה, בתנאי, כל החוזר בו ביצר, הרי שמכר שדה
39 לחבירו באלף זוז, ונתן לו הקונה מעות מהן – חלק מהתשלום מאתים
40 זוז, וחזרו בהם מהמכירה המוכר או הלוקח, בזמן שהמוכר חוזר בו, יד
41 לוקח על העליונה ולכן אם רצה הלוקח אומר לו למוכר תן לי מעותי –
42 המאנים זוז ששילמתי עבור השדה, או תן לי קרקע בגג מעותי, ומהיך
43 מניה – ומאיה באופן נוסף, שאפשר לתת לו, מן העדית. ובזמן שלוקח
44 חוזר בו, יד מוכר על העליונה ולכן אם רצה המוכר אומר לו ללוקח
45 תן לי מעותיך ששילמת על המכר, ואם רצה אומר לו תן לי קרקע בגג
46 מעותיך, ומהיך מניה, מן היבדית.
47 רבן שמעון בן גמליאל אומר, מלמדיו אותן את כל הקונים קרקע ואין
48 בידם לשלם מיד את כל סכום המקח, שיעשו ביניהם תחילה דבר קיום שלא
49 יחזרו – שלא יוכלו לחזור בהם. ביצר, בותב לו המוכר ללוקח, אני פלוגי
50 בן פלוגי מכרתי שדה פלוגית לפלוגי באלף זוז, ונתן לי מהם מאתים
51 זוז, ושאר השמונה מאות זוז הרי הם כאילו קבלתי אותם והלויתים שוב
52 לקונה והרני נושה בו בשמונה מאות זוז, וכשכתב לו כך הדין הוא שקנה
53 את השדה ואין אחד מהם יכול לחזור בו, שמכיון שהפך את שאר הסכום
54 שצריך לשלם על הקרקע כחוב שחייב לו, הרי זה מכירה גמורה ומחזיר לו
55 את השאר הסכום שחייב לו אפילו לאחר כמה שנים:
56 הגמרא מבארת את דברי הברייתא: אמר מהיך מניה מן העדית.
57 קא סלקא דעתך שהמוכר משלם מעדית דנכסיו – מהקרקע המעולה
58 שבקרקעותיו.
59 מקשה על כך הגמרא: מדוע צריך לשלם מעדית שבקרקעותיו, הרי היה

60 אפשר לומר שיקבל זיבורית שהרי לא שייך בו התקנה שעשו לבעל חוב
61 שגובה מבינונית, ולא יהא אלמא בעל חוב – הרי לא יתכן שיהיה דינו של
62 הלוקח חמור מדינו של בעל חוב, ונתן בעל חוב דינו בבינונית, ואם כן
63 היה לברייתא לומר שישלם מבינונית, ומדוע צריך לשלם מעדית, ועוד
64 קשה, הא ארעא דיהיב זוזי – הרי לפנינו נמצאת הקרקע שעליה שילם
65 הלוקח, ומדוע שלא יקבל ממנה כנגד מה ששילם.
66 מתרצת הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, אכן כוונת הברייתא היא שנותן
67 לו המוכר מהקרקע שעליה שילם הלוקח, ולכן כשהמוכר חוזר בו גובה
68 הלוקח מהחלק העדית ששפה – שבקרקע זו, וכשהלוקח חוזר בו נותן לו
69 המוכר מהחלק היבדית ששפה.
70 תירוץ נוסף: רב אחא בריה דרב איקא אמר, אפילו תימא שמשלם לו
71 המוכר מעדית דנכסיו, והטעם שמקבל מן העדית הוא משום שקדם מאן
72 דבין ארעא באלפא זוזי – בדרך כלל הקונה קרקע יקרה וגדולה כזו אין
73 לו אצלו את כל הסכום הנצרך בשביל לקנות הקרקע, ולכן אוזולי מוזיל
74 וקוזבין נכסיה – מוכר משלמים או שדות קטנות בזול כדי שיהיה לו את
75 הסכום לקנות הקרקע ההיא, ובשחזור בו המוכר לאחר שכבר מכר נכסיו
76 הנה ליה הקונה בגיג, ונתן העיגון שמיין לון בעדית – גובים את ניזקם
77 מן העדית של המזיק, ולכן משלם לו המוכר ללוקח מן העדית:
78 הגמרא דנה בהמשך דברי הברייתא. שנינו בברייתא: רבן שמעון בן
79 גמליאל אומר, מלמדיו אותן שלא יחזרו ביצר בותב לו אני פלוגי בן
80 פלוגי בוי, מדיית הגמרא: מעקא דכתב ליה הכי – הטעם שנחשב
81 שהמכירה נגמרה ואין להם אפשרות לחזור בהם הוא רק משום שכתב לו
82 כן שהפך את שאר התשלום לחוב, הא לא כתב הכי לא קני – לא נגמרה
83 המכירה ויכולים לחזור בהם.
84 הגמרא מקשה מדברי רבן שמעון בן גמליאל בברייתא אחרת שסבר ששאר
85 התשלום נהפך לחוב אף על פי שלא כתב לו כן. מקשה הגמרא: והתניא,
86 הנותן ערבון לחבירו – לוקח שנתן למוכר משכון כדי לקנס את החוזר בו
87 מהמכירה, וכן אמר לו הלוקח, אם אני חוזר בי ערבוני מחול לך – הרי
88 המשכון שנתתי לך ישאר שלך, וזה – המוכר שקיבל את המשכון אומר,
89 אם אני חוזר בי אכפול לך ערבונך – יהיה קני לך מהקרקע כפול משווי
90 המשכון, נתקניו התנאי וכל החוזר בו חייב לשלם כפי שהתנה, דברי רבי
91 יוסי, רבי יוסי למעמיה דאמר אכמכבא – הבטחה שמבטיח אדם בגומא
92 לחבירו שסימך עליו שאם לא יקיים תנאו יתן כך וכך, קניא – הבטחתו
93 קיימת וצריך לקיים דבריו. רבי יהודה אומר, דיו שיקנה בגג ערבונו –
94 אינם צריכים לשלם כלל מה שהתנו, אלא די שיהיה קיים המקח כנגד
95 המשכון ואינם יכולים לחזור בהם אלא על השאר. אמר רבן שמעון בן
96 גמליאל, כמה דברים אמורים שכשחזר בו קונה רק כנגד המשכון בזמן
97 שכשנתן לו את המשכון אמר לו ערבוני יקון – שעל ידי המשכון יקנה את
98 כל המקח, וזה לא שייך כיון שהקרקע שזה יותר, ולכן אינו קונה אלא כנגד
99 המשכון, אבל סבר לו שדה באלף זוז ונתן לו מהם חמש מאות זוז
100 בתורת תחילת פרעון קנה את המקח ואינם יכולים לחזור בהם ומחזיר לו
101 את השאר החמש מאות זוז אפילו לאחר כמה שנים. מבואר מדברי רבן
102 שמעון בן גמליאל שאף שלא כתב לו המוכר שהופך את שאר התשלום
103 למלוה, הרי זה כך ממילא ואינם יכולים לחזור בהם. וקשה מכאן על דברי
104 רבן שמעון בן גמליאל בברייתא לעיל.
105 מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא – הברייתא שמוכר בה שמלמדים אותם
106 לכתוב ששאר התשלום הוי כמלוה כדי שלא יחזרו בהם מדוברת דקא צייל
107 ונפיק אוזי – שהמוכר מחזר אחר הלוקח שיתן לו את שאר התשלום
108 שבוז מגלה דעתו שלא מכר את השדה אלא מפני שהוא דחוק במעות
109 ולכן כל זמן שאינו נותן לו את מעותיו אינו מוכר לו ואם לא שכתב לו
110 מפורש שהופך לו את שאר התשלום לחוב. הא – הברייתא שמשמע
111 מדבריה שאף שלא כתב לו כן אינם יכולים לחזור בהם, מדוברת דלא קא
112 צייל ונפיק אוזי – שאין המוכר מחזר אחר המעות ולכן אף שלא גמר
113 הלוקח לשלם את כל הסכום, חלה המכירה ושאר התשלום אינו אלא
114 כחוב. דאמר רבא, האי מאן דבין מידי לחבירה – המוכר חפץ לחבירו,
115 אף אם משכו, כל זמן שלא שילם את הכסף וקא צייל ונפיק אוזי, לא קני
116 ויכולים לחזור בהם, ואם לא קא צייל ונפיק אוזי, קני.
117 הגמרא מביאה דינו של הפורע לחבירו חובו מעט מעט: ואמר רבא, האי
118 מאן דאופיה – מי שהלוה מאה זוזי לחבירה, ופרעיה זוזא וזוזא – ופרע

מקשה הגמרא: **אָלָא** לפי זה שכשהאשה יראה שמה יתפרסם הדבר, אין לחשוש שמה תקלקל, קשה על **הָא דְתַנִּי רַב יוֹסֵף, אֲרִמְלָתָא** – אלמנה ל**א תרבי כְּלָבָא** – לא תגדל כלב, שמה תקלקל עמו ותרביע אותו עליה, ו**לֹא תִשְׂרִי בִרְבִי רַב מְאֻשְׁפִּיזָא** – ולא תאכסן בן ישיבה בביתה, שמה תזונה עמו. ו**בְּשִׁלְמָא בִרְבִי רַב**, מובן שיש לחשוש שמה תקלקל עמו משום דְּצִנְיָא לָהּ – הרי הוא צנוע בעיניה ואינה יראה שמה יפרסם הדבר, **אָלָא כְּלָבָא**, קשה מדוע חוששים שמה תקלקל עמו, הרי בִּינָן דָּאם תרביע אותו עליה, **מִסְכְּרִי בָהּ** – הוא נדבק אליה ונמשך אחריה, **מִירְתָּתָא** – היא מפחדת לעשות כן שמה יבינו הרואים שהיא הרביעה אותו עליה.

מתרצת הגמרא: **אָמְרִי, בִּינָן דְּכִי שְׂרָיָא לִיה אומצא** – כיון שגם כאשר היא זורקת לו בשר לאכול, **מִסְכְּרִי בְתֵרָה** – הוא נמשך אחריה, אינה חוששת לקלקל עמו, משום שהיא סבורה שכשהוא ימשך אחריה, **אָמְרִי אִינְשִׁי** – יאמרו האנשים שמשום **אומצא שְׂרָיָא לִיה הוא מִסְכְּרִי** – שהוא נמשך אחריה מפני שהשליכה לו בשר לאכול, ולא יבינו שהוא נמשך אחריה משום שקלקלה עמו.

שואלת הגמרא: מה שהקשה רבי על **גַּר תוֹשֵׁב הָאָמֹר לְעֶנְנֵי רִבִּית, מֵאִי**

היא קושייתו. משיבה הגמרא: **דְּכְתִיב (ויקרא כה לה-לו) 'וְכִי יָמוּךְ אַחִיד וּמָמָה יָדוּ עָמָד, וְהַחֲזֹקֶת בּוֹ, גַּר וְתוֹשֵׁב וְחִי עָמָד. אֶל תִּקַּח מֵאֹתוֹ נֶשֶׁךְ וְתִרְבִּית, וִירֵאתָ מֵאֲלֹהֶיךָ, וְחִי אַחִיד עָמָד.** ומשמע מן הפסוק שאיסור ריבית שבפסוק השני, נאמר על אחיך וגר תושב שבפסוק שלפניו. ואם כן אסור להלוות לגר תושב בריבית. ועל זה הקשה רבי, ו**רַמְיָנָהּ, הרי שנינו במשנה (לעיל ע:)** להפיר, **לְוִין מִתָּן וּפְלִין אֹתוֹן כְּרִבִּית, וְכֵן כְּגַר תוֹשֵׁב,** הרי שמוותר להלוות לגר תושב בריבית.

מתרצת הגמרא: **אָמְרִי רַב נַחֲמָן בִּר יֶצְחָק, מִי כְתִיב 'אֶל תִּקַּח מֵאֹתָם נֶשֶׁךְ וְתִרְבִּית,' בלשון רבים, שיהיה משמע לאסור לקחת ריבית בין מאחיך ובין מגר תושב, הרי 'אל תקח מֵאֹתוֹ נֶשֶׁךְ וְתִרְבִּית' כְּתִיב, בלשון יחיד, אם כן מוכח שאין כוונת התורה לאסור לקחת ריבית אלא מִיִּשְׂרָאֵל ולא מגר תושב. ומה שהזכיר גר תושב בפסוק הקודם, הוא לענין שיש מצוה להחיותו [ושנאמר 'חִי עִמָּךְ'], אבל מותר לקחת ממנו ריבית.**

תַּנּוּ רַבְּנָן, נאמר בפסוק **'אֶל תִּקַּח מֵאֹתוֹ נֶשֶׁךְ וְתִרְבִּית,'** ויש לדרוש שרק לקחת נֶשֶׁךְ וְתִרְבִּית מִן הַלֹּוֹה אסור, **אָבָל אִתָּה נֶעֱשֶׂה לּוֹ עֶרֶב** – מותר להיות ערב על חוב שיש בו ריבית.

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום שני עמ' ב

נחשב כאילו כבר קנה את הפירות עבור הלוך והתייקרו הפירות ברשות הלוך, ובשער של עיריות שאינו קבוע כלל לא שייך לומר שיכול לקנות במעות שבדיו, מפני שעד שילך ויבוא עלול השער להשתנות.

מקשה הגמרא: (ולאמנא) [ולמאן דְּסָלִיק אֲדַעְתִּין מְעִיקְרָא – לפי מה שסברנו מתחילה דְּאָמְרִי רַבִּי יוֹחָנָן שאין פוסקים על שער שבשוק אֲפִילוּ כְּדִרְכּוֹם הָזֶה שהוא שער שנמשך זמן מה, **אָלָא מְתִנִּיתִין דְּקָתְנִי אִין פּוֹסְקִין עַל הַפִּירֹת עַד שְׂיֵצָא הַשְּׂעַר**, אבל אם יצא הַשְּׂעַר פּוֹסְקִין, הִיכִי מְשַׁבְּחָת לָהּ – באיזה אופן שייך היתר זה.

מתרצת הגמרא: היינו סבורים שִׁמְתִּנִּיתִין שהתירה לפסוק אם יצא השער הוא דווקא כגון **כְּחִימִי דְּאִכְלָבִי וְאִבְרָי** [–בחטי האוצרות והספינות] כשהתחילו אוצרי הפירות למכור את החטים שבאוצרותיהם, ובאו ספינות מן הנהר למכור תבואה, **דְּמִשְׁוֹךְ תִּרְעִיָה מִפִּי** – שכשיצא שער זה הרי הוא נמשך זמן ארוך מאוד, ורק בזה היתרו לפסוק משום שאין לחשוש שמה ישנתה השער עד שיופיע לו פירות.

תַּנּוּ רַבְּנָן, אִין פּוֹסְקִין עַל הַפִּירֹת עַד שְׂיֵצָא הַשְּׂעַר, אבל אם יצא הַשְּׂעַר פּוֹסְקִין מפני שאף על פי שאין לָוֶה וְשִׁלָּה, וכפי שהתבאר במשנה. מוסיפה הברייתא: אם הָיוּ החטים הִתְרַשְׁוֹת שלא יבשו עדיין כל הצורך, זולות יותר ונמכרות מֵאֲרַבְעַ סאים בסלע, וְהַחֲטִים הַשְּׂנֹתִים אחר שיבשו כל צרכן, יקרות יותר ונמכרות מִשְׁלָשַׁ סאים בסלע, **אִין פּוֹסְקִין** על חטים חדשות שיתחייב לתת לו אותם לאחר שיתייבשו ארבע סאים תמורת סלע, שהרי כשהחטים מתייבשות הם נחסרות משיעורם, וכיון שבסלע זה שהוא נותן לו עתה אינו יכול לקנות ארבע סאים של חטים יבשות אלא של חטים חדשות, נמצא שאם יתן לו לאחר זמן ארבע סאים של חטים ישנות, הרי זה ריבית, **עַד שְׂיֵצָא הַשְּׂעַר לְהַדֵּשׁ וְלִישֵׁן** ששניהם ימכרו ארבע סאים בסלע, שבוש הוא יכול לפסוק אף על פי שאין לו יש ישנות כיון שיכול לקנותם אצל אחרים, וכמו שהתבאר במשנה בדן יצא השער. וכן אם הָיוּ הַלְקוּמֹת – העניים הלוקטים תבואה [של מתנות עניים] מן השדות, מוכרים את התבואה שלקטו בזול מֵאֲרַבְעַ סאים בסלע, מפני שהם מערבים מינים שונים של תבואה משדות שונות, וְלִכְלֵל אֲדָם המוכר תבואה משדה שלו, מחיר התבואה יקר יותר ונמכר מִשְׁלָשַׁ סאים בסלע, **אִין פּוֹסְקִין** עם בעל הבית כפי השער שמוכרים הלוקטות, שהוא ארבע סאים בסלע, **עַד שְׂיֵצָא הַשְּׂעַר** הזול של ארבע סאים בסלע בין לְלוֹקֵט ובין לְמוֹכֵר, וכפי שיתבאר בסמוך טעם הדבר.

אָמְרִי רַב נַחֲמָן אף על פי שאמרו בברייתא שאין לפסוק על הפירות לפי השער שמוכרים הלוקטות ואין זה נחשב 'יצא השער', היינו דווקא לענין הפוסק עם בעל הבית, אבל פּוֹסְקִין לְלוֹקֵט הַשְּׂעַר הַלְקוּמֹת – אם פוסק עם לקוט ועני הלוקט תבואה מן השדות, ונותן לו מעות על מנת שישקם לו את התבואה לאחר זמן כפי המחיר של הלוקטות היום, הרי זה מותר ואף על פי שאין ללקוט זה תבואה עתה, כיון שנחשב שיצא השער ללוקטות.

מקשה הגמרא: **אָמְרִי לִיה רַבָּא רַבָּא נַחֲמָן, מֵאִי שָׂנָא** כשהוא פוסק עם הלוֹקֵט, שמוותר לפסוק על שער הלוקטות, ואף על פי שאין זה השער של בעלי בתים, ודאי מפני דָּאף אִי לִית לִיה ללוֹקֵט זה תבואה, וְיוֹף מְלָקוֹת תְּכַרְכֵּי – יכול הוא ללוותו מחבירו הלוקט, ונכלל בדיון יצא השער שאף על פי שאין לזה יש לזה, אם כן מדוע לא נתיר אף לפסוק עם בעל הבית לפי שער הלוקטות, שהרי **פַּעַל הַבֵּית נָמִי** אם הוא רוצה וְיוֹף מְלָקוֹת תבואה מעורבת שנמצאת בידו ואם כן יש להחשיבו כאילו כבר קנה כמו כשיצא השער לבעלי הבתים. מתרצת הגמרא: **אָמְרִי לִיה רַב נַחֲמָן**, אין להחשיב את מה שיכול ללוות מן הלוקט כאילו יש לו כמו ביצא השער, משום שפַּעַל הַבֵּית וְיֵלֵא בִּיה מִלְתָּא לְמִינוֹף מְלָקוֹת – אין זה לכבודו של בעל הבית ללוות מן הלוקט. ו**אִיִּצְעִית אִימָא**, אין בעל הבית רשאי ללוות מן הלוקט על מנת לתת ללוקט, שהרי **מֵאִן דְּהִיב וְזוּי לְכַעַל הַבֵּית אִפְרִי שְׂפִירִי וְהִיב** – הרי הוא נותן על דעת לקבל פירות מובחרים של בעל הבית, ולא תבואה מעורבת של לקוט ששורה פחות.

אָמְרִי רַב שְׁשֵׁת אָמְרִי רַב הוּנָא אִין לְוִין מעות בדרך הלוואה, עַל שְׂעַר שְׂבִשּׁוּק – על מנת שאם לא יפרע לו מעות עד זמן פלוני ישלם לו פירות כפי שהיה השער בשוק בשעת ההלוואה, שלא היתירו לפסוק על הפירות לאחר שיצא השער, אלא כשנתן לו מתחילה את המעות בתורת מקח וממכר, אבל אם נתן לו אותם בתורת הלוואה אסור.

מקשה הגמרא: **אָמְרִי לִיה רַב יוֹסֵף בִּר חָמָא לְרַב שְׁשֵׁת וְאָמְרִי לָהּ רַב יוֹסִי בִר אָבָא לְרַב שְׁשֵׁת, וְיָמִי אָמְרִי רַב הוּנָא הִכִּי** שאסור ללוות על שער שבשוק, וְהָא (בעי) [בְּעֵזָא מִינֵיהּ מִרְבַּח הוּנָא] – שאלו את רב הונא, הִנֵּי בְּנִי בִי רַב [–בני הישיבה] דְּיוֹפִי – שלווים מעות כְּתִשְׁרִי, וּפְרָעִי כְּטַבַּת פִּירֹת כשער של תשרי, האם שְׂרִי אוֹ אִסִּיר. וְאָמְרִי לָהּ מוֹתֵר, דְּהָא חִימִי כְּהִינִי וְהָא חִימִי כְּשִׁילִי – שהרי מצויים חטים בערים הסמוכות 'היני' ו'שילי' וְאִי כְּעִי – ואם רוצים הלויים וְכְּנִי חטים במעות אלו שלוו ממנו, וּפְרָעִי לִיה בטבת, ונמצא שאין כאן שכר המתנת מעות. הרי שרב הונא עצמו פסק שמוותר ללוות על שער שבשוק.

מתרצת הגמרא: אכן רב הונא חזר בו מפסקו, דְּמַעֲקִירָא סָבֵר רַב הוּנָא שֶׁאִין לְוִין על שער שבשוק כמו שאמר רב ששת בשמו, אבל בִּינָן דְּשִׁמְעָה לָהּ דְּאָמְרִי רַבִּי שְׁמוּאֵל בִּר חִימָא אָמְרִי רַבִּי אֶלְעָזָר שְׁלִוִין על שער שבשוק, חזר בו וְאָמְרִי אִיהוּ נָמִי, לְוִין על שער שבשוק.

תַּנּוּ רַבְּנָן, סוחר הַמּוֹלִיד תְּכִילָה מְמָקוֹם שנמכרת בזול, לְמָקוֹם שאפשר למוכרה ביוקר, וּמִצְאֻ חֲבִירֹת בְּמָקוֹם הזול, וְאָמְרִי לּוֹ אל תטרח להוליכה למקום היוקר, אלא תִּנְהַל לָהּ כאן מִמָּקוֹם הזול, ואני אוליך את החבילה למקום היוקר ואמכרה שם, ואשתמש במעות הלוואה עד זמן פלוני, וכשיגיע זמן הפירעון אֲנִי אַעֲלֶה ואשלם לָהּ, כְּדִרְךָ שְׁמַעְלִין [ומשלמים] לָהּ בְּאוֹתוֹ מְקוֹם הַיּוֹקֵר,

שכאשר שיקע את האבנים בכבשן, אינם מחוסרים אלא שתי מלאכות עד
שיהיה הסיד ראוי למכירה.
מקשה הגמרא על שיטת שמואל: וְלִשְׁמוּאֵל דְּאָמַר שַׁעַל דְּבַר שְׁאִינוּ מְחוּסַר
מלאכה בידי שמים אלא רק מלאכות בְּיַד אָדָם, אֲפִילוּ אִם חָסַר מֵאָה
מלאכות, פּוֹסֵק עליה, אִם כֵּן קִשָּׁה לְמָה לִּי מִשִּׁישְׁקָעָנוּ בְּכַבְשָׁן – מדוע
הצריכה המשנה שלא יפסוק על הסיד עד שישקענו בכבשן, הרי גם
השקעת האבנים בכבשן היא בידי אדם, ואם כן אף קודם ששקענו בכבשן,
יש לו לפסוק על הסיד, כיון שאינו מחוסר אלא מלאכות שבידי אדם.
מתרצת הגמרא: אִימָא – יש לפרש את דברי המשנה, שאין כוונתה שלא
יפסוק עד שישקענו בכבשן בפועל, אלא במשעה שְׁרָאוי לְשַׁקְעוֹ בְּכַבְשָׁן –
דהיינו שיש לו כבר את העצים להסיק את הכבשן, ואת האבנים לשקעם
בו, ואין חסר אלא את המלאכות שבידו לעשותם, מותר כבר לפסוק, אבל
קודם שהכל מוכן בידו אסור לו לפסוק:
וְעַל הַבִּיצִים שֶׁל יוֹצֵר: תִּגְנוּ רַבָּנִי, אֵין פּוֹסְקִים עַל הַבִּיצִים שֶׁל יוֹצֵר לִיתֵן
לו כלי חרס, עַד שִׁיעָשׂוּ הַבִּיצִים מִן הָעֶפֶר, אבל אם עדיין לא עשה היוצר
את הביצים אף על פי שיש בידו עפר ויכול לעשות ממנו ביצים, אסור
לפסוק שיתן לו כלי חרס לפי השער עתה, אם לא יצא השער, כמו ששנינו
במשנה, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים שְׁאִסוּר
לפסוק על קדירות של חרס אם יש ביד המוכר רק עפר, גְּאוּפֵן שְׁהוּא פּוֹסֵק
על כלי חרס העשויים מִעֶפֶר רַבָּנִי, שְׁכִינִן שֶׁעֶפֶר זֶה אֵינוּ מִצּוֹי, אֵינוּ נֶחֱשָׁב
שיש לו את הקדירות אלא כשיש לו כבר ביציה עשויות, אֲבָל גְּאוּפֵן שֶׁפֶסֶק
עמו על כלים העשויים מִעֶפֶר שְׁחֹר בְּגוֹן מֵה שְׁנֵהֲגִים לַעֲשׂוֹת בְּכָפֶר
הַגָּנָא וְתַבְרוּתָהּ וְהַעֲרִירוֹת הַסְמוּכוֹת לָהּ וּבְכָפֶר שִׁיתִין וְתַבְרוּתָהּ,
פּוֹסְקִין אָף עַל פִּי שְׁעָדִין לֹא נַעֲשׂוּ הַבִּיצִים, ואפילו אם אין עפר ברשותו
כָּלִל, שֶׁמֶתוּן שְׁהוּא מִצּוֹי לָכֵל, אָף עַל פִּי שְׁאֵין לָזֶה יֵשׁ לָזֶה וְיִכּוֹל הַמוֹכֵר
ללוות ביצים מאחרים ולעשות לו כלים אלו בכל עת, ולפיכך נחשב הדבר

כאילו יש לו.
מספרת הגמרא: אֲמִימָר, יְהִיב זִוְי – היה נותן מעות ופוסק על כלי חרס
הנעשים מעפר שחור מְבִי מְעִילִי עֶפְרָא – משעה שהכניסו יוצרי כלי
החרס את העפר לרשותם, אף על פי שעדיין לא עשו מהם ביצים של יוצר.
מקשה הגמרא: בְּמָאן – כמי מהתנאים סובר בזה אמימר, אִי סוֹבֵר אֲמִימָר
בְּרַבִּי מֵאִיר, לֹא הִיָּה לוֹ לַפְסוֹק דְּהָאָמַר אֵין פּוֹסֵקֵין עַל בִּיצִים שֶׁל יוֹצֵר עַד
שִׁיעָשׂוּ, וכאן עדיין לא נעשו, וְאִי סוֹבֵר אֲמִימָר בְּרַבִּי יוֹסִי, לֹא הִיָּה צָרִיךְ
לַהֲמַתִּין עַד שִׁיכְנִסוּ הַיּוֹצֵרִים אֶת הָעֶפֶר לְרִשְׁתוֹם, דְּהָאָמַר רַבִּי יוֹסִי אָף עַל
פִּי שְׁאֵין לָזֶה יֵשׁ לָזֶה, וְמוֹתֵר לַפְסוֹק אָף עַל פִּי שְׁאֵין לוֹ כָּלִל מִפְּנֵי שִׁיכּוֹל
ללוות אצל אחרים.
מתרצת הגמרא: לְעוֹלָם סוֹבֵר אֲמִימָר בְּרַבִּי יוֹסִי, שְׁמוֹתֵר לַפְסוֹק אָף קוֹדֵם
שנעשו, וְזֶה שֶׁהִמַּתִּין עַד שִׁיכְנִסוּ אֶת הָעֶפֶר לְרִשְׁתוֹם הוּא מִשּׁוֹם דְּבִתְרִיה
דְּהָאָמַר עֲשִׂיק עֶפְרָא – במקומו של אמימר היה העפר יקר ואינו מצוי,
ולפיכך אִי דְּמַעֲלִילִי עֶפְרָא – אם הכניסו היוצרים את העפר לרשותם,
סְמָכָא דְּעִתִּיהָ שֶׁל כָּל אֶחָד מֵהֶם שֶׁחִבְרוּ לֹא יִחוּזֵר בּוֹ, וְמִי שֶׁחֹזֵר בּוֹ
מִתְחַיֵּיב בְּמִי שִׁפְרֵה, וְאִי יְהִיב לָהּ אֲמִימָר זִוְי, וְאִי לֹא – הכניסו עדיין עפר,
יש לחשוש שמא לא ימצאו עפר ולכן לֹא סְמָכָא דְּעִתִּיהָ, שאף אם יחזור
בהם לא יתחייבו במי שפרע, כיון שהוא יודע שאפשר שלא ימצאו עפר,
ונתן את מעותיו על הספק, לפיכך לא רצה אמימר לתת את המעות עד
שיכניסו עפר לרשותם, שאז יהיו אסורים לחזור בהם:
שנינו במשנה: וּפּוֹסֵק עָמֹו עַל הַזֹּבֵל בִּלְיָמוֹת הַשְּׁנָה רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר אֵין
פּוֹסְקִין עַל הַזֹּבֵל אֲלָא אִם כֵּן הִיתָה לוֹ זֹבֵל בִּאֲשֶׁפָה וְחֻכְמִים מִתִּירִים, מִקְשָׁה
הַגְּמָרָא: הַכְּמִים הָיִינוּ תַנָּא קָמָא – מה החילוק בין דברי תנא קמא לדברי
חכמים הרי לדברי שניהם מותר לפסוק על הזבל, ומדוע הביאה המשנה את
דברי חכמים כאילו היא שיטה שלישית. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבָּא

את הדבר, והוא שְׁבִיתָא דְּתַנָּא דִּידָן – במקומו של התנא של משנתנו,
היה המנהג שְׁאִרְסָא יְהִיב בִּידָא – שהאריס נותן את הזרעים לזריעת
השדה, ולפיכך הדין הוא שְׁכִין אִם כֵּבֵר יָרֵד לְתוֹךְ הַשְּׂדֵה וְעֵבֵד בָּהּ וְכֹגֵן
שֶׁחֲרָשָׁהּ, וְכֵין אִם עָדִין לֹא יָרֵד, כָּל בְּמָה דְּלֹא יְהִיב בִּידָא מְצִי מְסָלִיק
לִיָּה – כל זמן שלא נתן האריס את הזרעים וזוהו של בעל השדה לסלקו מן
האריסות, וְאִם כֵּן כֹּאשֶׁר מִסְכִּים בַּעַל הַשְּׂדֵה לַהֲלוּת לוֹ אֶת הַזֹּרְעִים וּמִתַּנָּה
עמו שיחזיר לו אותם לאחר הקציר, אֵין זוֹ הַלּוּאָה וּפְרַעוֹן, אֲלָא בִּי קָא נְחִית
לְבָצִיר מְהֵרָא קָא נְחִית – הרי האריס יורד לשדה על מנת לקבל מן
התבואה פחות משאר האריסים וכפי כמות החטים שנתן לו בעל השדה
לזריעה, ועליו להחזירו, ונמצא שאין כאן הַלּוּאָה אֲלָא תַנָּא בַּעַסֵּק
האריסות, ולפיכך אפילו אם יתייקרו החטים אין כאן חשש ריבית. אבל
בְּהָאָרָא דְּתַנָּא בְּרָא – במקומו של התנא בברייתא, היה המנהג שְׁכָרִי
אֲרָגָא יְהִיב בִּידָא – שבעל השדה נותן את הזרעים, אֲלָא שׁוּה כֵינִן
שהשדה שלו טובה במיוחד רוצה לשנות ממנהג העיר ולחייב את האריס
לתת את הזרעים, ולפיכך אִי תַנָּה כֵּן כְּשַׁעֲדִין לֹא יָרֵד הַאֲרִיס לַשְּׂדֵה וְלֹא
עֵבֵד בָּהּ, דְּמְצִי מְסָלִיק לִיָּה – שעדיין רשאי בעל השדה לסלקו מן
האריסות, כיון שעדיין לא זכה בה, הוא הדין שרשאי להתנות עמו כפי
שירצה, שְׁכִינִן שְׁעָדִין לֹא חִלָּה הַאֲרִיסוֹת נִמְצָא שְׁכִי קָא נְחִית לְבָצִיר
מְהֵרָא קָא נְחִית – שכשהאריס יורד לשדה, הוא יורד על מנת לקבל פחות
משאר אריסים, אבל אִי כֵבֵר יָרֵד הַאֲרִיס לַשְּׂדֵה עַל דַּעַת תַּנָּא הַאֲרִיסוֹת
שֶׁבִּמְקוֹם זֶה וְשֶׁבַע הַשְּׂדֵה נִתֵּן אֶת הַזֹּרֵעַ, דְּלֹא מְצִי מְסָלִיק לִיָּה – ושוב
אין בעל השדה רשאי לסלקו כיון שכבר זכה להיות אריס בשנה זו, לפיכך
אף אם אחר כך פייסו בעל השדה במעות או במתנה ונתרצה להביא את
הזרעים, אֲסוּר לַבַּעַל הַשְּׂדֵה לַהֲלוּת לוֹ חֲטִים לְזִרְעָהּ, שְׁכִינִן שְׁהִאֲרִיסוֹת
כֵּבֵר חִלָּה וְאֵינוּ יִכּוֹל לַסְלֹק מִהֶשְׁדֵּה, אֵין לומר שיש כאן תנאי באריסות,
אֲלָא הַלּוּאָה גְּמוּרָה הִיא, וְאֲסוּרָה מִשּׁוֹם הַלּוּאָה סָאָה בִּסְאָה.
תִּגְנוּ רַבָּנִי, אָמַר רַבָּא, רַבִּי אִידִי אֲסַבְּרָה נִתְּלִי – רב אידי הסביר לי

המוכרים, ואם חוזר בו חייב במי שפרע:

משנה

מִלּוֹה אָדָם אֶת אֲרִיסוֹ הַטִּין בְּהַטִּין – מותר לבעל השדה להלוות לאריסיו
סאה חטים על מנת שיחזירו לו סאה חטים מתבואת השדה לבד מחלקו
בתבואה, ואפילו אם יתייקרו החטים קודם זמן הפרעון, והיתר זה הוא
דווקא לצורך זֶרַע השדה, אֲבָל לֹא לְאִכּוֹל – לצורך אכילה אסור להלוות
סאה בסאה שמא יתייקרו החטים ונמצא שפרעו יותר ממה שלוה. והוצרכנו
לומר את ההיתר להלוות תבואה לאריס לזרע, לפי שְׁהִיָּה רַבָּן נִמְלִיאֵל
מחמיר בזה, וכשהיה מִלּוֹה אֶת אֲרִיסוֹ הַטִּין בְּהַטִּין לְזֶרַע, בְּיוֹזֵק וְהוֹלֵו
אוּ בְּזוֹל וְהוֹקֵרוּ – בין אם בשעת ההלוואה היו החטים ביוקר ובשעת הפרעון
הזול, ובין כשהיו בשעת ההלוואה בזול ובשעת הפרעון הוקרו, היה נִמְלִיאֵל
מִקֵּן – מן האריסים בְּשַׁעֲרֵי הַזֹּל, וְהַמְשַׁנָּה מִשְׁמִיעָה לָנוּ שֶׁמֶה שֶׁהַחֲמִיר רַבִּן
גְּמִילָאֵל הוּא לֹא מְסָנִי שְׁחֻלְכָּה בּוֹ, אֲלָא שְׁרָצָה לְהַחֲמִיר עַל עֲצָמוֹ מִמִּידַת
חסידות:

גמרא

תִּגְנוּ רַבָּנִי, מִלּוֹה אָדָם אֶת אֲרִיסוֹ חֲטִים לְזֶרַע כְּפִי שֶׁשְׁנִינוּ בַּמְּשֻׁנָּה,
אוֹלָם בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים דוּקָא כְּשֶׁבִשְׁעַת הַהִלּוּאָה עָדִין לֹא יָרֵד הַאֲרִיס
לְתוֹךְ הַשְּׂדֵה, וְלֹא הִתְחִיל לַעֲבֹד בָּהּ כָּלִל בְּשׁוֹם עֲבוּדָה, אֲבָל אִם כֵּבֵר יָרֵד
הַאֲרִיס וְהִתְחִיל לַעֲבֹד בְּשֵׁדָה, אֲסוּר לַהֲלוּתוֹ חֲטִים בְּחֲטִים אֲפִילוּ לְזֶרַע,
וכפי שיבואר הטעם בהמשך הגמרא.
שְׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: מֵאִי שְׁנָא תַנָּא דִּידָן דְּלֹא קָא מְפָלִיג בֵּין יָרֵד וְכֵין לֹא יָרֵד
– מדוע התנא במשנתנו אינו מחלק בין אם כבר ירד האריס לשדה או
שעדיין לא ירד, וּמֵאִי שְׁנָא תַנָּא בְּרָא דְּקָא מְפָלִיג בֵּין יָרֵד וְכֵין לֹא יָרֵד –
ומדוע התנא בברייתא מחלק ביניהם, כלומר במה תלוי הדבר אם יש לחלק
בין ירד האריס לשדה ובין לא ירד, או שאין לחלק ביניהם.
משיבה הגמרא: אָמַר רַבָּא, רַבִּי אִידִי אֲסַבְּרָה נִתְּלִי – רב אידי הסביר לי

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך – הלכות שבת

ב. לפיכך מותר לערב עירובי חצרות בבין השמשות¹¹ אם לא עירב מבעוד יום לפי שהוא נחפז ונצרך לערוב
בדי שיוכל לטלטל בחצר וגם הוא דבר מצוה כמו שיתבאר בס' שם¹² וכן מותר להטביל כלים בבין
השמשות¹³ אם לא טבלם מבעוד יום והוא צריך להם לשבת שאין לו כלים אחרים וכן מותר לעשר פירות אם
אין לו מה יאכל בשבת¹⁴ שזהו צורך מצוה אבל אסור להפריש חלה בחוץ לארץ שהרי יכול לאכול בלא הפרשת
חלה ולשיר מעט עד אחר השבת ולהפריש מן המשווייר¹⁵ ומותר לעשר את הדמאי¹⁶ ולהטמין את החמין¹⁷ בדבר
שאינו מוסיף הבל¹⁸ מטעם שנתבאר בס' [רנ]¹⁹ ומותר לומר לנכרי להדליק נר לצורך שבת בין השמשות שזהו

ביאורים

[י] בבין השמשות – והוא הדין שיתופי מבואות¹¹.
[יא] להטביל כלים בבין השמשות – היינו בלוקח כלים מן הנכרי, לדעת האוסר להטבילם בשבת¹³.
[יב] אם אין לו מה יאכל בשבת – ודוקא פירות שאפשר בלעדיהם בלא דוחק כלל, אבל אם ישנו דוחק קצת לשבת כגון שיש לו לחם, ואין לו מלבדו צרכי סעודה – מותר לעשרם, משום שהוא צורך גמור לשבת¹⁴.
[יג] ולהפריש מן המשווייר – אבל בארץ ישראל שחייב להפריש קודם האכילה ואסור להפריש מן המשווייר – יכול להפריש חלה בין השמשות – אם אין לו לחם אחר. והוא הדין אם יש לו לחם אחר אלא שהוא פרוסה ואין לו לחם משנה – מותר להפריש חלה בין השמשות כדי לקיים מצות לחם משנה, מה שאין כן חלת חוץ לארץ שחיובה מדרבנן אין חייב להפרישה קודם האכילה, אלא יכול לאכול ולהשאיר מעט בסוף הלחם וממנו להפריש חלה¹⁵.
[יד] ומותר לעשר את הדמאי – אפילו אם יש לו בריוח מה לאכול בשבת, ואפילו יש לו פירות לשבת¹⁶.
[טז] לעשר את הדמאי ולהטמין את החמין – שני דברים אלו הותרו לכתחילה, כיון שהיתרם אינו משום מצוה או דוחק אלא כפי שנתבאר, מה שאין כן בשאר הדברים הנזכרים בסעיף זה שהותרו משום מצוה, צורך שבת, או צורך גדול – לא הותרו לכתחילה, אלא שכאשר שכח לעשותם קודם בין השמשות – הותרו לו בין השמשות (ע"פ קונטרס אחרון סק"ג).
[טז] בדבר שאינו מוסיף הבל – אפילו יש לו כבר מעט תבשילים טמונים, ורוצה להרבות ולהטמין עוד שאין מזה צורך גדול – אלא כל שהוא צורך גמור לשבת – יש להתיר, אבל אם הם תבשילים יתירים כיון שיש לו כל צרכו – אין להטמין בין השמשות¹⁷.

מקורות

זה אפילו הוא צורך דבר הרשות אלא שהוא צורך גדול או הפסד מרובה (או שהוא צורך גמור לשבת אע"פ שאינו צורך גדול כגון לערב עירובי חצרות כדי שיוכל לטלטל מבית לחצר). (ולהעיר שהיתר זה בקו"א מתחיל ב'ואפשר', ובשני המקומות הנ"ל במוסגר).
15) קצות השלחן סימן עה סעיף ב, בדי השלחן שם סק"ו, וכדלעיל סימן רס סעיף ה, ועד"ז בסימן תנו סעיף ט, לגבי הפרשת חלה ממצות בחו"ל, שיכול לאכול המצות קודם הפרשת חלה רק שישאיר חתיכה אחת מהם. (וראה עוד בסימן תמד סעיף יב שאם שכח להפריש חלה בערב פסח שחל בשבת, שאין לו תקנה שהרי לא יוכל לשייר מן החלה אלא נותן החלה בטבלה במתנה לנכרי).
ועד"ז בסימן תקן סעיף ו ואילך לגבי האופה חלה ביו"ט מעיסה שלא הופרשה ממנה חלה, שצריך להשאיר מעט מן העיסה ולהפריש מהמשוייר לאחר יו"ט.
16) שהיתר זה אינו מצד צורך גדול או צורך גמור לשבת כדלעיל בתחילת הסעיף לגבי עישור דמאי, אלא משום דמעשר דמאי אינו נראה כמתקן, משום דרוב עמי הארץ מעשרין – ואין כאן מלאכה כלל (קיצור הלכות משו"ע אדה"ז הערה 15).
17) קונטרס אחרון ס"ק א.
18) סעיף ב: בשבת עצמה אסור להטמין החמין אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל . . ולמה אסרו גזירה שמא ימצא קדרה צוננת

11) סימן שצג סעיף ב: אחד עירובי חצירות ואחד שיתופי מבואות מערבים אותם בין השמשות.
12) סעיף יח: מצוה לחז(ו)ר אחר עירובי חצירות כדי שלא יבואו לטלטל באיסור. וצריך לברך עליו אקב"ו על מצות עירוב כמו שצריך לברך על כל מצות של דבריהם.
13) משנ"ב סק"ה.
14) בדי השלחן סימן עה סק"ה, ע"פ קונטרס אחרון סק"א שלא התירו בין השמשות אלא: א. לדבר מצוה, ב. לצורך ודוחק גדול, ג. צורך גמור לשבת אף על פי שאינו צורך גדול. היתר זה של 'צורך גמור לשבת' הובא גם בסימן שכה סעיף טז להתיר שבות דשבות בשבת עצמה: "ועכשיו נהגו העולם היתר אפילו לכתחלה לומר לנכרי להביא שכר או שאר דברים שהם צורך השבת דרך כרמלית ויש שלמדו עליהם זכות לומר שצרכי שבת חשובים הם כדבר מצוה שהתירו בו שבות דשבות . . (ומכל מקום אין להקל אלא בשכר וכיוצא בו מהדברים הצריכים בשבת צורך גמור שאי אפשר להיות בלעדם אלא בדוחק קצת אבל דברים שאין צריך כל כך כגון פירות ומיני תבשילים יתירים וכיוצא בהם אינן נקראים דבר מצוה).
ועד"ז בסימן שמב: כל הדברים שהם אסורים מדברי סופרים לא גזרו עליהם אלא בעצמו של יום אבל בין השמשות מותרים והוא שיהא שם דבר מצוה כגון לעלות באילן או לשוט על פני המים להביא לולב או שופר או שהוא טרוד ונחפז ונצרך לדבר

1 לְצוּרָף מְצוּה¹⁹ וּמוֹתֵר לֹמֵר לוֹ לְהַדְלִיק בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת גֵּר שֶׁל יוֹם מִיתַת אָבִיו אוֹ אִמּוֹ שֶׁמֵּאָחֵר שֶׁהָעוֹלָם נִזְהָרִים
2 בְּזֶה הָרִי זֶה בְּצוּרָף גָּדוֹל וְכָל שְׁהוּא צוּרָף גָּדוֹל בְּעֵנִיין שְׁאֵם לֹא יַעֲשֶׂנוּ יִהְיֶה לוֹ צֶעַר לֹא גָזְרוּ עָלָיו בְּבִין הַשְּׁמָשׁוֹת
3 אַע"פ שֶׁאֵין בּוֹ צוּרָף שֶׁבֶת כָּלָל וְכֵן בְּמָקוֹם הַפֶּסֶד מְרֻבָּה לֹא גָזְרוּ עַל שְׁבוֹת בְּבִין הַשְּׁמָשׁוֹת¹⁹.
4 אֲבָל אֲסוּר לָעֵרֵב עִירוֹבֵי תַּחֲוִימִין בְּבִין הַשְּׁמָשׁוֹת אֲפִילוֹ לְדַבֵּר מְצוּה וְצוּרָף גָּדוֹל וְהַפֶּסֶד מְרֻבָּה²² מִטַּעַם שֶׁיִּתְּבָאֵר
5 בְּסִי' תט"ו²³¹ וְעוֹד לִפִּי שְׁעַל יְדֵי הָעֵרֹב קוֹנֶה שֵׁם שְׁבִיתָהּ וְהָרִי זֶה בְּקוֹנֶה קִנְיָן בְּיָדִים בְּשֶׁבֶת וְלֹא הִתִּירוּ לְקִנְיָת
6 קִנְיָן אֲפִילוֹ בְּבִין הַשְּׁמָשׁוֹת וְלִצְוּרָף מְצוּה וְהַפֶּסֶד מְרֻבָּה (שֶׁשְׁבוֹת זֶה לְקִנְיָת קִנְיָן הוּא חֲמוּר מִשְׁאֵר כָּל הַשְּׁבוֹתִים²⁴)

ביאורים

יז] שזוהו לצורך מצוה – היינו כשאין לו נר לשבת, והרי זה צורך גמור לשבת.
יח] לא גזרו על שבות בבין השמשות – ובשבות דשבות לא גזרו בין השמשות אפילו לדבר הרשות שאינו צורך גדול ואינו צורך שבת: כגון הוצאת חפץ חוץ לד' אמות בכרמלית כשעומד לפוש או מניח החפץ בתוך ד' אמות,

מקורות

כשיבא לסלק מהכירה ולהטמינה בדבר שאינו מוסיף הבל וישכח שהוא שבת וירתיחנה על גבי האור ויתחייב משום מבשל . . אבל בבין השמשות אע"פ שהוא ספק חשכה מותר להטמין בדבר שאינו מוסיף הבל לפי שסתם קדרות עדיין רותחות הן בבין השמשות שסמוך לבין השמשות מעבירין מעל גבי האור ואין לחוש שמא נצטננה וירתיחנה.
19) להלן כמה מקומות בהם התירו שבות בין השמשות; לצורך מצוה, לצורך שבת, לצורך גדול, או מחמת הפסד מרובה: בסימן רסג סוף סעיף יא (לגבי אשה ששכחה להדליק נר שבת): ומכל מקום בדיעבד ששכחה ולא הדליקה קודם בין השמשות ונזכרה בבין השמשות יש להתיר לה לצוות לנכרי להדליק, ושתברך היא קודם שתהנה לאורן . . ומכל מקום לא תצוה להדליק אלא נר אחד על השלחן שזהו עיקר המצוה (אבל נר אחד אפשר להתיר לה אף אם יש שם כבר נר דלוק שמאחר שהנשים נזהרות מאד בברכה זו הרי זה כצורך גדול שהתירו בו שבות בבין השמשות כמו שנתבאר בסי' רס"א.
ועד"ז בסימן שמב: כל הדברים שהם אסורים מדברי סופרים לא גזרו עליהם אלא בעצמו של יום, אבל בין השמשות מותרים, והוא שיהא שם דבר מצוה, כגון לעלות באילן או לשוט על פני המים להביא לולב או שופר, או שהוא טרוד ונחפו ונצרך לדבר זה, אפילו הוא צורך דבר הרשות אלא שהוא צורך גדול או הפסד מרובה (או שהוא צורך גמור לשבת אע"פ שאינו צורך גדול כגון לערב עירובי חצרות כדי שיוכל לטלטל מבית לחצר). וכן בסימן שעב סעיף יח (ושם הוסיף שעירוב חצירות הוא דבר מצוה): במי שעשה אילן שבצד הכותל לסולם שמועיל לערב יחד, כיון שאיסור העליה בסולם הוא מדבריהם, ובשעת בין השמשות שהוא זמן קניית העירוב לא גזרו על העירוב דהוא דבר מצוה (דעל ידי העירוב לא יטלטלו באיסור). ועד"ז בסימן תנה סעיף יב (שהתירו משום מצוה במי ששכח לשאוב מים לאפיית מצת מצוה, כשחל פסח ביום א): ואם שכח ולא שאב בבין השמשות של ליל ו' ישאב ביום ו' סמוך לחשיכה קודם בין השמשות מעט שיש לסמוך על האומרים שמותר לשאוב המים אפילו בעוד היום גדול. ואם שכח ולא שאבו קודם בין השמשות ונזכר בבין השמשות ישאב ע"י נכרי (אפילו אין בור בחצירו וצריך להוליכן דרך רשות הרבים שאמירה לנכרי היא

שבות ובבין השמשות לא גזרו על שבות במקום מצוה כמו שנתבאר בסי' רס"א).
ועד"ז סדר הכנסת שבת (לענין תפילת מנחה בבין השמשות): אבל לענין תפילת המנחה שהיא מדברי סופרים אין למחות ביד המקילין בין בחול בין בשבת ובפרט בשעת הדחק בימות החורף שהיום קצר וכמו שמצינו שהתירו חכמים איסור שבות מדברי סופרים בבין השמשות בשעת הדחק ולצורך מצוה עוברת.
ועד"ז הוא בתשובת רבינו שנדפסה בסוף הלכות שבת בשו"ע הוצאות החדשות: ואם יהיה איזו אונס ח"ו שלא תוכל למהר להדליק עד שקיעת החמה, אזי תצוה לנכרי להדליק נרות של שבת והיא תברך עליהם הברכה, וה' יסלח לה, ותבא עליה ברכת טוב, ותקבל שכר על הפרישה מה' הטוב.
20) סימן שמט סעיף ג.
21) סימן תנה סעיף יד.
22) דוגמאות נוספות לדבר מצוה שאסרו שבות אפילו בין השמשות: הוצאת חפץ חוץ לד' אמות ברשות הרבים, אפילו עמד לפוש תוך ד' אמות, או אפילו מניח החפץ בארץ תוך ד' אמות וחוזר ומוליכו חוץ לד' אמות, גזירה שמא יעבירו ד' אמות בהליכה אחת, ואיסור זה אפילו לדבר מצוה בין השמשות, ועד"ז אסרו אפילו לדבר מצוה בין השמשות הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים על ידי זה עוקר וזה מניח, וכן אסרו הוצאה כלאחר יד אפילו לדבר מצוה בין השמשות (סימן שמט סעיף ג).
23) סימן זה לא הגיע לידינו. ומקונטרס אחרון (סק"ב) משמע שהטעם הוא שאף שעירובי תחומין מדרבנן, מכל מקום נחשב כתיקון מעליא, הואיל ומצאו לו סמך מן התורה, יש לבצע את השבייתה באופן הראוי ביותר שהוא קודם בין השמשות. מה שאין כן עירובי חצרות שהוא חומרא בעלמא, וגם אם יקנה את השבייתה בחצר בין השמשות – די בכך. (רש"י שבת דף לד, א. ד"ה בעירובי תחומין).
24) להלן דוגמאות שלא התירו בהם שבות דמקא וממכר אפילו לצורך מצוה: להלן סימן שו סעיף יד (ומחלק שם בין התחייבות לצדקה – המותרת, לבין הקדשת ונתינת חפץ לצדקה האסורה): ואינו דומה למעריך דהיינו שאומר ערכי עלי או ערך

- 1 (שאיסורו מפורש בדברי קבלה¹⁰¹ בנחמיה ס' יג²⁶) ומכל מקום אם עבר ועירב אפילו לדבר הרשות עירובו ערוב
2 כמ"ש בסמ"ש חמ"ו²⁷:

מקורות

רבינו בפירוש להתיר מתנה לצורך מצוה ולצורך השבת, ועד"ז
בסימן תמח סעיף טז שכותב שלא אסרו אפילו לצורך מצוה
אלא מקח וממכר גמור, אבל מתנה – התירו לצורך מצוה, וכן
בסימן תקכו סעיף כח משמע שלצורך השבת אפשר לתת מתנה
ביום טוב).

25) ותוקפן גדול יותר מדברי סופרים ותקנות חכמים. (רש"י
חולין קלז, א ד"ה תורת משה).

26) פסוק טו ואילך: בַּיָּמִים הַהֵמָּה רָאִיתִי בִּיהוּדָה דְּרָכִים גָּתוּת
בַּשָּׁבָת וּמִבְיָאִים הַעֲרָמוֹת וְעַמָּסִים עַל הַחֲמָרִים וְאֶף יֵין עֲנָבִים
וְחֲאָנִים וְכָל מִשְׁאַ וּמִבְיָאִים יְרוּשָׁלַם בְּיוֹם הַשָּׁבָת וְאַעֲיֵד (התריתי
בהם לבל יעשו עוד כזאת) בְּיוֹם מִכְרָם צִיד: וְהַצִּירִים יֵשְׁבוּ בָּהּ
מִבְיָאִים דָּאָג וְכָל מִכָּר וּמִכְרִים בַּשָּׁבָת לִבְנֵי יְהוּדָה וּבִירוּשָׁלַם:
וְאֶרֶבָּה אֶת חֲרֵי יְהוּדָה וְאֶמְרָה לָהֶם מָה הַדָּבָר הָרַע הַזֶּה אֲשֶׁר
אַתֶּם עֹשִׂים וּמַחֲלִילִים אֶת יוֹם הַשָּׁבָת: הֲלוֹא כֹה עָשׂוּ אֲבֹתֵיכֶם
וַיָּבֵא אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ אֶת כָּל הָרָעָה הַזֹּאת וְעַל הָעִיר הַזֹּאת וְאַתֶּם
מוֹסִיפִים חֲרוֹן עַל יִשְׂרָאֵל לַחֲלֹל אֶת הַשָּׁבָת: וַיְהִי כַּאֲשֶׁר צִלְּלוּ
שְׂעָרֵי יְרוּשָׁלַם לִפְנֵי הַשָּׁבָת (לפנות ערב של ערב שבת) וְאֶמְרָה וַיִּסְגְּרוּ
הַדְּלָתוֹת וְאֶמְרָה אֲשֶׁר לֹא יִפְתָּחוּם עַד אַחֲרֵי הַשָּׁבָת וּמִנְעָרֵי
הַעֲמֻדָתִי עַל הַשְּׂעָרִים לֹא יָבֹא מִשְׁאַ בְּיוֹם הַשָּׁבָת: וַיִּלְּנוּ הָרַכְלִים
וּמִכְרֵי כָל מִמְכָּר מִחוּץ לִירוּשָׁלַם פָּעַם וּשְׁתֵּים: וְאַעֲיֵדָה בָּהֶם
וְאֶמְרָה אֲלֵיהֶם מִדּוֹעַ אַתֶּם לָנִים נִגְדַּת הַחוּמָה אִם תִּשְׁנֹו יָד אֲשֶׁלַח
בָּכֶם מִן הָעֵת הַזֵּאת לֹא כָּאוּ בַּשָּׁבָת: וְאֶמְרָה לָלוּם אֲשֶׁר יִהְיוּ
מִשְׁתַּהֲרִים וּבָאִים שְׂמֵרִים הַשְּׂעָרִים לִקְדָּשׁ אֶת יוֹם הַשָּׁבָת גַּם זֹאת
זָכְרָה לִי אֱלֹהֵי וְחוּסָה עָלֵי כָּרֵב חֲסִדְדִי: (איסור מקח וממכר
מחמת פסוק זה נזכר בדברי רבינו גם בסימן תקיז סעיף ו, וראה
סימן שח סעיף טז).

27) סימן זה בשו"ע רבנו לא הגיע לירדנו.

חלק ב סימן רסא, זמן הדלקת נרות לשבת סעיף ב

איש פלוני עלי לגבוה שאסור משום שבות גמור . . לפי
שכשנותן לגבוה כפי ערך שנים של הנערך ככתוב בתורה הרי
זה כקונה את הנערך ע"י שנותן ערכו לגבוה ודומה למקח
וממכר . . ולפי זה אסור להקדיש בשבת לבית הכנסת שום חפץ
ידוע כגון ספר תורה או עטרה או טס לספר תורה ולא נהגו כן
ויש שלימד עליהם זכות שלא אסרו אלא להקדיש חפץ למזבח
או לבדק הבית שאותו החפץ יוצא לגמרי מרשותו לרשות גבוה
שאינו לו עוד שום זכות וחלק בו ודומה למקח וממכר אבל
כשמקדיש חפץ לבית הכנסת יש לו חלק וזכות בו בתוך כל
אנשי העיר.

.. מה שנוהגין להכריז מצוות בבית הכנסת מי שיתן יותר הוא
יזכה בהן היה ראוי לאסור משום מקח וממכר שהוא שבות גמור
ולא הותר לדבר מצוה אלא שאפשר ליישב המנהג בדוחק ולומר
שאינו שייך מקח וממכר בדבר מצוה כי אם בחפץ הנקנה אבל
אסור לקנות מקומות בבית הכנסת או בתים של צדקה והנכון
כמו שנוהגין מקצת אנשי מעשה.

.. מה שנוהגים למכור האתרוגים אחר גמר מצותן דינם
כמקומות בית הכנסת (שאינו היתר אלא בדרך שנתבאר) אבל
בזמן מצותן שאין קונים אותם אלא לצאת בהם ידי חובתן
ולהחזירם הרי דינם כהכרזת המצוות שנהגו להקל שאינו קונה
גוף האתרוג אלא מצותו בלבד ואפילו ביום ראשון של חג
שצריך לקנות גופו של אתרוג מכל מקום כיון שקונה אותו על
מנת להחזירו נמצא שאינו קונה אותו אלא מצותו בלבד אבל
אסור לקנות לגמרי את האתרוג או השופר ביו"ט אפילו אם אי
אפשר לו לקיים המצוה בענין אחר שאין דוחין שבות גמור מפני
מצות עשה.

(אמנם בסימן תמד סעיף ט ובקונטרס אחרון שם סק"ב כתב

שולחן ערוך – הלכות תפלה

1 **ב** לא יתפלל לא במקום שיש בו דבר שמבטל כוונתו כגון
2 במקום שיש שכר חדש שמריח ולא בשעה שמבטלת כוונתו
3 שאין דעתו מיושבת עליו מאיזה צער או כעס או מטורח הדרך.

4 ועכשיו אין אנו נזהרין בכל זה מפני שאין אנו מכוונים כל כך
5 בתפלה:

6 **ג** אל יעשה תפלתו קבע אלא רחמים ותחנונים לפני המקום
7 ברוך הוא והיינו שלא יתפלל מפני החיוב כדי לצאת ידי
8 חובתו שאז תפלתו דומה עליו כמשאוי ומבקש ליפטר ממנה
9 אלא כמי שצריך דבר ובא לבקש מלפני המלך וגם יאמרנה
10 בלשון תחנונים כרש המבקש בפתח:

11 **ד** התפלה היא במקום קרבן ולכן צריך לזהר שתהא דוגמת
12 הקרבן בכוונה ושלא יערב בה מחשבה אחרת כמו מחשבה
13 שפוסלת בקדשים ותהא מעומד כמו עבודה וקביעות מקום כמו

14 הקרבנות שכל אחד קבוע מקומו לשחיטתו ומתן דמו ושלא
15 יחוץ דבר בינו לקיר כמו הקרבן שחציצה פוסלת בינו לכלי
16 וראוי שיהיה לו מלבושים נאים מיוחדים לתפלה כמו בגדי
17 כהונה אלא שאין כל אדם יכול לבזבו על זה ומכל מקום טוב
18 שיהיו לו מכנסיים מיוחדים לתפלה משום נקיות (אע"פ שמן
19 הדין אין צריך נקיות לתפלה יותר מתלמוד תורה שאע"פ
20 שהמכנסיים מלוכלכים מבפנים מותר כמ"ש סימן ע"ו):
21 **ה** אל יחשוב ראוי אני שיעשה הקדוש ב"ה בקשתי כיון
22 שכוונתי בתפלה כי אדרבה זהו מזכיר עונותיו של אדם שעל
23 ידי כך מפשפשים במעשיו לומר בטוח הוא בזכותיו אלא
24 יחשוב שיעשה הקב"ה בחסדו ויאמר בלבו מי אני דל ונבזה בא
25 לבקש מאת מלך מלכי המלכים הקב"ה אם לא מרוב חסדיו
26 שהוא מתנהג בהם עם בריותיו:

חלק א סימן צח, צריך שיהיה לו כוונה בתפלתו סעיפים ב"ה

14 שהוא שכור:
15 ב יין שבתוך הסעודה אינו משכר ויש אומרים גם יין שלפני
16 המזון כמו שיתבאר בסימן תע"ג:
17 ג שינה כל שהוא מפיגה את היין אם לא שנה אלא רביעית
18 אבל אם שנה יותר מרביעית כ"ש שינה מועטת משכרתו
19 אבל שינה הרבה ודאי מפיגתו.
20 וכן דרך מיל מפיגה את היין בין מהלך ברגליו בין רוכב ע"ג
21 בהמה אם לא שנה אלא רביעית אבל אם שנה יותר מרביעית
22 כ"ש שדרך טורדתו אם מהלך ברגליו אבל אם היה רכוב שאין
23 לו טורח כל כך אפילו ביותר מרביעית דרך מפיגתו והוא שרכוב
24 ג' מילין ומכל מקום הכל לפי רוב היין שאם הרבה לשותות מאד
25 אין דרך ג' מילין מפיגתו:

חלק א סימן צט, דין שתוי ושכור לתפלה סעיפים א"ג

1 א שנה רביעית יין בבת אחת אל יתפלל עד שיסיר יינו מעליו
2 אע"פ שיעבור זמן התפלה ואם שנה יותר אם הוא יכול
3 לדבר לפני המלך אינו נקרא שכור אלא שתוי ותפלתו תפלה אם
4 עבר והתפלל וא"צ לחזור ולהתפלל כשיפוג יינו אף ע"פ שלא
5 עבר עדיין זמן תפלה ואם אינו יכול לדבר לפני המלך נקרא
6 שכור ואם עבר והתפלל תפלתו תועבה וכאלו עובר עבודה זרה
7 שנאמר ויחשבה עלי לשכורה וגו' ותאמר וגו' אל תתן את אמתך
8 לפני בת בליעל וגו' ואין בליעל אלא עבודה זרה שנאמר יצאו
9 אנשים בני בליעל מקרבך וידיחו וגו' וצריך הוא לחזור
10 ולהתפלל כשיסיר יינו מעליו ואפילו עבר זמן התפלה משלים
11 אותה בזמן תפלה שלאחריה כמ"ש בסי' ק"ח.

12 ודין קריאת שמע וברכותיה לענין שכור הוא כדין תפלה ולענין
13 שתוי יתבאר בסימן קפ"ה אבל שאר ברכות יכול לברך אע"פ

לקוטי תורה

27 דכשהקב"ה מאריך אף לישראל מתואר בלשון "אפי",
28 "אחטם" - לשון אף וחוטם.

29 הטעם הפנימי לכך הוא לפי שהנהגה זו (להיות
30 "מאריך אף") מקורה באור עליון ביותר, ששם עבודת
31 הנבראים אינה תופסת מקום, והיא בבחינת "ריח".

32 כמ"ש באדרא דנשא לבעל החוטם אני מתפלל
33 ולבעל החוטם אני מתחנן, שהארה זו נקרא בחינת
34 חוטם והוא בחינת ריח, והקב"ה נקרא בעל החוטם
35 שהוא עצמיות ומקור ההארה המתפשטת ממנו.
36 בזהר איתא, שכאשר רב המנונא סבא הי' מתפלל
37 הי' אומר "לבעל החוטם אני מתפלל, לבעל החוטם אני
38 מתחנן", דכאשר רצה לעורר רחמי שמים קרא הקב"ה
39 בשם "בעל החוטם" - שהמדה עצמה ד"אריך אפים"
40 [מאריך אף] נמשלה לריח, והקב"ה עצמו בעל המדה
41 (ומקורה של הארה והמשכה זו) נקרא "בעל החוטם".

42 [/ומבאר הקשר בין בחינת ריח ל"אריך אנפין":]

43 והארה זו ארוכה מארץ מדה ומתפשטת ממקום
44 גבוה מאד, דהיינו אין סוף ב"ה שהוא בלי גבול
45 בבחינת מטה מטה מאד מקום הגבול.
46 "אריך אנפין" מורה על המשכה "ארוכה", כלומר
47 הארה בלתי מוגבלת ("ארוכה מארץ מדה"), לפי
48 שהמשכה זו מקורה באור אין סוף ב"ה עצמו, ולפיכך
49 אין גבול להתפשטותו, שנמשך עד למטה למטה.

50 ולכן נקרא אריך אנפין, אריכא דאנפין, שמתארך
51 בבחינת ריח הנ"ל להלביש הנשמה בבחינות
52 מחשבה דבור ומעשה המצות והתורה.

1 תוכן הפרק: ביאור דברי הזהר "לבעל החוטם אני
2 מתפלל", והתוכן הפנימי ד"ריח"

3 [בפרק זה יבאר את הקשר בין המשכה זו של קדושתו
4 ית' ע"י קיום המצוות במחשבה דבור ומעשה לענין הריח,
5 ובפרק שלאח"ז יסיק שזוהי בחינת "יריחו", מלשון ריח].

6 והארה - והמשכה זו היא בחינת ריח כמ"ש והריחו
7 ביראת ה'.

8 מצינו שהמשכת יראת שמים באדם נמשלת
9 להתפשטות של ריח, וכך בעניננו, שהקדושה העליונה
10 הנמשכת על האדם על ידי עסק התורה והמצוות
11 במחשבה דיבור ומעשה נק' "ריח".

12 [/והולך ומבאר הקשר לתכונת הריח:]

13 והוא למשל כמו שהריח אינו עצמיות הדבר אלא
14 הארה והמשכה ממנו כך הארה זו מתפשטת מאור
15 אין סוף ב"ה.

16 העצמיות ממש של האין סוף ב"ה אי אפשר
17 שתהא נמשכת ומתפשטת באדם, אלא רק הארה ממנה
18 בלבד, כמו הריח שהוא רק התפשטות.

19 כלומר: דוקא בגלל זה שמדובר במדרגה גבוהה
20 מאד (שלמעלה מגדר השגה), לפיכך ההמשכה משם
21 היא רק בחינת "ריח", התפשטות בלבד.

22 ונקרא מדה זו אריך אנפין כמ"ש אאריך אפי
23 ותהלתי אחטם לך.

24 ענין הריח שייך למדת "אריך אפים" - הנקראת
25 בזהר הקדש בשם "אריך אנפין" [ארוך הפנים] -
26 כנרמז בכתוב "אאריך אפי ותפילתי אחטם לך",

1 וזהו גם מה שהתורה ומצוותי' ירדו למטה
2 ונתלבשו בדברים גשמיים וענייני עוה"ז, עד שקיום
3 המצוות תלוי במחשבה דיבור ומעשה (שהם פעולות
4 וביטויים (חיצוניים) של הנשמה - שלכן נקראים בשם
5 "לבושי הנפש") - שזוהי "אריכות" ההמשכה עד
6 למטה מטה.

7 [לסיכום:

8 "ריח" - שחוש הריח הוא באף וחוטם האדם - מורה
9 על המשכה ממקום גבוה ביותר, קדושת האין סוף ב"ה
10 (שלכן ההמשכה היא הארה והתפשטות בלבד), והמשכה זו
11 היא "ארוכה" היינו בלתי מוגבלת, שמגיעת עד למטה מטה.
12 ולפיכך, המשכת קדושתו ית' על ידי לבושי הנפש
13 במחשבה דיבור ומעשה נקראת "ריח".]

ד"ה וישלח יהושע פרק שלישי

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

1 **והנה** אחר כל הנ"ל בבחי' התיקון יש להפלא מאד על
2 בריאת האדם שנברא ונוצר מן עפר האדמה ונשמתו
3 נשמת אלקי' חיים וכמ"ש ויפח באפיו נשמת חיים שזהו
4 דילוג ערך המדרג' מגבוה לנמוך מן הקצה לקצה, דנשמת
5 חיים הרי היא נמשכה מפנימי' ועצמו' אלקי' חיים וגופו
6 עפר דומם מן האדמ' שאין זה לפי ערך כלל וכלל, והוא
7 ההיפך מן המלאכי' שהחומר שלהם הוא מעין הצורה דוקא
8 והוא שאין היש דחומר גס אלא דק וגם הצורה אינו במעלה
9 יתירה כ"כ כדי שיהי' קיום כנ"ל והוא להיותם מבחי'
10 התיקון כנ"ל והרי עיקר בחי' התיקון הוא באד"ם דוקא
11 דאד"ם גי' מ"ה כידוע ואין מורכב בחומר וצור' שאינו לפי
12 המדה כלל שזהו היפך בחי' התיקון אלא כמו בחי' התוהו
13 שהי' האור בבחי' אי"ן ביותר והכלי בבחי' י"ש ביותר
14 שאינו לפי ערך שלזה נפלו הכלים כו', וגם האדם חומר
15 גופו בחי' דומם עפר יש ביותר ונשמתו מבחי' אי"ן האלקי
16 בעילוי ביותר שאין זה קיום כלל, ובאמת עיקר בחי' התיקון
17 הוא בבריא' אד"ם וכמ"ש באני עלמין ולא אתקיימו עד
18 דאתברי אדם והוא כשבא נשמתו בגופו הדומם דוקא כו'.
19 **והנה** לפי אופן בחי' תיקון הא' הנ"ל בעצם האו"כ דאי"ן
20 וי"ש יתכן דוקא ענין בריא' האדם בזה האופן
21 שצריך שיהי' בחי' יש גופני יותר לבחי' האי"ן ביותר מפני
22 שיוכל להפכו בביטול הי"ש לאי"ן, דכל שהנשמה גבוה

23 יותר יותר יש בכחה לעשו' הביטול לאי"ן גם בגוף גם
24 ביותר, כנ"ל שגוף גס נותנין לנשמה' גבוה דוקא ולנשמה'
25 שאינו גבוה כ"כ אין נותנין לה גוף גס כ"כ כי לא יש
26 בכח"ו להפכו לאין ויפול לגמרי וחשב מחשבו' לבלתי ידח
27 כו', ע"כ מביא וממשיך לנשמה' גבוה לגוף עכור וגם שיוכל
28 להפכו בתשוב' והודככו' החומר כו', וזהו לפי המדה דוקא
29 שמודדי' האור כמה יכול שאת בכחו להפוך היש כו',
30 להיות ידוע דכל עיקר ירידת הנשמה בגוף אינה לצורך
31 עצמה לתקן עצמה דהנשמה' עצמ' א"צ תיקון כי נמשכה
32 מבחי' עולם התיקון שהוא שם מ"ה דאד"ם דאצי' ולא
33 ירדה רק לתקן ולברר לגוף כו' שהוא בחי' מ"ה שמברר
34 לב"ן לעשות מי"ש אי"ן לפי ערך כח"ה בבחי' מ"ה
35 דתיקון כו', וז"ש לכבוד"י בראתי"ו יצרתיו כו' בחי' נר"צ
36 שהוא בי"ע לפי ערך בחי' כח מ"ה ואי"ן דנשמה' כך יש
37 בכחה להפוך י"ש יותר כו' (ולפ"ז הי' ראוי להיות בחי'
38 נשמה' בעשי' ונפש בבריא' דכל אור עליון יותר השפלתו
39 למטה יותר כמשל אור גדול שמאיר במקום חושך ואפילה
40 ג"כ ולמקום חושך ואפילה צריכי' לאור גדול דוקא, אך
41 הפי' הוא דנשמה' בע"ס דבריא' ונפש בע"ס דעשי' שזהו
42 חילוק המדרג' באור דמ"ה כידוע, אבל בענין התלכשו'
43 הנשמה' בגוף הרי א' כל הגדול מחבירו יצרו גדול דלפי
44 ערך מעלת גדולת הנשמה' כן יצרו גדול כו').

קונטרס דמלכא משיחא אתא לאתבא צדיקא בתויבתא

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

1 **דין** להזות מי חטאת שנאמר והזה הטהור על הטמא ביום
2 השלישי וביום השביעי (במדבר י"ט י"ט), וז"ל

3 הרמב"ם המצוה היא שצונו והורנו במשפטי מי נדה
4 שאמרו שיטהרו בענין אחד ויטמאו בענין אחר כמו

- 1 שיתבאר בדקדוק מצוה זו עכ"ל וכ' החינוך שזהו עיקר
2 הפליאה שבמצות פרה אדומה ע"ש, ביאור הדברים נת'
3 ג"כ במאמר שעל המשנה הנ"ל דהכל כשרים לקדש כו'
4 אך מה שמטמא את הטהורים לא נת' שם ונת' בביאור
5 למאמר זהר בפ' חוקת פרה דקבילת מן שמאלא כו' משנת
6 תקס"ג כ"י כדו"ח הרב שי':

מצות הזאת מי חטאת

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

- 1 וז"ש לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת, בבחי' ביטול
2 לך, ועי"ז נמשך מבחי' אוא"ס דלאו מכל אינון כו'
3 להיות אנת הוא חכים וגם במידות, ומפני כי זה באצי'
4 ששם בלא"ה רך כקנה וכנ"ל, עי"ז נמשך מבחי' הגבוה
5 יותר והיינו מבחי' עקודי' מה שעקוד בכלי אחד בחי'
6 התאחדות והתכללות כו' שזהו מעלת התיקון כמ"ש במ"א,
7 ע' ביאור והניף הנ"ל.
8 והנה זה הי' קודם מ"ת שהי' רק ע"פ עבודתם, אברהם
9 מרכבה למדת החסד, יצחק גבורה, יעקב ת"ת
10 המחברן, ועי"ז מ"ת שניתנה לנו התורה שהיא ג"כ בכלל
11 בג' קוין כי יש מצות שהם בבחי' העלאה כמו תרומות
12 ומעשרות וקרבנות צדקה, רצוא תרומם, ויש מצות שהם
13 בבחי' המשכה כמו ציצית ותפילין, ותורה הוא קו
14 האמצעי, ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל, ובד"כ
15 ז"ע על ג"ד העולם עומד על התורה כו', עבודה עבודה
16 הקרבנות ועכשיו תפלה כנגד תמידים, גמ"ח מלמעלמ"ט
17 תורה קו האמצעי, וכדי להעלות התורה ולקשרה בבחי'
18 אוא"ס ב"ה ממש שלמעלה מבחי' אדם כי לא אדם הוא
- 19 ע"י ישראל שהם זרע אברהם יצחק ויעקב וירושה לנו
20 מאבותינו התשוקה והצימאון להבטל ולהכלל באוא"ס
21 ממש, וניתן לנו כח זה במ"ת שאנחנו נעלה וינשאו את
22 בחי' אדם בעסק תורתנו ועבודתנו בקיום המצות שבבחי'
23 אדם רמ"ח פקודין כו' שס"ה כו'. וזהו שנאמר במ"ת אנכי
24 ה' אלקיך, שמבחי' אנכי מי שאנכי יהי' נמשך שם הוי'
25 להיות אלקיך וע"ד האבות הן הן המרכבה.
26 וזהו פדה בשלום נפשי כי ברבים, שארז"ל תורה וגמ"ח
27 ותפלה, ואומרם בציבור לפי שהרבים ממשיכי' י"ג
28 מדות הרחמים בכל עת, כמ"ש ע"פ דרשו, וכשעוסק בג'
29 דברים אלו אזי ממילא נמשך הפדי', כי כהמס דונג כו',
30 וזהו החוט המשולש דוקא, כי העיקר הוא קו האמצעי
31 בריח התיכון כי להיותו מבריה ממשיך אוא"ס מבחי' כתר
32 ששם רחמי' פשוטי', ועי"ז התעוררות רחמי' דת"ת מתעורר
33 רחמים רבים להיות נמשך הפדי' ופדוי' ה'. ועפ"ז יובן ג"כ
34 ענין כאילו פדאני, כי ישועתן של ישראל ישועתו של
35 הקב"ה כי קרובה ישועתי לבא והיינו עי"ז וברחמי' גדולי'
36 אקבצן כו'.

ד"ה פדה בשלום נפשי

ש"פ וישלח י"ט כסלו, תרל"ב

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס העבודה

- 1 **אמנם** מי שהוא במדרי' נשמה הוא שיש לו בעצם חוש
2 באלקות ותופס ומשיג ענין אלקי כמו שהוא בעצם
3 לא ע"י לבושי השגה (ובחי' זו היא ג"כ כמו שהאור
4 האלקי ירד להאיר בבחי' צמצום כדי שיוכלו שכלים
5 נבראים לקבל מהם חב"ד לידע את ה' ולהבין ולהשיג כו'
6 כמ"ש בסש"ב פל"ט, ומ"מ היא הידיעה וההשגה בעצם
7 הענין כו') ומאיר אצלו האור האלקי בגילוי ממש במוחו
8 באופן שהוא למעלה מבחי' המדות מצד האור והגילוי
9 שבוה כו', והאור מאיר בלב ג"כ ומתעורר גם בלבו
- 10 באהבה ותשוקה נפלאה אבל אין זה בבחי' התפעלות
11 ובמורגש כ"א מה שנמשך ונדבק מאד באלקות כו' והוא
12 בחי' גדלות המדות שמשתנים אל המוחין. והביטל בזה עם
13 היות דכללות הביטל דבי"ע הוא בחי' ביטול היש לבד
14 מ"מ הביטל דבחי' נשמה הוא בבחי' דביקות ובבחי' יחוד
15 יותר לא בבחי' התפעלות ומורגש, משא"כ בחי' רוח גם
16 במדרי' העליונה הנ"ל הוא בבחי' מורגש קצת, וגם זה לא
17 כמו בהעבודה בבחי' חיצונית המוחין שהוא בבחי' רעש
18 ומורגש ממש כו', וי"ל דכמו שעולם הבריאה אינו בבחי'

12 ורוממות המלך כו' והוא העושה בחי' החקיקה מבחוץ
13 שמתרומם נפשו במדרי' גבוה ועליונה יותר כו', ואין זה
14 סותר למשנת"ל דרוח הוא בחי' האהבה שע"פ טו"ד
15 שבהתגלות הלב, כי יש כמה מדרי' בבחי' רוח, וגם בענין
16 הנ"ל אין הכוונה שזהו בלי השגה והתבוננות כלל, כ"א
17 שהענינים המבוארים בפסוד"ז דכללות ענינם הו"ע בריאה
18 יש מאין דעצם וגוף הענין הזה הוא למעלה מהשגת
19 הנבראים גם לא בבחי' ידיעת המציאות כו', אבל מ"מ הרי
20 יש בזה כמה השגות ובפרט בהאור וחיות אלקי שבא
21 בבחי' התלבשות להחיות העולמות דבזה הוא העבודה
22 דלאהבה את ה' אלקיך כי הוא חיך כו').

1 יש עדיין כ"א בחי' אפשרי המציאות דהיינו רק מה שנותן
2 מקום ליש אבל יצי' הוא בחי' יש כו' וכמ"ש במ"א, כמו"כ
3 הוא ההפרש בהביטול שלהם דהביטול דנשמה הוא לא
4 בבחי' יש ומורגש רק שנותן מקום ליש בזה שאינו בבחי'
5 ביטול במציאות ממש כמו בבחי' יחו"ע, והביטול דבחי'
6 רוח הוא בבחי' יש ומורגש (וזה"ע ביטול היש דיש המתבטל
7 הוא ברעש והתפעלות וכמו עצים הנשרפין שהן ברעש,
8 וגם בהביטול שלו הוא בבחי' יש שז"ע המורגש כו', והכל
9 ענין א') (במ"א מבו' דפסוד"ז הוא ההילולים ותשבחות
10 מענינים שהן למעלה מהשגה וכמו המהלל ומשבח את
11 המלך בעוצם גדולתו שאין לו שום השגה בגדולת

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

מאמרים ה'תרפ"ו

1 העצה נגד היצה"ר – משכחו לבית המדרש, וע"י לימוד התורה נימוח היצה"ר. האדם מתעלה
2 וגדול זכותו

18 בְּרַבִּים, וְכִמוֹ שֶׁכְּתוּב "מִפִּי עוֹלָלִים וְיוֹנָקִים יִסְדֹּת עֶז",
19 וְאִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל "אֵין עֹז אֶלָּא תוֹרָה", וְכֵן הֵהָיוּ לְבֵית
20 הַמִּדְרָשׁ, וְהָיוּ לְהַתְפַּלֵּל בְּצָבוּר, וְלִלְמַד שְׁעוֹרֵי הַלְמוּד קִדְּם
21 וְאַחֵר הַתְּפִלָּה, וְכֵן מִנְחָה לְמַעְרִיב, וּבִשְׁאֵרֵי זְמָנִים הִקְבּוּעִים
22 לְתוֹרָה בְּרַבִּים, בְּכָל מָקוֹם וּמָקוֹם כְּפִי אֲפָשְׁרֵי לָהֶם, דְּעַל יְדֵי
23 זֶה נִמּוּחַ הַיֵּצֶר הָרָע, וְכִמוֹ שֶׁאֵנוּ רוֹאִים בְּכֻמָּה בְּגֵי אָדָם
24 הָעוֹסְקִים בְּתוֹרָה בְּכֻמָּה אֲפָנִים שׁוֹנִים, הֵנָּה עַל יְדֵי
25 הַתְּעַסְקוּתָם זֶה הָרִי הֵם עוֹמְדִים בְּמַעֲלָה וּמִדְרָגָה עֲלִיוֹנָה
26 יוֹתֵר, וְאֶפְלוּ מִי שֶׁהוּא בְּעֶצְמוֹ אִישׁ פְּשׁוּט, וְאֵינוּ יָכוֹל לִלְמַד
27 בְּעֶצְמוֹ, וְרַק עוֹסֵק לְהַחֲזִיק לוֹמְדֵי תוֹרָה, הָרִי הוּא מִתְעַלֶּה
28 וּמִתְרַומֵּם בְּמַעֲמַד וּמִצָּב נִפְשׁוֹ, וְהֵם הַנִּקְרָאִים "מְאִרֵי עֲבָדִין
29 טְבִינִי"^ה, וְכִמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר גְּדֹל זְכוּת הָעוֹסְקִים
30 בְּזֶה, וְכִמְאֵמֶר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (בְּרַכּוֹת ה' עמוד א') "הָעוֹסֵק
31 בְּתוֹרָה יִסּוּרֵין בְּדִלִין הַיָּמָנוּ", וּבְ(מַסֵּכַת) עֲבוּדָה נִרָּה (יט עמוד
32 ב) אִמְרוּ נִכְסִיו מְצָלִיחִין.

3 וְהֵנָּה עֶצְה הַיְעוּצָה לָזֶה אִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (קְדוּשִׁין ל' עמוד
4 ב) "בְּרֵאשִׁית יֵצֵר הָרָע בְּרֵאשִׁית לֹא תוֹרָה תְּכַלִּין, וְאִם
5 אַתָּם עוֹסְקִים בְּתוֹרָה אֵין אַתָּם נִמְסָרִים בְּיָדוֹ כו', אִם פָּגַע בָּךְ
6 מִגּוֹל זֶה (יֵצֵר הָרָע מִתְגַּרֵּה בָּךְ, רַש"י) מְשַׁכְּהוּ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ,
7 אִם אָבֵן הוּא נִמּוּחַ, וְאִם בְּרִזָּל הוּא מִתְפּוֹצֵץ", דְּהַיֵּצֶר הָרָע
8 יֵשׁ בּוֹ כְּמָה מִדְרָגוֹת, יֵשׁ מִי אֲשֶׁר לָבֹא רַחֲמָנָא לְצִלָּן בְּאֶבֶן,
9 וְיֵשׁ מִי אֲשֶׁר לָבֹא ר"ל בְּבְרִזָּל, וְהָיוּ אֲשֶׁר כָּל כָּךְ פּוֹעֵל הַיֵּצֶר
10 הָרָע עַל הָאָדָם אֲשֶׁר נַעֲשֶׂה כְדוֹמָם, וְכִשֵּׁם שֶׁהַדּוֹמָם אֵינוֹ כָּלִי
11 לְקַבֵּל אֵיזָה שְׂכָל לִפִּי שֶׁאֵינוֹ מִמָּהוּתוֹ וְעָרְפוֹ כָּלִל, כֵּן הָאָדָם
12 הַהוּא אֵינוֹ בְּעָרְף לְהַתְפַּעֵל מִעֲנֵן אֱלֹקִי, עַר אִיז רַחֲמָנָא לְצִלָּן
13 וְיֵשׁ אֶ פֶּאֶר שְׁטִינְעֵרְטֶער, אִז עַר פִּילְט נִיט קִיין חַיּוֹת אֵין
14 תוֹרָה וּמִצְוֹת, וְהַעֲצָה לָזֶה הוּא תוֹרָה וְהַלּוּף לְבֵית הַמִּדְרָשׁ,
15 וְזֶהוּ "וְאִם אַתָּם עוֹסְקִים בְּתוֹרָה" וכו', דְּעֲנֵנָן הָעֵסֶק הוּא לְבַד
16 זֹאת שְׁלֹמֹד בְּעֶצְמוֹ (וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לִלְמַד בְּעֶצְמוֹ שׁוּמַע מִפִּי
17 אֲחֵרִים הַלּוֹמְדִים בְּרַבִּים) הֵנָּה הוּא מִתְעַסֵּק לְהַרְבִּיץ תוֹרָה

33 דוקא בזמן הגלות צריך להתגבר בקיום תומ"צ, כמו בזמן מרדכי ואסתר ומלחמת היוונים. שאלת
34 הנביא מדוע בני יעקב לא נמשכים לתומ"צ בכלות הנפש, בשעה שרואים השגחה פרטית וש"אני
35 לא שנית" – הבטחתו שלא יטוש ה' עמו וגו'

39 כְּאִישׁ אֶחָד, קִבְּלֵנוּ עָלֵינוּ, עַל בְּגִינוּ וּבְגִי בְּגִינוּ, לְקַיֵּם אֶת
40 הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, וּכְתִיב "קִיְמוּ וְקִבְּלוּ הַיְּהוּדִים", וְאִמְרוּ
41 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל "קִיְמוּ מֶה שֶׁקִּבְּלוּ בְּכָר", וְהָיוּ דְּכִנְיָן הַגְּלוּת,

36 וְהֵנָּה בְּעֵת מִתֵּן תוֹרָה, הֵנָּה כָּל יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיוּ בְּאוֹתוֹ
37 מַעֲמָד מְלַבְּשִׁים בְּגוֹף, וְכָל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
38 יִתְלַבְּשׁוּ בְּגוֹף עַד בִּיאַת מְשִׁיחַ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ אֲמֵן, הָרִי כְּלָנוּ

12 אתם רואים כי הוא יתברך אינו משנה הכטחתו שהבטיח כי
13 לא יטש הוי' עמו ונחלתו לא יעזב, וכל אחד ואחד רואה
14 השגחה פרטית במוחש, וכמאמר "כבשה אחת בין שבעים
15 זאבים והיא משתמרת", אם כן למה אתם בני יעקב לא
16 כליתם, פרוש מדוע אין אתם נמשכים אחרי התורה והמצוה
17 בכלות הנפש, כי האמת הוא באשר רואים השגחה פרטית
18 בגלוי, היו צריכים להיות מסור ונתון אל ההתעסקות בתורה
19 ועבודה, ואם מפני סבות שונות אינו עדין כפי אמתת כחו
20 ויכולתו, הנה מעוררים אותו מלמעלה ומציילים אותו, וזהו
21 "שגמלני טוב", וכמאמר "אין טוב אלא תורה", והינו
22 שיתחזק בעבודתו בתורה ותפלה ביתר שאת ויתר עז.

י"ג תמוז, תרפ"ז, קאטסראמא

1 אשר אז הנה המניעות ועפובים על למוד התורה וקיום
2 המצוות המה חס ושלום ביותר, הנה אז דוקא הוא זמן
3 התגברות העבודה בקיום התורה ומצוות, וכמו בזמן מרדכי
4 ואסתר, אשר הזמן בקש לשלח יד ביהודים, דער גאנצער
5 וועלען זיינער איז געווען לאבד חס ושלום את היהודים,
6 והינו לעקר חס ושלום את היהדות, וכן במלחמת היונים
7 שאמרו "כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלקי
8 ישראל", הנה אז דוקא התגברו בני ישראל ביתר שאת וביתר
9 עז וקיומו את התורה ומצוות במסירת נפש, וכמו שמבאר
10 במקום אחר. דהנה כתיב "אני הוי' לא שנית ואתם בני יעקב
11 לא כליתם", פרוש שהנביא מתמיה ואומר לישראל הלא

ו. כל רצונו (שאיפתו) היה.

לקוטי דיבורים

סעודת ליל שביעי של פסח ה'תש"ג

1 סא. אצל הרביים שלנו ראו בשביעי של פסח גילויים
2 גדולים. הסדר החל מאחרי חצות היום של ערב שביעי
3 של פסח. טבילת הטהרה של ערב שביעי של פסח היתה
4 שונה מטבילת הטהרה של ערבי שבת וערבי חגים
5 אחרים, ואף גם מטבילת הטהרה של ערב ראש השנה
6 וערב יום הכיפורים.
7 טבילת טהרה אין משמעה שהיא רק לשם טהרת
8 הגוף ואף לא לשם זיכוך הגוף.
9 קיים הבדל גדול בין טהרת הגוף לזיכוך הגוף. טהרת
10 הגוף משמעה שהטבילה מטהרת אותו מטומאתו, וזיכוך
11 הגוף משמעו שהטבילה מזככת אותו יותר מכפי שהיה.
12 שכן, גם לפני הטבילה לא היה טמא, אלא שגם טהור
13 הוא לא היה. ועל ידי הטבילה הוא נעשה טהור, מזוכך.
14 משמעות ההבדל בין טהרת הגוף לזיכוך הגוף
15 בגשמיות, היא למשל: כלי מלוכלך ומטונף, הרי לא זו
16 בלבד שאי אפשר להשתמש בו, אלא הוא גם מקלקל את
17 המאכל הטוב שמכניסים בו, ומן ההכרח, בראש
18 ובראשונה, לרחוץ את הכלי, ואז הוא נעשה כלי נקי.
19 כשהכלי אינו מלוכלך אבל הוא גם לא נקי באמת, הרי
20 אם אמנם אין הוא מקלקל את המאכל הטוב, אבל במדה
21 מסויימת הוא מקלקל את הטעם הטוב של המאכל. אי
22 הנקיון המוחלט של הכלי מבודד את טעם המאכל
23 ומורגש טעם לוויי, ולכן מן ההכרח לרחוץ את הכלי
24 ולצחצחו, לנקותו היטב, ואז הוא נעשה כלי שלם.
25 ההבדל בין טהרת הגוף לזיכוך הגוף ברוחניות, ישנו
26 גם במוחין, גם במדות וגם בלבושי הנפש: מחשבה, דיבור
27 ומעשה.

28 דבר ידוע ומפורסם הוא שבכל מה שברא הקב"ה
29 ישנם גוף ונפש, ובגוף ונפש שבאדם ישנם בכל אחד מהם
30 - גוף ונפש. אדם הוא הרכבה וחיים משותפים של גוף
31 ונפש, הנפש מחיה את הגוף והגוף מבצע כל נוהגי הנפש.
32 ברם, נוסף על ההרכבה ועל החיים המשותפים של גוף
33 ונפש, יש לנפש הגוף שלה ולגוף הנפש שלו.
34 הקב"ה המפליא לעשות בקישור הנפש הרוחנית עם
35 הגוף הגשמי, הרי הוא ברוך הוא הכל יכול, שנוסף על
36 שהוא כוללם יחד, שבשעה שהנפש והגוף מחוברים אי
37 אפשר להבדיל בין הנפש והגוף - הנפש המחיה את הגוף
38 והגוף החי מן הנפש - התאים הקב"ה לכל נפש את הגוף
39 שלה ולכל גוף את הנפש שלו.
40 חוק הבורא בנפש וגוף הוא, שהנפש היא מהות
41 רוחנית והגוף מהות חומרית. חוק זה קיים גם בגוף ונפש
42 וגם בכל הנבראים, כמו בכוחות הנפש, הרי כל כוח וחוש
43 שבנפש מורכב מנפש וגוף, לכוח השכל - נפש וגוף; ישנם
44 הנפש והגוף של החכמה והנפש והגוף של הבינה. הגופים
45 של כוחות החכמה והבינה אינם מה שמוח החכמה הוא
46 קר ולח ומוח הבינה חם ויבש, אלא הגופים של כוחות
47 החכמה והבינה הם ענינים רוחניים, אך הם גופים
48 עצמיים מכוחות חכמה ובינה. וכך הדבר בשאר הכוחות.
49 בכך מתבטא ההבדל בין טהרת הגוף לזיכוך הגוף.
50 טהרת האברים של הכוחות, כמו הקרירות של כוח
51 החכמה או החמימות של מוח הבינה - נקרא זיכוך הגוף,
52 ואילו טהרת אברי כלי המוח, כלומר עצם מוח החכמה
53 ועצם מוח הבינה - זהו טהרת הגוף.
54 זהו כללות הענין של טבילת טהרה, כשהמשמעות
55 היא טהרת וזיכוך הגופים של כוחות הנפש.

- 1 וישנה טבילת טהרה פרטית, איזה כוח זקוק לטהרו
2 ולזככו, ובכך חילוקי דרגות: אינה דומה טבילת טהרת
3 המוחין, טהרת הלב או טהרת לבושי הנפש במחשבה
4 דיבור ומעשה. ולאמיתו של דבר ישנם חילוקי מדריגות
5 פרטיות במוחין, במדות ובלבושי הנפש עצמם.
- 6 ישנם גם חילוקי זמנים בטבילת טהרה: אינו דומה
7 הזמן של ימי החול בכלל, וימי הקריאה בתורה בשני
8 ובחמישי, ימי תענית, ערבי שבתות ומועדים, וערב ראש
9 השנה ויום הכיפורים, שבתות ומועדים.

סעודת ליל שביעי של פסח ה'תש"ג

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק נ"א – הוקרה ליהודי פשוט

1 לאחר שזבולון בנימין הצליח לעצור את המגיפה שפרצה בדוברומיסל ופגעה קשות בילדים, וגם,
2 להבדיל, בבהמות. גִּזַּר הרב תענית ציבור כדי להביע הודיה ושבח לריבון העולמים על החסד שגמל
3 לעיירה, ולהתעוררות תשובה לימים הבאים. היה זה בערב ראש-חודש אלול, לתפילת "יום כיפור קטן"
4 התאסף כל הציבור בבית הכנסת, והרב השמיע דרשה שהשאירה רושם רב על השומעים. בין השאר
5 שיבח את זבולון בנימין כשליח מהשמים להצלת ילדי ישראל. בעניין זה השתמש כהוכחה לכך שכל
6 יהודי מסוגל להיות שליח להביא ישועה והצלה לכלל ישראל.

7 כדרכו התייפח הרב מרה בדרשתו. הוא אמר כי המגיפה היא תוצאה של חטאים, ואם הציבור
8 חטא הרי זה באשמתו, ככתוב: "ואשימם בראשיכם", שאשמת העדה על חטאיהם תלויה בראש
9 מנהיגיה וראשיה, וברור שבענייננו הרי זה הרב, וזאת משום שלא מילא חובתו להדריך את הציבור
10 כראוי. מאידך, הביע שמחתו על כך שהקב"ה שלח ישועתו דווקא על-ידי יהודי פשוט כזבולון בנימין.

11 העובדה שהרב שיבח כל-כך את זבולון בנימין הרשימה מאוד את רוב השומעים. אך היו כאלה
12 שקינאו עקב כך בזבולון בנימין והחלו להתקלס בו ולהשמיע דברי לעג עליו. אחד מהם התבדח כי
13 עתה יש להלביש את זבולון בנימין "אצטלא דרבנן" ולהכתירו כ"בעל-שם". אחד אמר כי הרב טעה
14 בהשמיעו דברי שבח כאלה על פושט הנבלות, שכן, לדעתו, כל הצלחתו בעצירת המגיפה באה לו
15 ממכשף שלימדו סודותיהם של צמחים שונים המסוגלים לעצור חולי זה.

16 אך למרות דברים אלו החלו מרבית תושבי דוברומיסל להתייחס בכבוד רב לזבולון בנימין. היו
17 אף כאלו שרבו עם אלו שלעגו לזבולון בנימין. הדבר הגיע לידי כך שהרב הזמין אותם אליו והזהירם
18 להימנע מכך, שכן זבולון בנימין עומד בדרגה גבוהה ביותר.

19 מובן מאליו שר' אליעזר ראובן הנפח וחתנו ר' יצחק שאול היו שבעי רצון במיוחד מעלייתו
20 לגדולה של זבולון בנימין.

21 במשך כל התקופה שבה התרחשו הדברים שהה זבולון בנימין בכפרי הסביבה, בהם השתוללה
22 עדיין המגיפה. לאחר שהסתיימה עבודתו בעניין זה בין יהודי דוברומיסל יצא אל הכפרים כדי להציל
23 גם את ילדי הגויים ובהמותיהם. רק ביום שישי אחר הצהריים חזר לביתו, ומיהר מיד לבית המרחץ.
24 בהיכנסו לבית המרחץ, שהיה אפוף אדים, כך שאיש אינו מצליח להבחין באחר, שמע אנשים מדברים
25 אודותיו. השיחה התנהלה בלי הפרעה משום שלא הבחינו בנוכחותו. מכל זה נוכח זבולון בנימין לדעת
26 כי הרב שיבחו מאוד בדרשתו, וכי מרבית התושבים מעריכים אותו מאוד. הדברים הללו הכאיבו מאוד
27 לזבולון בנימין. שלא יכול היה לסבול את דברי השבח. הוא הזדרז להתלבש ורץ הביתה.

1 הוא נכנס לר' אליעזר ראובן הנפח והתייפח מרה: "אנשים יקנאו בי מעתה" - אמר בבכי. "נוסף
2 לכך שמעתי פעם כי אנשים הזוכים לכבוד, מְנוּפָּה מחלקם בעולם הבא, ואינני חפץ להפסיד בגלל זה
3 את זכויותי המועטות" - המשיך, ושאל לדעתו של אליעזר ראובן על כך שיעקור דירתו מכאן ויעבור
4 לגור במקום בו אין מכירים אותו.

5 הנפח ניסה להרגיעו ולנחמו, שאין לו ממה לחשוש, לאחר שיחה ממושכת הלכו שניהם לעיירה
6 לקבלת שבת. בדרכם שוחחו על נפלאותיו של בורא העולם, בכך שישנם מצד אחד צמחים שבכוחם
7 לרפא ומצד שני צמחים המביאים מחלות, רחמנא לצלן.

8 ובעניין זה ישנו פלא עצום - אמר זבולון בנימין - שכן הבהמות ניחנו בתחושה המאפשרת להן
9 לבחור בעצמן את הצמחים הטובים להן, ולפסוח על צמחים אחרים. רק במקרים נדירים ביותר
10 משתמשת הבהמה בצמחים המביאים מחלה, אלא שגם אז ניתן להתגבר על המחלה באמצעות האכלתה
11 בצמחים מתאימים אחרים.

12 זבולון בנימין עצמו ניסה לבטל את חשיבות העובדה שהצליח באמצעות צמחים שונים להתגבר
13 על המגיפה. לדידו לא היה זה אלא תוצאה מהרפואה שהקדים הקב"ה למכה, וחלקו שלו היה מועט
14 בכך, והתבטא רק בזה שכיוון את המידה והזמן המתאימים לניצול תכונות המרפא שבצמחים אלה.

15 כתמיד הגיע ר' אליעזר ראובן אל בית הכנסת מהראשונים. כך נהג שנים רבות. כן היה לו מנהג
16 משנים רבות להביא בערב שבת לבית הכנסת את הפרוטות שהוא ואשתו צברו במשך השבוע לצדקה,
17 כשהן עטופות במטפחת. למן היום הראשון לנישואיהם נהגו שניהם, מדי בוקר וערב, להפריש פרוטות
18 מכספם לצדקה. כאשר נולד אצלם ילדם הראשון עשו כך גם בשבילו, וכך גם בשביל כל הילדים
19 שנולדו להם אחרי כן. כן נהגו להפריש אחר כל ארוחה כסף לצדקה בשווי ארוחה כזאת לאורח. כל
20 הפרוטות הללו שהצטברו במשך השבוע נשמרו אצל אשת הנפח. ביום שישי לפנות ערב, כאשר ר'
21 אליעזר ראובן הלך לבית הכנסת. היה לוקח איתו את הכסף שהצטבר, ובאין רואים היה משלשלו
22 לקופת הצדקה של הקהילה כ"מתן בסתר".

23 באותו ערב-שבת, כשהגיעו אליעזר ראובן וזבולון בנימין לבית הכנסת, פגשו את נכדו בן
24 האחת-עשרה של השמש כשהוא מנקה את בית הכנסת. התברר להם שהשמש שבר את רגלו, ושלה
25 את נכדו לבצע במקומו את עבודת בית הכנסת. ר' אליעזר ראובן וזבולון בנימין הזדרזו לעשות את
26 כל המלאכות הדרושות להכנת בית הכנסת לכבוד שבת קודש. ר' אליעזר ראובן לא שכח גם להחליף
27 את פרוכת החול בפרוכת המיוחדת לשבת, כפי שנהג עשרות בשנים, כיוון ששמע פעם ממקובל אחד
28 כי הדבר מהווה סגולה לשלום בית ולאריכות ימים של הילדים.

29 זבולון בנימין מילא את הכיור מים והדליק נרות בעמוד התפילה ובמנורות התלויות. בינתיים
30 התאסף כל הציבור והוחל בתפילת המנחה. זבולון בנימין תפס את מקומו הקבוע מאחורי הבימה.
31 כשנסתיימו התפילות המשיך זבולון בנימין לעמוד כשפניו אל הקיר, ועסק באמירת פרקי תהילים אותם
32 הורה לו ר' יצחק שאול לומר אחר כל תפילה.

33 "שבתא טבא, ר' זבולון בנימין" - שמע לפתע פושט הנבילות קול מאחורי גבו.

34 הוא הסב את פניו ותדהמה אחזתו. רבה של דוברומיסל הוא שעמד מולו, כאשר הוא מושיט לו
35 את ידו, וחוזר ואומר: "שלום עליכם, ר' זבולון בנימין!"

36 זבולון בנימין פרץ בבכי. לראשונה בחייו ניתן לו כבוד כזה, ולראשונה שמע את התואר "ר'"
37 מוצמד לשמו.

- 1 "רבי" - אמר בקול בוכים - "האם לא ינכו לי עבור כבוד זה מחלקי לעולם הבא?"
- 2 "אל תדאג" - השיב לו הרב כשהוא נרגש - "רק הרודפים אחר הכבוד מפסידים על-ידי-כך מחלקם לעולם הבא, אך לך מגיע הכבוד וחלקך בעולם הבא לא ייגרע עקב כך".
- 3 מיד התפשטה על פני בית הכנסת הידיעה כי הרב עצמו ניגש אל זבולון בנימין ואיחל לו שבת-שלום, כאשר הוא מוסיף לו את התואר "ר'". תוך זמן קצר נודע הדבר בכל דוברומיסל, והעיר געשה מהסיפור המפתיע.
- 4 זבולון בנימין הפך לפתע לאדם נכבד בעיני יהודי דוברומיסל. רבים אף החלו לקרוא לו בשם "ר' זבולון בנימין", משום שהרב בכבודו ובעצמו הכתירו בתואר "ר'". לזבולון בנימין לא הביא הדבר כל גאוה, והוא נשאר היהודי הפשוט כפי שהיה. אדרבה: הדבר גרם לו צער רב. רק ר' יצחק שאול, חתנו של הנפת, נהנה מאוד מהתפתחות זו.
- 5 דבר נוסף שגרם קורת רוח מרובה לר' יצחק שאול הייתה הידיעה שקיבל מהרקי, מאביו ר' ניסן, שהצליח למצוא חתן לדינה, בתו היחידה של זבולון בנימין. היה זה בחור ישיבה, בן-תורה מופלג, בשם ירמיהו, שהיה יתום. בהתאם למכתבו של ר' ניסן כבר שוחח הוא עם ירמיהו על ההצעה, ויש להמתין מספר חדשים עד שיוכל להגיע לדוברומיסל כדי להתראות עם המדוברת.
- 6 כאשר הודיע ר' יצחק שאול על כך לזבולון בנימין התמלא שמחה. סוף-סוף הוא חש עצמו כשווה בין שווים: הוא עתיד לזכות לחתן בן תורה.
- 7 כעבור זמן קצר שלח זבולון בנימין מרכבה להרקי לשם הבאת ירמיהו, החתן המוצע, והלה מצא חן הן בעיני זבולון בנימין והן בעיני בתו. גם ירמיהו הסכים להצעת השידוך, ומיד נכתבו התנאים ונקבע יום החתונה. זבולון בנימין היה שבע רצון מאוד מהשידוך, והוא נתן לירמיהו כסף לכלכלתו והלבשתו עד לחתונה. אחרי הנישואין - אין צורך לומר - לא היה לירמיהו כלל מה לדאוג. זבולון בנימין הבטיח לו "מזונות", החזקה מלאה על שולחנו, לאורך ימים.
- 8 זבולון בנימין התגאה מאוד בחתנו המיועד. ר' יצחק שאול הבטיחו נאמנה כי ירמיהו הוא בן-תורה מופלג באמת, לאחר ששוחח איתו ארוכות בדברי תורה, ואף הביאו אל רבה של דוברומיסל שיתזה על קנקנו. ר' יצחק שאול היה מעוניין באמת להיות בטוח כי זבולון בנימין יזכה לחתן למדן.
- 9 ברוך - כפי שזוכרים אנו - עָקב אחר התנהגותו זו של ר' יצחק שאול, והדבר הרשימו עמוקות. ברוך היה מעוניין להכיר בצורה מעמיקה יותר את דרכו של ר' יצחק שאול בתורה ובעבודת ה'. ברוך היה לו בהחלט כי ר' יצחק שאול צועד בדרך שהיא שוֹנָה לחלוטין מהדרך שבה צעדו אחרים.
- 10 עד אז סבר ברוך, כרבים אחרים, שלימוד התורה הוא העיקר, אך מר' יצחק שאול למד באופן מעשי כי לא המדרש עיקר אלא המעשה. איך הגיע ר' יצחק שאול לידי כך? - ברוך חש משיכה לדרך זו, אך לא ידע אז כי לאמתו של דבר דרך זו מייצגת שיטה חדשה - שיטת החסידות.
- 11 בתחילה לא היה ר' יצחק שאול גלוי לב עם ברוך עד כדי כך, לספר לו שאביו, ר' ניסן, שייך ל"כת החסידים", שהחלה אז לפעול, וכי הוא חינוך גם אותו ברוח החסידות. אך ככל שהיחסים ביניהם נהיו קרובים יותר כך גבר גילוי הלב שלו והוא החל לגלות לו על תורת החסידות, וכן פרטי השתלשלות המאורעות שהביאו את אביו להתקרבות לדרך זו.
- 12 ר' ניסן היה יליד בוכרויסק. כאשר היה בן שש-עשרה שנה היה מהתלמידים המצוינים ביותר בישיבתו של רבי שלום צבי שהתקיימה באותה עיר. מאוחר יותר גָּלָה למקום תורה, לישיבתו של רבי

1 יחיאל בהלוסק, שם למד ארבע שנים בשקידה גדולה. משם עבר למינסק, כדי ללמוד בישיבתו של
2 הגאון מפוזנא. לישיבה זו התקבלו רק למדנים מצוינים. מאוחר יותר שידכו ראש הישיבה עם בתו של
3 חוכר כפרי, מישוב לא-רחוק ממינסק.

4 שתיים-עשרה שנה ישב ר' ניסן בבית חותנו הכפרי ועסק בתורה ועבודה. לאחר מכן חלתה רעייתו
5 ונפטרה, ור' ניסן חזר למינסק. שם תפס ר' יחיאל את מקומו של הגאון מפוזנא, הן כראש בית דין והן
6 כראש מתיבתא. רבי יחיאל קרבו מאוד.

7 עוד כאשר שהה ר' ניסן במינסק בפעם הראשונה נודע לו על קיומה של קבוצה קטנה של למדנים
8 העוסקים בתורת הקבלה, ולאחר מאמצים מרובים הצליח להתקבל לחבורה זו. רבי יחיאל היה רבה
9 של חבורה זו, ובתורת הקבלה שלימד לפני בני החבורה תפס מקום נכבד עניין הגלגולים. לשיטתו
10 באו בגלגולים בדורותינו נשמותיהם של כל הקדושים מכל הדורות, הכתובים בתנ"ך ובתלמוד ובזוהר,
11 החל מאדם הראשון, האבות והאמהות והנביאים. באופן כזה מתבטאת ההמשכיות של דורנו לדורות
12 הקודמים. בני החבורה האמינו כי רבי יחיאל ניחן ברוח הקודש וזוכה לגילוי אליהו, ובדרך זו ידועים
13 לו כל פרטי גלגולי הנשמות.

14 למרות שבתקנות החבורה נאמר כי מתקבלים אליה רק חברים נשואים, התקבל ר' ניסן, שהיה אז
15 עדיין בחור רווק, לחבורה כיוצא מהכלל, לפי הוראתו של רבי יחיאל.

16 כאשר התחתן ר' ניסן ועבר להתגורר בישוב הכפרי אצל חותנו, חדל לעסוק בתורת הקבלה, לפי
17 הוראת רבי יחיאל שפקד עליו להימנע מלעסוק בקבלה בלי עזרת רב מדריך. מובן, אפוא, שכאשר חזר
18 ר' ניסן - כעבור שתיים עשרה שנה - למינסק, התקבל שוב לחבורת המקובלים האמורה וחזר שוב
19 לעסוק בתורת הקבלה.

20 במשך שתיים-עשרה השנים התפשטה החבורה מאוד ונוספו אליה חברים רבים. כעבור שנים-
21 שלושה חדשים נודע לר' ניסן כי בתוככי החבורה מצויה חבורה מיוחדת שיש להם דרך משלה בעבודת
22 הבורא. על-פי מה ששמע אין בני חבורה פנימית זו מתמסרים כליל ללימוד הקבלה, ואין הם עוסקים
23 בסיגופים ותעניות. מעיקרי דרך זו בעבודת ה' הוא קיום המצוות בשמחה גדולה. לר' ניסן אף נודע
24 כי חברי קבוצה זו מאריכים בתפילה, ולפני התפילה טובלים הם במקווה טהרה, וכי כל דרכם בצניעות
25 יתירה. הוא גם שמע כי רוב חברי הקבוצה האמורה עוסקים ביגיע כפיהם, וכי גם אלה מביניהם שאינם
26 בעלי מלאכה פשטו את ה"אצטלא דרבנן" והם לבושים בגדים רגילים של בעלי מלאכה. זאת, כדי
27 שיוכלו להתחבר עם אנשים פשוטים ובדרך זו לקרבם לתורה ולמעשים טובים. עוד שמע כי ישנם
28 כאלה היוצאים תכופות לערוך גלות, ובסיבוביהם בין אנשי ההמון, לבושים כאנשים פשוטים, הם
29 מעוררים אותם ומדריכים אותם לעבוד את ה' ולשמור את תורתו.

30 ר' ניסן התעניין מאוד בחבורה זו והחל להתחבר עם חבריה, כעבור זמן קצר זכה להתקבל לקבוצה,
31 והחל ללמוד תורתה והדרכותיה שהיו בכתב. בהיותו כבר חבר הקבוצה התברר לו כי אין הקבוצה
32 במינסק יחידה מסוג זה, וכי לאמתו של דבר היא קשורה בשורה של חבורות רבות דומות הקשורות
33 זו בזו. לר' ניסן אף התברר, להפתעתו הרבה, כי בראש חבורות אלו עומד צדיק גדול ובעל מופת,
34 בשם רבי אדם בעל-שם.

35 לא עברה מחצית השנה ור' ניסן היה מעורה היטב בכל ענייני תורת החסידות במתכונתה
36 הראשונית, היא תורתו של רבי אדם בעל-שם, מי שרבי ישראל בעל-שם-טוב למד ממנו והוכתר לאחר
37 מכן על ידו לממשיכו כמנהיג השיטה המחודשת ביהדות.

1 ב"ה ו' תמוז תרצ"ג

2 ריגא

3 כבוד ידידנו הנכבד והנעלה מוהר"ר מרדכי

4 אלי ש"י, שוויי

5 שלום וברכה.

6 שאלתו במ"ש בליקוטי דבורים ש"ת רצ"ג אות ד' בענין
7 לא תשנא את אחיך וגו', יפה כיון דכל הנאמר הוא כמו שאמר
8 רבינו בתניא, ורק בזה שאמר רבינו בסוף פרק בהמוסגר ולא
9 אמר כו' אלא על המינים וכו'. הנה בדורינו זה ת"ל כמעט
10 שאין מינים ואפיקורסים כלל, כי מין ואפיקורוס נקראים אלו
11 הכופרים בתו"מ ובאלקות בסבות הדעות הזרות, כי זה הי'
12 בדורות הקודמים שהיו בעלי שכל ועוסקים בחקירה, אבל
13 בדורינו זה הנם גם החופשים לגמרי ר"ל, רובם ככולם
14 רחוקים המה מידיעת החקירה האמיתית והם נמשכים רק
15 אחרי אלו הדעות מכחישי האמת, והעדר קיום המצות על
16 הרוב הוא מפני שכך נקל יותר, אבל אין זה בכוונת מרידה
17 ובגידה ח"ו, וכן אפילו בהל"ת אין זה להכעיס כ"א למלאות
18 תאות נפשם.

19 ואשר על כן עם היות שמצד עניניהם ומעשיהם הם
20 בדוגמת אלו הנחשבים אצל רבינו בהמוסגר, אבל לפי מהותם
21 באמת יש להתחשב עמם כמו עם אלו שאמר עליהם רבינו
22 שמצוה לשנאותם מצוה לאהבם ג"כ, לפי שאינם עושים
23 להכעיס, וזהו פירוש הדברים דהגם שלפי מעשיהם צריך
24 להיות תכלית שנאה כו' להיות מעשיהם מעשי מינים
25 ואפיקורסים, מ"מ להיות כי אין זה באותו ענין כמו הכוחשים
26 ר"ל בד' ובתורתו, וכמאמר הרבה חברים רעים עושים וכו'
27 ולזאת הנה הנהגתם אינה ראוי על מהותם העצמי, והיינו
28 דבאמת יכולים בנקל לשוב אל ד'.

29 וכמו שאנו רואין במוחש אשר ת"ל כמה וכמה (כן ירבו)
30 חזרו בתשובה, ובפרט כאלו שהורתם ולידתם היתה בבתיים
31 שנתרחקו מן היהדות לגמרי, ג"כ באופן הנ"ל שנמשכו בלי
32 דעת אחרי פורקי עול תורה ומצות, והתחנכו באופן כזה שלא
33 ידעו מה הוא ענין היהדות, ואח"כ כשבאו בין יהודים נתקברו.
34 ובפרט כשעוררו אותם על קיום המצות כדבעי קבלו זאת בכל
35 לבבם, ואנכי יודע במוחש מטפוסים כאלו, ולהיות כי כל אחד
36 ואחד מישראל צריך להיות יקר במאד ע"כ גם על ספק ספיקא
37 פן ואולי יתקרב אל התורה ומצות צריכים לקרבו, כמובן
38 במדה ושיעור ידוע שלא להפריז על המדה.

39 וגם בזה צריכים להתנהג עפ"י התורה, ולא כהוראת שכל
40 האנושי, והיינו לקרב אותו לעצמו, ולא ח"ו לקרב את עצמו
41 אליו, מאכין אים נעהנטער צו זיך, און ניט בייגין זיך צו
42 אים, אשר יש הטועים בזה טעות גס ועלולים לשגיאות רבות
43 ותוצאות לא טובות ולפעמים גם רעות ח"ו ... דכל עניני קירוב
44 לקרב לתורה ומצות הוא אך ורק בדרכי התורה במדה ושיעור
45 באופן שיועיל בעזה"י...

46 נהניתי במאד ממה שלומד חסידות וישקוד בזה ויחי נפשו
47 בחיזוק של יראת שמים והשי"ת יהי בעזרו ללמוד לשמור
48 לעשות ולקיים, ויהי חלקו בין המועילים ומשפיעים ודבריו
49 יתקבלו ויעשו פרי טוב להשריש אמונת ד' בתוככי תלמידיו
50 ש"י.

51 בדבר ראש הקהל ש"י וזוגי תחי' (שמם לא כתב) יעזור
52 להם השי"ת בפרנסה בריוח ולקבל נחת מיו"ח ש"י...

53 טוב הדבר אשר שוקד בלימוד הלכות שחיטה וטריפות
54 והשי"ת יצליח לו בגשמיית וברוחניות.

55 בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א.

[אג"ק מהור"י צ' כרך ב' עמ' תקנו]

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום שבת קודש עמ' ב

10 המוכר יכול לחזור בו, או שאין הבדל בין אם נשאר יותר מזו לנשאר זה.
11 שעד שמשלם את הזו האחרון יכול המוכר לחזור בו מהמכירה, ולא קנ"י.
12 אמר ליה רב מרדכי לרב אשי, הכי אמר אבימי מהנרונאי משמיה
13 דרבא, וזוהי כוונת דמי' – אם נשאר זה אחד דינו כמו שנשאר יותר מזו ולא
14 קנ"י ויכולים לחזור בהם עד שגומר לשלם את כל התשלום בעד החמור.
15 אמר ליה רב אחא בריה דרב יוסף לרב אשי, והא אמרינן משמיה דרבא
16 שכשנשאר לקונה זה אחד מהתשלום, קנ"י.
17 אמר ליה, תתרגם שמעתיד – תפרש את דברי רבא שאמר שקונה במוכר
18 את שדהו

1 לו הלוה את החוב מעט מעט זה אחד זה, פירעון הוי' – נחשב לפרעון אלא
2 דאית ליה תרעומת נביה משום דאמר ליה אפסדהינחו מינאי – בזה
3 שלא פרעת לי את כל המאה זה יחד אלא זה זה הפסדת לי אותם, שלא
4 נהניתי מהם כמו שהייתי נהנה אם הייתי מקבל את כל המאה יחד.
5 הגמרא מספרת מעשה בדין המוכר לחבירו ולא גמר לשלם לו את הזו
6 האחרון: תהוא נברא דובין ליה חמרא לתבריה – שמכר לחבירו חמור,
7 ופש ליה חד זוזא – ולא גמר לשלם את הזו האחרון בעד החמור, והמוכר
8 קא עייל ונפיק אוזא, יתיב רב אשי וקא מעיין בה כי האי גוונא מאי,
9 האם כשנשאר רק זה אחד מהתשלום נאמר שקנ"י לוקח את החמור ואין

פרק א הלכה א

מִצְוַת עֲשֵׂה לַעֲשׂוֹת בֵּית לַח', מוֹכֵן לְהִיּוֹת מְקַרְיָבִין בּוֹ הַתְּקַרְבָּנוֹת, וְחֻזְגִּין אֵלָיו שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה - שְ�נָאָמַר: "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ". וּבְכָבֶד נִתְפָּרֵשׁ בְּתוֹרָה מִשְׁכָּן שֶׁעָשָׂה מִשֶּׁה רַבֵּנוּ, וְהָיָה לָפִי שָׁעָה - שְׁנָאָמַר: "כִּי לֹא בָאתֶם עַד עַתָּה אֶל הַמִּנְיָחָה וְאֶל הַנִּחְלָה".

נקודות משיחות קודש

עשה לעשות בית לד' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות... ועל פי זה מוכן בפשטות ש"המנורה והשלחן והמזבח וזולתם כולם הם מחלקי המקדש ... אמנם לדעת הרמב"ן עיקר הכוונה והחפץ בהמשכן ומקדש להיות מקום מוקדש לשמו, ועל פי זה הציווי ד"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" נאמר על הבית עצמו, לבנות משכן להשראת השכינה, אבל לא נכללו בזה הציוויים על בניית הכלים. לשיטת הרמב"ן מצוות עשיית ארון הברית נמנית כמצוה בפני עצמה, שכן הארון הינו "עיקר החפץ" של השראת השכינה במקדש.

(לקוטי שיחות חלק י"א, שיחה ב' לפרשת תרומה)

עניינם (ותכליתם) של המשכן ובית המקדש הם שני דברים כלליים: א. מנוחת והשראת השכינה שהיתה בהם, כלשון הפסוק "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". ועיקר מנוחת והשראת השכינה הוא בקדשי הקדשים. ב. העבודה שבהם (שבעיקרה היא עבודת הקרבנות), והעליה לרגל אליהם בשלש רגלים. והרמב"ם והרמב"ן נחלקו מי משני אלה הוא העיקר בציווי הקב"ה לבנות בית המקדש. מבאר הרבי את מחלוקתם: לדעת הרמב"ם תכלית המכוון בבית המקדש הוא בשביל להקריב בו קרבנות. ומדייק הרמב"ם בלשונו: "מצות

פרק א הלכה ו

וְעִשְׂיִין בְּמִקְדָּשׁ שֶׁבָּעָה בָּלִים: מִזְבֵּחַ לְעוֹלָה וְלִשְׂאֵר הַתְּקַרְבָּנוֹת; וּבְכֹשׁ שְׁעוֹלִים בּוֹ לְמִזְבֵּחַ, וּמִקְוֵמוֹ לִפְנֵי הָאוֹלָם, מִשְׁוֹךְ לְדָרוֹם; וְכִיּוֹר וְכֶנֶף, לְקִדְשׁ מִמֶּנּוּ הַפְּתֻחִים יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם לְעִבּוּדָה, וּמִקְוֵמוֹ בֵּין הָאוֹלָם וְלְמִזְבֵּחַ, מִשְׁוֹךְ לְדָרוֹם שֶׁהוּא שְׂמָאל הַנִּכְנָס לְמִקְדָּשׁ. וּמִזְבֵּחַ לְקִמְרָת, וּמִנּוֹרָה, וְשִׁלְחָן; וְשִׁלְשֶׁתָם בְּתוֹךְ הַתְּקַדֵּשׁ, לִפְנֵי קִדְשׁ הַתְּקַדֵּשִׁים.

נקודות משיחות קודש

מאידך מבארים חז"ל כי דווקא עליהן אמר הקב"ה "אלו חביבין עלי מן הכל", שכן המראות מבטאות את מסירות נפשן של הנשים במצרים לפריה ורביה. בכוחן העמידו הנשים צבאות רבות במצרים, ומכאן שמן – "המראות הצובאות". זהו חידושו של המקדש: ישראל לוקחים דברים גשמיים, ועושים מהם מקדש לקב"ה. דבר זה בא לידי ביטוי דווקא בכיור: מצד אחד הוא משמש ככלי של הכנה לעבודה בלבד, ועקב כך הוא נחות מכלים אחרים. אולם מאידך יש מעלה בהכנה של "ורחצו את ידיהם ואת רגליהם", שכן עניינה הוא שיהודי רוחץ עצמו מהעניינים הבלתי רצויים. רחיצה זו חביבה לפני הקב"ה אפילו יותר מהעבודה עצמה הנעשית על המזבח, שכן באמצעותה היהודי כופה את היצר הרע ובכך מבטל בשלמות את רצונו הפרטי לרצון השי"ת.

(לקוטי שיחות חלק ו', שיחה א' לפרשת כי תשא)

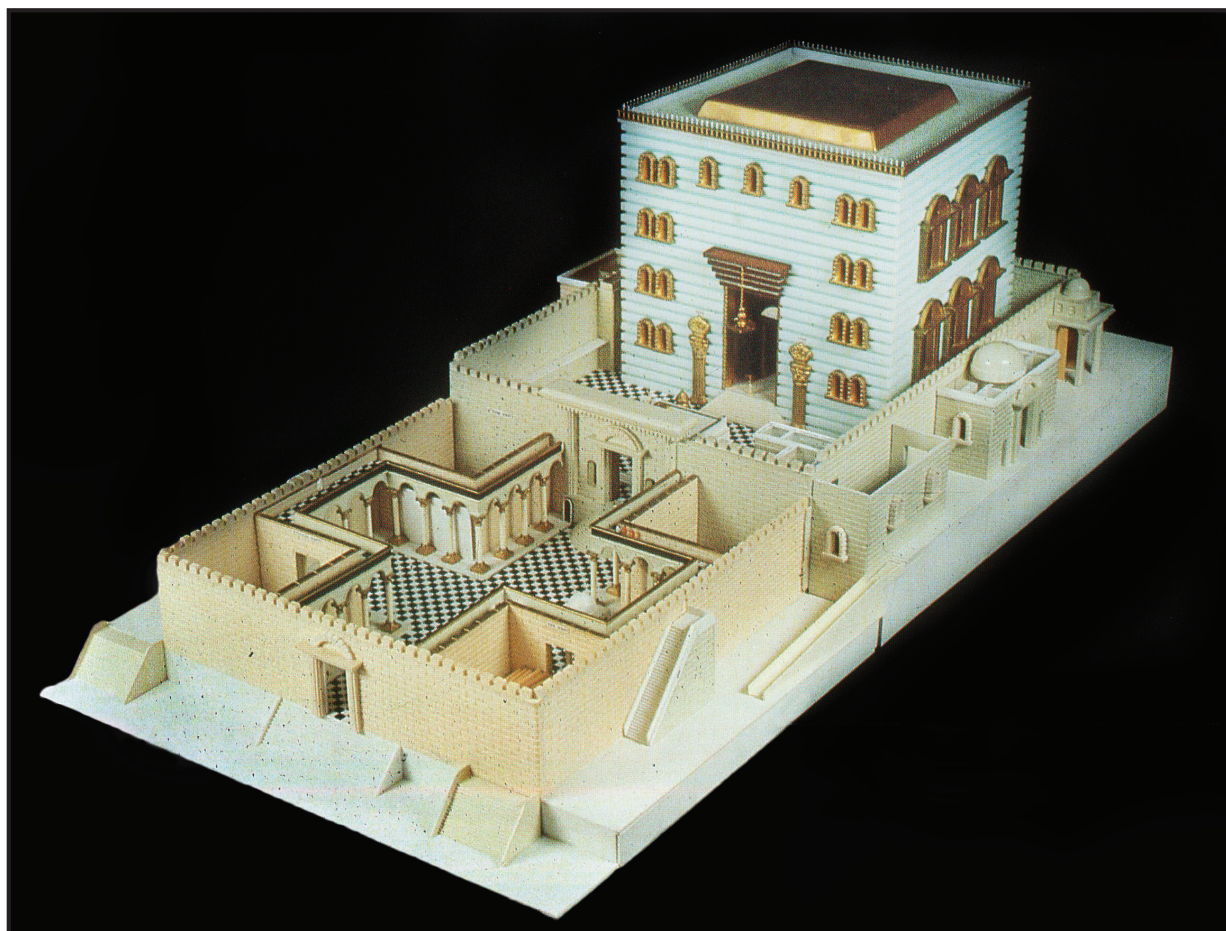
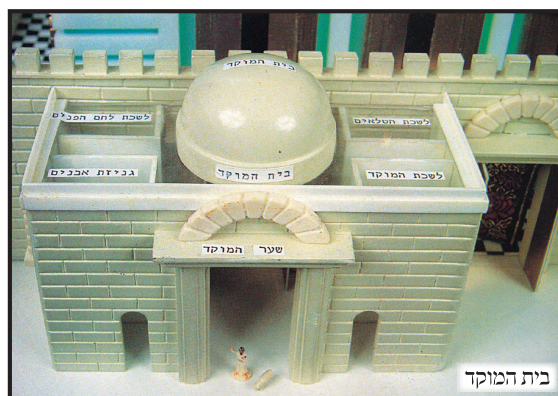
הכיור מוזכר בדברי הרמב"ם כאחד מכלי המקדש המרכזיים. אולם כמה הבדלים בין הכיור לשאר הכלים: א. כלי המקדש המרכזיים מופיעים בתורה בפרשיות תרומה ותצוה, אולם כיור הנחושת מופיע מאוחר יותר - בפרשת כי תשא. ב. כלי הקודש עמדו או בתוך ההיכל (כמו המנורה, השולחן וכד') או מזבח העולה שעמד מול פתח ההיכל. רק הכיור ניצב בצד העזרה ולא מול פתח המקדש. מבארים המפרשים כי המיוחד בכיור הוא בכך שלהבדיל מכלים אחרים שהינם כלים בהם נעשית עבודת המקדש, הרי שהכיור משמש ככלי של הכנה לעבודה. עקב כך הוא ניצב במקום המאפשר גישה אליו, ולא בתוך ההיכל או בפתחו. משום כך גם הציווי על עשיית הכיור מובא בתורה אחר יתר הכלים. הכיור נעשה מהמראות הצובאות של הנשים. מחד - המראות הן דבר נחות, שכן הן עשויות ליצר הרע. אולם

[illegible]

מתוך
**"מפת הר הבית
 ובית המקדש"**
 בהוצאת
"שי למורא"

הסורג (גבוה עשרה מטרים) מקיף סביב

קלה מתוך 'המקדש' – תאור בית המקדש השני לפי שיטת הרמב"ם מאת הרב לבנוני



י ומליל יי עם משה למימר:
 יא פינחס בר אלעזר בר אהרן
 כהנא אתב ית חימתי מעל בני
 ישראל בדקני ית קנאתי ביניהון
 ולא שיצית ית בני ישראל
 בקנאתי: יב ככן אמר הא אנא
 גזר לה ית קנמי שלם: יג ותהי
 לה ולבנהי בתרוהי קנס כהנת
 עלם חלף די קני קדם אלהה
 וכפר על בני ישראל: יד ושום
 גברא בר ישראל קטילא די
 אתקטל עם מדינתא זמרי בר
 סלוא רב בית אבא לבית שמעון:
 טו ושום אתתא דאתקטילת
 מדינתא כזבי בת צור ריש אמי
 בית אבא במדין הוא: טז ומליל

י וידבר יהוה אל-משה לאמר: יא פינחס בן
 אלעזר בן-אהרן הכהן השיב את-חמתי מעל
 בני-ישראל בקנאו את-קנאתי בתוכם ולא-
 כליתי את-בני-ישראל בקנאתי כס"י: יב לכן
 אמר הנני נתן לו את-בריתי שלום כס"י: יג
 והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם
 תחת אשר קנא לאלהיו ויכפר על-בני
 ישראל כס"י: יד ושם איש ישראל המכה אשר
 הכה את-המדינות זמרי בן-סלוא נשיא בית-
 אב לשמעני כס"י: טו ושם האשה המכה
 המדינית כזבי בת-צור ראש אמות בית-אב
 במדין הוא כס"י: פ ישראל טז וידבר יהוה אל-משה

רע"י

שהרגו לזמרי: לאלהיו. בשביל אלהיו, כמו
 (במדבר יא): "המקנא אתה לי", (זכריה א): "קנאתי
 לציון" - בשביל ציון: (יד) ושם איש ישראל
 וגו'. במקום שיחס את הצדיק לשבח יחס את
 הרשע לגנאי: נשיא בית-אב לשמעני. לאחד
 מחמשת פתי אבות שהיו לשבט שמעון. דבר
 אחר: להודיע שבחו של פינחס, שאף-על-פי שזה
 היה נשיא, לא מנע את עצמו מלקנא לחלול השם,
 לכך הודיעה הכתוב מי הוא המכה: (טו) ושם
 האשה המכה וגו'. להודיע שגאון של מדינים,
 שהפקירו בת מלך לזנות, כדי להחטיא את
 ישראל: ראש אמות. אחד מחמשת מלכי מדין
 (במדבר לא): "את-אוי ואת-רקם ואת-צור וגו'",
 והוא היה חשוב מכלם, שנאמר "ראש אמות";
 ולפי שנהג בזיון בעצמו להפקיר בתו, מנאו
 שלישי: בית-אב. חמשה פתי אבות היו למדין
 (בראשית כה): עיפה ועפר וחנוך ואבידע ואלדע,

(יא) פינחס בן-אלעזר בן-אהרן הכהן. (סנהדרין
 פב. סוטה מב) לפי שהיו השבטים מבזים אותו:
 הראיתם בן פוטי זה שפטם אבי אמו עגלים
 לעבודת אלילים והרג נשיא שבט מישראל, לפיכך
 בא הפתוב ויחסו אחר אהרן: בקנאו את-קנאתי.
 בנקמו את נקמתי, בקצפו את הקצף שהיה לי
 לקצף. כל לשון "קנאה" הוא המתחרה לנקם
 נקמת דבר אנפרטמנ"ט בלעז: (יב) את-בריתי
 שלום. (סנהדרין פב) דתהא לו לברית שלום, כאדם
 המחזיק טובה וחנוות למי שעושה עמו טובה, אף
 כאן פירש לו הקדוש-ברוך-הוא שלומותיו:
 (יג) והיתה לו. בריתי זאת: ברית כהנת עולם.
 שאף על פי שכבר נתנה כהנה לזרעו של אהרן,
 לא נתנה אלא לאהרן ולבניו שנמשחו עמו
 ולתולדותיהם שיולדו אחר המשחתן, אבל פינחס
 שנולד קדם לכן ולא נמשח, לא בא לכלל כהנה
 עד כאן. וכן שנינו בזבחים: לא נתבהן פינחס עד

לֵאמֹר: י צָרוּר אֶת־הַמְּדִינִים וְהַפִּיתֶם
 אוֹתָם כִּשׁ"י: יח כִּי צָרְרִים הֵם לָכֶם בְּנִכְלִיהֶם
 אֲשֶׁר־נָפְלוּ לָכֶם עַל־דְּבַר פְּעוֹר וְעַל־דְּבַר כְּזָבִי
 בַּת־נִשְׁיָא מִדִּין אַחֲתָם הַמַּכָּה בְּיוֹם־הַמַּגֵּפָה
 עַל־דְּבַר פְּעוֹר כִּשׁ"י: כו א וַיְהִי אַחֲרֵי
 הַמַּגֵּפָה פ פִּסְקָא בִּאֲמָצַע פִּסּוּק וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 וְאֵל אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן לֵאמֹר כִּשׁ"י: ב שֵׁאוּ
 אֶת־רֹאשׁ | כָּל־עַדַּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִבֶּן עֶשְׂרִים
 שָׁנָה וּמַעְלָה לְבֵית אֲבֹתָם כָּל־יֵצֵא צָבָא
 בְּיִשְׂרָאֵל כִּשׁ"י: ג וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן
 אֹתָם בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל־יַרְדֵּן יֵרְחוּ לֵאמֹר כִּשׁ"י:
 ד מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
 אֶת־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַיֹּצְאִים מֵאֶרֶץ
 מִצְרַיִם כִּשׁ"י: ע"ב בְּחֹל שְׁנֵי ה רָאוּבֵן בְּכוֹר יִשְׂרָאֵל בְּנֵי
 רָאוּבֵן חֲנוּךְ מִשְׁפַּחַת הַחֲנֹכִי לְפִלּוֹא מִשְׁפַּחַת

יז עַם מֹשֶׁה לְמִימָר: יז אֶעֱק ית
 מְדִינָאֵי וְתִקְטֹל יְתֵהוּן: יח אַרְי
 מְעִיקִין אַנּוּן לְכוּן בְּנִכְלִיהוּן דִּי
 נִכְלִי לְכוּן עַל עֶסֶק פְּעוֹר וְעַל
 עֶסֶק כְּזָבִי בַת רַבָּא דְּמִדְּנָן
 אַחֲתֵהוּן דְּאִתְקַטִּילַת בְּיוֹמָא
 דְּמוֹתָנָא עַל עֶסֶק פְּעוֹר: א וַהֲוֵה
 בְּתֵר מוֹתָנָא וְאָמַר יי לְמֹשֶׁה
 וְלֶאֱלֶעָזָר בְּר אַהֲרֹן כִּהְנָא לְמִימָר:
 ב קִבִּילוּ ית חֲשַׁבְּן כָּל כְּנִשְׁתָּא
 דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִכּוּר עֶשְׂרִין שְׁנִין
 וְלַעֲלָא לְבֵית אֲבֵהֶתְהוּן כָּל נֶפֶק
 חִילָא בְּיִשְׂרָאֵל: ג וּמִלִּיל מֹשֶׁה
 וְאֶלְעָזָר כִּהְנָא אָמְרוּ לְמַמְנֵי
 יְתֵהוּן בְּמִישְׁרֵיָא דְּמוֹאָב עַל
 יַרְדֵּנָא דִּירְחוּ לְמִימָר: ד מִכּוּר
 עֶשְׂרִין שְׁנִין וְלַעֲלָא כְּמָא דִּי פִקִּיד
 יי ית מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי נֶפֶקוּ
 מֵאֶרֶצָא דְּמִצְרַיִם: ה רָאוּבֵן
 בּוֹכְרָא דִּישְׂרָאֵל בְּנֵי רָאוּבֵן חֲנוּךְ
 זִרְעִית חֲנוּךְ לְפִלּוֹא זִרְעִית פִּלּוֹא:

כִּשׁ"י

לֵאמֹר. אָמְרוּ לָהֶם: צָרִיכִים אַתֶּם לְהַמְנוֹת מִבֶּן
 עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה: (ד) כַּאֲשֶׁר צִוָּה וְגו'. שְׂיֵהָא
 מְנִינִם מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה, שְׁנֵאמַר (שְׁמוֹת ל):
 "כָּל הָעֶבֶר עַל־הַפְּקָדִים וְגו'": (ה) מִשְׁפַּחַת
 הַחֲנֹכִי. לְפִי שְׁהִיּוּ הָאֲמוֹת מְבִיזִין אוֹתָם וְאוֹמְרִים:
 מָה אֵלֹו מִתְיַחֲסִין עַל שְׁכֻטִּיהֶם, סְבוּרִין הֵם שְׁלֵא
 שְׁלֹטוֹ הַמִּצְרַיִם בְּאֲמוֹתֵיהֶם? אִם בְּגוֹפֶם הִיּוּ
 מוֹשְׁלִים - קַל וְחֹמֶר בְּנִשְׁוֹתֵיהֶם! לְפִיכָף הִטִּיל
 הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא שְׁמוֹ עֲלֵיהֶם: ה"א מִצַּד זֶה
 וְי"ד מִצַּד זֶה, לֹאמַר: מַעֲיֵד אֲנִי עֲלֵיהֶם שֶׁהֵם בְּנֵי
 אֲבוֹתֵיהֶם. וְזֶה הוּא שְׁמִפְרָשׁ עַל־יְדֵי דָּוִד (תְּהִלִּים
 קכב): "שְׁכֻטִּי־יָהּ עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל". - הַשֵּׁם הַזֶּה
 מַעֲיֵד עֲלֵיהֶם לְשְׁכֻטִּיהֶם, לְפִיכָף בְּכָלֶם פְּתִיב:
 "הַחֲנֹכִי", "הַפִּלְאִי", אֲבָל בְּיַמָּהּ לֹא הִצְרֹךְ לֹאמַר

וְזֶה הָיָה מִלֶּךְ לְאַחַד מֵהֶם: תוֹרָה טז (יז) צָרוּר.
 כְּמוֹ: זְכוּר, שְׁמוֹר, לְשׁוֹן הָיָה עֲלֵיכֶם לְאִיב אוֹתָם:
 (יח) כִּי צָרְרִים הֵם לָכֶם וְגו' עַל־דְּבַר־פְּעוֹר.
 שְׁהַפְקִירוּ בְּנוֹתֵיהֶם לְזָנוֹת כְּדִי לְהַטְעוֹתְכֶם אַחֵר
 פְּעוֹר. וְאֵת מוֹאָב לֹא צִוָּה לְהַשְׁמִיד מִפְּנֵי רוֹת
 שְׁהִיְתָה עֲתִידָה לְצֹאת מֵהֶם כְּדֹאמְרִינָן (בְּכַבָּא קְמָא
 לח): (א) וַיְהִי אַחֲרֵי הַמַּגֵּפָה וְגו'. מִשְׁל לְרוּעָה
 שְׁנִכְסוּ זֵאכִים לְחוּף עֲדְרוֹ וְהָרְגוּ בָּהֶן, וְהוּא מוֹנָה
 אוֹתָן לִידַע מִנֵּן הַנוֹתְרוֹת. דְּבַר אַחֵר: כְּשִׁינְצָאוּ
 מִמִּצְרַיִם וְנִמְסְרוּ לְמֹשֶׁה, נִמְסְרוּ לוֹ בְּמִנְיָן, עֲכָשׁוּ
 כְּשִׁקְרַב לְמוֹת וּלְהַחְזִיר צֶאֱנוּ, מִחֲזִירִם בְּמִנְיָן:
 (ב) לְבֵית אֲבֹתָם. עַל שְׁכֻט הָאָב יְתִיחְסוּ וְלֹא אַחֵר
 הָאֵם: (ג) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֹתָם.
 דְּבָרוּ עִמָּם עַל זֹאת, שְׁצִנָּה הַמָּקוֹם לְמִנּוּתָם:

ו לחצרון ורעית חצרון לכרמי
 ורעית פרמי: ז אלין ורעית
 ראובן והיו מנגייהון ארבעין
 ותלתא אלפין ושבע מאה
 ותלתין: ח ובני פלוא אליאב:
 ט ובני אליאב נמואל ודתן
 ואבירם הוא דתן ואבירם מערעי
 כנשתא דאתכנשו על משה
 ועל אהרן בכנשתא דקרח
 באתפנושיהון על יי: י ופתחת
 ארעא ית פומה וכלעת יתהון וית
 קרח במוטא דכנשתא כד אכלת
 אשתא ית מאתן וחמשין גברא
 והיו לאת: יא ובני קרח לא
 מיתו: יב בני שמעון לורעיתיהון
 לנמואל ורעית נמואל לימין
 ורעית ימין לכין ורעית יכין:
 יג לזרח ורעית זרח לשאול
 ורעית שאול: יד אלין ורעית
 שמעון עשרין ותרין אלפין
 ומאתן: טו בני גד לורעיתיהון
 לצפון ורעית צפון לחגי
 ורעית חגי לשוני ורעית שוני:

למשפחתם לצפון משפחת הצפוני לחגי משפחת החגי לשוני

הפלאי כס"י: ו לחצרון משפחת החצרוני לכרמי
 משפחת הפרמי: ז אלה משפחת הראובני
 ויהיו פקדיהם שלשה וארבעים אלף ושבע
 מאות ושלשים: ח ובני פלוא אליאב: ט ובני
 אליאב נמואל ודתן ואבירם הוא דתן
 ואבירם כתיב קרואי קרי קריאי העדה אשר הצו
 על משה ועל אהרן בעדת קרח בהצתם
 על יהוה כס"י: י ותפתח הארץ את פיה ותבלע
 אתם ואת קרח במות העדה באכל האש
 את חמשים ומאתים איש ויהיו לגם כס"י:
 יא ובני קרח לא מתו כס"י: ס יב בני שמעון
 למשפחתם לנמואל משפחת הנמואלי לימין
 משפחת הימיני ליכין משפחת היכיני:
 יג לזרח משפחת הזרחי לשאול משפחת
 השאולי כס"י: יד אלה משפחת השמעוני שנים
 ועשרים אלף ומאתים: ס טו בני גד
 למשפחתם לצפון משפחת הצפוני לחגי משפחת החגי לשוני

רש"י

חמש משבט בנימין, שהרי בעשרה בנים גר
 למצרים וכאן לא מנה אלא חמשה, וכן אצבן לגד,
 הרי שבע משפחות. ומצאתי בגמרא ירושלמית,
 (סוטה פ"א. יומא פ"א) שששמת אהרן נסתלקו ענני
 פבוד, ובאו הכנענים להלחם בישראל, ונתנו לב
 לחזר למצרים, וחזרו לאחוריהם שמונה מסעות
 מהר הקר למוסרה, שנאמר (דברים י): "ובני ישראל
 נסעו מבארות בני יעקן מוסרה שם מת אהרן".
 והלא בהר הקר מת? ומוסרה עד הר הקר שמונה
 מסעות יש למפרע? אלא שחזרו לאחוריהם, ורדפו
 בני לוי אחריהם להחזירם, והרגו מהם שבע

"משפחת הימני" - לפי שהשם קבוע בו: יו"ד
 בראש ויה"א בסוף: תורה ו (ט) אשר הצו. את
 ישראל על משה: בהצתם. את העם על ה': הצו.
 השיאו את ישראל לריב על משה, לשון הפעילו:
 (י) ויהיו לגם. לאות ולזכרון, (במדבר יז) למען
 אשר לא יקרב איש זר, לחלק עוד על הכהנה:
 (יא) ובני קרח לא מתו. (במ"ר סנהדרין קי) הם
 היו בעצה תחלה, ובשעת המחלקת הרהרו תשובה
 בלבם, לפיכך (סנהדרין קי) נתבצר להם מקום גבה
 בגיהנם וישבו שם: תורה יב (יג) לזרח. הוא (שמות
 ו) צמר, לשון צהר, אכל משפחת אהר בטלה וכן

טז לְאֶזְנִי זִרְעִית אֶזְנִי לְעָרִי זִרְעִית
 עָרִי: יז לְאֶרֶד זִרְעִית אֶרֶדִּי
 לְאֶרְאֵלִי זִרְעִית אֶרְאֵלִי: יח אֶלִּין
 זִרְעִית בְּנֵי גֵד לְמִנְיַהוֹן אֲרֻבַּעִין
 אֶלְפִין וַחֲמֵשׁ מֵאָה: יט בְּנֵי
 יְהוּדָה עַר וְאוֹנָן וּמִית עַר וְאוֹנָן
 בְּאַרְעָא דְכְנָעָן: כ וְהוּוּ בְנֵי
 יְהוּדָה לְזִרְעִיתָהוֹן לְשִׁלָּה זִרְעִית
 שִׁלָּה לְפָרֶץ זִרְעִית פָּרֶץ לְזִרְחָ
 זִרְעִית זִרְחָ: כא וְהוּוּ בְנֵי פָרֶץ
 לְחֶצְרוֹן זִרְעִית חֶצְרוֹן לְחִמּוּל
 זִרְעִית חִמּוּל: כב אֶלִּין זִרְעִית
 יְהוּדָה לְמִנְיַהוֹן שְׂבָעִין וּשְׁתָּא
 אֶלְפִין וַחֲמֵשׁ מֵאָה: כג בְּנֵי
 יִשְׁשָׁכָר לְזִרְעִיתָהוֹן תּוֹלַע זִרְעִית
 תּוֹלַע לְפֹהָ זִרְעִית פּוֹנִי:
 כד לְיִשׁוּב זִרְעִית יִשׁוּב לְשִׁמְרוֹן
 זִרְעִית שִׁמְרוֹן: כה אֶלִּין זִרְעִית
 יִשְׁשָׁכָר לְמִנְיַהוֹן שְׁתִּין וְאַרְבָּעָא

מִשְׁפַּחַת הַשּׁוּנִי: טז לְאֶזְנִי מִשְׁפַּחַת הָאֶזְנִי
 לְעָרִי מִשְׁפַּחַת הָעָרִי: יז לְאֶרֶד מִשְׁפַּחַת
 הָאֶרֶדִּי לְאֶרְאֵלִי מִשְׁפַּחַת הָאֶרְאֵלִי: יח אֵלָה
 מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־גֵד לְפִקְדֵיהֶם אַרְבָּעִים אֵלָף
 וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת: טט בְּנֵי יְהוּדָה עַר וְאוֹנָן וּמִית
 עַר וְאוֹנָן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: כ וַיְהִיו בְּנֵי־יְהוּדָה
 לְמִשְׁפַּחְתָּם לְשִׁלָּה מִשְׁפַּחַת הַשְּׁלֹנִי לְפָרֶץ
 מִשְׁפַּחַת הַפָּרָצִי לְזִרְחָ מִשְׁפַּחַת הַזִּרְחִי:
 כא וַיְהִיו בְּנֵי־פָרֶץ לְחֶצְרוֹן מִשְׁפַּחַת הַחֶצְרוֹנִי
 לְחִמּוּל מִשְׁפַּחַת הַחִמּוּלִי: כב אֵלָה מִשְׁפַּחַת
 יְהוּדָה לְפִקְדֵיהֶם שְׁבָעִים וְשִׁשָּׁה אֵלָף וַחֲמֵשׁ
 מֵאוֹת: כג בְּנֵי יִשְׁשָׁכָר לְמִשְׁפַּחְתָּם תּוֹלַע
 מִשְׁפַּחַת הַתּוֹלָעִי לְפֹהָ מִשְׁפַּחַת הַפּוֹנִי:
 כד לְיִשׁוּב מִשְׁפַּחַת הַיִּשְׁבִּי לְשִׁמְרוֹן מִשְׁפַּחַת הַשְּׁמֶרֶנִי: כה אֵלָה
 מִשְׁפַּחַת יִשְׁשָׁכָר לְפִקְדֵיהֶם אַרְבָּעָה וְשִׁשִּׁים אֵלָף וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת: ס

רש"י

ביסודו של רבי משה הדרשן, שִׁירָה אֶמֶן לְמִצְרַיִם
 כְּשֶׁהִיָּתָה מַעֲבַרְתָּ מֵהֶם, לְכֹךָ נִחְלָקוּ לְמִשְׁפָּחוֹת
 כְּחֶצְרוֹן וְחִמּוּל, שֶׁהָיוּ בְּנֵי בָנִים לַיהוּדָה, וְחֶבֶר
 וּמִלְכִּיאֵל, שֶׁהָיוּ בְּנֵי בָנִים שֶׁל אֲשֶׁר. וְאִם אֲגִידָה
 הִיא, הָרִי טוֹב, וְאִם לֹא, אוֹמֵר אֲנִי שֶׁהָיוּ לְכָלֶּע בְּנֵי
 בָנִים הֶרְבֵּה וּמִשְׁנִים הִלְלוּ אֶרֶץ וְנִעְמָן יֵצֵאָה מִכָּל
 אֶחָד מִשְׁפָּחָה רַבָּה וְנִקְרְאוּ תּוֹלְדוֹת שְׁאֵר הַבָּנִים עַל
 שֵׁם בָּלַע, וְתּוֹלְדוֹת הַשָּׁנִים הִלְלוּ נִקְרְאוּ עַל שְׁמָם.
 וְכֵן אֲנִי אוֹמֵר בְּבִנֵי מִכִּיר שֶׁנִּחְלָקוּ לְשִׁתֵּי מִשְׁפָּחוֹת:
 אַחַת נִקְרְאת עַל שְׁמוֹ וְאַחַת נִקְרְאת עַל שֵׁם גִּלְעָד
 בְּנוֹ. חֲמֵשׁ מִשְׁפָּחוֹת חִסְרוּ מִבְּנָיו שֶׁל בְּנִימִין. כָּאֵן
 נְתַקִּימָה מִקְצַת גְּבוּאָת אָמוֹ, שֶׁקִּרְאָתוֹ "בֶּן
 אוֹנִי" - בֶּן אֲנִינוּתִי, וּבְפִילְגָשׁ בְּגִבְעָה נְתַקִּימָה כְּלָה.
 זוֹ מִצְאָתִי בִּיסוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדְּרָשָׁן: תּוֹרָה כה

מִשְׁפָּחוֹת, וּמִבְּנֵי לֹוי נָפְלוּ אַרְבַּע מִשְׁפָּחוֹת:
 מִשְׁפַּחַת שְׁמַעִי וְעִזִּיאֵלִי, וּמִבְּנֵי יִצְהָר לֹא נִמְנוּ כָּאֵן
 אֵלָּא מִשְׁפַּחַת הַקֶּרְחִי; וְהִרְבִּיעִית לֹא יִדְעָתִי מַה
 הִיא. וְרַבִּי תַנְחוּמָא דְרַשׁ, שֶׁמָּתוּ בַּמִּגְפָּה בְּדַבָּר
 בְּלַעַם, אָבֵל לְפִי הַחֶסְרוֹן שֶׁחִסַּר מִשְׁבָּט שְׁמַעוֹן
 בְּמִנְיָן זֶה מִמִּנְיֵן הָרֵאשׁוֹן שֶׁבְּמִדְבַּר סִינִי, נִרְאָה שֶׁכָּל
 כ"ד אֵלָף נָפְלוּ מִשְׁבָּטוֹ שֶׁל שְׁמַעוֹן: תּוֹרָה יד
 (טז) לְאֶזְנִי. אוֹמֵר אֲנִי שֶׁזֶּה מִשְׁפַּחַת אֶצְבוֹן וְאִינוּ
 יוֹדֵעַ לְמַה לֹּא נִקְרְאת מִשְׁפָּחָתוֹ עַל שְׁמוֹ: תּוֹרָה יז
 (כד) לְיִשׁוּב. הוּא יוֹב הָאִמּוֹר בְּיֹרְדֵי מִצְרַיִם, כִּי
 כָּל הַמִּשְׁפָּחוֹת נִקְרְאוּ עַל שֵׁם יוֹרְדֵי מִצְרַיִם.
 וְהַנּוֹלָדִין מִשֵּׁם וְהִלָּאָה לֹא נִקְרְאוּ הַמִּשְׁפָּחוֹת עַל
 שְׁמָם, חוּץ מִמִּשְׁפָּחוֹת אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה שֶׁנּוֹלְדוּ כָּלָם
 בְּמִצְרַיִם, וְאֶרֶץ וְנִעְמָן בְּנֵי בָלַע בֶּן בְּנִימִין. וּמִצְאָתִי

אֶלְפִין וּתְלַת מָאָה: כו בְּנֵי זְבוּלֹן
 לְזִרְעִיתָהוֹן לְסֹרֵד זִרְעִית סֹרֵד
 לְאֵלֹן זִרְעִית אֵלֹן לְיִחִלְאֵל
 זִרְעִית יִחִלְאֵל: כז אֵלִין זִרְעִית
 זְבוּלֹן לְמִנְיָהוֹן שְׁתֵּין אֶלְפִין
 וַחֲמֵשׁ מָאָה: כח בְּנֵי יוֹסֵף
 לְזִרְעִיתָהוֹן מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם:
 כט בְּנֵי מְנַשֶּׁה לְמַכִּיר זִרְעִית
 מַכִּיר וּמַכִּיר אוֹלִיד יֵת גִּלְעָד
 לְגִלְעָד זִרְעִית גִּלְעָד: ל אֵלִין בְּנֵי
 גִלְעָד אִיעֶזֶר זִרְעִית אִיעֶזֶר לְחֶלֶק
 זִרְעִית חֶלֶק: לא וְאֶשְׂרִיאֵל זִרְעִית
 אֶשְׂרִיאֵל וְשָׁכֶם זִרְעִית שָׁכֶם:
 לב וְשִׁמְדַּע זִרְעִית שְׁמִידַע וַחֲפֹר
 זִרְעִית חֲפֹר: לג וְצִלְפָּחֵד בֶּרֶךְ חֲפֹר
 לֹא הָיוּ לָהּ בָּנִין אֶלֶהֶן בָּנִין וְשׁוֹם
 בְּנֵת צִלְפָּחֵד מַחֲלָה וְנָעָה חֲגִלָּה
 מִלֶּכָּה וְתַרְצָה: לד אֵלִין זִרְעִית
 מְנַשֶּׁה וּמִנְיָהוֹן חֲמִשִּׁין וּתְרִין
 אֶלְפִין וְשִׁבְעַת מָאָה: לה אֵלִין בְּנֵי
 אֶפְרַיִם לְזִרְעִיתָהוֹן לְשׁוּתְלַח
 זִרְעִית שׁוּתְלַח לְבָכָר זִרְעִית בָּכָר
 לְתַחֵן זִרְעִית תַּחֵן: לו וְאֵלִין בְּנֵי
 שׁוּתְלַח לְעֶרֶן זִרְעִית עֶרֶן:
 לז אֵלִין זִרְעִית בְּנֵי אֶפְרַיִם
 לְמִנְיָהוֹן תְּלָתִין וּתְרִין אֶלְפִין
 וַחֲמֵשׁ מָאָה אֵלִין בְּנֵי יוֹסֵף
 לְזִרְעִיתָהוֹן: לח בְּנֵי בִנְיָמִן

מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־אֶפְרַיִם לְפִקְדֵיהֶם שָׁנִים וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת
 אֵלֶּה בְנֵי־יוֹסֵף לְמִשְׁפַּחָתָם: ׀ בְּנֵי בִנְיָמִן לְמִשְׁפַּחָתָם לְבָלַע

רש"י

ששים וחמש, וזהו שנאמר (דברים ז): "כי אתם
 המעט וגו'" ה"א מעט, חמשה אתם חסרים
 ממשפחות כל העמים שהן שבעים, אף זה הבנתי
 מיסודו של רבי משה הדרשן, אף הצרכתי לפחות
 ולהוסיף בדבריו: תורה לו (לח) לאחיהם. הוא

(לו) ואלה בני שותלח וגו'. שאר בני שותלח
 נקראו תולדותיהם על שם שותלח ומען יצאה
 משפחה רבה ונקראת על שמו ונחשבו בני שותלח
 לשתי משפחות. צא ונחשב, ותמצא בפרשה זו
 חמשים ושבע משפחות ומבני לוי שמונה הרי

לזרעיתיהון לבלע זרעית בלע
לאשבל זרעית אשבל לאחירם
זרעית אחירם: לט לשפופם
זרעית שפופם לחופם זרעית
חופם: מ והו בני בלע ארד
ונעמן זרעית הארדי לנעמן
זרעית נעמי: מא אליו בני בנימן
לזרעיתיהון ומנניהון ארבעין
וחמשא אלפין ושית מאה:
מב אליו בני דן לזרעיתיהון
לשוחם זרעית שוחם אליו זרעית
דן לזרעיתיהון: מג כל זרעית
שוחם למנניהון שתין וארבע
אלפין וארבע מאה: מד בני
אשר לזרעיתיהון לימנה זרעית
ימנה לישוי זרעית ישוי לבריעה
זרעית בריעה: מה לבני בריעה
לחבר זרעית חבר למלכאל
זרעית מלכאל: מו ושום בת
אשר סרח: מז אליו זרעית בני
אשר למנניהון חמשין ותלתא
אלפין וארבע מאה: מח בני
נפתלי לזרעיתיהון ליחצאל זרעית
יחצאל לגוני זרעית גוני:
מט ליצר זרעית יצר לשלם
זרעית שלם: נ אליו זרעית
נפתלי לזרעיתיהון ומנניהון
ארבעין וחמשא אלפין וארבע
מאה: נא אליו מנני בני ישראל

משפחת הבלעי לאשבל משפחת האשבלי
לאחירם משפחת האחירמי כס"י: לט לשפופם
משפחת השופמי לחופם משפחת
החופמי כס"י: מ ויהיו בני בלע ארד ונעמן
משפחת הארדי לנעמן משפחת הנעמי:
מא אלה בני בנימן למשפחתם ופקדיהם
חמשה וארבעים אלף ויש מאות: ס מב אלה
בני דן למשפחתם לישוחם משפחת השוחמי
אלה משפחת דן למשפחתם כס"י: מג כל-
משפחת השוחמי לפקדיהם ארבעה ויששים
אלף וארבע מאות: ס מד בני אשר
למשפחתם לימנה משפחת הימנה לישוי
משפחת הישוי לבריעה משפחת הבריעי:
מה לבני בריעה לחבר משפחת החברי
למלכאל משפחת המלכאלי: מו ושם בת-
אשר שרח כס"י: מז אלה משפחת בני אשר
לפקדיהם שלשה וחמשים אלף וארבע
מאות: ס מח בני נפתלי למשפחתם ליחצאל
משפחת היחצאלי לגוני משפחת הגוני:
מט ליצר משפחת היצרי לשלם משפחת
השלמי: נ אלה משפחת נפתלי לפקדיהם חמשה
וארבעים אלף וארבע מאות: נא אלה פקודי בני ישראל שש-מאות

רש"י

אחי שירד למצרים, ולפי שנקרא על שם יוסף שפופ בין האמות: תורה מ (מב) לשוחם. הוא
שהיה אחיו ורם ממנו נקרא אחירם: חשים: תורה מג (מו) ושם בת-אשר שרח. לפי
(לט) שפופם. הוא מפים, על שם שהיה יוסף שהיתה קימת בתיים מנאה כאן: תורה מז

שִׁית מֵאָה וְחָד אֲלֵפִין שְׁבַע מֵאָה
וּתְלָתִין: נב וּמִלִּיל יֵי עַם מֹשֶׁה
לְמִימָר: נג לְאֵלִין תִּתְּפֹלֵג אֶרְעָא
בְּאַחְסָנָא בְּמִנְיָן שְׁמֵהּ:
נד לְסִגְיָא תִּסְגֹּון אַחְסָנְתָּהּ
וְלִזְעִירֵי תִזְעֹון אַחְסָנְתָּהּ גְּבַר
לְפֻם מִנְיָנָהּ תִּתִּיב אַחְסָנְתָּה:
נה בְּרַם בְּעִדְכָא תִתְּפֹלֵג יֵת אֶרְעָא
לְשִׁמְהָן שְׁבִטֵי אַבְהֵתָהּ וְיַחְסָנֹון:
נו עַל פֻּם עִדְכָא תִתְּפֹלֵג
אַחְסָנְתָּהּ בֵּין סִגְיָא לְזְעִירֵי:
נז וְאֵלִין מִנְיָנִי לְוָאִי לְזִרְעִיתָהּ
לְגִרְשֹׁן זִרְעִית גִּרְשֹׁן לְקָהָת
זִרְעִית קָהָת לְמִרְרִי זִרְעִית מִרְרִי:

אֵלֶּף וְאַלֶּף שְׁבַע מֵאוֹת וְשָׁלֹשִׁים: פ שְׁלִישִׁי
נב וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: נג לְאַלֶּה
תַּחֲלֹק הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת רַשִׁי:
נד לְרֹב תִּרְבֶּה נַחֲלָתוֹ וְלִמְעַט תִּמְעִיט נַחֲלָתוֹ
אִישׁ לְפִי פְקֻדָּיו יִתֵּן נַחֲלָתוֹ רַשִׁי: נה אֶךְ־בְּגוֹרֵל
יַחֲלֹק אֶת־הָאָרֶץ לְשְׁמוֹת מִטּוֹת־אֲבֹתָם
יִנְחֻלוּ רַשִׁי: נו עַל־פִּי הַגּוֹרֵל תַּחֲלֹק נַחֲלָתוֹ בֵּין
רַב לְמַעַט רַשִׁי: ס וְאַלֶּה פְקוּדֵי הַלְוִי
לְמִשְׁפַּחְתָּם לְגִרְשֹׁן מִשְׁפַּחַת הַגִּרְשֹׁנִי לְקָהָת
מִשְׁפַּחַת הַקָּהָתִי לְמִרְרִי מִשְׁפַּחַת הַמִּרְרִי:

רש"י

מִחֲבָרוֹ, אֵלֶּא בְּשׁוּמָא: בֵּית כֹּר רַע כְּנָגֵד בֵּית סָאָה
טוֹב, הַכֹּל לְפִי הַדְּמִים: (נה) לְשְׁמוֹת מִטּוֹת־
אֲבֹתָם. אֵלֶּו יוֹצְאֵי מִצְרַיִם. שְׁנָה הַכְּתוּב נַחֲלָה זֹו
מִכָּל הַנַּחֲלוֹת שְׁבַתוֹרָה, שְׁכָל הַנַּחֲלוֹת, הַחַיִּים
יִוֹרְשִׁים אֶת הַמֵּתִים, וְכָאֵן מֵתִים יוֹרְשִׁים אֶת הַחַיִּים.
כִּיצַד? שְׁנֵי אַחִים מִיוֹצְאֵי מִצְרַיִם שֶׁהָיוּ לָהֶם בָּנִים
בְּכָאִי הָאָרֶץ, לִזֶּה אֶחָד וְלִזֶּה שְׁלֹשָׁה. הָאֶחָד נָטַל
חֶלֶק אֶחָד, וְהַשְׁלֹשָׁה נָטְלוּ שְׁלֹשָׁה, שְׁנָאֵמַר: "לְאַלֶּה
תַּחֲלֹק הָאָרֶץ". חֲזָרָה נַחֲלָתָן אֶצֶל אָבִי אֲבִיהֶן
וְחֶלְקוֹ הַכֹּל בְּשִׁוָּה. וְזֶה שְׁנָאֵמַר: "לְשְׁמוֹת מִטּוֹת־
אֲבֹתָם יִנְחֻלוּ", שְׁאֵחֵר שֶׁנָּטְלוּ הַבָּנִים, חֶלְקוֹהָ לְפִי
הָעֲבוֹת שֶׁיִּצְאוּ מִמִּצְרַיִם, וְאֵלֶּו מִתַּחֲלָה חֶלְקוֹהָ
לְמִנְיָן יוֹצְאֵי מִצְרַיִם, לֹא הָיוּ נוֹטְלִין אֵלֶּו הָאֶרֶץ
אֶלֶּא שְׁנֵי חֶלְקִים, עַכְשָׁו נָטְלוּ אֶרְבָּעָה חֶלְקִים: אֶךְ
בְּגוֹרֵל. יִצְאוּ יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (שׁוֹפְטִים
א): "וַיִּתְּנוּ לְכָלֵב אֶת־חֲבֵרוֹן כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה",
וְאוֹמֵר (יהוֹשֻׁעַ יט): "עַל־פִּי ה' נָתַנוּ לוֹ אֶת־הָעִיר
אֲשֶׁר שָׁאֵל": מִטּוֹת־אֲבֹתָם. יִצְאוּ גֵרִים וְעַבְדִּים:
(נו) עַל־פִּי הַגּוֹרֵל. הַגּוֹרֵל הָיָה מְדַבֵּר, כְּמוֹ
שֶׁפִּירְשְׁתִּי; מַגִּיד שֶׁנַּחֲלָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, לְכָךְ

(נג) לְאַלֶּה תַּחֲלֹק הָאָרֶץ. וְלֹא לְפָחוֹתִים מִכֵּן
עֲשָׂרִים, אֶךְ־עַל־פִּי שְׁכָאוּ לְכָלֵל עֲשָׂרִים בְּטָרַם
חֶלֶק הָאָרֶץ - שֶׁהָרִי שְׁבַע שָׁנִים כְּכָשׁוּ וְשְׁבַע חֶלְקוֹ,
לֹא נָטְלוּ חֶלֶק בְּאָרֶץ אֵלֶּא אֵלֶּו שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶּף
וְאַלֶּף, וְאִם הָיָה לְאֶחָד מֵהֶם שְׁשֶׁה בָּנִים לֹא נָטְלוּ
אֵלֶּא חֶלֶק אֲבִיהֶם לְבָדוֹ: (נד) לְרֹב תִּרְבֶּה נַחֲלָתוֹ.
לְשִׁבְט שֶׁהָיָה מְרַבָּה בְּאוֹכְלוֹסִין נָתַנוּ חֶלֶק רַב,
וְאֶךְ־עַל־פִּי שֶׁלֹּא הָיוּ הַחֶלְקִים שְׁוִים - שֶׁהָרִי הַכֹּל
לְפִי רַבּוּי הַשְּׁבִיט חֶלְקוֹ הַחֶלְקִים - לֹא עָשׂוּ אֵלֶּא עַל
יְדֵי גוֹרֵל וְהַגּוֹרֵל הָיָה עַל־פִּי רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, כְּמוֹ
שֶׁמִּפְרָשׁ בְּבִבָּא בְּתָרָא (דף קיח): אֲלַעֲזֹר הַכֹּהֵן הָיָה
מְלַבֵּשׁ בְּאוֹרִים וְתַמִּים וְאוֹמֵר בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ: אִם
שְׁבִיט פְּלוּנִי עוֹלָה, תַּחֲסוּם פְּלוּנִי עוֹלָה עִמּוֹ.
וְהַשְּׁבִיטִים הָיוּ כְּתוּבִים בִּי"ב פְּתָקִין, וִי"ב גְּבוּלִים
בִּי"ב פְּתָקִין, וּבְלֹלוֹם בְּקִלְפִי, וְהַנְּשִׂא מְכַנִּים יְדוֹ
לְתוֹכָהּ וְנוֹטֵל שְׁנֵי פְתָקִין: עוֹלָה בִּידוֹ פְתָק שֶׁל שֵׁם
שְׁבִיטוֹ וּפְתָק שֶׁל גְּבוּל הַמִּפְרָשׁ לוֹ, וְהַגּוֹרֵל עֲצָמוֹ
הָיָה צוּרֹת וְאוֹמֵר: אֲנִי הַגּוֹרֵל עֲלִיתִי לְגְבוּל פְּלוּנִי
לְשִׁבְט פְּלוּנִי, שְׁנָאֵמַר: "עַל־פִּי הַגּוֹרֵל". וְלֹא
נַתַּחֲלָה הָאָרֶץ בְּמִדָּה, לְפִי שֵׁשׁ גְּבוּל מִשְׁבַּח

נח אלִין זרעִית לוי זרעִית לבני
זרעִית חֲבֹרֹן זרעִית מחֲלִי זרעִית
מושי זרעִית קרח וקהת אוֹלִיד ית
עמרם: נט ושום אֶתֶת עמרם
יוֹכָבֵד בַּת לוי דִּילְדַת יִתָּה לְלוי
בְּמִצְרַיִם וילדת לעמרם ית אֶהֱרֹן
וית מֹשֶׁה וית מִרְיָם אֶחְתָּהוֹן:
ס ואֶתִּילִיד לְאֶהֱרֹן ית נָדָב וית
אֲבִיהוּא ית אֶלְעָזָר וית אִיתְמָר:
סא ומית נָדָב ואֲבִיהוּא בְּקִרְבֵּיהוֹן
אֶשְׁתָּא נוכרֶתָא קָדָם יי: סב וְהוּ
מִנְיָנִיהוֹן עֶשְׂרִין וּתְלָתָא אֶלְפִין
כָּל דְּכוּרָא מִבֶּר יִרְחָא וּלְעֵלָא אָרִי
לֹא אֶתְמַנְיוּ בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָרִי
לֹא אֶתִּיהִיבֵת לְהוֹן אֶחְסָנָא בְּגוֹ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: סג אֶלִין מִנְיָנֵי מֹשֶׁה
וְאֶלְעָזָר כְּהֵנָּא דִּי מְנוּ ית בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּמִישְׁרָיָא דְּמוֹאֵב עַל
יִרְדְּנָא דִּירְחוֹ: סד וּבְאֶלִין לֹא
הָוָה גִּבֹּר מִמִּנְיָנֵי מֹשֶׁה וְאֶהֱרֹן
כְּהֵנָּא דִּי מְנוּ ית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּמִדְבָּרָא דְּסִינֵי: סה אָרִי אָמַר יי
לְהוֹן מִמֵּת יְמוֹתוֹן בְּמִדְבָּרָא וְלֹא
אֶשְׁתָּאֵר מִנְהוֹן אֲנִשׁ אֶלְהֵן כָּלֵב
כִּר יִפְנָה וִיהוֹשֻׁעַ כִּר נוֹן:
סה כִּי־אָמַר יְהוָה לָהֶם

נח אֱלֹהִים | מִשְׁפַּחַת לְוִי מִשְׁפַּחַת הַלְבִּי
מִשְׁפַּחַת הַחֲבֹרָנִי מִשְׁפַּחַת הַמַּחֲלִי מִשְׁפַּחַת
הַמּוֹשִׁי מִשְׁפַּחַת הַקֶּרְחִי וְקֵהֶת הוֹלִיד אֶת־
עֲמֶרָם: נט וְשֵׁם | אִשְׁת עֲמֶרָם יוֹכָבֵד
בַּת־לְוִי אֲשֶׁר יָלְדָה אֹתָהּ לְלֹוֹ בְּמִצְרַיִם וּתְלָד
לְעֲמֶרָם אֶת־אֶהֱרֹן וְאֶת־מֹשֶׁה וְאֶת מִרְיָם
אֲחֹתָם: ס וַיִּוִּלֵּד לְאֶהֱרֹן אֶת־נָדָב וְאֶת־
אֲבִיהוּא אֶת־אֶלְעָזָר וְאֶת־אִיתְמָר: סא וַיִּמָּת
נָדָב וְאֲבִיהוּא בְּהִקְרִיבָם אֲשֶׁר־זָרָה לְפָנָי יְהוָה:
סב וַיְהִי פְקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים אָלֶף כָּל־
זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה כִּי | לֹא הִתְפַּקְדּוּ
בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי לֹא־נָתַן לָהֶם נַחֲלָה
בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: סג אֱלֹהִים פְּקוּדֵי מֹשֶׁה
וְאֶלְעָזָר הִכְהֵן אֲשֶׁר פְּקָדּוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל יִרְדֵּן יִרְחוֹ: סד וּבְאֱלֹהִים
לֹא־הָיָה אִישׁ מִפְּקוּדֵי מֹשֶׁה וְאֶהֱרֹן הִכְהֵן
אֲשֶׁר פְּקָדּוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר סִינֵי: כס"ו
מוֹת יָמָתוֹ בְּמִדְבָּר וְלֹא־נֹתַר מֵהֶם אִישׁ כִּי

רש"י

עֶשְׂרִים שָׁנָה. ומה טעם? כִּי לֹא־נָתַן לָהֶם נַחֲלָה,
וְהַנִּמְנִין מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה הָיוּ בְּנֵי נַחֲלָה, שֶׁנֶּאֱמַר:
"אִישׁ לְפִי פְקָדִיו יִתֵּן נַחֲלָתוֹ": תורה סג
(סד) וּבְאֱלֹהִים לֹא־הָיָה אִישׁ וְגו'. אֲכָל עַל הַנָּשִׁים
לֹא נִגְזְרָה גְזֵרַת הַמִּרְגָּלִים, לְפִי שֶׁהֵן הָיוּ מְחַבְּבוֹת
אֶת הָאָרֶץ; הָאֲנָשִׁים אוֹמְרִים (במדבר יד): "נִתְּנָה
רֹאשׁ וְנִשְׁוֵבָה מִצְרִימָה", וְהַנָּשִׁים אוֹמְרוֹת: "תִּתְּנָה־
לָנוּ אֶחְזָה", לְכָךְ נִסְמְכָה פֶּרֶשֶׁת בְּנוֹת צִלְפָּחָד

נֶאֱמַר: "עַל־פִּי־ה'": תורה נז (נח) אֱלֹהִים מִשְׁפַּחַת
לְוִי. חֶסֶר כָּאֵן מִשְׁפַּחַת הַשְּׁמַעִי וְהַעֲזִיאֵלִי וְקָצַת מִן
הַיִּצְהָרִי: (נט) אֲשֶׁר יָלְדָה אֹתָהּ לְלֹוֹ בְּמִצְרַיִם.
(סוטה יב) אֶשְׁתּוֹ יָלְדָתָהּ בְּמִצְרַיִם, [לְדָתָהּ בְּמִצְרַיִם]
וְאִין הוֹרְתָהּ בְּמִצְרַיִם. כְּשֶׁנִּכְנסוּ לְתוֹךְ הַחוּמָּה
יָלְדָתָהּ. וְהִיא הִשְׁלִימָה מִנֵּין שְׁבָעִים, שֶׁהָרִי בְּפָרְטָן
אִי אֶתָּה מוֹצֵא אֶלָּא שְׁשִׁים וְחֲשָׁע: תורה ס (סב) כִּי
לֹא הִתְפַּקְדּוּ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. לְהִיּוֹת נִמְנִין בְּנֵי

א וְקָרִיבָא בְּנֵת צִלְפָּחָד בַּר חֹפֵר
 בַּר גִּלְעָד בַּר מְכִיר בַּר מְנַשֶּׁה
 לְזַרְעֵי מְנַשֶּׁה בַּר יוֹסֵף וְאֵלֵין
 שְׁמֵהּ בְּנֵתָהּ מַחֲלָה נָעָה וְחִגְלָה
 וּמִלְכָּה וְתַרְצָה: ב וְקָמָא קָדָם
 מֹשֶׁה וְקָדָם אֶלְעָזָר כֹּהֵנָא וְקָדָם
 רַבְרַבִּיא וְכָל כְּנֻשְׁתָּא בְּתַרְע מִשְׁכַּן
 זְמָנָא לְמִימָר: ג אַבּוֹנָא מִית
 בְּמִדְבָּרָא וְהוּא לֹא הָוָה בְּגוֹ
 כְּנֻשְׁתָּא דְאַזְדְּמָנוּ עַל יְיָ בְּכֻשְׁתָּא
 דְקָרַח אָרִי בְּחֻבָּה מִית וּבְנִין לֹא
 הָווּ לָהּ: ד לָמָּא יִתְמַנַּע שְׁמָא
 דְאַבּוֹנָא מִגּוֹ זִרְעִיתָהּ אָרִי לִית לָהּ
 בַּר הַב לָנָא אַחֲסָנָא בְּגוֹ אָחִי
 אַבּוֹנָא: ה וְקָרַב מֹשֶׁה יֵת דִּינְהֶן
 קָדָם יְיָ: ו וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה

אִם-כָּלֵב בֶּן-יִפְתָּה וַיהוֹשֻׁעַ בֶּן-נוּן: ס
 כז א וּתְקַרְבָּנָה בְּנוֹת צִלְפָּחָד בְּן-
 גִּלְעָד בֶּן-מְכִיר בֶּן-מְנַשֶּׁה לְמִשְׁפַּחַת מְנַשֶּׁה
 בֶּן-יוֹסֵף וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֹתָיו מַחֲלָה נָעָה
 וְחִגְלָה וּמִלְכָּה וְתַרְצָה: כס"י: ב וּתַעֲמִידָהּ לִפְנֵי
 מֹשֶׁה וּלְפָנָי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וּלְפָנָי הַנְּשִׂאִים
 וְכָל-הָעֵדָה פָּתַח אֹהֶל-מוֹעֵד לֵאמֹר: כס"י:
 ג אֲבִינוֹ מֵת בְּמִדְבָּר וְהוּא לֹא-הָיָה בְּתוֹךְ
 הָעֵדָה הַנוֹעֲדִים עַל-יְהוָה בַּעֲדַת-קָרַח כִּי-
 בָחַטְאוּ מֵת וּבָנִים לֹא-הָיוּ לוֹ: כס"י: ד לָמָּה יִגְרַע
 שֵׁם-אֲבִינוֹ מִתּוֹךְ מִשְׁפַּחְתּוֹ כִּי אֵין לוֹ בֶּן
 תְּנֶה-לָּנוּ אַחֲזָה בְּתוֹךְ אָחִי אֲבִינוֹ: כס"י: ה וַיִּקְרַב

מֹשֶׁה אֶת-מִשְׁפָּטָן לִפְנֵי יְהוָה: כס"י: פ רביעי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה

רש"י

יֹאשִׁיָּה. אָבָא חֲנַן מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: בְּבֵית
 הַמִּדְבָּר הָיוּ יוֹשְׁבִים וְעָמְדוּ לִפְנֵי כָלָם (כ"ב קיט,
 ספרי): (ג) וְהוּא לֹא-הָיָה וְגו' (שם קיח, ספרי) לְפִי
 שֶׁהָיוּ בָאוֹת לֹמֵר: "בְּחֻטְאוֹ מֵת", נִזְקְקוּ לֹמֵר לֹא
 בְּחֻטְא מִתְלוֹנְנִים וְלֹא בַּעֲדַת קָרַח שֶׁהָיוּ עַל
 הַקְדוּשָׁת-בְּרוּךְ-הוּא, אֲלֵא בְּחֻטְאוֹ לְבַדּוֹ מֵת וְלֹא
 הַחֲטִיא אֶת אַחֲרִים עִמּוֹ. (שבת צו) רַבִּי עֲקִיבָא
 אוֹמֵר: מְקוֹשֵׁשׁ עֲצִים הָיָה. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: מִן
 הַמַּעֲפִילִים הָיָה: (ד) לָמָּה יִגְרַע שֵׁם-אֲבִינוֹ. אָנוּ
 בְּמִקּוֹם בֶּן עוֹמְדוֹת וְאִם אֵין הַנִּקְבוֹת חֲשׁוּבוֹת זֶרַע,
 תְּתִיבָם אֲמָנוּ לִיכָם (כ"ב קיט): כִּי אֵין לוֹ בֶּן. הָא
 אִם הָיָה לוֹ בֶּן, לֹא הָיוּ תּוֹכְעוֹת כְּלוּם; מַגִּיד,
 שֶׁחֲכָמִינוֹת הָיוּ: (ה) וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת-מִשְׁפָּטָן.
 (סנהדרין ח) נִתְעַלְמָה הִלְכָּה מִמֶּנּוּ, וְכָאן נִפְרַע עַל
 שְׁנֵטל עֲטָרָה לֹמֵר (דברים א): "וַהֲדַבֵּר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה
 מִכֶּם תִּקְרְבוּן אֵלַי" (סנהדרין שם). דָּבָר אַחֵר: רְאוּיָה
 הָיְתָה פְּרָשָׁה זוֹ לְהַכְתֵּב עַל-יְדֵי מֹשֶׁה, אֲלֵא שֶׁזָּכוּ

לְכָאן: תוֹרָה סה (א) לְמִשְׁפַּחַת מְנַשֶּׁה בֶּן-יוֹסֵף.
 לָמָּה נֶאֱמַר? וְהֵלֵא כִּבְר נֶאֱמַר "בֶּן-מְנַשֶּׁה"? אֲלֵא
 לֹמֵר לָךְ: יוֹסֵף חִבֵּב אֶת הָאָרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית
 נ): "וַהֲעֵלְתָם אֶת-עַצְמֹתַי וְגו'", וּבְנוֹתָיו חִבְּבוּ אֶת
 הָאָרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר: "תְּנֶה-לָּנוּ אַחֲזָה". וְלִלְמַדָּךְ, שֶׁהָיוּ
 כָּלָם צַדִּיקִים, שֶׁכָּל מִי שֶׁמַּעֲשָׂיו וּמַעֲשֵׂה אַבּוֹתָיו
 סְתוּמִים, וּפְרִט לָךְ הַפְּתוּב בְּאַחַד מֵהֶם לִיחְסוֹ
 לְשִׁבְחָה, הָרִי זֶה צַדִּיק בֶּן צַדִּיק. וְאִם יִחְסוֹ לְגִנְאִי,
 כְּגוֹן (מ"ב כה) "כֹּא יִשְׁמַעֲאֵל בֶּן-נְתַנְיָה בֶּן
 אֱלִישָׁמַע" בִּידוּעַ שֶׁכָּל הַנִּזְכָּרִים עִמּוֹ רָשָׁעִים הָיוּ:
 מַחֲלָה נָעָה וְגו'. וְלִהְלֵן הוּא אוֹמֵר (כמדבר לו):
 "וּתְהִינָה מַחֲלָה תַרְצָה", מַגִּיד, שֶׁכָּל שְׁקוּלוֹת זוֹ
 כְּזוֹ, לְפִיכָךְ שָׁנָה אֶת סִדְרָן: (ב) לִפְנֵי מֹשֶׁה וּלְפָנָי
 אֶלְעָזָר. מַגִּיד, שֶׁלֹּא עָמְדוּ לִפְנֵיהֶם אֲלֵא בִשְׁנַת
 הָאֲרֻבָּעִים אַחֵר שְׁמַת אֶהֱרֹן: לִפְנֵי מֹשֶׁה. וְאַחֵר כֶּף
 לִפְנֵי אֶלְעָזָר? אֲפָשָׁר, אִם מֹשֶׁה לֹא יָדַע, אֶלְעָזָר
 יָדַע? אֲלֵא סֵרַס הַמִּקְרָא וְדִרְשָׁהּ, דְּכַרִּי רַבִּי

לֵאמֹר: זֶכֶן בָּנוֹת צִלְפָּחֵד דְּכֹרֶת נָתַן תַּתָּן
 לָהֶם אַחֲזַת נַחֲלָה בְּתוֹךְ אַחֵי אֲבִיהֶם
 וְהַעֲבֵרְתָּ אֶת־נַחֲלַת אֲבִיהֶן לָהֶן כִּסִּי: ח וְאַל־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹּר לֵאמֹר אִישׁ כִּי־יָמוּת וּבֶן אֵין
 לוֹ וְהַעֲבֵרְתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לְבָתּוֹ: ט וְאִם־אֵין לוֹ
 בֵּת וְנָתַתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לְאָחִיו: י וְאִם־אֵין לוֹ
 אֲחִים וְנָתַתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לְאָחֵי אָבִיו: יא וְאִם־
 אֵין אֲחִים לְאָבִיו וְנָתַתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לְשֹׁאֲרוֹ
 הַקָּרֵב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וִירֵשׁ אֹתָהּ וְהִיְתָה
 לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֻקַּת מִשְׁפָּט כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
 אֶת־מֹשֶׁה כִּסִּי: פ יב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 עֲלֶה אֶל־הָר הָעֵבְרִים הַזֶּה וּרְאֵה אֶת־הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר נָתַתִּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל כִּסִּי: יג וּרְאִיתָה אֹתָהּ

למימר: ז יאות בנת צלפחד
 ממללן מתן תתן להון אחודת
 אחסנא בגו אחי אבוהן ותעבר
 ית אחסנת אבוהן להן: ח ועם
 בני ישראל תמלל למימר גבר
 ארי ימות ובר לית לה ותעברון
 ית אחסנתה לברתה: ט ואם לית
 לה ברתא ותתנון ית אחסנתה
 לאחיה: י ואם לית לה אחין
 ותתנון ית אחסנתה לאחי אבוהי:
 יא ואם לית אחין לאבוהי ותתנון
 ית אחסנתה לקריבה דקריב לה
 מזרעיתה וירת תה ותהי לבני
 ישראל לגזרת דין כמא די פקיד
 יי ית משה: יב ואמר יי למשה
 סק לטורא דעבראי הדין וחזי ית
 ארעא די יהבית לבני ישראל:
 יג ותחזי תה ותתכנש לעמיה
 אף את כמא די אתכניש אהרן

רש"י

נסמכה לכאן? כיון שאמר הקדוש-ברוך-הוא:
 "נתן תתן להם", אמר: אותי צוה המקום להנחיל,
 שמא התרה הגזרה ואכנס לארץ? אמר לו הקדוש-
 ברוך-הוא: גזרתי במקומה עומדת (ספרי). דבר
 אחר: כיון שזכנס משה לנחלת בני גד ובני ראובן,
 שמח ואמר: כמדמה לי שהתר לי נדרי. משל
 למלך שגזר על בנו שלא יכנס לפתח פלטין שלו.
 נכנס לשער - והוא אחריו, לחצר - והוא אחריו,
 לטרקלין - והוא אחריו. כיון שבא לכנס לקיטון,
 אמר לו: בני, מפאן ואילך אפה אסור לכנס:
 (יג) כאשר נאסף אהרן אחיד. מפאן, שנתאזה
 משה למיתתו של אהרן. דבר אחר: אין אפה טוב
 ממנו. (דברים לב): "על אשר לא-קדשתם". הא אם
 קדשתם אותי, עדין לא הגיע זמנכם להפטר. בכל
 מקום שכתב "מיתתם", כתב סרחונם, לפי שנגזרה
 גזרה על דור המדבר למות במדבר בעון שלא
 האמינו, לכך בקש משה שיכתב סרחוננו, שלא

בנות צלפחד ונכתבה על ידן: תורה ו (ז) כן בנות
 צלפחד דברת. כתרגומו: "יאות". כך כתובה
 פרשה זו לפני בפרום; מגיד, שראתה עינן מה
 שלא ראתה עינו של משה: כן בנות צלפחד
 דברת. יפה תבעו; אשרי אדם שהקדוש-ברוך-הוא
 מודה לדבריו: נתן תתן. (ב"ב קיח) שני חלקים:
 חלק אביהן, שהיה מיוצאי מצרים, וחלקו עם
 אחיו בנכסי חפר: והעברת. לשון העברה (ס"א
 עברה) (ב"ב קטז) הוא במי שאינו מניח בן לירשו.
 דבר אחר: על שם שהבת מעברת נחלה משבט
 לשבט, שבנה ובעלה יורשין אותה; שלא (ב"ב קכ)
 תסב נחלה לא נצטוה אלא לאותו הדור בלבד. וכן
 "והעברתם את-נחלתו לבתו", בכלן הוא אומר
 "ונתתם", וכבת הוא אומר: "והעברתם": תורה ח
 (יא) לשארו הקרב אליו ממשפחתו. (ספרי. ב"ב
 קט) ואין משפחה קרויה אלא משפחת האב:
 (יב) עלה אל-הר העברים. (במדבר רבה) למה

אָחוּף: יד פֿמא די סריכתון על
מימרי במדברא דצן במצות
פֿנשֶׁתא לְקַדְשׁוֹתִי בְּמִיָּא לְעִינִיהוֹן
אָנוּן מִי מִצְוֹת רַקֵּם מִדְּבָרָא דִּצָּן:
טו ומליל מִשָּׁה עִם יִי לְמִימֵר:
טז יִמְנִי יִי אֱלֹה רֹחֵיָא לְכָל
בְּסָרָא גָבֵר עַל פֿנשֶׁתָא: יז די
יפּוֹק קַדְמִיהוֹן וְדִי גֵעוּל קַדְמִיהוֹן
וְדִי יִפְקִנּוּן וְדִי יַעֲלִנּוּן וְלֹא תִהִי
פֿנשֶׁתָא דִּי פֿעֲנָא דִי לִית לְהֵן
רְעִי: יח וְאָמַר יִי לְמִשָּׁה דְּבֵר לָךְ
יְת יְהוֹשֻׁעַ בֶּר נֹון גָּבֵר דִּי רוּחַ
נְבוּאָה בֵּה וְתִסְמוּךְ יְת יְדָךְ
עֲלוּהִי: יט וְתִקִּים יְתָה לְקַדֵּם

אִישׁ אֲשֶׁר־רוּחַ בּוֹ וְסִמְכַת אֶת־יָדְךָ עָלָיו רש"י: יט וְהַעֲמַדְתָּ אֹתוֹ לִפְנֵי

רש"י

וְאִינֵן דּוּמִין זֶה לָזֶה; מִנָּה עֲלִיהֶם מְנַהֵג שְׂיָהָא
סוֹבֵל כָּל אֶחָד וְאֶחָד לִפִּי דַעְתּוֹ: (יז) אֲשֶׁר־יֵצֵא
לִפְנֵיהֶם. לֹא פִדְרָךְ מַלְכֵי הָאֻמּוֹת, שְׂיוֹשְׁכִים
בְּבִתְיָהֶם וּמִשְׁלַחִין אֶת חִילוֹתֵיהֶם לְמַלְחָמָה, אֲלֹא
כְּמוֹ שְׁעִשִׁיתִי אֲנִי, שְׁנִלְחַמְתִּי בְּסִיחוֹן וְעוֹג, שְׁנִאֲמַר
(במדבר כא): "אֶל־תִּירָא אֹתוֹ". וּכְדִרְךָ שְׁעִשָּׂה
יְהוֹשֻׁעַ, שְׁנִאֲמַר (יהושע ה): "וַיִּלָּךְ יְהוֹשֻׁעַ אֵלָיו
וַיֹּאמֶר לוֹ הֲלָנוּ אִתָּה גּוֹי". וְכֵן בְּדוֹד הוּא אוֹמֵר
(ש"א יח): "כִּי־הוּא יוֹצֵא וּבָא לִפְנֵיהֶם" - יוֹצֵא
בְּרֹאשׁ וְנִכְנֵס בְּרֹאשׁ: וְאֲשֶׁר יוֹצֵאֵם. בְּזִכְיוֹתָיו:
וְאֲשֶׁר יְבִיאֵם. בְּזִכְיוֹתָיו. דְּבֵר אַחֵר: "וְאֲשֶׁר
יְבִיאֵם" שְׁלֹא תַעֲשֶׂה לוֹ פִּדְרָךְ שְׂאִתָּה עוֹשָׂה לִי,
שְׂאִינִי מִכְּנִסֵּן לְאַרְצִי: (יח) קַח־לָךְ. קַחְנוּ
בְּדִבְרֵים: אֲשֶׁרִיךְ, שְׂזָכִיתָ לְהִנְהִיג בְּנֵיו שֶׁל מְקוֹם:
לָךְ. אֶת שְׂבֻדִּיק לָךְ, אֶת זֶה אִתָּה מִכִּיר: אֲשֶׁר־רוּחַ
בּוֹ. פֿאַשֶׁר שְׂאֵלָתָ, שְׂיֻכַּל לְהֵלֵךְ בִּגְגֵד רוּחוֹ שֶׁל כָּל
אֶחָד וְאֶחָד: וְסִמְכַת אֶת־יָדְךָ עָלָיו. תֵּן לוֹ מְתִרְגָּמָן
שְׂיִדְרֵשׁ בְּחִיָּךְ, שְׁלֹא יֵאמְרוּ עָלָיו: לֹא הָיָה לוֹ
לְהָרִים רֹאשׁ בִּימֵי מִשָּׁה: (יט) וְצִוִּיתָה אֹתוֹ. עַל
יִשְׂרָאֵל: דַּע, שְׂטִרְחָנִין הֵם, סִרְבָּנִים הֵם; עַל מִנָּת

יֵאמְרוּ: אֵיךְ הוּא מִן הַמְּמָרִים הָיָה (יומא פ). מָשָׁל
לְשִׁתֵּי נָשִׁים שְׁלוּקוֹת בְּבֵית־דִּין: אַחַת קִלְקְלָה
וְאַחַת אָכְלָה פִּגִּי שְׂבִיעִית וְכו', אֵיךְ פֿאַן, בְּכָל מְקוֹם
שֶׁהִזְכִּיר מִיתָתָן, הִזְכִּיר סִרְחוֹנָם, לְהוֹדִיעַ שְׁלֹא
הָיְתָה בָּהֶם אֲלֹא זֶה בְּלִבָּד: (יד) הֵם מִי־מְרִיבֵת
קִדְשׁ. הֵם לְבָדִם, אֵין בָּהֶם עוֹן אַחֵר. דְּבֵר אַחֵר:
הֵם שְׁהִמְרוּ בְּמִרְהָ, הֵם הָיוּ שְׁהִמְרוּ בֵּים־סוּף, הֵם
עֲצָמָם שְׁהִמְרוּ בְּמִדְּבָר צִין: (טו) וַיִּדְבֹּר מִשָּׁה
אֱלֹהֵי גּוֹי. לְהוֹדִיעַ שְׂבָחָן שֶׁל צִדִּיקִים,
שְׂכִשְׁנִפְטָרִין מִן הָעוֹלָם מְנִיחִין צָרְפֵן וְעוֹסְקִין
בְּצָרְכֵי צְבוּר: לֵאמֹר. אֲמַר לוֹ: הִשִּׁיבֵנִי אִם אִתָּה
מְמָנָה לָהֶם פֶּרֶנֶס אִם לֹא: (טז) יִפְקֹד ה'. בִּינֵן
שְׁשֻׁמַּע מִשָּׁה שְׂאֲמַר לוֹ הַמְּקוֹם: "תֵּן נִחְלַת צִלְפָּחָד
לְבִנּוֹתָיו", (במ"ר) אֲמַר: הִגִּיעַ שְׁעָה שְׂאֵתִבַּע צָרְכִי,
שְׂיִרְשׁוּ בְּנֵי אֶת גְּדֻלָּתִי. אֲמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא:
לֹא כָךְ עֲלִתָה בְּמַחֲשָׁבָה לִפְנֵי, כְּדֹאֵי הוּא יְהוֹשֻׁעַ
לְטַל שְׂכָר שְׂמוּשׁוֹ, שְׁלֹא מִשׁ מִתּוֹךְ הָאֱהָל. וְזֶהוּ
שְׂאֲמַר שְׁלֹמֹה (משלי כז): "נִצֵּר תִּאֲנָה יֹאכֵל פִּרְיָה":
אֱלֹהֵי הָרוּחַת. לְמָה נִאָּמַר? אֲמַר לִפְנֵיו: רַבּוֹנוֹ שֶׁל
עוֹלָם! גְּלוּי וְיָדוּעַ לִפְנֵיךְ דַּעְתּוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד,

אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְלִפְנֵי כָל־הָעֵדָה וְצוֹיִתָּהּ אֹתוֹ
 לְעִינֵיהֶם רַש"י: כ וּנְתַתָּה מִהוֹדֶךָ עָלָיו לְמַעַן
 יִשְׁמְעוּ כָל־עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַש"י: כא וְלִפְנֵי
 אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן יַעֲמֹד וְשָׂאֵל לוֹ בְּמִשְׁפַּט
 הָאוֹרִים לִפְנֵי יְהוָה עַל־פִּיו יֵצְאוּ וְעַל־פִּיו
 יָבֹאוּ הוּא וְכָל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֹתוֹ וְכָל־
 הָעֵדָה רַש"י: כב וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
 אֹתוֹ וַיִּקַּח אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וַיַּעֲמֵדְהוּ לִפְנֵי אֶלְעָזָר
 הַכֹּהֵן וְלִפְנֵי כָל־הָעֵדָה רַש"י: כג וַיִּסְמָךְ אֶת־יָדָיו
 עָלָיו וַיְצוּהוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה
 בְּיַד־מֹשֶׁה רַש"י: כד חֲמִישִׁי כַח א וַיְדַבֵּר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: כ צו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם אֶת־קִרְבָּנִי לַחֲמִי לְאִשֵּׁי רֵיחַ נִיחָחִי
 תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֶדוֹ רַש"י: ג וְאָמַרְתָּ
 לָהֶם זֶה הָאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַיהוָה בְּבָשִׁים

רש"י

מלא וגדוש ומלאו חקמתו בעין יפה: כא אשר דבר
 ה'. אף לענין ההוד: נתן מהודו עליו: תורה א
 (ב) צו את־בני ישראל. מה אמור למעלה?
 "פקד ה'", אמר לו הקדוש־ברוך־הוא: עד שאתה
 מצוני על בני, צוה את בני עלי. משל לבת מלך
 שהיתה נפטרת מן העולם, והיתה מפקדת בעלה
 על בניה וכו', כדאיתא בספרי: קרבני. (ספרי) זה
 הדם: לחמי. אלו אמורין, וכן הוא אומר (ויקרא
 ג): "והקטירם הכהן המזבחה לחם אשה": לאשי.
 הנתנין לאשי מזבחי: תשמרו. (ספרי) שיהיו כהנים
 ולויים וישראלים עומדין על גביו, מכאן למדו
 ותקנו מעמדות (תענית כז): במועדו. בכל יום הוא
 מועד התמידים: (ג) ואמרת להם. אזכרה לבית־
 דין: שנים ליום. כפשוטו. ועקרו בא ללמד;

אלעזר כהנא ולקדם כל כנשתא
 ותפקד יתה לעיניהון: כ ותתן
 מזיוך עלוהי בדיל די יקבלון
 מנה כל כנשתא דבני ישראל:
 כא ולקדם אלעזר כהנא יקום
 וישאל לה בדין אוריא קדם יי
 על מימרה יהון נפקין ועל
 מימרה יהון עלין הוא וכל בני
 ישראל עמה וכל כנשתא:
 כב ועבד משה כמא די פקיד יי
 יתה ודבר ית יהושע ואקימה
 קדם אלעזר כהנא וקדם כל
 כנשתא: כג וסמך ית ידוהי
 עלוהי ופקדה כמא די מליל יי
 בידא דמשה: א ומליל יי עם
 משה למימר: ב פקד ית בני
 ישראל ותימר להון ית קרבני
 לחם סדור לקרבני לאתקבלא
 ברעוא תטרון לקרבא קדמי
 בזמנה: ג ותימר להון דין
 קרבנא די תקרבון קדם יי אמרין
 בני שנא שלמין תרין ליומא

שתקבל עליו: (כ) ונתתה מהודך עליו. זה קרון
 עור פנים: מהודך. ולא כל הודך, נמצאנו למדין:
 פני משה כחמה, פני יהושע פלכנה: למען ישמעו
 כל־עדת בני ישראל. שיהיו נוהגין בו כבוד ויראה
 כדרך שנוהגין בך: (כא) ולפני אלעזר הכהן
 יעמד. הרי שאלתך ששאלת, שאין הכבוד הזה זו
 (ס"א נוטל) מבית אביו, שאף יהושע יהא צריך
 לאלעזר: ושאל לו. כשיצטרך לצאת למלחמה:
 על־פיו. של אלעזר: וכל־העדה. סנהדרין (יומא
 עג): (כב) ויקח את־יהושע. (ספרי) לקחו בדברים
 והודיעו מתן שכר פרנסי ישראל לעולם הבא:
 (כג) ויסמך את־ידיו. בעין יפה, יותר ויותר ממה
 שנצטווה, שהקדוש־ברוך־הוא אמר לו: "וסמכת
 את־ידך"; והוא עשה בשתי ידיו, ועשאו ככלי

בְּנֵי־שֹׁנָה תְּמִימִם שְׁנִים לַיּוֹם עַל־הַ תָּמִיד כִּסִּי:
 וְאֶת־הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַּבֶּקֶר וְאֶת־הַכֶּבֶשׂ
 הַשְּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים כִּסִּי: ה וְעִשְׂוִירִית
 הַאִיפָה סֵלֶת לְמִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כֶּתִית
 רְבִיעֵת הֶהָיִן כִּסִּי: ו עֹלֹת תָּמִיד הָעֹשִׂיָה בְּהָר
 סִינִי לְרִיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה כִּסִּי: ז וְנִסְכּוֹ
 רְבִיעֵת הֶהָיִן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד בַּקֹּדֶשׁ הַסֶּךְ גֶּסֶךְ
 שֹׁכֵר לַיהוָה כִּסִּי: ח וְאֶת־הַכֶּבֶשׂ הַשְּׁנִי תַעֲשֶׂה
 בֵּין הָעֶרְבִים כְּמִנְחַת הַבֶּקֶר וּכְנִסְכּוֹ תַעֲשֶׂה
 אִשָּׁה רִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה כִּסִּי: פ ט וּבִיּוֹם הַשַּׁבָּת
 שְׁנֵי־כִבְשִׁים בְּנֵי־שֹׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֹשְׂוִירִים
 סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְנִסְכּוֹ: י עֹלֹת שַׁבָּת
 בְּשַׁבְּתוֹ עַל־עֹלֹת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ כִּסִּי: פ
 יא וּבְרֹאשֵׁי חֳדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה
 פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנִים וְאִיל אֶחָד כִּבְשִׁים
 בְּנֵי־שֹׁנָה שְׁבַעַה תְּמִימִם: יב וּשְׁלֹשָׁה עֹשְׂוִירִים

עֹלֹת תְּדִירָא: ד יֵת אִמְרָא חַד
 תַּעֲבֹד בְּצִפְרָא וְיֵת אִמְרָא תְּנִינָא
 תַּעֲבֹד בֵּין שְׁמַשְׂיָא: ה וְחַד מִן
 עֹשְׂוִירָא בְּתֵלֶת סֵאִין סוּלְתָא
 לְמִנְחָתָא דְּפִילָא בְּמִשַּׁח כְּתִישָׁא
 רְבַעוֹת הִינָא: ו עֹלֹתָא תְּדִירָא
 דְּאֶתְעִבִּידָא בְּטוּרָא דְּסִינִי
 לְאֶתְקַבְּלָא בְּרַעוּא קֶרְבָּנָא קָדָם
 יי: ז וְנִסְכָּהּ רְבַעוֹת הִינָא לְאִמְרָא
 חַד בְּקוּדִישָׁא יִתְנַסֵּף נִסּוּף דְּחִמָּר
 עֲתִיק קָדָם יי: ח וְיֵת אִמְרָא
 תְּנִינָא תַּעֲבֹד בֵּין שְׁמַשְׂיָא כְּמִנְחַת
 צִפְרָא וּכְנִסְכָּהּ תַּעֲבֹד קֶרְבָּן
 דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעוּא קָדָם יי:
 ט וּבִיּוֹמָא דְּשַׁבְּתָא תִּרְיִן אִמְרִין
 בְּנֵי שְׁנָא שְׁלָמִין וְתִרְיִן עֹשְׂוִירִין
 סוּלְתָא דְּמִנְחָתָא דְּפִילָא בְּמִשַּׁח
 וְנִסְכָּהּ: י עֹלֹת שַׁבְּתָא דְּתַתְּעִבֵּד
 בְּשַׁבְּתָא עַל עֹלֹתָא תְּדִירָא וְנִסְכָּהּ:
 יא וּבְרֹאשֵׁי יְרֵחִיכֹן תִּקְרִיבוּן
 עֹלֹתָא קָדָם יי תוֹרִין בְּנֵי תוֹרִי
 תִּרְיִן וְדָבָר חַד אִמְרִין בְּנֵי שְׁנָא
 שְׁבַעַא שְׁלָמִין: יב וְתִלְתָּא
 עֹשְׂוִירִין סוּלְתָא מִנְחָתָא דְּפִילָא

רע"י

שְׁיָהִיו נִשְׁחָטִין כְּנֶגֶד הַיּוֹם, תָּמִיד שֶׁל שָׁחַר
 בְּמַעְרָב וְשֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים בְּמִזְרְחָן שֶׁל טַבְּעוֹת
 (יומא סב): (ד) אֶת־הַכֶּבֶשׂ אֶחָד. אֶף־עַל־פִּי
 שֶׁכָּבֹר נֹאמַר בְּפֶרֶשֶׁת "וְאֵתָה תִּצְוָה" (שמות כט):
 "וְזֶה אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה וְגו'" הִיא הִיָּתָה אֲזִיזָה לִימֵי
 הַמְּלוּאִים, וְכָאֵן צִוָּה לְדוֹרוֹת: (ה) סֵלֶת לְמִנְחָה.
 מִנְחַת נִסְכִּים: (ו) הָעֹשִׂיָה בְּהָר סִינִי. כְּאוֹתָן
 שֶׁנַּעֲשׂוּ בִימֵי הַמְּלוּאִים. דָּבָר אַחֵר: הָעֹשִׂיָה בְּהָר
 סִינִי, הִקִּישׁ עוֹלֹת תָּמִיד לְעוֹלֹת הָר סִינִי, אוֹתָהּ
 שֶׁנִּתְקַרְבָּה לְפָנֶי מִתֵּן תוֹרָה שְׁכָתוֹב בָּהּ (שמות כד):
 "וַיִּשֶׁם בְּאַגָּנֹת", מִלְּמַד שֶׁטְעוּנָה כָּלִי: (ז) וְנִסְכּוֹ.
 יי: בַּקֹּדֶשׁ הַסֶּךְ. (ספרי) עַל הַמִּזְבֵּחַ יִתְנַסְכוּ: נִסְכּוֹ

שָׁכָר. (כ"ב צו) ייִן הַמִּשְׁכָּר, פָּרֹט לִיִּין מִגִּתּוֹ:
 (ח) רִיחַ נִיחֹחַ. נַחַת רִיחַ לְפָנֶי, שְׁאִמְרָתִי וְנַעֲשֶׂה
 רְצוֹנִי: תוֹרָה ט (י) עֹלֹת שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ. וְלֹא עוֹלֹת
 שַׁבָּת זֹו בְּשַׁבָּת אַחֲרָת; הָרִי שְׁלֹא הִקְרִיב בְּשַׁבָּת
 זֹו, שׁוֹמֵעַ אֲנִי יִקְרִיב שְׁתֵּים לְשַׁבָּת הַבָּאָה? תִּלְמוּד
 לוֹמַר: "בְּשַׁבְּתוֹ", מִגִּיד, שְׁאֵם עָבֵר יוֹמוֹ - בְּטֵל
 קֶרְבָּנוֹ: עַל־עֹלֹת הַתָּמִיד. (ספרי) אֵלּוּ מוֹסְפִין,
 לְכַד אוֹתָן שְׁנֵי כִבְשִׁים שֶׁל עוֹלֹת הַתָּמִיד; וּמִגִּיד,
 שְׁאִין קֶרְבִּין אֵלּא בֵּין שְׁנֵי הַתָּמִידִין, וְכֵן בְּכָל
 הַמוֹסְפִין נֹאמַר "עַל־עוֹלֹת הַתָּמִיד" לְתִלְמוּד זֶה:
 תוֹרָה יא (יב) וּשְׁלֹשָׁה עֹשְׂוִירִים. כְּמִשְׁפָּט נִסְפִי
 פֶּר, שֶׁכֵּן הֵן קְצוּבִין בְּפֶרֶשֶׁת נִסְכִּים: תוֹרָה יג

בְּמִשַּׁח לְתוֹרָא חַד וְתָרִין עֲשָׂרוֹנִין
 סוּלְתָא מִנְחָתָא דְּפִילָא בְּמִשַּׁח
 לְדַכְרָא חַד: יג וְעֲשָׂרוֹנָא
 עֲשָׂרוֹנָא סִלְתָּא מִנְחָתָא דְּפִילָא
 בְּמִשַּׁח לְאַמְרָא חַד עֲלֵתָא
 לְאַתְקַבְּלָא בְּרַעְוָא קֶרְבְּנָא קָדָם
 יי: יד וְנִסְכֵּיהוֹן פְּלָגוֹת הֵינָא יְהִי
 לְתוֹרָא וְתַלְתּוֹת הֵינָא לְדַכְרָא
 וְרַבְעוֹת הֵינָא לְאַמְרָא חֲמִרָא דָּא
 עֲלֵת רִישׁ יִרְחָא בְּאַתְחַדְתּוּתָהּ כֵּן
 לְכָל רִישֵׁי יִרְחֵי שְׁתָּא: טו וְצִפּוּר
 בַּר עֲזִי חַד לְחִטָּאָתָא קָדָם יי עַל
 עֲלֵתָא תְּדִירָא יִתְעַבֵּד וְנִסְכָּה:
 טז וּבִנְיָחָא קֶדְמָאָה בְּאַרְבַּעַת
 עֲשָׂרָא יוֹמָא לִיִּרְחָא פִּסְחָא קָדָם
 יי: יז וּבְחֻמְשַׁת עֲשָׂרָא יוֹמָא
 לִיִּרְחָא הָדִין חֲמָא שְׁבַעָא יוֹמִין
 פִּטִּיר יִתְאַכִּיל: יח בְּיוֹמָא
 קֶדְמָאָה מְעַרְע קִדִּישׁ כָּל עֲבִידַת
 פְּלִחָן לֹא תַעֲבֹדוּן: יט וּתְקַרְבוּן
 קֶרְבְּנָא עֲלֵתָא קָדָם יי תוֹרִין בְּנִי
 תוֹרֵי תָרִין וּדְכַר חַד וְשִׁבְעָא
 אֲמָרִין בְּנֵי שְׁנָא שְׁלָמִין יְהוֹן
 לְכוּן: כ וּמִנְחַתְהוֹן סִלְתָּא דְּפִילָא
 בְּמִשַּׁח תִּלְתָּא עֲשָׂרוֹנִין לְתוֹרָא
 וְתָרִין עֲשָׂרוֹנִין לְדַכְרָא תַעֲבֹדוּן:

סִלְתָּ מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְפָר הָאֶחָד וּשְׁנֵי
 עֲשָׂרֹנִים סִלְתָּ מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְאֵיל
 הָאֶחָד כִּסְ"י: יג וְעֲשָׂרֹן עֲשָׂרוֹן סִלְתָּ מִנְחָה
 בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד עֲלֵה רִיחַ נִיחַח
 אִשָּׁה לַיהוָה: יד וְנִסְכֵּיהֶם חֲצִי הָהִין יִהְיֶה לְפָר
 וּשְׁלִישִׁת הָהִין לְאֵיל וּרְבִיעֵת הָהִין לִכְבֹּשׁ יִין
 זֹאת עֲלֵת חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה כִּסְ"י:
 טו וְשִׁעִיר עֲזִים אֶחָד לְחִטָּאת לַיהוָה עַל־עֲלֵת
 הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ כִּסְ"י: ס שְׁשִׁי טז וּבְחֹדֶשׁ
 הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת עֲשָׂר יוֹם לְחֹדֶשׁ פֶּסַח
 לַיהוָה: יז וּבְחֻמְשַׁת עֲשָׂר יוֹם לְחֹדֶשׁ הַזֶּה חֹג
 שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת יֵאָכֵל: יח בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן
 מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא
 תַעֲשׂוּ כִסְ"י: יט וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה עֲלֵה לַיהוָה
 פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאֵיל אֶחָד וּשְׁבַעַת
 כִּבְשִׂים בְּנֵי שְׁנָה תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם כִּסְ"י:
 כ וּמִנְחַתָּם סִלְתָּ בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלֹשָׁה
 עֲשָׂרֹנִים לְפָר וּשְׁנֵי עֲשָׂרֹנִים לְאֵיל תַעֲשׂוּ:

כִּסְ"י

הַקֹּדֶשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: הִבְיָאוּ בִּפְרָה עָלֵי עַל שְׁמַעְטָתִי
 אֶת הַיָּרֵחַ: עַל־עֲלֵת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה. כָּל הַקֶּרְבָּן
 הַזֶּה: וְנִסְכּוֹ. אֵין "וְנִסְכּוֹ" מוֹסֵב עַל הַשְּׁעִיר, שְׁאִין
 נִסְכִּים לְחִטָּאת: תוֹרָה טז (יח) כָּל־מְלֹאכֶת עֲבֹדָה.
 אִפְלוּ מְלֹאכָה הַצְרִיכָה לָכֶם, כְּגוֹן: דְּכַר הָאֱבֹד
 הַמִּתְרַת בְּחֵלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד - אֲסוּרָה בְּיוֹם טוֹב:
 (יט) פָּרִים. כְּנֶגֶד אֲבָרָהֶם, שְׁנֵאֲמַר (בְּרַאשִׁית יח):
 "וְאֶל־הַבָּקָר רָץ אֲבָרָהֶם": אֵילִים. כְּנֶגֶד אֵילּוֹ שֶׁל
 יִצְחָק: כִּבְשִׂים. כְּנֶגֶד יַעֲקֹב (שם ל): "וְהַכְּשִׁבִים

(יד) זֹאת עֲלֵת חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ. שְׁאִם עֶבֶר יוֹמוֹ
 בְּטַל קֶרְבְּנוֹ, וְשׁוֹב אֵין לוֹ תַּשְׁלוּמִין: (טו) וְשִׁעִיר
 עֲזִים וְגו'. כָּל שְׁעִירֵי הַמוֹסָפִין בְּאֵין לְכַפֵּר עַל
 טְמֵאת מִקְדָּשׁ וְקֹדֶשׁוֹ, הַכֹּל כְּמוֹ שְׁמִפְרָשׁ בְּמִסְכַּת
 שְׁבֻעוֹת (דף ט). וְנִשְׁתַּנָּה שְׁעִיר רֹאשׁ־חֹדֶשׁ, שְׁנֵאֲמַר
 בו "לֹה", תִּלְמוּדוֹ לְלִמְדָּךְ שְׁמִכְפֹּר עַל שְׁאִין בו
 יִדְעָה לֹא בַתְּחִלָּה וְלֹא בְּסוּף, שְׁאִין מְפִיר בְּחִטָּא
 אֵלָּא הַקֹּדֶשׁ־בְּרוּךְ־הוּא בְּלִבְדּוֹ, וְשִׁאֲרֵי הַשְּׁעִירִין
 לְמַדִּין מִמֶּנּוּ. וּמִדְרָשׁוֹ בְּאַגְדָּה (חולין ס): אָמַר

כא עֲשׂוּן עֲשׂוּן תַּעֲשֶׂה לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד
 לְשִׁבְעַת הַכְּבָשִׁים: כב וּשְׁעִיר חַטָּאת אֶחָד
 לִכְפָּר עֲלֵיכֶם: כג מִלֵּבד עֲלֵת הַבֶּקֶר אֲשֶׁר
 לְעֵלֶת הַתָּמִיד תַּעֲשׂוּ אֶת־אֵלֶּה: כד כָּאֵלֶּה
 תַּעֲשׂוּ לַיּוֹם שִׁבְעַת יָמִים לֶחֶם אִשָּׁה רֵיחַ
 נִיחַח לַיהוָה עַל־עוֹלַת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה
 וְנִסְכּוֹ כִּי: כה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה
 לָכֶם כָּל־מִלְאכָת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: ס
 כו וּבַיּוֹם הַכְּפוּרִים בְּהַקְרִיבְכֶם מִנְחָה חֲדָשָׁה
 לַיהוָה בְּשִׁבְעֵיתִיכֶם מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם
 כָּל־מִלְאכָת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ כִּי: כז
 כח וְהַקְרַבְתֶּם עוֹלָה לְרֵיחַ נִיחַח לַיהוָה פָּרִים
 בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם אֵיל אֶחָד שִׁבְעָה כְּבָשִׁים בְּנֵי
 שְׁנָה: כח וּמִנְחָתָם סֵלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן שְׁלֹשָׁה
 עֲשָׂרִים לִפְרֵי הָאֶחָד שְׁנֵי עֲשָׂרִים לְאֵיל
 הָאֶחָד: כט עֲשׂוּן עֲשׂוּן לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד
 לְשִׁבְעַת הַכְּבָשִׁים: ׀ שְׁעִיר עֲזִים אֶחָד לִכְפָּר
 עֲלֵיכֶם: לא מִלֵּבד עֲלֵת הַתָּמִיד וּמִנְחָתוֹ תַּעֲשׂוּ
 תְּמִימִם יְהִיוּ־לָכֶם וְנִסְכֵיהֶם כִּי: פ
 כמ ׀ וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ
 מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מִלְאכָת עֲבֹדָה
 לֹא תַעֲשׂוּ יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם: ׀ וַעֲשִׂיתֶם עוֹלָה לְרֵיחַ נִיחַח לַיהוָה

רש"י

הפריד יעקב". ביסודו של רבי משה הדרשן ראיתי
 זאת: תורה כ (כד) כָּאֵלֶּה תַעֲשׂוּ לַיּוֹם. שלא יהיו
 פוחתין והולכין כפרי התג: תורה כה (כו) וּבַיּוֹם
 הפורים. חג השבועות קרוי "בכורי קציר חטים",
 על שם שתי הלחם, שהם ראשונים למנחת חטים
 הבאה מן התבואה: תורה כז (לא) תְּמִימִם יְהִיוּ־לָכֶם

תורי חד דכר חד אמרין בני שְנא
 שְבַעא שלמין: ג ומנחתהון
 סלתא דפילא במשח תלתא
 עשרונין לתורא תרין עשרונין
 לדכרא: ד ועשרונא חד לאמרא
 חד לשבַעא אמרין: ה וצפיר בר
 עזי חד לחטאתא לכפרא
 עליכון: ו בר מעלת ירחא
 ומנחתה ועלת תדירא ומנחתה
 ונספיהון כדחזי להון לאתקבלא
 ברעוא קרבנא קדם יי:
 ז ובַעֲשָׂא לירחא שביעאה הדין
 מערע קדיש יהי לכון ותענון ית
 נפשתיכון כל עבדתא לא
 תעבדון: ח ותקרבון עלתא קדם
 יי לאתקבלא ברעוא תור בר תורי
 חד דכר חד אמרין בני שְנא
 שְבַעא שלמין יהון לכון:
 ט ומנחתהון סלתא דפילא
 במשח תלתא עשרונין לתורא
 תרין עשרונין לדכרא חד:
 י עשרונא עשרונא לאמרא חד
 לשבַעא אמרין: יא צפיר בר
 עזין חד חטאתא בר מחטאתא
 דכפוריא ועלת תדירא ומנחתה
 ונספיהון: יב ובחמשת עשרא
 יומא לירחא שביעאה מערע
 קדיש יהי לכון כל עבדת פלחנא
 לא תעבדון ותחגון חגא קדם יי

פַּר בֶּן־בָּקָר אֶחָד אֵיל אֶחָד כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה
 שְׁבַעָה תְּמִימִם: ג וּמִנְחָתָם סֵלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן
 שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לְאֵיל:
 ד וְעֶשְׂרוֹן אֶחָד לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת
 הַכִּבְשִׁים: ה וְשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאת לְכַפֵּר
 עֲלֵיכֶם: ו מִלֶּבֶד עֹלֹת הַחֹדֶשׁ וּמִנְחָתָהּ וְעֹלֹת
 הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפֵיהֶם בְּמִשְׁפָּטָם לְרִיחַ
 נִיחָח אִשָּׁה לַיהוָה כִּסִּי: ס וּבַעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ
 הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעֲנִיתֶם
 אֶת־נַפְשֵׁיכֶם כָּל־מְלֹאכָה לֹא תַעֲשׂוּ:
 ח וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה לַיהוָה רֵיחַ נִיחָח פַּר בֶּן־
 בָּקָר אֶחָד אֵיל אֶחָד כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁבַעָה
 תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם: ט וּמִנְחָתָם סֵלֶת בְּלוּלָה
 בַשֶּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים
 לְאֵיל הָאֶחָד: י עֶשְׂרוֹן עֶשְׂרוֹן לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד
 לְשִׁבְעַת הַכִּבְשִׁים: יא שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד
 חֲטָאת מִלֶּבֶד חֲטָאת הַכֹּפָרִים וְעֹלֹת הַתָּמִיד
 וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפֵיהֶם כִּסִּי: ס שְׁבִיעִי יב וּבַחֲמִשָּׁה
 עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה
 לָכֶם כָּל־מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ וַחֲגֹתֶם חֹג

רש"י

וְנִסְפֵיהֶם. אף הַנִּסְכִּים יִהְיוּ תְּמִימִים; לְמַדוּ
 רְבוּתֵינוּ (מנחות פז), מִכָּאן, שֶׁהֵינָן שֹׁהֲעֵלָה קִמְחִין
 פְּסוּל לְנִסְכִּים: תורה א (ו) מִלֶּבֶד עֹלֹת הַחֹדֶשׁ.
 מוֹסְפֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ, שֶׁהוּא בְיוֹם רֹאשׁ הַשָּׁנָה: תורה ז
 (יא) מִלֶּבֶד חֲטָאת הַכֹּפָרִים. שְׁעִיר הַנִּעֲשָׂה
 בַּפָּנִים הָאֵמֹר בְּ"אַחֲרֵי מוֹת", שְׁגָם הוּא חֲטָאת:

וְעֹלֹת הַתָּמִיד. וּמִלֶּבֶד עֹלֹת הַתָּמִיד תַּעֲשׂוּ עֹלֹת
 הָלָלוּ: וְנִסְפֵיהֶם. מוֹסֵב עַל הַמוֹסְפִין הַכְּתוּבִים וְעַל
 "תַּעֲשׂוּ" וְהוּא לְשׁוֹן צוּי. מִלֶּבֶד עֹלֹת הַתָּמִיד
 וּמִנְחָתָהּ תַּעֲשׂוּ אֶת אֵלֶּה וְנִסְפֵיהֶם. וְכֵן כָּל
 "וְנִסְפֵיהֶם" הָאֵמֹרִים בְּכָל הַמוֹעֲדוֹת, חוּץ מִשָּׁל
 קִרְבָּנוֹת הַחֹג, שֶׁכָּל "וְנִסְפֵיהֶם", "וְנִסְפֵיהֶם",

שִׁבְעָא יוֹמִין: יג וְתִקְרְבוּן עֲלֵתָא
 קִרְבָּן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעְוָא קֳדָם יי
 תּוֹרִין בְּנֵי תוֹרֵי תֵּלֶת עֶשֶׂר דְּכָרִין
 תְּרִין אֲמָרִין בְּנֵי שָׁנָא אֲרַבְעָא
 עֶשֶׂר שְׁלָמִין יְהוֹן: יד וּמִנְחָתָהוּן
 סוּלְתָא דְּפִילָא בְּמִשַּׁח תִּלְתָּא
 עֶשְׂרֹנִין לְתוֹרָא חֵד לְתִלְתָּא עֶשֶׂר
 תּוֹרִין תְּרִין עֶשְׂרֹנִין לְדִכְרָא חֵד
 לְתָרִין דְּכָרִין: טו וְעֶשְׂרֹנָא
 עֶשְׂרֹנָא לְאֲמָרָא חֵד לְאַרְבַּעַת
 עֶשֶׂר אֲמָרִין: טז וְצִפִּיר בֵּר עֲזִין
 חֵד חֲטָאָתָא בֵּר מַעֲלַת תְּדִירָא
 מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: יז וּבִיּוֹמָא תְּנִינָא
 תּוֹרִין בְּנֵי תוֹרֵי תְּרֵי עֶשֶׂר דְּכָרִין
 תְּרִין אֲמָרִין בְּנֵי שָׁנָא אֲרַבְעָא
 עֶשֶׂר שְׁלָמִין: יח וּמִנְחָתָהוּן
 וְנִסְכָּיהוּן לְתוֹרִין לְדְּכָרִין
 וְלֹאֲמָרִין בְּמִנְגִּיָּהוּן כְּדָחִי:
 יט וְצִפִּיר בֵּר עֲזִין חֵד חֲטָאָתָא
 בֵּר מַעֲלַת תְּדִירָא וּמִנְחָתָהּ
 וְנִסְכָּיהוּן: כ וּבִיּוֹמָא תְּלִיתָאָה
 תּוֹרִין חֵד עֶשֶׂר דְּכָרִין תְּרִין אֲמָרִין
 בְּנֵי שָׁנָא אֲרַבְעָא עֶשֶׂר שְׁלָמִין:
 כא וּמִנְחָתָהוּן וְנִסְכָּיהוּן לְתוֹרִין
 לְדְּכָרִין וְלֹאֲמָרִין בְּמִנְגִּיָּהוּן
 כְּדָחִי: כב וְצִפִּירָא דְּחֲטָאָתָא חֵד

מִלְבָּד עֲלֵת הַתָּמִיד

לִיהוָה שִׁבְעַת יָמִים: יג וְהִקְרַבְתָּם עֲלֵה אִשָּׁה
 רִיחַ גִּיחָח לִיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר
 אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׁים בְּנֵי־שֵׁנָה אֲרַבְעָה עֶשֶׂר
 תְּמִימִם יִהְיוּ: יד וּמִנְחָתָם סֵלֶת בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן
 שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר הָאֶחָד לְשֹׁלֶשָׁה עֶשֶׂר
 פָּרִים שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לְאֵיל הָאֶחָד לְשְׁנֵי
 הָאֵילִם: טו וְעֶשְׂרוֹן עֶשְׂרוֹן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד
 לְאַרְבַּעַת עֶשֶׂר כִּבְשִׁים: טז וְשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד
 חֲטָאָת מִלְבָּד עֲלֵת הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ
 וְנִסְכָּהּ: ס יז וּבַיּוֹם הַשְּׁנִי פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם
 עֶשֶׂר אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׁים בְּנֵי־שֵׁנָה אֲרַבְעָה
 עֶשֶׂר תְּמִימִם: יח וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים
 לְאֵילִם וְלַכִּבְשִׁים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט: יט
 וְשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאָת מִלְבָּד עֲלֵת
 הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכֵּיהֶם: ס כ וּבַיּוֹם
 הַשְּׁלִישִׁי פָּרִים עֶשְׂתֵּי־עֶשֶׂר אֵילִם שְׁנַיִם
 כִּבְשִׁים בְּנֵי־שֵׁנָה אֲרַבְעָה עֶשֶׂר תְּמִימִם:
 כא וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים לְאֵילִם וְלַכִּבְשִׁים
 בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט: כב וְשְׁעִיר חֲטָאָת אֶחָד

רע"י

וְנִסְכָּיָהּ", שִׁבְעָה מוֹסְבִים עַל הַתָּמִיד וְאֵינָן לְשׁוֹן
 צוּרִי, שִׁהְרֵי נִסְכֵּיהֶם שֶׁל מוֹסְפִין כְּתוּבִין לְעֶצְמָן
 בְּכָל יוֹם וְיוֹם: תוֹרָה יב (יח) וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם
 לַפָּרִים. (סוכה נו) פָּרִי הַחֵג שִׁבְעִים הֵם, כְּנֶגֶד
 שִׁבְעִים אַמּוֹת עוֹבְדֵי גִילּוּלִים שֶׁמִּתְמַעֲטִים
 וְהוֹלְכִים, סִימֵן כְּלִיָּהּ הִיא לָהֶם, וּבִימֵי הַמִּקְדָּשׁ הָיוּ
 מִגִּנֵּין עֲלֵיהֶם מִן הַיִּסּוּרִין: וְלַכִּבְשִׁים. כְּנֶגֶד יִשְׂרָאֵל

שֶׁנֶּקְרָאוּ (ירמיה נ): "שֶׁה פְּזוּרָה", וְהֵם קְבוּעִים
 וּמִנֵּינָם תִּשְׁעִים וּשְׁמוֹנָה, לְכָלוֹת מֵהֶם תִּשְׁעִים
 וּשְׁמוֹנָה קָלָלוֹת שֶׁבְּמִשְׁנֵה תוֹרָה. בִּשְׁנֵי נֶאֱמַר:
 "וְנִסְכֵּיהֶם" עַל שְׁנֵי תְּמִידֵי הַיּוֹם, וְלֹא שֶׁנָּה הִלְשׁוֹן
 אֶלָּא לְדָרֵשׁ, כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזֵכְרוֹנָם לְבִרְכָּה
 (שבת ק"ג ע"ב): בִּשְׁנֵי - וְנִסְכֵּיהֶם, בִּשְׁשִׁי - וְנִסְכָּיָהּ,
 בִּשְׁבִיעִי - כַּמִּשְׁפָּט - מ"ם יו"ד מ"ם, הָרִי כָּאֵן

וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: ס כג וּבִיּוֹם הָרְבִיעִי פָּרִים
 עֲשֶׂה אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבַּעַה
 עֶשֶׂר תְּמִימִם: כד מִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים
 לְאֵילִם וְלִכְבָּשִׁים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט:
 כה וְשַׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאת מִלֶּבֶל עֹלֹת
 הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: ס כו וּבִיּוֹם הַחֲמִישִׁי
 פָּרִים תִּשְׁעָה אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה
 אַרְבַּעַה עֶשֶׂר תְּמִימִם: כז וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם
 לַפָּרִים לְאֵילִם וְלִכְבָּשִׁים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט:
 כח וְשַׁעִיר חֲטָאת אֶחָד מִלֶּבֶל עֹלֹת הַתָּמִיד
 וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: ס כט וּבִיּוֹם הַשִּׁשִּׁי פָּרִים
 שְׁמֹנֶה אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבַּעַה
 עֶשֶׂר תְּמִימִם: לוּ וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים
 לְאֵילִם וְלִכְבָּשִׁים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט:
 לא וְשַׁעִיר חֲטָאת אֶחָד מִלֶּבֶל עֹלֹת הַתָּמִיד
 מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: ס לב וּבִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי פָּרִים
 שִׁבְעָה אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבַּעַה
 עֶשֶׂר תְּמִימִם: לג וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים
 לְאֵילִם וְלִכְבָּשִׁים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט:
 לד וְשַׁעִיר חֲטָאת אֶחָד מִלֶּבֶל עֹלֹת הַתָּמִיד
 מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: ס מה מִפִּטְיֹר לֹא בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי
 עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא

בַּר מַעֲלֹת תִּדְרָא וּמִנְחָתָהּ
 וְנִסְכָּהּ: כג וּבִיּוֹמָא רְבִיעֵאָה
 תּוֹרִין עֲשֶׂרָא דְכָרִין תּוֹרִין אִמְרִין
 בְּנֵי שָׁנָא אַרְבַּעָא עֲשֶׂר שְׁלָמִין:
 כד מִנְחָתָהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן לְתוֹרִין
 לְדָכְרִין וְלֹאִמְרִין בְּמִנְגִּיָּהוֹן
 כְּדָחִזִּי: כה וְצִפִּיר בַּר עֲזִין חַד
 חֲטָאתָא בַּר מַעֲלֹת תִּדְרָא מִנְחָתָהּ
 וְנִסְכָּהּ: כו וּבִיּוֹמָא חֲמִישֵׁאָה
 תּוֹרִין תִּשְׁעָה דְכָרִין תּוֹרִין אִמְרִין
 בְּנֵי שָׁנָא אַרְבַּעָא עֲשֶׂר שְׁלָמִין:
 כז וּמִנְחָתָהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן לְתוֹרִין
 לְדָכְרִין וְלֹאִמְרִין בְּמִנְגִּיָּהוֹן
 כְּדָחִזִּי: כח וְצִפִּירָא דְחֲטָאתָא חַד
 בַּר מַעֲלֹת תִּדְרָא וּמִנְחָתָהּ
 וְנִסְכָּהּ: כט וּבִיּוֹמָא שְׁתִּיתָאָה
 תּוֹרִין תְּמִנָּא דְכָרִין תּוֹרִין אִמְרִין
 בְּנֵי שָׁנָא אַרְבַּעָא עֲשֶׂר שְׁלָמִין:
 ל וּמִנְחָתָהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן לְתוֹרִין
 לְדָכְרִין וְלֹאִמְרִין בְּמִנְגִּיָּהוֹן
 כְּדָחִזִּי: לא וְצִפִּירָא דְחֲטָאתָא חַד
 בַּר מַעֲלֹת תִּדְרָא מִנְחָתָהּ
 וְנִסְכָּהּ: לב וּבִיּוֹמָא שְׁבִיעֵאָה
 תּוֹרִין שִׁבְעָא דְכָרִין תּוֹרִין אִמְרִין
 בְּנֵי שָׁנָא אַרְבַּעָא עֲשֶׂר שְׁלָמִין:
 לג וּמִנְחָתָהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן לְתוֹרִין
 לְדָכְרִין וְלֹאִמְרִין בְּמִנְגִּיָּהוֹן
 כְּדָחִזִּי לְהוֹן: לד וְצִפִּירָא
 דְחֲטָאתָא חַד בַּר מַעֲלֹת תִּדְרָא
 מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: לה בִּיּוֹמָא
 תְּמִינָאָה כְּנֶשֶׁת יְהִי לְכוֹן כָּל עֲבִידַת

רש"י

"מים", רמז לנסוף המים מן התורה בַּחֲג: תורה יט
 (לה) עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם. עֲצוּרִים בַּעֲשִׂית מְלָאכָה. ימות הרגל הקריבו כָּנָגֵד שְׁבָעִים אַמּוֹת, וְכִשְׁבָּאִין
 (ספרי) דָּבָר אַחֵר: עֲצֶרֶת, עֲצָרוּ מִלְּצֹאתָא. מִלְּמַד, לִלְכָת, אִמֵּר לָהֶם הַמָּקוֹם: בְּכַקְשָׁה מִכֶּם, עֲשׂוּ לִי

תַּעֲשׂוּ רַס"י: לו וְהִקְרַבְתֶּם עֲלֶיהָ אִשָּׁה רִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה פֶּר אֶחָד אֵיל אֶחָד כִּבְשִׁים בְּנִי־שָׁנָה שְׁבַע תְּמִימִם רַס"י: לו מִנְחָתָם וְנִסְפִּיהֶם לַפֶּר לֵאמֹר וְלִכְבָּשִׁים בְּמִסְפָּרם כַּמִּשְׁפָּט: לח וַיַּעֲשֶׂה חֲטָאת אֶחָד מִלֵּבָב עֲלֵת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפָּה: לט אֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַיהוָה בְּמוֹעֲדֵיכֶם לְבַד מִנְדְּרֵיכֶם וְנִדְבַתִּיכֶם לְעֹלְתֵיכֶם וּלְמִנְחֹתֵיכֶם וּלְנִסְפֵיכֶם וּלְשִׁלְמֵיכֶם רַס"י: ל אֵלֶּה יֹאמַר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־

מֹשֶׁה רַס"י: פפפ קס"ח פסוקים, לח"ק סימן.

רַס"י

לְחֻבָּה: לְבַד מִנְדְּרֵיכֶם. אם באתם לדר קרבות בָּרָגֶל, מִצֹּה היא בִּידְכֶם, או נְדָרִים או נְדָבוֹת שְׁנִדְרַתֶּם כֹּל הַשָּׁנָה, תִּקְרִיבוּם בָּרָגֶל, שְׁמָא יִקְשֶׁה לוֹ לְחֹזֵר וְלַעֲלוֹת לִירוּשָׁלַיִם וְלִהְיוֹרֵב נְדָרָיו, וְנִמְצָא עוֹבֵר בִּ"כֹּל תֹּאחֶר": (א) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. לְהַפְסִיק הָעֲנִי, דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל. לְפִי שְׁעָד פֶּאן דְּבָרָיו שֶׁל מְקוֹם, וּפְרִשְׁת נְדָרִים מִתְחַלֵּת בְּדַבּוּרָיו שֶׁל מֹשֶׁה, הִצְרֵךְ לְהַפְסִיק תְּחִלָּה וְלֹאמַר, שְׁחֹזֵר מֹשֶׁה וְאָמַר פְּרָשָׁה זוֹ לְיִשְׂרָאֵל; שְׁאִם לֹא כֵן, יֵשׁ בְּמִשְׁמַע שְׁלֹא אָמַר לָהֶם זוֹ, אֲלֵא בְּפְרִשְׁת נְדָרִים הִתְחִיל דְּבָרָיו: חסלת פרשת פינחס

סְעָדָה קִטְנָה כְּדִי שְׁאֵהֲנָה מִכֶּם: (לו) פֶּר אֶחָד אֵיל אֶחָד. (אלו) כְּנָגֵד יִשְׂרָאֵל, הִתְעַכְּבוּ לִי מַעַט עוֹד, וּלְשׁוֹן חֲפָה הוּא זֶה כְּבָנִים הַנִּפְטָרִים מֵאֲכִיהֶם וְהוּא אוֹמֵר לָהֶם: קִשָּׁה עָלִי פְרִדְתֶּכֶם, עֲכָבוּ עוֹד יוֹם אֶחָד. מֹשֶׁל לְמַלְךְ שְׁעָשָׂה סְעָדָה וְכו' כְּדֹאִיתָא בְּמִסְכַּת סָפָה (דף נה). וּבְמִדְרַשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא: לְמַדָּה תוֹרָה דְּרַךְ אֶרֶץ, שְׁמִי שֵׁישׁ לוֹ אֲכָסְנָא, יוֹם רֵאשׁוֹן מֵאֲכִילו פְטוּמוֹת, לְמַחֵר מֵאֲכִילו דָּגִים, לְמַחֵר מֵאֲכִילו בֶּשֶׂר בְּהֵמָה, לְמַחֵר מֵאֲכִילו קִטְנִיּוֹת, לְמַחֵר מֵאֲכִילו יֶרֶק - פּוֹחַת וְהוֹלֵךְ כְּפָרִי הַחֹג: תוֹרָה לוֹ (לט) אֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַה' בְּמוֹעֲדֵיכֶם. דְּבָר הַקָּצוּב

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עֲזִי־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרַבִּי־נַעֲם, וְכִלְנִתִּיבֶתֶיהָ שְׁלוֹם. אֶרֶץ יָמִים בִּמְיֻנָּה, בְּשִׁמְלָה עֶשֶׂר וְכָבוֹד. יֵי חֶפֶץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לַגְּלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגֶד הַתֵּפֶר, שִׁמְקוֹם הַתֵּפֶר יִהְיֶה בְּאִמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבֵנִט חוֹגְרִים בְּתַחֲלִיל שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

יח מו וַיִּדְ-יְהוָה הַיָּתֵהּ אֶל-אֱלֹהֵיו וַיִּשְׁנֶם מִתְנֵיו וַיִּרְץ לִפְנֵי אַחָאב עַד-בָּאָכָה יִזְרְעֶאֱלָה: יט א וַיַּגֵּד אַחָאב לְאִיזָבֵל אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהֵיו וְאֵת כָּל-אֲשֶׁר הָרַג אֶת-כָּל-הַנְּבִיאִים בַּחֶרֶב: כ וַתִּשְׁלַח אִיזָבֵל מַלְאָךְ אֶל-אֱלֹהֵיו לֵאמֹר כֹּה-יַעֲשׂוּן אֱלֹהִים וְכֹה יוֹסִפּוּן כִּי-כַעַת מִחֵר אֲשִׁים אֶת-נַפְשִׁי כְּנַפֵּשׁ אֶחָד מֵהֶם: ג וַיֵּרָא וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל-נַפְשׁוֹ וַיָּבֹא בָּאֵר שִׁבְעַת אֲשֶׁר לַיהוָה וַיִּנָּח אֶת-נַעְרוֹ שָׁם: ד וְהוּא-הָלַךְ בַּמִּדְבָּר הַרְדֵּף יוֹם וַיָּבֹא וַיֵּשֶׁב תַּחַת רֶתֶם אֶחָד וַיִּשְׁאַל אֶת-נַפְשׁוֹ לְמוֹת וַיֹּאמֶר ו רַב עֲתָה יְהוָה קָח נַפְשִׁי כִּי לֹא-טוֹב אֲנֹכִי מֵאֲבֹתַי: ה וַיִּשְׁכַּב וַיִּישָׁן תַּחַת רֶתֶם אֶחָד וְהִנֵּה-זֶה מַלְאָךְ נֹגֵעַ בּוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ קוּם אֲכוֹל: ו וַיֵּבֶט וְהִנֵּה מְרֹאשֹׁתָיו עֲגַת רִצְפִּים וְצַפְחַת מַיִם וַיֹּאכַל וַיִּשֶׁת וַיֵּשֶׁב וַיִּשְׁכַּב: ז וַיֵּשֶׁב מַלְאָךְ יְהוָה ו שְׁנִית וַיִּנְעֶב-בּוֹ וַיֹּאמֶר קוּם אֲכַל כִּי רַב מִמֶּךָ הַדֶּרֶךְ: ח וַיָּקָם וַיֹּאכַל וַיִּשְׁתֶּה וַיֵּלֶךְ בִּכְחָ ו הֶאֱכִילָהּ הִיא אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה עַד הָרַ הָאֱלֹהִים חֶרֶב: ט וַיָּבֹא-שָׁם אֶל-הַמַּעְרָה וַיֵּלֶן שָׁם וְהִנֵּה דְבַר-יְהוָה אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ מַה-לָּךְ כֹּה אֱלֹהֵיו: י וַיֹּאמֶר קָנָא קָנָאתִי לַיהוָה ו אֱלֹהֵי צַבָאוֹת כִּי-עֲזָבוּ בְרִיתְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-מִזְבְּחֶיךָ הָרְסוּ וְאֶת-נְבִיאֶיךָ הָרְגוּ בַּחֶרֶב וְאֹתָר אֲנִי לְבָדִי וַיִּבְקְשׁוּ אֶת-נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ: יא וַיֹּאמֶר צֵא וְעַמַּדְתָּ בְּהָרְ לִפְנֵי יְהוָה וְהִנֵּה יְהוָה עֹבֵר וְרוּחַ גְּדוֹלָה וְחֹזֶק מִפָּרֶק הָרִים וּמִשִּׁפְר סִלְעִים לִפְנֵי יְהוָה לֹא בְרוּחַ יְהוָה וְאֶחָד הָרוּחַ רָעַשׁ לֹא בְרֶעַשׁ יְהוָה: יב וְאַחֵר הָרַעַשׁ אֵשׁ לֹא בָאֵשׁ יְהוָה וְאַחֵר הָאֵשׁ קוֹל דְּמָמָה דִּקָּה: יג וַיְהִי ו פָּשַׁמַע אֱלֹהֵיו וַיִּלֹּט פָּנָיו בְּאֹדְרָתוֹ וַיֵּצֵא וַיַּעֲמֵד פֶּתַח הַמַּעְרָה וְהִנֵּה אֵלָיו קוֹל וַיֹּאמֶר מַה-לָּךְ כֹּה אֱלֹהֵיו: יד וַיֹּאמֶר קָנָא קָנָאתִי לַיהוָה ו אֱלֹהֵי צַבָאוֹת כִּי-עֲזָבוּ בְרִיתְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-מִזְבְּחֶיךָ הָרְסוּ וְאֶת-נְבִיאֶיךָ הָרְגוּ בַּחֶרֶב וְאֹתָר אֲנִי לְבָדִי וַיִּבְקְשׁוּ אֶת-נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ: טו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו לָךְ שׁוּב לְדֶרֶכְךָ מִדְּבָרָה דַּמָּשֶׁק וּבֹאֵת וּמִשְׁחַת אֶת-חֲזוֹאֵל לְמַלְךְ עַל-אַרָם: טז וְאֵת יְהוּא בֶן-נִמְשִׁי תִמְשַׁח לְמַלְךְ עַל-יִשְׂרָאֵל וְאֶת-אֱלִישָׁע בֶּן-שָׁפְטַל מֵאֲבֵל מְחוּלָה תִמְשַׁח לְנָבִיא תַחְתֶּיךָ: יז וְהָיָה הַנְּמַלֵּט מִחֶרֶב חֲזוֹאֵל יָמִית יְהוּא וְהַנְּמַלֵּט מִחֶרֶב יָמִית אֱלִישָׁע: יח וְהִשְׁאֲרֵתִי בְיִשְׂרָאֵל שִׁבְעַת אֲלָפִים כָּל-הַבְּרָפִים אֲשֶׁר לֹא-כָרְעוּ לַפֶּעַל וְכָל הַפָּה אֲשֶׁר לֹא-נָשַׁק לוֹ: יט וַיֵּלֶךְ מִשָּׁם וַיִּמָּצֵא אֶת-אֱלִישָׁע בֶּן-שָׁפְטַל וְהוּא חָרַשׁ שְׁנִים-עֶשֶׂר צִמְדִּים לִפְנָיו וְהוּא בִּשְׁנַיִם הָעֶשְׂרִי וַיַּעֲבֹר אֱלֹהֵיו אֵלָיו וַיִּשְׁלַךְ אֹדְרָתוֹ אֵלָיו: כ וַיַּעֲזֹב אֶת-הַבֶּקֶר וַיִּרְץ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיו וַיֹּאמֶר אֲשַׁקֶּה-נָּא לְאֲבִי וּלְאִמִּי וְאֶלְכָה אַחֲרֶיךָ וַיֹּאמֶר לוֹ לָךְ שׁוּב כִּי מֶה עָשִׂיתִי לָךְ: כא וַיֵּשֶׁב מֵאַחֲרָיו וַיִּקַּח אֶת-צִמְד הַבֶּקֶר וַיִּזְבַּחַהוּ וּבִכְלֵי הַבֶּקֶר בִּשְׁלָם הַבָּשָׂר וַיִּתֵּן לָעָם וַיֹּאכְלוּ וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיו וַיִּשְׁרָתְהוּ:

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשָּׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבַנְּבִיאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרת פינחס לקריאה בציבור ולשמו"ת בירמיה פרק א

א וַדַּבְּרִי יִרְמְיָהוּ בֶן-חֶלְקִיָּהוּ מִן-הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר בַּעֲנִתּוֹת בָּאָרֶץ בְּנִימָן: ב אֲשֶׁר הָיָה
דְּבַר-יְהוָה אֵלָיו בִּימֵי יֹאשִׁיָּהוּ בֶן-אֲמֹן מֶלֶךְ יְהוּדָה בְּשָׁלֹשׁ-עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְמַלְכוֹ: ג וַיְהִי
בִּימֵי יְהוֹיָקִים בֶּן-יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה עַד-תֵּלַע עֶשְׂתֵּי-עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְצִדְקִיָּהוּ בֶן-יֹאשִׁיָּהוּ
מֶלֶךְ יְהוּדָה עַד-גָּלוֹת יְרוּשָׁלַם בְּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי: ד וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ה בָּטָרָם
אֶצְרֶךְ בְּכֶטֶן יִדְעָתִיךָ וּבְכֶטֶרָם תֵּצֵא מֵרַחֲם הַקֹּדֶשׁ תִּיָּד נָבִיא לְגוֹיִם נִתְּתִיךָ: ו וְאָמַר אֲהֵל
אֲדַנִּי יְהוָה הִנֵּה לֹא-יִדְעָתִי דְבַר כִּי-נֶעַר אָנֹכִי: ז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֲלֵתֵּאֲמַר נֶעַר אָנֹכִי
כִּי עַל-כֹּל-אֲשֶׁר אֲשַׁלַּחְךָ תֵּלֵךְ וְאֵת כָּל-אֲשֶׁר אֶצְוֶךָ תִּדְבֹּר: ח אֲלֵתִירָא מִפְּנֵיהֶם כִּי-אֲתִיךָ
אֲנִי לְהַצִּלְךָ נְאֻם-יְהוָה: ט וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת-יָדוֹ וַיַּעַן עַל-פִּי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הִנֵּה נִתְּתִי
דְבָרִי בְּפִיךָ: י רְאֵה הַפְּקֻדֹתֶיךָ: יא הַיּוֹם הַזֶּה עַל-הַגּוֹיִם וְעַל-הַמְּמַלְכוֹת לְנִתּוֹשׁ וּלְנִתּוּץ
וּלְהֶאֱבִיד וּלְהָרוֹס לְבָנוֹת וּלְנִטּוֹעַ: יב וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר מִה־אֲתָה רְאֵה יִרְמְיָהוּ
וְאָמַר מִקֵּל שָׁקֵד אֲנִי רְאֵה: יג וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הִיטַבְתָּ לְרֹאשׁוֹת כִּי-שָׁקֵד אֲנִי עַל-דְּבָרִי
לַעֲשׂוֹתוֹ: יד וַיְהִי דְבַר-יְהוָה: יו אֵלַי שְׁנִית לֵאמֹר מִה אֲתָה רְאֵה וְאָמַר סִיר נְפוּחַ אֲנִי רְאֵה
וּפָנָיו מִפְּנֵי צָפוֹנָה: יז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי מִצְפוֹן תִּפְתָּח הָרְעָה עַל כָּל-יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ: יח כִּי
הִנְנִי קָרָא לְכָל-מִשְׁפָּחוֹת מַמְלָכוֹת צָפוֹנָה נְאֻם-יְהוָה וּבָאוּ וּנְתַנּוּ אִישׁ כִּסְאוֹ פֶתַח: יט שְׁעָרֵי
יְרוּשָׁלַם וְעַל כָּל-חֻמּוֹתֶיהָ סָבִיב וְעַל כָּל-עָרֵי יְהוּדָה: כ וּדְבַרְתִּי מִשְׁפָּטִי אוֹתָם עַל
כָּל-רַעְתָּם אֲשֶׁר עֲזָבוּנִי וַיִּקְטְרוּ לֵאלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְמַעֲשֵׂי יָדֵיהֶם: כא וְאֲתָה תֵּאָזֵר
מִתְּנִיךָ וּקְמַת וְדַבַּרְתָּ אֲלֵיהֶם אֵת כָּל-אֲשֶׁר אָנֹכִי אֶצְוֶךָ אֲלֵתִּיחַת מִפְּנֵיהֶם פֶּן-אֲחַתְּךָ
לִפְנֵיהֶם: כב וְאֲנִי הִנֵּה נִתְּתִיךָ הַיּוֹם לְעִיר מִבְּצָר וּלְעַמּוּד בְּרוּל וּלְחַמּוֹת נִחַשֶׁת
עַל-כָּל-הָאָרֶץ לְמַלְכֵי יְהוּדָה לְשָׂרֵיהָ לְכַהֲנֶיהָ וּלְעַם הָאָרֶץ: כג וְנִלְחַמוּ אִלֶּיךָ וְלֹא-יִוָּכְלוּ לָךְ

כִּי־אַתָּה אָנִי נֹאֲמִי־יְהוָה לְהַצִּילְךָ: ב אֲנִי־הִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ד הֲלֹךְ וְקִרְאתָ בְּאָזְנִי יְרוּשָׁלַיִם לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְהוָה זְכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֲהַבֶּת כְּלוּלֶיךָ לְכַתֹּךְ אַחֲרַי בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה: ג קִדַּשׁ יִשְׂרָאֵל לַיהוָה רֹאשִׁית תְּבוּאַתָּה כָּל אֲכָלֶיךָ יֵאֻשְׁמוּ רֵעָה תָבֹא אֲלֵיהֶם נֹאֲם יְהוָה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמַקְיֵם, שְׁכָל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבַר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲרָיו לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבֶת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׁמַחֲנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד אַחֲרָיו אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכָּבֵה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּת לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וּלְמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֲרָת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֲךָ בְּכָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

לוח זמנים לשבוע פרשת פינחס בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			אדמוה"ז		מג"א									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	05:41	05:38	08:40	08:38	09:12	09:10	10:23	10:22	19:51	19:52	20:17	20:19	19:33	20:29
חיפה (ק)	05:37	05:33	08:37	08:35	09:09	09:07	10:21	10:20	19:54	19:56	20:21	20:23	19:25	20:33
ירושלים (ק)	05:36	05:33	08:37	08:35	09:08	09:07	10:20	10:19	19:53	19:54	20:19	20:21	19:13	20:29
תל אביב (ק)	05:40	05:37	08:39	08:37	09:11	09:09	10:23	10:21	19:52	19:54	20:19	20:20	19:35	20:31
אוסטריה וינה (ק)	05:01	04:56	08:27	08:24	08:58	08:55	10:19	10:17	20:59	21:02	21:35	21:39	20:45	22:00
אוסטרליה מלבורן (ח)	07:31	07:32	09:24	09:25	09:56	09:57	10:46	10:46	17:21	17:17	17:48	17:45	17:03	18:00
אוקראינה אודסה (ק)	05:12	05:08	08:33	08:30	09:05	09:03	10:24	10:22	20:52	20:55	21:27	21:31	20:35	21:31
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	04:45	04:41	08:11	08:08	08:43	08:40	10:04	10:02	20:44	20:48	21:21	21:25	20:26	21:24
אוק. ז'יטומיר (ק)	05:05	04:59	08:33	08:30	09:06	09:02	10:27	10:25	21:17	21:20	21:55	22:00	20:59	21:59
אוקראינה קייב (ק)	04:55	04:49	08:25	08:22	08:57	08:54	10:19	10:17	21:12	21:16	21:51	21:56	20:54	21:55
אוקראינה דונייצק (ק)	04:37	04:32	08:02	07:59	08:33	08:30	09:54	09:51	20:31	20:35	21:08	21:12	20:14	21:12
איטליה מילאנו (ק)	05:42	05:37	08:59	09:01	09:33	09:31	10:52	10:50	21:15	21:18	21:49	21:52	20:58	22:08
אקוואדור קיטו (ח)	06:08	06:07	08:42	08:41	09:12	09:11	10:14	10:13	18:31	18:30	18:53	18:52	18:13	18:57
ארגנטינה ב. איירס (ח)	07:57	07:58	09:54	09:53	10:26	10:26	11:17	11:17	17:58	18:01	18:28	18:25	17:43	18:40
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	09:02	09:04	10:54	10:54	11:24	11:25	12:13	12:13	18:40	18:36	19:08	19:05	18:32	19:12
ארה"ב בולטימור (ק)	05:47	05:43	08:55	08:53	09:27	09:25	10:42	10:40	20:37	20:39	21:07	21:09	20:19	21:11
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	05:31	05:27	08:42	08:40	09:14	09:12	10:30	10:28	20:32	20:35	21:03	21:05	20:15	21:17
ארה"ב ג'רסי (ק)	05:31	05:28	08:42	08:40	09:15	09:12	10:30	10:28	20:32	20:34	21:02	21:05	20:14	21:17
ארה"ב דטרויט (ק)	06:01	05:57	09:16	09:14	09:48	09:45	11:04	11:02	21:14	21:16	21:45	21:48	20:56	22:01
ארה"ב היוסטן (ק)	06:26	06:23	09:22	09:20	09:54	09:53	11:05	11:04	20:28	20:29	20:54	20:55	20:10	21:05
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	05:46	05:43	08:49	08:47	09:20	09:18	10:33	10:31	20:11	20:12	20:38	20:40	19:53	20:49
ארה"ב מיאמי (ק)	06:34	06:32	09:26	09:24	09:58	09:57	11:08	11:06	20:18	20:19	20:43	20:44	20:00	20:54
ארה"ב ניו הייבן (ק)	05:26	05:22	08:37	08:35	09:10	09:07	10:25	10:24	20:28	20:30	20:59	21:01	20:10	21:15
ארה"ב שיקאגו (ק)	05:20	05:16	08:35	08:32	09:06	09:04	10:23	10:21	20:32	20:34	21:03	21:06	20:14	21:17
בוליביה לה פאס (ח)	06:52	06:52	09:14	09:14	09:43	09:43	10:41	10:41	18:24	18:22	18:47	18:45	18:06	18:51
בלגיה אנטוורפן (ק)	05:37	05:31	09:08	09:05	09:40	09:37	11:03	11:00	22:02	21:58	22:38	22:43	21:41	23:05
בלגיה בריסל (ק)	05:38	05:32	09:09	09:06	09:41	09:37	11:03	11:01	22:02	21:58	22:38	22:43	21:41	23:02
בלרוס ליובאוויטש (ק)	04:28	04:21	08:11	08:07	08:43	08:39	10:09	10:06	21:34	21:39	22:21	22:28	21:17	22:25
ברזיל ס. פאולו (ח)	06:44	06:44	08:55	08:54	09:26	09:26	10:21	10:21	17:41	17:38	18:04	18:02	17:22	18:12
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	06:29	06:29	08:40	08:40	09:11	09:11	10:07	10:07	17:28	17:26	17:52	17:50	17:10	17:59
בריטניה לונדון (ק)	04:51	04:46	08:25	08:22	08:57	08:53	10:20	10:17	21:20	21:24	22:01	22:06	21:03	22:25
בריטניה מנצ'סטר (ק)	04:50	04:43	08:28	08:25	09:00	08:56	10:25	10:22	21:39	21:43	22:23	22:29	21:22	22:52
גרמניה ברלין (ק)	04:53	04:47	08:29	08:25	09:00	08:57	10:24	10:22	21:30	21:35	22:13	22:18	21:13	22:17
גרמניה פרנקפורט (ק)	05:23	05:17	08:53	08:50	09:25	09:21	10:47	10:44	21:39	21:42	22:17	22:22	21:21	22:21
הודו בומביי (ח)	06:06	06:04	08:50	08:49	09:23	09:22	10:30	10:29	19:22	19:23	19:46	19:46	19:04	19:50
הודו פונה (ח)	06:01	05:59	08:47	08:45	09:19	09:17	10:26	10:24	19:19	19:19	19:43	19:43	19:01	19:47
הונגריה בודפשט (ק)	04:54	04:49	08:18	08:15	08:50	08:47	10:10	10:07	20:44	20:47	21:19	21:23	20:26	21:23
טורקיה איסטמבול (ח)	04:39	04:35	07:50	07:47	08:22	08:20	09:38	09:36	19:40	19:43	20:11	20:14	19:23	20:15
יוון אתונה (ק)	06:09	06:05	09:15	09:13	09:48	09:45	11:02	11:00	20:52	20:54	21:21	21:24	20:35	21:25
מולדובה קישינב (ק)	05:18	05:13	08:40	08:37	09:12	09:09	10:31	10:29	21:02	21:05	21:37	21:40	20:44	21:41

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			אדמוה"ז		מג"א									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו מ. סיטי (ח)	05:57	05:55	08:48	08:46	09:18	09:16	10:26	10:25	19:27	19:27	19:51	19:51	19:09	19:55
ניו-זילנד קרייטצ'רץ' (ח)	07:58	08:01	09:42	09:43	10:15	10:15	11:02	11:02	17:08	17:12	17:38	17:42	16:53	17:46
נפאל קטמנדו (ח)	05:09	05:07	08:07	08:05	08:37	08:35	09:48	09:46	19:10	19:09	19:36	19:34	18:51	19:38
סינגפור סינגפור (ח)	07:01	07:00	09:31	09:30	10:04	10:03	11:06	11:05	19:18	19:19	19:40	19:41	19:01	19:45
פולין ורשא (ק)	04:23	04:17	07:59	07:55	08:30	08:26	09:54	09:51	21:04	21:00	21:47	21:42	20:43	21:46
פרו לימה (ח)	06:28	06:27	08:46	08:45	09:19	09:18	10:17	10:16	17:58	18:00	18:21	18:22	17:42	18:26
צרפת ליאון (ק)	05:58	05:53	09:18	09:15	09:50	09:47	11:09	11:06	21:37	21:34	22:12	22:09	21:17	22:26
צרפת פריז (ק)	05:55	05:49	09:22	09:19	09:53	09:50	11:14	11:12	22:01	21:57	22:39	22:35	21:40	22:56
קולומביה בוגוטה (ח)	05:43	05:42	08:21	08:20	08:51	08:50	09:54	09:53	18:20	18:21	18:42	18:43	18:03	18:47
קנדה טורונטו (ק)	05:42	05:38	08:59	08:56	09:31	09:28	10:48	10:46	21:06	21:04	21:39	21:36	20:46	21:52
קנדה מונטריאול (ק)	05:13	05:08	08:32	08:30	09:04	09:01	10:23	10:20	20:50	20:47	21:24	21:20	20:29	21:38
קפריסין לרנקה (ק)	05:39	05:36	08:40	08:38	09:13	09:11	10:26	10:24	20:04	20:02	20:32	20:30	19:45	20:34
רוסיה מוסקבה (ק)	04:53	04:46	08:42	08:38	09:12	09:08	10:39	10:37	22:22	22:16	23:14	23:06	21:59	23:40
רוסיה רוסטוב(נא-דון) (ק)	05:34	05:29	08:56	08:53	09:28	09:25	10:47	10:45	21:23	21:19	21:59	21:55	21:02	21:59
שווייץ ציריך (ק)	05:35	05:30	08:57	08:50	09:31	09:28	10:51	10:49	21:31	21:27	22:07	22:03	21:10	22:21
תאילנד בנקוק (ח)	05:54	05:52	08:34	08:33	09:07	09:05	10:12	10:11	18:53	18:53	19:16	19:16	18:35	19:20

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סוף זמן קידוש לבנה באה"ק: לכתחילה – אור ליום שלישי כל הלילה

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוָתוֹ וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קָדֵשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכל פלאויב ואורב ולסמים וחיות רעות בדרך ומכל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606761

ת.ד. 2 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00172
05/07/2009